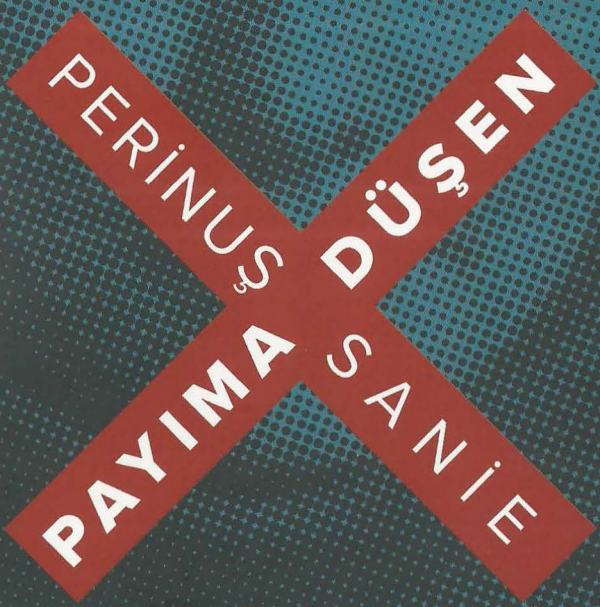
PERİNUŞ SANİE • PAYIMA DÜŞEN

yordam edebiyat

Türkçesi: Güneş Demirel

***Güneş Demirel** (1979, İzmir)*

İzmir Amerikan Koleji'ndeki orta ve lise eğitiminin ardından, Koç Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun oldu ve İzmir Ekonomi Üniversitesi Avrupa Çalışmaları bölümünde yüksek lisans yaptı. 2013 yılından beri çevirmenlik yapmaktadır.

Eser, yazarın isteğiyle İngilizce edisyon esas alınarak Türkçeleştirilmiştir. Çevirmen Güneş Demirel ve editör Dilan Keyvan bu basım için çeviriyi gözden geçirmiş, ihtiyaç duyulan yerlerde, yazar ve çevirmen Siyaveş Azeri eseri Farsça özgün metinle karşılaştırmıştır.

Eserin İngilizce adı:
The Book of Fate/My Share, Parinoush Saniee
(Little, Brown, Londra, 2013; Farsçadan İngilizceye çeviren: Sara Khalili)

✸

Eserin Türkçe basımı:
Martı Yayıncılık, 2014 (*Mevsim Hep Sonbahar* adıyla)

PERİNUŞ SANİE

PAYIMA DÜŞEN

ROMAN

Türkçesi:
GÜNEŞ DEMİREL

yordam
edebiyat

Yordam Edebiyat: 102 • Payıma Düşen • Perinuş Sanie
ISBN 978-605-172-412-6 • *Türkçesi:* Güneş Demirel
Kitap Editörü: Dilan Keyvan • *Kapak ve İç Tasarım:* Savaş Çekiç
Sayfa Düzeni: Gönül Göner • *Birinci Basım:* Kasım 2020
© Parinoush Saniee, 2003; © Yordam Kitap, 2018
(Eserin Türkçe hakları Kalem Ajans aracılığıyla alınmıştır.)

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti. (Sertifika No: 44790)
Çatalçeşme Sokağı Gendaş Han No: 19 Kat: 3 34110 Cağaloğlu - İstanbul
Tel: 0212 528 19 10 • **W:** www.yordamkitap.com • **E:** info@yordamkitap.com
www.facebook.com/YordamEdebiyat • www.twitter.com/YordamEdebiyat
www.instagram.com/yordamkitap

Baskı: **İnkılâp Kitabevi Baskı Tesisleri** (Sertifika No: 44066)
Çobançeşme Mah. Altay Sok. No: 8
Yenibosna / Bahçelievler - İstanbul
Tel: 0212 496 11 11

PAYIMA DÜŞEN

ROMAN

Kamuya açıkça mal olanlar haricinde, bu kitaptaki bütün karakterler ve olaylar kurgusaldır. Yaşayan veya ölmüş gerçek kişilerle kurulabilecek benzerlikler tamamen tesadüfidir.

KARAKTERLER

Abbas Amca: Masume'nin amcası.

Ahmet: Masume'nin ağabeyi.

Ali: Masume'nin küçük erkek kardeşi.

Ardalan: Pervane'nin oğlu.

Ardeşir: Mansure'nin oğlu.

Aşkar Ağa: Masume'nin taliplerinden biri.

Atife: Mesut'un karısı ve Mahsudi Bey'in kızı.

Aziz Nine: Masume'nin anneannesi.

Bahman Han: Mansure'nin kocası.

Mahsudi Bey: Mesut'un cepheden silah arkadaşı, patronu ve kayınpederi.

Mutemedi Bey: Masume'nin çalıştığı devlet dairesindeki başkan yardımcısı.

Şirzadi Bey: Masume'nin çalıştığı devlet dairesindeki bir bölümün yöneticisi.

Ahmedi Hanım ve Ahmedi Bey: Pervane'nin anne ve babası.

Zargar Bey: Masume'nin devlet dairesindeki şefi.

Bibi: Hamit'in babaannesi.

Büyükanne: Masume'nin babaannesi.

Daryuş: Pervane'nin küçük erkek kardeşi.

Doktor Atayi: Mahallenin eczacısı.

Dorna: Siyamak ve Lili'nin kızları, Masume'nin ilk kız torunu.

Faramarz Abdullahi: Şirin'in nişanlısı.

Fati: Masume'nin küçük kız kardeşi.

Ferzane: Pervane'nin küçük kız kardeşi.

Firuze: Fati'nin kızı, Masume'nin yeğeni.

Gamar Teyze: Masume'nin teyzesi.

Gulam-Ali: Mahmut'un en büyük oğlu.

Gulam-Hüseyin: Mahmut'un ikinci oğlu ve en küçük çocuğu.

Hacı Ağa: Pervin Hanım'ın kocası.

Hamit Dayı: Masume'nin dayısı.

Hamit Sultani: Masume'nin kocası, komünist eylemci.

Hüsrev: Pervane'nin kocası.

İhtiram-Saadet: Masume'nin anne tarafından kuzeni ve Mahmut'un karısı.

Ladan: Mesut'un nişanlısı.

Lale: Pervane'nin ikinci kızı.

Lili: Pervane'nin kızı.

Mahbube: Masume'nin baba tarafından kuzeni.

Mahmut: Masume'nin en büyük ağabeyi.

Mansure: Hamit'in ablası, Masume'nin görümcesi.

Masume (Masum) Sadıki: Romanın anlatıcısı ve ana karakteri.

Mehdi: Şehrazat'ın kocası ve komünist örgütün yardımcı lideri.

Menekşe: Hamit'in en küçük kız kardeşi, Masume'nin görümcesi.

Mesut: Masume'nin oğlu ve ikinci çocuğu.

Muhsin Han: Mahbube'nin kocası.

Mustafa Sadıki (Mustafa Ağa): Masume'nin babası.

Münire: Hamit'in en büyük ablası, Masume'nin görümcesi.

Nezi: Sait'in karısı.

Pervane Ahmedi: Masume'nin en iyi arkadaşı.

Pervin Hanım: Masume'nin ailesinin kapı komşusu.

Sadık Han: Fati'nin kocası, Masume'nin kayınbiraderi.

Esadullah Amca: Masume'nin amcası.

Sait Zarei: Doktor Atayi'nin asistanı olan eczacı.

Siyamak: Masume'nin oğlu ve ilk çocuğu.

Sührâb: Firuze'nin kocası.

Şehrazat (Şeri Teyze): Hamit'in arkadaşı.

Şirin: Masume'nin kızı ve en küçük çocuğu.

Tayibe (Anne): Masume'nin annesi.

Zehra: Mahmut'un kızı ve ortanca çocuğu.

Zari: Masume'nin o sekiz yaşındayken ölen ablası.

MEKÂNLAR

Ahvaz: İran'ın batısında ve İran-Irak sınırı yakınında yer alan Huzistan Eyaleti'nin başkenti.

Demavend Dağı: Tahran'ın kuzeyindeki Elburz Sıradağları'nın en yüksek noktası.

Golab-Darre: Tahran'ın kuzeyinde, Elburz Sıradağları'nda yer alan bir şehir.

Kazvin: İran'ın kuzeyinde yer alan önemli bir şehir.

Kirmanşah: İran'ın batısındaki Kirmanşah Eyaleti'nin başkenti.

Kum: Tahran'ın güneybatısında yer alan ve Şii mezhebinin merkezi olan, Hz. Fatime-i Masume'nin türbesini barındırdığı için kutsal kabul edilen şehir.

Meşhed: İran'ın kuzey doğusunda, Afganistan ve Türkmenistan sınırları yakınında, İmam Rıza'nın türbesini barındırdığı için kutsal kabul edilen bir şehir.

Tebriz: İran'ın kuzeyinde yer alan Doğu Azerbaycan Eyaleti'nin başkenti.

Rezaiye: İran'ın kuzeybatısında yer alan ve Batı Azerbaycan Eyaleti'nin başkenti olan şehir.

Zahidan: Pakistan ve Afganistan sınırında yer alan Sistan ve Belucistan Eyaleti'nin başkenti.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARKADAŞIM PERVANE'NİN yaptıkları beni hep şaşırtırdı. Pervane babasının haysiyetini ve itibarını hiç düşünmezdi. Sokakta yüksek sesle konuşurdu, vitrinlere bakardı, hatta bazen durup bana eliyle bir şeyler gösterdiği bile olurdu. "Ayıp, ayıp, hadi gidelim," desem de bana aldırmazdı. Hatta bir keresinde bana caddenin karşı tarafından seslenmiş ve daha da kötüsü ismimle hitap etmişti. O kadar utanmıştım ki yer yarılsa da içine girsem diye dua etmiştim. Allah'a şükür ağabeylerimden biri etrafta değildi; yoksa kim bilir neler olurdu.

Kum şehrinden taşındığımızda, babam okula devam etmeme izin verdi. Sonra, ona Tahran'daki kızların okula giderken çador* giymediğini ve alay konusu olacağımı söylediğimde yalnızca başörtüsü takmama bile izin verdi; fakat bozulup berbat olarak onu rezil etmeyeceğime dair benden söz aldı. Bozulabileceğimi söylerken (yemek miydim ben?) ne kastettiğini bilmesem de çador giymeden ve usturuplu bir başörtüsü takmadan da onu rezil etmemek için neler yapmam gerektiğini zaten biliyordum. Sevgili amcam Abbas'ın babama, "Ağabey, bir kızın içi güzel olmalı. Bunun usturuplu örtünmekle ilgisi yok. Eğer kız kötüyse, çadorunun altında babasının şerefini yerle bir edecek binlerce şey yapabilir. Artık Tahran'a taşındığınıza göre, Tahranlılar gibi yaşamanız gerekiyor. Kızların eve kapatıldıkları günler geçti artık. İzin ver de kızın okula gidip diğer herkes gibi giyinsin; aksi halde daha çok göze batar," dediğini duymuştum.

* Kara çarşaf. *-çev.*

Abbas Amca'm çok bilge ve mantıklı bir adamdı. Zaten böyle olmak zorundaydı. O zamanlar neredeyse on yıldır Tahran'da yaşıyordu. Yalnızca birileri öldüğü zaman Kum'a gelirdi. Ne zaman gelse babaannem –ruhu şad olsun– "Abbas, neden beni daha sık gelip görmüyorsun?" diye sorardı.

Abbas Amca'msa o gür kahkahasını atarak, "Ne yapabilirim ki? Akrabalara daha sık ölmelerini söyle," derdi. Babaannem ona bir tokat atıp yanağını öyle şiddetli çimdiklerdi ki uzun süre izi kalırdı.

Abbas Amca'mın karısı Tahranlıydı. Kum'a geldiğinde hep çador giyerdi ama Tahran'dayken doğru dürüst örtünmediğini herkes bilirdi. Kızları hiçbir şeyi önemsemezlerdi. Hatta okula başörtüsü takmadan giderlerdi.

Babaannem ölünce çocukları, içinde yaşadığımız aile evini satıp herkese payını verdiler. Abbas Amca'm babama, "Ağabey, artık burada yaşanmaz. Pılınızı pırtınızı toplayıp Tahran'a gelin. Hisselerimizi birleştirip bir dükkân alırız. Sizin için yakınlarda bir ev kiralarım ve birlikte çalışırız. Gel, kendin için bir hayat kurmaya başla. Tahran para kazanabileceğin tek yer," dedi.

İlk başta büyük ağabeyim Mahmut buna karşı çıktı. "Tahran'da insan dinden imandan çıkar," dedi.

Oysa Ahmet Ağabeyim mutlu oldu. "Evet, mutlaka gitmeliyiz," diye ısrar etti. "Ne de olsa artık adam olmamız gerek."

Annem onu uyardı: "Ama kızları düşün. Orada doğru dürüst bir koca bulamazlar. Tahran'da bizi kimse tanımıyor. Bütün arkadaşlarımız ve ailemiz burada. Masume altıncı sınıfı bitirdi, hatta fazladan bir yıl okudu. Artık evlenmesinin vaktidir. Fati'nin de bu yıl okula başlaması gerek. Kim bilir Tahran'da nasıl yoldan çıkacak. Herkes Tahran'da büyüyen bir kızdan pek hayır gelmediğini söylüyor."

Dördüncü sınıfa giden Ali, "Buna cüret edemez. Ben daha ölmedim! Onu bir şahin gibi izlerim ve kıpırdamasına izin vermem," dedi.

Sonra yerde oynayan Fati'ye tekme attı. Fati avaz avaz bağırmaya başladı ama kimse oralı olmadı.

Ben de gidip anneme sarılarak, "Ne saçma. Tahran'daki bütün kızların kötü olduklarını mı kastediyorsun?" dedim.

Tahran'ı ölümüne seven Ahmet Ağabeyim, "Sen kapa çeneni!" diye çıkıştı. Sonra diğerlerine dönüp, "Sorun Masume. Hele onu burada evlendirelim, sonra Tahran'a taşınırız. Böylece başımızdan bir dert eksilmiş olur. Ali de Fati'ye göz kulak olur," dedi. Ali'nin sırtını sıvazladı, gururlanarak onun şevkli ve onurlu bir çocuk olduğunu, sorumluluğunu yerine getireceğini söyledi. Bunları duyunca yüreğim ezildi. Ahmet baştan beri benim okula gitmeme karşıydı. Sırf kendisi çalışmadığı, sekizinci sınıfa kadar başarısız olup durduğu ve sonunda okulu bıraktığı için, benim kendisinden fazla okumamı istemiyordu.

Ayrıca babaannem de –ruhu şad olsun– ben hâlâ okula gittiğim için çok mutsuzdu; anneme sürekli nutuk çekip duruyordu. "Kızının elinden hiçbir iş gelmiyor. Evlendiği zaman onu bir ay içinde geri gönderecekler," diye konuşuyordu. Babama da, "Neden bu kıza para harcayıp duruyorsun? Kızlar işe yaramazdır. Başkasının malıdır. Sen bu kadar çalışıp didindikten sonra bir de paranı kızına harcıyorsun. Sonunda onu elinden çıkarmak için çok daha fazla harcaman gerekecek," diyordu.

Ahmet neredeyse yirmi yaşında olduğu halde hâlâ doğru dürüst bir işi yoktu. Esadullah Amca'mın pazaryerindeki dükkânında ayakçıydı ama sokaklarda aylak aylak dolaşıp duruyordu. Kendisinden yalnızca iki yaş büyük olduğu halde çok daha ciddi, güvenilir ve dindar olan, namazını, orucunu hiç aksatmayan Mahmut gibi değildi. Herkes Mahmut'un Ahmet'ten on yaş büyük olduğunu sanırdı.

Annem, Mahmut'un anne tarafından kuzenim İhtiram-Saadet'le evlenmesini gerçekten çok istiyordu. Onun bir Seyyid olduğunu, yani peygamberin soyundan geldiğini söylüyordu

ama ağabeyimin baba tarafından kuzenim olan Mahbube'den hoşlandığını biliyordum. Mahbube ne zaman evimize gelse Mahmut kızarıp bozarır, kekelemeye başlardı. Bir köşede dikilip Mahbube'yi izlerdi; özellikle de çadoru başının üstünden kaydığında. Mahbube –Allah onu korusun– o kadar şen şakrak ve delifişekti ki doğru dürüst örtünmeyi unuturdu. Babaannem ne zaman doğrudan akrabası olmayan bir adamın önünde biraz utanması için onu azarlasa Mahbube, "Boş ver babaanne, onlar benim erkek kardeşim gibi!" der, sonra da tekrar yüksek sesle gülmeye başlardı.

Mahbube gider gitmez Mahmut'un oturup iki saat boyunca dua ettiğini fark etmiştim. "Estağfurullah! Estağfurullah!" deyip duruyordu. Galiba zihninde bir günah işlemişti de şimdi af diliyordu. Allah bilir.

Tahran'a taşınmadan önce, evde uzun süre bolca kavga ve çekişme yaşandı. Herkesin hemfikir olduğu tek konu beni evlendirip benden kurtulmaları gerektiğiydi. Sanki bütün Tahran nüfusu ahlakımı bozmak için benim gelmemi bekliyordu. Her gün Hz. Masume'nin türbesine gidip, beni de yanlarında götürmeleri ve okula devam etmeme izin vermeleri için bir şeyler yapsın diye dua ederdim. Ağlayarak, keşke erkek olsaydım ya da Zari gibi hastalanıp ölseydim, derdim. Zari benden üç yaş büyüktü fakat sekiz yaşındayken difteriye yakalanıp ölmüştü.

Allah'a şükür dualarım kabul oldu da tek bir kişi bile beni istemeye gelmek için kapımızı çalmadı. Vakti gelince babam işlerini yoluna koydu ve Abbas Amca bizim için Gorgan Caddesine yakın bir ev kiraladı. Sonra herkes oturup benim akıbetimi beklemeye başladı. Annem ne zaman değer verdiği insanlarla bir araya gelse, "Artık Masume'nin evlenme vakti geldi," derdi. Ben de utancımdan ve öfkemden kıpkırmızı kesilirdim.

Ancak kurban olduğum benim yanımdaydı ve hiç talibim çıkmadı. Sonunda, ailem bu süre zarfında evlenip boşanan eski

bir talibime beni tekrar istemesi için haber uçurdu. Adamın hali vakti yerindeydi ve nispeten genç sayılırdı ama kimse neden evlendikten yalnızca birkaç ay sonra karısını boşadığını bilmiyordu. Kendisi benim gözüme kötü huylu ve korkunç biri gibi görünüyordu. Beni nasıl bir tehlikenin beklediğinin farkına varınca, merasimi ve çekinmeyi bir kenara bırakarak babamın ayaklarına kapandım ve beni Tahran'a giderken yanlarına almayı kabul ettirene kadar oluk oluk gözyaşı döktüm. Babam merhametli bir adamdı ve kız olduğum halde beni sevdiğini biliyordum. Anneme göre Zari öldükten sonra babam üstüme titremişti; çok zayıf olduğum için benim de ölmemden korkmuştu. Zari doğduğunda şükretmediği için Allah'ın kızını elinden alarak kendisini cezalandırdığına inanıyordu. Kim bilir, belki babam ben doğduğum zaman da şükretmemişti fakat onu gerçekten çok seviyordum. Evimizde beni anlayan tek kişi oydu.

Her gün eve geldiğinde, bir havlu alıp süs havuzunun yanında dururdum. Babam elini omzuma koyar, ayaklarını havuza birkaç kez batırıp çıkarırdı. Sonra da ellerini ve yüzünü yıkardı. Ona havluyu uzatırdım. Yüzünü kurularken bana açık kahverengi gözleriyle öyle bir bakardı ki beni sevdiğini ve benden memnun olduğunu anlardım. Onu öpmek isterdim ama yetişkin bir kızın bir adamı öpmesi uygun değildi; bu adam babası olsa bile. Babam nasıl olduysa bana acıdı, ben de kötü yola düşmeyeceğime ve onun şerefini lekelemeyeceğime dair dünyadaki her şeyin üstüne yemin ettim.

Tahran'da okula başlamam ise apayrı bir hikâyeydi. Hem Ahmet hem de Mahmut eğitimime devam etmeme karşı çıkıyorlardı; annem ise dikiş dersleri almamın benim için daha gerekli olduğuna inanıyordu. Oysa ben bütün yalvarmalarım, yakarmalarım ve sel olan gözyaşlarımla babamı ikna etmeyi başardım. Böylece babam beni ortaokulun sekizinci sınıfına yazdırdı.

Ahmet o kadar kızdı ki beni dövmek istedi ve bunun için her türlü bahaneyi kullanmaya başladı. İçini kemiren esas nedeni bildiğimden sesimi çıkarmadım. Okulum evden uzak değildi; on beş yirmi dakikalık yürüyüş mesafesindeydi. İlk başlarda Ahmet beni gizlice takip ederdi ama çadoruma sımsıkı sarınıp eline bir koz vermemeye özen gösterirdim. Bu arada Mahmut benimle konuşmayı hepten bırakmıştı, beni tamamen görmezden geliyordu.

Nihayet ikisi de iş buldu. Mahmut pazaryerinde, Muzaffer Bey'in erkek kardeşine ait bir dükkânda çalışmaya başladı, Ahmet de Şemiran Mahallesindeki bir marangozhanede çırak oldu. Muzaffer Bey'e göre Mahmut bütün gün dükkânda oturan, güvenilir bir gençti. Babam, "Muzaffer Bey'in dükkânını esas çekip çeviren Mahmut," derdi. Ahmet ise çabucak bir sürü arkadaş edinmiş, geceleri eve geç gelmeye başlamıştı. Er geç herkes Ahmet'in üstüne sinen pis kokunun alkol kokusu olduğunu anlamıştı –tam olarak belirtmek gerekirse bu, *arak** kokusuydu– ama kimse bir şey demiyordu. Babam başını öne eğip Ahmet'in selamına karşılık vermezdi; Mahmut arkasını dönüp, "Estağfurullah, estağfurullah" diye söylenirdi; annemse çabucak Ahmet'in yemeğini ısıtıp, "Çocuğumun dişi ağrıyor, acısı hafiflesin diye üstüne alkol bastırmış," derdi. Bir türlü geçmek bilmediğinden, bunun ne tür bir diş ağrısı olduğu belli değildi. Annem her zamanki gibi Ahmet'in kusurlarını örtbas ediyordu. Ne de olsa Ahmet onun gözbebeğiydi.

Ahmet Efendi evdeyken ilgileneceği başka bir meşgale daha bulmuştu: Yukarı kattaki bir pencereden, komşumuz Pervin Hanım'ın evini gözetliyordu. Pervin Hanım çoğunlukla ön bahçede bir şeylerle meşgul olurdu ve tabii ki çadoru sıyrılıp üstünden düşerdi. Ahmet salon penceresinin önündeki yerinden ayrılmazdı. Bir keresinde ikisinin el işaretleriyle ve mimiklerle anlaştıklarını bile görmüştüm.

---

* Palmiyenin şekerli suyundan ve pirinç mayasından elde edilen içki. –*çev.*

Her ne olduysa, Ahmet'in dikkati o kadar dağıldı ki beni tamamen unuttu. Babam okula vücudumu tamamen örten çador yerine başörtüsüyle gitmeme izin verdiğinde bile, sadece bir gün boyunca kavga kıyamet koptu. Ahmet bunu unutmadı ama beni aşağılamayı kesti ve benimle konuşmamaya başladı. Ona göre ben günahın ete kemiğe bürünmüş haliydim. Bana dönüp bakmıyordu bile.

Ancak bu durum benim umurumda bile değildi. Okula gidiyordum, iyi notlar alıyordum ve herkesle arkadaş olmuştum. Hayattan başka ne isteyebilirdim ki? Gerçekten çok mutluydum; özellikle de Pervane en iyi arkadaşım olduktan ve birbirimizden hiçbir sır saklamamaya söz verdikten sonra.

Pervane Ahmedi mutlu ve neşeli bir kızdı. İyi voleybol oynardı ve okul takımındaydı ancak dersleri o kadar da iyi değildi. Eminim kötü bir kız değildi ama birçok kurala uymazdı. Yani iyiyle kötüyü, doğruyla yanlışı birbirinden ayırt edemezdi ve babasının namusunu ve onurunu nasıl koruyacağı hakkında hiçbir fikri yoktu. Erkek kardeşleri de vardı ama onlardan korkmazdı. Arada bir onlarla kavga bile ederdi ve ona vururlarsa karşılık verirdi. Her şey Pervane'yi güldürürdü; nerede olursa olsun –sokakta bile– gülmekte bir sakınca görmezdi. Galiba kimse ona bir kız güldüğünde dişlerinin görünmemesi ve sesinin duyulmaması gerektiğini söylememişti. Pervane bunun ayıp olduğunu, durması gerektiğini söylememi her zaman garipserdi. Yüzünde şaşkın bir ifadeyle, "Neden?" diye sorardı. Bazen bana başka bir dünyadanmışım gibi bakardı. (Aslında bu bir bakıma doğru değil miydi?) Örnek vermek gerekirse, Pervane bütün araba markalarını biliyor, babasının siyah bir Chevrolet almasını istiyordu. Bense Chevrolet'nin ne tür bir araba olduğunu bilmiyordum ve bunu itiraf ederek rezil olmak istemiyordum.

Bir gün yeni gibi görünen güzel bir arabayı işaret edip, "Pervane, senin beğendiğin Chevrolet bu mu?" diye sordum.

Pervane önce arabaya, sonra bana baktıktan sonra kahkahayı basıp çığlık atar gibi, "Ah, ne kadar komik! Fiat'ı Chevrolet sanıyor!" dedi.

Hem Pervane'nin kahkahası hem de sonunda kendi cahilliğimi ele veren aptallığım nedeniyle kulaklarıma kadar kızarıp, utançtan yerin dibine geçtim.

Pervane'nin ailesinin evinde bir radyo ve televizyon vardı. Abbas Amca'mın evinde bir televizyon görmüştüm ama bizim yalnızca büyük bir radyomuz vardı. Babaannem hayattayken ve ağabeyim Mahmut evdeyken asla müzik dinlemezdik çünkü günahtı; özellikle de şarkıcı bir kadınsa ve şarkı hareketliyse. Hem annem hem de babam dindar oldukları ve müzik dinlemenin ahlaka aykırı olduğunu bildikleri halde bu konuda Mahmut kadar katı değillerdi; şarkı dinlemeyi severlerdi. Mahmut dışarı çıktığı zaman annem radyoyu açardı. Tabii ki komşular duymasın diye sesini fazla açmazdı. Birkaç şarkının –özellikle Puran Şapuri'nin şarkılarının– sözlerini bile bilir, bunları mutfakta mırıldanırdı.

Bir gün, "Anne, Puran'ın ne çok şarkısını biliyorsun," dedim.

Annem olduğu yerde fişek gibi sıçrayıp, "Sus kız! Bunlar ne biçim laflar? Ağabeyin böyle şeyler söylediğini duymasın sakın!" diye çıkıştı.

Babam öğle yemeği için eve geldiğinde saat ikideki haber bültenini dinlemek üzere radyoyu açar, sonra da kapatmayı unuturdu. Golha müzik programı başladığında farkında olmadan başını sallamaya, müziğe uyarak tempo tutmaya başlardı. Kim ne derse desin babamın Marziye'nin sesine bayıldığından emindim. Onun şarkılarını çaldıkları zaman asla, "Allah aşkına, kapatın şu radyoyu!" demezdi. Ancak Vigen'in şarkıları çalmaya başladığında birdenbire inancını ve dindarlığını hatırlayıp, "Yine bu Ermeni söylüyor! Kapatın şunu," diye bağırırdı. Ah, fakat ben Vigen'in sesine bayılırdım. Neden bilmiyorum ama bana hep Hamit Dayı'mı anımsatırdı. Hatırlayabildiğim kadarıyla Hamit Dayı'm yakışıklı bir adamdı. Erkek ve kız kardeşlerinden farklıy-

dı. Parfüm kokardı; bu da hayatımda ender rastladığım bir şeydi. Çocukken beni kollarına alıp anneme, "Aferin kardeşim! Ne kadar güzel bir kız doğurmuşsun. Allah'a şükür ağabeylerine benzememiş. Yoksa büyük bir fıçı alıp turşusunu kurmak zorunda kalırdın!" derdi.

Annem de, "Aa! Laflara bak! Oğullarımın nesi çirkinmiş? Gayet yakışıklılar; yalnızca biraz esmer tenliler ki bu da kötü bir şey değil. Bir erkeğin güzel olması gerekmez. Eskiler erkeğin huysuz, çirkin ve aksi olması gerektiği söyler!" diye terslenirdi. Annem bunları söyledikten sonra Hamit Dayı'm kahkahalarla gülerdi.

Ben babama ve halama benziyordum. İnsanlar hep Mahbube ile kardeş olduğumuzu sanırlardı fakat Mahbube benden güzeldi. Ben zayıftım, Mahbube ise etine dolgundu ve ne yaparsam yapayım kıvrılmayan düz saçlarıma karşın, onun hacimli lüleleri vardı. İkimiz de koyu yeşil gözlü, açık tenliydik. Gülünce yanaklarımızda gamzeler belirirdi. Mahbube'nin dişleri biraz eğri büğrüydü. Bana daima, "Çok şanslısın. Dişlerin ne kadar beyaz ve düzgün," derdi.

Annem ve ailenin geri kalanı farklı bir görünüme sahipti. Esmer tenleri, kara gözleri, dalgalı saçları vardı ve biraz da şişmanlardı. Gerçi hiçbiri annemin kız kardeşi Gamar Teyze kadar iri değildi. Ancak tabii ki çirkin değillerdi. Özellikle de annem. Yüzündeki tüyleri alıp kaşlarına şekil verdiğinde, tıpkı tabak çanaklarımızın üstünde resimleri bulunan Hurşid Hanım* gibi görünürdü. Annemin dudağının kenarında bir beni vardı. Hep, "Baban beni istemeye geldiği gün benimi görür görmez bana âşık oldu," derdi.

Hamit Dayı'm gittiğinde yedi ya da sekiz yaşındaydım. Veda etmeye geldiğinde beni kollarına alıp anneme dönerek, "Karde-

* İran mitolojisinde kadın suretinde tasvir edilen güneşin ve aslanın yer aldığı sembol. Güneş Hanım, Şir ü Hurşid. *-ed.notu*

şim, Allah aşkına bu çiçeği erkenden evlendirmeyin. Onun eğitim almasına ve bir hanımefendi olmasına izin verin," dedi.

Hamit Dayı ailemizde Batı'ya giden ilk kişiydi. Kafamda yurtdışındaki ülkelerle ilgili hiçbir imge yoktu. Yurtdışının da Tahran gibi, yalnızca daha uzak bir yer olduğunu sanıyordum. Hamit Dayı arada bir Aziz Nine'me bir mektup ve fotoğraflar yollardı. Bunlar güzel fotoğraflardı. Hamit Dayı'mın neden hep etrafında bitkilerin, ağaçların ve çiçeklerin bulunduğu bir bahçede dikildiğini bilmiyorum. Sonra, bize başı örtülü olmayan sarışın bir kadınla çekilmiş bir fotoğrafını gönderdi. O günü asla unutmayacağım. Akşamüstü saatleriydi; Aziz Nine'm, babam mektubu kendisine okusun diye bize gelmişti. Babam yer minderlerinin üstünde, kayınvalidesinin yanında oturuyordu. Önce mektubu kendi kendine okuyup, sonra aniden bağırdı: "Harika! Tebrikler! Hamit Ağa evlenmiş, bu da karısının resmi."

Aziz Nine'm bayıldı, onunla hiç anlaşamayan babaannem çadoruyla ağzını örtüp kıkır kıkır güldü. Annem dövünmeye başladı. Annesini baygın halde mi bıraksın, yoksa ayıltsın mı bilemiyordu. Aziz Nine'm nihayet kendine gelince bir harman sıcak su içip şekerleme yedikten sonra, "Bu insanlar kâfir değiller mi?" dedi.

"Hayır! Kâfir değiller," dedi babam omuz silkerek. "Nihayetinde aydın kişiler. Onlar Ermeni."

Aziz Nine'm dövünmeye başladı ama annem ellerini yakalayıp, "Allah aşkına, dur. Bu o kadar da kötü değil. Hamit onu İslam'a geçirmiş. Kime istersen sor. Müslüman bir erkek gayrimüslim bir kadınla evlenip onu Müslüman yapabilir. Dahası bu sayede Allah'ın mükâfatını da hak etmiş olur," dedi.

Aziz Nine'm anneme kayıtsız bir şekilde bakıp, "Biliyorum. Bazı peygamberlerimiz ve imamlarımız da gayrimüslim kadınlarla evlenmişler," diye cevap verdi.

"Eh, inşallah bu da bir nimettir," diye güldü babam. "Peki, bunu ne zaman kutlayacaksınız? Yabancı bir eş gerçek bir kutlama sebebidir."

Babaannem somurtup, "Allah muhafaza, insanın bir gelini olması yetmiyormuş gibi üstüne üstlük bir de yabancı, cahil ve dinimizce temizlikten* bihaber," dedi.

Gücü yerine gelmiş gibi görünen Aziz Nine'm kendini topladı ve gitmeye hazırlanırken, "Bir gelin evin nimetidir. Biz gelininin kıymetini bilmeyen ve eve bir hizmetçi getirdiğini düşünen bazı insanlar gibi değiliz. Biz gelinlerimizi bağrımıza basar, onlarla gurur duyarız; özellikle de Batılı olanlarla!" diye cevap verdi.

Babaannem onun böbürlenmesine dayanamayıp alaycı bir üslupla, "Evet, Esadullah Han'ın karısıyla ne kadar gurur duyduğunu gördüm," dedi. Sonra da art niyetle, "Hem Hamit Ağa'nın karısının sahiden İslam'a geçip geçmediğini kim bilebilir ki? Belki de kadın onu bir kâfire çevirmiştir. Aslına bakılırsa Hamit Ağa'nın inancı hiçbir zaman tam olmadı; dini vecibelerini de yerine getirmezdi. Zaten başka türlü olsaydı Kâfiristan'a taşınmazdı," diye ekledi.

Aziz Nine "Görüyorsun değil mi Mustafa Han?" diye çıkıştı. "Bana ne dediğini duydun mu?"

Sonunda babam araya girip bu ağız dalaşına bir son verdi.

Aziz Nine'm vakit kaybetmeden büyük bir davet vererek Batılı geliniyle herkese hava attı. Fotoğrafı çerçeveletti ve şömine konsolunun üstüne koyup kadınlara gösterdi. Yine de öldüğü güne kadar anneme, "Hamit'in karısı Müslüman olmuş mu? Ya Hamit Ermeni olduysa?" deyip durdu.

Aziz Nine'm öldükten sonra, Hamit Dayı'mdan nadiren haber aldık. Bir keresinde fotoğraflarını okula götürüp arkadaşlarıma göstermiştim. Pervane onu gerçekten de çok beğenmiş, "Ne kadar yakışıklı," demişti. "Batı'ya gittiği için çok şanslı. Keşke biz de gidebilseydik."

---

* Taharet, abdest, gusül bilmemekten söz ediyor. Abdest almayan biri İslamiyet'e göre temiz (pak) değil necistir (mundardır). *-ed.notu*

Pervane bütün şarkıları biliyordu. Delkaş'ın hayranıydı. Okuldaki kızların yarısı Delkaş hayranıydı, diğer yarısı da Marziye'yi seviyordu. Ben de bir Delkaş hayranı olmalıydım. Yoksa Pervane benimle arkadaşlığını sürdürmezdi. Batılı şarkıcıları bile tanıyordu. Evlerinde plak çaldıkları bir gramofon vardı, bir keresinde bana göstermişti. Kırmızı kapaklı bir valize benziyordu. Pervane bunun taşınabilir bir gramofon olduğunu söylemişti.

Eğitim yılı hâlâ sona ermediği halde birçok şey öğrenmiştim. Pervane hep benim defterlerimi ve ders notlarımı ödünç alırdı, bazen de birlikte ders çalışırdık. Bizim eve gelmek zorunda kalmasına aldırmazdı. Çok iyi ve uysal bir kızdı; nelere sahip olup olmadığımıza aldırış etmezdi.

Evimiz nispeten küçüktü. Ortasında dikdörtgen bir süs havuzu bulunan bahçeye açılan ön kapıda üç basamak vardı. Havuzun bir yanına geniş bir ahşap bank koymuştuk; diğer yanda ise havuza paralel bir çiçeklik duruyordu. Yani çiçekliğin uzun tarafı, havuzun kısa kenarına paraleldi. Daima karanlık ve kasvetli olan mutfak evden ayrı bir yerde, bahçenin sonundaydı. Banyo da mutfağın yanındaydı. Dışarıda bir lavabo olduğundan, elimizi yüzümüzü yıkamak için havuzun su pompasını kullanmak zorunda değildik. Evin içinde, ana kapının solunda, küçük bir sahanlığa açılan dört basamak vardı. Aşağı kattaki iki odanın da kapıları bu sahanlığa açılıyordu. Sonra da yan yana iki odanın bulunduğu yukarı kata çıkan merdivenler geliyordu. Bu odalar birbirlerine içeriden bir kapıyla bağlıydı. Ön tarafta bulunan ve iki penceresi olan oda salondu. Bir yandan bahçe, diğer yandan da Pervin Hanım'ın evi görünüyordu. Ahmet ile Mahmut'un kaldığı diğer odanın pencereleri arka avluya bakıyordu ve ardımızdaki evin arka bahçesini rahatça görebiliyorduk.

Pervane ne zaman bize gelse yukarı kata çıkıp salonda otururduk. Burada fazla eşya yoktu; yalnızca büyük, kırmızı bir halı, yuvarlak bir masa ve altı tane ahşap sandalye, köşede büyük bir

ısıtıcı, yanında da birkaç yer minderiyle sırtlık vardı. Duvardaki tek süs, üstünde Kuran'daki nazar duasının yazılı olduğu, çerçeve içinde bir halıydı. Bir de annemin dantel bir örtü serdiği, üstüne bir ayna ve düğününden kalan şamdanları koyduğu şömine konsolu vardı.

Pervane'yle yer minderlerine oturup fısıldaşır, kıkırdar ve çalışırdık. Benim hiçbir koşulda onun evine gitmeme izin yoktu.

Ahmet, "O kızın evine ayak basmayacaksın!" diye bağırırdı. "Birincisi şerefsiz bir ağabeyi var, ikincisi o kız arsızın ve kahpenin teki. Cehenneme kadar yolu var. Annesi başörtüsü bile takmadan dolaşıyor."

Ben de, "Bu şehirde kim başörtüsü takıyor ki?" derdim. Tabii bunu ancak fısıldarcasına söylerdim.

Bir gün Pervane bana *Zan-e Ruz** dergilerini göstermek isteyince, yalnızca beş dakikalığına gizlice evlerine girdim. Evleri o kadar temiz ve güzeldi ki... Bir sürü zarif eşyaları vardı. Bütün duvarlarda manzara ve kadın tabloları asılıydı. Oturma odasında geniş, lacivert, altları püsküllü kanepeler vardı. Ön bahçeye bakan pencerelerden aynı renkte kadife perdeler sarkıyordu. Karşı tarafta bulunan yemek bölümü oturma odasından perdelerle ayrılmıştı. Salonda bir televizyon, birkaç koltuk ile divan vardı. Mutfak, banyo ve tuvalet hep aynı çatı altındaydı. Kış soğuğunda ya da yaz sıcağında sürekli ön bahçeden geçmek zorunda kalmıyorlardı. Bütün yatak odaları yukarı kattaydı. Pervane'yle küçük kız kardeşi Ferzane aynı odayı paylaşıyorlardı.

Çok şanslılardı doğrusu! Bizim bu kadar geniş bir evimiz yoktu. Görünüşte dört odamız olduğu halde, aslında hepimiz aşağı kattaki büyük odada yaşıyorduk. Burası öğle ve akşam yemeklerini yediğimiz, kışın korsiyi** kurduğumuz, Fati, Ali ve benim uyuduğumuz yerdi. Annemle babam büyük ahşap bir ya-

---

* Tahran'da çıkan, dönemin en ünlü haftalık kadın dergisi. *-ed.notu*

** Altında bir ısıtıcı bulunan ve üstüne battaniye örtülen alçak bir masa. *-çev.*

takla, giysilerimizi ve öteberimizi koyduğumuz bir gardırobun bulunduğu bitişikteki odada uyuyordu. Her birimizin kitaplarımızı koyduğumuz bir rafımız vardı. Ancak benim herkesten çok kitabım olduğu için iki tane raf işgal ediyordum.

Annem *Zan-e Ruz* dergisindeki resimlere bakmayı severdi ama dergileri babamdan ve Mahmut'tan saklardık. Ben "Yol Ayrımında" adlı dizideki hikâyeleri okuyup anneme anlatırdım.

Detayları o kadar abartırdım ki annem ağlayacak gibi olurdu, ben de baştan gözyaşlarına boğulurdum. Pervane'yle birlikte, her hafta onlar annesiyle okuduktan sonra dergiyi bize vermesine karar vermiştik.

Pervane'ye ağabeylerimin onların evine gitmeme izin vermediklerini söyledim. Şaşırıp, "Neden?" diye sordu.

"Çünkü yetişkin bir erkek kardeşin var," dedim.

"Daryuş mu? Onun nesi 'yetişkin'? Hatta bizden bir yaş küçük."

"Yine de artık büyük sayılır ve ağabeylerim bunun uygun olmadığını söylüyorlar."

Pervane omuz silkip, "Şu geleneklerinizi hiç anlamıyorum," dedi ama evlerine gitmem için ısrar etmeyi de bıraktı.

Dönem sonu sınavlarından harika notlar aldım. Öğretmenlerim beni çok övdüler fakat evde kimse bir tepki vermedi. Annem ona anlattıklarımı pek anlamadı.

Mahmut, "Ne olmuş yani? Neyi başardığını sanıyorsun?" diye çıkıştı.

Babam da, "Neden sınıfındaki en başarılı öğrenci olamadın?" diye sordu.

Yaz gelince Pervane'yle ayrıldık. İlk birkaç gün, ağabeylerim dışarıdayken Pervane bize gelirdi. Ön kapının dışında dikilip çene çalardık. Oysa annem sürekli şikâyet ediyordu. Kum'da yaşarken, babam eve gelene kadar her öğleden sonrayı mahalledeki

kadınlarla sohbet edip karpuz çekirdeği yiyerek geçirdiğini unutmuştu. Tahran'da hiç arkadaşı veya tanıdığı yoktu; mahalledeki kadınlar da onu hor görüyorlardı. Birkaç sefer anneme gülmüşlerdi ve annemin canı sıkılmıştı. Zaman içinde öğleden sonraları iki çift laf etme alışkanlığını unuttuğundan, ben de arkadaşlarımla konuşamaz olmuştum.

Annem, Tahran'a taşınmamızdan genel anlamda hoşnut değildi. "Biz bu şehre ait değiliz. Bütün arkadaşlarımız ve akrabalarımız Kum'da. Burada yapayalnız kaldım. Senin şu amcanın havasından yanına yaklaşılmayan karısı bile yüzümüze bakmazken yabancılardan ne bekleyebiliriz ki?" derdi.

Annem durmadan söylenip şikâyet ettikten sonra, nihayet babamı yazı geçirmemiz için bizi Gamar Teyze'nin Kum'daki evine göndermeye ikna etti. Ben de şakayla karışık iğneleyici bir tavırla, "Herkes yazı geçirmek için bir yazlık eve giderken bizim Kum'a mı gitmemizi istiyorsun?" diye sordum.

Annem bana ters ters bakıp, "Nereden geldiğini çabucak unuttun, değil mi? Kum'da yaşarken hiç şikâyet etmezdin. Şimdiyse küçükhanım bir sayfiye yerine gitmek istiyor! Ben zavallı kız kardeşimi bir yıldır görmedim, erkek kardeşimden hiçbir haber alamıyorum, akrabalarımın mezarlarını bile ziyaret etmedim... Her akrabanın evinde yalnızca bir hafta geçirinceye kadar yaz bitmiş olacak," diye cevap verdi.

Mahmut, bizim Kum'a gitmemizi kabul etti ama halamda kalmamızı istedi. Böylece hafta sonlarında bizi ziyarete geldiğinde Mahbube'yi ve halamızı görebilecekti. "Sadece halamda kalın," dedi. "Herkesin evinde kalmanıza gerek yok. Öyle yaparsanız herkesin Tahran'a gelip bizde kalması için davetiye çıkarmış olursunuz ve çok başımız ağrır." (Müthiş! Ne büyük misafirperverlik!)

"Doğru!" diye cevap verdi annem öfkeyle. "Halanın evine gitmemizde ve onun da bize gelmesinde bir sakınca yok ama Allah muhafaza, ya zavallı kız kardeşim ziyaretimize gelmek isterse!"

(Amma esaslı bir darbe! Kafasına küt diye vurup ona haddini bildir anne.)

Böylece Kum'a gittik. Halimden çok fazla şikâyet etmedim çünkü Pervane ve ailesi yazı Pervane'nin büyükbabasının Golab-Darre'deki bahçeli evlerinde geçireceklerdi.

Ağustos'un ortasında Tahran'a geri döndük. Ali birkaç dersten kalmıştı ve tekrar final sınavlarına girmesi gerekiyordu. Konu çalışmaya gelince erkek kardeşlerimin neden bu kadar tembellik ettiklerini bilmiyorum. Zavallı babamın oğulları için bir sürü hayali vardı. Onların doktor ve mühendis olmalarını istiyordu. Ben yine de eve döndüğümüz için memnundum. Göçebeler gibi bir evden diğerine, teyzemden amcama, halamdan dayıma geçerek yaşamaya katlanamıyordum; özellikle de teyzemin evinde kalmaktan nefret ediyordum. Evi camiye benziyordu. Teyzem sürekli dualarımızı okuyup okumadığımızı soruyor, sonra da onları doğru okumadığımızı söyleyip durmadan homurdanıyordu. Ayrıca dindarlığıyla ve kocasının bütün akrabalarının molla olmalarıyla övünmeden duramıyordu.

Birkaç hafta sonra Pervane ve ailesi de Tahran'a döndüler. Ders yılının da başlamasıyla hayatım tekrar mutlu ve keyifli seyrine kavuştu. Arkadaşlarımı ve öğretmenlerimi görmek beni heyecanlandırmıştı. Önceki yılın aksine, artık okula yeni gelen bir acemi çaylak değildim; her şeye şaşırmıyordum, aptalca yorumlar yapmıyordum, daha iyi ve edebi kompozisyonlar yazıyordum, Tahranlı kızlar kadar bilgiliydim ve görüşlerimi ifade edebiliyordum. Bunun için de ilk ve en iyi hocam olan Pervane'ye teşekkür borçluydum. O yıl, ders kitaplarım dışında başka kitaplar okumanın da zevkine vardım. Aramızda aşk romanları değiş tokuş etmeye, onları defalarca iç geçirerek ve gözyaşları içinde okumaya, saatlerce tartışmaya başlamıştık.

Pervane güzel bir hatıra defteri oluşturmuştu. Hoş bir yazısı olan kuzeni her sayfanın başlıklarını yazmış ve Pervane de yanlarına konuyla ilgili bir resim yapıştırmıştı. Sınıftaki bütün kızlar, akrabaları ve birkaç aile dostu her soruya kendilerince cevaplar yazıyorlardı. "En sevdiğiniz renk nedir?" ya da "En sevdiğiniz kitap hangisidir?" gibi sorulara verilen cevaplar o kadar da ilgi çekmiyordu. Oysa, "Aşk hakkındaki görüşünüz nedir?", "Hiç âşık oldunuz mu?" ve "İdeal bir eş hangi özelliklere sahip olmalı?" gibi soruların cevapları çok sürükleyiciydi. Bazı kızlar, defter okul müdürünün eline geçerse neler olacağını düşünmeden, ne isterlerse pervasızca yazarlardı.

Ben de kendime bir şiir defteri hazırlamıştım. İçine düzgün bir yazıyla sevdiğim şiirleri yazardım. Bazen de yanlarına bir resim çizer veya Pervane'nin benim için yabancı dergilerden kestiği fotoğraflardan birini yapıştırırdım.

Aydınlık bir sonbahar akşamüstü Pervane'yle birlikte okuldan eve yürürken, Pervane yara bandı almak için kendisiyle eczaneye gitmemi istedi. Eczane okulla evin ortasındaydı. Eczacı Doktor Atayi herkesin tanıyıp saygı duyduğu, şerefli bir yaşlı adamdı. İçeri girdiğimizde tezgâhın ardında kimse yoktu. Pervane doktora seslenip tezgâhın arkasına bakmak için parmak ucunda yükseldi. Alt raflardaki ilaç kutularını düzenleyen beyaz önlüklü genç bir adam doğrulup, "Yardımcı olabilir miyim?" diye sordu. Pervane, "Yara bandı almak istiyorum," dedi. "Tabii ki. Hemen getiririm." Pervane beni dürtüp, "Bu da kim? Çok yakışıklı!" diye fısıldadı.

Genç adam Pervane'ye bir yara bandı uzattı ve Pervane okul çantasından para almak üzere diz çökünce kulağıma, "Hey! Ona bir baksana. Ne kadar da hoş görünüyor," dedi.

Genç adama bakarken bir anlığına göz göze geldik. Vücudumda garip bir elektriklenme oldu, yüzümün kızardığını hissederek hemen yere baktım. Böylesine tuhaf bir duyguyu ilk defa

hissetmiştim. Pervane'ye dönüp, "Hadi, gidelim," dedim ve eczaneden dışarı fırladım.

Pervane peşimden koşup, "Senin neyin var? Daha önce hiç insan görmedin mi?" dedi.

"Utandım," diye cevap verdim.

"Neden utandın?"

"Yabancı bir erkek hakkında söylediklerinden."

"Ne olmuş ki?"

"Ne mi olmuş? Bu gerçekten çok ayıp! Sanırım seni duydu."

"Hayır, yanılıyorsun. Hiçbir şey duymadı. Hem ben o kadar kötü olan ne söyledim ki?"

"Çok yakışıklı olduğunu ve..."

"Hadi ama!" dedi Pervane. "Beni duymuşsa bile muhtemelen gururu okşanmıştır fakat aramızda kalsın, ona iyice baktıktan sonra o kadar da yakışıklı olmadığını fark ettim. Doktor Atayi'nin yanına bir asistan aldığını babama söylemeliyim."

Ertesi gün okula biraz geç kaldık ama eczanenin önünden aceleyle geçerken, genç adamın bizi izlediğini gördüm. Dönüş yolunda pencereden içeriye baktık. Genç adam çalışmakla meşguldü ama sanki bizi görebiliyordu. O günden sonra, sözsüz bir anlaşmaya uyarak her sabah ve öğleden sonra birbirimizi gördük. Böylece Pervane ve ben, hakkında konuşacak eğlenceli bir konu bulmuş olduk. Çok geçmeden, genç adamla ilgili haberler okulda yayıldı. Bütün kızlar eczanede çalışmaya başlayan yakışıklı genç adam hakkında konuşuyor, oraya gidip bir şekilde ilgisini çekmek için türlü bahaneler buluyorlardı.

Pervane ve ben her gün onu görmeye alışmıştık. Yemin ederim ki o da bizim eczanenin önünden geçmemizi bekliyordu. Pervane'yle en çok hangi aktöre benzediği konusunda kavga eder, sonunda Steve McQueen'e benzediğine karar verirdik. Bu konuda epey yol kat etmiştim. O zamana kadar bütün ünlü ve yabancı aktörlerin adlarını öğrenmiştim. Bir keresinde annemi benimle sinemaya gitmesi için zorlamıştım. Annem sinemadan

gerçekten çok keyif almıştı. O günden sonra, haftada bir gün ve Mahmut'un haberi olmadan köşedeki sinemaya gitmeye başladık. Burada genellikle annemi hüngür hüngür ağlatan Hint filmleri oynuyordu.

Pervane eczanedeki asistanla ilgili bilgi toplamakta gecikmedi. Babasının arkadaşı olan Doktor Atayi, "Sait üniversitede eczacılık fakültesinde öğrenci. İyi bir çocuktur. Rezaiyeli," demişti.

Ondan sonra bakışmalarımız daha samimi bir hal aldı ve Pervane, Sait için bir takma isim buldu: Hacı Evhamlı. "Sürekli beklermiş gibi evhamlı bir hali var; sanki hep birini arıyormuş gibi," demişti.

O yıl hayatımın en iyi yılıydı. Her şey istediğim gibi gidiyordu. Sıkı çalışıyordum, Pervane'yle olan arkadaşlığım her geçen gün daha da güçleniyordu; gitgide iki ayrı vücutta barınan tek ruh haline gelmeye başlamıştık. Aydınlık ve mutlu günlerimi karartan tek şey ise, okul yılının sonu yaklaştıkça evin çevresinde giderek daha sık duyulan ve eğitimime son verebilecek olan fısıltılardı.

"Bu imkânsız," dedi Pervane. "Bunu sana asla yapmazlar."

"Anlamıyorsun. Okulda başarılı olup olmamam umurlarında değil. Ortaokulun ilk üç yılından sonrasının bir kıza hiçbir yararı olmadığını söylüyorlar."

Pervane şaşırarak, "İlk üç yıl mı?!" dedi. "Bugünlerde bir diploma bile yeterli değil. Ailemdeki bütün kızlar üniversiteye gidiyor. Tabii ki giriş sınavlarını geçebilenler. Sınavı sen de kesin geçersin. Sen, onlardan zekisin."

"Üniversiteyi unut! Sadece liseyi bitirmeme izin vermelerini istiyorum."

"Eh, o zaman onlara kafa tutman gerekecek."

Ah şu Pervane'nin dedikleri! İçinde yaşadığım koşullar hakkında hiçbir fikri yoktu. Anneme kafa tutabilir, ona cevap verebilir ve kendimi savunabilirdim; ama ağabeylerimin karşısında bu denli dobra konuşmaya cesaretim yoktu.

İkinci dönemin sonunda final sınavlarımıza girdik ve sınıfımdaki en başarılı ikinci öğrenci oldum. Edebiyat öğretmenimiz beni gerçekten seviyordu. Karnelerimizi alırken, "Aferin! Çok yeteneklisin. Eğitimine hangi alanda devam edeceksin?" dedi.

"Hayalim edebiyat okumak," diye cevap verdim.

"Bu harika. Aslına bakarsan, ben de sana bunu önerecektim."

"Ancak yapamam, efendim. Ailem buna karşı. Üç yıllık ortaokul eğitiminin bir kız için yeterli olduğunu söylüyorlar."

Bahrami Hanım kaşlarını çatıp başını iki yana sallayarak idare ofisine doğru yürüdü. Birkaç dakika sonra müdireyle birlikte dışarı çıktı. Müdire hanım karnemi eline alıp, "Sadıki, babana yarın okula gelmesini söyle. Onu görmek istiyorum. Ona buraya gelmediği takdirde karneni vermeyeceğimi söyle. Unutma!" dedi.

O gece babama müdirenin kendisini görmek istediğini söylediğimde şaşırdı. "Ne yaptın?" diye sordu.

"Yemin ederim ki hiçbir şey yapmadım," dedim.

Sonra babam, anneme dönüp, "Hanım, yarın okula git de ne istiyorlarmış öğren," dedi.

"Hayır baba, olmaz," dedim. "Seni görmek istiyorlar."

"Ne demek istiyorsun? Bir kız okuluna ayak basacak değilim!"

"Neden ama? Bütün diğer babalar geldiler. Okula gelmezsen karnemi vermeyeceklerini söylediler."

Babam kaşlarını derince çattı. Ona çay koyup kendimi biraz sevimli kılmaya çalıştım. "Baba, başın mı ağrıyor? İlaçlarını getirmemi ister misin?" Arkasına bir yer minderi sıkıştırıp ona bir bardak su getirdim. Sonunda babam ertesi gün benimle okula gelmeyi kabul etti.

Odasına girdiğimizde müdire hanım masasından kalkıp babamı samimi bir şekilde karşılayarak yakınında bir yere oturmasını işaret etti. "Sizi tebrik ederim, çok özel bir kızınız var," dedi. "Yalnızca derslerde başarılı olmakla kalmıyor; aynı zamanda çok da terbiyeli ve sevimli." Ben hâlâ kapıda beklerken yere bakıp istemsizce gülümsedim. Müdire bana bakıp, "Sevgili

Masume, lütfen dışarıda bekle. Sadıki Bey'le konuşmak istiyorum," dedi.

Müdire hanımın babama ne söylediğini bilmiyorum ama dışarı çıktığında babamın yüzü kızarmıştı, gözleri parıldıyordu, bana şefkatle ve gururla bakıyordu. "Hadi gözetmenin odasına gidip gelecek sene için kaydını yapalım. Sonra tekrar gelmeye zamanım olmaz," dedi.

O kadar mutlu oldum ki bayılacağımı sandım. Babamın arkasından yürürken, "Teşekkür ederim, baba! Seni seviyorum! Sınıftaki en başarılı öğrenci olacağıma söz veriyorum. Ne istersen yaparım. Allah canımı sana feda etmeyi nasip etsin," deyip duruyordum.

Babam gülerek, "Yeter! Keşke üşengeç ağabeylerinde de senin azminin birazı olsaydı," dedi.

Pervane dışarıda bekliyordu. O kadar gergindi ki önceki gece gözünü bile kırpmamıştı. İşaretlerle ve mimiklerle, ne oldu, diye sordu. Üzgün bir ifade takınıp başımı iki yana sallayarak omuzlarımı silktim. Sanki gözyaşları hazırda bekliyormuş gibi, damlalar birdenbire yanaklarından süzülmeye başladı. Ona doğru koşup sarıldım. "Hayır! Yalan söyledim. Sorun yok. Gelecek sene için kaydım yapıldı."

Pervane'yle okul bahçesinde zıpladık, deliler gibi güldük ve gözyaşlarımızı sildik.

Babamın kararı evde büyük bir kargaşaya yol açtı. Babam yine de kararlı duruşunu bozmadan, "Okul müdiresi, Masume'nin çok yetenekli olduğunu ve önemli biri olacağını söyledi," dedi. Heyecandan deliye dönmüş ve sersemlemiş bir haldeydim, kimsenin ne dediğini umursamadım. Ahmet'in nefret dolu bakışları bile beni korkutmadı.

Böylece yaz geldi çattı. Bu, Pervane'yle tekrar ayrılacağımız anlamına gelse de okul başlayınca tekrar bir araya geleceğimizi bildiğim için mutluydum. Kum'da yalnızca bir hafta geçirdik.

Pervane de her hafta babasıyla birlikte Tahran'ı ziyaret etmek için bir bahane bulup beni görmeye geldi. Onlarla birkaç günlüğüne Golab-Darre'ye gitmem için ısrar etti. Gitmeyi gerçekten istiyordum ama ağabeylerimin bunu asla kabul etmeyeceklerini bildiğimden konusunu bile açmadım. Pervane, babasının benimkiyle konuşup, onu gitmeme izin vermesi için ikna edebileceğini söyledi. Ancak babam için başka bir baş ağrısı sebebi daha yaratmak istemiyordum. Babam için Ahmedi Bey'e hayır demenin ve evdeki kavga ve tartışmalarla uğraşmanın zor olduğunu biliyordum. Bunun yerine, annemin takdirini kazanmak için, kocamın evine gittiğimde en azından bir tane yeteneğim olsun diye dikiş dersleri almayı kabul ettim.

Şans eseri, dikiş kursu eczanenin yanındaki cadde üstündeydi. Günaşırı kurs programımı çabucak kavrayan Sait her ne şekilde olursa olsun tam zamanında kapının önüne çıkardı. Eczanenin bir sokak öncesinde kalbim çarpmaya, soluğum hızlanmaya başlardı. Eczaneye bakmamaya, kızarmamaya çalışsam da bir faydası olmazdı. Gözlerimiz her buluştuğunda kulaklarıma kadar kızarırdım. Bu çok utanç vericiydi. Sait çekingen bir tavır fakat istekli bakışlarla beni başıyla selamlardı.

Bir gün köşeyi dönünce aniden önüme çıktı. O kadar telaşlandım ki dikiş cetvelimi yere düşürdüm. Sait eğilip cetvelimi alırken gözlerini sessizce aşağıya indirip, "Seni korkuttuğum için özür dilerim," dedi.

"Korkutmadın," dedim ve hızla uzaklaştım. Uzunca bir süre kendime gelemedim. O anı her hatırladığımda kızarır ve kalbimde hoş bir ürperti hissederdim. Neden bilmiyorum ama Sait'in de benzer şeyler hissettiğinden emindim.

Sonbahar rüzgârları ve eylülün gelişiyle birlikte, uzun bekleyişimiz sona erdi ve Pervane'yle tekrar okulun yolunu tuttuk. Birbirimize anlatmak istediğimiz bir sürü şey vardı. Yaz boyunca olan biten her şeyi, bütün yaptıklarımızı, hatta düşündüklerimizi

birbirimizle paylaşmalıydık. Ancak er ya da geç bütün konuşmalarımızın sonu Sait'e varıyordu.

"Bana doğruyu söyle," dedi Pervane. "Ben yokken kaç kez eczaneye gittin?"

"Yemin ederim ki hiç gitmedim," diye cevap verdim. "Çok utandım."

"Neden? Sait'in neler düşündüğümüz ve konuştuğumuz hakkında hiçbir fikri yok."

"Sen öyle san!"

"Nasıl yani? Sana bir şey mi dedi? Nereden biliyorsun?"

"Hayır, bir şey demedi. Bu sadece benim düşüncem."

"Eh, biz yine de bir şey bilmiyormuş gibi davranıp bildiğimizi okuruz."

Oysa işin doğrusu, bir şeyler değişmişti. Sait'le karşılaşmalarım farklı bir havaya ve renge bürünerek ciddiyete binmişti. Her ne kadar dile getirilmemiş olsa da aramızda güçlü bir bağın kurulduğunu kalbimde hissediyordum ve bunu Pervane'den saklamak kolay değildi. Okul açılalı yalnızca bir hafta olmuşken, Pervane eczaneye gitmek için ilk bahanesini bularak beni de yanında sürükledi. Çok utanıyordum. Sanki bütün şehir kalbimde neler olup bittiğini biliyordu ve herkes beni izliyordu. Sait içeri girdiğimizi görünce donakaldı. Pervane ondan birkaç kez aspirin istedi fakat Sait onu duymadı. Nihayet Doktor Atayi geldi, Pervane'ye selam verip babasını sordu. Sonra Sait'e dönüp, "Neden orada küçükdilini yutmuş gibi dikiliyorsun? Küçükhanıma bir kutu aspirin ver," dedi.

Biz dışarı çıkana kadar, her şey açıklığa kavuşmuştu. Pervane şaşkınlıkla:

"Sana nasıl baktığını gördün mü?" diye sordu.

Hiçbir şey demedim. Pervane bana dönüp gözlerimin içine baktı.

"Neden bu kadar rengin attı? Bayılacak gibi görünüyorsun."

"Ben mi? Yok canım! Hiçbir şeyim yok," diye itiraz ettim fakat sesim titriyordu. Birkaç dakika boyunca sessizce yürüdük. Pervane derin düşüncelere dalmıştı.

"Pervane, sorun nedir? Sen iyi misin?" diye sordum. Pervane birdenbire fişek gibi patlayarak her zamankinden daha yüksek bir ses tonuyla, "Çok kötüsün! Sen ne kadar kurnazsan, ben de o kadar aptalım! Neden bana söylemedin?" dedi.

"Neyi söylemedim? Söylenecek bir şey yoktu ki!"

"Tabii ya! İkinizin arasında bir şeyler var. Bunu görmemek için kör olmak gerek. Bana doğruyu söyle; ne kadar ileri gittiniz?"

"Nasıl olur da böyle bir şey söylersin?"

"Kes şunu! Benimle kedinin fareyle oynadığı gibi oynama. Sen kafana koyduğun her şeyi yapabilecek kapasitedesin; başına o örtüyü takma iznini koparmandan tut da kurduğun bu aşk ilişkisine kadar! Ne kadar aptalım! Bunca zamandır Sait'in benim için önümüze çıkıp durduğunu sanıyordum. Çok sinsisin. Şimdi neden Kum'dan gelen bütün insanlar için kurnaz dediklerini anlıyorum. Bunu bana, en yakın arkadaşına bile söylemedin. Ben sana her şeyi anlatıyorum. Özellikle de bu kadar önemliyse."

Boğazıma koca bir yumru oturmuştu. Pervane'nin kolunu tutup, "Lütfen, kimseye söylemeyeceğine söz ver. Sokakta bu kadar yüksek sesle konuşma, bu çok ayıp. Sessiz ol, insanlar duyacak. Babamın canı ve Kuran üstüne yemin ederim ki Sait'le aramızda bir şey olduğu falan yok."

Oysa Pervane gitgide güç toplayan bir sel gibi, her geçen dakika daha da öfkeleniyordu.

"Sen gerçekten bir hainsin! Üstelik hatıra defterime böyle şeyleri düşünmediğini, senin için önemli olan tek şeyin ders çalışmak olduğunu, bu konulardan bahsetmenin ayıp ve günah olduğunu yazmışsın..."

"Yalvarırım, dur. Kuran üstüne yemin ederim ki aramızda hiçbir şey yok."

Nihayet dayanamayıp gözyaşlarına boğulduğumda eve yaklaşmıştık. Gözyaşlarım Pervane'yi kendine getirdi ve öfkesinin alevlerini su gibi söndürdü. Daha sakin bir ses tonuyla, "Neden ağlıyorsun şimdi? Hem de sokak ortasında! Sadece bunu benden neden sakladığını anlamadığım için üzüldüm. Ben sana her şeyi anlatıyorum," dedi.

Daima en iyi arkadaşı olduğuma, ondan hiçbir sır saklamadığıma ve saklamayacağıma dair yemin ettim.

Pervane ve ben, aşkın bütün aşamalarını birlikte deneyimliyorduk. O da benim kadar heyecanlıydı. "Şimdi ne hissediyorsun?" diye sorup duruyordu. Derin düşüncelere daldığımı görünce, "Söyle bana, ne düşünüyorsun?" diyordu. Ben de ona hayallerimden, tedirginliklerimden, heyecanımdan, gelecek hakkındaki endişelerimden ve başka biriyle evlendirilmeye zorlanma korkumdan bahsediyordum. Pervane gözlerini kapatıp, "Ah, ne kadar romantik! Demek ki âşık olmak böyle bir şey. Ben senin kadar hassas ve duygusal değilim. İnsanların âşıkken yaptığı ve söylediği bazı şeyler beni güldürüyor ve ben hiçbir zaman kızarmıyorum. O halde âşık olduğumda bunu nasıl anlayacağım?" diyordu.

Güzel ve hareketli sonbahar günleri, sonbahar rüzgârları kadar çabuk esip geçti. Sait ve ben hâlâ tek kelime konuşmamıştık ama artık Sait, Pervane'yle birlikte eczanenin önünden her geçişimizde mırıldanırcasına 'merhaba' diyor ve kalbim sepete düşen olgun bir meyve gibi göğüs kafesimde yerinden hopluyordu.

Pervane her gün Sait hakkında yeni bir bilgiyi gün yüzüne çıkarıyordu. Sait'in Rezaiyeli olduğunu, annesinin ve kız kardeşlerinin hâlâ orada yaşadıklarını, saygın bir aileden geldiğini, soyadının Zareii olduğunu, babasının birkaç yıl önce öldüğünü, üniversitenin eczacılık fakültesinde üçüncü sınıfa gittiğini, çok zeki ve çalışkan olduğunu, Doktor Atayi'nin ona koşulsuz güvendiğini ve işinden çok memnun kaldığını biliyordum. Her bilgi

parçası, saf ve masum aşkıma vurulan bir onay mührü gibiydi. Sanki Sait'i hayatım boyunca tanıyormuşum, ömrümün geri kalanını sadece onunla geçirecekmişim gibi hissediyordum.

Pervane haftada bir ya da iki kez beni eczaneye götürmek için bir bahane bulurdu. Sait'le gizlice bakışırdık. Onun elleri titrer, benim de yanaklarım kıpkırmızı olurdu. Pervane her hareketimizi dikkatle izlerdi. Bir keresinde, "Kesişmek (göz zinası) ne anlama geliyor diye düşünürdüm. Şimdi anladım. Hafız falında* sana bu gazelin çıkması boşuna değilmiş," dedi.

"Pervane! Ne biçim konuşuyorsun sen?"

"Ne yani? Yalan mı söylüyorum?"

Sabahları saçıma ayrı bir özen gösterir, başörtümü perçemlerim düzgün duracak ve uzun saçım arkadan görünecek şekilde takardım. Araya çaresizce birkaç tane lüle serpiştirmeye çalışırdım ama saçım bir türlü kıvrılmazdı. Sonra bir gün Pervane, "Seni budala. Saçın zaten güzel. Son moda, düz saçlı olmak. Duymadın mı? Okuldaki kızlar saçlarını düzleştirmek için ütülüyorlar," dedi.

Okul üniformamı düzenli olarak yıkayıp ütülüyordum. Anneme daha fazla kumaş alması ve bir kadın terzi bulup bana yeni bir üniforma diktirmesi için yalvarıyordum; çünkü annemin kendi diktikleri daima rüküş, tekdüze renklerde oluyordu. Dikiş kursunda öğrendiğim tek şey, annemin dikişinde kusurlar bulmak olmuştu. Pervin Hanım benim için şık bir üniforma dikmişti, ben de gizlice eteğini birazcık kısaltmasını istemiştim. Yine de okuldaki en uzun üniforma benimkiydi. Paramı biriktirdim ve Pervane'yle alışverişe gittik. Orman yeşili ipek bir eşarp satın aldım. Pervane, "Bu sana gerçekten çok yakıştı. Gözlerini daha yeşil gösteriyor," dedi.

* İran'da özellikle Nevruz ve Yelda gecesinde Hafız külliyatı rastgele açılır ve okunur. Kitabı açanın bir dileği veya niyeti olur, rastgele açılan şiirin bu niyet veya dileğe ilişkin bilgi verdiğine inanılır. Buna Hafız falı denir. *-ed.notu*

O yıl soğuk bir kış geçirdik. Caddelerde biriken karlar erimeden yenisi yağıyordu. Sabahları her yer buz tutmuş olduğu için caddeden karşıya geçerken dikkat etmemiz gerekiyordu. Her gün biri kayıp düşüyordu; o gün de sıra bendeydi. Pervane'nin evinin yakınında dengemi kaybedip bir buz kütlesinin üstüne sertçe düştüm. Ayağa kalkmaya çalıştım ama bileğim çok acıyordu. Ayağımı tekrar yere basar basmaz belime kadar uzanan bir acı hissedip tekrar yere düştüm. Tam o sırada Pervane ve okula gitmek üzere olan Ali evden çıktı. Ayağa kalkıp eve geri yürümeme yardım ettiler. Annem bileğimi bandajladı ama öğlene doğru ağrı ve şişlik arttı. Erkekler eve döndüklerinde, her biri bir fikir öne sürdü. Ahmet, "Unutun gitsin... hiçbir şeyi yok. Edepli bir kız gibi evde oturup bu haşin soğukta dışarı çıkmasaydı başına böyle bir şey gelmezdi," diyerek içki içmeye gitti.

Babam, "Hadi, onu hastaneye götürelim," dedi.

"Durun," dedi Mahmut. "İsmail Bey iyi bir kırık çıkıkçıdır. Hemen Şemiran dönemecinde oturuyor. Gidip onu getireyim. Masume'nin bacağının kırık olduğunu söylerse, o zaman hastaneye götürürüz."

İsmail Bey, babam yaşlarındaydı ve kırık kemikleri sabitlemesiyle meşhurdu. O kış işleri iyice açılmıştı. Ayağımı muayene edince, hiçbir kemiğimin kırılmadığını, yalnızca bileğimi burktuğumu söyledi. Ilık suya batırdığı ayağıma masaj yapmaya başladı. Bu arada benimle konuşup duruyordu. Ben tam bir şey söyleyecekken aniden ayağımı çevirdi. Acı içinde feryat edip bayıldım. Kendime geldiğimde İsmail Bey bileğimi içinde yumurta sarısı, zerdeçal ve binlerce farklı yağın bulunduğu bir karışımla ovuyordu. Sonra bileğimi bandajladı ve iki hafta boyunca üstüne basmamamı tembihledi.

Bu çok büyük bir felaketti. Ağlayıp, "Fakat okula gitmem gerek. İkinci dönem sınavları yakında başlayacak," dedim. Oysa sınavlara daha bir buçuk ay olduğunu ve gözyaşlarımın tamamen farklı bir sebepten aktığını biliyordum.

Birkaç gün boyunca hiç kıpırdayamadım. Korsinin altına kıvrılıp Sait'i düşündüm. Sabahları herkes okula giderken ellerimi çenemin altında birleştirerek, cılız kış güneşi yüzüme vururken tatlı hayallere dalıp düşlerimdeki şehre yolculuk eder, geleceğin huzur dolu günlerini ve Sait'le geçireceğim hayatı düşünürdüm...

Sabahları beni rahatsız eden tek şey, Pervin Hanım'ın mutlaka bir bahane bulup annemi ziyaret etmesiydi. Onu hiç sevmiyor, sesini duyar duymaz uyuyormuş gibi yapıyordum. Din ve namus konusunda durmadan nutuk çeken annemin, bütün mahallenin pek de doğru dürüst bir yaşantı sürmediğini bildiği bir kadınla neden arkadaş olduğunu ve Pervin Hanım'ın bize yaltaklanmasının tek sebebinin Ahmet olduğunu nasıl fark edemediğini bilmiyorum.

Öğleden sonraları Fati ile Ali okuldan eve geldiklerinde, evin bütün sessizliği ve sakinliği tarihe karışırdı. Yalnızca Ali tek başına bütün mahallenin altını üstüne getirirdi. Söz dinlemez, arsız bir çocuk olmuştu. Ahmet'in izinde yürümeye çalışıyor, bana neredeyse Ahmet kadar ters davranıyordu; özellikle de o ara okula gitmediğim için. Annemin benimle ilgilenmesi ve babamın benim için endişelenmesi Ali'yi kıskandırıyordu. Sanki onu haklarından mahrum etmişim gibi davranıyordu. Korsinin üstünden atlayıp Fati'yi rahatsız eder, onu avaz avaz bağırtırdı; kitaplarımı tekmeleyerek kenara iter, isteyerek ya da kazara incinen bileğime çarpıp acıyla feryat etmeme neden olurdu. Bir gün, epey yalvarıp ağladıktan sonra, annemi yatağımı yukarıdaki salona taşımaya ikna etmeyi başardım. Böylece Ali'den korunabilecek ve biraz olsun ders çalışabilecektim.

Annem önce, "Neden bu merdivenleri inip çıkmak istiyorsun ki?" diye karşı çıktı. "Hem yukarısı soğuk ve büyük ısıtıcı da çalışmıyor."

"Küçük ısıtıcı bana yeter," dedim.

Sonunda annem pes edince yukarıya taşındım. Nihayet huzur bulmuştum. Ders çalışıp gündüz düşleri kurdum, şiir def-

terime yazılar yazdım, hayallerimde uzun yolculuklara çıktım ve kendi icat ettiğim alfabeyle defterimin sağına soluna Sait'in adını yazdım.

İsminin Arapçadaki kökünü bulup Sa'ad, Saiid, Sa'adat gibi çekimlerini türetip bunları ödevimde vermem gereken bütün örneklerde kullandım.

Bir gün Pervane ziyaretime geldi. Annem yanımızdayken okuldan ve 5 Mart'ta başlayacak olan sınavlardan bahsettik ama annem dışarı çıkar çıkmaz Pervane, "Olup bitenler hakkında hiçbir fikrin yok," dedi.

Sait'le ilgili haberler getirdiğini biliyordum. Oturduğum yerde yarı sıçrayarak, "Lütfen söyle, o nasıl? Çabuk, biri içeri girmeden önce söyle," dedim.

"Son zamanlarda iyice Hacı Evhamlı oldu. Her gün eczanenin merdivenlerinde dikilip etrafa bakındığını görüyordum. Yalnız olduğumu anladığı an yüzü çöküyor ve kederden mahvolmuş bir şekilde içeri giriyordu. Bugün biraz cesaret gösterip öne çıktı. Önce birkaç kez kızarıp bozardı, sonra kekeleyerek, 'Merhaba' dedi ve nihayet, 'Arkadaşın birkaç gündür okula gitmiyor. Çok endişeliyim. Kendisi iyi mi?' diye sordu. Ben aptalı oynayıp, 'Hangi arkadaşı kastediyorsun?' diye cevap verdim. Sait şaşkınlıkla bana bakıp, 'Daima yanında olan küçükhanımı kastediyorum. Evi Golsan Caddesi üstünde,' dedi. Yani senin nerede oturduğunu bile biliyor! Çok kurnaz bir delikanlı! Galiba bizi takip etmiş. Ben de, 'Ha, sen Masume Sadıki'yi kastediyorsun. Zavallıcık düşüp bileğini burktu; iki haftadır okula gidemiyor,' dedim. Beti benzi attı, bunun korkunç bir şey olduğunu söyleyerek bana sırtını döndü ve yürüyüp gitti. Arkasından seslenip çok kaba olduğunu söylemek istedim fakat henüz iki adım atmamıştı ki ne kadar kaba davrandığının farkına vardı. Bana dönüp, 'Lütfen kendisine selamlarımı ilet,' dedi. Sonra normal bir insan gibi vedalaşıp yanımdan ayrıldı."

Kalbim yerinden hopladı, sesim titremeye başladı. Panik içinde, "Aman Allah'ım!" dedim. "Ona adımı mı söyledin?"

"Sersemlik etme," dedi Pervane. "Bu o kadar da abartılacak bir şey değil. Öncelikle Sait zaten adını ya da en azından soyadını biliyordu. Sülaleni bile araştırdığından emin olabilirsin. Sana o kadar âşık. Sanırım yakında seni istemeye gelecek."

Heyecandan deliye dönmüştüm. O kadar uçarı bir halim vardı ki annem elinde çay tepsisiyle içeri girince şaşkınlıkla bana bakıp, "Neler oluyor? Pek neşelisin!" dedi.

"Yoo!" diye kekeledim. "Hiçbir şey olduğu yok."

Pervane derhal araya girip, "Bugün sınav kâğıtlarımızı dağıttılar da. Masume en yüksek notları almış," dedi. Sonra da bana göz kırptı.

"Bunun ne yararı var ki kızım? Böyle şeylerin kızlara bir faydası yok," dedi annem. "Masume orada vaktini harcıyor. Çok yakında kocasının evine gidip bebek bezi yıkaması gerekecek."

"Hayır, anne. Yakın zamanda kocamın evine falan gitmeyeceğim. Önce diplomamı almam gerek," diye cevap verdim.

Pervane sinsice, "Evet, sonra da Doktor Hanım olacak," dedi. Ona ters ters baktım.

Annem, "Aa sahi mi?" diye bağırdı. "Yani eğitimine devam mı edecek? Okula ne kadar uzun süre giderse o kadar küstahlaşacak. Hepsi babasının suçu; sanki çok özelmiş gibi üstüne titriyor." Annem homurdanmaya devam ederek dışarı çıkınca Pervane ile ben kahkahayı bastık.

"Allah'a şükür annem durumun farkına varmadı. Yoksa, ne zamandan beri edebiyat diplomasıyla doktor olunuyor, diye sorardı," dedim.

Gülmekten gözlerinden yaşlar süzülen Pervane yanaklarını silerek, "Seni aptal kız, ben doktor olacaksın demedim ki doktor hanımı olacaksın," dedi.

O parlak ve keyifli günlerde, gülmem için mantıklı bir sebebe gerek yoktu. O kadar mutluydum ki bileğimin acısını tamamen unutmuştum. Pervane gittikten sonra kendimi yastığın üstüne bırakıp düşündüm: Sait benim için endişeleniyor, beni merak ediyordu ve çok mutluydum. O gün, Ahmet'in Pervane'nin ziyareti nedeniyle anneme çıkışması bile beni rahatsız etmedi. Casus Ali'nin ona olan biteni harfiyen rapor ettiğini biliyordum ama bunu umursamıyordum.

Her sabah uyanıp tek bacak üstünde sekerek odayı topluyordum. Sonra bir elimle tırabzana tutunup diğeriyle de babaannemin bastonundan destek alarak yavaşça merdivenlerden aşağıya iniyor, elimi yüzümü yıkadıktan sonra kahvaltı ediyordum. Sonra tekrar merdivenlerden yukarı çıkmak için uğraşıyordum. Annem bıkıp usanmadan zatürree olacağımdan veya kafa üstü merdivenlerden düşeceğimden yakınıp duruyordu fakat onu dinleyen kimdi ki? Küçük gazyağı ısıtıcısıyla idare ediyordum. Mahremiyetimi dünyada hiçbir şeye değişmezdim ve içim öylesine sıcaktı ki soğuğu hissetmiyordum bile.

İki gün sonra Pervane tekrar ziyaretime geldi. Ön kapıda olduğunu duyup hemen pencereye gittim. Annem onu soğuk bir biçimde karşılasa da Pervane ona aldırış etmeden, "Masume'nin sınav çizelgesini getirdim," diyerek içeri daldı ve merdivenlerden yukarıya çıktı, salona girip kapıyı kapattı, sonra da sırtını kapıya yaslayarak soluklanmaya çalıştı. Yüzü kızarmıştı. Bunun soğuktan mı yoksa heyecandan mı kaynaklandığını anlayamadım. Gözlerimi ondan ayırmadan yatağa döndüm. Ona bir şey sormaya cesaret edemiyordum.

Nihayet Pervane, "Vallahi çok akıllı kızsın. Sen burada rahat yatağında yatarken, acınacak durumda olan ben başımı belaya sokuyorum," dedi.

"Ne oldu?" diye sordum.

"İzin ver, önce soluklanayım. Eczaneden buraya kadar deli gibi koştum."

"Neden? Neler oluyor? Söyle bana!"

"Meryem'le yürüyordum. Eczaneye geldiğimizde Sait kapıda duruyordu. Başıyla selam verip içeri gelmemi işaret etmeye başladı. Meryem'in ne kadar kurnaz olduğunu bilirsin. 'Bay Yakışıklı yanına gitmeni işaret ediyor,' dedi. Ben de, 'Hayır. Benimle ne işi olabilir ki?' dedim ve Sait'e aldırış etmeden yürümeye devam ettim. Fakat Sait peşimizden koşup, 'Affedersiniz Ahmedi Hanım, lütfen bir dakikalığına içeri gelir misiniz? Sizinle konuşmam gerek,' dedi. Senin Hacı Evhamlı pancar gibi kızarmıştı. Korkunç derecede gergindim ve her şeye burnunu sokan meraklı Meryem'i nasıl atlatacağımı da bilemedim. 'Ah evet, babamın ilaçlarını almayı unuttum. Hazırlar mı?' dedim. Fakat şapşal Sait orada öylece durup bana baktı. Cevap vermesini beklemedim. Derhal Meryem'den özür dileyip babamın ilaçlarını unuttuğumu söyledim. Ona veda edip ertesi gün okulda görüşürüz dedim fakat küçük Bayan Meraklı'nın böyle bir fırsatı kaçırmaya hiç niyeti yoktu. Acelesinin olmadığını ve benimle geleceğini söyledi.

Buna gerek olmadığını söyledikçe Meryem daha da şüphelendi. Sonra kendisinin de eczaneden birkaç şey almayı unuttuğunu söyleyip benimle içeri girdi. Neyse ki Hacı Evhamlı durumu kavradı. Bir torbaya bir kutu ilaçla bir zarf koydu. Reçeteyi zarfın içine koyduğunu, mutlaka babama vermem gerektiğini söyledi. Zarfı hemen okul çantama tıktım. Meryem'in onu elimden almasından korkuyordum. Yemin ederim ki bunu yapsa hiç şaşırmazdım. Onun ne kadar meraklı ve gammaz bir kız olduğunu biliyorsun. Özellikle bu ara okuldaki herkes Sait'ten bahsediyor. Yolları buraya düşen kızların yarısı Sait'in kendileri için dışarı çıktığını sanıyor. Şimdi bekle ve yarın benim hakkımda ne senaryolar yazacaklarını gör. Her neyse, Meryem hâlâ eczanedeyken ve diş macunu alırken ben dışarıya kaçıp buraya kadar koştum."

"Bu çok kötü!" dedim. "Şimdi daha da çok şüphelenecek."

"Hadi ama! Zaten aptal Sait'in o sözde reçeteyi zarfa koyması yüzünden bir şeyler döndüğünü biliyor! Sen hiç bir eczacının re-

çeteyi zarfa koyduğunu gördün mü? Meryem de salak değil. Zarfı gözleriyle âdeta parçaladı. Zaten bu yüzden korkup kaçtım."

Birkaç saniye boyunca yatakta tıpkı bir ceset kadar hareketsiz uzandım. Kafamda her şey karman çorman olmuştu. Sonra birdenbire zarfı hatırlayıp doğruldum.

"Bana mektubu ver!" dedim. "Fakat önce kapının arkasını kontrol et ve orada kimsenin olmadığından emin ol, ardından da kapıyı sıkıca kapat."

Üstünde hiçbir şey yazmayan zarfı Pervane'den alırken ellerim titriyordu. Bunu açmaya cesaret edemiyordum. Hem Sait ne yazmış olabilirdi ki? Birbirimize yarım ağızla merhaba demek dışında doğru dürüst konuşmamıştık bile. Pervane de benim kadar heyecanlıydı. Tam o sırada annem içeri girdi. Zarfı çabucak yorganın altına sıkıştırırken ikimiz de dimdik oturup sessizce anneme baktık.

Şüphelenen annem, "Neler oluyor?" diye sordu. "Hiçbir şey," diye kekeledim.

Ancak annemin bakışları şüphe doluydu. Pervane bir kez daha yardımıma koştu.

"Bir şey yok," dedi. "Kızınız çok hassas. Yalnızca pireyi deve yapıyor." Sonra bana dönerek, "İngilizceden iyi bir not almamışsan ne olmuş yani? Boş versene. Senin annen benimki gibi değil. Sana sebepsiz yere çıkışmaz," dedi ve anneme bakıp, "Doğru değil mi, Sadıki Hanım? Bunun için onu azarlayacak mısınız?" diye sordu.

Annem, Pervane'ye şaşkınlıkla bakıp dudaklarının kenarlarını bükerek, "Ne diyebilirim ki!" dedi. "İyi not almamışsan ne olmuş yani? Aslında hepten kırık not alsan daha iyi olurdu. Böylece çok daha gerekli olan dikiş derslerine geri dönerdin." Sonra çay tepsisini Pervane'nin önüne koyup odadan çıktı.

Birkaç saniye Pervane'yle sessizce birbirimize bakıp ardından kahkahalara boğulduk. Pervane, "Neden bu kadar gerginsin, kızım? Bu şekilde davranırsan herkes bir halt karıştırdığını anlar. Dikkatli ol, yoksa yakalanırız," dedi.

Heyecandan ve endişeden midem bulanıyordu. Beyaz zarfı hiçbir yerine zarar vermemeye çalışarak, dikkatlice açtım. Kalp atışlarım kulağa bir örsün üstüne inen balyoz gibi geliyordu.

"Of, hadi ama!" dedi Pervane sabırsızlıkla. "Acele et!" Katlanmış mektubu çıkardım. Gözümün önünde güzel bir yazıyla yazılmış satırlar dans ediyordu. Başım döndü. Yalnızca birkaç cümleden oluşan mektubu çabucak okuduk. Sonra birbirimize bakıp aynı anda, "Okudun mu? Ne demek istiyor?" diye sorduk. Sonra satırları tekrar, bu kez daha sakin bir biçimde okuduk. Mektup şu dizelerle başlıyordu:

> Bedenin asla bir doktor eline ihtiyaç duymasın
> Narin varlığın asla zarar görmesin

Sonra da selamlar gönderip sağlığımla ilgili sorular soruyor ve hızla iyileşmemi diliyordu.

O kadar kibar ve güzel bir mektuptu ki... Yazısından ve kompozisyon yazma tarzından Sait'in iyi eğitimli olduğunu anlamıştım. Pervane uzun süre kalmadı çünkü annesine beni göreceğini söylememişti. Zaten onunla pek fazla ilgilenmiyordum. Başka bir dünyadaydım. Fiziksel varlığımı hissedemiyordum. Yalnızca havada uçan bir ruhtan ibarettim. Hatta kendimi gözlerim açık, dudaklarımda kocaman bir gülümsemeyle, mektubu göğsüme bastırırken yatakta uzanır vaziyette görebiliyordum. Hayatımda ilk defa, sık sık Zari yerine ölmeyi dilediğim için pişmanlık duydum. Hayat ne kadar da keyifliydi. İçimden bütün evreni kucaklayıp öpmek geliyordu.

O gün bir esrime hali içinde hayal kurarak geçti. O gecenin nasıl akıp gittiğini fark etmedim bile. Akşam yemeğinde ne yemiştim? Kim gelmişti? Neler hakkında konuşmuştuk? Gecenin bir vakti ışığı açıp mektubu tekrar tekrar okudum. Onu göğsüme bastırıp sabaha kadar tatlı rüyalar gördüm. İçgüdülerim bana bunun hayatta yalnızca bir kez ve sadece on altı yaşındayken yaşanan bir deneyim olduğunu söylüyordu.

Ertesi gün sabırsızlıkla Pervane'nin gelmesini bekliyor, pencerenin önüne oturmuş, ön bahçeye bakıyordum. Annem mutfağa gidip geliyor ve beni görebiliyordu. "Ne istiyorsun?" diye işaret etti.

Pencereyi açıp, "Hiçbir şey.... sıkıldım. Sadece caddeye bakıyorum," dedim. Birkaç dakika sonra kapı zilini duydum. Annem homurdanarak kapıyı açtı. Pervane'yi görünce bana dönüp manidar bir şekilde, demek bunun için bekliyordun, der gibi baktı.

Pervane koşarak merdivenlerden yukarı çıkıp, okul çantasını odanın ortasına fırlattı. Bu arada bir ayağıyla ayakkabısının diğer tekini çıkarmaya çalışıyordu.

"Hadi, içeri gel... ne yapıyorsun?" dedim.

Pervane, "Lanet olasıca bağcıklı ayakkabılar!" diye cevap verdi.

Nihayet ayakkabılarını çıkardı ve içeri girip oturdu. "Mektubu tekrar oku. Bazı bölümlerini unuttum," dedi.

Ona mektubu arasına sakladığım kitabı uzatırken, "Bugün neler oldu anlatsana... onu gördün mü?" diye sordum.

Pervane gülerek, "Önce o beni gördü. Eczanenin önündeki merdivenlerde dikiliyordu. Etrafa bakış biçiminden, bütün şehir birini beklediğini anlamış olmalı. Yanına gidince kızarmadan, 'Merhaba, dedi. 'Arkadaşın nasıl? Ona mektubu verdin mi?' diye sordu. 'Evet, verdim; sana selamlarını gönderdi,' dedim. Rahatlayarak iç geçirdi ve ona darılmandan endişe ettiğini söyledi. Sonra biraz huzursuzlanarak, 'Peki, bana cevap yazmadı mı?' diye sordu. Ona bunu bilmediğimi, mektubu verdikten sonra çıkıp gittiğimi söyledim. Şimdi ne yapacaksın? Senden cevap bekliyor."

Gergin bir biçimde, "Yani ona yazmam gerektiğini mi söylüyorsun?" diye sordum. "Hayır, bu uygun düşmez. Bunu yaparsam muhtemelen benim çok arsız bir kız olduğumu düşünür," dedim.

Tam o sırada annem içeri girerek, "Sen zaten arsız bir kızsın," dedi.

Yüreğim ezildi. Annemin konuşmamızın ne kadarını duyduğunu bilmiyordum. Pervane'ye baktım. O da dehşete düşmüştü. Annem bize getirdiği meyve kâsesini bırakıp oturdu.

"Nihayet arsız olduğunu anlaman iyi olmuş," dedi.

Pervane çabucak kendini toplayarak, "Ah, hayır, bu arsızlık değil ki," dedi.

Annem, "Nedir o arsızlık olmayan?" diye sordu.

"Şey, anneme Masume'nin derslerin üstünden geçmem için her gün onlara gelmemi istediğini söyledim. Masume de tam, annen arsızın teki olduğumu düşünecek, diyordu."

Annem başını iki yana sallayıp temkinli bir şekilde bize baktı. Sonra yavaşça ayağa kalkıp dışarı çıktı ve kapıyı ardından kapattı. Pervane'ye sessiz olmasını işaret ettim. Annemin kapının arkasında durup gizlice bizi dinlediğini biliyordum. Yüksek sesle okuldan ve derslerden ne kadar geri kaldığımdan bahsetmeye başladık. Sonra Pervane, Arapça ders kitabımızdan bir pasaj okumaya başladı. Arapçayı çok seven annem Kuran okuduğumuzu sandı. Birkaç dakika sonra, merdivenlerden aşağıya indiğini duyduk.

"Tamam, artık gitti," dedi Pervane sessizce. "Çabuk ol ve ne yapmak istediğine karar ver."

"Bilmiyorum!"

"Er ya da geç ona yazmak ya da onunla konuşmak zorunda kalacaksın. Hayatınızın geri kalanını birbirinizle işaretleşerek geçiremezsiniz. En azından Sait'in aklında ne olduğunu öğrenmemiz gerekiyor. Evliliği düşünüyor mu düşünmüyor mu? Belki de yalnızca bizi kandırıp kötü yola sürüklemeye çalışıyordur."

İlginç bir durumdu. Pervane ile ben artık bir olmuş ve çoğul konuşmaya başlamıştık.

"Yapamam," dedim. "Ne yazacağımı bilmiyorum. Sen yaz."

"Ben mi? Nasıl yazılır bilmem ki. Sen kompozisyon yazmada benden çok daha iyisin ve bir sürü şiir biliyorsun."

"Aklına ne gelirse yaz işte. Ben de aynısını yapayım. Sonra yazdıklarımızı birleştirip düzgün bir mektup haline getiririz."

O öğleden sonra, düşüncelerim Ahmet'in bahçeden gelen bağırış çağırışlarıyla bölündü. "O adi kızın her gün buraya geldiğini

duyuyorum. Bu ne anlama geliyor? Sana ondan ve hoppa tavırlarından hoşlanmadığımı söylemedim mi? Neden sürekli burada? Ne istiyor?"

"Hiçbir şey istemiyor oğlum," dedi annem. "Neden kendini bu kadar üzüyorsun? Sadece Masume'ye ödevlerini getirmek için geliyor, sonra da çabucak gidiyor."

"Cehenneme kadar yolu var! Onu bir kez daha burada görürsem, kıçına tekmeyi savurup dışarı atarım."

Ali'yi elime geçirip bir güzel pataklamak istedim. Küçük velet bizi izleyip her şeyi Ahmet'e yetiştiriyordu. Kendi kendime Ahmet'in hiçbir şey yapamayacağını söyledim fakat Pervane'ye dikkatli olmasını ve yalnızca Ali'nin evde olmadığı zamanlarda gelmesini söylemeliydim.

Bütün günü ve geceyi bir şeyler yazıp bozmakla geçirdim. Sait'e daha önce kendi uydurduğum alfabemde bir şeyler yazmıştım fakat tüm bunlar resmi bir mektup için fazlasıyla duygusal ve samimiydi. Kendi keşfim olan alfabe, ihtiyaçtan doğan bir icattı. Öncelikle, evimizde mahremiyet diye bir şeyden söz etmek mümkün değildi. Sadece bana ait bir çekmecem bile yoktu. İkincisi, yazmak zorundaydım; kendime engel olamıyordum. Hislerimi ve hayallerimi kâğıda dökmem gerekiyordu. Düşüncelerimi yalnızca düzene sokup tam olarak ne istediğimi anlayabilmemin tek yolu buydu.

Yine de Sait'e ne yazacağımı bilmiyordum. Mektupta ona nasıl hitap edeceğime bile karar veremiyordum. Sayın bayım mı? Hayır, bu fazla resmiydi. Sevgili arkadaşım mı? Hayır, bu da fazla samimi olurdu. Perşembe günü akşamüstü, Pervane okuldan sonra beni görmeye geldiğinde tek bir kelime bile yazmamıştım. Öncekinden çok daha heyecanlıydı; Fati kapıyı açtığında başını bile okşamadı. Merdivenlerden yukarı fırladı, çantasını yere fırlattı ve kapıda oturup ayakkabılarını çıkarmaya çalışırken konuşmaya başladı.

"Az önce okuldan eve yürürken Sait bana, 'Ahmedi Hanım, babanızın ilaçları hazır,' diye seslendi. Zavallı babam, kim bilir

hangi hastalığı bu kadar ilaç içmesini gerektiriyor. Allah'a şükür meraklı Meryem yanımda değildi. İçeri girdim ve Sait bana bir paket verdi. Acele et de çantamı aç. Paket hemen üstte duruyor." Kalbim yerinden çıkacakmış gibi atıyordu. Yere oturup çabucak Pervane'nin çantasını açtım. İçinde beyaz ambalaj kâğıdına sarılmış küçük bir paket vardı. Ambalajı yırtarak açtım. Bu, cep boyu bir şiir kitabıydı; arasından da bir zarfın ucu dışarı çıkıyordu. Ter içinde kalmıştım. Mektubu alıp duvara yaslandım. Bayılacakmışım gibi hissediyordum. Nihayet ayakkabılarından kurtulan Pervane yanıma sokulup, "Ayılıp bayılmanın sırası değil! Önce kendin oku, sonra bana ver," dedi.

Tam o sırada Fati içeri girip bana sarılarak "Annem, Pervane Hanım'ın çay isteyip istemediğini soruyor," dedi.

"Hayır hayır!" dedi Pervane. "Çok teşekkürler. Az sonra gitmem gerek."

Sonra Fati'yi benden ayırarak yanaklarından öptü. "Şimdi gidip annene benim için teşekkür et. Sen iyi bir kızsın," dedi.

Ancak Fati tekrar yanıma gelip bana sarıldı. Bizi yalnız bırakmamasının tembihlendiğini anladım. Pervane cebinden bir parça şeker çıkarıp Fati'ye uzatırken, "Uslu bir kız ol ve annene çay istemediğimi söyle. Yoksa merdivenleri kendisi çıkacak ve bu onun için iyi değil. Bacakları ağrımaya başlar," dedi.

Fati gider gitmez Pervane, "Başka biri daha gelmeden ver şunu hemen," diyerek mektubu zorla elimden alıp zarfı açtı ve okumaya başladı.

Saygıdeğer Genç Bayan,

Pervane'yle birbirimize bakıp kahkahayı bastık. "Ay ne kadar komik!" dedi Pervane. "Kim mektubuna, Saygıdeğer Genç Bayan, diye başlar ki?"

"Şey, herhalde ilk mektuplarında fazla samimi olup bana, 'Küçükhanım' demek istemedi. Doğrusu ben de aynı ikilemi yaşıyorum. Mektubuma nasıl başlayacağımı bilemiyorum."

"Şimdilik bunu unut. Gerisini oku."

Adınızı günde binlerce kez kalbimde haykırsam da henüz kâğıda dökmeye cesaret edemiyorum. Bir yüze bu kadar uyan ve yakışan bir isim daha olamaz. Bakışlarınızdaki ve yüzünüzdeki masumiyet göze o kadar hitap ediyor ki... Sizi her gün görmeye bağımlı hale geldim. Bu öyle bir bağımlılık ki bu nimetten mahrum kaldığımda kendimi boşlukta ve amaçsız hissediyorum.

Kalbim,
Kederle buğulanan puslu bir ayna.
Bu aynaya çöken pusu dağıtın
Gülümsemenizle...

Bu günlerde sizi göremediğim için kendini kaybetmiş, akıntıya kapılıp sürüklenen biri gibiyim. Bu yalnızlığımda beni tek bir sözcükle ya da mesajla hatırlayın ki tekrar kendimi bulayım. Tüm varlığımla tekrar sağlığınıza kavuşmanız için dua ediyorum. Allah aşkına, kendinize dikkat edin.

Sait.

Ali içeri girdiğinde, Pervane ve ben mektubun güzelliğinden başımız dönmüş ve büyülenmiş bir halde hayallere dalmıştık. Şiir kitabıyla mektubu hemen bacaklarımın altına sakladım. Ali saldırgan bir yüz ifadesi ve öfkeli bir ses tonuyla, "Annem Pervane Hanım'ın öğle yemeğine kalıp kalmayacağını soruyor," dedi.

"Ah, hayır, çok teşekkürler," dedi Pervane. "Şimdi çıkıyorum."

Ali, "Pekâlâ," diye homurdandı. Ardından, "Fakat artık öğle yemeğimizi yemek istiyoruz," diye ekleyerek dışarı çıktı.

Ali'nin davranışı beni kızdırmış ve utandırmıştı; Pervane'ye ne diyeceğimi bilemedim. Ailemin kendisine soğuk davrandığını fark eden Pervane, "Buraya çok sık gelir oldum. Sanırım benden bıktılar. Okula ne zaman dönüyorsun? On gündür yataktasın. Bu kadarı yeterli değil mi?" dedi.

"Delirmek üzereyim. Yoruldum ve sıkıldım. Muhtemelen cumartesi günü okula dönerim," diye cevap verdim.

"Dönebilir misin? Sorun olmaz mı?"

"Kendimi çok daha iyi hissediyorum. Cumartesiye kadar bileğimi hareket ettirme egzersizleri yaparım."

"O zaman özgür oluruz. Yemin ederim ki artık annenin gözlerinin içine bakamıyorum. Cumartesi sabahı seni tam yedi buçukta alırım."

Pervane yanaklarımdan öpüp, ayakkabılarının bağcıklarını bağlama zahmetine girmeden koşarak merdivenleri indi. Ön bahçede anneme, "Kusura bakmayın ama bugün gelmem gerekiyordu. Cumartesi günü bir sınavımız var. Masume'ye hazırlanması için haber vermeliydim. Allah'a şükür, bileği çok daha iyi durumda gibi görünüyor. Onu cumartesi sabahı alacağım ve yavaşça okula yürüyeceğiz," dediğini duydum.

Annem, "Buna gerek yok. Bileği henüz iyileşmedi," diye cevap verdi.

Pervane, "Fakat bir sınavımız var," diye ısrar etti.

"Varsa var. O kadar da önemli değil. Üstelik Ali okuldaki sınavların başlamasına daha bir ay olduğunu söylüyor."

Pencereyi açıp bağırdım: "Hayır, anne. Kesinlikle gitmem gerek. Bu bir hazırlık sınavı. Notumuz, esas sınavın notuna eklenecek."

Annem öfkeyle bana sırtını dönüp mutfağa gitti. Pervane başını kaldırıp bana baktı, göz kırptı ve gitti.

Derhal bilek egzersizlerine başladım. Acı hissedince hemen uzanıp ayağımı bir yastığın üstüne uzatıyordum. Bileğime masaj yaparken tek yumurta sarısı yerine iki tane kullandım ve karışımdaki yağ miktarını da iki katına çıkardım. Tüm bunların arasında bile, artık sahip olduğum en gözde ve değerli şey haline gelen mektubu okumak için hiçbir fırsatı kaçırmadım.

Kendime, neden Sait'in kalbi kederle buğulanan puslu bir ayna, diye sorup duruyordum. Zor bir hayatı olmalıydı. Belli ki çalışmak, annesine ve üç kız kardeşine bakmak ve eğitimine devam etmek omuzlarına ağır bir yük bindirmişti. Belki de bu

kadar çok sorumluluğu olmasaydı ve babası hâlâ hayatta olsaydı, hemen beni istemeye gelirdi. Doktor, Sait'in saygın bir ailesinin olduğunu söylemişti. Bense onunla rutubetli bir odada bile yaşamaya razıydım. Peki, neden ismimin yüzüme ve karakterime uyduğunu yazmıştı? Mektuplarını kabul etmem masum olmadığımı kanıtlamıyor muydu? Gerçekten masum olsaydım âşık olur muydum? Ama bu elimde değildi. Sait'i düşünmemeye çalışıyor, onu gördüğümde kalbim bu kadar hızlı çarpmasın ve kızarmayayım diye uğraşıyordum; oysa bunların hiçbirini kontrol edemiyordum.

Cumartesi sabahı her zamankinden daha erken kalktım. Doğruyu söylemek gerekirse bütün gece uyumamıştım. Giyindim ve artık hasta olmadığımı kanıtlamak için yatağımı düzelttim. Babaannemin çok işime yarayan bastonunu bir kenara koyup, tırabzana tutunarak merdivenlerden aşağıya indikten sonra da kahvaltı sofrasına oturdum.

Babam, "Okula gidebileceğinden emin misin?" diye sordu. "Neden Mahmut'un seni motosikletiyle götürmesine izin vermiyorsun?"

Mahmut, babama ters ters bakıp, "Baba, ne diyorsun sen? Tek eksiğimiz Masume'nin başörtüsü takmadan bir adamın arkasında motosiklete binmesiydi!" dedi.

"Fakat, oğlum, Masume başörtüsü takacak. Öyle değil mi?"

"Tabii ki," dedim. "Ne zaman okula başörtüm olmadan gittim ki?"

Babam, "Hem sen onun ağabeyisin, yabancı değilsin ki," diye devam etti.

"Allah'ım sen günahlarımızı bağışla! Baba, görünüşe bakılırsa Tahran seni de yoldan çıkarmış!"

Mahmut'un sözünü kesip, "Merak etme, baba. Pervane beni almaya geliyor. Bana yardım edecek ve okula birlikte yürüyeceğiz," dedim.

Annem kendi kendine bir şeyler mırıldandı. Önceki akşam aldığı alkolün etkisiyle gözleri şişmiş olan Ahmet her zamanki öfkesiyle, "Hah! Kimse yokmuş gibi Pervane mi geliyor? Ben sana o kızla takılmamanı söylerken sen onu bastonun yerine mi koyuyorsun?" diye çıkıştı.

"Neden? Pervane'nin nesi kötü?" diye sordum.

Ahmet, "Nesi kötü değil ki?" diye dudak büktü. "Adi bir kız, sürekli kıkırdıyor, eteği fazla kısa ve yürürken kalçasını sallıyor."

Kıpkırmızı olmuştum. "Eteği hiç de kısa değil! Okuldaki herkesinkinden daha uzun. O bir sporcu; çalım atıp süzülerek yürüyen kızlardan değil. Hem sen yürürken kalçalarını salladığını nereden biliyorsun? Neden başka bir adamın kızına bakıyorsun?" diye bağırdım.

"Kapa çeneni, yoksa sana öyle bir vururum ki dişlerin dökülür! Anne, bu kızın ne kadar edepsiz olduğunu görüyor musun?"

Babam, "Yeter!" diye kükredi. "Ahmedi Bey'i tanırım. Çok saygıdeğer ve eğitimli bir adamdır. Abbas Amca'nız yan taraftaki dükkânla ilgili Ebû'l Kasım Solati'yle bir tartışma yaşayınca ondan arabuluculuk etmesini istemişti. Kimse Ahmedi Bey'in dediklerine karşı çıkmaz. Herkes onun sözüne güvenir."

Pancar gibi kızaran Ahmet, anneme dönüp, "Al bakalım! Bir de bu kızın neden bu kadar edepsiz olduğunu merak ediyorsun. Herkes daima onun tarafını tutarken neden olmasın ki?" dedi. Sonra bana dönerek, "Git bakalım, o kızla git, kardeşim. Aslına bakılırsa o kız nasıl edepli olunacağının canlı bir örneği. Git de ondan biraz saygınlık öğren," diye gürledi.

Şans eseri, tam o sırada kapı çaldı. Fati'ye dönüp, "Ona hemen geleceğimi söyle," dedim. Kavgaya bir son vermek için başörtümü elimden geldiğince çabuk bağladım ve aileme alelacele veda edip topallayarak dışarı çıktım.

Caddeye çıkıp soğuk rüzgârı yüzümde hissedince temiz havanın tadını çıkarmak için birkaç saniye öylece durdum. Hava gençlik, aşk ve mutluluk kokuyordu. Pervane'ye yaslandım. Bileğim

hâlâ acıyordu ama aldırmıyordum. Heyecanımı dindirmeye çalıştım. Yavaşça ve sessizce okulun yolunu tuttuk. Uzaktan, Sait'in eczanenin önündeki ikinci basamakta durduğunu ve caddeye baktığını gördüm. Bizi görünce merdivenlerden aşağıya atlayıp selam vermek için yanımıza geldi. Dudağımı ısırınca bunu yapmaması gerektiğini anlayarak dönüp merdivenlerde durdu. Ayağımın bandajlı olduğunu ve topalladığımı görünce arzu dolu gözlerine hüzün çöktü. Kalbim göğüs kafesimden fırlayıp ona doğru gidecekmiş gibi oldu. Sanki onu yıllardır görmemiş gibiydim fakat aynı zamanda kendimi ona son görüşmemize göre daha yakın hissediyordum. Artık onu tanıyordum, bana karşı neler hissettiğini biliyordum ve onu her zamankinden daha çok seviyordum.

Eczaneye vardığımızda Pervane bana dönüp, "Yorulmuşsundur. Bir saniyeliğine duralım," dedi.

Elimi duvara dayayıp gizlice Sait'in selamına karşılık verdim. Sessizce, "Bileğin çok acıyor mu?" diye sordu. "Sana bir ağrı kesici vermemi ister misin?"

"Teşekkürler. Çok daha iyi," diye cevap verdim.

Pervane tedirgin bir şekilde, "Dikkatli ol," diye fısıldadı. "Kardeşin Ali geliyor."

Çabucak Sait'e veda edip yolumuza devam ettik.

O gün bir saatlik beden eğitimi dersimiz vardı. Pervane ile bunu ve bir dersi daha ektik. Konuşacağımız bir sürü şey vardı. Müdür yardımcısı okul bahçesine çıkınca koşup tuvaletlere saklandık, sonra da okul büfesinin arkasında oturduk. Cılız şubat güneşinin altında Sait'in mektubunu iki veya üç kez daha okuyup kibarlığını, merhametini, nezaketini, yazısını, kaleminin kuvvetli oluşunu ve bilgeliğini övdük.

"Pervane, sanırım ben kalp hastası oldum," dedim.

"Neden böyle düşünüyorsun?"

"Çünkü kalbim normal bir şekilde atmıyor. Sürekli çarpıntım var."

"Sait'i görünce mi yoksa görmeden mi?"

"Onu görünce kalbim o kadar hızlı atıyor ki nefes nefese kalıyorum."

"Bu kalp hastalığı değil, canım," dedi Pervane gülerek. "Bu aşk hastalığı. Ben onun hiçbir şeyi olmadığım halde Sait önüme çıkınca kalbim ağzıma geliyor ve deli gibi çarpıyorsa, senin neler hissettiğini tahmin edebiliyorum."

"Sence evlenince de böyle hissedecek miyim?"

"Seni aptal! Evlendikten sonra da böyle hissedersen, o zaman mutlaka bir kardiyoloğa gitmelisin, çünkü o zaman kesin kalp hastası oldun demektir."

"Of! Sait üniversiteyi bitirene kadar en az iki yıl beklemeliyim. Tabii bu o kadar da kötü değil. O zamana kadar ben de diplomamı almış olurum."

"Bir de iki yıl boyunca askere gitmesi gerekecek," dedi Pervane. "Tabii henüz gitmediyse."

"Hayır, sanmam. Sait kaç yaşında ki? Askere gitmesi gerekmeyebilir. Ailesinin tek oğlu, babası ölmüş ve ailesine o bakıyor."

"Belki ama yine de bir iş bulması gerekecek. Sence iki evin masraflarını birden üstlenebilir mi? Eczacılar ne kadar kazanıyor?"

"Bilmiyorum ama gerekirse gidip annesi ve kız kardeşleriyle yaşarım."

"Yani onun memleketine taşınıp kayınvaliden ve görümcelerinle yaşamaya razı olduğunu mu söylüyorsun?"

"Tabii ki razıyım. Gerekirse Sait'le cehennemde bile yaşarım. Hem Rezaiye güzel bir şehir. Temiz ve düzenli olduğunu söylüyorlar."

"Yani Tahran'dan iyi mi?"

"En azından Kum'dan daha iyi bir iklimi var. Orada büyüdüğümü unuttun mu?"

Ne kadar tatlı hayallerim vardı... On altı yaşındaki bütün romantik kızlar gibi ben de Sait için her yere gitmeye, her şeyi yapmaya razıydım.

Pervane'yle günün büyük bir kısmını Sait'in mektuplarına yazdığımız cevapları okuyarak geçirdik. Sanki dünya avucumun içindeymiş gibi hissediyordum. Her şeye sahiptim; iyi bir arkadaşa, gerçek aşka, gençliğe, güzelliğe ve parlak bir geleceğe. O kadar mutluydum ki bileğimdeki acı bile hoşuma gidiyordu. Ne de olsa bileğimi burkmasaydım, o güzel mektupları da almayacaktım.

Akşamüstü gökyüzü bulutlandı ve kar yağmaya başladı. Birkaç saattir soğukta oturduğumuz için bileğim zonkluyordu ve güçlükle yürüyordum. Eve dönüş yolunda ağırlığımın çoğunu Pervane'ye verdim; birkaç adımda bir durup soluklanmamız gerekti. Nihayet eczanenin önüne geldik. Sait halimi görünce dışarı koşup beni kolunun altına alarak içeri soktu. Eczanenin içi sıcak ve aydınlıktı; uzun ve buğulu camlardan dışarısı kasvetli ve soğuk görünüyordu. Doktor Atayi tezgâhın önünde sıraya girmiş müşterilerle ilgileniyor, onları tek tek çağırıp ilaçlarını yazıyordu. Herkesin dikkati onun üstündeydi ve kimse köşedeki kanepede oturmakta olan bizlere bakmıyordu.

Sait önümde diz çökerek ayağımı kanepenin önündeki sehpaya koydu. Dikkatli bir biçimde bandajlı bileğimi yokladı. Dokunuşu, bütün o katmanların üstünden bile, sanki bir elektrikli tele değmişim gibi titrememe sebep oldu. Tuhaf bir histi. O da titriyordu. Bana bakıp nazikçe, "Bileğin hâlâ çok iltihaplı. Bu şekilde yürümemeliydin. Senin için biraz merhemle ağrı kesici ayırdım," dedi.

Ayağa kalkıp tezgâhın arkasına geçerken gözlerimle onu izledim. Elinde bir bardak su ve bir hapla geri döndü. Hapı aldım. Bardağı ona geri verirken bana başka bir zarf uzattı. Gözlerimiz buluştu. Söylemek istediğimiz her şey gözlerimize yansımıştı. Sözcüklere gerek yoktu. Acımı unuttum. Onun dışında kimseyi gözüm görmüyordu. Etrafımızdaki herkes bir sis perdesinin ardına gizlenmişti; sesleri kısılmış ve konuşmaları anlaşılmaz olmuştu. Hezeyanlar içinde başka bir dünyada gezinirken, Pervane birdenbire dirseğiyle beni dürttü.

Sersemlemiş bir halde, "Ne var? Ne oldu?" diye sordum. "Şuraya bak!" dedi Pervane. "İleriye!"

Kaşlarını kaldırarak, başıyla eczanenin penceresini işaret etti.

İstemsizce oturduğum yerde doğrulurken kalbim çarpmaya başladı. Ali dışarıda durmuş, yüzünü cama yaklaştırmış, ellerini gözlerine siper ederek içeriye bakıyordu.

Pervane bana dönerek, "Ne oldu? Neden birdenbire zerdeçal gibi sarardın?" dedi. Sonra ayağa kalktı ve dışarı çıkıp, "Ali, Ali gel de bana yardım et. Masume'nin bileği kötü durumda ve çok acı çekiyor. Onu eve tek başıma götüremem," diye seslendi. Ali ona yan gözle baktı ve kaçıp gitti. Pervane içeri dönüp, "Bana nasıl baktığını gördün mü? Sanki kafamı koparmak istiyor!" dedi.

Eve vardığımızda güneş batmak üzereydi ve hava neredeyse kararmıştı. Zili çalmama fırsat kalmadan kapı hızla açıldı ve bir el beni yakalayıp içeri çekti. Pervane neler olduğunu anlamadan beni izlemeye çalıştı fakat annem üstüne atılıp onu sokağa geri iterek, "Bir daha burada görmeyeyim seni! Başımıza gelen bütün kötülükler senin yüzünden!" dedikten sonra kapıyı yüzüne çarptı.

Merdivenlerden yuvarlanarak bahçenin ortasına düştüm. Ali saçımı avuçlayıp beni evin içine sürükledi. Tek düşünebildiğim Pervane'ydi. Kendimi öylesine küçük düşürülmüş hissediyordum ki... "Bırak beni aptal!" diye çığlık attım.

Annem içeri girdiğinde bana sövüp sayarken kolumu fena halde çimdikledi.

"N'oluyor be?!" diye haykırdım. "Ne oldu? Hepiniz delirdiniz mi?"

Annem, "Ne mi oldu, seni serseri?" diye bağırdı. "Şimdi de herkesin içinde bir yabancıyla flört mü ediyorsun?"

"Hangi yabancı? Bileğim ağrıyordu, eczanedeki doktor bileğimi muayene edip bana biraz ilaç verdi. Hepsi bu! Acımdan ölüyordum. Üstelik İslam'a göre, bir doktor yabancı sayılmaz."

"Doktor mu? Doktor demek! Bir dükkânın uşağı ne zamandan beri doktor sayılıyor? Benim aptal olduğumu, son zamanlarda neyin peşinde olduğunu bilmediğimi mi sanıyorsun?"

"Allah aşkına, anne! Bu doğru değil!"

Ali bana bir tekme savurdu ve boynundaki damarlar şişerken boğuk bir sesle homurdandı:

"Tabii ya! Seni her gün takip ediyorum. O hödük kapıda dikiliyor, caddeye bakıp dururken de siz hanımların oradan geçmesini bekliyor. Bütün arkadaşlarım durumu biliyor. Ablan ve arkadaşı bu adamla takılıyor, diyorlar."

Annem başını döverek feryat etti: "Allah bana seni teneşirde görmeyi nasip etsin diye dua ediyorum. Bizi nasıl rezil ettiğine ve namusumuzu nasıl kirlettiğine bir bak! Babana ve ağabeylerine ne diyeceğim ben?" Sonra tekrar kolumu çimdirdi.

Tam o sırada kapı hızla açıldı ve Ahmet içeri girdi. Bana yumruklarını sıkarak, kan çanağına dönmüş gözleriyle dik dik baktı. Her şeyi duymuştu.

"En sonunda bunu da mı yaptın?" diye öfkeyle söylendi. "Al bakalım, anne. Kızını tepe tepe kullan. Bu kızın Tahran'a ayak bastığı, her gün süslü püslü giyindiği ve sokaklarda o kızla dolandığı takdirde, sonunda bize utançtan başka bir şey getirmeyeceğini en başından beri biliyordum. Şimdi arkadaşlarının ve komşularının önünde başını nasıl dik tutacaksın?"

"Ben yanlış olan ne yaptım ki?" diye bağırdım. "Babamın hayatı üstüne yemin ederim ki caddede yere kapaklanmak üzereydim. Beni eczaneye sokup ağrı kesici verdiler."

Annem ayağıma baktı. O kadar şişmişti ki bir yastık gibi görünüyordu. Bileğime hafifçe dokununca acı içinde haykırdım.

Ahmet, "Onun için kaygılanma," diye çıkıştı. "Sebep olduğu bunca skandaldan sonra hâlâ onu şımartmak mı istiyorsun?"

"Skandal mı? Skandala sebep olan ben miyim yoksa eve her gece sarhoş gelen, evli bir kadınla düşüp kalkan sen misin?" Ah-

met üstüme saldırıp ağzıma elinin tersiyle öyle şiddetli vurdu ki ağzımın içi kanla doldu. Delirmiştim.

"Yalan mı? Seni kendi gözlerimle gördüm. Kocası yokken gizlice evlerine girdin. Üstelik bu ilk sefer de değildi," diye bağırdım. Gözümün altına bir yumruk daha inince başım döndü. Bir an için kör olduğumu sandım.

Annem, "Kapa çeneni! Biraz edepli ol!" diye bağırdı.

"Kocasına söyleyince ne olacak gör bakalım!" diye haykırdım.

Annem yanıma koşup eliyle ağzımı kapattı. "Sana çeneni kapamanı söylemedim mi ben?"

Öfkeyle annemin elinden kurtulup bağırmaya devam ettim: "Eve her gece sarhoş geldiği belli değil mi? Polisler onu iki kez karakola almışlar çünkü birine bıçak çekmiş. Demek bunlar skandal değil ama ben eczaneden bir ilaç alırsam sizi rezil etmiş oluyorum, öyle mi?!"

Ardı ardına yüzüme inen iki tokat kulaklarımı çınlattı fakat bir türlü kendimi kontrol edip sakinleşemiyordum.

"Kes sesini! İnşallah difteri olursun! Aynı şey mi, sen bir kızsın!"

Annem gözyaşlarına boğulurken kollarını kaldırıp yalvardı:

"Allah'ım kurtar beni! Senden başka kime sığınabilirim ki? Ah kızım, inşallah sen de ıstırap çekesin. İnşallah binbir parçaya bölünesin."

Odanın köşesinde yere yığıldım. Büsbütün ümitsizliğe kapıldım ve gözlerimde yaşlar birikti. Ali ile Ahmet ön bahçede fısıldaşıyorlardı. Annemin ağlamaklı sesi konuşmalarını böldü. "Ali, bu kadar yeter. Kesin sesinizi."

Oysa Ali'nin Ahmet'e rapor edecekleri henüz bitmemişti. Bu kadar çok bilgiyi nasıl topladığını merak ediyordum.

Annem tekrar bağırdı. "Ali, sana yeter dedim! Dışarı koş da ekmek al." Annem nihayet Ali'nin başına bir şaplak atarak onu bahçeden dışarı çıkardı.

Babamın ön bahçeden selam vererek içeri girdiğini ve annemin onu her zamanki gibi karşıladığını duydum.

"Aa! Erkencisin, Mustafa Ağa..."

Babam, "Bu soğukta kimse alışverişe çıkmaz; ben de dükkânı erken kapatmaya karar verdim," diye cevap verdi. Ardından, "Ne oldu, ne bu sinir? Ahmet eve gelmiş. Mahmut da burada mı?" diye sordu.

"Yok, Mahmut daha eve gelmedi. Bu yüzden endişeliyim. Her zaman senden önce gelir," dedi annem.

Babam, "Bugün motosikletini almadı," dedi. "Trafik sıkışık; muhtemelen taksi bulamamıştır. Her yerde kar ve buz var. Görünüşe bakılırsa bu sene kış bitmeyecek... anlaşılan Ermeni de dükkânı erkenden kapatmış ve birisi eve erken gelmeye karar vermiş." Babam, Ahmet'le nadiren konuşurdu ve ne zaman onunla ilgili küçümseyici bir yorum yapsa, sözleri üstü kapalı bir ima niteliği taşırdı.

Süs havuzunun kenarında oturan Ahmet, "Aslında erken kapatmadı ama her birinize hangi gözle baktığıma karar verene kadar bir yere gitmiyorum," diye terslendi.

Babam kapının pervazına tutunup ayakkabılarını çıkardı. Koridordan gelen ışık odayı yalnızca kısmen aydınlatıyordu. Ben yerde, korsinin yanında oturduğum için babam beni göremedi. "Şu işe bakın! Beyefendi bizim kendisine hangi gözle baktığımızı anlamak yerine, bize hangi gözle baktığına karar vermek istiyor," diye iğneleyici bir cevap verdi.

"Ben sizleri değil, o alçak kızınızı kastediyorum," dedi Ahmet.

Babamın yüzü tebeşir gibi beyazladı.

"Ağzından çıkanı kulağın duysun," diye Ahmet'i uyardı. "Kız kardeşinin şerefi senin de şerefindir. Biraz edepli ol."

"Unut gitsin! Kendisi şerefimizin yerle bir olması için elinden geleni yaptı. Artık başını karların altından çıkar da benim izimi sürmeyi bırak, baba. Koca haya kabın dolup taşarak tepetaklak oldu. Mahalledeki herkes düştüğünü duydu ama bir tek sen duymak istemediğin için kulaklarına pamuk tıkadın."

Babam gözle görülür biçimde titriyordu. Dehşete düşen annem yalvararak, "Ahmet'im! Sana canım kurban, başındaki bütün sıkıntılar ve dertler bana gelsin, yeter ki böyle şeyler söyleme. Baban düşüp ölecek. Hiçbir şey olmadı. Kız kardeşinin bileği incinmiş ve ona bir ilaç vermişler," dedi.

Kendini toplayan babam, "Onu rahat bırak. İzin ver de söyleyeceklerini dinleyeyim," dedi.

Ahmet odayı işaret ederek, "Neden şımarık kızına sormuyorsun?" deyince babamın arayış içindeki gözleri bana çevrildi. Net olarak göremediği için uzanıp ışığı yaktı. Nasıl göründüğümü bilmiyordum ama babam dehşete düşmüştü.

Yanıma koşup doğrulmama yardım ederken nefesi kesilerek, "Yüce Allah'ım! Sana ne yaptılar böyle?" dedi. Sonra cebinden mendilini çıkarıp dudaklarımın kenarlarındaki kanları sildi. Mendiline ferah bir gül suyu kokusu sinmişti.

"Bunu sana kim yaptı?" diye sordu. Gözyaşlarım daha hızlı akmaya başladı.

Babam, Ahmet'e, "Seni aşağılık hergele! Bir kadına el kaldırırsın ha?" diye bağırdı.

Ahmet, "İşte yine başladık!" diye cevabı yapıştırdı. "Demek suçlu olan benim! Namus ve onur kimin umurunda? Bizde bunların zerresi kalmadı. Kız kardeşim elden ele geziyorsa ne olmuş yani? Bundan böyle ortalıkta şerefi iki paralık olmuş bir adam olarak dolaşacağım."

Mahmut'un ne ara eve geldiğini bilmiyordum. Ancak tam o sırada, bahçenin orta yerinde kafası karışmış halde dikildiğini gördüm. Annem araya girip çadorunu omzuna atarken, "Bu kadar yeter! Şimdi salavat getirin. Sofrayı hazırlayacağım. Sen kenarda dur. Sen de bu masa örtüsünü alıp şuraya, yere ser. Fati, Fati! Neredesin seni küçük şeytan?" dedi.

Fati bütün bu süre boyunca oradaydı ama onu kimse fark etmemişti. Köşede duran nevresim yığınının arkasındaki gölgele-

rin arasından çıkıp mutfağa koştu. Birkaç dakika sonra yemek tabaklarını taşıyarak onları yavaşça korsinin üstüne koydu.

Babam ağzımın kenarındaki kesiği, çürümüş gözümü ve kanlı burnumu incelemeyi bitirerek, "Bunu sana kim yaptı? Ahmet mi? Lanet olsun ona," dedi. Sonra bahçeye doğru dönüp, "Seni eşek herif, ben öldüm mü ki karımla çocuğuma böyle davranıyorsun? Kerbela'da İmam Hüseyin'i katleden Şimr bile karılarına ve kızlarına bunu yapmadı," diye bağırdı.

"Vay, vay, vay! Demek şimdi de küçükhanım saf ve kutsal oldu, ben de Şimr'den kötü oldum, öyle mi? Baba, kızının hiç haysiyeti kalmamış. Sen buna aldırış etmiyor olabilirsin ama ben ediyorum. İnsanlar arasında hâlâ bir itibarım var. Ali eve dönene kadar bekle. Ne gördüğünü kendisine sor. Küçükhanım herkesin gözü önünde eczacının uşağıyla flört ediyormuş!"

"Baba! Baba, yemin ederim ki yalan söylüyor," diye yalvardım. "Senin hayatın ve babaannemin mezarı üstüne yemin ederim ki bileğim ağrıyordu, ilk günkü kadar kötüydü. Yolun ortasına yığılmak üzereyken, Pervane beni eczaneye sürükledi. Ayağımı havaya kaldırıp bana bir ağrı kesici verdiler. Hem Ali de oradaydı ancak Pervane gelip yardım etmesi için onu çağırınca kaçıp gitti. Sonra da eve gelir gelmez hepsi birden bana saldırdılar."

Ağlamaya başladım. Annem akşam yemeği için tabakları sofraya koyuyordu. Mahmut başımın üstündeki rafa yaslanmış, karmaşayı alışılmadık bir sakinlikle izliyordu. Ahmet içeriye koşarak kapıda durdu ve pervaza tutunup avazı çıktığı kadar bağırdı: "Söyle hadi! Söylesene! O herif bacağını sehpaya koyup sana dokunmuş ve seni okşamış. Bütün bu süre boyunca güldüğünüzü de söyle. Flört ettiğinizi... seni her gün sokakta beklediğini, sana merhaba dediğini ve gözüne girmeye çalıştığını da söyle..."

Mahmut'un tavrı değişti. Yüzü kızarırken kendi kendine bir şeyler mırıldandı. Tek duyabildiğim, "Tövbe estağfurullah," oldu. Babam sorgulayan gözlerle bana döndü.

"Baba, baba, bu nimet üstüne yemin ederim ki –Ali elinde az önce fırından çıkmış taze ekmekle içeri girmiş ve ekmeğin kokusu odayı doldurmuştu– yalan söylüyor; gizlice Pervin Hanım'ın evine gittiğini öğrendim diye beni kötülüyor," dedim.

Ahmet tekrar üstüme saldırdı ama babam bana kol kanat gerip, "Sakın ona el kaldırayım deme!" diyerek onu uyardı. "Söylediklerin doğru olamaz. Müdiresi okullarında Masume kadar terbiyeli ve masum bir kız olmadığını söyledi."

Ahmet, "Yaa, tabii!" diye dudak büktü. "Okulları bir iffet yuvası olsa gerek."

"Kapa çeneni! Sözlerine dikkat et!"

"Baba, Ahmet doğru söylüyor," dedi Ali. "Kendi gözlerimle gördüm. Herif Masume'nin bacağını bir sehpanın üstüne koyup ona masaj yaptı."

"Hayır baba, yemin ederim. Sadece ayakkabımı tuttu; zaten bileğimin üstünde kat kat bandaj olduğu için kimsenin dokunması mümkün değil. Hem bir doktor yabancı sayılmaz ki. Doğru değil mi, baba? Yalnızca, 'Neresi acıyor?' diye sordu."

"Doğru!" dedi Ahmet. "Ve tabii ki biz de sana inanıyoruz. Sıska, kırk kiloluk bir kuş pisliğinin bizi nasıl parmağında oynattığına bir bakın. Babamı kandırabilirsin ama ben düşündüğünden daha kurnazım."

"Kapa çeneni, Ahmet, yoksa ağzının ortasına okkalı bir tokat atarım," dedi babam.

"Hadisene! Ne bekliyorsun? Tek bildiğin bizi dövmek. Ali, neden sessiz kalıyorsun? Bana söylediklerini onlara da anlatsana."

Ali, "O uşağın her gün eczanenin kapısında durup onları beklediğini gördüm," diye rapor etmeye başladı. "Kızlar gelir gelmez onlara merhaba diyor, kızlar da ona cevap veriyorlar. Sonra birlikte fısıldaşıp kıkırdıyorlar."

"Yalan söylüyor. On gündür okula gitmiyorum. Neden bu yalanları uyduruyorsun? Evet, ne zaman Pervane'yi görse ona se-

lam veriyor. Pervane'nin babasını tanıyor ve ilaçlarını hazırlayıp Pervane'ye veriyor."

Annem bağrını döverek, "O kız ateşlerde yansın inşallah," dedi. "Tüm bunlar onun yüzünden."

"O zaman neden onu eve aldın?" diye çıkıştı Ahmet. "Sana onu içeri almamanı söylemedim mi?"

"Ne yapabilirim ki?" diye sordu annem. "Buraya geliyor ve birlikte oturup kitap okuyorlar."

Ali, Ahmet'in kolunu çekiştirip kulağına bir şey fısıldadı. "Neden fısıldıyorsun?" diye sordu babam. "Yüksek sesle söyle de herkes duysun."

"Kitap okumuyorlar anne," dedi Ali. "Başka bir şey okuyorlar. Önceki gün ben pat diye içeri girince bacaklarının altına birtakım kâğıtlar sakladılar. Çocuk kandırdıklarını sanıyorlar!"

"Git, git de Masume'nin kitaplarının arasına göz at. Bak bakalım bir şey bulabilecek misin?" dedi Ahmet.

"Masume eve gelmeden önce kitaplarının arasına baktım. Orada değillerdi."

Kalbim deli gibi atıyordu. Ya okul çantamı bulurlarsa ne olurdu? Her şeyi kaybederdim. Temkinli bir biçimde gözlerimi çevirip odayı kolaçan ettim. Okul çantam arkada, yerde duruyordu. Çantayı yavaşça ve dikkatlice korsinin üstüne serilen battaniyenin altına ittirdim. Birkaç saniyelik sessizliği Mahmut'un soğuk sesi bozdu.

"Aradığınız her neyse okul çantasının içinde. Az önce çantasını battaniyenin altına ittirdi," dedi.

Kafamdan aşağı bir kova buzlu su dökülmüş gibi hissettim. Konuşamadım. Ali aşağıya daldı ve çantayı çekip çıkardıktan sonra içindekileri korsinin üstüne boşalttı. Yapabileceğim hiçbir şey yoktu. Başım dönüyordu, felç olmuş gibiydim. Ali kitapları şiddetli bir biçimde sallayınca mektuplar yere düştü. Ahmet tek sıçrayışta hepsini aldı ve çabucak bir tanesini açtı. Çok mutlu görünüyordu. Dünyanın en büyük ödülünü almış gibiydi.

Sesi heyecanla titreyerek, "İşte burada. Al bakalım, baba. Dinle ve tadını çıkar," dedi.

Mektubu alaycı bir tonla okumaya başladı.

"Saygıdeğer Genç Bayan, adınızı günde binlerce kez kalbimde haykırsam da..."

Utanç, korku ve öfke içinde kıvranıyordum. Sanki dünya etrafımda dönüyordu. Ahmet mektubun bazı kısımlarını okuyamadı. Mektubun ortasına geldiğinde annem, "Bu ne demek oğlum?" diye sordu.

"Herif onun gözlerine aşkla baktığında... saf ve masum olduğunu görüyor demek. Güleyim bari!"

Annem nefesini tutarak, "Allah canımı alsın inşallah!" dedi.

"Şimdi de şunu dinle: 'Kalbim, kederle bilmem-ne-olan puslu bir ayna... Gülümsemenizle...' Seni utanmaz şıllık! O herife asla unutamayacağı bir gülümseme göstereceğim."

"Bak bak, başka bir tane daha var," dedi Ali. "Bu da Masume'nin cevabı."

Ahmet mektubu Ali'nin elinden çekip aldı. "Harika! Küçükhanım bir de cevap yazmış."

Yüzü kızaran ve boynundaki damarlar dışarıya fırlayacakmış gibi görünen Mahmut, "Ben size demedim mi? Ben size demedim mi? Süslenip püslenen, kurtlarla dolu bir şehrin sokaklarında dolanan bir kızın saf ve el değmemiş olması mümkün değil. Onu evlendirmeniz gerektiğini söyleyip durdum ama siz, 'Hayır, okula gitmesi gerek' dediniz. Tabii, nasıl aşk mektubu yazacağını öğrenmek için okula gidiyor!" diye bağırdı.

Bütün savunmalarım tükenmişti. Elimde hiçbir koz yoktu. Teslim oldum. Babama korku ve endişeyle baktım. Dudakları titriyordu. Benzi o kadar solmuştu ki bayılıp yere düşeceğini sandım. Kara gözlerini bana çevirdi. Beklentimin aksine, gözlerinde hiç öfke yoktu. Bunun yerine dökülmemiş bir gözyaşının pırıltısında dalgalanan derin kederi gördüm. "Bana borcunu böyle mi

ödüyorsun?" diye mırıldandı. "Sahiden de sözünü tuttun. Sahiden de şerefimi korudun."

Babamın bakışı ve sözleri yediğim bütün dayaklardan daha çok acı vermiş, kalbimi bir hançer gibi delmişti. Gözyaşlarım yanaklarımdan aşağıya doğru süzülmeye başlarken titrek bir sesle, "Yemin ederim ki yanlış bir şey yapmadım," dedim.

Babam bana sırtını dönerek, "Bu kadar yeter! Kes sesini!" dedi ve paltosunu almadan çıkıp gitti. Bu gidişin ne anlama geldiğini biliyordum. Babam bütün desteğini geri çekmiş, beni diğerlerinin eline bırakmıştı.

Ahmet hâlâ mektupları karıştırıp duruyordu. Okumasının iyi olmadığını biliyordum; ayrıca Sait mektubu elyazısıyla yazmıştı; bu da okumayı zorlaştırıyordu. Oysa Ahmet her şeyi anlamış gibi davranıyor ve sevincini öfke maskesinin ardına gizlemeye çalışıyordu. Birkaç dakika sonra Mahmut'a dönerek, "Peki, şimdi bu skandalla ilgili ne yapacağız? Piç herif bizim zayıf köpekler olduğumuzu sanıyor. Dur bak, ona asla unutamayacağı bir ders vereceğim. Kanını dökene kadar durmayacağım. Koş, Ali! Gidip bıçağımı getir. Kanını dökmek benim hakkım, öyle değil mi, Mahmut? Herif kız kardeşimizle ilgili planlar yapmış. İşte kanıtı da burada. Hem de kendi yazısıyla. Acele et, Ali! Bıçak yukarıdaki dolapta duruyor..."

Dehşet içinde, "Hayır, onu rahat bırakın!" diye bağırdım. "O yanlış hiçbir şey yapmadı."

Ahmet uzun süredir görmediğim kadar sakin bir şekilde güldü ve anneme dönerek, "Anne, görüyor musun, âşığını nasıl savunduğunu görüyor musun? Artık onun da kanını dökmeye hakkım var. Öyle değil mi, Mahmut?" dedi.

Gözlerinde yaşlar biriken annem bağrını döverek haykırdı: "Allah'ım, başıma gelen felaketleri görüyor musun? Ah kızım, inşallah bu yaptıklarının cezasını çekersin. Bu nasıl bir arsızlık böyle? Keşke Zari'nin yerine sen ölseydin. Bak, bana neler yaptın."

Ali elinde bıçakla koşarak aşağıya indi. Ahmet basit bir görevi yerine getirecekmiş gibi kayıtsızca ayağa kalktı. Pantolonunu düzelttikten sonra bıçağı eline alıp önümde tuttu.

"Senin için hangi parçasını getirmemi istersin?" diye sordu. Ardından iğrenç bir kahkaha attı.

"Hayır! Hayır!" diye çığlık attım. Kendimi Ahmet'in önüne atıp kollarımı bacaklarına dolayarak, "Allah aşkına, ona zarar vermeyeceğine annemin hayatı üstüne yemin et," diye yalvardım.

Ali beni de kendisiyle sürükleyerek kapıya yöneldi. "Sana yalvarıyorum. Lütfen, yapma. Hata yaptım. Tövbe ediyorum..."

Ahmet bana vahşi bir zevkle bakıyordu. Ön kapıya ulaştığında kaba bir küfür savurup elimden kurtuldu. Bizi izleyen Ali bir tekme atarak beni ön kapıdaki merdivenlerden aşağıya yuvarladı.

Ahmet dışarı çıkarken, "Sana ciğerini getireceğim," diye haykırdı, ardından da kapıyı çarptı.

Sanki kaburgalarım kırılmıştı. Nefes alamıyordum ama esas acıyı kalbimde hissediyordum. Ahmet'in Sait'le yüzleşmesinden ve ona yapacaklarından ölesiye korkuyordum. Süs havuzunun yanındaki kar ve buz birikintisinin üstüne oturmuş ağlıyordum. Tepeden tırnağa titriyordum ama soğuğu hissedemiyordum. Annem daha büyük bir utanç yaşamamak için Mahmut'a beni eve sokmasını söyledi. Oysa Mahmut bana dokunmak istemiyordu. Onun gözünde ben artık lekeli ve kirlenmiş bir kızdım. Sonunda elbiselerimden tutup, beni şaşılacak bir öfkeyle havuzdan uzaklaştırarak eve sürükleyip odaya fırlattı. Kafamı kapının kenarına çarptım ve yüzümde kanın sıcaklığını hissettim.

Annem, "Mahmut, Ahmet'in peşinden git de başını derde sokmasın," dedi.

Mahmut, "Merak etme, o herif Ahmet'in kendisine bütün yapacaklarını hak ediyor. Aslında bunu da öldürmeliyiz," diye cevap verdi.

Yine de dışarı çıktı ve evde tekrar sessizlik sağlandı. Annem kendi kendine mırıldanıyor, ağlıyordu. Fati bir köşede durmuş,

tırnaklarını yiyerek bana bakıyordu. Üstümde tuhaf bir sersemlik vardı, zaman kavramımı yitirmiştim. Bir noktada ön kapının açılma sesi beni kendime getirdiğinde korku içinde sıçradım. Ahmet adi bir şekilde gülerek içeri girdi ve kanlı bıçağı gözlerimin önünde tuttu. "İşte, buna dikkatli bak. Bu, âşığının kanı," dedi.

Oda etrafımda dönmeye başladı, Ahmet'in yüzü çarpılırken gözlerime siyah bir perde indi. Derin bir kuyunun içine düşüyordum. Etrafımdaki sesler anlaşılmaz, bitmek bilmeyen bir kakofoniye dönüştü. Gitgide daha derine düştüm, durabileceğimi hiç sanmıyordum.

Zari ölüyordu. Yüzü tuhaf bir renk almıştı. Güçlükle, hırıldayarak nefes alıyordu. Gözü ve karnı hızlıca inip kalkıyordu. Tırnaklarımı ısırıyor, nevresim yığınının ardından onu izliyordum.

Ön bahçeden gelen sesler korkumu daha da derinleştirdi. "Mustafa Ağa, yemin ederim ki kızın durumu kötü. Gidip bir doktor getir."

"Yeter! Yeter! Kendini kaybetme. Oğlumu üzüyorsun. Kıza hiçbir şey olmayacak. Kaynattığım karışımın demlenmesini bekliyorum. Karışımı ona içireceğim, sen dönene kadar iyileşmiş olacak. Sen de git, orada durma öyle, kızım... git, güzelim. Endişelenme, Zari ölmeyecek."

Zari elimi tutuyordu. Karanlık bir tünel boyunca koşuyorduk. Ahmet bizi kovalıyordu. Elinde bir bıçak vardı. Attığı her adımda bize birkaç metre daha yaklaşıyordu. Âdeta uçuyordu. Zari ve ben çığlıklar atıyorduk fakat tünelde Ahmet'in sesi ve kahkahası yankılanıyordu.

"Kan. Kan geliyor. Bakın, kan geliyor."

Babaannem, Zari'ye karışımı içirmeye çalışıyordu. Annem Zari'nin kafasını kucağına yatırmıştı ve parmaklarıyla ağzının kenarlarını sıkıştırıyordu. Zari zayıf düşmüştü, hiç direnmiyordu. Babaannem karışımı bir kaşıkla ağzından içeri boca etti ama sıvı boğazından geçmedi. Annem, Zari'nin yüzüne üfledi. Zari

nefes almayı kesip kollarını ve bacaklarını oynattıktan sonra tuhaf bir ses çıkararak tekrar nefes aldı.

Annem, "Azra Hanım onu türbenin yakınındaki doktora götürün dedi," diye bağırdı.

"Dediyse dedi!" dedi babaannem. "Ayağa kalk da akşam yemeğini hazırla. Kocan ve oğulların neredeyse gelecek."

Babaannem Zari'nin tepesinde dolanarak dualar ediyordu. Zari'nin yüzü kararmıştı ve boğazından tuhaf sesler geliyordu. Sonra babaannem aniden bahçeye koşarak, "Tayibe, Tayibe, koş, doktoru getir!" diye bağırdı.

Zari'nin elini tutup saçını okşadım. Yüzü neredeyse siyahtı. Gözlerini açtı. O kadar büyük ve korkunç görünüyorlardı ki...

Beyaz kısımları kan çanağı gibi olmuştu. Elimi sıktı. Sonra yastıktan kaldırdığı başı tekrar geriye düştü. Elimi elinden çekip, koşarak nevresim ve yastık yığınının arkasına saklandım. Kolları ve bacakları kıpırdıyordu. Ellerimle kulaklarımı kapatırken yüzümü bir yastığa gömdüm.

Babaannem bahçede kömür tutuşturucuyu havada sallıyor, ateş çemberleri gitgide büyüyor ve bütün bahçeyi kaplıyordu. Babaannemin sesi kulaklarımda yankılanıyordu: "Kızlar ölmez. Kızlar ölmez."

Zari uyuyordu. Saçını okşayıp yüzüne düşen telleri geriye atıyordum ama bu, Sait'ti. Kafası yastıktan yuvarlanıp yere düşüyordu. Çığlık atıyordum ama boğazımdan hiçbir ses çıkmıyordu.

Kâbuslarım bitmek bilmiyordu. İkide bir ter içinde kalmış halde kendi çığlıklarımın sesine uyanıyor, sonra tekrar kuyuya düşüyordum. Ne kadar süreyle bu durumda kaldığımı bilmiyorum.

Bir gün ayağımda bir yanma hissiyle uyandım. Sabah vaktiydi. Oda alkol kokusuyla dolmuştu. Biri yüzümü çevirip, "Uyandı hanımefendi, bakın. Yemin ederim ki uyandı. Bana bakıyor," dedi.

Yüzler bulanıktı ama sesler netti.

"Ah, insanların yardımına koşan İmam Musa Bin-Cafer, kurtar bizi!"

"Hanımefendi, kendine geldi. Bir çorba yapın ve ne şekilde olursa olsun ona içirin. Bir şey yemeyeli neredeyse bir hafta oluyor. Midesi zayıf düştü. Onu yavaşça beslemelisiniz."

Gözlerimi kapadım. Kimseyi görmek istemiyordum.

"Tavuk suyu çorba birazdan hazır olur. Allah'a binlerce kez şükürler olsun. Bunca zamandır ona zorla yedirdiğim her şeyi kustu."

"Dün ateşi düşünce uyanacağını anladım. Zavallıcık, nasıl da acı çekti. Kim bilir bu ateş ve hezeyanlar vücudunu nasıl teslim aldı?"

"Ah, Pervin Hanım, çilemi görüyor musun? Son birkaç gündür yüzlerce kez ölüp dirildim. Bir yandan sevgili çocuğumun gözümün önünde pataklanmasını, çırpınmasını izlemek, diğer yandan bu utanca katlanarak ağabeylerinin nasıl bir kız doğurduğumla ilgili sataşmalarına göz yummak zorundayım. Bütün bunlar beni yiyip bitiriyor."

Acı çekmiyordum. Sadece güçsüz ve zayıf bir halde yatakta uzanıyordum. Kıpırdayamıyordum. Elimi battaniyenin altından çıkarmak gibi basit bir hareket bile muazzam bir kuvvet gerektiriyordu. Keşke ölene kadar zayıf düşmeye devam etseydim, diye düşündüm. Neden uyanmıştım ki? Beni bu dünyaya bağlayan hiçbir şey yoktu.

Bilincim tekrar yerine geldiğinde annem başımı dizine yatırmış, bana zorla çorba içirmeye çalışıyordu. Başımı iki yana sallıyor, yanaklarımı sıkan parmaklarının baskısına karşı koymaya çalışıyordum.

"Canım sana feda olsun, sadece bir kaşık iç... bak, ne hale geldin. Hadi, ye. Bütün acın ve ıstırabın benim olsun."

Annem bana ilk defa böyle sözler söylüyordu. Hiçbir zaman üstüme düşmemişti. Ya küçük kardeşlerimle meşgul olurdu

ya da canından çok sevdiği ağabeylerimle ilgilenirdi. Ben hep arada kaynardım. Ne ilk ne de son çocuktum; üstelik erkek de değildim. Zari ölmemiş olsaydı, şimdiye kadar çoktan unutulur giderdim. Tıpkı genellikle bir köşede saklanan ve kimsenin görmediği Fati gibi. Annemin onu doğurduğu günü asla unutmayacağım. Babaannem, bebeğin kız olduğunu duyunca bayılmıştı ama sonradan Fati başka bir sorun kaynağı haline geldi. Onun uğursuz olduğunu söylediler çünkü Fati doğduktan sonra annem iki kez düşük yaptı ve bebeklerin her ikisi de erkekti. Annemin bebeklerin erkek olduklarını nereden anladığını gerçekten bilmiyorum.

Çorba çarşafa döküldü. Annem homurdanıp odadan çıktı. Gözlerimi açtım. Akşamüstüydü. Fati yanımda oturmuş, küçük elleriyle yüzüme düşen saçları kenara itiyordu. O kadar masum ve yalnız görünüyordu ki... Ona baktım. Tıpkı Zari'nin yanında oturduğum gibi, o da benim yanımda oturuyordu. Yanaklarımda gözyaşlarının sıcaklığını hissediyordum.

"Uyanacağını biliyordum," dedi Fati. "Allah aşkına, ölme." Annem tekrar odaya girdi. Gözlerimi yumdum.

Gece olmuştu. Bütün konuşmaları duyabiliyordum. Annem, "Bu sabah gözlerini açtı. Bilinci yerindeydi ama ona bir yudum çorba içirmek için ne kadar çabalasam da bana izin vermedi. O kadar halsiz ki hareket edemiyor; bana karşı koyacak bu enerjiyi nereden buluyor bilmiyorum. Bu sabah Pervin Hanım onu artık haplarla ve ilaçlarla yaşatamayacağımızı söylüyordu. Bir şeyler yemezse ölecek," dedi.

Babamın, "Annemin haklı olduğunu biliyordum. Kız çocuk sahibi olmak kısmetimizde yok. Masume iyileşse bile, bunca utanç ve kepazelikten sonra benim için ölmüş olacak," dediğini duydum.

Artık hiçbir şey duymuyordum. Sanki neyi ne zaman duyabileceğimi kontrol edebiliyordum ve tıpkı açma kapama düğmesi olan bir radyo gibi etrafımdaki bütün sesleri kesebiliyordum. An-

cak kâbuslarımı kontrol edemiyordum. Kapalı gözkapaklarımın ardında imgeler dans ediyordu.

Ahmet elinde kanlı bir bıçak tutuyor, Fati'yi de yanında sürükleyerek bana doğru koşuyordu. Fati oyuncak bir bebek kadar küçüktü. Bir uçurumun kenarında ayakta duruyordum. Ahmet, Fati'yi üstüme savurdu. Onu yakalamaya çalıştım ama Fati ellerimin arasından kayıp uçurumdan yuvarlandı. Aşağıya baktım. Zari'nin ve Sait'in ezilmiş, kan içindeki vücutları oradaydı. Kendi çığlıklarımla uyandım. Yastığım sırılsıklam olmuştu ve ağzım korkunç derecede kurumuştu.

"Ne oldu? Bir gece de deliksiz uyumamıza izin vermeyeceksin, değil mi?"

Bana verilen suyu içiyordum.

Her zamanki sabah gürültülerine uyandım. Kahvaltı ediyorlardı.

"Dün gece ateşi yine çok yükseldi. Sanrılar görüyordu. Çığlığını duydun mu?"

"Hayır!" dedi Mahmut.

Ahmet, "Anne, huzur içinde bir iki lokma yememize izin verecek misin?" diye söylendi.

Ahmet'in sesi kalbime saplanan bir hançer gibiydi. Ayağa kalkıp onu paramparça edecek enerjimin olmasını diledim. Ondan nefret ediyordum. Hepsinden nefret ediyordum. Yuvarlanıp yüzümü yastığa gömdüm. Yakın zamanda ölüp bu bencil ve taş kalpli insanlardan kurtulmayı diledim.

İğnenin vücuduma batmasıyla gözlerim kendiliğinden açıldı. "Eh, nihayet uyandın. Uyanmamışsın gibi numara yapma. Kendini görmen için bir ayna getireyim mi? İskelete benziyorsun. Bak. Karavan pastanesine gidip sana bisküvi aldım. Çayın yanında çok iyi gidiyorlar... Sadıki Hanım! Masume uyandı. Biraz çay istiyor. Ona büyük bir bardak çay getirin."

Karşımdaki kadına şaşkınlıkla baktım. Onun nasıl biri olduğunu anlayamıyordum. Herkes arkasından konuşup kocasının haberi olmadan erkeklerle ilişki kurduğunu söylüyordu. Onun ahlaksız bir kadın olduğunu düşünüyordum fakat nedense, karşımda görünce ondan düşündüğüm gibi nefret etmedim. Onda hiçbir çirkinlik görmedim. Yalnızca onunla hiçbir temas kurmak istemediğimi biliyordum.

Annem elinde ağzına kadar dolu koca bir çay bardağıyla içeri girdi.

"Allah'a şükür," dedi. "Biraz çay mı içmek istiyor?"

Pervin Hanım, "Evet," dedi. "Bisküvinin yanında biraz çay içecek. Kalk bakalım, kızım... hadi, kalk."

Pervin Hanım elini sırtıma koyup beni kaldırdı. Annem arkama birkaç yastık koyup bardağı ağzıma yaklaştırdı. Başımı çevirip dudaklarımı kenetledim. Sanki sırf bunu yapabilmek için bütün gücümü saklamıştım.

"İşe yaramayacak. Bana izin vermiyor. Hepsi dökülecek."

"Sen zahmet etme. Ben ona içiririm. Burada otururum ve içene kadar başından ayrılmam. Sen gidip işlerini yap komşum. Merak etme."

Annem sinirli ve tedirgin bir biçimde odadan çıktı.

"Şimdi benim güzel kızım, ne olur ağzını açıp bir yudum iç de rezil olmayayım. Narin tenin sararıp soldu, yazık değil mi Allah aşkına? O kadar zayıfladın ki herhalde ancak Fati'nin ağırlığındasındır. Senin kadar güzel bir kızın yaşaması gerek ama bir şeyler yemezsen..."

Pervin Hanım gözlerimde ya da dudaklarımdaki zoraki gülümsemede ne gördü bilmiyorum fakat birdenbire susup bana baktı. Sonra da büyük bir şey keşfetmiş biri gibi, "Evet! İstediğin tam olarak bu... ölmek istiyorsun. Bu senin intihar etme yöntemin. Ne kadar da aptalım! Bunu neden daha önce anlayamadım? Evet, sen ölmek istiyorsun. Ama neden? Âşık değil misin? Kim

bilir, belki de sonunda sevgiline kavuşursun. Neden kendini öldürmek istiyorsun? Bu Sait'i çok incitir..."

Sait'in adını duyunca birdenbire ürperdim ve gözlerim şak diye açıldı.

Pervin Hanım bana bakıp, "Senin neyin var? Onun seni sevmediğini mi düşünüyorsun? Üzülme, aşkı tatlı kılan da bu," dedi.

Çay bardağını dudaklarıma yaklaştırdı. Elini tüm gücümle kavrayıp biraz doğruldum.

"Bana doğruyu söyleyin, Sait yaşıyor mu?"

"Ne? Tabii ki yaşıyor. Neden öldüğünü düşünüyorsun ki?"

"Çünkü Ahmet..."

"Ne olmuş Ahmet'e?"

"Ahmet onu bıçakladı."

"Şey, evet ancak ona hiçbir şey olmadı... aa... tabii ya, sen kanlı bıçağı gördüğünden beri kendinde değilsin. Yani gecenin bir yarısı gördüğün bütün o kâbuslar ve attığın çığlıklar bu yüzden mi? Zavallı ben, yatak odam bu duvarın diğer yanında. Seni her gece duyuyorum. Sait için, 'Hayır, hayır,' diye bağırıp duruyorsun. Herhalde Ahmet'in onu öldürdüğünü düşünüyorsun, değil mi? Yapma, çocuğum. Ahmet'in içinde kötülük yok. Sence birisi elini kolunu sallayarak sokağa çıkıp birini öldürdükten sonra hiçbir şey olmamış gibi evine dönebilir mi? Bu ülkede kanunlar var. Bu o kadar da basit değil. Hayır canım, için rahat olsun, Ahmet'in o gece tek yaptığı şey Sait'in koluna ve bir de yüzüne çizik atmak olmuş. Sonra doktor ve başka dükkân sahipleri araya girmişler. Sait polise bile gitmemiş. Gayet iyi. Ertesi gün onu eczanenin önünde kendi gözlerimle gördüm."

Bütün bir haftanın ardından nihayet nefes alabildim. Gözlerimi kapatıp kalbimin derinliklerinden, "Şükürler olsun Allah'ım," dedim. Sonra kendimi tekrar yatağa bıraktım ve yüzümü yastığa gömüp ağladım.

İyi kötü sağlığıma kavuşmam, bahardaki yeni yıl tatilini buldu. Bileğim tamamen iyileşmişti ama hâlâ çok zayıftım. Okul-

dan hiç haber almasam da bu konuyu açmama imkân yoktu. Evin içinde amaçsızca dolanıyordum. Hamama gitmek için bile evden çıkamıyordum. Annem benim için biraz su ısıtıyordu ve evde banyo yapıyordum. Soğuk ve acımasız bir ortamda sıkışıp kalmıştım. Konuşmak hoşuma gitmiyordu. Çoğu zaman o kadar üzgün oluyor, kendi düşüncelerimde o denli boğuluyordum ki etrafımda neler olup bittiğinin bile farkına varmıyordum. Annem olanlar hakkında konuşmamaya özen gösteriyordu. Yine de ara sıra dili sürçüyor, kalbimi kıran bazı şeyler söylüyordu.

Babam asla yüzüme bakmıyordu. Ben yokmuşum gibi davranıyor, diğerleriyle de nadiren konuşuyordu. Üzgün ve gergindi; çok daha yaşlı görünüyordu. Ahmet ve Mahmut benimle mümkün olduğunca yüz yüze gelmemeye çalışıyorlardı. Sabahları alelacele kahvaltı edip evden çıkıyorlardı. Geceleri Ahmet geç saatte, her zamankinden daha sarhoş halde eve geliyor, doğruca yatağa gidiyordu. Mahmut da çabucak bir şeyler yedikten sonra ya camiye gidiyor ya da yukarıya çıkıp gecenin büyük bir kısmını odasında dua ederek geçiriyordu. Onları görmediğim için mutluydum ama Ali beni sürekli rahatsız ediyordu. Beni acımasızca taciz ediyor ve bazen edebe aykırı şeyler söylüyordu. Annem onu sık sık azarlıyordu, bense aldırış etmemeye çalışıyordum.

Yanında olmaya can attığım, evdeki varlığını hoş karşıladığım tek kişi Fati'ydi. Her gün okuldan eve döndüğünde yanıma gelip beni öpüyordu ve bana tuhaf bir sevecenlikle bakıyordu. Ne yerse yesin birazını bana getiriyor, almam için ısrar ediyordu. Bazen parasını biriktirip benim için çikolata aldığı bile oluyordu. Hâlâ öleceğimden korkuyordu.

Okula geri dönmemin imkânsız bir rüya olduğunu biliyordum ama yeni yıldan sonra en azından dikiş dersleri almama izin vereceklerini umuyordum. Dikiş dikmeyi hiç sevmediğim halde hiç değilse birazcık özgür olmak ve bu dört duvarın dışına çıkmak için tek umudum buydu. Pervane'yi fena halde özlüyordum. Onu mu yoksa Sait'i mi daha çok görmek istediğimi bil-

miyordum. Bu çok tuhaftı. Yaşadığım onca şeye, bütün acılara, aşağılanmalara, Sait'le ilişkimin yol açtığı bütün kötü ve çirkin yankılara rağmen, aramızda geçenlerden pişmanlık duymuyordum. Kendimi suçlu hissetmek şöyle dursun, kalbimdeki en saf ve dürüst duygu ona karşı beslediğim aşktı.

Zaman içinde, Pervin Hanım bana çevremdeki olayların nasıl kızıştığını, tüm bunların Pervane'nin ailesini nasıl etkilediğini anlattı. Benim yere yığıldığım gece veya ertesinde, Ahmet zilzurna sarhoş bir halde evlerine giderek sövüp saymaya başlamıştı. Pervane'nin babasına, "Artık alnın açık gezebilirsin. Uçarı ve hafifmeşrep bir kızın var. Az kalsın bizimkini de yoldan çıkaracaktı" demişti. Ayrıca beni düşününce bile ter içinde bırakan başka binlerce çirkin söz sarf etmişti. Pervane'nin ve anne babasının yüzüne bir daha nasıl bakacaktım? Ahmet saygıdeğer bir adama nasıl böyle nefret dolu şeyler söyleyebilmişti?

Sait'ten haber alamamak beni deli ediyordu. Sonunda Pervin Hanım'a eczaneye uğrayıp Sait'in nasıl olduğunu öğrenmesi için yalvardım. Her ne kadar Ahmet gözünü korkutsa da Pervin Hanım bir kaçamak yapmak için daima fırsat kolluyordu. Bir gün sırdaşım olacağı hiç aklıma gelmezdi. Onu hâlâ sevmiyordum ama başka bir bilgi kaynağım da yoktu. O benim dış dünyayla tek bağlantımdı. Beni esas şaşırtansa, ailemdeki kimsenin onunla vakit geçirmeme itiraz etmemesiydi.

Ertesi gün Pervin Hanım beni görmeye geldi. Annem mutfaktaydı. Tedirgin ve heyecanlı bir biçimde, "Ne haberler getirdiniz? Oraya gittiniz mi?" diye sordum.

"Evet gittim," dedi. "Birkaç şey satın aldıktan sonra doktora Sait'in neden orada olmadığını sordum. Doktor, 'Sait memleketine döndü. Artık ona burada yer yoktu. Zavallı delikanlının buradaki itibarı ve saygınlığı zedelenmişti; üstelik can güvenliği de yoktu. Ona, ya karanlıkta birisi sana bıçak çekip seni gebertirse, dedim. Gençliği ziyan olurdu. Hem zaten kızla evlenmesine izin vermeyeceklerdi. Kızın o deli ağabeyi varken bu söz konusu bile

değildi! Bu yüzden şimdilik üniversiteyi bıraktı ve Rezaiye'deki ailesinin yanına döndü,' dedi."

Gözlerimden yaşlar süzülüyordu.

Pervin Hanım, "Yeter!" diye beni azarladı. "Yine başlama. Hatırlasana, sen onun öldüğünü sanıyordun. Hayatta olduğu için Allah'a şükretmelisin. Birazcık bekle. Ortalık biraz durulduğunda Sait büyük olasılıkla seninle temas kuracaktır. Gerçi onu unutmanın senin için daha iyi olacağını düşünüyorum. Seni ona vermezler. Yani, Ahmet'in bunu kabul etmesine imkân yok... tabii sen babanı ikna etmediğin sürece. Her koşulda bekleyip Sait'in ortaya çıkıp çıkmayacağını görmemiz gerekiyor."

Yeni yıl tatilinin tek eğlencesi, beni evden iki kez dışarı çıkarmaları oldu. İlkinde geleneksel yeni yıl banyosu için hamama gittik ama bu sırada kimseyi görmedim çünkü sabahın körüne randevu almışlardı. İkinci kez ise iyi yıllar dilemek için Abbas Amca'yı ziyarete gittik. Hava hâlâ soğuktu. O sene bahar geç gelecek gibi görünüyordu, yine de hava yeni bir yılın taze kokusuyla doluydu. Evin dışında olmak çok güzeldi. Dışarıdaki hava daha temiz ve parlaktı. Nefes almak daha kolaydı.

Yengem annemle pek anlaşamıyordu ve kızlarının da arası bizlerle iyi değildi. Amcamın en büyük kızı Süreyya, "Masume, boyun uzamış," dedi.

Yengem araya girip, "Fakat zayıflamış. Dürüst olmam gerekirse, bir tür hastalığa yakalandığından korktum," diye atıldı.

"Kesinlikle hayır!" dedi Süreyya. "Fazla çalıştığı için zayıflamış. Masume, babam senin çok çalıştığını ve sınıfındaki en iyi öğrenci olduğunu söylüyor."

Önüme baktım. Ne diyeceğimi bilemedim. Annem yardımıma yetişti. "Bacağını kırdı. Bu kadar kilo kaybetmesinin nedeni bu. Zaten siz kimseyi arayıp sormazsınız," dedi.

"Aslında babamla birlikte ziyaretinize gelmek istiyorduk," dedi Süreyya. "Ama amcam kendini iyi hissetmediğini ve eve

kimsenin gelmesini istemediğini söyledi. Masume, bacağını nasıl kırdın?"

"Buzda kaydım," dedim sessizce.

Annem konuyu değiştirmek için yengeme dönerek, "Süreyya artık diplomasını aldı. Neden ona bir koca bulmuyorsunuz?" dedi.

"Eh, daha okuyup üniversiteye gidecek. Henüz çok erken."

"Çok mu erken? Saçmalık. Aslına bakarsan çok geç kalıyorsunuz. Herhalde artık düzgün bir koca bulamazsın."

"Aslında etrafta bir sürü iyi aday var," dedi yengem savunmaya geçerek. "Fakat Süreyya gibi bir kız öyle herkesi beğenmiyor. Benim ailemde herkes eğitimlidir: hem kadınlar hem de erkekler. Biz taşradan gelen insanlardan farklıyız. Süreyya, kız kardeşimin kızları gibi okuyup doktor olmak istiyor."

Aile ziyaretlerimizin herhangi bir gerginlik olmadan ve iğneleyici sözler söylenmeden son bulması imkânsızdı. Annem huysuzluğu ve sivri diliyle herkesi kendinden uzaklaştırırdı. Halam boşuna annemin jilet gibi keskin bir dili olduğunu söylemiyordu. Akrabalarımla daima daha yakın ilişkiler kurmak istiyordum ama böyle köklü düşmanlıklar bunu imkânsız kılıyordu.

Yeni yıl tatili geçtiğinde hâlâ evdeydim. Dikiş kursuna gitmemle ilgili gizli fısıldaşmalar ve imalar hiçbir sonuç vermedi. Ahmet ve Mahmut hiçbir koşulda evden çıkmama izin vermiyorlardı. Babam da duruma müdahale etmiyordu. Onun gözünde ben ölmüştüm.

Çoğu zaman canım sıkılıyordu. Günlük ev işlerini bitirdikten sonra yukarı çıkıp salona giderek sokağın pencereden görünen kısmını seyrediyordum. Dış dünyayla tek bağlantım bu kısmi manzaraydı. Bunu bile herkesten saklamak zorundaydım. Ağabeylerim bunu öğrendikleri takdirde herhalde pencereyi tuğlayla kapatırlardı. Tek hayalim sokakta Pervane'yi veya Sait'i görmekti.

Artık evden yalnızca başka birinin karısı olarak çıkabileceğimi anlamıştım. Hatta içinde bulunduğumuz açmazdan kurtul-

mak için herkesin oybirliğiyle onayladığı tek çözüm buydu. Bu evin her köşesinden nefret ediyordum ama kendimi bir hapishaneden diğerine atarak sevgili Sait'ime ihanet etmek istemiyordum. Beni idam sehpasına sürükleseler bile, hayatımın sonuna kadar onu beklemek istiyordum.

Bir aile beni oğullarına istemek için talepte bulundu. Üç kadın ve bir adam görücü olarak gelecekti. Annem evi özenli ve sabırlı bir şekilde temizleyerek düzenlemeye girişti. Mahmut kırmızı döşemeli yeni bir koltuk takımı satın aldı. Ahmet meyveler ve tatlılar getirdi. Eşi benzeri görülmemiş bir dayanışma içinde olmaları tuhaftı. Boğulmak üzere olan ve akıntıda sürüklenen bir oduna tutunan insanlar gibi, talibimi elden kaçırmamak için ne gerekiyorsa yapmaya razıydılar. Damat adayını gördüğümdeyse, onun gerçekten de sürüklenen bir odundan başka bir şey olmadığını anlamıştım. Talibim, başının tepesinde saçı olmayan tıknaz bir adamdı. Yaklaşık otuz yaşındaydı ve meyve yerken ağzını şapırdatıyordu. Mahmut'la pazar yerinde çalışıyordu. Neyse ki kendisi ve yanındaki üç kadın da etine dolgun bir gelin aradıklarından beni beğenmediler. O gece mutlu ve huzurlu bir şekilde uykuya daldım. Ertesi sabah annem olan biteni bütün detaylarıyla, bire bin katarak Pervin Hanım'a anlattı. Sonuçtan duyduğu hayal kırıklığı bende gülme isteği uyandırıyordu.

"Çok yazık," dedi. "Bu zavallı kızın hiç şansı yok. Adam sadece zengin değil, aynı zamanda iyi bir aileden geliyor. Üstelik genç ve daha önce evlenmemiş. (Bu çok komikti, adamın yaşı benimkinin iki katıydı ama annemin bakış açısına göre gençti. Hem de o kabak kafasına ve koca göbeğine rağmen!) Tabii aramızda kalsın ama Pervin Hanım, adam kararında haklıydı. Bu kız çok sıska. Adamın annesi, 'Hanım, kızınızın tıbbi desteğe ihtiyacı var,' dedi. Yanılmıyorsam, bu küçük şeytan daha hasta görünmek için bir şey bile yapmış olabilir."

"Aman canım, sanki talibi yirmi yaşında genç bir adammış gibi konuşuyorsun," dedi Pervin Hanım. "Onları sokakta gördüm. İyi ki kızı beğenmemişler. Masume o koca göbekli cüce için fazla iyi."

"Ne diyebilirim ki? Kız için büyük hayallerimiz vardı. Hadi ben neyse de babası Masume'nin önemli bir adamla evlenmesi gerektiğini söylerdi. Peki, bunca rezillikten sonra onu kim ister ki? Ya kendinden aşağıda biriyle evlenmek zorunda kalacak ya da bir adamın ikinci karısı olacak."

"Saçmalık! Bırak ortalık biraz yatışsın hanımcığım. İnsanlar olanları unutacaklardır."

"Neyi unutacaklarmış ki? İnsanlar araştırıyor, ona buna soruyorlar. Masume'nin yediği haltlar bütün mahallede duyuldu. Edepli, düzgün bir adamın kız kardeşi ve annesi, onun talihsiz kızımla evlenmesine asla izin vermez."

Pervin Hanım, "Bekle komşum," diye salık verdi, "unutacaklardır. Neden bu kadar acele ediyorsun?"

"Ağabeyleri yüzünden. Masume evde olduğu sürece huzur bulamadıklarını, insan içinde başlarını dik tutamadıklarını söylüyorlar. İnsanlar unutmayacak... aradan yüz yıl geçse bile. Ayrıca Mahmut evlenmek istiyor ama bu kız burada olduğu sürece bunu yapamayacağını, ona güvenmediğini söylüyor. Karısını da yoldan çıkarmasından korkuyor."

"Ne saçma!" dedi Pervin Hanım küçümsercesine. "Bu zavallıcık bir çocuk kadar masum. Ayrıca olanlar o kadar da ciddi değildi. Erkekler onun yaşındaki bütün güzel kızlara âşık olurlar. Delikanlının biri onları beğendi diye hepsini yakarak öldüremezsiniz. Üstelik bu Masume'nin suçu değildi."

"Evet, kızımı iyi tanırım. Namazında ve orucunda o kadar sebatkâr olmasa da kalbi Allah'ın yanındadır. Önceki gün Masume, 'Kum'daki İmam Abdülazim'in türbesini ziyaret ettiğimi hayal ediyorum,' dedi. Eskiden her hafta Hz. Masume'nin türbesinde dua ederdi. Nasıl içten dua ettiğine inanamazsın. Tüm bu

olanların suçlusu o Pervane denen kör olasıca kız. Yoksa benim kızım böyle işlere bulaşacaktı ha? Asla!"

"Ama siz biraz daha bekleyin. Belki de delikanlı gelip onunla evlenir ve her şey iyi bir şekilde sonlanır. Delikanlı kötü biri değildi, birbirlerini istiyorlar. Herkes ondan övgüyle bahsediyor. Ayrıca kendisi yakında doktor olacak."

"Sen neden bahsediyorsun, Pervin Hanım?" dedi annem kızgın bir biçimde. "Ağabeyleri, Masume'yi o delikanlıdan önce Azrail'e vereceklerini söylüyorlar. Hem genç adamın Masume'yi almak için kapımıza dayandığı falan da yok. Allah ne derse o olacak. Herkesin kaderi ilk günden beri alnında yazılıdır ve başına gelecek olanlar bellidir."

"O zaman hiçbir şey için acele etmeyin. Bırakın kader işini yapsın."

"Fakat ağabeyleri Masume evlenip de onunla ilgili sorumlulukları bitene dek onun utancının lekesini taşımak zorunda olduklarını söylüyorlar. Onu daha ne kadar evde kilitli tutabilirler? Babalarının acıyıp pes etmesinden korkuyorlar."

"Eh, zavallıcık bir parça merhameti hak ediyor. Çok güzel bir kız. Tekrar sağlığına kavuşuncaya kadar bekleyin. O zaman ona ne tür adamların talip olduğunu göreceksiniz."

"Yemin ederim ki onun için her gün *polo-morq, qelem helim çorbası, kelle-paçe** pişiriyorum. Kahvaltısı için kelle alsın diye Ali'yi dışarı gönderiyorum. Hep tekrar biraz kilo alır, bu kadar hastalıklı görünmez ve düzgün bir adam onu beğenir umuduyla."

Çocukluğumdan bir peri masalını hatırlamıştım. Bir canavar, bir çocuğu kaçırıyordu ama çocuk, canavarın yiyemeyeceği kadar zayıftı. Canavar çocuğu yiyeceğine, bir yere kilitleyip çabucak şişmanlasın, leziz bir öğün haline gelsin diye, ona bol miktarda yemek getirmeye başlıyordu. Şimdi de ailem beni şişmanlatmak ve bir canavarın önüne atmak istiyordu.

---

* Tavuklu pilav, kuzu paça çorbası, buğdaylı etli lapa.

Resmen satılığa çıkarılmıştım. Beni eş adayı olarak görmeye gelenleri ağırlamak evdeki tek ciddi etkinlik haline gelmişti. Ağabeylerim ile annem benim için bir koca aradıklarını etrafa duyurmuşlardı ve eve her türlü insan geliyordu. Bazıları o kadar yakışıksızdı ki Ahmet ve Mahmut bile onların aleyhinde karar veriyorlardı. Her gece Sait'in ortaya çıkması için dua ediyor, Pervin Hanım'a haftada en az bir kez eczaneye gidip onunla ilgili bir haber olup olmadığını öğrenmesi için yalvarıyordum. Doktor, Sait'in kendisine yalnızca bir kez yazdığını ve cevap olarak gönderdiği mektubun da geri döndüğünü söylemişti. Belli ki adres yanlıştı. Sanki yer yarılmış, Sait içine girmişti. Geceleri bazen salona gidip Allah'a dua eder ve onunla konuşurdum. Sonra da pencerenin önünde durup sokaktaki gölgeleri izlerdim. Birkaç kez sokağın karşısındaki evin çatısının altında tanıdık bir gölge gördüm ama pencereyi açar açmaz ortadan kayboldu.

Geceleri yatağa gitmemi ve meşakkatli günlerde çektiğim acıyı ve çileyi unutmamı sağlayan tek şey, Sait'le kuracağım bir hayatın hayaliydi. Aklımda küçük ve güzel evimizin, eşyaların ve odaların dekorunun eskizini çiziyordum. Burası benim küçük cennetimdi. Güzel, sağlıklı ve mutlu çocuklarımız olduğunu düşünüyor, rüyalarımda sonsuz aşkı ve mutluluğu buluyordum. Sait örnek bir kocaydı. Nazikti, yumuşak huylu ve kibardı, duyarlı ve zekiydi, benimle hiç kavga etmezdi ve beni hiç küçümsemezdi. Ah, onu nasıl da seviyordum. Acaba bir kadın daha önce bir adamı benim Sait'i sevdiğim gibi sevmiş miydi? Keşke yalnızca hayallerimizde yaşayabilseydik.

Haziran başında, final sınavları biter bitmez Pervane'nin ailesi mahallemizden taşındılar. Bunu planladıklarını biliyordum fakat bu kadar çabuk gideceklerini düşünmemiştim. Sonradan öğrendiğime göre aslında daha çabuk taşınmak istemişlerdi ama eğitim yılının bitmesini beklemeye karar vermişlerdi. Pervane'nin babası bir süredir artık bu mahallenin yaşamaya

uygun olmadığını söylüyordu. Haklıydı. Burası yalnızca ağabeylerim gibilerine uygundu.

Sıcak bir sabahtı. Odayı süpürüyordum ve Pervane'nin sesini duyduğumda henüz hasır perdeleri indirmemiştim. Bahçeye koştum. Fati ön kapıdaydı. Pervane veda etmeye gelmişti. Annem önüme geçip kapıyı araladı. Sonra Pervane'nin Fati'ye verdiği zarfı kaptı ve Pervane'ye, "Çabuk git! Ağabeyleri seni görüp başka bir olaya sebep olmadan git. Bundan sonra da buraya bir şey getirme," dedi.

Pervane boğazı düğümlenerek, "Ama ben sadece Masume'ye veda edip yeni adresimizi vermek için yazdım. İsterseniz okuyabilirsiniz," diye cevap verdi.

Annem, "Buna gerek yok," diyerek Pervane'yi tersledi. Kapıyı iki elimle kavrayıp açmaya çalıştım ama annem kapıyı sıkıca tuttu ve beni tekmeleyerek uzaklaştırdı. "Pervane! Pervane!" diye bağırdım.

Pervane, "Allah aşkına, onu bu kadar incitmeyin," diye yalvardı. "Yemin ederim ki o kötü bir şey yapmadı."

Annem kapıyı hızla çarpıp kapatınca yere oturup ağladım. Koruyucumu, arkadaşımı ve sırdaşımı kaybetmiştim.

Son talibim Ahmet'in arkadaşıydı. Sık sık ağabeylerimin bu adamlara nasıl yaklaştıklarını merak ediyordum. Mesela, Ahmet arkadaşına evlenme çağında bir kız kardeşi olduğunu nasıl söylüyordu? Benim reklamımı falan mı yapıyorlardı? Birtakım vaatlerde mi bulunuyorlardı? Ya da iki pazar esnafı gibi benim için sıkı bir pazarlığa mı girişiyorlardı? Ne yaparlarsa yapsınlar, yaklaşımlarının saygın olmadığını biliyordum.

Kasap Aşkar Ağa hem yaşı hem de kaba tavırları ve kişiliği bakımından tıpkı Ahmet'e benziyordu. Pek eğitimli değildi. "Bir adam ekmeğini kol gücüyle kazanmalı; bir köşede oturup kalem oynatan yarı ölü bir memur gibi değil," diyordu.

Ahmet, "Parası var ve bu kızı nasıl yola getireceğini biliyor," diyerek onu savundu.

Aşkar Ağa fazla zayıf olmam konusunda da, "Önemli değil. Ona yemesi için o kadar çok et ve yağ veririm ki bir ay içinde bir fıçı kadar irileşir. Böyle sıska olacağına gözlerinden hayat fışkırır," dedi.

Annesi yaşlı, durmadan yiyen ve oğlunun her dediğini onaylayan korkunç görünümlü bir kadındı. Aşkar Ağa herkesin onayını aldı. Annem, talibim genç olduğu ve daha önce evlenmediği için mutluydu. Adamın arkadaşı olan Ahmet de onu destekliyordu çünkü Aşkar Ağa, Cemşit Kafe'de çıkan bir tartışmada Ahmet'in lehine tanıklık etmiş ve onu hapse atılmaktan kurtarmıştı. Babam, adamın kasap dükkânının makul bir geliri olduğu için rıza gösterdi. Mahmut da, "Bu iyi bir kısmet. Adam tüccar ve bu kızla nasıl baş edeceğini biliyor; onun yoldan çıkmasına izin vermez. İşi ne kadar çabuk bağlarsak o kadar iyi," dedi.

Kimse benim ne düşündüğümü umursamıyordu. Ben de kız istemeye geldiğinde bile çiğ et ve içyağı kokan pis, cahil ve eğitimsiz bir haydutla yaşama fikrinden ne kadar nefret ettiğimi söylemiyordum.

Ertesi sabah Pervin Hanım panik halde evimize geldi. "Masume'yi kasap Aşkar Ağa'ya vermek istediğinizi duydum. Allah aşkına, yapmayın! O adam bıçaklı bir holigan. Sarhoşun ve zamparanın teki. Onu tanıyorum. En azından onu etrafta bir soruşturun ve nasıl biri olduğunu öğrenin," dedi.

"Boşboğazlık etme Pervin Hanım," dedi annem. "Onu kim daha iyi tanıyacak, sen mi yoksa Ahmet mi? Ayrıca bize onunla ilgili her şeyi anlattı. Ahmet'in dediği gibi, erkekler evlenmeden önce bin türlü şey yapar, fakat omuzlarına bir eşin ve çocukların sorumluluğu binince hepsini bir kenara bırakırlar. Adam evlendikten sonra tek bir yanlış adım atmayacağına dair babasının hayatı üstüne yemin etti; hatta teminat olarak bıyığının bir telini bile verdi. Hem Masume için ondan daha iyisini bulamayız. Adam genç, Masume ilk karısı olacak. Üstelik zengin; iki tane kasap dükkânı var ve azimli biri. Daha ne isteyebiliriz ki?"

Pervin Hanım bana o kadar acıyarak ve merhamet ederek baktı ki sanki idama mahkûm edilmiş birine bakar gibiydi. Ertesi gün, "Ahmet'e bu işi sürdürmemesi için yalvardım ama gözü hiçbir şeyi görmüyor," dedi. (Pervin Hanım ağabeyimle gizli bir ilişkisi olduğunu ilk kez itiraf etmişti.) "Ahmet, 'Artık Masume'yi daha fazla evde tutmak akıl kârı değil,' diyor. İyi de neden bu konuda bir şey yapmıyorsun? Nasıl bir felaketle karşı karşıya olduğunu anlamıyor musun? Bu haydutla evlenmeye razı mısın?"

"Ne fark eder ki?" dedim kayıtsızca. "Bırakın istediklerini yapsınlar. Bırakın beni evlendireceklerini düşünsünler. Sait'ten başka birinin ancak cesedime dokunabileceğini bilmiyorlar."

Pervin Hanım, "Tövbe estağfurullah!" dedi nefesi kesilerek. "Sakın bir daha böyle şeyler söyleme. Günahtır. Bu düşünceleri kafandan çıkar. Hiçbir erkek Sait'in yerini tutamaz ama bütün erkekler de bu hödük kadar kötü değil. Bekle, belki daha iyi bir talibin çıkar."

Omzumu silkerek, "Yine de hiçbir şey fark etmez," dedim. Pervin Hanım endişeli bir şekilde yanımdan ayrıldı. Evden çıkarken mutfağın önünde durup anneme bir şeyler söyledi. Annem kendi yüzüne bir şaplak attı ve o andan itibaren daha sıkı gözetim altına alındım. Bütün ilaç şişelerini kaldırdılar. Bir jilete veya bıçağa elimi sürmeme izin vermiyorlardı. Ne zaman yukarı çıksam birisi telaşla peşimden geliyordu. Bu durum beni güldürüyordu. Gerçekten de ikinci katın penceresinden aşağıya atlayacak kadar aptal olduğumu sanıyorlardı! Oysa benim daha iyi planlarım vardı.

Damat adayının ablası Tahran'da olmadığı için, nikâh töreni ve düğünle ilgili konuşmaların hızı kesildi. Müstakbel görümcem evliydi, Kirmanşah'ta yaşıyordu ve bir on gün daha Tahran'a gelmesi mümkün değildi. Aşkar Ağa, "Bunu ablamın onayı ve rızası olmadan yapamam. Anneme olduğu kadar ona karşı da sorumluyum," dedi.

Saat sabahın on biriydi. Birinin ön kapıya vurduğunu duyduğumda bahçedeydim. Kapıyı açmama izin vermedikleri için Fati'ye seslendim. Annem mutfaktan bağırdı: "Bu seferlik sen açabilirsin. Bak bakalım bu kadar sabırsız olan kimmiş." Kapıyı henüz açmıştım ki Pervin Hanım kendini içeri attı.

Yarı ağlar biçimde, "Kızım, o kadar şanlısın ki! Allah'ın sevgili kulusun!" dedi. "Senin için ne kadar uygun bir talip bulduğuma inanamayacaksın. Tıpkı bir ay parçası, bir buket çiçek kadar kusursuz..."

Ağzım ayrık bir şekilde Pervin Hanım'a baktım. Annem mutfaktan çıkıp, "Ne oldu, Pervin Hanım?" diye sordu.

"Sevgili hanımım, harika haberlerim var," dedi Pervin Hanım. "Masume için mükemmel bir talip buldum. Kendisi gerçek bir beyefendi, saygın bir aileden geliyor, iyi eğitimli... Yemin ederim, saçının bir teli bile bu haydutların ve holiganların yüz tanesinden daha değerli. Bu öğleden sonra gelmelerini söyleyeyim mi?"

"Hele bir dur!" dedi annem. "Anlat önce. Kim bunlar? Onları nereden buldun?"

"Gerçekten çok dürüst insanlar. Onları on yıldır tanıyorum. Anne ve kızları için bir sürü elbise diktim. En büyük kızları Münire uzun zaman önce Tebriz'deki toprak sahiplerinden biriyle evlendi ve artık orada yaşıyor. Ortanca kızları Mansure üniversiteye gitti. İki sene önce evlendi; şirin, gürbüz bir oğlu var. En küçük kızları hâlâ okula gidiyor. Dindar insanlar. Babaları artık emekli oldu. Bir şey sahibi, bir fabrika; yok, kitap basılan yerlere ne deniyordu?"

"Ya damat adayının kendisi?"

"Ah, bir de onun meziyetlerini duysanız... harika biri. Üniversiteye gitmiş. Ne eğitimi aldığını bilmiyorum ama babasının yerinde çalışıyor. Kitap basıyorlar. Yaklaşık otuz yaşında ve yakışıklı. Annelerinin elbise provası için evlerine gittiğimde kendisine göz ucuyla baktım. Allah nazarlardan korusun; düzgün bir fiziği, kara gözleri ve kaşları var, hafif buğday tenli..."

Annem, "Peki Masume'yi nerede görmüşler?" diye sordu. "Görmediler. Masume'yi onlara ben tarif ettim. Ne kadar harika bir kız olduğunu, güzel bir eş ve iyi bir ev hanımı olacağını söyledim. Anne, oğlunun gerçekten evlenmesini istiyor. Bir keresinde tanıdığım uygun gelin adaylarının olup olmadığını sormuştu. O halde bu öğleden sonra gelmelerini söyleyeyim mi?"

"Hayır! Aşkar Ağa'ya söz verdik. Ablası gelecek hafta Kirmanşah'tan gelecek."

Pervin Hanım, "Hadi ama!" diye diretti. "Henüz hiçbir şey yapmadınız. *Bele borun*'u* bile gerçekleştirmediniz. İnsanlar nikâhın ortasında bile fikirlerini değiştiriyor."

"Peki ya Ahmet ne olacak? Allah bilir nasıl isyan eder. Hem buna hakkı da var. Küçük düşmüş olur. Ne de olsa Aşkar Ağa'ya söz verdi ve şimdi sözünden dönemez."

"Merak etme. Ben Ahmet'le ilgilenirim."

Annem, Pervin Hanım'ı, "Utan, utan! Ne biçim konuşuyorsun öyle? Allah seni affetsin," diye azarladı.

"Yanlış anlama hemen. Ahmet Hacı'yla iyi arkadaş ve onu dinliyor. Hacı'dan devreye girip aracılık etmesini isterim. Bu masum kızı düşün. O haydutun dayak atma huyu olduğunu biliyorum. İçki içince aklını yitiriyor. Üstelik bir de metresi var. Sence kadın Aşkar Ağa'dan o kadar kolay vazgeçer mi? Asla!"

"Nesi var?" dedi annem şaşkınlıkla. "Nesi var dedin?"

"Boş ver," dedi Pervin Hanım. "Demek istediğim, başka bir kadınla ilişkisi var."

"O zaman bu kızı ne demeye istiyor?"

"Eh, Masume'yi karısı olsun, ona çocuklar versin diye istiyor. Diğer kadının çocuğu olmuyor."

"Sen nereden biliyorsun bunları?"

"Hanımım, ben bu tip insanları tanırım."

"Nasıl? Sen kim oluyorsun da böyle şeyler söylüyorsun? Biraz utanman olsun."

---

* Gelinin rızasını alma töreni.

"Sen de hemen en kötüsünü düşünüyorsun! Benim kendi ağabeyim de böyleydi. Ben bu tarz bir adamla birlikte büyüdüm. Allah aşkına, bu zavallı kızın bir delikten çıkıp bir çukura yuvarlanmasına izin verme. Bırak bu aile gelsin, onlarla tanışın ve insanların birbirlerinden nasıl farklı olabileceklerini görün."

"Önce Masume'nin babasıyla konuşup ne diyeceğini öğrenmem gerek. Hem bunlar bu kadar iyi insanlarsa, neden kendi çevrelerinden bir gelin bulmuyorlar?"

"Dürüst olmam gerekirse, bilmiyorum. Sanırım bu, Masume'nin şansı. Allah onu seviyor."

Pervin Hanım'ın coşkusunu ve ısrarcılığını şaşkınlıkla ve şüpheyle izliyordum. Bu kadını bir türlü anlamıyordum. Davranışları çelişkiliydi. Geleceğimle neden bu kadar ilgilendiğini çözemiyordum. Ortada başka bir oyun daha dönüyor olmalıydı.

Annemle babam bütün öğleden sonra bu konu hakkında konuştular. Mahmut bir süreliğine konuşmaya katılarak, "Cehenneme kadar yolu var. Ne isterseniz yapın. Sadece ondan bir an önce kurtulun. Onu gönderin de biraz huzur bulalım," dedi.

Ahmet'in tepkisiyse daha da garipti. O gece eve geç geldi ve annem ertesi sabah konuyu açtığında itiraz dahi etmedi. Sadece omuz silkip, "Ben ne bilirim ki? İstediğinizi yapın," dedi.

Pervin Hanım'ın onun üstünde ne kadar tuhaf bir etkisi vardı...

Bir gün sonra, yeni talibimin ailesi evimize geldi. O gece Ahmet eve gelmedi. Mahmut da bütün ziyaretçilerin kadın olduklarını ve başlarının tamamen örtülü olmadığını duyunca salona adımını bile atmadı. Annemle babam tepeden tırnağa inceledikleri görücülere alıcı gözle baktılar. Talibimin kendisi gelmemişti. Annesi siyah bir çador giymişti ama kız kardeşleri başlarını örtmemişlerdi. Gerçekten de kendilerinden önce gelen görücülerle aralarında dünya kadar fark vardı.

Bu gösteriyi Pervin Hanım yönetiyor, hevesle reklamımı yapıyordu. Elimde çay tepsisiyle içeri girdiğimde, "Bakın ne kadar güzel. Kaşlarını alınca daha ne kadar güzelleşir bir düşünün. Soğuk algınlığı geçirip önceki hafta ateşlenince biraz zayıfladı," dedi.

Yüzümü buruşturup ona şaşkınlıkla baktım.

Kız kardeşlerin en büyüğü, "Bugünlerde zayıf olmak çok moda," dedi. "Kadınlar kilo vermek için kendilerini öldürüyorlar. Hem ağabeyim de şişman kadınlardan nefret eder."

Annemin gözleri sevinçle parladı. Pervin Hanım gururla gülümseyerek anneme baktı. Sanki bana değil de kendisine iltifat etmişlerdi. Annemin emirleri doğrultusunda, çay servisini yaptıktan sonra gidip yandaki odada oturdum. Bir aşağı bir yukarı çıkmak zorunda kalmayayım ve utanç verici bir sakarlık yapmayayım diye semaver ve çay setini yukarıya taşımıştık. Herkes çok hızlı konuşuyordu. Genç oğullarının üniversitede hukuk fakültesinin son sınıfında okuduğunu fakat henüz diplomasını almadığını söylediler. "Şimdilik bir matbaada çalışıyor. Aslında babası matbaanın yarı sahibi. Maaşı da fena değil; karısına ve çocuklarına bakabilir. Ayrıca bir evi var. Tabii kendisinin değil, büyükannesinin. Büyükannesi aşağı katta oturuyor. Yukarı katı da sevgili Hamit için döşedik. Genç adamlar kendilerine ait bir yerleri olmasını istiyorlar. Kendisi tek oğlumuz olduğundan, babası ona her istediğini veriyor."

"Peki kendisi nerede?" diye sordu babam. "Onunla tanışma şerefine erişecek miyiz?"

"Dürüst olmam gerekirse, oğlum her şeyi bana ve kız kardeşlerine bıraktı. 'Kızı beğenir ve onaylarsanız, ben de onaylamış sayılırım,' dedi. Kendisi şu ara bir iş gezisinde."

"Allah nasip ederse ne zaman dönecek?"

Kız kardeşlerin en küçüğü atılıp, "Allah nasip ederse nikâh töreni ve düğün için tam zamanında," dedi.

Annem şaşırarak, "Ne? Yani nikâh törenine kadar damadı görmeyecek miyiz? Bu biraz tuhaf değil mi? Kendisi en azından

müstakbel gelini görmek istemiyor mu? Hızlı bir bakış dinen caizdir," dedi.

Kız kardeşlerin en büyüğü annemin kendisini tam olarak anlaması için yavaş konuşmaya çalışarak, "Doğrusunu isterseniz, konu neyin caiz olup olmadığı değil. Sorun Hamit'in şu anda seyahatte olması. Bizler küçükhanımı gördük ve bizim kararımız Hamit'in kararıdır. Ayrıca küçükhanımın Hamit'i görmesi için yanımızda bir fotoğrafını da getirdik," dedi.

Annem tekrar, "Ne?" diye atıldı. "Ama nasıl olur? Ya damadın bir sorunu veya özrü varsa?"

Damadın annesi, "Hanım, ağzınızdan yel alsın! Oğlum gayet sağlam ve sağlıklı. Allah esirgesin hiçbir sorunu yok! Öyle değil mi Pervin Hanım? Zaten Pervin Hanım kendisini gördü," dedi.

Pervin Hanım, "Evet, evet. Onu gördüm. Allah korusun, hiçbir sorunu yok ve çok yakışıklı. Tabii ki ben ona bir kız kardeş gözüyle baktım," diye teyit etti.

En büyük kız kardeş çantasından bir fotoğraf çıkarıp Pervin Hanım'a verdi. O da fotoğrafı anneme gösterip, "Ne kadar kibar ve beyefendi durduğunu görüyor musun? Allah onu korusun," dedi.

"Lütfen, fotoğrafı küçükhanıma gösterin," dedi en büyük kız kardeş. "Allah nasip eder de Hamit'i beğenirse, bu işi önümüzdeki hafta sonuçlandırabiliriz."

"Lütfen, hanımefendi," dedi babam. "Bu acelenin sebebini hâlâ anlamış değilim. Neden genç adam seyahatten dönene kadar beklemiyoruz?"

"Şey, doğrusunu isterseniz Sadıki Bey, gerçekten hiç zamanımız yok. Babası ve ben gelecek haftaya Mekke'ye hacca gidiyoruz ve gitmeden önce görev ve zorunluluklarımızı yerine getirmek istiyoruz. Hamit kendine hiç dikkat etmez; evlenmezse aklım onda kalacak ve huzur bulamayacağım. Hacca giden insanların hiçbir şeyi yarım bırakmamaları gerektiği söylenir. Bütün meselelerini halletmeli, sorumluluklarını yerine getirmelidirler. Kızınız-

dan haberdar olunca Yaradan'a başvurdum ve cevap olumluydu. Daha önce hiçbir kız için bu kadar olumlu bir yanıt almamıştım ve olur da dönemezsem diye, gitmeden önce işleri yoluna koymam gerektiğini fark ettim."

"Allah nasip ederse, sağlıklı ve mutlu bir şekilde döneceksiniz."

Fotoğrafı hâlâ elinde tutan annem ayağa kalkıp, "Ne kadar şanslısınız. Umarım bizim de kaderimizde Allah'ın evini ziyaret etmek vardır," dedi. Sonra bitişikteki odaya girerek fotoğrafı karşımda tuttu. "İşte, bak bakalım. Bizim tarzımıza uygun insanlar değiller ama senin böyle insanları tercih ettiğini biliyorum," dedi.

Annemin elini ittirdim.

Konuşmalar hızlı bir şekilde ilerliyordu. Babam da damadın yanımızda hazır bulunmasının o kadar da gerekli olmadığına ikna olmuş gibi görünüyordu. Her şey çok tuhaftı. Bir hafta içinde düğün yapmak istiyorlardı. Annemin tek telaşı, bu kadar kısa sürede her şeyi nasıl yetiştireceğiydi ama Pervin Hanım yardımına koşup her şeyle ilgilenmek için gönüllü oldu.

"Hiç merak etmeyin," dedi. "Yarın alışverişe çıkarız. Masume'nin gelinliğini dikmem yalnızca iki günümü alır. Diğer dikiş ihtiyaçlarınızla da ben ilgilenirim."

Annem, "Peki ya çeyiziyle ev eşyaları ne olacak? Tabii ki kızlarımın doğdukları günden beri gerekli olan şeyleri alıp bir kenara koydum; ama hâlâ bir sürü eksik var. Masume için biriktirdiklerimin çoğu da Kum'da kaldı. Gidip onları getirmemiz gerek," diye devam etti.

Damadın annesi, "Hanımefendi, lütfen üzülmeyin. Bırakın karı koca evlerine gitsinler. Evliliklerinin gerçekleşmesini biz hacdan döndükten sonra kutlarız. Ayrıca Hamit'in evinde birtakım eşyalar var," diyerek annemi teselli etti.

Ertesi gün gidip evlilik yüzüğümü almamızı kararlaştırdılar.

Ayrıca evlerini ve yaşam tarzlarını ilk elden görebilmemiz için, bizi müsait olduğumuz herhangi bir akşam evlerine davet

ettiler. Her şeyin bu kadar hızlı bir biçimde ciddileştiğine inanamıyordum. Birdenbire içimden, "Sait, kurtar beni! Bunu nasıl durdurabilirim?" dediğimi duydum. Pervin Hanım'a çok kızmıştım. Onun kafasını koparmak istiyordum.

Damadın ailesi gider gitmez tartışmalar ve kavgalar başladı. "Yüzük almaya gitmeyeceğim çünkü damadın annesi de gitmiyor," dedi annem. "Masume de yalnız başına gidemez. Pervin Hanım, onunla sen git."

"Olur, tabii ki. Ayrıca gelinliği için kumaş da almamız gerek. Bu arada unutmayın, damadın yüzüğünü de almalısınız."

"Hâlâ damadın neden gelip kendini göstermediğini anlamıyorum."

"Kalbinize kötü hislerin girmesine izin vermeyin. Ben aileyi tanıyorum. Ne kadar iyi insanlar olduklarına inanamayacaksınız. Yüreğinize su serpmek için size adreslerini verdiler ki etrafta dolanıp onları soruşturabilesiniz."

"Mustafa, kızın çeyizini ne yapacağız?" diye sordu annem. "Oğlanlarla birlikte Kum'a gidip porselenleri ve bir kenara koyduğum nevresimleri alıp getirin. Kız kardeşinin evinin bodrum katında duruyorlar. Peki ama ihtiyacı olan diğer şeyleri nasıl temin edeceğiz?"

"Üzülmeyin," dedi Pervin Hanım. "Çeyizin önemli olmadığını söylediler. Üstelik bu kadar acele etmeleri kendi hataları. Sizin için çok daha iyi. Eksikler için onları suçlayabilirsiniz."

Babam, "Kızımı kocasının evine dımdızlak göndermeyeceğim," diye çıkıştı. "Gerekli eşyaların bazıları var, gerisini de bu hafta alırız. Geri kalan her şeyi de vaktinde yetiştiririz."

Bu tartışmada bir rolü olmayan, asla bir öneri getirmeyen, soru sormayan, fikrinin bir önemi olmayan tek kişi bendim. Bütün gece hüzünlü ve tedirgin bir biçimde uyanık halde oturdum. Allah'a canımı alıp beni bu zoraki evlilikten kurtarması için yalvardım.

Ertesi sabah kendimi çok hasta hissettim. Herkes evden gidene kadar uyuyormuşum gibi numara yaptım. Babamın anneme bir şeyler söylediğini duydum. Damadın ailesini araştırmak için tanıdıklarını ve bağlantılarını kullanmak istiyordu. O gün işe gitmeyecekti. "Hanım, şöminenin üstüne yüzük için para bıraktım. Bak bakalım, yeterli mi?" dedi.

Annem parayı sayıp, "Evet. Bundan fazla tutacağını sanmam," diye cevap verdi.

Babam, Ali'yle evden çıktı. Çok şükür ki yazın başından beri Ali'yi de işe götürüyordu; bu da evde huzurun ve sessizliğin hâkim olması anlamına geliyordu. Yoksa Allah bilir bana neler olurdu.

Annem odaya girip, "Uyan da hazırlan. Bugün için enerji toplayasın diye daha fazla uyumana izin verdim," dedi.

Yatakta doğrulup dizlerime sarıldıktan sonra kararlı bir biçimde, "Gitmeyeceğim!" dedim. Erkekler evde yokken cesurdum.

"Kalk ve şımarık bir çocuk gibi davranmayı kes," dedi annem.

"Hiçbir yere gitmiyorum," diye direttim.

"Gidiyorsun! Elindeki bu şansı mahvetmene izin vermeyeceğim. Özellikle de şimdi."

"Ne şansı? Bu insanların kim olduklarını biliyor musunuz? Kim bu adam? Kendini göstermek bile istemiyor."

Tam o sırada zil çaldı ve Pervin Hanım içeri girdi. Makyaj yapmış, siyah bir çador giymişti.

"Herhangi bir konuda yardıma ihtiyacınız olur diye erken geleyim dedim. Bu arada, gelinlik için güzel bir model buldum. Görmek ister misin?" dedi.

Annem, "Pervin Hanım, bana yardım et," diye yalvardı. "Bu kızın yine inatçılığı tuttu. Gel de bir bak, belki sen razı edebilirsin."

Pervin Hanım topuklu ayakkabılarını çıkarıp içeri girdi. Gülerek, "Günaydın Gelin Hanım. Hadi, kalk da yüzünü yıka. Her an gelebilirler ve tembel bir gelinleri olduğunu düşünmelerini istemeyiz, öyle değil mi?" dedi.

Onu görünce içimdeki öfke alevlenmişti. "Siz kim oluyorsunuz ki? Size aracılık yapmanız için ne kadar ödüyorlar?" diye bağırdım.

Annem kendini tokatlayıp, "Senin Allah cezanı versin! Kapa çeneni! Bu kız utanç yutmuş ve tevazu kusmuş," diye haykırarak üstüme yürüdü.

Pervin Hanım kolunu uzatıp annemi engelledi. "Lütfen, önemli değil. Masume sadece kızgın. İzin ver de onunla konuşayım. Sen git, biz yarım saat içinde hazır oluruz," dedi.

Annem odadan çıktı. Pervin Hanım kapıyı kapatıp sırtını kapıya yaslayarak ayakta durdu. Çadoru üstünden kayıp yere yığıldı. Bana bakıyor ama beni görmüyordu. Odanın çok ötesindeki başka bir yere bakıyordu. Birkaç dakika sessizlik içinde geçti. Onu merakla izledim. Nihayet konuşmaya başladığında sesi bir yabancınınki gibi çıkıyordu. O alışılagelmiş neşeli tını gitmişti. Sesi kulağa hüzünlü ve durgun geliyordu.

Pervin Hanım anlatmaya başladı: "Babam annemi evden attığında on iki yaşındaydım. Altıncı sınıfa giderken, kendimi birdenbire küçük erkek kardeşime ve üç kız kardeşime annelik ederken buldum. Kardeşlerim öz annelerinden gördükleri her şeyi benim de yapmamı bekliyorlardı. Evi çekip çevirdim, yemek pişirdim, çamaşırları yıkadım, temizlik yaptım ve çocuklarla ilgilendim. Görevlerim babam yeniden evlendikten sonra da azalmadı. Üvey annem bütün üvey anneler gibiydi. Bize işkence ettiğini ya da bizi aç bıraktığını kastetmiyorum ama kendi çocuklarını bizden daha çok seviyordu. Belki de haklıydı.

Küçüklüğümden beri, göbek kordonum kesildiğinde kuzenim Emir Hüseyin'in adını telaffuz ettikleri söylenmişti. Onun karısı olacaktım. Amcam bana bu yüzden güzel gelinim diyordu. Ne zaman başladığını bilmiyorum ama kendimi bildim bileli Emir'e âşıktım. Annem gittikten sonra tek tesellim oydu. Emir de beni seviyordu. Her zaman evimize gelmek için bir bahane bulur, süs

havuzunun kenarına oturup çalışırken beni izlerdi. 'Ellerin küçücük. Bütün bu çamaşırları nasıl yıkıyorsun?' derdi. En zor işleri hep Emir etraftayken yapardım. Bana endişe ve merhametle bakması hoşuma gidiyordu. Amcama ve yengeme ne kadar zor bir hayatım olduğunu söylüyordu. Amcam evimize her geldiğinde babama, 'Kardeşim, bu zavallı çocuğa acıyın biraz. Zalimlik ediyorsunuz. Sen karınla anlaşamadın diye neden onun acı çekmesi gerekiyor? Bu kadar inatçı olmayı bırak. Gidip karının elini tut ve onu eve getir,' derdi.

Babam, 'Hayır ağabey. Asla. Bir daha sakın o şıllığın adını benim yanımda anma. Dönüşü olmasın diye onu üç kez boşadım,' diye cevap verirdi.

Amcam da, 'O zaman başka bir çare bul. Bu çocuk eriyip bitiyor,' derdi.

Yengem veda ederken her zaman beni kollarına alır, sıkıca göğsüne bastırırdı. Gözyaşlarım yanaklarımdan süzülmeye başlardı. Yengem, annem gibi kokardı. Bilmiyorum, belki de ben şımarıklık ediyordum. Bunun üstüne babam nihayet bir çözüm buldu ve önceki evliliğinden iki çocuğu olan bir kadınla evlendi. Evimiz her yaşta ve boyda çocuğun bulunduğu bir anaokuluna döndü. En büyükleri bendim. Her şeyi ben yapıyordum demiyorum ama sabahtan akşama kadar oradan oraya koşturuyordum ve yine de yapılacak bir sürü iş oluyordu. Özellikle de üvey annem temizliğe ve pisliğe dair kurallara ve prensiplere harfiyen uyduğu için. Üvey annem amcamdan ve yengemden hiç hazzetmiyordu çünkü annemin tarafını tuttuklarına inanıyordu. Yaptığı ilk şey, Emir'in evimize yaptığı ziyaretlere son vermek oldu. Babama, 'Bu ahmağın sürekli buraya gelip boş boş oturarak bizi süzmesi çok saçma. Ayrıca artık kızın da yaşı gereği örtünmeye başlaması gerek,' dedi.

Bir yıl sonra amcamın ailesiyle bütün teması kesmek için bizi bahane etti. Amcamı, yengemi ve Emir'i fena halde özlüyordum. Onları görebilmemin tek yolu, halamın evine gitmekti. Kuzenle-

rime geceyi onlarda geçirmem için babamdan ve üvey annemden izin alsınlar diye yalvarırdım. Üvey annem şikâyet etmesin diye erkek ve kız kardeşlerimi de yanıma alırdım. Aradan bir yıl geçti. Emir'i her gördüğümde boyu daha da uzamış oluyordu. Ne kadar yakışıklıydı bir bilsen... kirpikleri o kadar uzundu ki tıpkı bir şemsiye gibi gözlerine gölge düşürüyordu. Bana şiirler yazıyor, sevdiğim şarkı sözlerinin yazılı olduğu sayfaları satın alıyordu. 'Güzel bir sesin var. Bu şarkıyı nasıl söyleyeceğini öğren,' derdi. Dürüst olmam gerekirse okuryazarlığım o kadar iyi değildi ve okula giderken öğrendiğim azıcık şeyi de unutmuştum. Emir bana okumayı öğreteceğini söylerdi. Ne harika günlerdi. Ancak halam evinde kalmamızdan yavaş yavaş sıkılmaya başladı. Kocası sürekli şikâyet ediyordu. Bu yüzden Emir'le birbirimizi daha az görmek zorunda kaldık. Ertesi yıl, amcamları ziyarete gitmemiz için yalvardım. Babam tam razı olmak üzereyken üvey annem araya girip, 'O cadının evine ayak basmam,' dedi.

Üvey annemin ve yengemin birbirlerinden neden bu kadar nefret ettiklerini bilmiyordum. Zavallı ben, arada kalıyordum. O yeni yılda amcamı ve ailesini son kez gördüm. Halamın evindeydik. Halam, babamla amcamın karşı karşıya gelmeleri için gerekeni yaptı. Birbirlerinden özür dilemelerini istiyordu. Herkes yukarıdaki salonda oturuyordu. Çocuklara dışarı çıkmalarını söylediler. Emir'le gidip aşağı kattaki bir odada oturduk; çocuklar da bahçede oynamaya gittiler. Halamın kızları mutfakta çay tepsisini hazırlıyorlardı. Yalnızdık. Emir elimi tuttu. Birdenbire her yanımı ateş bastı. Elleri ılık, avuçları nemliydi. 'Pervin, babamla konuştuk. Bu yıl diplomamı aldıktan sonra seni istemeye geleceğiz. Babam ben askere gitmeden önce nişanlanabileceğimizi söyledi,' dedi. Kollarına atılıp sevinçten ağlamak istedim. Güçlükle nefes alıyordum.

'Yani beni bu yaz mı isteyeceksiniz?' diye sordum.

Emir, 'Evet, hiçbir dersten kalmazsam mezun olacağım,' dedi.

'Allah aşkına, tek bir dersten bile kalma.'

'Söz veriyorum. Senin için çok sıkı çalışacağım.'

Elimi sıktı. Kalbimi avucunda tutuyormuş gibi hissettim. 'Artık senden uzak kalmaya dayanamıyorum,' dedi.

Ah! Ne diyebilirim ki? Bu sahneyi ve sözcükleri zihnimde o kadar çok tekrarladım ki her saniyesi gözlerimin önünde oynayan bir filme dönüştü. O odada otururken kendi dünyamıza o kadar dalmıştık ki bir kavga çıktığını fark etmemiştik. Koridora çıktığımızda babam ve üvey annem yüksek sesle küfrederek merdivenlerden aşağıya iniyorlardı. Amcamla yengem de korkuluğa yaslanmışlar, onlara karşılık veriyorlardı. Halam, babamın peşinden koşup böyle davranmaması için yalvardı. Bunun yakışık almadığını, amcamla farklılıklarını bir kenara bırakıp barışmaları gerektiğini söyledi. Anne ve babalarının ruhlarının hatırına kardeş olduklarını, birbirlerini desteklemeleri gerektiğini hatırlamalarını rica etti. Onlara erkek kardeşlerin birbirlerinin etlerini yeseler dahi, kemiklerini asla atmadıklarından dem vuran o eski atasözünü hatırlattı. Babam yavaş yavaş sakinleşiyordu ama üvey annem, 'Bize neler dediklerini duymadın mı? Bu ne biçim bir ağabey böyle?' diye bağırdı.

Halam, 'Ahdas Hanım, lütfen yapmayın. Bu doğru değil. Onur kırıcı hiçbir şey söylemediler. O, kocanızdan daha büyük. İyilik olsun diye ve endişelendiği için bir şey dediyse, gücenmemelisiniz,' dedi.

Üvey annem, 'Ne olmuş daha büyükse? Bu ona istediğini söyleme hakkını vermez. Hem benim kocam onun kardeşi, uşağı değil. Hayatımıza karışmaya ne hakları var? O patlak gözlü karısı kendisinden daha üstün birini görmeye dayanamıyor. Onlar gibi akraba istemiyoruz,' diye cevap verdi.

Sonra çocuklarından birinin kolundan tutup bir hışım dışarı çıktı. Yengem arkasından, 'Sen kendine bak! Düzgün bir kadın olsaydın, ilk kocan seni iki çocuğunla sokağa atmazdı,' diye bağırdı.

Tatlı hayalim bir saat bile sürmedi. Bir balon gibi sönüp gitti. Üvey annem kararlıydı. Amcamın ailesinin beni kaybetmenin

acısını daima yüreklerinde hissetmelerini sağlayacağını söyledi. Babama benim yaşımdayken anne olduğunu, artık evde benim gibi bir rakibe tahammül edemeyeceğini de söyledi. Bu sıralarda Hacı Ağa gelip beni istedi. Üvey annemin uzak bir akrabasıydı ve daha önce iki kez evlenmişti. 'Hamile kalamadıkları için onları boşadım,' dedi. Şimdi de çocukları olsun diye genç ve sağlıklı bir kızla evlenmek istiyordu. Aptal! Sorunun kendisinde olabileceğini bir an bile düşünmemişti. Tabii ya, erkeklerin hiçbir sorunu ya da kusuru olamazdı; özellikle de genç erkeklerin. Kırk yaşındaydı ve benden yirmi beş yaş büyüktü. Babam, 'Bir dünya parası, pazar yerinde birkaç dükkânı, Kazvin civarında bir sürü arsası ve mülkü var,' dedi. Kısacası, babamın ağzı sulanıyordu. Hacı Ağa da, 'Benim çocuğumu doğurursa ona bir dolu para veririm,' dedi. Beni nikâh törenine götürdüklerinde, kendimi senin şimdi hissettiğinden daha kötü hissediyordum."

Pervin Hanım uzaklarda bir noktaya bakarken yanaklarına iki damla gözyaşı düştü.

"Neden kendinizi öldürmediniz?" diye sordum.

Pervin Hanım, "Bunu yapmak kolay mı sanıyorsun? Cesaret edemedim. Hem bu saçma sapan düşünceleri kafandan çıkarmalısın. Hepimizin bir kaderi var ve sen de kendi kaderinle savaşamazsın. Ayrıca intihar etmek büyük bir günahtır. Hiç belli olmaz, belki de bu senin için bir kurtuluş olur," dedi.

Annem kapıyı yumruklayıp, "Pervin Hanım! Orada ne yapıyorsunuz? Geç kalacağız. Saat dokuz buçuk oldu bile," diye bağırdı.

Pervin Hanım gözyaşlarını kurulayıp, "Merak etme, vaktinde hazır olacağız," diye cevap verdi. Sonra gelip yanıma oturarak:

"Sana tüm bunları neler yaşadığını anlamadığımı sanma diye anlattım," dedi.

"O halde neden benim de perişan ve mutsuz olmamı istiyorsunuz?" diye cevap verdim.

"Nasılsa seni evlendirecekler. Ahmet'in senin için ne planları var bilemezsin," dedi Pervin Hanım. Sonra, "Bu arada, Ahmet neden senden bu kadar nefret ediyor?" diye sordu.

"Çünkü babam beni Ahmet'i sevdiğinden daha çok seviyor," dedim.

Birdenbire, ağzımdan istemsizce çıkan bu sözlerin ardındaki gerçeği kavradım. Durumu hiç bu kadar açık bir şekilde anlamamıştım. Evet, babam beni daha çok seviyordu.

Babamın sevecenliğiyle ilgili ilk anım, Zari'nin öldüğü günden kalmaydı. Babam işten eve gelmiş, kapıda donup kalmıştı. Annem ağıt yakıyor, babaannem Kuran okuyordu. Başını iki yana sallayan doktor, yüzünde nefret ve tiksintiyle karışık bir ifadeyle dışarı çıkmaya hazırlanıyordu. Babamla karşı karşıya gelince, "Bu çocuk en az üç gündür ölüm döşeğindeyken neden doktor çağırmak için son ana kadar beklediniz? Orada yatan bu masum kız yerine oğullarınızdan biri olsaydı yine böyle mi yapardınız?" diye kükredi.

Babamın yüzü kireç gibi bembeyaz oldu. Yere yığılmak üzereydi. Yanına koşup küçücük kollarımı bacaklarına dolayarak babaanneme seslendim. Babam yere oturdu, bana sıkıca sarıldı, yüzünü saçlarıma gömdü ve hıçkırarak ağlamaya başladı. Babaannem, "Kalk oğlum. Sen bir erkeksin. Bir kadın gibi ağlamamalısın. Allah'ın verdiği canı yine Allah alır. Onun iradesini sorgulamamalısın," dedi.

Babam, "Ciddi bir şey olmadığını söylemiştin," diye haykırdı. "Yakında iyileşeceğini söylemiştin. Eve doktor getirmeme izin vermedin."

"Bir şey fark etmezdi. Kaderinde yaşamak olsaydı, yaşardı. Hekimlerin piri de gelse bir şey değişmezdi. Bu bizim kaderimiz. Kız çocuk sahibi olmak kısmetimizde yok."

Babam, "Saçmalık!" diye haykırdı. "Hepsi senin suçun!" Babamın ilk defa annesine bağırdığını görüyordum. Doğrusu bu hoşuma gitmişti. O günden sonra babam beni sık sık kolları-

na alıp sessizce ağlamaya başladı. Bunu omuzlarının titremeye başlamasından anlıyordum. Zari'den esirgediği sevgiyi ve ilgiyi bana yöneltti. Ahmet bu ayrımcılığı ne unuttu ne de affetti. Öfkeli bakışları daima üstümdeydi. Babam dışarı çıkar çıkmaz beni döverdi. Şimdi, Ahmet'in en büyük dileği kabul olmuştu. Babamın gözünden düşmüştüm, güvenini sarsmıştım, onu hayal kırıklığına uğratıp kalbini kırmıştım, babam beni yüzüstü bırakmıştı. Bu, Ahmet'in öcünü alması için eşsiz bir fırsattı.

Pervin Hanım'ın sesi beni o ana geri getirdi. "Sana neler yapacağına dair hiçbir fikrin yok. Aşkar Ağa'nın ne kadar adi ve iğrenç bir adam olduğunu bilmiyorsun. Kimsenin yardımına koşacağını da sanma. Ahmet'in o aşağılık herife hayır diyerek bu talibin ailesinin görücü olarak gelmesini kabul etmesi için nasıl çaba sarf ettim inanamazsın. Senin için yüreğim parçalanıyordu. Sen tıpkı benim on beş yirmi yıl önceki halim gibisin. Ailenin seni nasıl bir an önce evlendirmek istediğini gördüm. O beceriksiz Sait'ten de hiç ses çıkmıyordu. En azından düğünün ertesi günü seni yumruklarıyla morartmayacak biriyle evlenmen gerektiğini düşündüm. Düzgün ve Allah nasip ederse zaman içinde sevebileceğin biriyle. Onu sevmesen bile, kocan kendi hayatını yaşamana izin veren biri olmalı."

İğneleyici ve keskin bir ses biçimde, "Tıpkı sizin gibi mi?" dedim.

Pervin Hanım bana sitemkâr bir şekilde baktı. "Bilmiyorum. Ne istersen onu yap. Hepimiz hayattan intikam almanın ve varoluşumuzu çekilebilir hale getirmenin bir yolunu buluyoruz," dedi.

Damadın ailesiyle yüzük almaya gitmedim. Pervin Hanım onlara üşüttüğümü söyledi ve evlilik yüzüğünün ölçüsünü saptamak için gümüş yüzüğümü yanına aldı.

İki gün sonra babam, Ahmet ve Mahmut Kum'a gidip bir araba dolusu ev eşyasıyla döndüler. Annem, "Durun. Durun. Eşyala-

rı buraya getirmeyin. Doğruca Masume'nin evine götürün. Pervin Hanım sizinle gelip yolu gösterecek," dedi. Sonra bana dönüp, "Gel, kızım. Kalk da evine bir bak. Ne eksiklerin olduğunu gör ve eşyaları nereye koymalarını istediğini söyle. Hadi, uslu bir kız ol da kalk," diye ekledi.

Omuz silkerek, "Gerek yok," dedim. "Pervin Hanım'a gitmesini söyle. Benim evlenmeye niyetim yok. Görünüşe göre esas heyecanlı olan kendisi," diye cevap verdim.

Ertesi gün Pervin Hanım prova için gelinliği eve getirdi. Bense denemeyi reddettim. "Önemli değil," dedi. "Ölçülerin bende var. Gelinliği diğer elbiselerini örnek alarak dikerim. Eminim sonuç gayet güzel olacak."

Ne yapacağımı bilmiyordum. Sürekli huzursuz ve tedirgindim. Yemek yiyemiyordum. Uyuyamıyordum. Birkaç saatliğine uykuya daldığımda bile o kadar çok kâbus görüyordum ki uyandığımda eskisinden daha yorgun oluyordum. Ölüme mahkûm edilen ve yaklaşan infaz saatini bekleyen biri gibiydim. Sonunda, ne kadar zor olsa da babamla konuşmaya karar verdim. Ayaklarına kapanıp bana acıyana kadar ağlamak istiyordum. Oysa herkes bizi bir dakikadan fazla yalnız bırakmamaya dikkat ediyordu. Ayrıca babamın da benden sakınmak için ne gerekiyorsa yaptığı barizdi. Bilinçaltımda bir mucize olmasını bekliyordum. Gökyüzünden son anda uzanan bir elin beni kurtaracağını sanıyordum ama hiçbir şey olmadı.

Her şey planlandığı gibi ilerledi ve nikâh günü geldi çattı. Sabah erkenden ön kapı açıldı. Mahmut, Ahmet ve Ali içerisi ve dışarısı arasında mekik dokumaya başladılar. Ön bahçeye bir sıra sandalye yerleştirip aralara tatlı tabaklarını dizdiler. Tabii ki çok az kişinin gelmesini bekliyorlardı. Annem, Kum'daki hiç kimseye düğünden bahsedilmemesini rica etmişti. Hiçbir akrabamızın gelip de işlerin ne kadar acıklı bir noktaya vardığını görmesini istemiyordu. Halama düğünün birkaç hafta sonra olacağını söylemişler fakat Abbas Amca'mı davet etmek zorunda kalmışlardı.

Hatta törene katılan tek akrabamız oydu. Birkaç komşunun dışında kalan tüm davetliler damadın tarafındandı.

Herkes güzellik salonuna gitmem için ısrar edip duruyordu fakat bunu reddettim. Pervin Hanım bunun da bir çaresini buldu. İple yüzümdeki tüyleri temizleyip kaşlarımı aldı ve saçlarımı bigudilerle sardı. Bütün bu süre boyunca gözyaşı döktüm. Abbas Amca'mın karısı yardım etmek –ya da anneme göre casusluk yapmak– üzere sabahtan bize geldi. "Ah, ne kadar hassas bir kızsın," dedi. "Yüzünde bu kadar ağlamanı gerektirecek kadar tüy yok ki."

Annem, "Çocuğum o kadar zayıf düştü ki bu acıya katlanamıyor," diye cevap verdi.

Pervin Hanım'ın da gözlerinde yaşlar vardı. İkide bir ipi değiştirme bahanesiyle arkasını dönüp gözyaşlarını siliyordu.

Nikâh töreni saat beşte, hava biraz serinlediğinde yapılacaktı. Saat dörtte damadın ailesi geldi. Hava hâlâ çok sıcak olduğu için erkekler dışarıda kalıp uzun karadut ağacının gölgesinin altında oturdular. Kadınlar yukarıya çıkıp düğün sofrasının kurulduğu salona geçtiler. Ben de bitişikteki odadaydım.

Annem odaya dalıp beni azarladı. "Hâlâ giyinmedin mi sen? Acele et. Damat bir saat içinde burada olur!"

Tepeden tırnağa titriyordum. Annemin ayaklarına kapanıp beni bu zoraki evlilikten kurtarması için yalvardım. "Ben koca istemiyorum," diye yakardım. "Bu herifi tanımıyorum bile. Allah aşkına, beni zorlama. Kuran üstüne yemin ederim ki kendimi öldürürüm. Git ve bu işi boz. Babamla konuşmama izin ver. Bekle ve gör, evet demeyeceğim. Yalnızca izle beni! Ya buna bir son verirsin ya da herkesin önünde evlenmeye razı olmadığımı söylerim."

"Allah canımı alsın inşallah!" diyen annem nefes nefese kalmıştı. "Kes sesini! Ne biçim konuşuyorsun sen? Bu kadar insanın önünde bizi utandırmak mı istiyorsun? Bu sefer ağabeyin seni doğrayıp küçücük parçalara ayırır. Ahmet gün boyunca bıçağını cebinden çıkarmadı. 'Ağzından tek bir uygunsuz laf çıkarsa, ora-

cıkta işini bitiririm' dedi. Zavallı babanın itibarını düşün. Kalp krizi geçirir ve düşüp ölür."

"Evlenmek istemiyorum ve beni zorlayamazsınız," diye direttim.

"Çeneni kapa ve sesini yükseltme. İnsanlar duyacak," dedi annem.

Üstüme yürüdü, ben de yatağın altına girip en uzak köşeye sığındım. Saçımdaki bütün bigudiler açılıp odanın dört bir yanına saçılmıştı.

Annem, "Allah canını alsın senin!" diye tısladı. "Çabuk çık oradan! Teneşirlere gelesin inşallah! Çık dışarı!"

Birisi kapıyı çalıyordu. Gelen babamdı. "Hanım, orada ne yapıyorsun?" diye sordu. "Damat her an gelebilir."

"Hiçbir şey, hiçbir şey," dedi annem. "Masume giyiniyor. Sadece, Pervin Hanım'a hemen buraya gelmesini söyle."

Sonra da, "Çık dışarı, seni sefil yaratık! Seni öldürmeden önce çık oradan. Böyle rezalet çıkarmayı bırak," diye söylendi.

"Dediğinizi yapmayacağım. Evlenmeyeceğim. Mahmut Ağabeyimin, çok sevdiğin Ahmet Ağabeyimin hatırı için beni evlenmeye zorlama. Onlara fikrimizi değiştirdiğimizi söyle," dedim.

Annem yatağın altına sığmadı. Elini uzatıp beni saçımdan yakalayarak dışarıya sürükledi. Tam o sırada Pervin Hanım içeri girdi.

"Allah esirgesin! Ne yapıyorsun? Kızın bütün saçlarını yoluyorsun!"

Annem, "Şunun yaptığını görüyor musun? Bizi son dakika rezil etmek istiyor!" dedi nefes nefese.

Yerde iki büklüm yatarken ona nefretle baktım. Saçımdan yolduğu bir tutamı hâlâ avucunda tutuyordu.

Nikâh töreni sırasında evet dediğimi hatırlamıyordum. Annem bütün gücüyle kolumu sıkarak, "Evet de. Evet de," diye fısıldayıp durmuştu. Nihayet birisi, evet, dedi ve herkes alkışladı.

Mahmut ve başka birkaç erkek yan odada oturup peygambere ve soyundan gelenlere dua etmişlerdi. Birkaç konuşma daha yapılmıştı ama etrafımda olup biten her şeyden bihaberdim. Sanki gözlerime bir perde inmişti. Her şey bir sis perdesinin, pusun ardında sürükleniyordu.

İnsan sesleri birbirine karışmış, muğlak ve anlaşılmaz bir velveleye dönüşmüştü. Büyülenmiş biri gibi oturup uzaktaki bir noktaya bakıyordum. Yanımda oturan adamın kocam olması umurumda değildi. Kimdi bu adam? Neye benziyordu? Her şey bitmişti. Ve Sait de gelmemişti. Umutlarım ve hayallerim acı bir şekilde son bulmuştu. Sait, bana ne yaptın sen?

Kendime geldiğimde o adamın evinde, yatak odasındaydım. Yatağın kenarında, sırtı bana dönük şekilde oturmuş, kravatını çıkarıyordu. Belli ki kravat takmaya alışık olmadığından rahatsız olmuştu. Bir köşede durup eve girerken zorla giydirdikleri beyaz çadoru sıkıca kavrayıp göğsüme bastırdım. Yaprak gibi titriyordum. Kalbim deli gibi çarpıyordu. Kocam odada olduğumu fark etmesin diye ses çıkarmamaya çalışıyordum. Mutlak bir sessizlik içinde döktüğüm gözyaşları göğsüme düşüyordu. Allah'ım, bu nasıl bir gelenekti böyle? Bir gün iki yıldır tanıdığım, hakkında bir sürü şey bildiğim, sevdiğim ve birlikte dünyanın öbür ucuna gitmeye hazır olduğum bir adamla iki laf ettim diye beni öldürmek isterken, ertesi gün hakkında hiçbir şey bilmediğim, korku dışında hiçbir his beslemediğim bir yabancıyla yatağa girmemi istiyorlardı.

O yabancının bana dokunduğunu düşününce tüylerim diken diken oluyordu. Sanki tecavüze uğrama tehlikesiyle karşı karşıya kalmışım da beni kurtaracak kimse yokmuş gibi hissediyordum. Oda yarı karanlıktı. Yabancı sanki bakışlarım ensesini yakmış gibi arkasını dönüp bana baktı ve şaşırmış gibi, "Sorun nedir? Neden korkuyorsun? Benden mi?" diye alçak sesle sordu. Sonra alaycı bir şekilde gülümseyerek, "Lütfen, bana öyle bakma. Aval

aval mezbahacıya bakan bir kurbanlık koyuna benziyorsun," dedi.

Bir şeyler söylemek istedim ama konuşamadım.

"Sakinleş," dedi. "Korkma. Kalp krizi geçirmek üzeresin. Sana dokunmayacağım. Ben bir hayvan değilim."

Gergin kaslarım biraz olsun rahatladı. Kaç zamandır göğsüme hapsolduğunu hatırlamadığım nefesim serbest kaldı. Ancak yabancı ayağa kalkınca vücudum tekrar kasıldı ve köşeye sığındım.

"Dinle güzelim, bu gece yapmam gereken bazı şeyler var. Gidip arkadaşlarımı görmem gerek. Şimdi gideceğim. Üstüne rahat bir şeyler giy ve biraz uyu. Sana söz veriyorum, bu gece eve dönersem yanına gelmeyeceğim. Şerefim üstüne yemin ederim," dedi. Sonra ayakkabılarını alıp kollarını teslim olur gibi yukarı kaldırarak, "Gördün mü? Gidiyorum," diye ekledi.

Kapının kapandığını duyunca içi boşalan bir çuval gibi yere yığıldım. O kadar bitkindim ki artık bacaklarım ağırlığımı taşıyamıyordu. Sanki bir dağı sırtlanmışım gibi hissediyordum. Soluklarım normal seyrine dönene kadar bu şekilde oturdum. Tuvalet masasının aynasında kendi yansımamı görebiliyordum. Görüntüm bozulup duruyordu. Bu gerçekten ben miydim? Darmadağınık saçlarımın üstünde bir yana eğik olarak duran gülünç bir duvak vardı ve iticilik raddesindeki ağır makyajımın kalıntılarına rağmen aşırı beyaz görünüyordum. Duvağı kafamdan söküp atarken, gelinliğimin arkasındaki düğmeleri çözmeye çalıştım ama çabalamanın bir yararı yoktu. Düğmeler sökülene kadar gelinliğin yakasına asıldım. Onu yırtıp bu saçma sapan evliliği temsil eden her şeyden kurtulmak istiyordum.

Giyecek rahat bir şeyler bulmak için etrafıma bakındım. Yatağın üstüne plili ve dantelli, parlak kırmızı bir gecelik serilmişti. Kendi kendime, bu alışveriş Pervin Hanım'ın işi, dedim. Bir köşede duran valizimi gördüm. Büyük ve ağırdı. Valizi büyük

bir güçlükle yerinden oynatıp açtım. Ev elbiselerimden birini çıkarıp üstüme geçirdikten sonra yatak odasından çıktım. Banyonun nerede olduğunu bilmiyordum. Bulana kadar evdeki bütün ışıkları yakarak kapıları açtım. Kafamı musluğun altında tutup yüzümü birkaç kez sabunladım. Lavabonun diğer yanındaki tıraş takımını yadırgadım. Gözüm usturaya takıldı. Evet, tek kurtuluşum buydu. Kendimi özgür bırakmalıydım. Cansız bedenimi yerde bulduklarını hayal ettim. Kuşkusuz cesedimi ilk bulan kişi, evlendiğim yabancı olacaktı. Dehşete düşecekti fakat üzülmeyeceği kesindi. Oysa annem öldüğümü öğrenince ağıtlar yakıp ağlayacak, saçıma nasıl asıldığını, benim nasıl yalvarıp yakardığımı hatırlayacak ve vicdan azabı çekecekti. Kalbimde bir ürperti ve memnuniyet hissettim. Hayal kurmaya devam ettim.

Acaba babam ne yapardı? Elini duvara dayayıp başını koluna yaslayarak ağlardı. Onu ne kadar sevdiğimi, okula devam etmek istediğimi, evlenmek istemediğimi hatırlardı; bana insafsızca davrandığı için vicdan azabı çekerdi ve belki hastalanırdı. Aynaya bakıp gülümsüyordum. Ne tatminkâr bir intikamdı bu!

Peki ya diğerleri ne yaparlardı?

Mesela Sait. Tabii ya, Sait şoke olurdu. Haykırır, ağlar ve kendine söverdi. Neden beni zamanında gelip istememişti? Neden bir gece beni gizlice kaçırıp kurtulmama yardım etmemişti? Hayatının geri kalanını üzüntü ve pişmanlık içinde geçirecekti. Onun bu kadar kederlenmesini istemiyordum ama hepsi kendi suçuydu. Neden ortadan kaybolmuştu? Neden beni bulmaya çalışmamıştı?

Ya Ahmet? Ahmet üzülmezdi ama kendini suçlu hissederdi. Haberi aldıktan sonra bir süreliğine afallardı. Utanırdı. Sonra Pervin Hanım'ın evine koşup bir hafta boyunca gece gündüz içerdi. Ve o andan itibaren sarhoş olduğu her gece, benim kınayan bakışlarımı üstünde hissederdi. Ruhum ona asla huzur vermezdi.

Mahmut Ağabeyim başını iki yana sallayıp, "Günah üstüne günah işleyen o sefil kız şimdi kim bilir nasıl alevler içinde

yanıyordur," derdi. Kendini biraz olsun suçlamazdı; yine de Kuran'dan birkaç sure okurdu, cuma akşamları benim için dua ederdi ve bu kadar merhametli ve bağışlayıcı bir ağabey olduğu için kendisiyle gurur duyardı. Kötü bir kız olmama rağmen Allah'tan beni affetmesini dileyen ve dualarıyla günahlarımın yükünü hafifleten bir ağabey...

Peki ya Ali? O ne yapardı? Herhalde üzülür ve biraz suskunlaşırdı ama mahalledeki çocuklar onu almaya geldiklerinde yine dışarıya koşup oynar, her şeyi unuturdu. Zavallı Faticik ise hiçbir suçluluk hissetmeden arkamdan ağlayacak olan tek kişiydi. Tıpkı Zari öldüğünde benim hissettiklerimi hissedecekti ve muhtemelen benimkine benzer bir kaderi olacaktı. Ona yardım etmek için yanında bulunamayacak olmam ne kadar acıydı. O da kendini arkadaşsız ve yalnız hissedecekti. Pervin Hanım onursuz bir hayat sürmek yerine ölümü tercih ettiğim için beni övecekti. Kendisi aynısını yapacak cesarete sahip olmadığı, büyük aşkına ihanet ettiği için pişman olacaktı. Pervane öldüğümü çok geç duyacaktı. Ağlayıp etrafını bana ait süs eşyalarıyla donatacaktı. Heyhat! Pervane, seni nasıl özlüyorum, sana ne kadar ihtiyacım var bir bilsen...

Ağlamaya başladım. Hayaller yavaş yavaş yok oldular. Usturayı alıp bileğime dayadım. Çok keskin değildi. Sıkıca bastırmam gerekiyordu. Buna cesaret edemedim, korktum. Hiddetimi, kızgınlığımı ve umutsuzluğumu hatırlamaya çalıştım. Kendime, Ahmet'in Sait'te açtığı yaraları hatırlattım. "Bir, iki, üç," diye sayarak usturayı tenime bastırdım. Güçlü bir yanma hissi usturayı elimden düşürmeme neden oldu. Kesikten kan fışkırdı. Memnun bir şekilde, "Evet, elde var bir. Şimdi, diğer bileğimi nasıl keseceğim?" dedim. Kesik o kadar çok yandı ki yaralı elimle usturayı tutamadım. "Önemli değil," dedim. "Biraz daha uzun sürer ama sonunda bütün kan tek bilekten akıp gider."

Tekrar hayallere daldım. Daha az acı hissediyordum. Bileğime baktım; kan durmuştu. Yarayı sıktım ve dayanılmaz bir acıyla inledim. Lavaboya birkaç damla kan düştü fakat kanama tekrar

durdu. Yararı yoktu; kesik yeterince derin değildi. Damara kadar inmiş olamazdım. Usturayı aldım. Bileğimdeki kesik zonkluyordu; aynı yeri tekrar nasıl kesecektim? Keşke bu kadar acı ve kan olmadan ölmenin bir yolu olsaydı.

Zihnim kendiliğinden savunmaya geçti. *Hatmi en'am*'da* konuşan kadının söylediklerini hatırladım. İntihar etmenin ne kadar günah ve uygunsuz olduğundan bahsetmiş, Allah'ın kendi canına kıyanları asla affetmeyeceğini, bu günahkârların sivri dişli yılanlarla ve yanmış insan bedenlerini kırbaçlayan işkencecilerle birlikte ebediyen cehennem ateşine hapsolacaklarını söylemişti. Orada kokuşmuş su içmek, bedenlerine saplanan sıcak mızraklara katlanmak zorunda kalacaklardı. Bunu duyduktan sonra bir hafta boyunca kâbuslar gördüğümü ve uykumda çığlıklar attığımı hatırladım. Hayır, cehenneme gitmek istemiyordum. Peki ama nasıl intikam alacaktım? Herkese bana karşı ne kadar acımasız olduklarını nasıl gösterecektim?

Kendi kendime, bunu yapmalıyım, yoksa aklımı kaybedeceğim, diye düşündüm. Bana çektirdikleri azabın aynısını onlara çektirmeliydim. Siyahlara bürünmelerini ve hayatlarının sonuna dek öldüğüm için yas tutmalarını sağlamalıydım. Peki, gerçekten de hayatlarının sonuna kadar gözyaşı dökecekler miydi? Zari için ne kadar ağlamışlardı? Oysa o bir günah bile işlememişti ve yıldan yıla adını kimse anmaz olmuştu. Ölümünün üstünden henüz bir hafta geçmişti ki herkes bir araya gelip bunun takdiri ilahi olduğunu, Allah'ın emrini sorgulayarak nankörlük etmemeleri gerektiğini söylemişti. Dediklerine göre Allah kendilerini sınıyordu ve sadık kulları olarak bu sınavı alınlarının akıyla geçmeleri gerekiyordu. Allah verdiği canı geri almıştı. Ve sonunda, hepsi hiçbir yanlış yapmadıklarına, Zari'nin ölümünde bir rol oynamadıklarına ikna olmuşlardı. Benim sonum da aynı olacak, diye düşündüm.

---

* Kadınlar için düzenlenen Kuran okuma toplantısı.

Ölümümden birkaç hafta sonra yatışacaklardı ve en fazla iki sene sonra beni tamamen unutacaklardı. Oysa ben ebedi işkenceye mahkûm olacaktım; dahası bana neler yaptıklarını hatırlatmak için gözlerinin önünde olmayacaktım. Tüm bunların yanı sıra, beni gerçekten sevenler ve bana ihtiyacı olanlar yalnız kalıp yasımı tutacaklardı.

Usturayı elimden bıraktım. Yapamadım işte. Tıpkı Pervin Hanım gibi, ben de kaderime razı olmak zorunda kaldım.

Bileğimdeki kesikten akan kan durmuştu. Etrafına bir mendil sarıp yatak odasına döndüm. Yatağa girdim ve başımı örtünün altına gömüp ağladım. Sait'i kaybettiğim ve onun beni istemediği gerçeğini kabul etmek zorundaydım. Tıpkı sevdiği birini toprağa gömen biri gibi, ben de Sait'i kalbimin en derin köşesine gömdüm. Mezarının başında durup saatlerce ağladım. Artık ondan ayrılmam gerekiyordu. Zamanın beni kayıtsız hale getirmesine, Sait'i unutmamı sağlamasına ve anısını aklımdan silmesine izin vermeliydim. Acaba o gün hiç gelecek miydi?

İKİNCİ BÖLÜM

DERİN VE RÜYASIZ bir uykudan uyandığımda güneş gökyüzünde iyice yükselmişti. Etrafıma bakınca kafam karıştı, nerede olduğumu çıkaramadım. Her şey yabancıydı. Neredeydim ben? Olan biten her şeyi hatırlamam birkaç saniye sürdü. O yabancının evindeydim. Yatakta doğrulup odaya göz gezdirdim. Kapı açıktı ve evde hüküm süren mutlak sessizlik, yalnız olduğuma işaret ediyordu. Rahatladım. Kendimi tuhaf hissediyordum; sanki üstüme bir duyarsızlık ve kayıtsızlık çökmüştü. Son birkaç aydır içimde fırtınalar koparan öfke ve isyan duygusundan eser kalmamış gibiydi. Eskiden yaşadığım evden ve ailemden ayrıldığım için hiçbir üzüntü duymuyor, özlem çekmiyordum. Kendimi o aileye ya da eve ait hissetmiyordum. İçimde nefret duygusu bile yoktu. Kalbim buz tutmuş olsa da yavaş ve düzenli olarak atıyordu. Dünyada beni bir gün tekrar mutlu edebilecek bir şeyin olup olmadığını merak ediyordum.

Yataktan çıktım. Oda gözüme dün gecekinden daha büyük göründü. Yatak ve tuvalet masası yeniydi. Hâlâ cila kokuyorlardı. Bunlar muhtemelen babamın aldığını söylediği eşyalardı. Valizim açık, darmadağındı. Odanın köşesinde bir karton kutu vardı. Gidip kutuyu açtım. İçinde çarşaflar, yastık kılıfları, fırın eldivenleri, mutfak bezleri, havlular ve ailemin paketlerini açmaya vakit bulamadığı birkaç ıvır zıvır daha vardı.

Yatak odasından kare şeklindeki bir hole çıktım. Diğer uçta başka bir oda daha vardı. Bir depoya benziyordu. Holün solunda bal peteği desenli büyük bir cam kapı vardı. Mutfak ve banyo

sağdaydı. Holün zeminine kırmızı bir halı serilmiş, her iki yana yer minderleri ve halıdan yapılmış sırtlıklar yerleştirilmişti. Bir duvarda kitaplarla dolu birkaç raf asılıydı. Cam kapının yanında, üstünde eski bir şeker kâsesinin, tanımadığım bir adamın büstünün ve birkaç kitabın daha durduğu bir raf daha vardı.

Mutfağa şöyle bir göz attım. Nispeten küçük sayılırdı. Tuğlalarla örülmüş mutfak tezgâhının bir yanında lacivert bir hasır örgü lamba, diğer yanında da iki gözlü yeni bir gazlı ocak vardı. Tüp, tezgâhın altında duruyordu. Küçük bir ahşap masanın üstüne kırmızı çiçek desenli bir dizi porselen tabak çanak yığılmıştı. Bu tabakları iyi hatırlıyordum. Küçükken Tahran'a gittiğimizde, annem bunları Zari'nin ve benim çeyizimiz için almıştı. Mutfağın ortasında büyük bir karton kutu duruyordu. İçinde çeşitli boylarda yeni cilalanmış bakır tencereler, birkaç spatula ile büyük, ağır bir bakır kap vardı. Belli ki bunları koymak için uygun bir yer bulamamışlardı.

Yeni olan her şey bana, bunun dışındakiler de yabancıya aitti. Ailemin doğduğum günden itibaren benim için biriktirdiği eşyalarla çevrelenmiş halde dikiliyordum. Hayatımın tüm amacı bu mutfak ve yatak odası eşyalarıyla tanımlanmıştı. Her bir parça benden tek beklenenin mutfakta çalışıp, yatak odasında hizmet etmek olduğunu belli ediyordu. Ne külfetli görevler... Böylesine düzensiz bir mutfakta yemek pişirmek gibi meşakkatli bir işin üstesinden gelebilecek miydim? Bir yabancıyla girmek zorunda olduğum yatak odasındaki nahoş görevlerime katlanabilecek miydim?

Her şey bana itici geliyordu ama kendimi tedirgin hissedecek mecalim bile yoktu.

Evi keşfetmeye devam ederek cam kapıyı açtım. Halılarımızdan biri yere serilmişti ve şöminenin üstüne kırmızı renkte sallantılı süsleri olan iki adet kristal şamdanla, saydam çerçeveli bir ayna konmuştu. Muhtemelen nikâh törenimden kalmışlardı ama bunları gördüğümü hatırlayamıyordum. Bir köşede üstüne eski,

soluk bir örtü serilmiş dikdörtgen bir masa vardı. Masanın üstündeki kocaman kahverengi radyonun iki adet iri, kemik renkli düğmesi, dik dik bana bakan bir çift patlak göze benziyordu.

Radyonun yanında tuhaf bir kare kutu vardı. Masaya doğru yürüdüm. Üstünde müzik gruplarının resimlerinin bulunduğu irili ufaklı zarflar gördüm. Kutuyu tanımıştım. Bu tıpkı Pervane'nin ailesindekine benzeyen bir gramofondu. Kapağını açıp parmağımı iç içe geçmiş siyah halkaların üstünde gezdirdim. Ne yazık ki gramofonu nasıl çalıştıracağımı bilmiyordum. Zarflara göz attım.

Çok ilginçti; yabancı, ecnebilerin müziğini dinliyordu. Mahmut bunu bir bilseydi! Evde ilgimi çeken tek şey gramofon ve kitaplardı. Keşke beni bu birkaç parça eşyayla yalnız bıraksalardı.

Dairede başka hiçbir şey yoktu. Ön kapıyı açınca kendimi küçük bir terasta buldum. Ön bahçeye inen ve çatıya çıkan merdivenler vardı. Aşağı indim. Tuğlalarla kaplanmış bahçenin ortasında, mavi boyası eskimiş, içi temiz suyla dolu yuvarlak bir süs havuzu vardı. Havuzun iki yanında da ince ve uzun çiçeklikler yer alıyordu. Çiçekliklerden birinin ortasında büyükçe bir kiraz ağacı, diğerinin ortasındaysa başka bir ağaç yükseliyordu. Nihayet sonbahar geldiğinde, bunun bir hurma ağacı olduğunu anladım. Ağaçların çevresine, yaprakları tozlu ve susuz kalmış gibi görünen birkaç Şam gülü dikilmişti. Duvarın yanında, zaman içinde yıpranan bir çardaktan sarkan yıllanmış ve kurumuş bir asma vardı.

Evin dış cephesi ve bahçe duvarları kırmızı tuğlalarla örülmüştü. Yukarıdaki dairenin yatak odasıyla salon pencerelerini görebiliyordum. Bahçenin en ucunda Kum'dakine benzeyen ve her zaman kullanmaktan korktuğum bir tuvalet vardı. Birkaç merdiven, bahçeyle zemin katı çepeçevre saran terası birbirinden ayırıyordu. Zemin katın yüksek pencereleri ve hasır rulo perdeleri vardı. Pencerelerden birinin perdesi açıktı. Pencereye doğru yürüyüp elimi gözlerime siper ederek dikkatle içeriye baktım.

Eşyalar koyu kırmızı bir halıdan, birkaç yer minderinden ve katlanıp duvarın yanına istiflenmiş bir yatak takımından ibaretti. Yer minderlerinden birinin yanında bir semaver ve çay seti vardı.

Zemin kattaki dairenin kapısı yukarıdaki dairenin kapısından daha eski görünüyordu ve üstünde büyük bir asma kilit vardı. Buranın, yabancının büyükannesinin yaşadığı daire olduğunu varsaydım. Herhalde misafirliğe gitmişti. Nikâh töreninde yaşlı, hafif kambur, üstünde ufacık siyah çiçek desenleri bulunan beyaz bir çador giymiş bir kadın gördüğümü hatırladım. Bu yaşlı kadın avucuma bir şey koymuştu; belki de bir altındı. Yabancının ailesi, gelin ve damat birkaç günlüğüne yalnız kalabilsinler diye onu başka bir yere götürmüş olmalıydı. Gelin ve damat! Kıs kıs gülerek bahçeye döndüm.

Kilere inen bir merdiven vardı. Kilerin kapısı kilitliydi. Zemin katın verandasının altındaki dar pencerelerden, yerin altındaki bu odaya bir miktar ışık giriyordu. Pencerelerden içeriye baktım. Kiler dağınık ve tozlu görünüyordu. Belli ki buraya uzun süredir kimse girmemişti. Tekrar yukarı çıkmak üzere arkamı dönünce gözlerim yine tozlu Şam güllerine takıldı. Onlar için üzüldüm. Süs havuzunun yanında duran kabı doldurup gülleri suladım.

Saat bire geliyordu ve acıkmaya başlıyordum. Mutfağa gidip düğünden kalan bir kutu çörek buldum. Bir tanesinin tadına baktım. Kupkuruydu. Ben soğuk bir şeyler istiyordum. Köşede duran küçük, beyaz buzdolabının içinde peynir, tereyağı, biraz meyve ve başka birkaç şey daha vardı. Dolaptan bir şişe suyla bir tane şeftali aldım, mutfak penceresinin pervazına oturup karnımı doyurdum. Etrafıma baktım. Mutfak o kadar karışık ve dağınıktı ki...

Koridordaki raflardan bir kitap alarak hâlâ dağınık olan yatağa gidip uzandım. Birkaç satır okudum fakat ne okuduğum hakkında hiçbir fikrim yoktu. Bir türlü yoğunlaşamadım. Kitabı bir kenara atıp uyumaya çalıştım ama onu da yapamadım. Ka-

famda düşünceler dolanıp duruyordu: Şimdi ne yapmalıydım? Hayatımın geri kalanını bu yabancıyla geçirmek zorunda mıydım? Gecenin ortasında nereye gitmişti? Anne babasının evine gitmiş olabilirdi. Hatta onlara beni şikâyet bile etmiş olabilirdi. Annesi kendi oğlunu evinden kovduğum için beni azarlarsa ne demeliydim?

Sait aklımdaki diğer bütün düşünceleri silene kadar, bir süre dönüp durdum. Onu düşünmemeye çalıştım. Onu bir daha asla anmamam gerektiğini hatırlayıp kendimi ayıpladım. Kendimi öldürmeyi başaramadığıma göre, artık davranışlarıma dikkat etmem gerekiyordu. Pervin Hanım'ın hikâyesi de böyle başlamıştı ve artık kocasına rahatlıkla ihanet eder hale gelmişti. Onun gibi olmak istemiyorsam, Sait'i düşünmeyi bırakmak zorundaydım. Oysa onunla ilgili anılar beni rahat bırakmıyordu. Tek çözümün ilaç biriktirmek olduğuna karar verdim. Böylece hayat bir gün dayanılmaz hale gelirse ve ahlakdışı yollara sürüklenecek olursam, kolay ve acısız bir şekilde intihar edebilecektim. Allah canıma günahtan kaçınmak için kıydığımı mutlaka anlardı ve beni korkunç bir cezaya tabi tutmazdı.

Sanki saatlerdir yataktaymışım gibi hissediyordum, hatta uykuya bile dalmıştım; ancak duvardaki büyük, yuvarlak saate bakınca saatin daha üç buçuk olduğunu gördüm. Yapacak ne vardı ki? Fena halde sıkılmıştım. Yabancının nereye gittiğini merak ettim. Benimle ne yapmayı planlıyordu? Keşke bu dairede yabancı bana hiç bulaşmadan yaşayabilseydim. Burada müzik, bir radyo, bolca kitap ve en önemlisi de huzur, gözlerden uzak ve bağımsız olma imkânı vardı. İçimde ailemi görmek için en ufak bir istek bile yoktu. Ben bütün ev işlerini üstlenebilirdim ve yabancıyla tamamen ayrı hayatlar sürebilirdik. Ha, tabii o da kabul ederse.

Pervin Hanım'ın, "Belki de zaman içinde onu seversin. Sevmesen bile, kendi hayatını yaşayabilirsin," dediğini hatırlayarak ürperdim. Ne demek istediğini tam olarak anlamıştım. Peki, Pervin Hanım gerçekten suçlu ve hatalı mıydı? Ben de aynı şekilde

davranırsam sadakatsiz bir kadın mı olurdum? Kime sadakatsiz? Neye sadakatsiz? Hangisi daha büyük bir sadakatsizlikti, sevmediğim, bana dokunmasını istemediğim, birileri birkaç kelime ettikten sonra zorla evet diyerek ya da başka birinin benim adıma evet demesiyle evlendiğim bir yabancıyla yatağa girmek mi, yoksa sevdiğim, benim için çok şey ifade eden ve birlikte yaşamayı hayal ettiğim bir adamla, kimse bizim adımıza o sihirli sözcükleri söylemediği halde sevişmek mi?

Kafamda ne kadar tuhaf düşünceler dönüyordu... Bir şeyler yapmalı, kendimi meşgul etmeliydim; aksi halde aklımı kaçıracaktım. Radyoyu çalıştırıp sesini açtım. Kendiminki dışında sesler duymalıydım. Yatak odasına dönüp yatağı düzelttim. Kırmızı geceliği buruşturup odadaki karton kutuya tıktım. Dolaba baktım; dağınıktı, giysilerin birçoğu askılarından düşmüştü. Her şeyi dışarı çıkarıp bir yana kendi kıyafetlerimi, diğer yana da yabancınınkileri yerleştirdim. Tuvalet masasının çekmecelerindeki ıvır zıvırları toplayıp üstünde duran objeleri düzenledim. Ağır karton kutuyu koridorun sonunda bulunan ve içinde yalnızca birkaç kutu kitabın olduğu depoya sürükledim. Bu odayı da topladım, sonra yatak odasındaki gereksiz eşyaları da getirip buraya koydum. Bu iki odayı yeniden düzenlemeyi bitirdiğimde hava kararmıştı. Artık her şeyin yerini biliyordum.

Tekrar karnım acıkmıştı. Ellerimi yıkayıp mutfağa gittim. Mutfak öyle kötü haldeydi ki... Ancak orayı da toplayacak gücüm yoktu. Biraz su kaynatıp çay demledim. Evde hiç ekmek yoktu. Üstüne biraz yağ ve peynir sürdüğüm çörekleri bir fincan çay eşliğinde yedim. Holde kitapların olduğu yere gittim. Bazılarının pek anlamadığım tuhaf başlıkları vardı. Rafta yabancıya ait olduğu belli olan çok sayıda hukuk kitabı, birkaç roman ve Mehdi Akhavan Sales'in, Füruğ Ferruhzad'ın ve gerçekten sevdiğim başka birkaç şairin kitapları vardı. Sait'in bana verdiği şiir kitabını hatırladım. Kapağında bir vazo içinde duran gündüzsefası çiçeğinin mürekkeple çizilmiş bir resminin bulunduğu küçük bir

kitaptı. Keşke bunu yanımda getirmeyi akıl etseydim. Füruğ'un *Tutsak* adlı eserine göz attım. Ne kadar cesur bir kadındı ve duygularını nasıl da cesurca ifade etmişti... Bazı dizelerini tüm varlığımla hissettim; sanki onları kendim yazmıştım. Birkaç şiirini sonradan şiir defterime geçirmek üzere işaretleyerek yüksek sesle okudum:

Boş bir anda düşlüyorum
Bu sessiz hapishaneden uçmayı
Gülerek gardiyanın gözüne
Yanında yaşama yeniden başlamayı*

Ve tekrar, biraz olsun utanmam gerektiğini düşünüp kendime kızdım.

Elime bir roman alıp yatağa gittiğimde saat onu geçiyordu. Yorgun düşmüştüm. Kitabın adı *Atsineği* idi. Korkunç ve dehşet verici olaylardan bahsetse de kitabı elimden bırakamadım. Bu sayede düşünmeyi bırakıyor, yabancının evinde yalnız kalmaktan korkmuyordum. Nihayet uyuyakaldığımda saatin kaç olduğunu bilmiyorum. Kitap elimden düştü ve ışık açık kaldı.

Uyandığımda neredeyse öğlen olmuştu. Daire hâlâ sessizliğe ve yalnızlığa gömülmüş durumdaydı. Kimse tarafından rahatsız edilmemek ne büyük bir nimet, istediğim kadar geç kalkabilirim, diye düşündüm. Kalktım, yüzümü yıkayıp biraz çay demledim ve yine birkaç çörek yedim. Kendi kendime, bugün cumartesi ve bütün dükkânlar açık, dedim. Yabancı geri gelmezse, dışarı çıkıp biraz alışveriş yapmam gerekecekti ama hangi parayla? Hatta yabancı dönmezse ne yapacaktım? Bugün işe gitmiş olmalıydı ve Allah nasip ederse akşamüstü geç saatte dönecekti. Gülmek istedim; Allah nasip ederse demiştim, yani yabancının eve dönmesini istiyordum. Merak ettim, acaba ona bir şekilde değer veriyor muydum?

* Füruğ Ferruhzad, Tutsak, Çeviri: Haşim Hüsrevşahi.

Zan-e Ruz dergisinde okuduğum hikâyelerden birini hatırladım. Genç bir kadın tıpkı benim gibi zorla evlendiriliyordu. Düğün gecesi kocasına başka bir adamı sevdiğini ve onunla yatağa giremeyeceğini söylüyordu. Kocası ona dokunmamaya söz veriyordu. Birkaç ay sonra, kadın adamın meziyetlerini keşfetmeye başlıyor, yavaş yavaş eski aşkını unutuyor ve kocasına karşı hisler besler hale geliyordu; fakat adam ona verdiği sözü unutmaya razı gelmiyordu ve ona asla dokunmuyordu. Acaba yabancı da buna benzer bir söz vermiş olabilir miydi? Mükemmel! Ona karşı herhangi bir his beslemiyordum; yalnızca eve dönmesini istiyordum. Birincisi, birbirimize ne ifade ettiğimizi netleştirmeliydim; ikincisi, paraya ihtiyacım vardı ve üçüncüsü de ona hiçbir koşulda ailemin evine dönmek istemediğimi anlatmalıydım. İşin doğrusu bir sığınak bulmuştum ve ailem tarafından rahatsız edilmeden, cezalandırılmadan yaşamak hoşuma gitmişti.

Radyonun sesini açıp işe koyuldum. Mutfakta uzun saatler geçirdim. Dolapları temizledim, rafları gazete kâğıtlarıyla kaplayıp içlerindeki tabakları ve diğer ıvır zıvırları düzenledim. Büyük bakır kapları bankonun altına, tüpün yakınına koydum. İçinde havlular ve örtüler bulunan karton kutuda gevşek bir kumaş buldum. Bunu farklı ebatlarda keserek masa örtüleri yaptıktan sonra dikiş makinem olmadığı için kenarlarını elimde diktim. Örtülerin birini mutfak masasının üstüne, diğerlerini de mutfak bankosuna ve dolapların üstüne serdim. Çeyizimin bir parçası olduğu belli olan yeni semaveri dolaplardan birinin üstüne, çay setini de yanına koydum. Oldukça kirli görünen gazlı ocağı ve buzdolabını temizleyerek mutfak zeminini temiz görünene kadar uzun süre ovaladım. Eşyalarımın arasında birkaç tane işlemeli masa örtüsü vardı. Bunları salona götürüp şömine konsolunun, radyoyla gramofonun durduğu masanın ve kitap raflarının üstüne yaydım. Plakları ve kitapları boylarına göre tekrar düzenledim. Sonra biraz gramofonu kurcaladım ama yine de çalıştıramadım.

Etrafıma baktım. Daire farklı bir görünüme bürünmüştü. Bu hoşuma gitmişti. Ön bahçeden gelen sesleri duyup pencereye gittim ama orada kimseyi göremedim. Çiçekler kavruk ve susuz görünüyorlardı. Dışarıya çıkıp onlara su verdim, sonra bahçeyi sulayıp merdivenleri yıkadım. Nihayet işimi bitirdiğimde yorulmuş, ter içinde kalmıştım; hava da kararmıştı. Dairede bir küvetimiz olduğunu hatırladım. Sıcak su olmamasına ve banyonun köşesinde duran, gazyağıyla çalışan büyük su ısıtıcısını nasıl açacağımı bilmememe rağmen, bu yine de bir karşılama ödülü sayılırdı. Küvetle lavaboyu ovduktan sonra soğuk suyla duş aldım. Çabucak saçımı yıkadım, vücudumu sabunladım, durulandım ve küvetten çıktım. Pervin Hanım'ın benim için diktiği çiçekli ev elbisemi giyip saçlarımı atkuyruğu yaptım ve aynada kendime baktım. Çok farklı göründüğümü düşündüm. Artık bir çocuk değildim. Sanki birkaç gün içinde birkaç yaş büyümüştüm.

Kapı çalınınca yüreğim hop etti. Pencereye koştum. Yabancının anne ve babası, en küçük kız kardeşi Menekşe ile babaannesi Bibi ön bahçedelerdi. Kız kardeşi büyükannesinin koluna girmiş, zemin katın verandasına çıkan merdivenleri tırmanmasına yardım ediyordu. Babası kapının kilidini açmak üzere önden yürüyordu. Annesinin nefes nefese birinci katın merdivenlerini tırmandığını duydum. Bacaklarım ve ellerim titreyerek kapıyı açtım ve derin bir nefes aldıktan sonra, "Merhaba," dedim.

Annesi, "Vay, vay! Merhaba Gelin Hanım. Nasılsın? Damat nerede?" dedi. Cevap vermeme fırsat vermeden içeri girerek, "Hamit, neredesin oğlum?" diye seslendi.

Rahatlayarak içimi çektim. Demek ki Hamit'in düğün gecesi evden gittiğini ve dönmediğini bilmiyorlardı. "Hamit evde değil," dedim sessizce.

"Nereye gitti?" diye sordu.

"Arkadaşlarını ziyaret edeceğini söyledi," diye cevap verdim.

Annesi başını sallayıp daireyi incelemeye başladı. Burnunu her deliğe soktu. Sürekli başını sallamasını nasıl yorumlamam

gerektiğini bilmiyordum. Sanki sert bir öğretmen sınav kâğıdımı gözden geçiriyormuş gibi hissediyordum. Tedirgin bir şekilde nihai değerlendirmesini bekliyordum. Elini salondaki şömine konsolunun üstüne yaydığım örtüde gezdirerek, "Bunu sen mi işledin?" diye sordu.

"Hayır," dedim.

Yatak odasına gidip dolabın kapağını açtı. "Dolabın bu kadar derli toplu olmasına sevindim." Tekrar başını salladı. Sonra mutfaktaki dolapların içlerine bakıp tabak çanakları inceledi. Bir tanesini eline alıp arkasını çevirdi. "Bunun markası Mesut mu?" diye sordu.

"Evet," dedim.

Nihayet teftiş sona erince hole döndü. Bir yer minderine oturup sırtlığa yaslandı. Çay demlemeye gittim. Bir tabağa biraz çörek koyup ona götürdüm.

"Gel kızım, yanıma otur," dedi. "O kadar memnun oldum ki. Tıpkı Pervin Hanım'ın dediği gibi güzelsin, titizsin, çok zevklisin ve bu daireyi sadece iki gün içinde düzene sokmayı başarmışsın. Annen düğünden bir ya da iki gün sonra gelip evini temizlemene yardım etmemiz gerekeceğini söylemişti, fakat görüyorum ki buna gerek yok. Belli ki sen harika bir ev kadınısın, artık kafam rahat. Şimdi, Hamit nerede demiştin kızım?"

"Arkadaşlarının yanında."

"Bak kızım. Bir eş, kadınlığını bilmeli. Kocasını sıkıca elinde tutmalı ve onu çekip çevirmeli. Gözlerini açık tutmak zorundasın. Hamit'in dikenleri de arkadaşları. Mutlaka onlarla bağını kesmesini sağlamalısın. Seni bir konuda uyarayım; arkadaşları uysal ve itaatkâr değiller. Herkes Hamit'in bir eş ve çocuklarla meşgul olursa onları unutacağını söyledi. Şimdi onu sürekli avutmak sana düşüyor. Onu devamlı bir şeylerle meşgul etmelisin ki zamanın nasıl geçtiğini anlamasın. Ve dokuz ay sonra ilk çocuğunu, bir dokuz ay daha sonra da ikinci çocuğunu kucağına vermelisin. Kısacası onu o kadar meşgul etmelisin ki başka şeylere

olan ilgisini yitirsin. Ben ağlayarak, bayılarak ve dua ederek elimden geleni yaptım ve nihayet onu evlendirmeyi başardım. Şimdi sıra sende."

Sanki gözlerimin önündeki perde aniden kalkmıştı. Tabii ya! Zavallı yabancı da tıpkı benim gibi nikâh töreninin sonunu zor getirmişti. Eşine ya da evlilik hayatına bir ilgi duymuyordu. Belki de o da başka birine âşıktı. Peki ama öyleyse bile, neden ailesi o kızı istememişti? Neticede oğullarının arzuları onlar için çok önemliydi. Yabancı benim aksime oturup görücülerinin gelmesini beklemek zorunda değildi; istediği herhangi birini seçebilirdi. Annesi ve babası oğullarının evlenmesini o kadar çok istiyorlardı ki seçimine karşı çıkmazlardı. Belki de evliliğe hepten karşıydı ve böyle bir yükü taşımak istemiyordu. Ama neden? Ne de olsa belli bir yaşa gelmişti. Evlenmek istememesinin sebebi yalnızca arkadaşları olabilir miydi? Annesinin sesi beni düşüncelerimden çekip çıkardı.

"*Qorme-sebzi** pişirdim. Hamit bu yemeğe bayılır. İçime sinmedi, Hamit yesin diye sana da bir kap getirdim. Bir süreliğine sebze yıkayıp ayıklayacak vaktin olmayacağını biliyorum... Bu arada, burada hiç pirinç var mı?"

Şaşırarak omuz silktim.

"Pirinç kilerde duruyor. Babası her yıl bize pirinç alırken Bibi ve Hamit için de birkaç çuval alır. Bu akşam için biraz kete pilavı** pişir, türlünün yanında iyi gider. Hamit *berenc-e dun**** sevmez. Yarın yola çıkıyoruz, bu yüzden Bibi'yi eve getirmek zorunda kaldım. Yoksa onu birkaç gün daha yanımızda tutardım. Kendisi zararsız bir yaşlı kadındır. Arada bir onu ziyaret et. Genellikle kendi yemeğini pişirir ama sen yine de uğrayıp ona biraz yemek bırakırsan iyi olur. Sevap işlemiş olursun."

---

* Kuzu etli türlü.

** Suyu süzülmeden pişirilen pirinç.

*** Kaynar suda ıslatılıp buharda pişirilen pirinç.

Tam o sırada Menekşe ile babası içeri girdiler. Ayağa kalkıp onlara selam verdim. Hamit'in babası bana gülümseyip, "Merhaba, kızım. Nasılsın?" dedi. Sonra karısına dönerek, "Haklıymışsın. Nikâh törenindeki halinden çok daha güzel görünüyor," diye ekledi.

"Bak, evi sadece bir günde nasıl derleyip toplamış. Her şeyi nasıl temizleyip düzenlemiş. Bakalım oğlumuz bu sefer neyi bahane edecek?" dedi karısı.

Menekşe etrafına bakındı. "Nasıl zaman buldun ki? Dün herhalde ikiniz de bütün gün uyudunuz, sonra mader-zen selam'a gitmeniz gerekiyordu," dedi.

"Nereye gitmemiz gerekiyordu?" diye sordum.

"Kayınvalide ziyaretine. Doğru değil mi, anne? Evli çift düğünün ertesi günü gelinin annesinin evini ziyarete gitmez mi?"

"Şey, evet. Gitmeniz gerekiyordu. Gitmediniz mi?"

"Hayır," dedim. "Gitmemiz gerektiğini bilmiyordum."

Hepsi güldüler.

"Tabii, Hamit'in bu örf ve âdetler hakkında hiçbir fikri yok. Bu zavallı kız da nereden bilecek ki?" dedi kayınvalidem. "Fakat artık öğrendiğinize göre, ikiniz anneni ziyaret etmelisiniz. Sizi bekliyorlardır," diye devam etti.

"Evet, üstelik size hediyeler verecekler," dedi Menekşe. "Anne, Mansure'yle kayınvalide ziyaretine geldiklerinde Bahman Han'a verdiğin Allah yazılı güzel kolye ucunu hatırlıyor musun?"

"Evet, hatırlıyorum," dedi annesi. "Bu arada, Mekke'den sana ne getirmemi istersin kızım? Lütfen, resmiyeti bir kenara bırak."

"Hiçbir şey, teşekkür ederim," dedim.

"*Patexti*'yi* dönüşte yapmaya karar verdik. Peki madem, yarına kadar Mekke'den istediğin bir şey var mı diye düşün."

"Hanım, hadi gidelim," dedi Hamit'in babası. "Bu oğlanın döneceğini sanmıyorum; ben de yoruldum. Allah nasip ederse

---

* Damadın ailesinin gelin için düzenlediği hediye merasimi.

yarın bizi görmeye gelir veya bizi uğurlamak için havaalanına uğrar. Evet kızım, veda faslını yarına bırakalım."

Kayınvalidem beni kucaklayıp öptü ve boğazı düğümlenerek, "Ne olur Hamit'e iyi bakacağına ve ona kötü bir şey olmasına izin vermeyeceğine hayatın üstüne yemin et. Biz yokken Menekşe'ye de göz kulak ol; her ne kadar Mansure ona bakacak olsa da," dedi.

Bunu üstüne gittiler ve ben de rahat bir nefes aldım. Çay bardaklarıyla tabakları toplayıp pirinci aramak üzere kilere indim. Bibi'nin dairesinden bana seslendiğini duyunca yanına gidip ona, "Merhaba," dedim. Beni büyük bir dikkatle baştan aşağıya süzerken, "Merhaba, güzel yüzlü kız. Allah nasip ederse mutlu bir evliliğiniz olacak ve bu oğlanı yola getireceksin," dedi.

"Affedersiniz, sizde kilerin anahtarı var mı?" diye sordum.

"Kapı pervazının üstünde duruyor kızım," dedi Bibi.

"Teşekkürler. Akşam yemeğini hemen hazırlayacağım."

"Aferin, kızım. Pişir bakalım."

"Size de biraz getiririm. Zahmet edip kendiniz için bir şeyler hazırlamayın."

"Gerek yok kızım, ben akşam yemeği yemem ama yarın ekmek almaya gidersen, benim için de biraz alıver."

"Tabii ki!"

Bunun üstüne, yabancı eve dönmezse nasıl ekmek alacağım, diye düşündüm.

Kete pilavının ve qorme-sebzinin kokusu iştahımı kabarttı. En son ne zaman doğru düzgün yemek yediğimi hatırlayamıyordum. Akşam yemeği saat ona doğru hazırdı ama yabancıdan eser yoktu. Hayır, onu bekleyemezdim ve beklemek de istemiyordum. Aç bir kurt gibi yemeğimi yiyerek bulaşıkları yıkadım ve dört kişiyi doyurmaya yetecek miktardaki artan yemekleri buzdolabına koydum. Sonra kitabımı alıp yatağa girdim. Önceki gecenin aksine, çabucak uykuya daldım.

Saat sekizde uyandım. Uyku saatlerim yavaş yavaş normale dönüyordu ve artık yatak odası da gözüme yabancı görünmüyordu. Bu dairede bu kadar kısa süre kaldıktan sonra yaşadığım huzuru, kendi kalabalık ve güvensiz evimde hiç yaşamamıştım. Bir süre tembellik ederek yatakta döndükten sonra kalkıp yatağı düzelttim. Yatak odasından çıktım ve birdenbire olduğum yerde donup kaldım. Yabancı yer minderlerinin yanındaki bir battaniyenin üstünde uyuyordu. Önceki gece eve geldiğini duymamıştım.

Bir süre öylece ayakta durdum. Yabancı derin uykudaydı.

Gözümde canlandırdığım kadar irikıyım değildi. Koluyla gözlerini ve alnını örtmüştü. Üstdudağının tamamını ve altdudağının da bir kısmını kaplayan gür bir bıyığı vardı. Saçları kıvırcık ve darmadağınıktı. Biraz buğday tenliydi ve uzun boylu gibi görünüyordu. Kendi kendime, bu adam benim kocam, dedim ama onu yolda görsem tanımazdım. Ne kadar gülünç bir durumdu bu. Sessizce yüzümü yıkayıp semaveri açtım fakat ekmek sorununu nasıl çözecektim? Sonunda aklıma bir fikir geldi. Çadorumu giyip sessizce daireden çıktım. Bibi havuz başında sulama kabını dolduruyordu.

"Merhaba, Gelin Hanım. Tembel Hamit daha uyanmadı mı?"

"Hayır. Biraz ekmek almaya gideceğim. Daha kahvaltı etmediniz, değil mi?"

"Hayır, kızım. Acelem yok."

"Fırın ne tarafta?"

"Kapıdan çıkınca sağa dön, yolun sonundan sola dön, yüz adım kadar ilerleyince doğruca fırının önüne çıkacaksın."

Birazcık huzursuzlandıktan sonra, "Affedersiniz, acaba bozuk paranız var mı? Hamit'i uyandırmak istemiyorum ve korkarım fırında para bozmazlar," dedim.

"Tabii kızım. Şömine konsolunun üstünde," dedi Bibi.

Daireye döndüğümde Hamit hâlâ uyuyordu. Mutfağa gidip kahvaltı hazırlamaya başladım. Peyniri almak için buzdolabına döndüm ve aniden kapı önünde onunla yüz yüze geldim. İçgü-

düsel olarak nefesimi tuttum. Hamit hemen geri adım atarak, "Hayır hayır! Allah aşkına, korkma. Öcüye mi benziyorum? Gerçekten o kadar korkunç muyum?" dedi.

Gülmek istedim. Gülümsediğimi görünce o da rahatladı ve kollarını kaldırıp kapı pervazının üstüne dayadı.

"Görünüşe bakılırsa bugün kendini daha iyi hissediyorsun," dedi.

"Evet, teşekkürler. Kahvaltı birkaç dakika içinde hazır olur," diye cevap verdim.

"Vay canına! Kahvaltı, ha! Evi de temizlemişsin. Sanırım annem evde bir kadın olunca her şeyin derli toplu olacağını söylerken haklıymış; ama umarım aradıklarımı bulabilirim. Böyle düzen içinde yaşamaya alışkın değilim."

Bunun üstüne banyoya girdi. Birkaç dakika sonra, "Buradaki banyo havlusunu nereye koydun?" diye seslendi.

Banyo kapısına katlanmış bir havlu götürdüm. Hamit kafasını dışarıya uzatıp, "Bu arada, senin adın ne?" diye sordu.

Afalladım. Adımı bile bilmiyordu. Oysa adım nikâh töreninde defalarca telaffuz edilmişti. Demek ki o da etrafında olan bitene karşı son derece kayıtsızdı ya da kendi düşüncelerine dalmıştı.

Soğuk bir şekilde, "Masum," diye cevap verdim.

"Ha, Masum. Peki Masum mu, Masume mi?"

"Fark etmez. Çoğu insan bana Masum der."

Yüzüme daha dikkatli bir biçimde bakarak, "Güzel bir isim... sana yakışıyor," dedi.

Kalbim sızladı. Sait'le aynı şeyi söylemişti ama onun sevgisi ve şefkatiyle, yabancının kayıtsızlığı arasında o kadar büyük bir fark vardı ki... Bir keresinde Sait adımı günde binlerce kez tekrarladığını söylemişti. Gözlerimde yaşlar birikti. Arkamı dönüp mutfağa geri giderek mutfak tepsisini hole götürdüm ve örtüyü yere yaydım. Hamit de yanıma geldi. Kıvırcık saçları hâlâ ıslaktı ve omzuna bir havlu atmıştı. Kara gözlerinde nazik ve neşeli bir bakış vardı. Artık ondan korkmuyordum.

"Mükemmel! Ne kadar güzel bir kahvaltı sofrası. Üstelik taze ekmeğimiz de var. Evli olmanın başka bir avantajı," dedi.

Bunu yalnızca beni memnun etmek için söylediğini düşündüm. Herhalde kendince adımı bilmediği gerçeğini telafi ediyordu. Yere oturup bağdaş kurdu. Önüne bir bardak çay koydum. Bir parça ekmeğin üstüne biraz peynir sürerek, "Ee, söyle bakalım, neden benden o kadar korkmuştun? Ben korkunç bir insan mıyım, yoksa o gece yatak odana kocan olarak kim girerse girsen yine de korkar mıydın?" diye sordu.

"Kim olursa olsun korkardım," diye yanıtladım.

Ve içimden, Sait hariç, diye devam ettim. İçeri giren Sait olsaydı, kuşkusuz tüm kalbim ve ruhumla kollarına atılırdım.

"O zaman neden evlendin?" diye sordu yabancı.

"Mecbur kaldım."

"Neden?"

"Ailem evlenme zamanımın geldiğine inanıyordu."

"Ama daha çok gençsin. Sence zamanı gelmiş miydi?"

"Hayır. Ben okula gitmek istiyordum."

"O halde neden gitmedin?"

"Altı yıllık sertifikanın bir kız için yeterli olacağını söylediler," diye açıkladım. "O kadar çok yalvardım ki birkaç yıl daha okula devam etmeme izin verdiler."

"Yani seni o nikâh törenine katılmaya zorladılar ve yasal hakkın olan okula gitme istediğini reddettiler, öyle mi?"

"Evet."

"Peki, neden direnmedin? Neden onlara karşı koymadın? Neden isyan etmedin?"

Hamit'in yüzü kızarmıştı.

"Zorla da olsa, hakkını aramalıydın. İnsanlar baskıya boyun eğmeyi reddetseydi, dünyada bu kadar çok zalim olmazdı. Zorbalığın temellerini güçlendiren bu teslimiyetçilik," diye devam etti.

Hamit'in gerçeklerden bu kadar uzak olması beni şaşırtmıştı. Kendimi kahkaha atmamak için zor tuttum ve alaycı bir biçimde gülümseyerek, "Peki, sen de baskıya boyun eğmedin mi?" dedim.

Hamit hayretler için bana bakıp, "Kim, ben mi?" diye sordu.

"Evet, sen. Seni de o nikâh törenine zorla getirdiler, öyle değil mi?"

"Kim demiş?"

"Bu çok bariz. Evlenmek için sabırsızlandığını söyleyemezsin. Zavallı annen seni ikna edene kadar çok fazla çaba sarf etmiş, yalvarıp yakarmış olmalı."

"Tüm bunları sana annem söyledi, değil mi? Eh, doğruyu söylemiş. Ve haklısın, ben de evlenmeye zorlandım. Baskı uygulamanın tek yolu insanları dövüp onlara işkence etmek değildir; bazen insanlar seni etkisiz hale getirmek için sevgi ve şefkati koz olarak kullanırlar ama evlenmeyi kabul ettiğimde, hiçbir kızın benimle bu şartlar altında evlenmek isteyeceğini düşünmemiştim."

Bir süre sessizce kahvaltımıza devam ettik. Sonra Hamit eline çay bardağını alarak bir yer minderine yaslanıp, "Birine haddini bildirme konusunda gerçekten iyisin... bu hoşuma gitti. Bir dakika bile kaybetmedin," dedi. Sonra gülmeye başlayınca ben de güldüm.

"Neden bir karım olmasını istemediğimi biliyor musun?" diye sordu.

"Hayır. Neden?" dedim.

"Çünkü bir adam evlenince artık hayatını dilediği gibi yaşayamaz. Eli kolu bağlanır ve başı o kadar dolu olur ki ideallerini düşünmesi veya onlara ulaşması mümkün olmaz. Bir keresinde birisi, 'Bir adam evlendiğinde olduğu yerde durur. İlk çocuğu doğduğunda dizlerinin üstüne düşer. İkinci çocuk doğunca perişan halde yere serilir. Üçüncü çocuk doğduğunda ise mahvolur,' demişti. Ya da bu anlama gelen bir şey... tabii ki kahvaltımı hazırlayacak, evimi temizleyecek, giysilerimi yıkayacak ve bana bakacak birinin olmasına bir itirazım yok fakat tüm bunlar in-

sanın bencilliğini yansıtıyor ve ataerkil bir toplumda yanlış bir şekilde yetiştirilmemizden kaynaklanıyor. Bence kadınlar hakkında böyle düşünmemeliyiz. Kadınlar tarih boyunca en çok baskı gören insanlar olmuşlar. Başka bir grup insan tarafından sömürülen ilk insan grubu kadınlar. Daima bir meta olarak kullanılmışlar ve kullanılmaya da devam ediyorlar."

Yorumları kulağa doğrudan bir kitaptan alınmış gibi geldiği ve sömürülmek gibi bazı sözcükleri anlamadığım halde, yine de yabancının söyledikleri hoşuma gitmişti. "Kadınlar tarih boyunca en çok baskı gören insanlar olmuşlar" cümlesi kafama kazındı.

"Bu yüzden mi evlenmek istemedin?" diye sordum.

"Evet, kısıtlanmak ve eve hapsolmak istemedim; çünkü geleneksel evliliklerin kaçınılmaz yapısı bu. Belki de aynı kafaya ve görüşe sahip iki arkadaş olsaydık, durum farklı olurdu."

"Peki, neden böyle biriyle evlenmedin?"

"Grubumuzdaki kızlar evliliğe o kadar kolay razı olmuyorlar. Onlar da kendilerini uğrunda didindikleri amaca adamış durumdalar. Üstelik annem gruptaki herkesten nefret ediyor. 'O kızlardan biriyle evlenirsen kendimi öldürürüm,' deyip durdu."

"Onu seviyor muydun?"

"Kimi seviyor muydum? Aa, hayır. Yanlış anlama. Bir kıza âşıktım ve annem buna karşıydı demek istemiyorum. Hayır! Annemle babam evlenmem için ısrar edip duruyorlardı ve ben de bizim grubumuzdan biriyle evlenerek bu konuyu kapatmaya karar vermiştim. Böylece karım faaliyetlerime ayak bağı olmayacaktı fakat annem aklımı okudu."

"Sizin grubunuz mu? Hangi grubu kastediyorsun?"

"Resmi bir grup değil," dedi. "Biz yalnızca dezavantajlı kesimlere yararı dokunacak birtakım değerli işler yapmak üzere bir araya gelen bir avuç insanız. Sonuçta herkesin hayatta bazı hedefleri ve idealleri vardır ve onlara ulaşmak için çaba sarf eder. Senin hedeflerin neler? Hangi yönde ilerlemek istiyorsun?"

"Hedefim eğitimime devam etmekti ama şimdi... bilmiyorum."

"Bana hayatının geri kalanını bu daireyi ovalayarak geçirmek istediğini söyleme sakın."

"Hayır!"

"O zaman ne istiyorsun? Hedefin eğitim almaksa, bunu yap. Neden pes ediyorsun?"

"Çünkü evli insanların liseye gitmesine izin vermiyorlar."

"Yani bana eğitim almanın başka yolları olduğunu bilmediğini mi söylüyorsun?"

"Ne gibi yollar?"

"Bir gece okuluna gidip dışarıdan sınavlara girmek gibi. Herkes normal bir okula gitmek zorunda değil."

"Biliyorum ama buna karşı çıkmaz mısın?"

"Neden karşı çıkayım ki? Aslına bakarsan, eğitimli ve zeki bir insanla birlikte olmayı tercih ederim. Üstelik bu senin hakkın. Ben kimim ki senin önünde duracağım? Ben senin gardiyanın değilim."

Çok şaşırmıştım. Duyduklarıma inanamıyordum. Bu nasıl bir erkekti böyle? Tanıdığım bütün erkeklerden ne kadar da farklıydı. Sanki hayatıma güneş kadar parlak bir ışık doğmuş gibi hissettim. O kadar mutluydum ki konuşmakta güçlük çekiyordum. "Doğru mu söylüyorsun? Ah, okula gitmeme bir izin verseydin..."

Hamit tepkime gülmek istedi fakat bunun yerine kibarca, "Tabii ki doğru söylüyorum. Bu senin hakkın ve bunun için kimseye teşekkür etmene gerek yok. Herkes istediğini yapabilmeli ve kendisi için doğru olduğuna inandığı yolu seçebilmeli. Evli olmak eşinin ilgi duyduğu şeylere engel olmak demek değildir. Aksine, onları desteklemek demektir. Öyle değil mi?" dedi.

Başımı hevesle sallayarak onu onayladım. Benim de onun faaliyetlerine karışmamam gerektiğine dair imasını da anlamıştım. Anlaşmamız o günden itibaren birlikte süreceğimiz hayatın ya-

zısız bir kuralı haline geldi. Bu sayede insani haklarımın bir kısmını geri kazansam da bu kuralın bana fayda getirmediği er ya da geç ortaya çıkacaktı.

Hamit o gün işe gitmedi ve ben de doğal olarak nedenini sormadım. Öğle yemeği için anne babasının evlerine gitmemiz gerektiğine kadar verdi. Anne ve babası o akşam yola çıkacaklardı. Hazırlanmam biraz zaman aldı. Nasıl giyinmem gerektiğini bilemedim. Her zamanki gibi başörtümü takmaya karar verdim. Hamit itiraz ederse çadorumu da giyerdim. Yatak odasından çıktığımda Hamit başörtümü işaret ederek, "Bu da ne? Bunu takmak zorunda mısın?" dedi.

"Şey, babamın izin verdiği günden beri sadece başörtüsü takıyorum fakat istersen çador giyerim," diye cevap verdim.

"Yo, yo hayır!" diye atıldı Hamit. "Başörtüsü bile çok fazla. Tabii ki bu sana kalmış. İstediğin gibi giyin. Bu da insan haklarından biri."

Uzun zaman sonra, o gün kendimi neşeli hissettim. Sırtımı yaslayabileceğim bir destekçim vardı ve yalnızca birkaç saat önce imkânsız gibi görünen hayallerimi gerçekleştirebileceğimi anlamıştım. Hamit'in yanında huzur içinde yürüdüm. Sohbet ettik. O benden daha çok konuşuyordu. Bazen fazla bilgiçlik taslıyor, aptal bir öğrenciye ders anlatan bir öğretmene benziyordu. Yine de buna aldırmıyordum. Hamit gerçekten çok bilgiliydi. Tecrübe ve eğitim konusunda onun öğrencisi bile sayılmazdım. Ona hayranlık ve saygı duyuyordum.

Anne babasının evinde herkes çevremize toplandı. Hamit'in en büyük ablası Münire ve iki oğlu Tebriz'den gelmişlerdi. İki oğlan da biraz mesafeli davranıyorlar, diğerleriyle pek fazla kaynaşmıyorlardı. Genellikle kendi aralarında ve yalnızca Türkçe konuşuyorlardı. Münire kız kardeşlerinden çok farklıydı ve onlardan çok daha büyük görünüyordu. Bana göre ablalarından ziyade teyzeleri gibi duruyordu. Hamit'le iyi anlaştığımızı görünce

herkes memnun oldu. Hamit sürekli annesiyle ve kız kardeşleriyle şakalaşıyordu. Onlara sataşıp duruyor, daha da garibi yanaklarından öpüyordu. Tüm bunlar benim için komik ve şaşırtıcıydı. Benim büyüdüğüm evde erkekler kadınlarla şakalaşıp gülmek şöyle dursun, onlarla nadiren konuşurlardı. Hamitlerin evindeki ortamı sevmiştim. Mansure'nin oğlu Ardeşir emeklemeye başlamıştı. Çok tatlıydı; kendini kollarıma atıp duruyordu. Kendimi çok iyi hissettim ve içtenlikle güldüm.

"Eh, Allah'a şükür gelinimiz gülmeyi biliyor," dedi Hamit'in annesi neşeyle. "Daha önce güldüğünü görmemiştik."

"Hatta gülünce yanaklarındaki gamzeler sayesinde çok daha güzel görünüyor," diye ekledi Mansure. "Yemin ederim, ben senin yerinde olsaydım sürekli gülerdim." Kızarıp gözlerimi yere indirdim. Mansure devam etti. "Gördün mü kardeşim, senin için ne kadar güzel bir kız bulduk. Bize teşekkür etmelisin."

Hamit gülerek, "Size minnettarım," dedi.

Menekşe somurtarak, "Sizin derdiniz nedir? Neden daha önce hiç insan görmemiş gibi davranıyorsunuz?" dedi.

Sonra salondan çıktı ve annesi bunun üstüne, "Onu kendi haline bırakın. Ne de olsa o ağabeyinin gözdesiydi. Ah, o kadar mutluyum ki. Şimdi sizi birlikte gördüm ya, çok rahatladım. Allah'a binlerce kez şükürler olsun. Artık Allah'ın evindeki görevimi yerine getirebilirim," dedi.

Tam o sırada Hamit'in babası salona girince ona selam vermek için ayağa kalktık. Beni alnımdan öperek, "Ee, Gelin Hanım, nasılsın bakalım? Umarım oğlum canını sıkmıyordur," dedi.

Kızarıp gözlerimi yere indirdim ve sessizce, "Hayır sıkmıyor," diye cevap verdim.

"Sıkacak olursa, gelip bana söyle. Kulağını o kadar kuvvetli çekerim ki bir daha canını sıkmaya cüret edemez," dedi.

"Sevgili babacığım, lütfen, yapma," dedi Hamit gülerek. "Kulaklarımızı o kadar çok çektin ki hepimiz uzun kulaklı olduk."

Veda ederken Hamit'in annesi beni bir kenara çekip nasihat etti. "Dinle kızım, eski zamanlardan beri evliliğin temellerinin ilk geceden atılması gerektiği söylenir. Dik dur. Tabii Hamit'le tartış demiyorum; bunun yerine güler yüzlülüğünü ve kibarlığını kullan. Bir yolunu bulursun. Ne de olsa bir kadınsın. Flört et, fingirde, surat as ve onu cezbet. Kısacası, kocanın gece geç saatlere kadar dışarıda kalmasına izin verme, sabahları da onu vaktinde işe yolla. Arkadaşlarını hayatınızdan çıkarmalısın. Ve Allah nasip ederse, çok geçmeden hamile kal. Kocanı boş bırakma. Etrafında birkaç çocuğu oldu mu, bütün maskaralıklarını unutacaktır. Hadi, göster kendini."

Eve dönüş yolunda Hamit, "Ee, annem sana neler söyledi?" diye sordu.

"Hiçbir şey. Yalnızca sana göz kulak olmamı söyledi," dedim.

"Evet, biliyorum. Arkadaşlarımla görüşmeyi keseyim diye benimle ilgilenmeni istedi. Öyle değil mi?"

"Onun gibi bir şey."

"Peki, sen ne dedin?"

"Ne diyebilirdim ki?"

"Ben onun hayatını zindan etmek isteyen bir cehennem bekçisi değilim, demeliydin."

"Böyle bir şeyi kayınvalideme daha ilk günden nasıl söyleyebilirdim ki?"

Hamit, "Allah bizi bu eski kafalı kadınlardan korusun!" diye homurdandı. "Evlilik kavramını anlamıyorlar. Bir kadının sefil kocasını prangaya vuracağına inanıyorlar. Oysa evlilik yoldaşlık, yardımlaşma, anlayış demek. Her iki tarafın da birbirlerinin arzularını ve eşit haklara sahip olduklarını karşılıklı olarak kabullenmesi gerekiyor. Sence evlilik bunun dışında bir şey ifade ediyor mu?"

"Hayır. Kesinlikle haklısın," dedim ve Hamit bu kadar bilge ve özverili olduğu için şükrettim.

"Kocalarına sürekli neredeydin, kiminleydin, neden eve geç geldin, diye soran kadınlara katlanamıyorum. Bizim grubumuz-

da erkekler ve kadınlar eşit ve net olarak tanımlanmış haklara sahiplerdir. Kimsenin bir diğerinin elini kolunu bağlama veya sevmedikleri şeyleri yapmaya zorlama hakkı yoktur. Ayrıca birbirlerini sorguya çekme hakkına da sahip değillerdir."

"Ne harika!"

Mesajı açık ve net bir şekilde almıştım. Ona asla neden gittiğini, nerede ve kiminle olduğunu sormamalıydım... Doğrusu o zamanlar bunu pek de önemsemiyordum. Ne de olsa o benden çok daha büyük, çok daha eğitimli ve tecrübeliydi. Kuşkusuz bir insanın nasıl yaşaması gerektiğini daha iyi biliyordu. Üstelik ne yaptığı, nereye gittiği beni ne diye ilgilendirsindi ki? Benim için kadın haklarına inanması, eğitimime devam etmeme ve ilgimi çeken şeylerin peşinde koşmama izin verecek olması yeter de artardı bile.

O gece eve geç saatte döndük. Hamit tek kelime etmeden bir yastık ve çarşaf alıp kendine yatacak bir yer hazırlamaya girişti. Bense huzursuzdum. Ben yatakta uyurken, onun kadar kibar birinin yerde yatması içime sinmiyordu. Bir süre tereddüt ettikten sonra nihayet, "Bu gerçekten doğru değil. Sen gidip yatakta uyu, ben yerde yatarım," dedim.

"Hayır, önemli değil. Ben her yerde uyuyabilirim," diye cevap verdi.

"Fakat ben yerde uyumaya alışkınım," diye direttim.

"Ben de," dedi.

Yatak odasına gidip daha ne kadar bu şekilde yaşamaya devam edebileceğimizi merak ettim. Onu karşı herhangi bir aşk ya da içgüdüsel çekim duymuyordum ama ona borçlu olduğumu hissediyordum. O beni anne ve babamın evinden kurtarmıştı ve şimdi de okula devam etmeme izin vererek büyük nezaket gösteriyordu.

Ayrıca ilk gün deneyimlediğim, bana dokunmasından tiksinti duyma hissi de kaybolmuştu. Hole dönüp, Hamit'in başında dikilerek, "Lütfen gelip yerinde uyu," dedim.

Bana meraklı ve sorgulayan gözlerle baktı. Belli belirsiz gülümseyerek elini uzattı. Ayağa kalkmasına yardım ettim ve kocam olarak yanımdaki yerini aldı.

O gece, Hamit derin uykuya daldıktan sonra saatlerce ağlayıp dairede volta attım. Ne derdim olduğunu bilmiyordum. Sağlıklı düşünemiyordum. Sadece üzgündüm.

Birkaç gün sonra Pervin Hanım beni görmeye geldi. Çok heyecanlıydı. "Bunca zamandır gelip beni görmeni bekledim ama gelmedin; ben de kendim gelip nasıl olduğunu görmeye karar verdim," dedi.

"İyiyim!" dedim.

"Peki Hamit nasıl? Seni rahatsız etmedi, değil mi? Söyle bana, ilk gece nelere katlanmak zorunda kaldın? İçinde bulunduğun durumu göz önüne alınca, ben kesin kalp krizi geçirirsin diye düşünmüştüm."

"Evet, o gün kendimi berbat hissediyordum fakat Hamit anlayış gösterdi. Halimi görünce dışarı çıkıp rahat uyumama izin verdi."

Pervin Hanım, "Vay! Ne kadar tatlı bir adam!" dedi şaşırarak. "Allah'a şükür. Ne kadar endişelendim bilemezsin. Şimdi onun ne kadar aklı başında biri olduğunu gördün mü? Aşkar denen o kasapla evlenmiş olsaydın, Allah bilir sana neler yapardı. Yani genel anlamda ondan memnun musun?"

"Evet, Hamit çok iyi bir adam. Ayrıca iyi bir ailesi var."

"Allah'a şükür! Artık onların diğer taliplerinden ne kadar farklı olduklarını görmüşsündür."

"Evet, hepsini size borçluyum. Bana ne kadar büyük bir iyilik yaptığınızı ancak şimdi anlıyorum."

"Aa... ben hiçbir şey yapmadım. Sen kendin o kadar iyisin ki seni sevdiler ve Allah'a şükür şimdi rahatın yerinde. Bu senin iyi talihindi. Zavallı benimse böyle bir şansım olmadı."

"Fakat Hacı Ağa ile bir sorun yaşamıyorsunuz," dedim. "Adamcağız sizi rahat bırakıyor."

"Hah! Sen onun yaşlı, hasta ve güçten düşmüş halini görüyorsun ama onun nasıl bir kurt olduğunu, bana ilk gece nasıl saldırdığını, nasıl titrediğimi ve ağladığımı, beni nasıl dövdüğünü bilmiyorsun. O zamanlar zengindi ve hâlâ bir kadın hamile kalmazsa sorunun kadında olduğuna inanıyordu. Çok önemli biriydi ve kendinden son derece emindi. Bana ağıza alınmayacak şeyler yaptı.

Ön kapının açıldığını duyup eve geldiğini anlayınca, baştan aşağıya titremeye başlardım. Yalnızca bir çocuktum ve ondan çok korkuyordum ama Allah'ın takdiriyle iflas ettiğinde, her şeyini kaybettiğinde ve doktorlar bir sorunu olduğunu ve asla çocuk sahibi olamayacağını söylediğinde, iğne batırılmış bir balon gibi bütün havası söndü. Bir gecede yirmi yıl yaşlandı, herkes onu terk etti. Artık ben de büyümüştüm, güçlenmiştim ve daha cesur olmuştum. Ona karşı gelebilir ya da onu terk edebilirdim. Şimdi benim de kendisini yüzüstü bırakmamdan korkuyor, bu yüzden beni rahat bırakıyor. Artık aklıma eseni yapma sırası bende ama benden çaldığı gençliğe ve sağlığa ne demeli? Onları asla geri alamam..."

Bir süre konuşmadan oturduk. Pervin Hanım anılarından kurtulmak istercesine başını iki yana salladı. Sonra, "Bu arada, neden anneni ve babanı ziyarete gitmedin?" diye sordu.

"Onları neden ziyaret edeyim ki? Bana ne iyilikleri dokundu?" diye cevap verdim.

"Nasıl? Ne olursa olsun, onlar senin annen ve baban."

"Beni evden attılar. Oraya bir daha asla gitmem."

"Böyle konuşma, günah işlersin. Seni bekliyorlar."

"Olmaz Pervin Hanım, gidemem. Artık bu konuyu kapatın."

Üç haftalık evliyken bir sabah zil çaldı. Şaşırdım. Ziyaretime gelecek kimsem yoktu. Kapıya koşunca annemle Pervin Hanım'ın

karşımda dikildiğini gördüm. Şaşırıp kaldım ve soğuk bir biçimde, "Merhaba," dedim.

"Merhaba hanımefendi," dedi Pervin Hanım. "Görünüşe bakılırsa çok iyi vakit geçiriyorsun; gittin ve bir daha arkana bakmadın. Annen üzüntüden ölecekti. Ona, 'Hadi gidelim de kızının iyi olduğunu kendi gözlerinle gör,' dedim."

"Nerelerdesin kızım?" diye sordu annem sinirli bir şekilde. "Üzüntüden hasta oldum. Üç hafta boyunca gözümüzü kapıdan ayırmadan seni bekledik. Aklına bir annenle baban olduğu, gelenek ve göreneklerin bulunduğu gelmiyor mu hiç?"

"Ciddi misin?" dedim. "Hangi gelenek ve göreneklerden bahsediyorsun?"

Pervin Hanım başıyla sessiz olmamı işaret etti ve sonra, "En azından bizi içeriye davet et. Bu zavallı kadın sıcak altında uzun bir yol yürüdü," dedi.

"Pekâlâ," dedim. "İçeri gelin."

Annem merdivenleri çıkarken homurdandı. "Nikâh töreninin ertesi günü gecenin geç saatlerine kadar damadımızın bize ziyarete gelmesini bekledik. Kimse gelmedi. Sonra belki ertesi gün, belki bu cuma, belki de ondan sonraki cuma gelirsiniz dedik. Nihayet herhalde bu kız öldü kaldı, başına bir şeyler geldi dedim. İnsan babasının evinden ayrıldıktan sonra nasıl olur da hiç arkasına bakmaz? Sanki minnettar olması gereken bir anne ve babası yokmuş gibi."

Holün ortasına geldiğimizde birdenbire artık onu dinlemeye katlanamadığımı fark ettim.

"Minnettar olmak mı?" diye çıkıştım. "Neden size minnettar olacakmışım ki? Beni dünyaya getirdiğiniz için mi? Bana hamile kalmanı ve size borçlu olmayı ben mi istedim? Sırf siz istediniz diye doğdum fakat bir kız olduğumu öğrendiğinizde kederlenip yas tuttunuz ve beni dünyaya getirdiğinize pişman oldunuz. Benim için ne yaptınız ki? Okula gitmeme izin vermeniz için yalvardım. Peki izin verdiniz mi? Beni evlenmeye zorlamamanız, o

sefil evde bir iki yıl daha yaşamama izin vermeniz için yalvardım. Peki bunu yaptınız mı? Beni ne kadar dövdünüz, kaç sefer ölümün kıyısına geldim. Beni o evde kaç ay boyunca kilit altında tuttunuz."

Annem ağlıyor, Pervin Hanım ise bana dehşet içinde bakıyordu. Ancak kalbimdeki öfke ve hayal kırıklığı açığa çıkmıştı ve buna engel olamıyordum.

"Kendimi bildim bileli bir kızın başkalarına ait olduğunu söylediniz ve beni hiç vakit kaybetmeden başkalarının eline teslim ettiniz. Benden kurtulmak için o kadar sabırsızlanıyordunuz ki beni kime vereceğiniz bile umurunuzda değildi. Benden bir an önce kurtulmak için beni yatağın altından çekip çıkaran sen değil miydin? Mahmut'un evlenebilmesi için evden ayrılmam gerektiğini söyleyen sen değil miydin? Eh, sonunda beni dışarı attınız işte. Artık başkalarına aitim. Ve bir de elini öpmemi mi bekliyorsun? Mükemmel! Aferin!"

Pervin Hanım, "Bu kadar yeter, Masume!" diye beni azarladı. "Kendinden utanmalısın. Bu zavallı kadına ne yaptığına bir bak. Ne olursa olsun onlar senin annen ve baban, seni yetiştirdiler. Baban seni yeterince sevmiyor mu sanıyorsun? Her şeye sahip olmanı istedi. Senin için yeterince üzülmedi mi? Sen hastayken bu kadının neler çektiğini gördüm. Her gece sabaha kadar başında oturdu ve ağlayarak dua etti. Sen hiçbir zaman nankör bir kız olmadın. Bütün anne babalar, hatta en kötüleri bile çocuklarının minnettarlığını hak ederler. Hoşuna gitse de gitmese de onlara borçlusun ve bunun farkına varıp gereğini yapmak senin görevin. Aksi halde Allah'ı gücendirmiş olursun ve hıncını senden çıkarır."

Kendimi daha sakin, yüklerimden kurtulmuş gibi hissediyordum. Sanki beni irin dolu bir çıban gibi rahatsız eden öfke ve kin nihayet akıp gidiyor, annemin gözyaşları acımı bir merhem gibi dindiriyordu.

"Çocukları olarak görevlerim mi var? Pekâlâ, görevlerimi yerine getireceğim. Sonunda suçlu olan taraf olmak istemiyorum,"

dedim. Sonra anneme dönerek, "Herhangi bir konuda bana ihtiyacınız olursa gerekeni yaparım ama bana yaptıklarınızı unutmamı beklemeyin," diye ekledim.

Annem daha da çok ağlayarak, "Gidip bir bıçak getir de seni saçından yakalayıp yatağın altından çeken bu eli kes. Yemin ederim ki kendimi daha iyi hissederim ve daha az acı çekerim. Günde kendime belki yüz kere, kolun kırılsın inşallah kadın, o masum çocuğu nasıl dövebildin, diye soruyorum. Ancak kızım, bunu yapmasaydım neler olurdu biliyor musun? Ağabeylerin seni lime lime doğrarlardı. Bir yandan Ahmet o sabahın erken saatlerinden beri, 'Bu kız olay çıkarır ve bizi utandırırsa, onu yakarım' deyip duruyordu. Diğer yandan, babanın kalbi bütün hafta boyunca ağrıdı. O gün haplar ve ilaçlar sayesinde ayakta durabildi. Kalp krizi geçirecek diye çok korktum. Ne yapabilirdim ki? Yemin ederim kalbim parçalanıyordu ama elimden başka bir şey gelmiyordu," dedi.

"Yani beni evlendirmek istemiyor muydun?"

"Evet, istiyordum. Binlerce kez düzgün bir adamın gelip seni istemesi ve o evden kurtarması için dua ettim. O hapishanede ne kadar üzgün ve mutsuz olduğunu bilmediğimi mi sanıyorsun? Günden güne zayıflıyordun ve sararıp soluyordun. Sana her baktığımda kalbim kırılıyordu. İyi bir koca bulup kurtulman için Allah'a dualar edip adaklar adıyordum. Senin için üzülmek beni öldürüyordu."

Annemin sözlerinin kibarlığı, katılaşıp bir buz haline gelen inatçı öfkemi eritiyordu. "Hadi, bırak ağlamayı," dedim ve gidip üç bardak soğuk şerbet getirdim.

Pervin Hanım havayı değiştirmek için, "Vay vay! Ne kadar temiz ve düzenli bir evin var. Bu arada, yatağını ve tuvalet masanı beğendin mi? Onları kendim seçtim," dedi.

"Evet, Pervin Hanım o ara harıl harıl çalıştı," dedi annem. "Hepimiz ona minnettarız."

"Ben de minnettarım."

"Ah, lütfen yapmayın! Beni utandırmayın. Ne harıl harıl çalışması? Benim için zevkti. Senin için ne seçtiysem, baban hiç tereddüt etmeden aldı. Hiç böyle alışveriş etmemiştim. Senin için Şah'ın mobilyalarını almasını isteseydim, onları da alırdı. Belli ki sevgili baban seni gerçekten seviyor. Ahmet sürekli bağırıp neden bu kadar çok masraf çıkardığımı sorup duruyordu ama baban bunu senin için yapmak istedi. 'Her şeyin doğru dürüst olmasını, kızımın kocasının ailesinin yanında başını dimdik tutabilmesini istiyorum. Kızın doğru dürüst bir çeyizi yokmuş demelerini istemiyorum' deyip duruyordu."

Hâlâ burnunu çeken annem, "Babanın senin için sipariş ettiği divanlar hazır. Senin için uygun bir zamanda onları buraya göndermek istiyor," dedi.

İçimi çektim. "Ee, babam şimdi nasıl oldu?"

"Ne diyebilirim ki? İyi değil."

Annem başörtüsünün ucuyla gözlerini silerken, "Ben de seninle bunu konuşmak istiyordum. Beni görmek istemiyorsan bunu anlarım ama baban üzüntüden ölmek üzere. Evdeki kimseyle konuşmuyor, tekrar sigara içmeye başladı. Birini söndürmeden diğerini yakıyor, durmadan öksürüyor. Onun için endişeleniyorum, ona kötü bir şey olacak diye korkuyorum. Ne olur, babanın sadece babanın hatırı için eve uğra. Onu görmediğin için pişman olmanı istemiyorum," dedi.

"Allah korusun! Şom ağızlılık etme. Gelirim tabii. Bu hafta gelirim. Hamit'e ne zaman vakti olduğunu sorarım. Müsait değilse de kendim gelirim."

"Yok kızım, olmaz. Kocan ne isterse onu yap. Onun üzülmesini istemem."

"Hayır, üzülmez. Merak etme, ben ayarlarım."

Hamit bana aile ziyaretlerine karşı sabrı ve ilgisi olmadığını açıkça belli etti ve kendime ait bir sosyal hayat kurmam için beni teşvik etti. Bana bir otobüs rehberi bile yazdı, çeşitli yolları

çizerek tarif etti ve ne zaman taksiye binmenin en iyisi olacağını açıkladı. Birkaç gün sonra, ağustos ayının ortalarında, Hamit'in evde olmayacağını bildiğim bir öğleden sonra giyinip anne babamın evine gittim. Bu tuhaf bir duyguydu; ev bu kadar kısa bir süre içinde "benim" değil, "onların" olmuştu. Acaba başka kızlar da ailelerinin evlerine bu kadar çabuk yabancılaşıyorlar mıydı?

İlk defa kendi başıma dışarı çıkıp otobüsle uzun mesafe yolculuk ediyordum. Biraz gergin olsam da bu bağımsızlık hissi hoşuma gitti. Bir yetişkin olduğumu hissettim. Eski mahallemize vardığımda içimde farklı duygular canlandı. Sait aklıma gelince yüreğim sızladı ve Pervane'nin eski evinin önünden geçerken onu daha da özledim. Sokağın ortasında ağlamaktan korktuğumdan daha hızlı yürümeye başladım ama babamın evine yaklaştıkça dizlerimin bağı çözüldü. Mahalledeki insanlarla karşılaşmak istemedim. Utanıyordum.

Fati beni kapıda karşılayıp kollarıma atılarak ağlamaya başladığında gözlerimde yaşlar birikti. Tekrar eve taşınmam veya onu da yanımda götürmem için yalvardı. İçeri girdiğimde, Ali oturduğu yerden kalkmadı bile. Sadece Fati'ye, "Ağlayıp sızlanmayı kes! Sana gidip çoraplarımı getirmeni söylemedim mi?" diye bağırdı.

Ahmet eve geldiğinde hava kararmak üzereydi. Zaten sarhoş ve yarı baygın haldeydi. Beni görmeyeli neredeyse bir ay olmasına aldırış bile etmeden, evde her ne unuttuysa yanına alıp tekrar dışarı çıktı. Mahmut da gelince suratını astı, selamıma karşılık bir şeyler mırıldanıp yukarı kata çıktı.

"Görüyorsun değil mi, anne? Buraya hiç gelmemem gerekirdi. Yılda bir kez bile ziyarete gelsem mutsuz olacaklar," dedim.

"Hayır, kızım, seninle bir ilgili yok. Mahmut başka bir şeye kızmış. Bir haftadır kimseyle konuşmuyor."

"Neden? Ne olmuş ki?"

"Bilmiyor musun? Önceki hafta giyinip kuşandık, tatlılar, meyveler ve birkaç metre kumaş alıp Mahbube'yi Mahmut'a istemek içim Kum'a, halanları görmeye gittik."

"Ee?"

"Hiçbir şey çıkmadı. Kısmet değilmiş. Mahbube bir hafta önce bir başkasıyla evlenmeye razı olmuş. Nispet olsun diye bize söylememişler çünkü biz de onları senin düğününe davet etmemiştik. Tabii bunda da vardır bir hayır. Zaten ikisinin evlenmesini hiç istemiyordum; özellikle de Mahbube'nin böyle cadı bir annesi olduğu için. Sürekli kuzeninden bahsedip duran Mahmut'tu; Mahbube aşağı, Mahbube yukarı."

Tüm varlığımın neşeyle dolduğunu hissettim ve "tatlı intikam" denen duygunun anlamını bütün hücrelerimle idrak ettim. Kendi kendime, ne kadar kindarsın, dedim. Ve içimden biri, o bunu hak ediyor. Bırak acı çeksin, diye cevap verdi.

"Halan damadıyla nasıl övündü bilemezsin. Bir Ayetullah'ın oğlu olduğunu söyledi ama üniversiteye gitmiş ve ileri görüşlüymüş. Sonra da ne kadar varlıklı ve mal mülk sahibi biri olduğunu anlatıp durdu. Zavallı Mahmut o kadar kızdı ki biri onu bıçaklasaydı kanı bile akmazdı. Yüzü o kadar kızarmıştı ki kalp krizi geçireceğini sandım. Sonra birkaç iğneleyici laf daha ettiler: Evi ışıklarla donatıp yedi gün yedi gece düğünü kutlayacaklarmış; insan kızını alelacele değil, göğsünü gere gere evlendirmeliymiş ve kızın halası düğüne davet edilmezse kim edilecekmiş..."

Babam eve geldiğinde odadaydım. Beni göremesin diye gidip duvarın yanında durdum. İçerisi dışarıdan daha karanlıktı. Babam bir eliyle kapı pervazına tutunup sol ayak bileğini sağ dizine dayadı ve ayakkabısının bağcığını çözmeye başladı.

Yavaşça, "Merhaba," dedim.

Babam ayağını yere indirip başını karanlığa uzattı. Birkaç saniye ba'na nezaket dolu bir gülümsemeyle baktıktan sonra tekrar ayağını kaldırıp bağcığını çözmeye devam ederken, "Ne büyük bir sürpriz! Demek bizi hatırladın?" dedi.

"Sizi hep hatırlıyorum," dedim.

Babam başını salladı, terliklerini giydi ve tıpkı eskiden olduğu gibi, ona havlusunu uzattım. Sitem dolu gözlerle bana bakarken, "Hiç bu kadar vefasız olacağını düşünmezdim," dedi. Boğazıma koca bir yumru oturdu. Babam bundan daha nazik bir şekilde konuşamazdı.

Akşam yemeği sırasında babam her şeyi önüme koyup durdu. Çok hızlı konuşuyordu. Onun bu kadar konuşkan olabileceğini hiç bilmezdim. Mahmut yemek için aşağı inmedi.

"Ee, söyle bakalım," dedi babam gülerek, "kocanı öğlenleri ve akşamları neyle besliyorsun? Yemek pişirmeyi biliyor musun ki? Zavallının gelip seni şikâyet edeceğini duydum."

"Kim? Hamit mi? Zavallı adam asla yemek konusunda şikâyet etmiyor. Önüne ne koyarsam yiyor. Hatta, 'Yemek pişirmekle zaman kaybetmeni istemiyorum,' diyor."

"Hah! Peki ne yapacakmışsın?"

"Hamit eğitimime devam etmem gerektiğini söylüyor."

Sofrada bir sessizlik oldu. Babamın gözlerinde bir pırıltı gördüm. Onun dışındaki herkesin ağzı bir karış açıktı.

"Ya ev işleri ne olacak?" diye sordu annem.

"Çok kolay. İkisini birlikte yürütebilirim. Üstelik Hamit, 'Öğle ve akşam yemeği ya da ev işleri umurumda değil. İlgini çeken şeyleri yapmalı, özellikle de okula gitmelisin. Bu çok önemli,' diyor."

"Unut gitsin!" dedi Ali. "Seni artık okula almazlar."

"Evet, alırlar. Gidip onlarla konuştum. Gece okuluna gidip dışarıdan sınavlara gireceğim. Bu arada, unutmayayım da kitaplarımı yanıma alayım."

"Allah'a şükür!" dedi babam. Annem şaşkınlıkla ona baktı.

"Ee, kitaplarım nerede?" diye sordum.

"Hepsini mavi silindir çantaya koydum; bodrumda duruyor," dedi annem. "Ali, gidip çantayı getir," diye ekledi.

Ali, "Neden ben getireyim ki? Kendisinin kolu, bacağı yok mu?" diye itiraz etti.

Babam eşi benzeri görülmemiş bir öfkeyle Ali'ye döndü ve elini kaldırarak ağzına vurmaya hazırlandı. "Kes kesini! Bir daha asla ablanla böyle konuştuğunu duymayayım... bir daha bu hatayı yapacak olursan, ağzındaki bütün dişleri dökerim."

Hepimiz babama bakakaldık. Canı sıkılan ve gözü korkan Ali ayağa kalkıp dışarı çıkarken uslu uslu yanımda oturan Fati ise sessizce kıkırdadı.

Gitmek üzere ayağa kalktığımda babam beni kapıya kadar geçirdi ve sessizce, "Tekrar gelecek misin?" diye fısıldadı.

Yaz dönemi için gece okuluna yazılmakta geç kalmıştım. Ben de güz dönemi için başvurup sabırsızlıkla derslerin başlamasını bekledim. Bir sürü boş vaktim vardı ve çoğunu Hamit'in kitaplarını okuyarak geçirdim. Önce kurgularla başlayıp, ardından dikkatle okuduğum şiir kitaplarına geçtim. Sonra çok sıkıcı ve zor felsefe kitapları okumaya koyuldum. Sonunda, yapacak başka hiçbir işim olmadığından, Hamit'in eski ders kitaplarını bile okudum. Okumak her ne kadar zevkli olsa da tatminkâr bir hayat sürmem içim yeterli değildi.

Hamit nadiren eve geliyordu; hatta birkaç gün boyunca hiç uğramadığı da oluyordu. İlk başlarda akşam yemeğini pişirip masa örtüsünü serer, oturup onu bekledim. Birçok kez beklerken uyuyakaldım ama aynı alışkanlığı sürdürdüm. Yalnız başıma yemek yemekten nefret ediyordum.

Bir keresinde Hamit gece yarısına doğru eve geldiğinde beni yerde, yemek sofrasının yanında uyurken buldu. Beni uyandırarak, "Senin yemek yaparak vakit kaybetmekten başka bir işin yok mu?" diye çıkıştı. Sarsılarak uyandırıldığım için irkildiğimden ve Hamit'in davranışı beni yaraladığından, yatağa gidip uyuyana kadar sessizce ağlamıştım. Hamit ertesi sabah bir aptallar topluluğuna ders verir gibi kadının toplumdaki rolleri hakkında uzun bir nutuk çekti; sonra öfkesini kontrol ederek, "Cahil ve geleneksel kadınlar gibi ya da sömürülen, eli kolu bağlı kadınlar

gibi davranıp beni aptalca sevgi gösterileri ve kibarlıklarla tuzağa düşürmeye çalışma," dedi.

Kızgın ve incinmiş bir şekilde cevabı yapıştırdım. "Hiçbir şey yapmaya çalışmıyordum. Sadece yalnız olmaktan sıkıldım ve tek başıma yemek yemeyi sevmiyorum. Öğle yemeğinde eve gelmediğine ve kim bilir ne yediğine göre, akşam için doğru dürüst bir şeyler hazırlayayım diye düşündüm."

"Belki de niyetin beni bilinçli olarak tuzağa düşürmek değil fakat bilinçaltında bunu amaçlıyorsun. Bu, kadınların kullandıkları eski bir numaradır. Bir erkeği midesi vasıtasıyla kapana kıstırmaya çalışırlar."

"Unut gitsin! Seni tuzağa düşürmek isteyen kim? Biz zaten karı kocayız. Birbirimiz sevmediğimiz doğru ama düşman da değiliz. Seninle konuşmak, senden bir şeyler öğrenmek, evde kendiminki dışında bir ses duymak hoşuma giderdi. Ve sen de en azından günde bir kere ev yemeği yemiş olurdun. Üstelik annen bu konuda ısrar etti. Düzgün beslenmediğin için çok endişeleniyor."

"Aha! Ben de annemin bu işteki parmağını bulmaya çalışıyordum. Bunun senin suçun olmadığını biliyorum; sen yalnızca onun talimatlarına uyuyorsun. Yine de birinci günden gayet akıllıca ve mantıklı bir biçimde hayatıma, görevlerime ve ideallerime asla karışmamayı kabul ettin. Bu yüzden lütfen, benim adıma anneme söyle; benim ne yiyip içtiğimi düşünerek üzülmesine hiç gerek yok. Her gece toplantılarımız oluyor ve birkaç kişi de yemekten sorumlu. Üstelik oldukça iyi aşçılar."

O günden sonra, akşamları asla Hamit'in gelmesini beklemedim. Hamit hayatını görünmez arkadaşlarıyla, hakkında hiçbir şey bilmediğim bir ortamda geçiriyordu. Arkadaşlarının kim olduklarını, nereden geldiklerini ve çok gurur duydukları ideallerinin ne olduğunu bilmiyordum. Tek bildiğim, Hamit'in üstündeki etkilerinin benden ya da ailesinden yüz kat daha güçlü olduğuydu.

Gece okulunun başlamasıyla, günlerim belirli bir düzene girdi. Zamanımın çoğunu ders çalışarak geçiriyordum ama yalnızlık ve evin boşluğu, özellikle de soğuk ve sessiz sonbahar akşamlarının soğuğunda hâlâ bana ağır geliyordu. Hayatımıza karşılıklı saygı çerçevesinde, kavga etmeden, tartışmadan, hiçbir heyecan olmadan devam ediyorduk. Yalnızca cumaları, Hamit anne babasının evini ziyaret etmek için vakitlice eve geldiğinde dışarı çıkıyordum. Onunla böyle kısıtlı süreler geçirme fırsatımın olmasına bile razıydım.

Hamit'in başörtüsü takmamdan hoşlanmadığını biliyordum; özellikle de birlikte dışarıya çıktığımız zamanlarda. Beni daha çok dışarı çıkaracağını umarak, bütün başörtülerimi bir kenara kaldırdım ama arkadaşları ona hiç benimle geçireceği boş bir vakit bırakmıyorlardı ve Hamit'in bu konudaki tuhaf hassasiyeti nedeniyle, arkadaşlarından şikâyetçi olmaya veya adlarını anmaya cesaret edemiyordum.

Hamit'in alt katımızda oturan babaannesi Bibi tek yoldaşımdı. Onunla ilgilenip yemeklerini hazırlıyordum. Kendisi kibar, sessiz bir kadındı ve düşündüğümden çok daha ağır işitiyordu. Onunla konuşmak istediğimde o kadar çok bağırmam gerekiyordu ki sonunda yorulup pes ediyordum. Bibi bana her gün, "Sevgili kızım, Hamit dün gece eve erken geldi mi?" diye soruyordu.

Ve ben de, "Evet," diye cevap veriyordum.

İşin ilginç yanı, Bibi daima bana inanıyordu ve asla Hamit'i neden hiç görmediğini sormuyordu. Duyamıyordu ama aynı zamanda göremiyormuş gibi davranıyordu. Arada bir keyfi yerinde olduğunda bana geçmişi, kocasının ne kadar iyi ve dindar bir adam olduğunu ve yaz mevsiminde ölmesine karşın kalbinin nasıl üşüdüğünü anlatırdı. Kendi hayatlarıyla haşır neşir olan ve onu nadiren ziyaret eden çocuklarından bahsederdi. Bazen kayınpederimin çocukken yaptığı yaramazlıkları anlatırdı. Kayınpederim onun ilk ve en sevdiği çocuğuydu. Arada bir tanımadığım, çoğu vefat etmiş olan insanlardan söz ederdi. Bibi'nin

bir zamanlar mutlu ve şanslı bir kadın olduğu aşikârdı; bununla birlikte, o kadar yaşlı olmadığı halde artık ölümü beklemekten başka yapacak bir işi kalmamıştı. Diğerlerinin de aynı sonu bekliyor olmaları ne tuhaftı. Herhangi bir şey dedikleri ya da onu ihmal ettikleri falan yoktu ama Bibi'nin davranışlarında bunu aksettiren bir şeyler vardı.

Yalnızlık, eskiden sahip olduğum aynayla konuşma huyumu tekrar benimsememe neden oldu. Oturup saatler boyunca aynadaki yansımamla konuşuyordum. Ağabeylerim benimle alay ederek bana deli deseler de küçükken bunu yapmaya bayılırdım. Çok çaba sarf edip bu alışkanlıktan kurtulsam da aslında bu istek hiçbir zaman beni terk etmemişti; sadece baskılanmıştı. Şimdi konuşacak kimsem olmadığından ve hiçbir şeyi saklamam gerekmediğinden, tekrar su yüzüne çıkmıştı. Aynadaki yansımamla veya – başka nasıl tarif edilir bilmiyorum– kendimle konuşmak, düşüncelerimi düzene sokmama yardımcı oluyordu. Bazen geçmişteki anıları yâd edip birlikte ağlardık. Ona Pervane'yi ne kadar özlediğimi anlatırdım. Ah, onu bir bulabilseydim. Konuşacak o kadar çok şey vardı ki... Bir gün, sonunda Pervane'yi bulmaya karar verdim. Ancak bunu nasıl yapacaktım? Yine Pervin Hanım'dan yardım istemek zorundaydım. Annemin evine ziyarete gittiğim bir sefer ona da uğrayarak Ahmedi ailesinin nerede yaşadığını bilen var mı diye mahalledekilere sormasını istedim. O insanlarla kendim konuşamayacak kadar utanıyordum; hep bana farklı bir şekilde baktıklarını hissediyordum. Pervin Hanım etraftakilere sorup soruştursa da kimse bir şey bilmiyordu ya da Pervin Hanım'ın Ahmet'le olan ilişkisini bildiklerinden, ona Ahmedilerin adresini vermek istemiyorlardı. Birisi ona bıçaklı bir serseri Ahmedilerin evini bir kez daha ziyaret edebilsin diye mi adresi istediğini dahi sormuştu. Eski okuluma uğramaya karar verdim ama Pervane'nin dosyası artık onlarda değildi. Pervane okul değiştirmişti. Edebiyat öğretmenim beni gördüğüne sevinmişti. Ona eğitimime devam ettiğimi söyleyince beni çok yüreklendirdi.

Sıkkın olduğum ve yapacak hiçbir şeyimin olmadığı soğuk ve karanlık bir kış akşamı, Hamit eve erken gelerek bana kendisiyle yemek yeme şerefini bahşetti. Sevinçten aklım başımdan gitti. Şans eseri annem o sabah beni görmeye gelmiş, bize biraz alabalık getirmişti. "Baban balık almış fakat birazını sizinle paylaşmadan boğazından bir lokma bile geçmedi. İçi rahat etsin diye size de biraz getirdim," demişti.

Balığı buzdolabına koymuştum ama yalnızca kendim için yemek pişirecek havada değildim. Hamit'in akşam yemeği için evde kalacağını anlayınca, balığın yanında yemek için bir miktar kurutulmuş sebze kullanarak *sebzi-polo mahi** yaptım. Bunu ilk kez pişiriyordum ama hiç de fena olmadı. Doğrusunu isterseniz, bu yemeği hazırlamak için bütün aşçılık hünerlerimi konuşturdum. Kızarmış balığın kokusu Hamit'in iştahını kabartmıştı. Mutfağın etrafında dolanıyor, yemeklere burnunu sokup duruyordu. Ben de gülerek onu azarlıyordum. Her şey hazır olduğunda, Bibi'nin yemeğini aşağıya götürmesini istedim. Sonra masa örtüsünü yayıp sofrayı elimizde mevcut olan bütün yiyeceklerle donattım. Sanki evde ve kalbimde bir ziyafet vardı. Beni mutlu etmek ne kadar kolaydı ve bunu benden nasıl da esirgiyorlardı.

Hamit geri gelip çabucak ellerini yıkadıktan sonra yemeğe oturduk. Hamit ikimizin de balıklarının kılçıklarını ayıklarken, "Sebzi-polo mahiyi ve balığı ellerinle yemelisin," dedi.

Hiç düşünmeden, "Ah, ne harika bir akşam! Sen eve gelmeseydin bu soğuk ve karanlık gecede yalnızlıktan çıldırırdım..." dedim.

Hamit bir süre sessiz kaldıktan sonra, "Kendini bu kadar üzme. Boş zamanından istifade et. Çalışman gereken derslerin var. Burada bir sürü kitap bulunuyor. Oku onları. Keşke benim de oturup okuyacak zamanım olsaydı," dedi.

"Okumadığım bir kitap kalmadı ki. Hatta bazılarını iki kere okudum."

---

* Itırlı sebzelerle yapılan ve yanında (veya içine katılan) balıkla yenen pilav.

"Ciddi misin? Hangilerini okudun?"

"Hepsini; senin ders kitaplarını bile okudum."

"Şaka yapıyor olmalısın! Peki içindekileri anladın mı?"

"Bazılarını çok iyi anlamadım. Aslına bakarsan, zamanın olduğunda sana sormak istediğim birkaç soru var."

"Bu çok tuhaf! Peki ya kısa öykü serileri?"

"Ah, onlara bayılıyorum. Onları her okuduğumda ağlıyorum. O kadar hüzünlüler ki. İçlerinde çok fazla acı, ıstırap ve trajedi var."

"O hikâyeler hayatın gerçeklerinin yalnızca küçük bir kısmını gözler önüne seriyorlar," dedi Hamit. "Hükümetler daha fazla güç ve varlık sahibi olmak için daima savunmasız kitleleri ırgat gibi çalışmaya zorlamışlar ve onların emeklerinin karşılığını cebe indirmişlerdir. Sonuç olarak da insanlar arasında adaletsizlik, sefalet ve yoksulluk baş göstermiştir."

"Ne kadar içler acısı bir durum. Bütün bu çaresizlik ne zaman sona erecek? İnsan bu konuda ne yapabilir?"

"Direnebilir! Bu haksızlığı fark edenler zorbalığa karşı durmak zorunda. Özgür doğan her insan adaletsizliğe karşı savaş verirse, sistem çöker. Bu kaçınılmazdır. Sonunda, dünyadaki bütün ezilenler birleşecekler ve bu adaletsizliğin, kalleşliğin kökünü kurutacaklar. Bir birleşme ve başkaldırı için yolun açılmasına yardımcı olmalıyız."

Hamit sanki bir bildiri okur gibi konuşuyordu ama ben kendimi kaptırmıştım. Söylediklerini hayretler içinde dinlerken, düşünmeden bir şiir okumaya başladım:

> Sen başkaldırırsan, ben başkaldırırsam,
> Herkes başkaldırır.
> Sen otururşan, ben otururşam, kim başkaldıracak?
> Düşmanla kim savaşacak?

"Vay! Bravo!" dedi Hamit şaşırarak. "Sanırım bu konularla ilgili bir iki şey biliyorsun. Bazen, insanın senin yaşında ve eğitim

seviyendeki birinden beklemeyeceği şeyler söylüyorsun. Seni yola koyabiliriz gibi görünüyor."

Hamit'in sözlerini nasıl algılamam gerektiğini bilemedim; acaba bana iltifat mı ediyordu, yoksa beni aşağılıyor muydu? Ancak bu samimi akşama tek bir kara gölgenin bile düşmesini istemediğim için söylediklerine kulak asmamaya karar verdim.

Yemekten sonra Hamit sırtlığa yaslanıp, "Her şey gerçekten çok lezizdi ve çok yedim. Uzun zamandır bu kadar güzel bir yemek yememiştim. Zavallı arkadaşlarım, kim bilir bu gece ne yemek zorunda kalmışlardır. Muhtemelen her zamanki gibi ekmek ve peynir," dedi.

Hamit'in keyfinin yerinde olmasını ve yaptığı yorumu fırsat bilerek, "Neden bir gece arkadaşlarını yemeğe davet etmiyorsun?" dedim. Bana düşünceli bir şekilde baktı. Kafasında bazı şeyler tartıyordu fakat kaşlarını çatmıyordu. Bunun üstüne devam ettim. "Her gece yemekten bir kişinin sorumlu olduğunu söylemedin mi? Madem öyle, neden bir gece de ben sorumlu olmayayım? Bırak da zavallı arkadaşların bir kerecik gerçek yemekler yesinler."

"Aslına bakarsan, bir süre önce Şehrazat seninle tanışmak istedi," dedi Hamit.

"Şehrazat mı?"

"Evet, kendisi çok iyi bir arkadaştır. Zekidir, cesurdur, gerçek bir yoldaştır ve birçok konuyu hepimizden çok daha iyi bir şekilde analiz edip özetleyebilir."

"Şehrazat bir kız mı?"

"Ne demek istiyorsun? Adının Şehrazat olduğunu söyledim ya. Bir erkeğe Şehrazat adının verildiğini duydun mu hiç?"

"Hayır, yani evli mi bekâr mı?"

"Ah, senin şu konuşma tarzın... evet, evli. Yani başka bir seçeneği yokmuş; bütün zamanını ve enerjisini davaya adayabilmesi için ailesinin kontrolünden çıkması gerekiyormuş. Ne yazık ki bu toplumda kadınlar hangi konumda olurlarsa olsunlar, asla

örflerden ve bunların yarattığı kısıtlamalarla zorunluluklardan kurtulamıyorlar."

"Peki kocası sürekli seninle ve arkadaşlarınla vakit geçirmesine aldırmıyor mu?"

"Kim? Mehdi mi? Hayır, o bizden biri. Bu grup içi bir evlilikti. Birçok açıdan gruba yarar sağlayacağı için evlenmelerine karar verdik."

Hamit bana ilk defa arkadaşlarından ve grubundan bahsediyordu ve aşırı veya aceleci bir tepkinin tekrar sessizliğe bürünmesine neden olacağını biliyordum. İyi bir dinleyici olmalı, bu kadar tuhaf bir konu karşısında bile sessiz kalmalıydım.

"Ben de Şehrazat'la tanışmak isterim," dedim. "İlginç birine benziyor. Bana bir gün onları evimize davet edeceğine söz ver."

"Bunu düşünmem gerek. Bu konuyu onlarla tartışırım ve bir karar veririz."

İki hafta sonra nihayet Hamit'in arkadaşlarını ağırlama şerefine eriştim. Resmi tatil olan bir sonraki cumartesi öğle yemeğine gelmeye karar vermişlerdi. Bütün hafta uğraştım. Perdeleri yıkadım, camları sildim ve mobilyaların yerlerini değiştirip durdum. Bir yemek masamız yoktu. Hamit, "Takma kafana, neden bir yemek masasına ihtiyaçları olsun ki? Örtüyü yere ser. Böylesi daha iyi. Daha rahat ederler ve herkes için daha çok yer olur," dedi.

Hamit yemeğe on iki kişi davet etmişti; bunlar onun en yakın arkadaşlarıydı. Ne pişireceğimi bilemedim. O kadar heyecanlıydım ki Hamit'e birkaç sefer danıştım. "Ne istersen onu pişir. Önemli değil," dedi.

"Evet, önemli. Sevdikleri yemekleri pişirmek istiyorum. Kimin ne sevdiğini söylesene."

"Nereden bileyim? Herkes farklı bir şeyi sever. Hepsini tek tek pişirmek zorunda değilsin."

"Tabii ki hepsini pişiremem. Mesela, Şehrazat ne sever?"

"Qorme-sebzi ama Mehdi *qeyme*'ye* bayılır; Ekber ise ona bahsettiğim sebzi-polo mahiyi tatmak için yanıp tutuşuyor. Ve akşamüstü hava soğuyunca, herkesin canı *aş-e reşte*** çorbası çeker. Kısacası, her şeyi severler... yine de kendini fazla zahmete sokma. Ne kolayına geliyorsa onu pişir."

Salı gününden alışveriş yapmaya başladım. Sıcaklıklar düşmüş ve tatlı bir esinti çıkmıştı. O kadar çok alışveriş yaptım ve bir sürü torbayı yukarı taşıdım ki Bibi bile dayanamayıp, "Kızım, bir kral için verilen ziyafet bile bu kadar hazırlık yapmayı gerektirmez," dedi.

Yemeklerden bazılarını perşembeden pişirdim. Cuma günü Hamit'in anne babasının evinden biraz erken döndüğümüzde de mutfağa girdim. O kadar çok yemek hazırladım ki hepsini ısıtmak bile sabahtan öğlene kadar sürerdi. Neyse ki hava soğuktu; bu sayede bütün kapları ve tencereleri terasa dizmiştim. Akşamüstü Hamit çıkmak için hazırlanırken, "Gecikirsem, yarın arkadaşlarla birlikte öğleye doğru gelirim," dedi.

Sabah erkenden kalkıp bütün dairenin tozunu aldım, pirinci kaynar sudan geçirip süzdüm ve her şey hazır olunca hızlı bir duş aldım. Saçımı yıkamadım çünkü önceki geceden bigudilerle sarmıştım. Kıyafetlerimin içinde en iyisi olan sarı elbisemi giyerek azıcık ruj sürdüm, saçımdaki bigudileri çıkardım ve güzel lülelerimi sırtıma dökülmeleri için serbest bıraktım. Kusursuz görünmek için çabalıyor, Hamit'i hiçbir şekilde utandırmak istemiyordum. Beni geri kalmış, gayrimeşru bir çocukmuşum gibi eve saklamaktan vazgeçmesi için mükemmel olmak istiyordum. Arkadaşlarının gözünde gruplarına katılmayı hak eden biri olmak istiyordum.

Öğlene doğru kapı zili çalınca kalbim hopladı. Zil aslında bir işaretti çünkü Hamit'in anahtarı vardı. Hemen önlüğümü çıka-

* Kuru bezelye yahnisi.

** Erişteli [şehriyeli] çorba, içinde hububat, ıtırlı sebzeler ve kıyma da bulunur. Keşk (bir çeşit süt ürünü) veya yoğurtla servis edilir.

rıp onları karşılamak üzere merdivenin başına koştum. Dışarıda soğuk bir rüzgârın esmesine aldırmadım. Hamit hemen oracıkta, merdivenin başında beni herkesle tanıştırdı. Grupta dört kadın vardı, diğerleri erkekti. Hepsi aşağı yukarı aynı yaştaydı. Daireye geçince paltolarını alarak kadınları merakla süzdüm. Erkeklerden pek de farklı görünmüyorlardı. Hepsi pantolonlar ve kendilerine büyük gelen, çoğunlukla eski, kıyafetlerinin geri kalanıyla uyumsuz kazaklar giymişlerdi. Saçlarını kendilerine sıkıntı veriyormuş gibi ya arkadan bakıldığında erkek sanılacak kadar kısacık kesmişlerdi ya da bir lastikle toplamışlardı. Hiçbiri makyaj yapmamıştı.

Herkes kibar ve saygılı olduğu halde Şehrazat dışında kimse bana fazla ilgi göstermedi. Beni yanaklarımdan öpen, baştan aşağı süzerek, "Çok güzelsin! Hamit, ne kadar muhteşem bir karın var. Bize ne kadar çekici olduğundan ve iyi giyindiğinden hiç bahsetmemiştin!" diye iltifat eden tek kişi oydu.

Ancak o zaman herkes bana dönüp daha dikkatlice baktı. Bazılarının yüzünde gizli bir alaycı gülümsemenin belirdiğini sezdim. Kimse nezaketsiz bir yorum yapmasa da davranışlarında yalnızca benim kızarıp utanmama değil, Hamit'in de kendini rahatsız hissetmesine sebep olan bir şeyler vardı. Hamit konuyu değiştirmeye çalışarak, "Şimdilik bu kadar yeter! Hadi salona gidin, biz de çayları getirelim," dedi. Birkaç kişi divanlara, diğerleri de yere oturdu. Neredeyse yarısı sigara içiyordu. Hamit hemen, "Ne kadar kül tablamız varsa hepsini getir," dedi. Mutfağa gittim ve kül tablalarını alarak Hamit'e verdim. Sonra mutfağa dönüp çayları koymaya başladım. Hamit peşimden gelerek, "Bu nasıl süslenip püslenmek böyle?" dedi.

"Neden? Ne demek istiyorsun?" diye sordum şaşırarak.

"Bu ne biçim elbise? Batılı bir oyuncak bebeğe benziyorsun. Gidip üstüne sade bir şeyler giy; bir gömlek ve bir pantolon veya etek. Yüzünü yıka, saçını da topla."

"Ama hiç makyaj yapmadım ki. Yalnızca biraz ruj sürdüm, üstelik çok açık bir renk."

"Ne yaptın bilmiyorum ama bir çaresini bul ve bu kadar çok göze batma."

"Yüzüme kömür mü süreyim?"

Hamit, "Evet, sür!" diye çıkıştı.

Gözlerim yaşlarla doldu. Hamit'in gözünde neyin iyi, neyin kötü olduğunu bir türlü anlayamıyordum. Kendimi birdenbire bitkin hissettim. Sanki o anda bütün haftanın yorgunluğu aniden üstüme çökmüştü. Birkaç gün önce baş gösteren ve önemsemediğim soğuk algınlığı birdenbire kötüleşti ve başım dönmeye başladı. Hamit'in arkadaşlarından birinin, "Çaylar nerede kaldı?" diye sorduğunu duydum. Kendimi toplayıp çay koymayı bitirdim ve Hamit tepsiyi salona götürdü.

Yatak odasına giderek elbisemi çıkardıktan sonra bir süre yatağın üstünde oturdum. Kafamda belirli bir düşünce yoktu. Sadece üzgündüm. Üstüme genellikle evde giydiğim pilili eteği geçirip dolapta gördüğüm ilk gömleği seçtim. Saçımı bir tokayla topladıktan sonra bir pamuk parçasıyla dudağımdaki ruj kalıntısını sildim. Boğazımdaki yumruyu gidermeye çalışıyordum. Aynadaki yansımamı görecek olursam gözyaşlarımın akmaya başlamasından korkuyordum. Dikkatimi dağıtmaya çalışıyordum. Pilavın üstüne eritilmiş tereyağı dökmediğimi hatırladım. Yatak odasından çıkınca o sırada salondan çıkan kızlardan biriyle karşılaştım. Beni görür görmez, "Aa, neden üstünü değiştirdin?" diye sordu.

Herkes beni görmek için başını uzattı. Kulaklarıma kadar kızardım. Hamit mutfaktan kafasını çıkarıp, "Böyle daha rahat ediyor," dedi.

Hazırlıkları yaptığım süre boyunca mutfakta kaldım ve herkes beni yalnız bıraktı. Nihayet her şey hazır olduğunda saat ikiye geliyordu. Masa örtüsünü hole yaydım. Sofrayı rahatça hazırlayabilmek için salonun kapısını kapattığım halde, yüksek sesle konuştuklarını duyabiliyordum. Söylediklerinin yarısını anlayamıyordum. Sanki yabancı bir dilde konuşuyorlardı. Bir süre

diyalektik denen bir şeyden bahsettiler ve tekrar tekrar "halk" ve "kitleler" terimlerini kullandılar. Neden sadece "insanlar" demediklerini anlayamıyordum.

Öğle yemeği nihayet hazırdı. Belim feci şekilde ağrıyor, boğazım yanıyordu. Hamit sofrayı inceledikten sonra misafirleri davet etti. Herkes yemeklerin çeşitliliğinden, renklerinden, kokularından çok etkilendi ve birbirlerine hangi yemeği deneyeceklerini söyleyip durdular.

"Umarım çok yorulmamışsındır. Gerçekten çok büyük zahmete girmişsin. Biz ekmek ve peynirle de doyardık. Bu kadar uğraşmana gerek yoktu," dedi Şehrazat.

"Boş versene!" dedi erkeklerden biri. "Zaten her gün ekmekle peynir yiyoruz. Madem bir burjuva evine geldik, nasıl yediklerini görelim."

Herkes güldü ama bu yorumun Hamit'in hoşuna gitmediğini düşündüm. Yemekten sonra herkes salona döndü. Hamit bir tabak yığınını mutfağa getirdiğinde kızgın bir şekilde, "Bu kadar çok yemek pişirmek zorunda mıydın?" dedi.

"Neden? Yemekler kötü müydü?" diye sordum.

"Hayır ama artık ilelebet arkadaşlarımın benimle dalga geçmelerine katlanmak zorundayım," diye söylendi.

Hamit birkaç sefer daha çay servisi yaptı. Ben de sofrayı toplayıp bulaşıkları yıkadım, kalan yemekleri kaldırdım ve mutfağı düzenledim. Saat dört buçuğu geçiyordu. Hâlâ belim ağrıyordu ve ateşimin çıktığını hissediyordum. Kimse beni sormuyordu, resmen unutulmuştum. Gruplarına giremeyeceğimi gayet iyi anladım. Kendimi öğretmenlerinin davetine giden bir öğrenci gibi hissediyordum. Onlarla aynı yaşta değildim, onlar kadar eğitimli ve tecrübeli değildim, onlar gibi tartışamazdım; hatta ne yiyip içmek istediklerini sormak için sözlerini kesecek kadar bile cesaretim yoktu.

Çay bardaklarını bir kez daha doldurup bir tabağa kremalı pastalar dizerek tepsiyi salona götürdüm. Herkes bana tekrar

teşekkür etti. Şehrazat, "Yorulmuşsundur. Hiçbirimiz ortalığı toplamana yardım edemedik, kusura bakma. İşin doğrusu, böyle konularda pek yetenekli değiliz," dedi.

"Bir şey değil, hiçbir şey yapmadım ki," dedim.

"Hiçbir şey yapmadın mı? Bugün bizim için yaptıklarını hiçbirimiz yapamazdık. Hadi, gel de yanıma otur," diye devam etti.

"Tabii, hemen dönerim. Çok geç olmadan namazımı kılayım, sonra gelip rahat rahat otururum," dedim.

Yine herkes bana tuhaf tuhaf baktı, Hamit ise kaşlarını çattı. Bense her zamanki gibi, hangi söylediğimin bu kadar tuhaf ve sıradışı olduğunu bilemedim. Daha önce Hamit'e burjuva diyen ve onunla arasında bir tür rekabetin ya da gerginliğin bulunduğunu hissettiğim Ekber, "Harika! Demek hâlâ namaz kılan insanlar var. Çok memnun oldum! Hanımefendi, atalarınızın inançlarını koruduğunuza göre, bana neden namaz kıldığınızı açıklar mısınız?" dedi.

Tedirgin ve sinirli bir şekilde, "Neden mi? Çünkü ben bir Müslümanım ve her Müslüman namaz kılmalıdır. Bu Allah'ın emri," diye cevap verdim.

"Allah bu emri size nasıl verdi?"

"Yalnızca bana değil, herkese verdi. Bunu peygamberi ve ona indirdiği Kuran aracılığıyla yaptı."

"Yani yukarıda oturup Allah'ın emirlerini yazarak bunları peygamberin kollarına atan birisinin olduğunu mu söylüyorsun?"

Her geçen dakika daha da sinirleniyordum ve aklım daha çok karışıyordu. Yardım istemek için bakışlarımı Hamit'e çevirdim; fakat gözlerinde nezaket ya da merhametten eser yoktu, yalnızca öfke vardı.

Kızlardan biri, "Peki namaz kılmazsan ne olur?" diye sordu.

"Şey, günah işlemiş olursun," dedim.

"Peki günah işleyen birine ne olur? Mesela biz namaz kılmıyoruz ve sana göre günahkârız. Bize ne olacak?" diye devam etti.

Dişlerimi sıkarak, "Öldükten sonra acı çekeceksin, cehenneme gideceksin," diye yanıt verdim.

"Hah! Cehenneme gideceğim demek. Söylesene, cehennem nasıl bir yer?"

Bütün vücudum titriyordu. İnançlarımla alay ediyorlardı. "Cehennem ateşten ibaret bir yerdir," diye kekeledim.

"Muhtemelen burada yılanlar ve akrepler de vardır, değil mi?"

"Evet."

Herkes güldü. Yalvaran gözlerle Hamit'e baktım. Yardıma ihtiyacım vardı ama o, başını eğmişti. Diğerleri gibi gülmese de ağzından tek bir kelime bile çıkmıyordu. Ekber ona dönerek, "Hamit, daha kendi karını bile aydınlatmayı beceremememişsin; söylesene kitleleri batıl inançlarından nasıl arındıracaksın?" dedi.

"Ben batıl inançlı değilim," diye hiddetle bağırdım.

"Evet, öylesin tatlım. Ve bu senin suçun değil. Bu kavramları beynine öyle ustaca kazımışlar ki onlara inanmaya başlamışsın. Bahsettiğin ve yaparak vakit kaybettiğin şeyler aslında batıl inançlar. Hepsi de kitlelere hiçbir yararı olmayan şeyler. Seni kendin dışında birine bağımlı hale getiren faktörler. Tek gaye seni korkutup elindekiyle yetinmeni sağlayarak, başka bir dünyada her şeyin sana verileceği umuduna sarılıp, sahip olmadıkların için savaşmana engel olmak. Seni sömürmek için uydurulan kavramlara inanıyorsun. Batıl inancın tanımı tam olarak bu."

Başım dönüyordu ve kusacakmışım gibi hissediyordum. "Allah'a hakaret etme," dedim öfkeyle.

"Bakın, çocuklar! İnsanların nasıl beyinlerini yıkıyorlar, görüyor musunuz? Bu onların suçu değil. Bu fikirler henüz küçük bir çocukken kafalarına sokulmaya başlanıyor. 'Kitlelerin afyonuyla' savaşmak için önümüzde ne kadar zorlu bir yol var, farkında mısınız? İşte tam da bu yüzden hükümlerimize din karşıtı seferberliği de eklememiz gerektiğini söylüyorum."

Artık onları duyamıyordu. Bütün oda etrafımda dönüyordu. Orada bir dakika daha kalırsam hastalanacağımı düşündüm.

Tuvalete koşup kustum. İçimde korkunç bir baskı hissediyordum. Sırtıma ve alt karnıma bıçak gibi bir ağrı saplanıyordu. Sonra bacaklarım ıslandı. Aşağıya baktım. Yerde bir kan gölü vardı.

Ateşler içinde yanıyordum. Altımdaki alevler beni kendilerine çekiyordu. Kaçmaya çalıştım ama bacaklarım hareket etmedi. Korkunç, gudubet cadılar karnıma yabalar saplıyor, beni ateşe doğru itiyorlardı. İnsan kafalı yılanlar bana gülüyorlardı. İğrenç bir yaratık bana kokuşmuş su içirmeye çalışıyordu.

Kollarımda bir çocukla, alevler içinde yanan bir odaya kilitlenmiştim. Farklı kapılara koşuyordum ama her birini açtığımda daha çok alevle karşılaşıyordum. Çocuğuma baktım. Her yanı kana bulanmıştı.

Gözlerimi açtığımda yabancı, beyaz bir odadaydım. Bedenimde keskin bir ürperti dolaştı ve tekrar gözlerimi kapayıp kıvrılırken titredim. Birisi üstüme bir battaniye örttü ve ılık bir el alnıma dokundu. Birisi, "Tehlike geçti ve kanama neredeyse durdu ama çok halsiz. Tekrar gücünü toplaması gerek," dedi.

Annemin sesini duydum. "Görüyorsun ya Hamit Han. En azından bir haftalığına bizde kalmasına izin ver ki biraz olsun eski gücüne kavuşsun."

Beş gün boyunca annemin evinde yatağa mahkûm edildim. Fati bir kelebek gibi etrafımda dönüp durdu. Babam besleyici ve şifalı olduğunu iddia ettiği tuhaf şeyler alıp getirdi ve her gözümü açtığımda annem bana bir şeyler yedirdi. Pervin Hanım yanı başımda oturup bütün gün konuştu ama onu dinleyecek sabrım yoktu. Hamit her öğleden sonra ziyaretime geldi. Morali bozuk ve utanç içinde görünüyordu. Ona bakmak istemiyordum. Etrafımdaki insanlarla konuşmak yine zorlaşmıştı. İçimde derin bir hüzün vardı.

Annem sürekli konuşup duruyordu. "Kızım, neden bana hamile olduğunu söylemedin? Neden bu kadar çok çalıştın? Ne-

den gelip sana yardım etmemi istemedin? Nasıl bu kadar kötü üşüttün? Ne de olsa ilk birkaç ay dikkatli olmalısın. Merak etme, her şey yoluna girecek. Doğmamış bir çocuk için bu kadar kederlenmemelisin. Ben kaç kez düşük yaptım, biliyor musun? Bu da Allah'ın emri ve takdiri. Düşürülen bir çocuğun bir sakatlığı olabilir derler; sağlıklı bir çocuk bu kadar kolay ölmez. Bunun için minnettar olmalısın. Allah nasip ederse sonraki çocukların sağlıklı olur."

Eve döneceğim gün Hamit, Mansure'nin arabasıyla beni almaya geldi. Gitmeden önce babam boynuma ucunda nazar duası bulunan altın bir kolye taktı. Sevgisini başka nasıl ifade edeceğini bilmiyordu. Onu gayet iyi anlıyordum ama konuşacak ya da teşekkür edecek havada değildim; tek yaptığım gözyaşlarımı silmek oldu. Hamit iki gün boyunca evde kalıp bana baktı. Ne kadar büyük bir fedakârlıkta bulunduğunu biliyordum fakat ona birazcık bile şükran duymuyordum.

Hamit'in annesi ve kardeşleri beni görmeye geldiler. "Ben de Münire'den sonraki ikinci çocuğumu düşürmüştüm," dedi annesi. "Fakat sonra üç tane sağlıklı çocuk doğurdum. Boşuna kederlenme. Daha çok zamanınız var. İkiniz de gençsiniz."

İşin doğrusu, derin depresyonumun nedenini bilmiyordum fakat sebebi kesinlikle düşük yapmış olmam değildi. İlk birkaç haftada vücudumda birtakım değişikliklerin olduğunu sezdiğim ve aklımın bir köşesinde neler olduğunu bildiğim halde kendime anne olacağım gerçeğini itiraf edememiştim. Bir çocuk doğurmanın ve onu sahiplenmenin ne demek olduğu hakkında hiçbir fikrim yoktu. Kendimi hâlâ ilk yükümlülüğü ders çalışmak olan bir öğrenci gibi görüyordum. Ancak hüznümde acı veren bir suçluluk duygusu da gizliydi. İnançlarımın temeli sarsılmıştı ve buna sebep olanlardan tiksiniyordum. Zihnimi ele geçiren şüphe karşısında dehşete kapılmıştım ve Allah'ın çocuğumu alarak beni cezalandırdığına inanıyordum.

Hamit, "Neden bana hamile olduğunu söylemedin?" diye sordu.

"Emin değildim; ayrıca bu haberin seni sevindireceğini sanmıyordum," dedim.

"Senin için çocuk sahibi olmak gerçekten önemli mi?"

"Bilmiyorum."

"Tek derdinin çocuk olmadığını biliyorum, seni rahatsız eden başka bir şey daha var; gördüğün sanrılardan belli oluyordu. Şehrazat ve Mehdi'yle bu konu hakkında çok konuştuk. O gün her açıdan baskı altındaydın. Fiziksel olarak yorgundun, fena halde üşütmüştün ve arkadaşların söyledikleri de son darbeyi indirmiş oldu."

Gözlerimde yaşlar birikmişti.

"Ve sen de beni savunmadın. Benimle dalga geçip bana güldüler, bir salakmışım gibi davrandılar ve sen de onlarla bir oldun."

"Hayır! İnan bana, hiçbiri seni incitmek veya aşağılamak istemedi. O günden sonra Şehrazat'ın herkesle nasıl tartıştığını bilmiyorsun; özellikle de Ekber'le. Ve bu tartışma sonucunda, insanlara ilkelerimizi açıklayıp benimsetebilmek için düzgün bir yaklaşım geliştirmenin gerekli olduğunu hükümlerimize ekledik. Şehrazat, 'Konuşma şeklinizle insanları rencide edip ürkütüyorsunuz,' dedi. O gün Şehrazat hep başucundaydı. 'Bu zavallı kızın bu hale gelmesinin sebebi biziz,' deyip durdu. Herkes senin için çok endişeleniyor. Ekber gelip özür dilemek istiyor."

Ertesi gün Şehrazat ve Mehdi ziyaretime geldiler ve bir kutu tatlı getirdiler. Şehrazat yatağımın yanına oturup, "Kendini daha iyi hissetmene o kadar sevindim ki... bizi gerçekten çok korkuttun," dedi.

"Üzgünüm, sizi korkutmak istememiştim."

"Hayır, böyle konuşma. Özür dilemesi gerekenler bizleriz. Bu bizim suçumuzdu. Kendi aramızda o kadar sert ve hararetli bir biçimde tartışıyor ve kendimizi inançlarımıza o kadar kaptırıyoruz ki başka insanların böyle bir meydan okumaya alışkın olma-

dıklarını ve bunun onları şoke ettiğini unutuyoruz. Ekber daima bir baş belası gibi tartışır ama seninle öyle konuşurken herhangi bir art niyeti yoktu. Sonradan gerçekten çok üzüldü. Bugün gelmek istedi ama ona hiç zahmet etmemesini, kendisini görmenin seni tekrar hasta edeceğini söyledim."

"Hayır, olanlar sizin suçunuz değil. Bu kadar zayıf olduğum, birkaç kelime imanımı ve inançlarımı sarsabildiği için, gerektiği gibi cevap veremediğim ve tartışamadığım için suçlu olan benim."

"Eh, daha çok gençsin. Ben senin yaşındayken, babamla tartışacak cesaretim bile yoktu. Zaman içinde büyüyeceksin, tecrübe kazanacaksın ve inançların başkalarının sana ezberletip bir papağan gibi tekrarlattıkları olgulara değil, kendi algılarına, araştırmalarına ve bilgilerine dayanan çok daha sağlam bir zemine oturacak. Yine de sana bir şey itiraf etmeme izin ver. Bu iddialı ve entelektüel konuşmalara çok fazla prim verme. Bu insanları fazla ciddiye alma. Aslında imanlarını hâlâ kalplerinde taşıyorlar ve zor zamanlarda bilinçsizce Allah'a dönerek ona sığınıyorlar."

Hâlâ kapıda bekleyip tepsiyi tutan Hamit gülmeye başladı.

Şehrazat dönüp ona bakarken, "Öğle değil mi, Hamit? Hadi, dürüst olalım. Dini inancını tamamen unutabildin mi? Allah'ı hayatından çıkarmayı ve adını hiçbir koşulda anmamayı başarabildin mi?" dedi.

"Hayır ve bunun neden gerekli olduğunu anlamıyorum. Önceki gün hepiniz öğle yemeği için buraya gelmeden önce tartışmamızın konusu buydu; Ekber de bu yüzden öyle konuşmaya devam etti. Bu konuda neden bu kadar diretiyorsunuz anlamıyorum. Benim görüşüme göre dini inançlara sahip insanlar daha huzurlu ve umutlu oluyorlar ve kendilerini nadiren terk edilmiş ve yalnız hissediyorlar."

"Yani benim namaz kılmamla ve imanımla dalga geçmediğini, bunu batıl inanç olarak görmediğini mi kastediyorsun?" diye sordum.

"Hayır! Hatta bazen bu kadar sakin ve duygularından emin bir şekilde ibadet ettiğini görünce sana gıpta ettiğim bile oluyor," dedi Hamit.

Şehrazat onaylayan bir gülümsemeyle, "Bizim için de dua etmeyi unutma!" dedi. Düşünmeden ona sarılıp yanaklarından öptüm.

O günden sonra Hamit'in arkadaşlarını nadiren gördüm. Bu kısıtlı temas bile, sınırları belirli bir çerçevede gerçekleşti. Bana saygı duyuyorlardı ama beni içlerinden biri olarak görmüyorlardı ve benim önümde Allah ve din hakkında konuşmamaya özen gösteriyorlardı. Ben yanlarında olunca rahat değillerdi, ben de artık onları görmeye o kadar meraklı değildim.

Arada bir Şehrazat ile Mehdi uğrayıp bizi arkadaş olarak ziyaret ediyorlardı, yine de hâlâ onlara karşı bir yakınlık duymuyordum. Şehrazat'a karşı hislerimse saygı, nezaket ve kıskançlığın bir karışımıydı. O eksiksiz bir kadındı; erkekler bile ona saygı duyuyorlardı. İyi eğitimliydi, zekiydi, etkili konuşuyordu. Kimseden korkmuyordu ve sırtını kimseye yaslamadığı gibi, bütün grubun güvendiği kişi oydu. Esas ilginç olansa, güçlü kişilik özelliklerine karşın yumuşak ve hassas duygulara sahip olmasıydı. Birtakım insanlık dramlarıyla karşı karşıya kalınca, kara gözlerinde hemen yaşlar birikirdi.

Şehrazat'ın Mehdi'yle ilişkisi benim için bir sırdı. Hamit bana grubun yararı için evlendiklerini söylemişti ama sanki aralarında çok daha derin ve insancıl bir şeyler vardı. Mehdi çok sessiz ve zeki bir adamdı. Grubun tartışmalarında nadiren yer alır, kendi bilgilerini ve yeteneklerini neredeyse hiç afişe etmezdi. Derslerini tekrarlayan öğrencilerini dinleyen bir öğretmen gibi sessiz kalır, sadece gözlem yapar ve dinlerdi. Şehrazat'ın onun sözcüsü rolünü oynadığını anlamam uzun sürmedi. Tartışmalar sırasında Şehrazat daima gözünü gizlice Mehdi'ye dikerdi. Mehdi'nin başını sallaması, anlattıklarına devam etmesi için bir onay işareti yerine geçerdi; kaşını hafifçe kaldırması ise, Şehrazat'ın bir tar-

tışmanın ortasında düşünceli bir tavır takınmasına neden olurdu. Arada aşk olmadan böyle bir bağın kurulmasının imkânsız olduğunu düşünürdüm. Hamit için ideal bir eşin benim gibi değil, Şehrazat gibi biri olduğunu biliyordum. Yine de Şehrazat'a içerlemiyordum. Onu kendimden o kadar üstün görüyordum ki onu kıskanmaya bile hakkım olmadığına inanıyordum. Sadece umutsuzca onun gibi olmak istiyordum.

Baharın sonuna doğru, onuncu sınıfın final sınavları sırasında, halsizlik ve yorgunluğa eşlik eden mide bulantılarım sayesinde hamile olduğumu anladım. Ne kadar zor olsa da final sınavlarımda başarılı oldum ve bu sefer bilerek ve isteyerek, oturup çocuğumun doğumunu beklemeye başladım. Bu çocuğun bana verebileceği en güzel hediye, beni bitmek tükenmek bilmeyen yalnızlığımdan kurtarmak olacaktı.

Hamit'in ailesindekiler hamile olduğumu duyunca çok heyecanlandılar. Bunu Hamit'in nihayet yaşam tarzını değiştirip durulduğunun bir işareti olarak algıladılar. İstediklerine inanmalarına izin verdim. Hamit'in uzun süreli yokluklarından şikâyet edersem, yalnızca Hamit'e ihanet etmiş ve onu sonsuza kadar kaybetmiş olmayacaktım, aynı zamanda ailesi de beni suçlayacak, kusurlu olan tarafın ben olduğumu düşünecekti. Annesi marifetli bir eşin kocasını evine ve ailesine bağlayabileceğine yürekten inanıyor, bunu bana hatırlatmak için her türlü fırsatı değerlendiriyordu. Kanıt olarak da gençken kocasını Tudeh Komünist Partisi'nin tuzağına düşmekten nasıl kurtardığını anlatıyordu.

O yaz, Mahmut anne tarafından kuzenim olan İhtiram-Saadet'le evlendi. Hazırlıklara yardım etme konusunda herhangi bir istek ya da ilgi duymuyordum ve hamileliğim de tüm bunlardan uzak durmam için mükemmel bir mazeret sunuyordu. İşin doğrusu, ne Mahmut'u ne de İhtiram-Saadet'i seviyordum. Ancak annem tahmin edebileceğiniz gibi çok mutluydu ve sü-

rekli yeni gelinin Mahbube'den ne kadar üstün olduğunu sayıp duruyordu. Annem daha rahat çalışabilmek için sımsıkı başörtüsünü çıkarıp çıkarmamakta tereddüt eden teyzemin yardımıyla, yapılması gereken her şeyle ilgileniyordu.

Düğün gününde, Mahmut bir cenazeye katılmış gibi görünüyordu. Çatık kaşlı ve suratsızdı. Başını sürekli eğik tutup kimseyle sohbet etmedi. Kutlamalar hem babamın hem de Pervin Hanım'ın evinde devam ediyordu. Erkekler babamın evinde, kadınlarsa yan evde toplandılar. Verilen kararın aksine, Mahmut babamın evinde bir gün bile kalmadı. Pazarın yakınında bir ev kiralamıştı ve düğün gecesi gelini oraya götürdü.

Duvarlardan ve ağaçların arasından şerit halinde renkli ışıklar sarkıyordu, kapıların çevresine de ayaklı lambalar dizilmişti. Yemekler Pervin Hanım'ın bizimkinden daha büyük olan ön bahçesinde pişiyordu. Ne müzik çalındı ne de şarkı söylendi. Mahmut ile İhtiram-Saadet'in babası, kimsenin dine aykırı eylemlerde bulunmasına izin verilmemesini şart koşmuşlardı.

Diğer kadınlarla Pervin Hanım'ın bahçesinde oturmuş, kendimi yelliyordum. Kadınlar neşe içinde sohbet etmekle, meyve ve tatlı yemekle meşgullerdi. Erkeklerin ne yaptıklarını merak ediyordum. Yan evden hiçbir ses gelmiyordu; yalnızca ara sıra biri çıkıp herkesi peygambere ve onun soyundan gelenlere dua etmeye teşvik ediyordu. Görünüşe bakılırsa herkes bir an önce yemeğin servis edilmesini bekliyordu; böylece görevlerini tamamlayacak, sıkıntılarını üzerlerinden atacaklardı.

Pervin Hanım, "Bu ne biçim düğün böyle?" diye söylenip duruyordu. "Tıpkı babamın cenazesine benziyor."

Teyzem onu susturdu ve kaşlarını çatarak, "Allah günahlarını bağışlasın!" dedi.

Teyzem kendisi dışındaki herkesin günahkâr olduğuna ve inançlarının gereklerini yerine getirmediklerine inanıyordu fakat Pervin Hanım'a ayrı bir nefret duyuyordu. O gece durmadan, "Bu şıllığın burada ne işi var?" diye söylenip durdu. Pervin

Hanım'ın evinde değil de başka bir yerde olsaydık, teyzem onu çoktan dışarı atmıştı.

Ahmet düğünde hiç boy göstermedi. Annem ön kapıda duran Ali'ye, "Ahmet geldi mi?" diye sorup duruyordu. Sonra da bir elinin tersini öteki elinin avucuna vurarak, "Görüyor musunuz? Üstelik bu kardeşinin düğünü ve zavallı babana yardım edecek kimse yok. Ahmet o rezil arkadaşları dışında kimseyi umursamıyor. Arkadaşlarıyla tek bir gece dışarı çıkmazsa dünyanın sonunun geleceğini sanıyor!" diyordu.

Annemin sözleri Pervin Hanım'ın da dertlerini depreştirmişti. "Annen haklı. Sen gittiğinden beri Ahmet'in durumu daha da kötüleşti. Birtakım garip insanlarla takılıyor. Allah sonunu hayretsin," diye dert yandı.

"Ahmet o kadar aptal ki başına gelecek olan her şeyi hak ediyor," dedim.

"Of, böyle konuşma Masume! Bunu nasıl söylersin? Belki de ona biraz ilgi gösterseydiniz böyle olmazdı," dedi Pervin Hanım.

"Nasıl olmazdı?"

"Bilmiyorum ama hepinizin onu böyle terk etmiş olmanız doğru değil. Baban onun yüzüne bile bakmıyor."

O gece halam düğüne tek başına geldi. Annem o ana kadar, "Ne kadar ilgisiz bir halan var görüyor musun? En büyük yeğeninin düğününe bile gelmeye tenezzül etmedi," deyip durdu. Halamın geldiğini görünce de dudaklarını büzerek, "Hanımefendi bizi şereflendirdi," dedi. Sonra kendine hemen başka bir meşgale bularak halamın geldiğini görmemiş gibi yaptı.

Halam gelip yanıma oturduktan sonra, "Ah, buraya gelirken az kalsın yolda ölüyordum! Araba bozuldu ve iki saat geciktim. Keşke düğünü Kum'da yapsaydınız da bütün aile gelebilseydi; ben de bir oraya bir buraya gidip gelmek zorunda kalmasaydım," diye söylendi.

"Ah sevgili halacığım, seni zahmete sokmayı hiç istemezdik," dedim.

"Ne zahmeti? İnsanın en büyük yeğeni kaç kez evlenir ki? Böyle bir günde insan iki adım atmaya üşenir mi?"

Halam sonra anneme dönüp, "Merhaba, hanım. Gördüğün gibi nihayet geldim, beni böyle mi karşılıyorsun?" dedi.

"Daha yeni mi geldin?" diye homurdandı annem. "Bir yabancı gibi."

Konuyu değiştirmeyi umarak, "Bu arada, Mahbube nasıl halacığım? Onu gerçekten özledim. Keşke o da gelseydi," dedim.

Annem ters ters bana baktı.

"Doğrusunu istersen kızım, Mahbube burada değil. Özürlerini iletti. Kocasıyla dün Suriye'ye ve Beyrut'a gitmek üzere yola çıktılar. Allah korusun, öyle iyi bir kocası var ki... Mahbube'ye tapıyor."

"Ne kadar ilginç. Peki neden Suriye ve Beyrut'u tercih ettiler?"

"Eh, başka nereye gidebilirlerdi ki? Dediklerine göre oraları çok güzelmiş. Beyrut'a Ortadoğu'nun gelini diyorlar."

Annem aksi bir şekilde, "Tatlım, herkes ağabeyim gibi Batı'ya gidemiyor," dedi.

Halam, "Aslında gidebilirlerdi," diye cevabı yapıştırdı. "Fakat Mahbube kutsal bir yere gitmek istedi. Aslında hacca gitmekle mükellef ama karnında bir çocuk taşıdığı için kocası önce Hazreti Zeynep'in türbesini ziyaret etmeyi ve Allah nasip ederse Mekke'ye başka bir zaman gitmeyi önerdi."

Annem, "Benim bildiğim, insanın önce bütün sorumluluklarını yerine getirip hayatını düzene soktuktan sonra hacca gitmesi gerekir," diye tartışmaya devam etti.

"Hayır, sevgili Tayibe. Tüm bunlar hacca gidemeyen insanların uydurduğu bahaneler," diye karşı çıktı halam. "Aslında, Mahbube'nin bir bilim ve din adamı olan, emrinde çalışan on tane ilahiyatçı bulunan kayınpederi, insanın maddi gücü olduğunda hacca gitmekle yükümlü olduğunu söylüyor."

Annemin yüzü, sinirinden ocakta kaynayan sedefotu gibi cayır cayır yanıyordu. Verecek uygun bir karşılık bulamadığında

hep bu hale gelirdi ama sonunda bir tane buldu: "Bu kesinlikle doğru değil! Kayınbiraderimin ağabeyi, gelinimizin amcası çok daha başarılı bir bilim adamı ve Mekke'ye gitmenin pek çok koşulu ve gereklilikleri olduğunu söylüyor. Bu, söylediğin kadar basit değil. İnsanın hacca gitmekle mükellef olması için sadece ailesini değil, hanesinin sağındaki ve solundaki yedi komşusuna varana kadar kimseyi muhtaç bırakmaması gerekir. Sizin durumunuza gelince, oğlun artık işsiz güçsüz olduğuna göre..."

"İşsiz güçsüz mü? Ona sırtını dayamış bin kişi var. Babası onun için bir dükkân açmayı önerdi fakat oğlum istemedi. 'Pazarı sevmiyorum ve esnaf olmak istemiyorum. Okuyup doktor olmak istiyorum,' dedi. Mahbube'nin eğitimli kocası oğlumun çok yetenekli olduğunu söylüyor. Üniversiteye giriş sınavlarına kadar çocuğu rahat bırakmamız için bize söz verdirdi."

Annem bir şey söylemek üzere ağzını açtı ama tekrar araya girip konuyu değiştirmeye çalıştım. Bu laf dalaşının devam etmesi durumunda düğünün bir savaş yeri haline gelmesinden korkuyordum.

"Bu arada, halacığım, Mahbube şimdiye kadar nasıldı? Hiç aşerdi mi?" diye sordum.

"Yalnızca ilk bir iki ay boyunca. Şimdi kendini çok iyi hissediyor ve hiçbir sorunu yok. Doktor seyahat etmesine bile izin verdi."

"Benim doktorum çok fazla yürümemem ve eğilmemem gerektiğini söyledi."

"O zaman doktorun dediklerine uy, kızım. İlk birkaç ayda çok dikkatli olmalısın; özellikle de zayıf olduğun için. Sana canım kurban. Herhalde sana gerektiği gibi bakmıyorlar. İlk başlarda Mahbube'nin yerinden kıpırdamasına bile izin vermedim. Canı ne istiyorsa her gün pişirip evine gönderdim. Bu bir annelik görevi. Söyle bakayım, sana *şole qelemkar** yaptılar mı?"

---

* Sebzeli tahıl çorbası.

Halam ateşkes yapmaya niyetli değildi.

"Evet halacığım," dedim hemen. "Bana sürekli yemek getiriyorlar ama benim iştahım yok."

"Sevgili kızım, muhtemelen yemekleri gerektiği gibi pişirmiyorlardır. Ben sana aşermelerin için öyle leziz bir yiyecek hazırlayacağım ki parmaklarını yiyeceksin."

Annem o kadar kızmıştı ki pancar gibi kıpkırmızı olmuştu. Tam bir şey söylemek üzereyken Pervin Hanım ona seslenerek erkeklerin yemeklerini servis etme zamanının geldiğini söyledi. Annem gidince rahat bir nefes aldım. Halam birdenbire lav püskürtmeyi bırakan bir volkan gibi sakinleşip etrafına bakındı ve birkaç misafiri başını sallayarak selamladı. Sonra dikkatini tekrar bana verdi.

"Allah korusun, sevgili kızım, güzel görünüyorsun. Kesin bir oğlun olacak. Ee, söyle bana, kocandan memnun musun? Düğünü o kadar aceleye getirdiler ki prensi bir türlü göremedik... sanki sıcak çorbanın tadını yitirmesini istemediler. Peki, kocan gerçekten leziz bir çorba mı?"

"Ne diyebilirim ki halacığım? Kötü biri değil. Annesi ve babası Mekke'ye gideceklerdi ve zaman yoktu. Bütün işlerini tamamlayıp hacca gönül rahatlığıyla gitmek istediler. Bu yüzden her şey aceleye geldi."

"Fakat hiç araştırıp soruşturmadınız mı? Damadı nikâh töreninden önce görmediğini duydum. Bu doğru mu?"

"Evet ama fotoğrafını görmüştüm."

"Ne? Ah, kızım, insan fotoğrafa bakıp evlenir mi? Yani sadece fotoğrafına bakarak ona karşı hisler beslemeye başladığını ve hayatının erkeği olduğunu anladığını mı söylüyorsun? Kum'da bile kızları bu şekilde evlendirmiyorlar. Mahbube'nin kayınpederi bir molla ama şu sahtekâr mollalardan değil, saygın bir din adamı ve Kum'daki herkesten daha dindar. Mahbube'yi oğluna istemeye geldiğinde, önce bir erkekle bir kızın cevaplarını vermeden karşılıklı konuşmaları ve birbirlerini istediklerinden

emin olmaları gerektiğini söyledi. Mahbube, Muhsin Han'la yalnız başına en az beş farklı sefer konuştu. Bizi birkaç kez yemeğe davet ettiler, biz de onları davet ettik. Bütün şehir onları tanıdığı ve tetkik yapmaya gerek olmadığı halde yine de etrafa sorup soruşturduk. İnsan kızını sokakta bulmuş gibi öyle alelacele bir yabancıya teslim etmez."

"Bilmiyorum, hala. Açıkçası, ben evlenmek istemiyordum ama ağabeylerim acele ediyorlardı."

"Ne hakla? Varlığın onlara batıyor muymuş? Annen en başından beri bu oğlanları fazla şımarttı. Mahmut'un tek yaptığı dindarmış gibi görünmek. Ahmet'in nerede olduğunu ise Allah bilir."

"Fakat şimdi mutsuz değilim, halacığım. Kaderim böyleymiş. Hamit iyi bir adam ve ailesi de bana iyi bakıyor."

"Maddi durumu nasıl?"

"Fena değil. Hiçbir eksiğim yok."

"Peki ne iş yapıyor?"

"Bir matbaaları var. İşyerinin yarısı babasının, Hamit de orada çalışıyor."

"Seni seviyor mu? Birlikte eğleniyor musunuz? Ne demek istediğimi anlıyor musun?"

Halamın sözleri beni düşündürdü. Kendime hiç Hamit'i sevip sevmediğimi veya onun beni sevip sevmediğini sormamıştım. Tabii ki ona karşı kayıtsız değildim. Genel olarak çok hoş ve sempatik bir adamdı. Hamit'i çok az gören babam bile onu seviyordu. Ancak Hamit'le aramızda Sait'e karşı hissettiğim türden bir aşk yoktu. Karı koca ilişkimiz bile, aşkın dışavurumundan ziyade görev icabı gerçekleşiyor ve fiziksel ihtiyaca dayanıyordu.

"Ne oldu, kızım? Birdenbire derin düşüncelere daldın. Onu seviyor musun, sevmiyor musun?" diye sordu halam.

"Şey, hala, aslında o iyi bir adam. Bana okula gitmemi ve ne istersem yapmamı söylüyor. Sinemaya, partilere, eğlencelere gidebiliyorum ve zavallıcık sesini bile çıkarmıyor."

"Sürekli sokaklarda dolanacaksan, ne zaman evle ilgilenip öğle ve akşam yemeklerini pişireceksin?"

"Ah, halacığım, yeterince zamanım var. Üstelik Hamit öğle ve akşam yemeklerini umursamıyor. Bütün bir hafta boyunca onu ekmek ve peynirle beslesem bile asla şikâyet etmez. O gerçekten zararsız bir adam."

"İşte bu imkânsız... zararsız bir adam, ha! Söylediklerinle beni endişelendiriyorsun."

"Neden halacığım?"

"Bana bak, kızım. Allah henüz zararsız bir insan yaratmadı. Kocan ya işe yaramaz biri, ya hayatına karışmaman için bir şeylerle oyalanmanı istiyor, ya da o kadar âşık ki sana hayır diyemiyor; gerçi bu çok düşük bir olasılık. Doğru olsa bile, kısa sürer. Birazcık bekle, sonra hangi telden çalacak bir bak."

"Gerçekten bilmiyorum."

"Kızım, ben erkekleri tanırım. Mahbubemizin kocası yalnızca dindar değil, aynı zamanda eğitimli ve modern. Mahbube'ye tapıyor ve gözlerini onun üstünden ayırmıyor. Hamile olduğunu öğrendiğinden beri onu bir çocukmuş gibi şımartıyor ama aynı zamanda nereye gittiğini, ne yaptığını ve ne zaman döndüğünü öğrenmek için onu bir şahin gibi izliyor. Aramızda kalsın, bazen onu biraz kıskandığı bile oluyor. Ne de olsa aşk bu. İçinde azıcık kıskançlık da olmalı. Senin kocanın da kendine has ufak kıskançlıkları vardır, değil mi?"

Hamit birini kıskanacaktı, ha? Hem de beni? İçinde bir gıdım bile kıskançlık olmadığı kesindi. Onu derhal terk edeceğimi söylesem, herhalde çok memnun olurdu. Kendi hayatını yaşamakta tamamen özgür olduğu, istediği zaman gidip döndüğü ve gece gündüz yalnız kaldığım için yakınmaya asla cesaret edemediğim halde, Hamit evliliği hâlâ bir dert ve ayak bağı olarak görüyor, aile yaşantısının kısıtlamalarından yakınıyordu. Belki de Hamit'in aklının bir köşesinde yer etmiştim. Benimle tanışmamış olsaydı,

herhalde o köşeyi de amaçlarına adardı. Hayır, Hamit ben söz konusu olduğumda asla kıskanç değildi.

Bu düşünceler zihnimde birer şimşek gibi çakarken Fati'yi gördüm ve hemen yanıma çağırdım. "Fati, tatlım, gel de bu tabakları topla. Annem yemek servisi mi yapıyor? Ona salataya sosunu dökmek üzere az sonra geleceğimi söyle," dedim. Bu bahaneyle halamı ve hayatıma tuttuğu acımasız aynayı geride bıraktım. İnanılmaz derecede moralim bozulmuştu.

Sonbahar geldiğinde kendimi çok daha iyi hissediyordum. Karnım da yavaş yavaş büyüyordu. On birinci sınıf derslerini almak için gece okuluna yazıldım. Her gün akşamüstü okula yürüyor, her sabah perdeleri açıp odanın ortasına vuran güneş ışığının altında oturarak bacaklarımı uzatıyor, çalışırken bir yandan da halamın yaptığı meyveli pestilleri yiyordum. Yakında çalışacak fazla zamanınım olmayacağının farkındaydım.

Hamit bir gün sabahın onunda eve geldi. Gözlerime inanamadım. İki gün ve gece boyunca hiç eve gelmemişti. Hasta olabileceğini düşündüm. Acaba beni merak etmiş olabilir miydi?

"Nasıl oldu da bu saatte eve geldin?" diye sordum.

Hamit gülerek, "Hoşuna gitmediyse gidebilirim," dedi.

"Hayır... sadece merak ettim. İyi misin?"

"Evet, tabii. Telefon şirketinden bağlantıyı yapmak üzere geleceklerini söylemek için aradılar. Sana nasıl ulaşacağımı bilemedim ve evde hiç paran olmadığını bildiğimden gelmek zorunda kaldım."

"Bir telefonumuz mu olacak? Gerçekten mi? Bize bir telefon mu bağlayacaklar? Ah, ne harika!"

"Bilmiyor muydun? Ücretini uzun zaman önce ödedim."

"Nereden bileyim ki? Benimle doğru dürüst konuşmuyorsun bile. Ama bu harika bir haber; artık herkesi arayabilirim ve kendimi bu kadar yalnız hissetmem."

"Hayır, Masume Hanım. Olmaz. Bir telefon sadece lazım olduğunda kullanılır; kadınların saçma sapan gevezelikleri için

değildir. Birtakım önemli temaslar kurabilmem için bir telefonumun olması gerekiyor ve hat meşgul olmamalı. Biz fazla arama yapmayacağız, daha ziyade bizi arayanlar olacak. Ve unutma, numarayı kimseye vermeyeceksin."

"Ne demek istiyorsun? Annem ve babam telefon numaramızı bilmeyecekler mi? Ben de sanmıştım ki... kocam benim için endişelendiği için, günlerce eve gelmediği ve en azından nasıl olduğumu öğrenmek ya da doğum aniden başlarsa birini arayabilmem için bir telefon almış diye düşündüm."

"Bak, üzülme. Tabii ki gerektiğinde telefonu kullanabilirsin. Demek istediğim şu: Bütün gün telefonda konuşup hattı meşgul etmeni istemiyorum."

"Zaten kimi arayacağım ki? Hiç arkadaşım yok, annemle babamın evinde telefon yok ve birini aramak için Pervin Hanım'ın evine gitmek zorundalar. Geriye sadece annenle kız kardeşlerin kalıyor."

"Hayır, hayır, sakın onlara numaramızı vereyim deme. Yoksa bütün gün beni takip etmek için arayıp dururlar."

Telefon bağlandıktan sonra, hamileliğim ve soğuk kış mevsimi nedeniyle dış dünyayla kısıtlanan bağlantım tekrar kurulmuş oldu. Her gün Pervin Hanım'la konuşuyordum. Annem meşgulse, Fati benimle çene çalıyordu. Sonunda Hamit'in annesi evde telefon olduğunu öğrenince gücendi ve aksi bir tavırla numarayı istedi. Numarayı vermek istemeyenin ben olduğumu sandı; ben de bunun oğlunun isteği olduğunu söyleyemedim. O günden sonra, günde en az iki kez aradı. Zaman içinde hangi saatlerde aradığını keşfettim ve onun aradığından emin olduğumda telefonu açmamaya başladım. Ona, Hamit uyuyor, bir şey almak üzere dışarı çıktı ya da tuvalette, diye yalan söylemeye devam edemeyecek kadar utanıyordum.

Soğuk bir kış gecesinin ortasında, karnıma hançer gibi saplanan doğum sancılarının ilk dalgasını hissettim. Korku ve te-

dirginlikten aklım başımdan gitmişti. Hamit'e nasıl haber verecektim? Zihnim allak bullaktı. Dizginleri ele alıp doktorun bana verdiği talimatları uygulamalıydım. Kendimi toplamalı, sancılar arasında geçen zamanı not etmeli ve Hamit'i bulmalıydım. Elimdeki tek numara işyerindeki telefona aitti ve gece orada kimsenin bulunmadığını bildiğim halde numarayı çevirdim. Cevap veren olmadı. Hamit'in hiçbir arkadaşının telefon numarasını bilmiyordum. Hamit tuhaf bir şekilde hiçbir telefon numarasını veya adresi yazmaz, onları ezberlemeye çalışırdı. Bunun daha güvenli olduğunu söylüyordu.

Tek çarem Pervin Hanım'ı aramaktı. Önce onları bu saatte uyandıracağım için tedirgin oldum ama sancıların verdiği acı tereddüdümü giderdi. Numarayı çevirdim. Çalan zilin sesi ahizede yankılandı ama kimse cevap vermedi. Pervin Hanım'ın uykusunun ağır olduğunu ve kocasının da ağır işittiğini biliyordum. Telefonu kapattım.

Saat sabahın ikisiydi. Saatin yelkovanına baktım. Kasılmalar sıklaşmaya başlamıştı ama beklediğimden çok farklıydılar. Her geçen dakika daha da korkmaya başladım. Hamit'in annesini aramayı düşündüm ama ne diyecektim ki? Ona Hamit'in evde olmadığını nasıl söyleyecektim? O akşam daha erken bir saatte ona Hamit'in işten eve geldiğini ve Bibi'yi ziyaret etmek üzere aşağı indiğini söylemiştim. Sonra Hamit bir yerden beni aradığında ona annesine telefon etmesini ve Bibi'yi görmeye gittiğini söylemesini tembihlemiştim. Şimdi annesini arayıp Hamit'in eve hiç gelmediğini söylersem, beni azarlardı ve oğlunu ölesiye merak ederdi. Bütün hastaneleri ziyaret edip sokaklarda dolanarak Hamit'i arardı. Oğluna duyduğu ilgi akıl ve mantık sınırlarını aşıp saplantı derecesine varıyordu.

Aklımdan saçma sapan düşünceler geçiyordu. Ellerimin karnımın altında tutarak odada volta atıyordum. O kadar panik olmuştum ki bayılacağımı sandım. Sancılar her başladığında olduğum yerde donup kalıyor, ses çıkarmamaya çalışıyordum.

Ancak sonra haykırsam bile beni kimsenin duymayacağını hatırladım. Bibi neredeyse sağırdı ve uykusu ağırdı; üstelik onu uyandırmayı başarsam bile, bana yardım etmek için yapabileceği hiçbir şey yoktu. Sonra halamın anlattıklarını hatırladım. Kocası, Mahbube'nin sancıları başladığında çok korkmuş, etrafta daireler çizerek koşturmuş, Mahbube'ye onu ne kadar sevdiğini ve ona taptığını söylemişti. İçim nefret ve tiksintiyle doldu. Çocuğumuzun hayatının ve benimkinin Hamit için hiçbir değeri yoktu.

Saate baktım; üç buçuk olmuştu. Tekrar Pervin Hanım'ı aradım. Telefonu uzun süre çaldırsam da bir yararı olmadı. Giyinip dışarı çıkmam gerektiğini düşündüm; er ya da geç yoldan arabayla birisi geçer, beni hastaneye götürürdü. On gün önce, kendim ve bebek için bir çanta hazırlamıştım. Çantayı açıp boşalttıktan sonra doktorla Mansure'nin benim için yazdıkları listeyi aradım. Tekrar her şeyi katlayıp çantaya koydum. Birkaç sancım daha oldu ama aralıklar daha düzensiz gibiydi. Yatağa uzanırken yanıldığımı sandım. Dikkatimi toplamam gerekiyordu.

Saate baktım. Dördü yirmi geçiyordu. Karnıma saplanan yeni bir sancıyla sıçradığımda, saat sabahın altı buçuğuydu. Sancılar bir süreliğine durmuş ve uyuyakalmıştım. Telefonun yanına gidip Pervin Hanım'ın numarasını çevirdim. Bu sefer telefonu birisi açana dek çaldırmaya kararlıydım. Telefon yaklaşık on iki kez çaldıktan sonra, Pervin Hanım uykulu bir sesle yanıtladı. Onun sesini duyunca gözyaşlarına boğularak, "Pervin Hanım, bana yardım edin! Bebek geliyor," diye bağırdım.

"Aman Allah'ım! Hastaneye gidin. Hadi! Biz de yola çıkıyoruz."

"Nasıl? Bu halde mi?"

"Hamit orada değil mi?"

"Hayır. Dün gece eve gelmedi. Dün gece sizi en az yüz kez aradım. Bu çocuğun henüz doğmamış olması Allah'ın bir lütfu."

"Sen giyin. Hemen orada oluruz. Anneni alırım ve hemen geliriz."

Yarım saat sonra Pervin Hanım'la annem gelip beni bir taksiyle hastaneye yetiştirdiler. Artan sancılara rağmen kendimi daha sakin hissediyordum. Hastaneye gidince, doktor çocuğun doğması için daha çok erken olduğunu söyledi. Annem elimi tutup, "Bir kadının sancıları devam ederken ettiği dualar kabul olur. Allah'a günahlarını affetmesi için dua et," dedi.

Günahlarım mı? Ben ne günah işlemiştim ki? Tek günahım bir zamanlar birine âşık olmamdı. Hayatımın en tatlı anısını kimsenin silmesini istemiyordum.

Saat öğleni geçmişti ama bebek bir türlü gelmiyordu. Bana yaptıkları iğneler de bir işe yaramamıştı. Pervin Hanım odaya her girdiğinde bana dehşet içinde bakıyor ve sırf bir şey söylemiş olmak için, "Peki ama Hamit Ağa nerede? İzin ver de annesini arayayım. Belki de nerede olduğunu biliyorlardır," diyordu.

Bense homurdanıp iki kelimeyi güçlükle bir araya getirerek, "Hayır, aramayın. Eve gelince hastaneye telefon eder," diye cevap veriyordum.

Sinirinden kuduran annem, "Bu da neyin nesi? Annesinin de gelip gelininin ve torununun durumunu görmesi gerekmez mi? Neden hepsi bu kadar ilgisiz?" deyip duruyordu. Onun sürekli söylenmesi daha çok gerilmeme neden oluyordu.

Saat akşamüstü dörde geldiğinde, annemin yüzündeki endişe dalgasını görebiliyor, kapının dışından babamın sesini duyabiliyordum. "İyi de nerede bu doktor? Hastanın durumunun kendisine telefonla bildirilmesi ne kadar saçma! Hastasının yanı başında olmalı!" diyordu.

Annem, "Peki ya kıymetli ebelerimiz nerede?" diye soruyordu. "Çocuğum bütün gün acılar içinde kıvrandı. Bir şeyler yapın!"

Ara sıra duyduğum acı yüzünden kendimden geçiyordum. Artık inleyecek mecalim bile kalmamıştı.

Pervin Hanım yüzümdeki teri silip anneme, "Ağlama, biliyorsun çocuk doğurmak her zaman acı verir," dedi.

"Hayır, anlamıyorsun. Birçok akrabamız doğum yaparken yanlarındaydım. Diğer kız kardeşim, huzur içinde yatsın, o da böyle zorlanmıştı. Doğum yaparken öldü. Orada yatıp acı çeken Masume'ye baktıkça sanki Marziye'yi görür gibi oluyorum," dedi annem.

Çektiğim acıya rağmen, etrafımda olup biten her şeyin farkında olmam tuhaftı. Annem Marziye'ye ne kadar benzediğimi anlatıp durdu; ben de her geçen saniye gücümü ve umudumu yitirmeye başladım. Kendi kendime, ben de yolcuyum, diye düşünüyordum.

Hamit geldiğinde saat beşi geçiyordu. Onu görünce kendimi birdenbire daha güvende ve güçlü hissettim. Bir kadının zor zamanlarda en yakın ve kuvvetli desteğinin kocası olması ne tuhaftı; kibar biri olmasa bile... Hamit'in annesinin ve kız kardeşlerinin geldiklerini fark etmemiştim ama tantanayı duydum. Annesi hemşireyle tartışıyordu.

"İyi de doktor nerede? Bebeği kaybediyoruz!" Benim için değil, torunu için endişeleniyordu.

Beni muayene eden hemşire, "Aman yarabbi, ne kadar öfkelisiniz! Hanımefendi, doktor zamanı gelince burada olacak," diye cevap verdi.

Saat gecenin on biriydi. Hiç takatim kalmamıştı. Beni farklı bir odaya götürdüler. Etrafımdaki konuşmalardan bebeğin soluk almasıyla ilgili bir sorun olduğunu anladım. Doktor eldivenlerini giyiyor ve damarımı bulamayan hemşireye bağırıyordu. Sonra her şey karardı.

Temiz ve aydınlık bir odada uyandım. Annem yatağımın yanında uyukluyordu. Acı çekmiyordum ama son derece halsiz ve yorgundum.

"Bebek öldü mü?" diye sordum.

"Ağzından yel alsın! Gayet yakışıklık bir oğlun oldu. Bebeğin erkek olduğunu öğrendiğimde ne kadar sevindim ve kayınvalidenin önünde ne kadar gururlandım, bilemezsin."

"Sağlığı yerinde mi?"

"Evet."

Bir daha gözlerimi açtığımda, Hamit odadaydı. Gülerek, "Tebrikler! Gerçekten zordu, değil mi?" dedi.

Gözyaşlarına boğulurken, "Yalnız olmak daha zordu," diye cevap verdim.

Hamit başımı koluyla sardı ve saçımı okşadı. Bütün kırgınlığım uçup gitti.

"Bebek sağlıklı mı?" diye sordum.

"Evet ama çok küçük."

"Ağırlığı ne kadar?"

"İki kilo yedi yüz gram."

"El ve ayak parmaklarını saydın mı? Hepsi yerli yerinde mi?"

"Tabii ki hepsi yerli yerinde," dedi Hamit gülerek.

"O zaman neden onu yanıma getirmiyorlar?"

"Çünkü onu bir küvöze koydular. Doğum uzun ve yorucuydu. Nefes alıp verişi normale dönene kadar onu küvözde tutacaklar fakat şimdiden çok oyuncu olduğu belli. Sürekli kollarını ve bacaklarını oynatıp ağlıyor."

Ertesi gün bebeği yanıma getirdiklerinde kendimi çok daha iyi hissettim. Zavallının yüzünün her yerinde çizikler vardı. Forseps yüzünden olduğunu söylediler. Zarar görmediği için Allah'a şükrettim ama oğlum sürekli ağlıyor ve sütümü emmeyi reddediyordu. Yorgunluktan bitkin düştüm.

O öğleden sonra odama devasa bir kalabalık doluştu. Hiç kimse bebeğin kime benzediği konusunda hemfikir değildi. Hamit'in annesi tıpkı Hamit'e benzediğini söyledi fakat annem dayılarına benzediğini düşünüyordu.

Annem Hamit'e, "Adını ne koyacaksınız?" diye sordu. Hamit hiç tereddütsüz, "Çok bariz, Siyamak koyacağız," dedikten sonra babasına anlamlı bir bakış attı. Babası da güldü ve başıyla onayladı. Afallamıştım. Hamit'le bebek isimleri konusunda hiç ko-

nuşmamıştık. Siyamak ismi aklıma bile gelmemişti ve bebeğime koymayı düşündüğüm isimler listesinde de yer almıyordu.

"Ne dedin? Siyamak mı? Neden Siyamak?" diye sordum.

Annem de, "Siyamak ne biçim bir isim öyle? İnsan çocuğuna peygamberlerin isimlerini vermeli ki hayatta kısmeti bol olsun."

Babam, anneme sessiz olmasını ve bu işe karışmamasını işaret etti.

Sesi kararlı çıkan Hamit kendinden emin bir şekilde, "Siyamak güzel bir isim. İnsan çocuğuna büyük bir adamın ismini vermeli," dedi.

Annem sorgulayan gözlerle bana baktı, bense omuz silkerek kimden bahsettiğini bilmediğimi ima ettim. Sonradan, Hamit'in grubundaki herkesin benzer isimleri olduğunu fark ettim. Onlara göre, kendilerine gerçek komünistlerin isimleri verilmişti.

Hastaneden taburcu olduktan sonra annemin evine giderek, gücümü kazanıp çocuğuma nasıl bakacağımı öğrenene kadar on gün boyunca orada kaldım.

Sonra eve döndüm. Oğlumun sağlığı yerindeydi ama sürekli ağlıyordu. Onu kucağıma alıp bütün gece boyunca, sabaha kadar yürüyüp duruyordum. Oğlum sabahları birkaç saatliğine bölük pörçük uyuyordu, oysa yapmam gereken dünya kadar işim vardı ve hiç dinlenemiyordum. Pervin Hanım neredeyse her gün beni görmeye geliyor, bazen yanında annemi de getiriyordu. Bana çok yardım etti. Dışarı çıkamadığım için evin bütün alışverişini o yapıyordu.

Hamit hiçbir sorumluluk hissetmiyordu. Hayatındaki tek değişiklik geceleri eve geldiğinde bir yastık ve battaniye alıp salonda uyumaktı. Sonra da iyi uyuyamadığından, evde huzura ve sessizliğe hasret kaldığından yakınırdı. Oğlumu birkaç kez doktora götürdüm. Doktor forsepsle dünyaya gelen ve zor bir doğum deneyimi yaşayan bebeklerin çoğu zaman gergin ve huysuz olduklarını ancak belirgin bir sorunları olmadığını söyledi. Benim çocuğum da son derece sağlıklıydı. Başka bir doktor, oğlumun

aç olabileceğini, sütümün ona yeterli gelmediğini söyledi ve gıda takviyesi olarak mama vermemi önerdi.

Yorgunluk, halsizlik, uykusuzluk, oğlumun sürekli ağlaması ve en önemlisi yalnızlık moralimi her gün daha da bozuyordu. Hiç kimseye açılamıyordum. Hamit'in eve gelmek istememesinin benim suçum olduğuna inanıyordum. Özgüvenimi yitirmiştim, herkesten uzak duruyordum, eski hayal kırıklıklarım ve yenilgilerim hiç olmadıkları kadar güçlü bir biçimde açığa çıkmaya başlamışlardı. Dünyamın karardığını ve bu ağır sorumluluğun yükünden hiçbir zaman kurtulamayacağımı hissediyordum. Oğlum ağlarken sık sık ben de gözyaşı döküyordum.

Hamit bana veya oğlumuza hiç ilgi göstermiyordu. Kendi günlük işleriyle meşguldü. Çocuğumu doktora götürmek dışında, dört aydır dışarı çıkmamıştım. Annem, "Herkesin çocuğu var ama kimse senin gibi evde oturmuyor," deyip duruyordu.

Havanın ısınması ve oğlumun büyümesiyle birlikte, kendimi daha iyi hissetmeye başladım. Yorgun ve bunalımda olmaktan bıkmıştım. Nihayet, güzel bir mayıs gününde tekrar karar alma yeteneğime kavuştum. Kendi kendime, bir anne olduğumu ve sorumluluklarımın bulunduğunu söyledim. Güçlü olmalı, ayaklarımın üstünde durmalı, oğlumu mutlu ve sağlıklı bir ortamda yetiştirmeliydim.

Her şey değişmişti. İçimde yaşama sevinci dolaşıyordu. Sanki bendeki değişimi oğlum da sezmişti. Artık daha az ağlıyordu ve hatta gülüyor, beni gördüğünde bana doğru uzanıyordu. Onu böyle görmek bütün acılarımı unutturuyordu. Bazı geceler beni yine uyutmadığı oluyordu ama artık buna alışmıştım. Bazen oturup saatlerce onu izlerdim. Her hareketinin benim için ayrı bir önemi vardı. Oğlum âdeta yeni keşfettiğim bir dünya gibiydi. Günden güne daha da güçlendim ve onu daha çok sevdim. Annelik sevgisi yavaş yavaş bedenimdeki bütün hücrelere sızıyordu. Kendi kendime, onu dün sevdiğimden daha çok seviyorum ve bundan daha güçlü bir sevgi olamaz, deyip duruyordum. Ancak

ertesi gün oğlum benim için daha da kıymetli oluyordu. Artık kendi kendime konuşma ihtiyacı duymuyordum. Oğlumla konuşup ona şarkılar söylüyordum. Oğlum kocaman, zeki gözleriyle bana hangi şarkıyı sevdiğini belli ediyordu ve ritmik bir şarkı söylediğimde, ritme uyumlu bir şekilde ellerini çırpıyordu. Her öğleden sonra onu bebek arabasına koyup dışarı çıkarıyor, mahalledeki yollar ve ara sokaklar boyunca uzanan yıllanmış ağaçların altında yürüyordum. Oğlum bu gezilerimize bayılıyordu.

Fati bize gelip Siyamak'ı kucağına almak için her türlü bahaneyi kullanıyordu. Eğitim yılı sona erdikten sonra, bazen geceleri benimle kalıyordu. Onun evdeki varlığı büyük bir rahatlıktı. Cumaları tekrar Hamit'in anne babasının evine öğle yemeğine gitmeye başladık. Siyamak uslu bir çocuk olmadığı ve birinin kucağındayken kolay kolay başkasına gitmediği halde Hamit'in ailesi onu gerçekten seviyordu ve öğle yemeklerini iptal etmek için hiçbir mazeret kabul etmiyorlardı.

Ailedeki en yumuşak ve güzel ilişki, Hamit'in babasıyla Siyamak arasındakiydi. Geçtiğimiz iki yıl boyunca kayınpederim evimize iki ya da üç seferden fazla gelmemişti. Oysa şimdi, haftada bir ya da iki kez, dükkânı kapattıktan sonra bize uğruyordu.

İlk başlarda ziyaretleri için bir neden bulmaya çalışır, süt veya bebek maması getirirdi; fakat çok geçmeden bir bahane bulmaya ihtiyacı kalmadı. Gelip bir süre Siyamak'la oynadıktan sonra giderdi.

Evet, Siyamak hayatıma yeni bir hava ve renk katmıştı. O hayatıma girdiğinden beri, Hamit'in yokluğunu eskisine göre daha az hisseder olmuştum. Günlerim onu besleyip yıkamakla ve ona şarkı söylemekle geçiyordu. Siyamak son derece isabetli bir şekilde, tüm dikkatimi ona vermeden tek bir dakika bile geçirmeme izin vermiyordu. Küçük velet bütün sevgimi ve dikkatimi talep ediyordu. Okulu, dersleri ve sınavları tamamen bir kenara bırakmıştım. O aralar bizi en çok eğlendiren cihaz, Hamit'in babasının Siyamak'a hediye olarak getirdiği televizyondu.

Yazın sonuna doğru Hamit'in annesi ve babasıyla bir seyahate çıktık. Bu bir mucizeydi! Ve çok keyifli bir haftaydı. Annesi etrafta olduğundan Hamit tamamen savunmasızdı. Seyahate gitmemek için binlerce bahane bulsa da hiçbiri işe yaramadı. Bu, benim Hazar Denizi kıyılarına ilk gidişimdi. Heyecanlı bir çocuk gibiydim. Bütün o güzelliği, yeşilliği ve sonunda da köpüren dalgaları görünce hayrete düştüm ve hepsine hayran kaldım. Denizin kıyısında saatlerce oturup bu güzelliğin tadını çıkarabilirdim. Siyamak da ailenin içinde ve bu ortamda bulunmayı sevmiş gibi görünüyordu. Hamit'in kollarına atılıyordu ve ancak yorulduğunda veya acıktığında bana geliyordu. Hamit'in ellerini kendi minicik ellerinin arasına alıyordu ve babaannesiyle dedesi onları izlerken mest oluyorlardı. Bir gün Hamit'in annesi neşeyle kulağıma fısıldadı: "Görüyorsun, değil mi? Hamit artık bu çocuğu bırakıp eski işlerinin peşine düşemez. İkinciyi de en kısa zamanda kucağına ver. Allah'a şükür!"

Hamit bir hasır şapka satın almıştı ve bunu Siyamak'ın açık tenini güneşten korumak için kullanmıştık fakat ben bakır rengine dönmüştüm. Bir gün Hamit'le annesinin fısıldaştıklarını fark ettim. Hamit dönüp dönüp bana bakıyordu. Kendime çekidüzen verdim. Başörtüsü takmayı ve çador giymeyi uzun zaman önce bırakmıştım ama nasıl giyindiğime hep dikkat ediyordum. O gün nispeten ince kumaşlı, kısa kollu ve açık yakalı bir elbise giymiştim. Diğer kadınların giydikleri mayolarla karşılaştırıldığında son derece geleneksel bir elbise olduğu halde, yine de benim için fazla açıktı. Beni eleştirmekte haklılar. Fazla cüretkâr oldum, diye düşündüm.

Sonradan Hamit yanıma geldiğinde, kaygılı bir şekilde, "Annen sana ne söylüyordu?" diye sordum.

"Hiçbir şey!"

"Ne demek hiçbir şey? Benim hakkımda konuşuyordu. Söyle bana, onu üzecek ne yapmışım?"

"Hadi ama! Sahiden de bu gelin kaynana hikâyelerinin tohumlarını senin kafanın derinlerine ekmişler! Annemin üzüldüğü falan yok. Neden bu kadar şüphecisin?"

"O halde bana ne dediğini anlat."

"Hiçbir şey. Sadece, 'Karın güneşte yanınca çok daha güzel oldu,' dedi."

"Sahi mi? Peki ya sen ne dedin?"

"Ben mi? Ne dememi isterdin?"

"Yani, ne düşünüyorsun, demek istiyorum."

Hamit beni alıcı gözle, beğeniyle ve fütursuzca baştan aşağı süzerken, "Annem haklı. Çok güzelsin ve her geçen gün daha da güzelleşiyorsun," dedi.

Kalbimde özel bir sevinç duydum ve düşünmeden gülümsedim. Hamit'in iltifatı beni çok memnun etmişti. Hamit ilk kez beni açıkça beğendiğini söylüyordu. Biraz alçakgönüllülük ederek, "Hayır! Sadece güneşin sayesinde. Yoksa her zaman solgunum. Hatırlamıyor musun? Geçen sene bana hasta insanlar gibi göründüğümü söylüyordun," dedim.

Hamit, "Hayır, hasta insanlar gibi görünmüyordun; yalnızca bir çocuğa benziyordun. Şimdi büyüdün, biraz kilo aldın ve buradaki güneş sayesinde çok daha güzel bir renge kavuştun. Gözlerin daha açık renk ve parlak görünüyor. Kısacası, güzel ve kusursuz bir kadına dönüşüyorsun..." diye cevap verdi.

Bu, hayatımın en iyi haftalarından biriydi. Bu ılık ve güneşli günlerin anısı, önümüzdeki birçok soğuk ve karanlık geceyi katlanılır hale getirecekti.

Siyamak'ım zeki, oyuncu, kıpırdak ve güzel bir çocuktu; en azından benim gözümde. Hamit ise gülerek, "Yabancı bir atasözüne göre, dünyada sadece tek bir güzel çocuk vardır ve her anne ona sahiptir!" derdi.

Siyamak erkenden yürümeye ve yarım yamalak sözcüklerle kendini ifade etmeye başladı. Şunu rahatlıkla söyleyebilirim ki

ilk adımlarını atmaya başladığı günden sonra, pek fazla sessizce oturmadı. Her ne isterse size zorla yaptırmaya çalışırdı ve bu işe yaramazsa istediğini elde edene kadar bağırıp ağlardı. Kayınvalidemin tahminlerinin aksine, bu çocuğun sevgisi ve ihtiyaçları bile Hamit'i evine ve ailesine bağlayamadı.

Bir yıl sonra tekrar okula dönmeyi düşünsem de oğlumla ilgilendiğim için hiç boş vaktim kalmıyordu. Sondan bir önceki senenin final sınavlarına girmeyi başarana dek, Siyamak iki yaşına gelmişti. Artık lise diplomamı almama ve rüyamı gerçekleştirmeme sadece bir yıl kalmıştı. Ancak birkaç ay sonra üzülerek tekrar hamile olduğumu öğrendim. Bu haberin Hamit'i sevindirmeyeceğini biliyordum ama bu kadar kızıp hoşnutsuzluk göstermesini beklemiyordum. Hamit büyük bir öfkeyle neden doğum kontrol haplarını alırken daha dikkatli olmadığımı sordu. Hapların bünyeme dokunduğunu ve beni hasta ettiğini anlatmaya çalıştıkça daha da sinirlendi.

"Hayır, sorun senin bu aptalca zihniyetin," diye bağırdı. "Herkes hap kullanıyor, nasıl oluyor da bir tek sen bunları içince hastalanıyorsun? Neden sadece bir bebek makinesi olmayı sevdiğini itiraf etmiyorsun? Sonunda hepiniz hayat amacı olarak bunu seçiyorsunuz. Her yıl bir bebek doğurmakla beni tuzağa düşürüp davamdan vazgeçirebileceğini mi sanıyorsun?"

"Sanki oğlumuzu büyütmeme yardım ettin veya onunla çok zaman geçirdin de şimdi daha fazla zaman ayırman gerekeceğinden korkuyorsun. Karınla çocuğun için ne zaman endişelendin ki ikinci çocukla dertlerinin artacağını düşünüyorsun?"

"Senin varlığın bile benim için bir ayak bağı. Beni boğuyorsun. İkinci bir çocuğun ağlamasına ve zırlamasına tahammülüm yok. Çok geç olmadan çaresine bakmalısın."

"Neyin çaresine bakmalıyım?"

"Kürtaj yaptır. Tanıdığım bir doktor var."

"Yani çocuğumu öldüreyim mi? Tıpkı Siyamak gibi bir çocuğu!"

"Yeter!" diye haykırdı Hamit. "Bu saçmalıklardan bıktım usandım. Ne çocuğu? O şu anda yalnızca birkaç hücreden oluşan bir fetüs. Sanki velet gözünün önünde emekliyormuş gibi, çocuğum, diyorsun."

"Tabii derim, çünkü yaşıyor. O, ruhu olan bir insan."

"Sana bu saçmalıkları kim öğretti? Kum'daki yaşlı ve eski kafalı kadınlar mı?"

Ağlayarak ve öfke içinde, "Çocuğumu öldürmeyeceğim! Bu senin de çocuğun. Bunu nasıl düşünürsün?" dedim.

"Haklısın. Bu benim hatam. Daha ilk günden sana hiç dokunmamalıydım. Yılda bir kez eve gelsem bile, hamile kalmayı başarıyorsun. Söz veriyorum, bir daha asla bu hatayı yapmayacağım. Sen de ne istersen yapabilirsin fakat şunu açıkça belirteyim; bana güvenme ve benden hiçbir şey bekleme."

"Zaten senden hiçbir şey beklediğim yok. Benim için ne yaptın ki? Hangi sorumluluğunu yerine getirdin ki şimdi senden daha fazlasını bekleyeyim?"

"Her neyse, sadece yokmuşum gibi farz et."

Bu sefer beni neyin beklediğini biliyordum ve her şeyi önceden hazırladım. Pervin Hanım, onlara daha kolay ulaşabileyim ve geçen seferki gibi paniklemeyeyim diye annemin evine bir telefon kablosu çekti. Neyse ki bebek yaz sonunda, okullar tatile girdiğinde doğacaktı. Beklenmedik bir şekilde hastaneye gitmem gerekirse Siyamak'a göz kulak olması için Fati'nin gelip son birkaç hafta benimle kalmasına karar verdik. Bebek için ihtiyaç duyacaklarımı hazırladım. Siyamak'ın eski kıyafetleri hâlâ kullanılabilir durumda olduğundan, fazla bir şey almam gerekmedi.

Annem sürekli, "Hamit Ağa etrafta yok mu?" diye sorup duruyordu.

Ben de, "Gördüğün gibi, Hamit'in düzenli bir çalışma programı yok. Bazı geceler matbaada kalması gerekiyor ve sık sık son dakikada kesinleşen iş gezilerine gidiyor," gibi bahaneler uyduruyordum.

İlk hamileliğimin aksine, bu sefer her şey yolunda ve programa uygun gitti. Yalnızca kendime güvenebileceğimi bildiğimden, her şeyi dikkatlice planlayarak tertipledim. Tedirgin ya da endişeli değildim. Beklediğim gibi, sancılarım başladığında Hamit yanımda değildi ve doğum yaptığımı ancak iki gün sonra öğrendi.

Annem çileden çıktı. "Bu saçmalık!" dedi. "Doğum yaparken kocalarımızın başucumuzda olması bizim de âdetimiz değildi ama sonrasında bizi görmeye gelip biraz şefkat ve ilgi gösterirlerdi. Fakat senin bu kocan artık gerçekten çok ileri gitti; sanki hiçbir şey olmamış gibi davranıyor."

"Boş ver, anne. Sen neden canını sıkıyorsun ki? Etrafta olmaması daha iyi. Zaten zihnini kurcalayan binbir türlü derdi ve sorumluluğu var."

İlk seferkinden çok daha güçlü ve tecrübeliydim. Saatler boyunca sancılar ve korkunç acılar çektiğim halde doğum normal bir şekilde gerçekleşti ve ben de başından sonuna kadar kendimdeydim. Bebeğin ağladığını duyunca kendimi bir tuhaf hissettim. "Tebrikler!" dedi doktor. "Tombul bir oğlunuz oldu."

Bu sefer annelik hissini deneyimlemek için zamana ihtiyacım olmadı; bu duyguyu vücudumun her zerresinde hissedebiliyordum. Geçen seferkinin aksine, bu bebekle ilgili hiçbir şey bana tuhaf ya da olağandışı gelmiyordu. Ağlayınca gerilmiyordum, öksürdüğünde veya hapşırdığında paniklemiyordum ve geceleri uyumadığında sinirlenmiyordum. O da Siyamak'tan daha sakin ve hoşgörülü bir bebekti. Çocuklarımın huyları, benim doğum sırasındaki ruhsal durumumun birebir yansımasıydı.

Hastaneden taburcu olduktan sonra kendi evime gittim; böylesi çocuklar için daha kolaydı. Farklı ihtiyaçları olan iki oğlanla ilgilenmeye başladım ve derhal ev işlerini üstlendim. Hamit'e güvenemeyeceğimi biliyordum. Sonunda aradığı bahaneyi bulmuştu. Beni suçlu bularak kendini özgür kılmış ve bütün sorumluluklarını bana devretmişti. Üstelik sanki ona borçluymuşum gibi davranıyordu. Geceleri nadiren eve geliyor, gelince de farklı bir

odada uyuyor, beni ve çocukları tamamen görmezden geliyordu. Gururum ondan bir şey istememe ya da beklememe engel oluyordu; belki de bunun bir işe yaramayacağını biliyordum.

En büyük sorunum Siyamak'tı. Hayatına bir rakip getirdiğim için beni kolay kolay affedecek bir çocuk değildi. Kollarımda bir bebekle eve girdiğimde, sanki ona en büyük ihaneti etmişim gibi davrandı. Bana koşup eteğime sarılmadığı gibi, kaçıp yatağın altına saklandı. Bebeği Fati'ye verip Siyamak'ın peşinden gittim. Tatlı dille ve sözler vererek onu kollarıma alıp öptüm ve kendisini ne kadar çok sevdiğimi söyledim. Ona daha önceden satın aldığım oyuncak arabayı verip, bunu küçük erkek kardeşinin onun için aldığını söyledim. Siyamak şüpheyle oyuncak arabaya baktı ve gelip bebeği görmeyi gönülsüzce kabul etti.

Yine de taktiklerim işe yaramadı. Siyamak her geçen gün daha da hırçın ve sinirli bir çocuk oldu. İki yaşına geldiğinde konuşmayı tamamen öğrendiği ve kendini rahatlıkla ifade edebildiği halde artık nadiren konuşuyordu; konuştuğu zaman da sözcükleri birbirine karıştırıyor ya da yanlış sözcükleri kullanıyordu. Ara sıra altını bile ıslatıyordu. Neredeyse bir yıldır altını bağlamam gerekmiyordu; oysa şimdi altına zorla bez bağlamaya mecburdum.

Siyamak o kadar üzgün ve keyifsizdi ki ona her baktığımda yüreğim sızlıyordu. Bu üç yaşındaki oğlanın omuzları, hüznünün ağırlığıyla daha da kırılgan görünüyordu. Ne yapacağımı bilmiyordum. Çocuk doktoru, Siyamak'ı küçük kardeşinin bakımına dahil etmemi ve önünde bebeği kucağıma almamaya özen göstermemi söyledi. İyi ama bu nasıl mümkün olabilirdi ki? Bebeğimi emzirirken Siyamak'a sahip çıkabilecek kimse yoktu ve Siyamak da kardeşine şiddet göstermeden onun yakınında olmayı reddediyordu. Hayatında hissettiği boşluğu tek başıma dolduramazdım. Siyamak'ın babasına ihtiyacı vardı.

Aradan bir ay geçmişti ama hâlâ daha bebek için bir isim seçmemiştik. Bir gün annem ziyarete geldiğinde, "O karaktersiz ba-

bası, oğluna bir isim vermek istemiyor mu? Neden bu konuda bir şey yapmıyorsun? Zavallı çocuk... insanlar çocuklarına isim koyulmasını kutlamak için partiler veriyorlar, uygun bir isim seçmek için tavsiyeler alıp kehanetlere başvuruyorlar; oysa siz ikiniz bunu umursamıyorsunuz bile," dedi.

"Henüz çok geç değil."

"Çok geç değil mi? Çocuk neredeyse kırk günlük! Er ya da geç ona bir isim vermek zorunda kalacaksınız. Ona daha ne kadar, 'bebeğim' demeyi düşünüyorsun?"

"Ona, 'bebeğim' demiyorum."

"Ne diyorsun o zaman?"

İçgüdüsel olarak, "Sait!" dedim.

Pervin Hanım'ın bakışları beni delip geçti. Gözlerinde endişe ve bir damla gözyaşı vardı. Her şeyden habersiz olan annem, "Sait güzel bir isim, hem Siyamak'la da uyumlu," dedi.

Bir saat sonra, yatak odasında bebeği emzirirken Pervin Hanım içeri gelip yanıma otururken, "Bunu yapma," dedi.

"Neyi yapmayayım?" diye sordum.

"Oğluna Sait adını verme."

"Neden? Sizce de güzel bir isim değil mi?"

"Bana aptalı oynama. Ne demek istediğimi gayet iyi biliyorsun. Neden hüzünlü anıları geri getirmek isteyesin ki?"

"Bilmiyorum. Belki de bu buz gibi evde çocuğumu tanıdık bir isimle çağırmak istiyorum. Ne kadar yalnız ve ilgiye muhtaç olduğumu tahmin edemezsiniz. Bu evde birazcık sevgi görseydim, onun adını çoktan unuturdum."

"Bunu yaparsan, oğluna her seslendiğinde Sait'i düşüneceksin ve hayatın daha da zorlaşacak."

"Biliyorum."

"O zaman farklı bir isim seç."

Birkaç gün sonra, bir fırsatını bulup Hamit'e, "Bu çocuğa nüfus cüzdanı çıkarmayı düşünmüyor musun? Ona bir isim vermemiz gerekiyor. Bunu hiç düşündün mü?" diye sordum.

"Tabii ki. Onun adı Ruzbeh," dedi Hamit.

Ruzbeh'nin kim olduğunu biliyordum ve ister bir hain ister kahraman olsun, Hamit'in hiçbir koşulda ona bu ismi koymasına izin vermeyecektim. Oğlumun kendine ait bir ismi olmalıydı ki kendi kişiliğiyle ona anlam verebilsin.

"Kesinlikle olmaz! Bu sefer çocuğuma kendi idollerinden birinin ismini vermene müsaade etmeyeceğim. Çocuğumun ona her seslendiğimde hoşuma gidecek bir isminin olmasını istiyorum; bana ölü bir adamı ya da acı veren bir ölümü hatırlatan bir isminin olmasını değil," diye itiraz ettim.

"Ölü bir adam mı? O, fedakârlığın ve direnişin destekçisiydi."

"Aferin ona. Ben oğlumun fedakârlığın ve direnişin destekçisi olmasını istemiyorum; onun normal ve mutlu bir hayat sürmesini istiyorum."

"Sen gerçekten sıradan birisin. Devrimin önemi ve özgürlüğe giden yolu kat eden gerçek kahramanlar hakkında hiçbir fikrin yok. Yalnızca kendini düşünüyorsun."

"Allah aşkına, kes şunu! Artık bu ezberlenmiş nutuklarına katlanamıyorum. Evet, ben sıradan ve bencil biriyim. Yalnızca kendimi ve çocuklarımı düşünüyorum, çünkü bizi benden başka düşünen yok. Üstelik bu çocuğun hiçbir sorumluluğunu üstlenmeyi kabul etmezken, nasıl oldu da sıra ona isim vermeye gelince birdenbire baba olduğunu hatırladın? Hayır, bu sefer çocuğumun adını ben seçeceğim. Adı Mesut olacak."

Siyamak üç yaşını dört ay geçmişken ve Mesut sekiz aylıkken, Hamit ortadan kayboldu. Elbette ben durumu ilk başta böyle algılamamıştım.

Hamit, "Bizim çocuklarla birkaç haftalığına Rezaiye'ye gideceğiz," demişti.

"Rezaiye mi? Neden oraya gidiyorsunuz?" diye sormuştum. "Sanırım sonra Münire'yi ziyaret etmek üzere Tebriz'e de gideceksin, değil mi?"

"Hayır! Aslına bakarsan, kimsenin nerede olduğumu bilmesini istemiyorum."

"Fakat baban işe gitmediğini bilecek."

"Biliyorum. Bu yüzden ona eski bir kitap koleksiyonu bulunan, bazılarını satmak ve diğerlerini de tekrar bastırmak isteyen birini görmek üzere şehir dışına çıkacağımı söyledim. On günlük izin istedim. O zamana kadar başka bir bahane bulurum."

"Yani orada ne kadar kalacağını bilmediğini mi kastediyorsun?"

"Hayır ve lütfen sorun çıkarma. Başarılı olursak, daha uzun süre kalacağız. Olamazsak, bir haftayı bulmadan dönebiliriz."

"Neler oluyor? Kimlerle gidiyorsun?"

"Ne kadar meraklısın! Beni sorguya çekmeyi bırak."

"Üzgünüm," dedim. "Kesinlikle bana nereye gittiğini söylemek zorunda değilsin. Ben kimim ki senin planlarından haberdar olayım?"

"Hadi ama, bu kadar içerlemene gerek yok," dedi Hamit. "Ve ortalığı velveleye verme. Biri soracak olursa, sadece iş gezisinde olduğumu söyle. Annemin yanındayken de onun yüreğine su serpecek ve onu boş yere endişelendirmeyecek şekilde davranman gerek."

İlk iki üç hafta sakin geçti. Hamit'in yanımızda olmamasına alışkın olduğumuz için yokluğunda hiçbir zorluk çekmiyorduk. Bana bir aylık masrafları karşılamaya yetecek kadar para bırakmıştı ve biraz da kendime ait param vardı. Bir ay sonra Hamit'in annesi ve babası endişelenmeye başlamıştı ama onları sakinleştirip Hamit'ten haber aldığımı, kısa süre önce onunla konuştuğumu, iyi olduğunu ancak işinin biraz daha uzadığını ve benzer başka yalanlar söylüyordum.

Haziranın başında hava birden ısındı ve çocuklar arasında koleraya benzer bir hastalık yayılmaya başladı. Oğullarımı korumak için gösterdiğim bütün gayrete rağmen, ikisi de hastalandı. Mesut'un hafif ateşinin çıktığını ve karnının ağrıdığını görür görmez, Pervin Hanım'ın gelip Siyamak'a göz kulak olmasını

beklemeden iki oğlumu da derhal doktora götürdüm ama gece geç saatte ikisinin de durumu kötüleşti. Verdiğim bütün ilaçları kusmaya başladılar. Ateşleri de her geçen dakika daha da yükseliyordu. Mesut'un durumu daha kötüydü. Korkmuş bir serçe gibi kesik kesik nefes alıyor, küçük karnı ve göğsü inip kalkıyordu. Siyamak'ın yüzü kıpkırmızı olmuştu ve onu tuvalete götürmemi isteyip duruyordu. Etrafta daireler çizerek koşturuyordum. Çocukların ayaklarını buzlu suya koydum, alınlarına soğuk havlular koydum fakat durumlarında bir değişiklik olmadı. Mesut'un dudaklarının beyaz ve kuru olduğunu fark edince doktorun son söylediğini hatırladım. "Çocuklar düşündüğünden çok daha çabuk susuz kalırlar ve bu, ölüme kadar gidebilir."

İçimden bir ses bir dakika daha beklersem çocuklarımı kaybedeceğimi söylüyordu. Saate baktım. Saat neredeyse sabahın iki buçuğuydu. Ne yapacağımı bilemedim. Beynim çalışmıyordu. Tırnaklarımı yiyordum ve gözyaşlarım elime damlıyordu. Sevgili çocuklarım bu dünyadaki tek varlıklarımdı. Onları kurtarmalı, bir şeyler yapmalı, güçlü olmalıydım. Kimi arayabilirdim ki? Kimi ararsam arayayım bize gelmesi zaman alacaktı ve kaybedecek zaman yoktu.

Taht-ı Cemşid Caddesi üstünde bir çocuk hastanesi olduğunu biliyordum. Acele etmeliydim. İki oğlumun da altını bağlayıp evdeki bütün parayı yanıma alarak bir kolumla Mesut'u kucakladım ve Siyamak'ın elinden tutup yola çıktım. Sokaklar bomboştu. Halsiz düşen ve ateşler içinde yanan zavallı küçük Siyamak zar zor yürüyordu. İkisini de taşımaya çalışsam da yanıma aldığım ağır çanta bunu imkânsız kılıyordu ve birkaç adımda bir durup Siyamak'ı indirmek zorunda kalıyordum. Masum çocuklarımın ağlayacak takatleri bile kalmamıştı. Evle sokağın köşesi arasındaki mesafe bitmek bilmiyordu. Siyamak neredeyse bayılacaktı. Onu kolundan çekiştiriyordum; ayakları yerde sürünüyordu. Çocuklarıma bir şey olursa kendimi öldürürüm, diye düşünüyordum. Zihnimden geçen tek bilinçli düşünce buydu.

Yanıma bir araba yanaştı. Tek kelime bile etmeden arka kapıyı açtım ve çocuklarla birlikte arabaya bindim. Sadece, "Çocuk Hastanesi. Taht-ı Cemşid Caddesi. Allah Aşkına acele edin," diyebildim.

Şoför, efendi bir adama benziyordu. Dikiz aynasından bana bakarak, "Ne oldu?" diye sordu.

"Bu öğleden sonra biraz hastalandılar. İshal olmuşlardı ama durumları aniden kötüleşti. Ateşleri çok yüksek. Yalvarırım daha hızlı gidin," dedim.

Kalbim deli gibi çarpıyor, nefessiz kalacak gibi oluyordum. Araba boş caddelerde yol alıyordu. Adam, "Neden yalnızsınız?" diye sordu. "Babaları nerede? Çocukları hastaneye kendi başınıza yatıramazsınız."

"Evet, yatırabilirim. Yani bunu yapmak zorundayım, yoksa onları kaybedeceğim," dedim.

"Yani, babaları yok mu?"

"Hayır yok," diye bağırdım ve öfkeyle, bakışlarımı kaçırdım. Hastanenin önüne gelince şoför arabadan dışarı fırlayıp Siyamak'ı kollarına aldı, ben de Mesut'u kucakladım ve içeriye koştuk. Acil servis doktoru çocukları görür görmez suratını asarak, "Neden bu kadar beklediniz?" dedikten sonra artık bilincini yitirmiş olan Mesut'u kucağımdan aldı.

"Doktor, Allah aşkına, bir şeyler yapın," diye yalvardım.

"Elimizden geleni yapacağız," dedi. "Siz hasta kabul ofisine gidip evrak işleriyle ilgilenin. Gerisi Allah'ın bileceği iş."

Bizi hastaneye getiren adam bana öylesine acıyarak bakıyordu ki gözyaşlarıma daha fazla hâkim olamadım. Bir banka oturup başımı ellerimin arasına aldım ve ağladım. Gözlerim, ayaklarıma takıldı. Aman Allah'ım! Ayağımda ev terliklerim vardı. Sokakta neredeyse yüz defa düşmenin eşiğine gelmeme şaşmamak gerekirdi.

Hastane, çocukları kabul etmek için ödeme yapmamı şart koştu. Bizi getiren adam yanında para olduğunu söyledi ama ben ondan para almayı kabul etmedim. Kabul memuruna yanımda-

ki bütün parayı vererek kalan miktarı ertesi sabah ilk iş olarak ödeyeceğimi söyledim. Uykulu memur biraz söylense de sonunda kabul etti. Bana yardım eden adama teşekkür edip artık gitmesi gerektiğini söyledim. Sonra telaşla acil servise döndüm.

Hastane yataklarında uzanan çocuklarım küçük ve çelimsiz görünüyorlardı. Siyamak'a bir serum bağlamışlardı ama Mesut'un damarını bulamamışlardı. Bütün vücuduna iğneler batırıyorlardı ama baygın haldeki oğlum tek bir ses bile çıkarmıyordu. Ona her iğne batırdıklarında, sanki kalbime bir hançer saplanıyordu. Hıçkırıklarım doktorun ve hemşirelerin dikkatini dağıtmasın diye elimle ağzımı kapattım. Gözyaşlarımdan oluşan bir perdenin ardından sevgili çocuğumun yavaşça ölmesine şahit oluyordum. Doktorun dikkatini dağıtmak için ne yaptım bilmiyorum ama doktor, hemşireye beni odadan çıkarmasını işaret etti. Hemşire elini omzuma koydu ve beni kibar ama kararlı bir şekilde kapıya kadar geçirdi.

"Hemşire, neler oluyor? Yoksa oğlumu yitirdim mi?" diye sordum.

"Hayır, hanımefendi. Kendinizi üzmeyin. Dua edin. Allah nasip ederse iyileşecek," dedi.

"Allah aşkına, bana doğruyu söyleyin. Durumu çok mu kritik?"

"Tabii ki durumu iyi değil fakat bir damar bulup serumu bağlayabilirsek umudumuz olabilir."

"Yani bunca doktor ve hemşire, çocuğun damarını bulamıyorlar mı?"

"Hanımefendi, çocukların damarları çok hassastır; ateşleri olduğunda ve bu kadar fazla su kaybettiklerinde bir damar bulmaksa daha da güçtür."

"Peki, ne yapabilirim?"

"Hiçbir şey. Yalnızca burada oturup dua edin."

O ana kadar tüm kalbimle Allah'a yakarmış olsam da ağzımdan tek bir düzgün cümle veya dua çıkmamıştı. Temiz hava al-

mam, gökyüzünü görmem gerekiyordu. Gök kubbeye bakmadan Allah'la konuşamazdım. Sanki onunla ancak o zaman yüzleşebilirmişim gibi geliyordu.

Dışarı çıkıp serin sabah havasını yüzümde hissettim. Gökyüzüne baktım. Hava tam olarak aydınlanmamıştı, hâlâ karanlık sayılırdı. Birkaç yıldız gördüm. Duvara yaslandım. Titreyen dizlerim, ağırlığımı taşımakta zorlanıyordu. Ufka bakarak, "Allah'ım, bizi bu dünyaya neden getirdiğini bilmiyorum. Daima seni hoşnut eden şeylerle tatmin olmaya çalıştım ama eğer çocuklarımı benden alırsan, elimde sana şükran duymamı sağlayacak hiçbir şey kalmayacak. Sana dil uzatmak istemiyorum ama bu haksızlık olur. Yalvarırım onları benden alma. Onları bana bağışla," dedim. Ne dediğimi bilmiyordum ama Allah'ın beni duyduğunu ve anladığını biliyordum.

Tekrar içeri girip odanın kapısını açtım. Mesut'un ayağına bir serum bağlanmıştı ve bacağında da bir alçı vardı.

"Ne oldu? Bacağı mı kırılmış?" diye sordum.

Doktor gülerek, "Hayır, hanımefendi. Serumu çıkaramasın diye bacağını alçıya aldık," dedi.

"Durumu nasıl? İyileşecek mi?"

"Bekleyip görmemiz gerekecek."

Çocukların yatakları arasında gidip geliyordum. Mesut'un kafasını oynattığını ve Siyamak'ın da sessizce inlediğini duymak bana umut vermişti. Sabah sekiz buçukta çocukları normal bir hastane odasına naklettiler.

"Allah'a şükür tehlikeyi atlattılar," dedi doktor. "Fakat çok dikkatli olmalı ve serumların çıkmadığından emin olmalıyız."

En zoru serumu Siyamak'ın kolunda tutmaktı.

Annem, Pervin Hanım ve Fati panik halde hastane odasına daldılar. Annem çocukları görünce gözyaşlarına boğuldu. Siyamak huysuzlandığı için birinin sürekli kolunu sabit tutması gerekiyordu. Mesut hâlâ çok halsizdi. Bir saat sonra babam geldi. Siyamak'a o kadar üzgün bir şekilde baktı ki yüreğim sızladı. Si-

yamak babamı görür görmez ona doğru uzanıp ağlamaya başladı. Ancak babam onu okşadıkça birkaç dakika sonra sakinleşerek uyuyakaldı.

Hamit'in annesi ve babası Mansure ve Menekşe'yle birlikte geldiler. Annem onları kızgın bakışlarla ve iğneleyici sözlerle karşıladı. Buna bir son vermesi için ona ters ters bakmak zorunda kaldım; zaten yeterince utanmış ve üzülmüşlerdi. Mansure, Fati, Pervin Hanım ve Menekşe benimle kalmayı teklif ettiler; bense yanımda Pervin Hanım'ın olmasını tercih ettim. Fati'nin kendisi daha çocuktu, Mansure'nin ilgilenmesi gereken bir oğlu vardı ve Menekşe'yle pek de sıcak bir ilişkimiz yoktu.

Pervin Hanım ve ben bütün gece uyumadık. O Siyamak'ın elini tutarken ben de Mesut'un yatağına oturup kollarımla onu sardım ve başımı bacaklarına dayadım. O öğleden sonradan beri Mesut da huzursuzlanmaya başlamıştı.

Zor ve yorucu üç günün ardından eve döndük. Üçümüz de çok kilo kaybetmiştik. Dört gecedir uyumamıştım. Aynada kendime baktım; gözlerimin altında koyu renk halkalar vardı, yanaklarım çökmüştü. Pervin Hanım bir afyon bağımlısı gibi görünüyordu. Fati'yle birlikte yanımda kaldılar. Çocukları yıkayıp uzun bir banyo yaptım. Yaşadığım acıları yıkayarak üstümden atmak istiyordum ama bu anının sonsuza dek benimle kalacağını ve Hamit'i yanımda olmadığı için asla affetmeyeceğimi biliyordum.

İki hafta sonra, hayat neredeyse normale dönmüştü. Siyamak yine yaramaz, huysuz ve inatçıydı. Artık Mesut'un varlığına alışmıştı ve onu kucaklamama izin veriyordu. Yine de içten içe bana olan kızgınlığının geçmediğini hissediyordum. Mesut hayatından memnun ve neşeliydi; herkesin kollarına atılıyor, kimseden kaçmıyordu ve her geçen gün daha sevimli ve tatlı bir çocuk oluyordu. Kollarını boynuma doluyor, yanağımdan öpüyor ve sanki beni yiyip yutmak istermişçesine ufacık dişlerini yüzüme geçiriyordu. Sevgi gösterileri çok sevimliydi. Siyamak küçükken bile

bana sevecen davranmamıştı. Sevgi gösterileri daima kısıtlı gibiydi. Aynı anne babanın çocukları nasıl bu kadar farklı olabilir, diye merak ediyordum.

Hamit gideli iki ay olmuştu ve ondan hiç haber alamamıştım. Tabii daha önce beni uyardığı için endişeli değildim. Oysa annesi ve babası tekrar tedirgin olmaya başlamışlardı. Onlara mecburen Hamit'in aradığını, iyi olduğunu ve projesi nedeniyle daha uzun süre orada kalması gerektiğini söylüyordum.

"Bu ne biçim bir iş böyle?" diye sordu annesi, kızgın bir biçimde. Sonra kocasına dönerek, "Matbaaya uğrayıp onu nereye gönderdiklerini ve işinin neden bu kadar uzun sürdüğünü öğren," dedi.

Aradan iki hafta daha geçti. Bir gün, bir adam telefon edip, "Sizi rahatsız ettiğim için üzgünüm fakat Şehrazat ve Mehdi'den haber aldınız mı diye soracaktım," dedi.

"Şehrazat mı? Hayır. Siz kimsiniz?" diye cevap verdim.

"Ben Şehrazat'ın erkek kardeşiyim. Çok endişeliyiz. İki haftalığına Meşhed'e gideceklerini söylemişlerdi ama aradan iki buçuk ay geçti ve onlardan hiçbir haber alamadık. Annem aşırı derecede kaygılanıyor."

"Meşhed mi?"

"Başka bir yere mi gidiyorlardı?"

"Bilmiyorum. Ben Rezaiye'ye gittiklerini sanıyordum."

"Rezaiye mi? Rezaiye neresi, Meşhed neresi..."

Sonra bunu söylediğimi pişman olup huzursuzca, "Hayır, bir hata yapmış olmalıyım. Bu arada, size bu telefon numarasını kim verdi?" dedim.

Karşımdaki, "Korkmayın," dedi. "Bana bu numarayı Şehrazat verdi ve acil durumda birinin cevap verebileceği tek telefon olduğunu söyledi. Orası Hamit Sultani'nin evi değil mi?"

"Evet, doğru fakat ben de bir şey bilmiyorum."

"Bir şey öğrenirseniz, lütfen beni arayın. Annem meraktan hasta oldu. Mecbur kalmasaydım sizi rahatsız etmezdim."

Tedirgin olmaya başlamıştım. Hamit ve arkadaşları nereye gitmişlerdi? Ailelerinin endişelerini gidermek için bir telefon bile edemeyecekleri bir yerde mi bulunuyorlardı? Belki de Hamit bunu umursamıyordu fakat Şehrazat o kadar da düşüncesiz ve umursamaz biri gibi görünmüyordu.

Param bitmişti. Hem Hamit'in bana bıraktığı kadarını, hem de kendi biriktirdiğim parayı harcamıştım. Çocukların hastane giderlerini ödemek için zaten babamdan borç almıştım ve Hamit'in babasını daha fazla endişelendirmemek için ona da bir şey söyleyemezdim. Pervin Hanım'dan bile bir miktar borç almıştım ama o da eriyip gitmişti.

Hamit nasıl yaşadığımızı umursamıyor muydu? Ya da başına gerçekten bir şey mi gelmişti?

Aradan üç ay geçti. Artık Hamit'in annesini yeni yalanlar uydurarak sakinleştiremiyordum. Her geçen gün daha da endişeleniyordum. Annesi sürekli ağlıyor, "Oğlumun başına korkunç bir şeyin geldiğini biliyorum; yoksa beni mutlaka arardı ya da mektup yazardı," diyordu.

Beni üzecek bir şey söylememeye çalışıyordu ama bir şekilde beni suçladığının farkındaydım. Hiçbirimiz Hamit'in tutuklanmış olabileceğini söylemeye cesaret edemiyorduk.

Menekşe, "Hadi, polisi arayalım," dedi.

Babası dehşete kapılarak, "Hayır hayır. Bu, işleri daha da karıştırır!" dedi ve birbirimize baktık. Annesi de Hamit'in hayırsız arkadaşlarına sövüp saymaya devam ediyordu.

Babası, "Sevgili Masum, sende Hamit'in arkadaşlarından birinin adresi ya da telefon numarası var mı?" diye sordu.

"Hayır," dedim. "Görünüşe göre hepsi birlikteler. Bir süre önce bir adam aradı ve Şehrazat'ın erkek kardeşi olduğunu söyledi. O da endişeliydi ve bilgi almaya çalışıyordu fakat tuhaf bir

şey söyledi. Dediğine göre Şehrazat'la Mehdi Meşhed'e gitmişler; oysa Hamit, Rezaiye'ye gideceklerini söylemişti."

"O zaman belki de birlikte gitmemişlerdir. Belki de farklı görevleri vardır."

"Görevler mi?"

"Aman, ne bileyim. Onun gibi bir şey işte."

Sonra babası bir fırsatını bulup beni bir kenara çekerek, "Sakın kimseyle Hamit hakkında konuşma," dedi.

"Fakat herkes bir seyahate gittiğini biliyor," diye cevap verdim.

"Evet ama ortadan kaybolmasıyla ilgili hiçbir şey söyleme. Sadece hâlâ Rezaiye'de olduğunu, işinin uzadığını ve seninle sürekli temas kurduğunu söyle. Sakın ondan haber alamadığını söyleme. Bu şüphe çeker. Ben de Rezaiye'ye gideceğim. Bakalım bir şeyler öğrenebilecek miyim. Bu arada, paran var mı? Hamit sana masrafları karşılamaya yetecek kadar para bıraktı mı?"

Gözlerimi yere indirerek, "Hayır, çocuk hastanesine yaptığım ödemeden sonra elimdeki bütün para tükendi," dedim.

"O halde neden bir şey söylemedin?"

"Sizi üzmek istemedim. Annemle babamdan bir miktar borç aldım."

"Ah, bunu yapmamalıydın. Bana söylemeliydin."

Bunu üstüne babası bana biraz para verip, "Ailene olan borcunu hemen öde ve parayı Hamit'in gönderdiğini söyle," dedi.

Bir hafta sonra, Hamit'in babası hiçbir sonuç vermeyen seyahatinden yorgun ve umutsuz bir şekilde döndü. Münire'nin kocasıyla, Sovyetler Birliği sınırına varana dek Azerbaycan eyaletindeki bütün şehirleri aramışlar fakat Hamit'in izini bulamamışlardı. Artık gerçekten kaygılanmaya başlamıştım. Hamit'i merak edeceğim hiç aklıma gelmezdi. Hamit bu alışkanlığımı evliliğimizin en başından kırmıştı; ancak bu sefer durum farklıydı. Uzun süredir ortada yoktu ve koşullar da şüphe uyandırıyordu.

Ağustos ayının sonlarına doğru, bir gece tuhaf bir ses duyup uykumdan sıçradım. Hava hâlâ ılıktı ve pencereleri açık bırakmıştım. Kulak kesildim. Ön bahçeden bir ses geliyordu. Saate baktım. Sabaha karşı üçü on geçiyordu. Bibi bu saatte dışarıda olamazdı.

İçeri bir soyguncunun girdiğini sanarak dehşete kapıldım.

Birkaç derin nefes alıp cesaretimi topladım ve parmak ucumda pencereye yürüdüm. Zayıf ay ışığında bir arabanın gölgesi ve ön bahçede duran üç adam gözüme çarptı. Telaş içinde ileri geri koşturup bir şeyler taşıyorlardı. Çığlık atmak istesem de yapamadım. Sadece orada durup adamları izledim. Birkaç dakika sonra, evden hiçbir şey almadıklarını fark ettim. Aksine, arabadan kilere bir şeyler aktarıyorlardı. Hayır, bunlar hırsız değildi. Sakin ve sessiz olmam gerektiğini anladım.

On dakika sonra, üç adam eşyaları taşımayı bitirdi ve kilerden dördüncü bir adam çıktı. Hamit'i karanlıkta bile tanıdım. Mutlak bir sessizlik içinde arabayı bahçeden dışarıya ittirmelerinin ardından Hamit bahçe kapısını kapatarak merdivenleri çıkmaya başladı. Tuhaf ve çelişkili duygular içindeydim. Öfke ve dargınlık, dönüşü nedeniyle hissettiğim sevinç ve rahatlamayla karışmıştı.

Kendimi kayıp çocuğunu bulduktan sonra yüzüne okkalı bir tokat atan, sonra da onu kollarına alıp hıçkırarak ağlayan bir anne gibi hissediyordum. Hamit yukarı katın kapı kilidini mümkün olduğunca sessiz bir biçimde açmaya çalışıyordu. Onu kızdırmak istediğim için içeri girer girmez ışıkları açtım. Hamit geri çekilerek korkuyla bana baktı. Birkaç saniye sonra, "Sen uyanık mısın?" diye sordu.

İğneleyici bir şekilde, "Vay vay! Seni burada görmek ne büyük sürpriz. Yolunu mu kaybettin?" dedim.

Hamit, "Harika! Ne sıcak bir karşılama!" diye cevabı yapıştırdı.

"Bir de karşılama mı bekliyordun? Ne kadar yüzsüzsün! Bunca zamandır neredeydin? Zahmet edip aramadın bile. Bir mesaj,

kısa bir mektup ya da herhangi bir haber göndersen ölür müydün yani? Meraktan öleceğimiz aklına gelmedi mi?"

"Beni ne kadar merak ettiğini gayet iyi görüyorum!"

"Evet, salak olduğum için merak ettim ama beni boş ver; üzüntüden hasta olan zavallı annenle babanı da mı düşünmedin?"

"Sana yaygara koparmamanı, işimizin beklenenden uzun sürebileceğini söylemiştim."

"Evet, on beş günlük bir iş bir aya kadar uzar ama dört ay sürmez. Zavallı adamcağız her yerde seni aradı. Ona bir şey olacak diye korktum."

"Beni mi aradı? Beni nerelerde aradı?"

"Her yerde! Hastanelerde, otopsi odalarında, karakollarda."

Dehşete kapılan Hamit, "Karakollarda mı?" diye atıldı. Aklımdan bir haylazlık geçti. Canını yakmak istedim.

"Evet, Şehrazat'ın erkek kardeşi ve diğer arkadaşlarının akrabalarıyla birlikte hepinizin fotoğraflarını gazetelere gönderdiler," dedim.

Hamit'in yüzü kireç gibi bembeyaz oldu.

"Ne kadar sersemsin! Tek bir şeyi bile doğru yapıp işleri idare edemedin mi?"

Bunun üstüne derhal tozlu ayakkabılarını tekrar giymeye yeltendi.

"Şimdi nereye gidiyorsun? O halde polise döndüğünü, üstelik elinin boş olmadığını söyleyebilirim," dedim.

Bana öylesine dehşet dolu gözlerle ve şaşkınlıkla bakıyordu ki gülmek istiyordum.

"Ne diyorsun sen? Hepimizi öldürtmek mi istiyorsun? Burası artık güvenli değil. Çocuklara haber vermeliyim. Şimdi ne halt edeceğimizi düşünmeliyim."

Tam kapıyı açıp çıkmak üzereyken, "Gerek yok. Yalan söyledim. Kimse polisi aramadı. Baban sadece Rezaiye'ye gitti ve sana dair hiçbir iz bulamadan döndü," dedim.

Hamit rahat bir nefes alıp, "Hasta mısın sen? Neredeyse kalp krizi geçiriyordum," dedi.

"Bunu hak ettin... neden korkudan neredeyse ölen sadece biz olalım?" diye cevap verdim.

Hamit'in yatağını salona hazırladım. "Kendi odamda uyurum," dedi. "Arka odada."

"Orayı çocuk odası yaptım."

Cümlemi henüz bitirmiştim ve Hamit'in başı yastığa henüz değmişti ki üstündeki tozlu kıyafetleriyle uyuyakaldı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AYLAR HIZLA GEÇİP GİDİYORDU. Çocuklar büyüyor, kişilikleri şekillenerek daha belirgin hale geliyordu. Siyamak sevgisini gösterme konusunda bazı çekinceleri olan kibirli, saldırgan ve haylaz bir çocuktu. En ufak bir sıkıntı bile onu galeyana getiriyor, önüne çıkan herhangi bir engeli kaba kuvvetle aşmaya çalışıyordu. Mesut onun aksine sakin, kibar ve yumuşak huyluydu. Çevresindeki insanlara sevgisini belli ediyordu; hatta doğaya ve etrafındaki nesnelere bile ilgi gösteriyordu. Onun sevecen dokunuşları, Hamit'in benden sevgisini esirgemesinin yol açtığı acıyı bir nebze dindiriyordu.

İki kardeş, ilişkilerinde birbirlerini tamamlıyorlardı. Siyamak emirleri veriyordu, Mesut da bunları yerine getiriyordu. Siyamak hayaller kurup hikâyeler uyduruyordu ve Mesut bunlara inanıyordu. Siyamak şaka yapınca Mesut gülüyordu. Siyamak yumruk atınca Mesut yeniliyordu. Sık sık Mesut'un hoşgörülü ve sevecen mizacının Siyamak'ın saldırgan ve güçlü kişiliği tarafından ezileceğinden korksam da Mesut'u asla açıkça koruyamazdım. En ufak bir hareketim bile Siyamak'ı öfkelendirmeye yetiyordu ve kıskançlık daha çok yumruklaşmaya yol açıyordu. Bu çarpışmaları önlemenin tek yolu, daha ilginç bir şeyle Siyamak'ın dikkatini dağıtmaktı.

Buna karşın, Siyamak aynı zamanda Mesut'u diğerlerine karşı koruyan sarsılmaz bir zırhtı. Mesut için bir tehdit oluşturan herkese öylesine hoyratça ve şiddetle saldırırdı ki Mesut bile düşmanını Siyamak'ın elinden kurtarmak için yalvarıp yakarırdı. Düşman, çoğunlukla ağabeyim Mahmut'un yaşça Siyamak'la

Mesut arasındaki oğlu Gulam-Ali olurdu. Bu üç çocuğun bir araya gelir gelmez neden kavgaya tutuştuklarını bilmiyordum. Hamit oğlanların birbirleriyle böyle oynayıp iletişim kurduklarına inanıyordu. Ancak ben onun mantığını anlayamıyor ve kabul edemiyordum.

Mahmut benden üç yıl sonra evlendiği halde, üç çocuğu olmuştu bile. İlk çocuğu Gulam-Ali'ydi, ikinci çocuğu Mesut'tan bir yaş küçük olan Zehra, üçüncüsü de yalnızca bir yaşında olan Gulam-Hüseyin'di. Mahmut hâlâ kötü huyluydu, bir münzevi gibi yaşıyordu ve saplantılı yapısı günden güne daha da belirginleşiyordu. İhtiram-Saadet, Mahmut'u sürekli anneme şikâyet ediyordu. "Son zamanlarda iyice kafası karıştı ve saçmalamaya başladı," diyordu. "Dualarını birkaç kez tekrarlıyor ve hâlâ onları düzgün okuyup okumadığından endişe ediyor."

Bana göre, Mahmut'un hiçbir derdi yoktu. Zihni hiç olmadığı kadar keskindi; özellikle de işle ve finansla ilgili konulara son derece hâkimdi ve işinde oldukça başarılıydı. Pazar yerinde bağımsız olarak işlettiği bir dükkânı vardı. İnsanlar onu halılar konusunda birinci sınıf bir uzman kabul ediyorlardı. Mahmut işi konusunda asla kararsız ya da saplantılı değildi. Dinin iş hayatındaki tek rolüyse, bir Müslümanın gelirinin beşte birini hayır işlerine ayırması zorunluluğunu yerine getirmeye özen göstermesiydi. Bu sebeple, her ayın sonunda tüm kazancını İhtiram'ın Kum'daki babasına gönderirdi; o da küçük bir bölümünü sadaka vermek için alır ve gerisini Mahmut'a iade ederdi. Onların tabiriyle para "el değiştirince" Mahmut'un bütün parası helal olmuş oluyordu ve ortada üzülmesi için bir sebep kalmıyordu.

Ahmet aileyi terk edeli çok olmuştu. Sürekli, "Bir şeyler yapmalıyız. Böyle devam ederse fazla yaşamaz," diyen Pervin Hanım dışında kimse onun için endişelenmiyordu.

Ahmet'in sorunu artık yalnızca geceleri içmekle ve sokaklarda külhanbeyliği yapmakla sınırlı değildi. Pervin Hanım onun

uyuşturucu da kullandığını söylemişti. Ancak annem ona inanmayı reddetmiş, Ahmet'i şeytanın elinden dualara ve batıl saçmalıklara başvurarak kurtarmaya çalışmıştı. Babamsa Ahmet'ten tamamen umudunu kesmişti.

Ali büyümüş ama lise diplomasını almayı başaramamıştı. Bir süre Ahmet'in marangoz dükkânında çalıştı ama babam vakit kaybetmemek gerektiğini düşünüp onu Ahmet'ten uzaklaştırmak için bütün gücünü ve nüfuzunu kullandı. "Onu kendi başına bırakırsam ve şimdi durdurmazsam, diğeri gibi onu da yitiririz," derdi.

Ali de zaman içinde Ahmet yüzünden hayal kırıklığına uğramıştı. Ağabeyinden güçlü ve yetenekli bir idol yaratmıştı; oysa artık onu sürekli sarhoş ve kendinden geçmiş bir halde gördükçe acı çekiyordu. Belli ki Cemşit Kafe'deki serserilerden biri Ahmet'i bir güzel dövüp sokağa atınca, Ali'nin kafasındaki idolü sonunda paramparça olmuştu. Ahmet o kadar sarhoştu ki kendini savunmak için parmağını bile kıpırdatamamıştı. Marangozhanedeyse, Ali'nin kısa süre önce Ahmet'in çırağı olma şerefine erişmek için birbirleriyle yarışan meslektaşları, şimdi Ahmet'le dalga geçiyor, onu taciz ediyorlardı. Zaten tüm bunlar göz önüne alındığında Ali kendi isteğiyle fakat sözde babamın baskısıyla Ahmet'in yanından ayrılarak Mahmut için çalışmaya başlamıştı. Böylece o da dindar ve varlıklı bir tüccar olacaktı.

Fati ise ağırbaşlı, çekingen ve yumuşak huylu bir kız olmuştu. Ortaokulun üçüncü sınıfına kadar okulda kaldı ve sonra, edepli kızlara uygun görüldüğü üzere, dikiş kurslarına gitmeye başladı. Zaten kendisi de eğitimine devam etme konusunda pek istekli değildi.

Siyamak'ı yasaların izin verdiğinden bir yıl önce okula yazdırmak için her yolu denedim. Siyamak'ın zekâ bakımından buna hazır olduğunu biliyordum. Okulun ona disiplin aşılayacağını, bu sayede bitmek tükenmek bilmeyen enerjisini yaşıtlarıyla harcayacağını ve evde daha az zorluk çıkaracağını umuyordum. Ancak her konuda olduğu gibi, Siyamak'ın okula gitmesi

de sabrımı zorlayan bir deneyim haline geldi. İlk başlarda onunla sınıfta oturmak zorunda kalıyordum ve Siyamak ancak ortama alışınca gitmeme izin veriyordu. Sonraları Siyamak pencereden beni görebilsin diye saatlerce okul bahçesinde dikilmeye mecbur kaldım. Siyamak korkuyordu ama korkusunu şiddet göstererek ifade ediyordu. Okulun ilk günü danışmanı elinden tutup onu sınıfına götürmek isteyince kadının elini ısırmıştı.

Siyamak'ın öfkesi tavan yaptığında onu sakinleştirmenin tek yolu, kendimi onun öfke dalgalarının hedefi haline getirmekti. Onu kollarımla sararak, sakinleşip ağlamaya başlayana kadar tekmelerine ve küçük yumruk darbelerine katlanırdım. Yalnızca böyle durumlarda kendisine sarılmama, onu okşayıp öpmeme izin verirdi. Bunun dışında her zaman sevecenliğe ihtiyacı yokmuş gibi davranırdı. Oysa şefkate ve ilgiye ne kadar derinden ihtiyaç duyduğunu biliyordum. Onun için üzülüyordum. Acı çektiğini biliyordum ama nedenini bilmiyordum. Babasını sevdiğinin ve yokluğunda acı çektiğinin farkındaydım. Peki ama neden bu duruma alışmıyordu? Babanın yokluğunun bir çocuk üstünde bu kadar büyük bir etkisi olabilir miydi?

Kararlı bir şekilde psikoloji kitapları okuyup Siyamak'ın davranışlarının gözlemledim. Hamit evde olduğunda Siyamak farklı davranıyordu. Sadece babasını dinliyordu. Bir an bile yerinde duramadığı halde, uzun süre Hamit'in kucağında oturup onun konuşmasını dinliyordu. Babasının gelmesini beklediği için uyumayı reddettiğini çok geç fark ettim. Hamit evde olduğunda, uyku vakti gelince onun saçını okşar, Siyamak sessizce ve huzurla uykuya dalardı. Bunun üstüne Hamit'e "uyku ilacı" lakabını takmıştım.

Neyse ki babamın varlığı ve aralarındaki derin bağ, Hamit'in yokluğunu kısmen telafi ediyordu. Siyamak kimseye yapışmayı sevmediği halde, babam ziyaretimize geldiğinde yakınında durur, bazen de kucağına otururdu. Babam Siyamak'a büyük bir sakinlikle, sanki bir yetişkinmiş gibi davranırdı. Karşılığında da Siyamak onu dinler, bütün dediklerini tereddütsüz kabul ederdi. Bu-

nunla birlikte, Siyamak Hamit'in veya babamın Mesut'a sevgi gösterdiğini görmeye dayanamıyordu. Başkalarının ilgisinin –hatta benimkinin bile– kendisi ve kardeşi arasında paylaştırılabileceğini ve Mesut'a daha çok sevgi gösterilebileceği gerçeğini kabullense de babasının ve dedesinin sevgisini yalnızca kendine saklamak istiyor ve bir rakibin varlığına katlanamıyordu. Bu Hamit açısından bir sorun sayılmazdı çünkü Mesut'a özel bir ilgi göstermiyordu. Siyamak'ın nasıl bir çocuk olduğunu gayet iyi anlayan babam ise, onun önünde Mesut'a olan sevgisini belli etmemeye özen gösteriyordu. Yalnızca bu bile Siyamak'ın dedesine minnet duyması ve ona olan sevgisinin derinleşmesi için yeterliydi.

Siyamak zaman içinde okula alıştı. Gerçi bir kavgaya karıştığı için müdür tarafından okula çağrılmadığım tek bir ay bile yoktu. Yine de artık ders programı belli olduğundan, tekrar kendi eğitimimi düşünmeye başladım. Diplomamı hâlâ alamadığım ve bu kadar önemli bir işi yarım bıraktığım için mutsuzdum. Ev işlerini yapmak için sabahları erkenden kalkmaya başladım. Siyamak okula gidince Mesut kendi kendine oynayarak oyalanır ve renkli kalemleriyle resimler çizerek saatlerini geçirirdi; hava güzelse de bahçede üç tekerlekli bisikletine binerdi. Ben de oturup sessizce çalışırdım. Derslere girmeye gerek duymuyordum.

Her akşamüstü Siyamak eve geldiğinde, sanki deprem olmuş gibi evin altı üstüne geliyordu. Ödevlerini yapması da ayrı bir sorun haline gelmişti. Ödevlerini tamamlayana kadar beni yiyip bitirirdi. Zaman içinde ben ne kadar hassasiyet gösterirsem, Siyamak'ın da benimle o denli inatlaştığını anladım. Sonuç olarak sabırlı olmaya ve ona baskı uygulamamaya çalıştım. Böylece gece geç saatte veya ertesi sabah ödevini yapmaya başlardı.

Bir sabah Mesut'la evdeyken, Pervin Hanım beni görmeye geldi. Heyecanlı bir hali vardı. Bana bir haber vermek için geldiğini hemen anladım. Havadisleri kendisi ilk elden vermeye bayılırdı. Her şeyi allayıp pullayıp en ince detayına varana kadar anlatır,

sonra da benim nasıl tepki vereceğimi görmek için beklerdi. Vereceği sıradan bir haber olduğunda ise telefonda söyler geçerdi.

"Ee, haberler nasıl?" diye sordum.

"Haberler mi? Haber getirdiğimi kim söyledi?" dedi Pervin Hanım.

"Mimikleriniz, tavrınız, yüzünüz; hepsi de vereceğiniz çok önemli bir haber olduğunu haykırıyor!"

Pervin Hanım heyecanla oturup, "Evet! İnanmayacaksın, o kadar ilginç ki... ama önce biraz çay getir. Boğazım kurudu," dedi.

Huylarından biri de buydu. Bana neler olup bittiğini söyleyene kadar eziyet ederdi ve haber ne kadar önemli olursa, anlatmayı o kadar geciktirirdi. Çaydanlığı çabucak ocağın üstüne koyup aceleyle Pervin Hanım'ın yanına döndüm.

"Ee, sizi dinliyorum. Çayın demlenmesi biraz sürer," dedim.

"Hay Allah, susuzluktan boğazım kurudu, zar zor konuşabiliyorum," dedi Pervin Hanım.

Sinirli bir şekilde mutfağa dönüp ona bir bardak su getirdim.

"Ee, Anlatın hadi," dedim.

"Önce çayımızı içelim."

Somurtarak, "Off... aslında anlatmasanız da olur. Bilmek istemiyorum," dedim ve mutfağa döndüm.

Pervin Hanım peşimden gelerek, "Hadi ama, suratını asma. Bil bakalım bu sabah kimi gördüm," dedi.

Kalbim hopladı, gözlerimi kocaman açarak, "Sait'i mi?" diye sordum.

"Yapma, ondan hâlâ vazgeçmedin mi? İki çocuğun olduktan sonra adamın adını bile unutursun sanmıştım," dedi Pervin Hanım.

Aslında ben de öyle sanmıştım. Kendimden utandım. Adı ağzımdan öylece çıkıvermişti. Bu hâlâ aklımda olduğu anlamına mı geliyor, diye merak ettim.

"Boş verin," dedim. "Şimdi söyleyin bana, kimi gördünüz?"

"Pervane'nin annesini!"

"Allah aşkına, doğru mu söylüyorsunuz? Onu nerede gördünüz?"

"Her şey sırayla. Su kaynıyor. Çayı demle, sonra sana her şeyi anlatacağım. Bu sabah ayakkabı almak için Sepahsalar Parkı'nın arkasındaki caddeye gittim. Bir vitrinin ardında Ahmedi Hanım'a benzeyen bir kadın gördüm. Önce emin olamadım. Doğrusu çok yaşlanmış. Bu arada, onları görmeyeli ne kadar oldu?"

"Yaklaşık yedi yıl."

"Dükkâna girip kadına baktım. Evet, Ahmedi Hanım'dı. Önce beni hatırlamadı fakat en azından senin hatırın için onunla konuşmam gerektiğini düşündüm. Merhaba, dedim ve sonunda beni hatırladı. Uzunca bir süre sohbet ettik. Mahalledeki herkesi sordu."

"Beni de sordu mu?" dedim heyecanla.

"Doğrusu hayır ama ben lafı sana getirip seni düzenli olarak gördüğümü, evlendiğini ve çocuklarının olduğunu söyledim. 'O evde sohbet edilecek tek kişi Masume'ydi. Gerçi kocam babalarının da iyi ve saygın bir adam olduğunu söylüyor ama ağabeyinin bize yaptığını asla unutmayacağım. Mahallede şerefimizi iki paralık etti. Kimse daha önce kocamla öyle konuşmamıştı; üstelik Pervane'yi nelerle suçladığını hayal bile edemezsiniz. Zavallı kocam neredeyse bayılacaktı. Artık mahallede başımızı dik tutamaz olmuştuk. Bu yüzden o kadar çabuk taşındık. Oysa Pervane o kız için canını bile verirdi. Ne kadar ağladı bilemezsiniz. Sürekli, Masum'u öldürecekler, deyip durdu. Pervane birkaç kez evlerine gitse de Masume'nin annesi kızıyla görüşmesine izin vermedi. Zavallı çocuğum çok ağır bir darbe yedi,' dedi."

"Bir keresinde ben de oradaydım ve annem onu görmeme izin vermedi," dedim. "Ancak diğer ziyaretlerinden haberim yok."

"Galiba seni düğününe davet etmek için gelmiş. Sana bir davetiye getirmiş."

"Sahi mi? Davetiyeyi bana vermediler ki? Allah'ım, bu insanlardan o kadar bıktım ki. Acaba neden bana söylemediler?"

"Annen muhtemelen o çocuğa duyduğun aşkın depreşeceğinden korkmuştur."

"Aşk mı? İki çocukla mı?" dedim çileden çıkmış bir halde. "Onlara günlerini göstereceğim. Bana hâlâ çocukmuşum gibi davranıyorlar."

"Yo, hayır," dedi Pervin Hanım. "O zamanlar daha Mesut doğmamıştı. Bu uzun zaman önceymiş; belki dört yıl önce."

"Yani Pervane dört yıldır evli mi?"

"Tabii ki yoksa turşusunu kurmak zorunda kalırlardı!"

"Ne saçmalık! Kaç yaşındaydı ki?"

"Şey, yaklaşık senin yaşlarındaydı ve sen de yedi yıldır evlisin."

"Ben acınacak haldeydim ve zorla evlendirildim. Beni bir kuyuya attılar ama herkes aynı cehennemi yaşamak zorunda değil. Ee, kiminle evlenmiş?"

"Babasının teyzesinin torunuyla evlenmiş. Annesi okulu bitirdikten sonra birçok talibinin çıktığını söyledi ama sonunda bu adamla evlenmiş. Adam bir doktor ve Almanya'da yaşıyor."

"Yani Pervane artık Almanya'da mı yaşıyor?"

"Evet, evlendikten sonra oraya taşınmış ancak yazları çoğunlukla ailesiyle geçiriyormuş."

"Çocuğu olmuş mu?"

"Evet, annesi üç yaşında bir kızı olduğunu söyledi. Ahmedi Hanım'a Pervane'yi ne kadar uzun süre aradığını, onu ne kadar özlediğini, ağabeyinin cesaretini yitirdiğini ve kendinden başka kimseye zararının olmadığını anlattım. Sonunda Ahmedi Hanım'ın telefon numarasını almayı başardım; gerçi numarayı bana verirken biraz tereddüt etti."

Zihnim yedi yıl öncesine gitti. Pervane'yle paylaştığım ve başka kimseyle kuramadığım derin dostluğu ve arkadaşlığı düşündüm. Bir daha asla onun gibi bir arkadaşımın olamayacağını biliyordum.

Pervane'nin annesini aramaya utanıyordum. Ona ne diyeceğimi bilmiyordum ama sonunda aradım. Sesini duyduğum an bo-

ğazımda bir yumru hissettim. Kendimi tanıtarak onu aramakla arsızlık ettiğimi bildiğimi, Pervane'nin en sevdiğim arkadaşım, hatta tek arkadaşım olduğunu, olanlardan utanç duyduğumu söyledim ve ailemi affetmesini istedim. Pervane'yi tekrar görmek istediğimi, hâlâ içimden saatlerce onunla konuştuğumu, onu düşünmeden tek bir gün bile geçirmediğimi söyledim. Pervane bir daha ailesini ziyaret etmek üzere İran'a geldiğinde beni arayabilsin diye Ahmedi Hanım'a telefon numaramı verdim.

Evde iki şamatacı çocukla, binbir türlü işle sorumluluğun arasında, final sınavlarına hazırlanmak kolay değildi. Geceleri, çocuklar yattıktan sonra çalışmam gerekiyordu. Sabaha karşı Hamit eve gelip hâlâ uyanık olduğumu ve çalıştığımı görünce şaşırır, azmimi ve kararlılığımı överdi. Siyamak'ın sınavları bittikten sonra final sınavlarıma girdim ve yıllardır hayalini kurduğum şey gerçekleşti. Bu benim yaşımdaki kızların saplantı haline getirmedikleri, doğal olarak hak kazandıkları basit bir rüyaydı.

Hamit'in aktiviteleri giderek daha ciddi ve tehlikeli bir hâl alıyordu. Hamit bir güvenlik planı bile yapmış, evden kaçış yolları tasarlamıştı. Grubunun ne yaptığını ve ne planladığını bilmediğim halde, sürekli tehlikeyle kuşatıldığımı hissediyordum. Hamit'in tuhaf seyahatinin ve uzun yokluğunun ardından örgütte bütünlük sağlanmış, amaçları belirginleşmiş, işleri daha da yapısallaşmıştı. Aynı zamanda, haber bültenlerinde şehrin çeşitli yerlerinde cereyan eden ve onlarla bir bağlantısı olduğunu sezdiğim birtakım olaylar bildiriliyordu. Yine de işin aslını bilmiyordum ve bilmek de istemiyordum. Cehaletim hayatımı yaşanılır kılıyor, korkumu hafifletiyordu; özellikle de çocuklarım için duyduğum korkuyu.

Bir yaz sabahı saat altıda telefon çaldı. Hamit benden önce telefona yetişti. Yalnızca bir iki kelime edip telefonu kapattı ama birdenbire beti benzi soldu ve dehşete düştü. Neredeyse bir dakika

boyunca kendine gelemedi. Karşısında durup korku dolu gözlerle ona bakarken ne olduğunu soracak cesaretim yoktu. Hamit telaş içinde sağa sola koşuşturarak, bir silindir çantaya birkaç parça eşya koydu ve evdeki bütün parayı yanına aldı. Sakinliğimi korumaya çalışarak usulca, "Hamit, ihanete mi uğradın?" diye sordum.

"Galiba," dedi. "Neler olduğundan emin değilim. Çocuklardan biri tutuklanmış. Herkes yer değiştiriyor."

"Kim tutuklanmış?"

"Sen tanımazsın. Kendisi yeni bir üye."

"Peki, seni tanıyor mu?"

"Gerçek adımla değil."

"Nerede yaşadığımızı biliyor mu?"

"Çok şükür ki hayır. Burada toplantı yapmadık hiç; ancak diğerleri de tutuklanmış olabilir. Panik yapma. Hiçbir şey bilmiyorsun. Orada daha rahat olacağını düşünüyorsan anne babanın evine git."

Telefon çalınca Siyamak da uyanmıştı. Endişeli görünüyor ve evin içinde Hamit'i takip ediyordu. Tedirginliğimizi sezmişti.

"Nereye gideceksin?" diye sordum.

"Bilmiyorum. Şimdilik yalnızca gitmem gerek. Nerede olacağımı bilmiyorum. Seninle bir hafta boyunca hiç temas kurmayacağım," dedi.

Siyamak kollarını Hamit'in bacaklarına dolayarak, "Ben de seninle gelmek istiyorum!" diye yalvardı.

Hamit onu kendinden uzaklaştırarak, "Buraya gelirlerse, ne bulurlarsa bulsunlar, sadece bize ait olmadıklarını söyle. Neyse ki bizi daha büyük bir tehlikeye sokabilecek hiçbir şey bilmiyorsun," dedi.

Siyamak tekrar ona sarılıp haykırdı: "Ben de seninle geliyorum!"

Hamit bacağına yapışan Siyamak'ı öfkeyle silkeleyip, "Çocuklarına sahip çık ve kendinize dikkat edin. Paraya ihtiyacın olursa babama git ve bundan kimseye bahsetme," dedi.

Hamit gittikten sonra bir süre şaşkın bir halde öylece dikildim. Dehşete kapılmıştım; bizi neyin beklediğini bilmiyordum. Siyamak çileden çıkmıştı. Kendini duvarlara, kapılara çarpıyordu. Sonra yeni uyanan Mesut'a doğru koştuğunu gördüm. Hemen koşup Siyamak'ı kucağıma aldım. Tekmeler savurup bana vurarak kurtulmaya çalıştı. Hiçbir şey olmamış ve her şey yolundaymış gibi davranmanın bir yararı yoktu. Sezgileri kuvvetli ve hassas bir çocuk olan Mesut, aldığım her nefeste tedirginliğimi hissedebiliyordu.

"Dinle beni Siyamak," diye kulağına fısıldadım, "sakin olmalı ve sırrımızı kimseye söylememeliyiz; yoksa baban çok zor durumda kalır."

Siyamak birdenbire sessizleşerek, "Neyi kimseye söylemeyeceğiz?" dedi.

"Babanın bugün bu şekilde gitmek zorunda kaldığını. Bunu Mesut'un da asla öğrenmemesini sağla."

Siyamak bana korku ve şüpheyle baktı.

"Ve korkmamalıyız. Cesur ve güçlü olmalıyız. Baban çok güçlü ve ne yapacağını biliyor. Merak etme, onu kimse bulamaz. Bizler onun askerleriyiz. Sakin olmalı, sırrını saklamalıyız. Yardımımıza ihtiyacı var. Anlaştık mı?"

"Evet."

"Şimdi kimseye bir şey söylemeyeceğimize ve bu meseleyi büyütmeyeceğimize dair birbirimize söz verelim. Tamam mı?"

"Tamam."

Siyamak'ın ona söylediklerimin önemini gerçekten anlayamadığını biliyordum ama bunun bir önemi yoktu. Kendisi genç ve hayalperest zihniyle boşlukları doldurarak hikâyedeki kahramanlık öğelerini istediği gibi abarttı.

Bir daha bu konu hakkında hiç konuşmadık. Siyamak bazen düşüncelere daldığımı görünce sessizce elimi tutar, tek kelime etmeden bana bakardı. Endişelerimi kafamdan atmaya çalışır, kendimden emin bir şekilde gülümser ve kulağına, "Merak etme.

Baban güvenli bir yerde," diye fısıldardım. Bunun üstüne koşarak uzaklaşır, şamataya başlar ve oyununa kaldığı yerden devam ederdi. Yıldırım hızıyla divanın arkasına atlar, su tabancasıyla her yöne nişan alırken tuhaf sesler çıkarırdı. Ruh halini ve tavırlarını bu kadar hızlı değiştirme yeteneğine sahip olan tek kişi yalnızca Siyamak'tı.

Sıkıntılı günler bir türlü geçmek bilmiyordu. Tedbirsiz davranmamaya gayret ediyor, olan biteni kimseye anlatmıyordum. Cüzdanımda az bir miktar para vardı ve bununla idare etmek için elimden geleni yapıyordum. Kendi kendime sürekli, onu yakaladıkları takdirde ne yaparlar, diye soruyordum. Grubu nasıl bir işe bulaşmıştı? Ya gazetede okuduğum felaket onların işiyse ne olacaktı? Korkuyu hiç bu kadar yakınımda ve ciddi anlamda hissetmemiştim. İlk başlarda toplantılarına entelektüel bir oyun, bir meşgale, çocuksu egolarını tatmin edecekleri bir vasıta gözüyle bakmıştım; oysa artık her şey değişmişti. Kilere bir şeyler sakladıkları o yaz gecesinin anısı korkumu perçinlemişti. O geceden sonra, kilerin arka tarafındaki odanın kapısında daima kocaman bir asma kilit durdu.

Birkaç kez Hamit'e bu durumdan şikâyetçi olduğumu söyledim ancak, "Neden sürekli dırdır ediyorsun? Bu kilit seni neden rahatsız ediyor? Zaten kilere kırk yılda bir iniyorsun. Sana ait bir yeri işgal ettiğimiz de yok," diye terslenmekle yetindi.

"İyi ama korkuyorum. Orada ne var? Ya bizi tehlikeye atarsa?" diye üsteliyordum.

Hamit bana endişelenecek bir şey olmadığına, kilerde bulunan şeylerin tehlike arz etmediklerine dair güvence verip duruyordu; fakat gitmeden önce, evde bir şey bulacak olurlarsa bizim olmadığını ve hakkında hiçbir şey bilmediğimi söylemem gerektiğini tembihlemişti. O halde, kilerde ortaya çıkmasını istemediği bazı şeyler vardı.

Bir hafta sonra gecenin ortasında ön kapının açılmasıyla hafif ve huzursuz uykumdan uyandım. Hole koşup ışığı açtım. Hamit, "Işığı kapat, ışığı kapat," diye fısıldadı.

Yalnız değildi. Arkasında çadorlarına sımsıkı sarınmış tuhaf görünümlü iki kadın duruyordu. Ayakları gözüme takıldı. Dayanıklı erkek botları giymişlerdi. Üçü de salona geçti. Sonra Hamit dışarı çıktı ve kapıyı arkasından kapatarak, "Şimdi şu masa lambasını açıp bana haberleri verebilirsin," dedi.

"Verecek bir haber yok," dedim. "Burada hiçbir şey olmadı."

"Bunu biliyorum. Peki, şüphe uyandıran herhangi bir şey fark ettin mi?"

"Hayır..."

"Dışarı çıktın mı?"

"Evet, neredeyse her gün."

"Ve takip edildiğini fark etmedin mi? Hiç yeni komşumuz var mı?"

"Hayır, hiçbir şey fark etmedim."

"Emin misin?"

"Bilmiyorum; sıradışı hiçbir şey sezmedim."

"Pekâlâ. Şimdi gidip bize yiyecek bir şeyler getirebilirsen çok iyi olur. Çay, ekmek, peynir veya dün akşamdan kalanlar da olur. Evde ne varsa."

Çaydanlığı ocağa koydum. Tehlikenin hâlâ Hamit'in etrafında kol gezdiğini bilsem de onu görünce sevinmiş, zarar görmediği için rahatlamıştım. Çay hazır olur olmaz peyniri, tereyağını, taze yeşillikleri, yakın zamanda yaptığım reçelleri ve evde bulunan bütün ekmeği bir tepsiye koyup salona götürdüm. Usulca Hamit'e seslendim. İçeri girmemem gerektiğini biliyordum. Hamit kapıyı açıp çabucak tepsiyi alırken, "Teşekkürler, hadi şimdi yat," dedi.

Biraz kilo vermiş gibiydi ve sakalına belli belirsiz aklar düşmüştü. Onu öpmek istedim.

Yatak odasına gidip kapıyı kapattım. Banyoyu çekinmeden kullanabilmelerini istiyordum. Hamit'i bir kez daha hayatta ve

iyi gördüğüm için Allah'a şükrettim. Yine de kötü bir şey olacakmış gibi hissediyordum ve bu endişe içimi kemiriyordu. Karışık hayallere daldım ve nihayet uyuyakaldım.

Uyandığımda güneş yeni doğmuştu. Evde hiç ekmek olmadığını hatırladım. Giyinip yüzümü yıkadıktan sonra semaveri açmak üzere mutfağa gittim ve hole döndüm. Çocuklar uyanmışlardı fakat salonun kapısı hâlâ kapalıydı.

Siyamak peşimden mutfağa gelerek, "Babam geri mi döndü?" diye fısıldadı.

Şaşırıp kalmıştım. "Nereden anladın?" diye sordum.

"Ortada bir tuhaflık var. Salon kapısı kilitli ve camın arkasında gölgeler var," dedi.

"Evet tatlım ama baban geri döndüğünü kimsenin bilmesini istemiyor; bu yüzden hiçbir şey söylememeliyiz," dedim.

"Yalnız değil, öyle değil mi?"

"Hayır, yanında iki arkadaşı daha var."

"Mesut'un öğrenmemesi için elimden geleni yaparım."

"Aferin, oğlum. Sen artık bir erkek oldun ama Mesut hâlâ çok küçük ve başkalarına bir şey söyleyebilir."

"Biliyorum. Onun salon kapısına yaklaşmasına izin vermem."

Siyamak salon kapısının önünde öyle kararlı bir şekilde nöbet tuttu ki Mesut neler döndüğünü giderek daha çok merak etmeye başladı. İkisi tam kavgaya tutuşmak üzereyken, Hamit salondan dışarı çıktı. Mesut şaşkınlıkla babasına bakarken, Siyamak koşup bacaklarına sarıldı. Hamit onlara sarılıp ikisini de öptü.

"Kahvaltıyı hazırlarken çocuklarınla otur," dedim.

"Tamam ama önce yıkanayım. Arkadaşlarımız için de bir şeyler hazırla," dedi.

Dördümüz kahvaltı sofrasının etrafına oturduğumuzda, birdenbire ağlayacak gibi oldum.

"Allah'a şükür," diye iç geçirdim. "Bir daha asla bir araya gelemeyeceğimizden korkuyordum."

Hamit nazikçe bana bakıp, "Şimdilik her şey yolunda. Kimseyle konuşmadınız, değil mi?" dedi.

"Hayır, annene ve babana bile bir şey söylemedim fakat merak içindeler. Seni sorup duruyorlar. Onları aramayı ihmal etme. Aksi takdirde, her zaman dediğin gibi, büyük bir yaygara kopacak," dedim.

"Babacığım," dedi Siyamak, "ben de kimseye bir şey söylemedim. Mesut'un öğrenmemesi için de elimden geleni yaptım."

Hamit şaşkınlıkla bana baktı. Ona kaş göz yaparak endişelenecek bir şey olmadığını anlatmaya çalıştıktan sonra, "Evet, Siyamak bana çok yardımcı oldu. Sır tutmakta üstüne yok," dedim.

Mesut tatlı ve çocuksu sesiyle, "Benim de bir sırrım var. Benim de bir sırrım var," dedi.

"Boş versene," diye çıkıştı Siyamak. "Sen hâlâ küçük bir çocuksun, anlamazsın."

Mesut, "Ben çocuk değilim, anlarım," diye itiraz etti.

Hamit, "Çocuklar, sessiz olun!" diye çıkıştı. Sonra bana dönerek, "Dinle, Masum. Öğle yemeği için ocağa bir şeyler koy, sonra da babanın evine git. Seni arayıp ne zaman eve gelebileceğini söylerim."

"Ne zaman arayacaksın?" diye sordum.

"Bu gece kesinlikle orada kalmak zorundasın."

"Peki anneme ve babama ne diyeceğim? Kavga ettiğimizi sanacaklar."

"Önemli değil. Bırak somurttuğunu düşünsünler. Hiçbir koşulda, ben seni aramadan önce dönmemelisin. Anlıyor musun?"

"Evet, anlıyorum ama tüm bunlar sonunda başımızı gerçekten belaya sokacak. Bütün hafta endişelenmekten hasta oldum. Allah aşkına, bu eve her ne sakladıysanız alıp hepsini götür. Korkuyorum."

"Sen evden gidince tam da bunu yapacağız zaten."

Öfkelenen ve canı sıkılan Siyamak, "Babacığım, izin ver kalayım," dedi.

Hamit'e onunla konuşması için işaret ettim ve mutfağa giderken Mesut'u yanıma aldım. Siyamak ve Hamit karşılıklı oturdular. Hamit ciddi bir ses tonuyla konuşuyor, Siyamak da dikkatle dinliyordu. O gün, altı buçuk yaşındaki oğlum, yerine getirmesi gereken bir görevi olduğunu bilen, sorumluluk sahibi bir yetişkin gibi davrandı.

Hamit'e veda edip babamın evine gitmek üzere çıktık. Siyamak sessiz ve sakin bir biçimde, hazırladığım ağır silindir çantayı taşımak için uğraşıyordu. O küçük aklından neler geçtiğini merak ediyordum. Siyamak, babamın evinde ne oynadı ne de bir ses çıkardı. Süs havuzunun kenarına oturup sudaki kırmızı balıkları seyretti. İhtiram-Saadet o öğleden sonra Gulam-Ali'yi eve getirdiğinde bile heyecanlanmadı; kavga çıkarmadı veya yaramazlık yapmadı.

Babam, "Bu çocuğun nesi var?" diye sordu.

"Hiçbir şeyi yok, baba. Kendisi bir beyefendi oldu!" diyerek Siyamak'a döndüm ve gülümsedim. O da başını kaldırıp bana baktı ve gülümsedi. Yüzünde bir dinginlik vardı. Artık Siyamak, Hamit ve ben bir sırrı paylaşıyorduk; hem de çok önemli bir sırrı. Sanki yakın bir aileydik ve Mesut da bizim çocuğumuzdu.

Tahmin ettiğim gibi, annem bu ani ziyaretimize şaşırmıştı. Yol boyunca ona ne söylemem gerektiğini ve gece orada kalmak için hangi bahaneyi öne süreceğimi düşündüm. Annem içeri adımımızı atar atmaz, "Allah aşkına, haberler iyi olsun. Sizi buraya hangi rüzgâr attı? Üstelik yanınıza eşya da almışsınız," dedi.

"Hamit'in bir erkekler toplantısı var," diye açıkladım. "Bazı arkadaşları ve matbaadaki çalışanlar bize geliyorlar. Hamit evde olmazsam çok daha rahat olacaklarını söyledi. Birkaçı da farklı illerden gelip birkaç gün kalacaklarmış. Hamit orada oldukları sürece eve dönmemem gerektiğini söyledi. Misafirler gittikten sonra gelip bizi alacak."

"Sahi mi?" dedi annem. "Hamit Ağa'nın yabancı erkekler geldiğinde karısının evde bulunmasını istemeyecek kadar onuruna düşkün olduğunu bilmiyordum!"

"Şey, erkekler bir araya geldiklerinde kendilerini özgür hissetmek ve kadınların önünde konuşamadıkları konulardan bahsetmek istiyorlar. Hem elimde birkaç metrelik kumaş var ve ne zamandır Fati'den bana bir elbise dikmesini isteyecektim. Bu ziyaret bunun için mükemmel bir fırsat olacak," diye cevap verdim.

Babamın evinde üç gün ve iki gece kaldım. Endişeli olduğum halde iyi vakit geçirdim. Pervin Hanım benim için şık bir etek ve gömlek, Fati de iki adet çiçekli ev elbisesi dikti. Sohbet edip güldük. Bir hafta önce Kum'dan dönen annem, ailemiz, eski komşular ve tanıdıklar hakkında bir sürü taze haber getirmişti. Mahbube'nin bir kızı olduğunu ve ikinci çocuğuna hamile olduğunu öğrendim. "Bu seferki de muhtemelen bir kız," dedi annem. "Halinden tavrından belli. Mahmut'un ve senin oğullarından bahsedince ne kadar kıskandılar anlatamam. Mahbube'nin kızı aynı kendisinin o yaştaki haline benziyor; solgun ve gösterişsiz."

"Of, anne!" diye çıkıştım. "Mahbube küçükken çok sevimliydi; sarı lülelerini hatırlasana! Ayrıca bu devirde kız ve erkek evlat sahibi olmak arasında bir fark bulunmuyor. Oğullarımız var diye bizi kıskanmalarına gerek yok."

"Ne demek bir fark yok? Sen hep böyle yapıyorsun, elindekine değer vermiyorsun. Zaten tahmin edebileceğin gibi son derece kibirlilerdi. Artık zengin oldular ya, öyle havalara giriyorlar ki üzerlerinde gezinen bitlere bile süslü isimler verirlerse şaşırmam! Onlara Mahmut Ağa'nın başarısından ve kazandığı paradan bahsedince neredeyse kıskançlıktan çatlayacaklardı."

"Yapma, anne. Neden kıskansınlar ki? Az önce çok zengin olduklarını söyledin."

"Doğru fakat yine de bizi görmeye dayanamıyorlar; hayatlarına biz olmadan devam etmek istiyorlar. Bu arada, halan,

Mahbube'nin kocasının onu bu yıl Batı'ya seyahate götürmek istediğini ama Mahbube'nin gitmek istemediğini söylüyordu."

"Neden? Ne kadar salakmış!"

"Hiç de değil. Neden gitmek istesin ki? Batı'da ahlaksızlık diz boyu. Dualarını nasıl okuyacaktı? Bu arada haberin olsun, İhtiram-Saadet'in amcası tutuklanmış. Mahmut çok üzgün. Korkarım bu, işleri için kötü olabilir."

"Ne? Peki onu kim tutuklamış?"

"Orası besbelli! Tabii ki gizli polis... galiba bir camide konuşma yapmış."

"Ciddi misin? Bravo! Doğrusu o kadar cesur olduğunu bilmiyordum. Onu ne zaman götürmüşler?"

"Birkaç hafta olmuş. Dediklerine göre, derisini bir cımbızla parça parça ediyorlarmış."

Baştan aşağıya ürperirken, Allah Hamit'in yardımcısı olsun, diye düşündüm.

Annemlerde kaldığımız üçüncü günün akşamüstü, Hamit sarı bir Citroën 2CV ile bizi almaya geldi. Çocuklar babalarını ve arabayı görünce heyecanlandılar. Her zamankinin aksine, Hamit bir an önce ayrılmamız için acele etmedi. Babamla bahçedeki ahşap bankın üstüne oturdu. Çay içip sohbet ettiler.

Vedalaşırken babam, "Çok şükür, kafam rahat. Allah göstermesin, ikinizin kavga ettiğinizi sanıp kaygılanmıştım. Tabii şunu söylemeden edemeyeceğim; bu üç gün gerçekten çok hoşuma gitti. Hepinizi bu evde görmek ruhumu iyileştirdi," dedi.

Böyle şeyler söylemek babamın âdeti değildi. Sözleri beni derinden etkiledi. Eve dönüş yolunda, Hamit'e akrabalarımla ilgili havadisleri vererek özellikle İhtiram-Saadet'in amcasının tutuklandığını söyledim.

"Lanet olası SAVAK* çok güçlendi," dedi Hamit. "Bütün örgütlerin peşine düşüyorlar."

* 1957-1979 yılları arasında faaliyet gösteren İran İstihbarat Teşkilatı. *-çev.*

Bu konuşmanın Siyamak'ın önünde devam etmesini istemediğimden, "Arabayı nereden buldun?" diye sordum.

Hamit, "Şimdilik kullanmam için bana tahsis edildi. Birkaç yeri tasfiye etmeliyiz," diye cevap verdi.

"O zaman, lütfen, kendi evinden başla."

"O iş halloldu. Artık evle ilgili endişelerim yok. Daha önce gerçekten tedirgindim. Evi basmış olsalardı, hepimiz idam edilmek üzere fişlenirdik."

"Allah aşkına, Hamit! Bu masum çocuklara acı."

"Mümkün olan bütün önlemleri aldım. Şimdilik tek güvenli yer bizim evimiz."

Arabanın motoru gürültülü bir biçimde çalıştığı ve fısıldadığımız halde, Siyamak'ın dikkatle bizi dinlediğini fark ettim. "Şşşt! Çocuklar..." diye onu uyardım.

Hamit başını çevirip Siyamak'a bakıp gülümsedi ve sonra, "O artık bir çocuk değil. Bir erkek oldu. Ben yokken size göz kulak olacak," dedi.

Siyamak'ın gözlerinde bir pırıltı belirdi ve gururdan göğsü kabardı.

Eve varır varmaz kilere indim. Kapıdaki asma kilit gitmişti ve arka odada evle ilgili sıradan öteberiler dışında hiçbir şey yoktu. Kendi kendime, geride bir şey bırakmadıklarından emin olmak için bir teftiş yapsam fena olmaz, diye düşündüm.

Siyamak sürekli Hamit'in peşindeydi. Banyo yapmasına bile izin vermiyordu.

"Ben bir erkeğim," dedi. "Babamla birlikte banyo yapacağım."

Hamit'le birbirimize bakıp güldük. İkisi, Mesut ve benden sonra birlikte yıkandılar. Sesleri banyoda yankılanıyordu ve konuşmalarının bir kısmını duyabiliyordum. Çok güzel bir andı. Hamit bizimle çok az vakit geçirse de baba oğulun çok yakın bir ilişkileri vardı.

Hamit birkaç gün boyunca çok meşguldü ama sonra boş zamanının büyük bir bölümünü evde geçirmeye başladı. Anlaşılan, gidecek başka bir yeri yoktu ve arkadaşları da ortalıkta görünmüyorlardı. Bütün erkekler gibi günlerini işinde, akşamlarını da evinde geçiriyordu. Canı sıkılıyordu ve hüsrana uğramış gibi bir hali vardı. Bu durumu fırsat bilerek sık sık çocukları parka veya yürüyüşe götürmesini istiyordum; Hamit bunları daha önce hiç yapmamıştı. Sanırım bunlar çocuklarımın hayatlarındaki en güzel günlerdi. Bir babaya, anneye ve normal bir hayata sahip olma deneyimi, diğer çocuklar için sıradışı olmayan ve minnet duymalarını gerektirmeyen bir durumken, onlar ve benim için dünyalara bedeldi. Cüretkârlığım giderek o kadar arttı ki bir seferinde birkaç günlük bir yolculuğa çıkmayı bile önerdim.

"Hadi, Siyamak doğduğu yıl yaptığımız gibi Hazar Denizi kıyısına gidelim," dedim.

Hamit ciddiyetle bana bakıp, "Hayır, olmaz. Haber bekliyorum. Ya evde ya da matbaada olmam gerek," dedi.

"Sadece iki günlüğüne," diye ısrar ettim. "İki aydır hiçbir haber yok ve haftaya okullar açılıyor. Bırak da çocukların birkaç güzel anısı olsun. Anne ve babalarıyla bir yolculuğa çıksınlar."

Çocuklar Hamit'e sarıldılar. Mesut, Hamit'e bizi seyahate götürmesi için yalvardı; gerçi seyahatin ne demek olduğunu bile bilmiyordu. Siyamak hiçbir şey demedi ama Hamit'in elini tutup umut dolu gözlerle ona baktı. Bu bakışların Hamit'i yumuşatacağını biliyordum.

"Mansure'nin kocasının Hazar Denizi kıyısında bir villa satın aldığını biliyor muydun?" diye ısrar ettim. "Mansure bana sürekli bizim dışımızda herkesin gidip orada kaldığını söylüyor. İstersen annenle babanı da yanımıza alalım. Bu onların da hakkı. Oğullarıyla kısa bir seyahate gitmenin hayalini kuruyorlar. Oraya arabayla gidebiliriz."

"Olmaz, araba Çalus yolu için yeterince sağlam değil!"

"O zaman biz de Haraz yolundan gideriz. Hem arabanın yeni olduğunu söyledin; neden yeterince sağlam olmasın ki? Yavaş yavaş gideriz."

Çocuklar yalvarmaya devam ediyorlardı ama Siyamak Hamit'in elini öptüğünde her şey bitmişti. Biz kazanmıştık.

Hamit'in annesi ve babası bize katılmasalar da bunca yıldan sonra ailecek seyahate gittiğimiz için mutlu oldular. Mansure çoktan kuzeydeki evine geçmişti. Hamit'le telefonda konuştu ve memnuniyetle adresi verdi. Böylece yola koyulduk.

Şehirden ayrılırken, sanki farklı bir dünyaya adım atıyormuşuz gibi hissettik. Çocuklar dağlardan, vadilerden ve ovalardan o kadar etkilendiler ki uzun süre cama yapışıp tek bir ses bile çıkarmadılar. Hamit bir şarkı mırıldanıyordu ve ben de ona eşlik ediyordum. Kalbim sevinçle dolup taşıyordu. İçimden yola çıkmadan önce okunması âdet olan duayı tekrarlayarak Allah'tan birlikte olma fırsatını elimizden almamasını diledim. Araba dik yokuşları çıkarken biraz zorlandı ama bunun bir önemi yoktu. Bu yolculuğun sonsuza dek sürmesini istiyordum.

Öğle yemeği için pirzolalar hazırlamıştım. Manzaralı bir yerde durup yemeğimizi yedik. Çocuklar birbirlerini kovaladılar, ben de kahkahalarının tadını çıkardım.

"Çok tuhaf," dedim. "Siyamak'ın davranışları çarpıcı bir biçimde değişti. Ne kadar sakinleştiğini fark ettin mi? Söz dinleyen ve cana yakın bir çocuk oldu. Onu en son ne zaman azarladığımı hatırlamıyorum bile. Oysa eskiden büyük bir kavga etmediğimiz tek bir gün bile geçmezdi."

"Bu çocukla ne sorunun var, gerçekten anlamıyorum," dedi Hamit. "Bana göre o harika bir çocuk. Sanırım onu senden daha iyi anlıyorum."

"Hayır, canım. Sen yalnızca evde olduğun zamanki halini görüyorsun. Sen ortalıkta olmadığında tamamen farklı bir kişiliğe

bürünüyor. Senin son iki aydır her gün gördüğün çocuktan dünyalar kadar farklı oluyor. Sen onun üstünde yatıştırıcı, sakinleştirici bir etkiye sahipsin."

"Off... böyle konuşma! Kimse bana bağımlı olmamalı."

"Ama birçok insan sana bağımlı," dedim. "Bu senin kontrol edebileceğin bir şey değil."

"Bunun düşüncesi bile beni rahatsız ediyor ve kendimi tedirgin hissetmeme neden oluyor."

"Eh, madem öyle, bu konunun üstünde durmayalım. Bundan bahsetmeyelim, yalnızca birlikte geçirdiğimiz güzel günlerin tadını çıkaralım."

Mansure bizim için havadar, deniz manzaralı bir oda hazırlamıştı. Mansure'nin evinde olunca Hamit yatağını başka bir odaya taşıyamadığından benim yanımda uyumak zorunda kaldı. Hepimiz güneşin ve denizin tadını çıkarıyorduk. Bronzlaşmak istiyordum. Saçımı salık bırakıp kendime yakın zamanda diktiğim renkli, açık yakalı elbiseleri giydim. Hamit'in hayranlık dolu bakışlarını tekrar üstüme çekmek istiyordum. Bana şefkat ve ilgi göstermesini istiyordum. Üçüncü akşam nihayet teslim oldu ve yıllar önce ettiği yemini bozarak beni kollarına aldı.

Bu unutulmaz yolculuk bizi hiç olmadığımız kadar yakınlaştırdı. Hamit'in benden sadece bir ev kadını olmaktan fazlasını beklediğini biliyordum. Elimden geldiği kadar çok okuyordum ve yıllar içinde kitaplarından öğrendiklerimi onunla tartışmaya başladım. Fikirlerimi onunla paylaşarak, toplumsal ve siyasi konulardan bahsederek arkadaşlarının boşluğunu doldurmaya çalıştım. Hamit yavaş yavaş benim de siyasi ve toplumsal konular hakkında bir farkındalığımın olduğunu gördü; hatta zekâmı ve sağlam hafızamı takdir etmeye başladı. Artık onun gözünde geri kalmış bir çocuk veya eğitimsiz bir kadın değildim.

Bir gün bir kitapta yer alan ve Hamit'in unuttuğu bir bölümü ezberimden tekrarlayınca, "Bu kadar yetenekliyken eğitimine

devam etmemiş olman çok yazık. Neden üniversiteye giriş sınavlarına girmiyorsun? Çalışmaya devam edersen büyük ilerleme kaydedeceğinden eminim," dedi.

"Sınavları geçeceğimi sanmıyorum," diye cevap verdim. "İngilizcem çok zayıf. Üstelik üniversiteye gidecek olursam çocuklara nasıl bakarım?"

"Lise diplomanı alırken nasıl baktıysan öyle. Ayrıca çocuklar şimdi daha büyükler ve kendine ait daha çok boş vaktin var. İngilizce dersleri al veya daha da iyisi, üniversiteye giriş sınavlarına hazırlık sınıfına kaydını yaptır."

Sekiz yılın ardından nihayet gerçek bir aile hayatı yaşıyor, her keyifli anın tadını çıkarıyordum. O sonbaharda Hamit'in öğleden sonraları evde olmasını fırsat bilip hazırlık sınıfına yazıldım. Hamit'in koşullarının daha ne kadar bu şekilde devam edeceğini bilmesem de bu değerli günlerden sonuna kadar yararlanmaya çalışıyordum. Kendime gruplarının dağıldığını ve sonsuza dek normal bir aile olarak yaşayabileceğimizi söyleyip duruyordum. Hamit hâlâ sürekli olarak tedirgin vaziyette bir telefon gelmesini bekliyordu; fakat ben bu halinin de yakında düzeleceğini düşünüyordum.

Örgütleri hakkında hâlâ hiçbir şey bilmiyordum. Bir keresinde bir tartışmanın ortasında Hamit'e bu konuyu sormuştum. "Hayır, arkadaşlarım ve aktivitelerimiz hakkında bir şey sorma," demişti. "Sana güvenmediğimden veya anlamayacağını düşündüğümden değil; sadece ne kadar az şey bilirsen, o kadar güvende olursun."

Bunun üstüne bir daha asla grupları hakkındaki merakımı dile getirmemiştim.

Sonbahar ve kış usulca geçip gitti. Hamit'in programı gitgide farklı bir ritme büründü. Bir ya da iki haftada bir telefon görüşmeleri yapılır, Hamit bir iki günlüğüne ortadan kaybolurdu. Ba-

har gelince tehlikenin geçtiğine, örgütün hiçbir üyesinin izinin sürülemeyeceğine ve neredeyse hepsinin güvenli evlere yerleştiklerine dair bana güvence verdi.

"Yani bunca zamandır evsiz olduklarını mı kastediyorsun?" diye sordum.

"Hayır," dedi Hamit. "Hepsi birer kaçaktı. İlk tutuklanmalardan sonra birçok adres açığa çıktı ve birçoğu evlerini terk etmeye zorlandı."

"Yani Şehrazat ile Mehdi bile evlerini terk ettiler, öyle mi?"

"Onlar ilk gidenlerdendi. Her şeylerini kaybettiler. Yalnızca kayıtları ve belgeleri kurtarmak için zamanları olmuş."

"Çok eşyaları var mıydı?

"Ohoo, Şehrazat'ın ailesi ona iki evi döşemeye yetecek kadar çeyiz hazırlamış. Tabii zaman içinde pek çoğunu dağıtmış ancak hâlâ geride kalan bir sürü eşya varmış."

"Peki, evlerinden ayrıldıktan sonra nereye gitmişler, ne yapmışlar?"

"Yavaş ol, biraz! Detaylara ve ciddi konulara girme."

Bahar ve yaz boyunca, Hamit birkaç kez daha uzun süren yolculuklar yaptı. Keyfi yerindeydi ve ben de yokluğunu kimsenin fark etmemesi için gayret ediyordum. Bu arada sıkı çalışıyor, üniversiteye giriş sınavlarına hazırlanıyordum. Sınavları geçmem Hamit'i ve beni ne kadar mutlu ettiyse, ailelerimizi de o kadar şaşırttı. Herkesin tepkisi birbirinden çok farklıydı.

Annem, "Neden üniversiteye gideceksin ki?" diye sordu. "Doktor falan olmak da istemiyorsun."

Anneme göre, insanın üniversiteye gitmesinin tek sebebi doktor olmaktı.

Babam mutlu, gururlu ve şaşkındı.

"Okul müdiren bana ne kadar yetenekli olduğunu söylemişti fakat ben bunu zaten biliyordum," dedi. "Keşke şu oğlanlardan en azından biri senin gibi olabilseydi."

Ali ile Mahmut çocuksu budalalıklarımdan hâlâ vazgeçmediğime ve kocamın da yeterince güçlü bir karakteri olmadığı için beni kontrol edemediğine, yeterince erkek olmadığına ve espri anlayışının eksik olduğuna inanıyorlardı.

Bense bulutların üstünde uçuyordum. Kendimle gurur duyuyor, kendime güveniyordum. Her şey istediğim gibi gidiyordu.

Bir süre önce evlenen ve şereflerine bir kutlama yapmaya vakit bulamadığım Menekşe ile kocası için büyük bir davet verdim. Yıllar süren bir soğukluğun ardından, ailelerimiz nihayet bir araya geldi. Tabii ki Mahmut ile Ali, davette başörtüsüz kadınların olacağını bahane ederek bize katılmadılar; fakat İhtiram-Saadet gürültücü ve şamatacı çocuklarını alıp geldi.

O kadar mutluydum ki hiçbir şey beni rahatsız edemezdi veya yüzümdeki gülümsemeyi silemezdi.

Hayatım yeni bir yön kazanmıştı. Mesut'u eve yakın bir anaokuluna yazdırdım. Sabahları üniversiteye huzur içinde gidebilmek ve Hamit ile çocukların hiçbir şeyini eksik etmemek için, çoğu işimi geceden hallediyordum.

Hava soğumuştu. Sonbahar rüzgârı ağaçların dallarını camlara doğru savuruyordu. O öğleden sonra çiselemeye başlayan yağmur artık karla karışmış ve şiddetlenmişti. Hamit yeni uykuya dalmıştı. Kendi kendime, kış ne kadar çabuk geldi, iyi ki sıcak tutan giysilerimi çıkarmışım, diye düşünüyordum.

Saat neredeyse sabahın biriydi. Tam yatmaya hazırlanırken kapı zilini duyunca olduğum yerde donup kaldım. Kalbim deli gibi atmaya başladı. Birkaç saniye bekleyip kendi kendime, herhalde yanlış duydum, dedim ama tam o sırada Hamit'in holün ortasında panik halde dikildiğini gördüm. Birbirimize baktık.

Boğazımdan güçlükle çıkan bir sesle, "Bunu sen de duydun mu?" diye sordum.

"Evet!"

"Peki, ne yapacağız?"

Hamit pijamasının üstüne pantolonunu geçirirken, "Onları mümkün olduğu kadar oyala. Ben çatıya çıkıp planladığım yoldan gideceğim; ondan sonra kapıyı açarsın. Herhangi bir tehlike varsa, bütün ışıkları yak," dedi.

Üstüne çabucak bir gömlekle ceket giyip merdivenlere doğru koştu.

"Bekle! Yanına bir palto, bir kazak, bir şeyler al..." Kapı zili aralıksız çalıyordu.

"Zaman yok. Git, hadi!"

Elimin altındaki bir kazağı yakalayıp ona fırlattığımda Hamit çatıya giden kapıdan çıkmak üzereydi. Sakinleşmeye ve uykulu görünmeye çalıştım. Bir paltoya sarındıktan sonra merdivenlerden aşağıya inip ön bahçeye çıktım. Kontrolsüzce titriyordum.

Kapıdaki her kimse, kapıyı yumruklamaya başlamıştı. Hamit bizi çatıdan daha iyi görebilsin diye bahçenin ışığını yakıp kapıyı açtım. Birisi kapıyı savurarak bahçeye dalıp kapıyı kapattı. Karşımda ancak bileklerine kadar indiği için kendisine ait olmadığı belli olan çiçekli bir çador giymiş bir kadın duruyordu. Dehşet içinde ona baktım. Islak çadoru omuzlarına düşünce, "Şehrazat!" diyerek nefesimi tuttum.

Şehrazat sessiz olmam için hemen parmaklarını dudaklarına götürüp, "Işığı söndür. Neden ikinizin de ilk aklına gelen ışıkları yakmak oluyor ki?" diye fısıldadı.

Çatıya bakıp ışığı söndürdüm.

Şehrazat iliklerine kadar ıslanmıştı. "İçeri gel, üşüteceksin," dedim usulca.

"Şşşt! Sessiz ol!"

Kapının arkasında durup sokaktan gelen bir ses olup olmadığını dinledik. Etrafa sessizlik hâkimdi. Birkaç dakika sonra, Şehrazat birdenbire bütün enerjisi boşalmış biri gibi kapıya yaslanıp kayarak yere oturdu. Çadoru üstünden dökülüp etrafına yayıldı. Dizlerine sarılarak, başını kollarının arasına gömdü. Saçından sular damlıyordu. Onu kolumun altına alıp ayağa kalkmasına

yardım etmeye çalıştım. Yürüyemiyordu. Çadorunu toplayıp elini tuttum; eli şaşılacak derecede sıcaktı. Çaresiz ve bitkin bir halde peşimden geldi ve birlikte merdivenleri çıktık.

"Kurulanmalısın," dedim. "Çok hastasın, öyle değil mi?"

Şehrazat başıyla onayladı.

"Yeterince sıcak su var; gidip bir duş yap. Sana giyecek bir şeyler getireyim."

Şehrazat tek kelime etmeden banyoya gidip bir süre duşun altında kaldı. Ona uyacağını düşündüğüm birkaç giysi buldum ve salona birkaç parça nevresim götürüp bir yer yatağı hazırladım.

Şehrazat banyodan çıkıp giyindi. Hiç konuşmuyordu, yüzünde çaresiz bir çocuğun şaşkın ifadesi vardı.

"Aç olmalısın," dedim. Başını iki yana salladı.

"Biraz süt ısıttım. İçsen iyi olur."

Şehrazat sessiz ve itaatkâr bir biçimde sütü içti. Sonra onu salona götürdüm. Yatak örtüsünün altına yerleşemeden uykuya daldı. Üstüne bir battaniye örtüp dışarı çıktım ve kapıyı kapattım.

Hamit'i ancak o zaman hatırladım. Hâlâ çatıda olabilir miydi? Sessizce çatıya çıkan merdivenleri tırmandım. Hamit merdivenlerin tepesindeki ufak girintinin tentesinin altına tünemişti.

"Gelenin kim olduğunu gördün mü?" diye fısıldadım.

"Evet, Şehrazat!" dedi Hamit."

"O zaman neden hâlâ yukarıdasın? O bizim için bir tehlike oluşturmuyor ki."

"Aslına bakarsan büyük bir tehlike oluşturuyor. Beklemem ve takip edilip edilmediğini anlamam gerek. Geleli ne kadar oldu?"

"Yarım saat... hayır, kırk beş dakika. Takip edilseydi, şimdiye kadar bir şey olurdu, değil mi?"

"Belli olmaz. Bazen herkesin bir araya gelmesini beklerler. Bir örgüt evini yeterince plan ve hazırlık yapmadan basmazlar."

Tekrar titremeye başladım. "Ya bizim evimizi de basarlarsa? Bizi de tutuklarlar mı?"

"Korkma, sen bu işe dahil değilsin. Seni tutuklasalar bile, hiçbir şey bilmiyorsun. Seni serbest bırakırlar."

"Peki ama hiçbir şey bilmediğimi nereden anlayacaklar ki? Sanırım epeyce işkence ettikten sonra!"

"Bu aptalca düşünceleri kafandan çıkar," dedi Hamit. "O kadar basit değil. Güçlü durmalısın. Bu şekilde düşünmeye devam edersen inancını yitirirsin. Şimdi söyle bana, Şehrazat nasıl? Neler söyledi?"

"Hiçbir şey. Konuşamadı. Sanırım çok hasta. Galiba fena halde grip olmuş."

"Şehrazat ile Mehdi fazla göze çarpmaya başlamışlardı. Kimlikleri tespit edildi. İlk basılan ev onlarınkiydi. Bir buçuk yıldır yerin altında yaşıyorlardı. Biz onlar için güvenli bir ev bulana kadar taşrada kaldılar. Herhalde tekrar deşifre oldular."

"Yani zavallıcıklar bir buçuk yıldır evsiz mi yaşadılar?"

"Evet!"

"Peki kocası nerede?"

"Bilmiyorum. Birliktelerdi. Onları ayrılmaya zorlayan bir şey olmuştur... Mehdi tutuklanmış olabilir."

Bunu duyunca yüreğim burkuldu. Aklımdan geçen ilk düşünce, Mehdi'nin yaşadığımız yeri bilmesiydi.

O gece Hamit sabaha kadar çatıda nöbet tuttu. Ona sıcak tutacak kıyafetler ve sıcak çay götürdüm. Sabah olunca çocukları her zamankinden biraz önce uyandırıp kahvaltılarını ettirdikten sonra yürüyerek okula ve anaokuluna bıraktım. Yolda şüpheli veya sıradışı herhangi bir şey olup olmadığını görmek için, her bakışta ve harekette gizli bir anlam arayarak dikkatlice etrafıma bakındım.

Çocukları okullarına bıraktıktan sonra birkaç malzeme alıp eve döndüm. Hamit aşağıya inmişti.

"Ne yapacağımı bilmiyorum," dedi. "Matbaaya gitsem mi, gitmesem mi?"

"Sanırım normal davranıp dikkatleri üstümüze çekmesek daha iyi," dedim.

"Sokakta dikkatini çeken anormal bir şey oldu mu?"

"Hayır, her şey normal görünüyordu. Belki de normal olmayan budur. Belki de dikkatli ve tetikte olmamızı istemiyorlardır."

"Hayal kurmayı bırak," dedi Hamit. "Sanırım bekleyip Şehrazat'la konuşmalı ve tam olarak neler olduğunu öğrenmeliyim. Onun için bir şeyler yapmam gerekebilir. Onu uyandırmayacak mısın?"

"Hayır, zavallı kız gerçekten çok yorgun ve hasta. Matbaaya telefon edip bugün işe gitmeyeceğini söylememi ister misin? Şehrazat uyanana kadar biraz dinlenirsin."

"Hayır, matbaaya telefon etmene gerek yok. Arada bir işe gitmememe alışkınlar. Hiçbir zaman onları arayıp haber vermem."

Şehrazat öğleden sonra bire kadar yarı baygın halde uyumaya devam etti. Büyük bir tencere dolusu *aş-e şelqem** pişirip kebap yapmak için bir miktar eti terbiyeye yatırdım. Şehrazat'ın gücünü toplaması gerektiği aşikârdı. Onu son gördüğümden beri yarı yarıya zayıflamıştı. Dışarı çıkıp birkaç sakinleştirici, öksürük şurubu ve ateşini düşürecek bir şeyler aldım. Neredeyse çocukların eve dönme vakti gelmişti. Şehrazat'ın yanına gidip elimi usulca alnına koydum. Hâlâ ateşi vardı. Korku içinde uyandı ve sıçrayıp oturdu. Birkaç saniye boyunca bana ve etrafına baktı. Zaman ve mekân kavramını yitirmişti.

Nazikçe, "Korkma," dedim. "Sakinleş. Benim, Masume. Güvendesin."

Şehrazat birdenbire her şeyi hatırladı. Derin bir nefes alıp kendini tekrar yastığına bıraktı.

"Çok bitkin düşmüşsün," dedim. "Hadi, otur. Sana çorba yaptım. Birazcık iç, ilaçlarını al ve sonra tekrar uyu. Çok ağır bir grip geçiriyorsun."

Şehrazat'ın gözleri hüzünle doldu ve dudakları titredi. Fark etmemiş gibi yapıp dışarı çıktım. Hamit holde volta atıyordu.

"Uyandı mı?" diye sordu. "Onunla konuşmam gerekiyor."

---

* Şalgam çorbası.

"Bekle. İzin ver önce kendine gelip bir şeyler yesin," dedim.

Çorbayı ve ilaçları alıp salona gittim. Şehrazat oturuyordu. Önceki gece saçına sardığım havluyu aldım. Saçı hâlâ biraz nemliydi.

"Sen yemeye başla," dedim. "Ben de gidip bir tarak ya da fırça getireyim."

Şehrazat bir kaşık dolusu çorbayı ağzına götürdükten sonra gözlerini yumarak lokmasının tadını çıkardı.

"Sıcak yemek! Çorba! Ne kadar uzun süredir sıcak bir şeyler yiyemiyorum, biliyor musun?" dedi.

Yüreğim sızladı. Hiçbir şey demeden dışarı çıktım. Hamit hâlâ holde sabırsızca volta atıyordu.

"Sorun nedir?" diye çıkıştım. "Neden bu kadar acele ediyorsun? Birkaç dakika bekle. Kızcağız bir şeyler yiyene kadar onunla konuşmana izin vermeyeceğim."

Bir tarak alıp salona döndüm. Şehrazat'ın birbirine dolanmış saçlarını taramak kolay değildi.

"Yüzlerce kez gidip saçımı kökünden kestirmek ve hepsinden kurtulmak istedim," dedi. "Ancak bir türlü zaman bulamadım."

"Ne? Neden bu güzel ve gür saçlarını kesmek istiyorsun ki? Kel bir kadın gerçekten de çok çirkin görünür," dedim.

"Kadın mı?" dedi Şehrazat düşünceli bir şekilde. "Doğru, haklısın. Bir kadın olduğumu unutmuşum."

Sonra alaycı bir şekilde gülüp çorbasının geri kalanını içti.

"Kebap da yaptım. Gücünü toplamak için biraz et yemen gerek," dedim.

"Hayır, şimdi olmaz. Kırk sekiz saattir bir şey yemedim. Yavaş ve ufak porsiyonlar şeklinde yemem gerek. Bana sonra biraz daha çorba verirsin... Hamit evde mi?"

"Evet, seninle konuşmak için bekliyor. Sanırım sabrı tükenmek üzere."

"Ona içeri gelmesini söyle. Kendimi çok daha iyi hissediyorum. Tekrar canlanmış gibiyim."

Tabakları topladım ve kapıyı açarak Hamit'e içeri gelmesini söyledim. Hamit Şehrazat'ı hevesli, kibar ve resmi bir şekilde karşıladı; sanki karşısında patronu vardı. Dışarı çıkıp kapıyı kapattım.

Bir saati aşkın bir süre boyunca sessizce konuştular.

Çocuklar okuldan döndüklerinde Siyamak içeri girdi ve tıpkı evde bir yabancının kokusunu alan bir köpek gibi, "Anne, burada kim var?" diye sordu.

"Babanın arkadaşlarından biri," dedim. "Sakın kimseye söyleme!"

"Biliyorum!" diye cevap verdi.

Sonra her şeyi büyük bir dikkatle gözlemlemeye başladı. Holde, hemen salon kapısının arkasında oynuyormuş gibi yapıyordu ama bir şeyler duyma ümidiyle kulak kesilmişti. Ona seslenip, "Hadi, gidip birkaç şişe süt al," dedim.

"Hayır, şimdi olmaz," diye itiraz etti.

Ve çabucak kapalı kapının ardındaki oyununa geri döndü. Hamit salondan çıkıp elindeki kâğıtları ceketinin cebine soktu ve ayakkabılarını giyerken, "Şehrazat şimdilik burada kalacak. Benim çıkmam gerek. Geç kalırsam ya da bu gece eve dönmezsem merak etme. Yarın akşamüstüne kadar kesin dönmüş olurum," dedi.

Salona gittim. Şehrazat uzanıyordu. "İlaçlarını aldın mı?" diye sordum.

Utanmış gibi bir hali vardı. Doğrulurken, "Lütfen beni affet; kendimi zorla davet ettirdiğimi biliyorum. Olabildiğince erken ayrılmaya çalışacağım," dedi.

"Lütfen! Dinlenmen gerek. Burayı kendi evin kabul et. Tamamen iyileşene kadar gitmene izin vermeyeceğim," diye cevap verdim.

"Başınızı derde sokarım diye korkuyorum. Bunca yıldır bu evi senin ve çocukların için güvenli tutmaya çalıştık ama dün gece ben bu durumu riske attım. İki koca günü bir delikten diğerine taşınarak geçirdim ve ne talihsizliktir ki hava aniden soğudu. Önce yağmur, sonra kar yağmaya başladı. Kendimi iyi hissetmi-

yordum. Ateşim vardı ve durumum her saat başı daha da kötüleşiyordu. Sokağın ortasında yığılıp kalacağım diye korktum. Başka çarem yoktu; yoksa buraya gelmezdim."

"Gelmekle iyi ettin. Şimdi lütfen hiçbir şey için endişelenme, sadece uyu ve merak etme, burada her şey yolunda."

"Allah aşkına, bana bu kadar resmi davranma."

"Pekâlâ!"

Oysa elimde değildi. Şehrazat'ın benim hakkında ne düşündüğünü ve ilişkimizin mahiyetini tam olarak bilmiyordum. Çocuklar kapının aralığından bakıyorlar, merakla Şehrazat'ı gözetliyorlardı.

Şehrazat güldü, parmaklarını oynattı ve onlara merhaba, dedi. "Allah bağışlasın, oğulların çok büyümüşler," dedi.

"Evet! Siyamak üçüncü sınıfa geçti, Mesut da beş yaşında."

Şehrazat'a ilaçlarla birlikte bir bardak su verdim.

"Yaşça daha yakın olduklarını sanıyordum," dedi.

"Siyamak'ı bir yıl erken okula verdik. Hadi çocuklar, buraya gelip Şeh..." Birdenbire, Şehrazat'ın yüzündeki telaşlı ifadeyi görüp gerçek ismini söylememen gerektiğini fark ettim. Bir anlık tereddüdün ardından, "Hadi gelip Şeri Teyze'ye merhaba deyin," dedim.

Şehrazat bu ismi komik bulmuşçasına kaşlarını kaldırıp güldü.

Çocuklar içeri gelip Şehrazat'a merhaba dediler. Siyamak onu o kadar büyük bir merakla inceliyordu ki Şehrazat tedirgin oldu. Gömleğinin düğmelerinin açılıp açılmadığını kontrol etmek için başını bile eğdi.

"Pekâlâ, bu kadar yeter," dedim. "Herkes dışarı çıksın. Şeri Teyze'nin dinlenmesi gerekiyor."

Ve kapının dışında çocukları, "Sakın gürültü yapmayın ve Şeri Teyze'nin ziyaretimize geldiğini kimseye söylemeyin," diye uyardım.

Siyamak, "Biliyorum!" diye bağırdı.

"Tamam oğlum fakat artık Mesut'un da bunu öğrenmesi gerekiyor. Anlıyor musun, tatlım? Bu bizim sırrımız. Kimseye söyleyemezsin," dedim.

Mesut neşeyle, "Tamam," diye cevap verdi.

Şehrazat birkaç gün sonra, onu geceleri uyutmayan kuru öksürüğü dışında neredeyse tamamen iyileşmişti. Çeşit çeşit leziz yemekler pişirerek iştahını açmaya çalıştım. Kaybettiği kiloların bir kısmını geri almasını umuyordum. Hamit sürekli gidip geliyor, kapalı kapılar ardında Şehrazat'a rapor veriyor ve yeni talimatlarını uygulamak üzere tekrar gidiyordu.

Aradan bir hafta geçti. Şehrazat odalar arasında bir aşağı bir yukarı yürüyor, pencerelerden uzak durmaya çalışıyordu. Ben üniversitedeki derslerime gitmiyordum. Evde olanlarla ilgili ağzından kazara bir şey kaçırır diye Mesut'u da anaokuluna göndermiyorduk. Mesut günlerini sessizce oynayarak, Hamit'in aldığı yeni legolarla evler yaparak, yaşı için fazlasıyla ileri düzeyde olan ve özel bir yeteneği olduğunu belli eden güzel resimler çizerek geçiriyordu. Duygusal yönden de bir sanatçının yaratıcı ruhunu sergiliyordu. Nesnelere dikkatle bakıyor, hiçbirimizin fark etmediği yönlerini keşfediyordu. Hava güzel olduğunda saatlerce bahçedeki bitkilerle ve çiçeklerle oyalanıyordu. Tohum bile ekiyordu ve şaşırtıcı biçimde hepsi de büyüyordu. Mesut farklı bir dünyada yaşıyordu. Sanki dünyevi meselelerin onun için hiçbir değeri yoktu. Siyamak'ın aksine çabuk affediyor, her duruma uyum sağlıyordu. En ufak bir iyiliğe bile tüm benliğiyle karşılık veriyordu. Bütün duygularımın farkındaydı ve üzgün olduğumu hissederse, beni tatlı bir öpücükle neşelendirmeye çalışıyordu.

Mesut'un Şehrazat'la olan ilişkisi çabucak derin bir sevgiye dönüştü. Bütün zamanlarını birlikte geçirmekten zevk alıyorlardı. Mesut onu bir muhafız gibi koruyor, sürekli resimlerini çiziyor, onun için evler yapıyordu. Uzun süre kucağında oturup çocuksu konuşmasıyla kendi uydurduğu tuhaf hikâyeler anlatı-

yordu. Şehrazat bunlara tüm kalbiyle gülüyor, bundan cesaret alan Mesut da sevimli bir şekilde konuşmaya devam ediyordu.

Öte yandan Siyamak, Şehrazat'a tıpkı Hamit'le benim davrandığımız gibi, saygılı ve mesafeli davranıyordu. Şehrazat'ı çok seviyordum, onun yanında kendimi rahat hissetmeye ve ona arkadaşça yaklaşmaya çalışıyordum fakat her nedense kendimi onun karşısındayken okullu bir kız gibi hissediyordum. Şehrazat bana göre yetkinliğin, politik zekânın, cesaretin ve özgüvenin sembolüydü. Tüm bu özellikleri onu üstün bir insan olarak görmeme neden oluyordu. Şehrazat bana karşı daima nazikti ve yanımda rahattı; ama ben onun kocamın iki katı kadar anlayışlı ve zeki biri olduğunu, hatta ona emirler verdiğini bir türlü unutamıyordum.

Hamit ile Şehrazat sürekli konuşuyorlardı ve ben de onları rahatsız etmemeye, meraklı görünmemeye çalışıyordum. Bir gece çocukları yatırdıktan sonra yatak odasına gidip bir şeyler okumak üzere oturdum. Hamit ile Şehrazat benim de uyuduğumu düşünerek holde oturup rahat rahat konuşmaya başladılar.

"Abbas bu eve hiç gelmediği için çok şanslıyız," dedi Hamit. "Alçak herif kırk sekiz saat bile direnmemiş."

Şehrazat, "Başından beri onun zayıf olduğunu biliyordum," diye cevap verdi. "Eğitim sırasında nasıl sürekli dırdır ettiğini hatırlıyor musun? İnancının güçlü olmadığı gün gibi ortadaydı."

"Peki, neden Mehdi'ye söylemedin?"

"Söyledim ama onu bir kenara atmak için çok geç olduğunu ve Abbas'ın her şeyi bildiğini söyledi. Mehdi onu ikna etmek için çaba göstermemiz gerektiğini, Abbas'ın gerekli altyapıya sahip olduğunu düşünüyordu. Ancak ben içten içe daima tetikteydim."

"Evet, hatırlıyorum," dedi Hamit. "Sınıra kadar gittiğimizde bile bizimle gelmesine karşı çıkmıştın."

"Zaten bu yüzden Mehdi ona hiçbir hassas bilgi vermedi ve ben onu mümkün olduğunca az kişiyle tanıştırdım. Sadece senin gerçek adını, nerede oturduğunu ve çalıştığını bilmemesi bile gerçekten çok işimize yaradı."

"Evet ama en büyük şansımız Tahran'da yaşamaması oldu. Aksi halde, er ya da geç her şeyi çözerdi."

"O işe yaramaz herif sadece kırk sekiz saat dayanabilseydi, her şeyi kurtarabilirdik. Allah'a şükür çekirdek kadro ve Tahran'daki arkadaşlar yakalanmadılar. Mühimmatların geri kalanı yeterli olacaktır. Operasyon yolunda ve plana göre giderse, düşmanın silahlarını ele geçirebiliriz."

Baştan aşağıya ürperdiğimi ve alnımda soğuk ter damlalarının biriktiğini hissettim. Zihnime sorular üşüştü. Ne yapmayı planlıyorlardı? Nereye gitmişlerdi? Allah'ım, ben nerede ve kiminle yaşıyordum böyle? Tabii ki Şah'ın yönetimiyle ilgili çalışmalar yaptıklarını biliyordum ancak etkinliklerinin kapsamının bu denli genişlediğinden haberim yoktu. Etkinliklerinin daima entelektüel tartışmalarla, bildiriler basmakla, makaleler, bültenler ve kitaplar yazıp konuşmalar yapmakla sınırlı kaldığını sanıyordum.

O gece Hamit yatak odasına geldiğinde, ona konuşmalarına kulak misafiri olduğumu söyledim. Gözyaşlarına boğulup her şeyden vazgeçmesini, hayatını ve çocuklarını düşünmesini istedim.

"Artık çok geç," dedi. "Asla bir aile kurmamalıydım. Sana bunu binlerce farklı şekilde söyledim fakat kabul etmedin. Ben ideallerim ve onları gerçekleştirme yükümlülüğüm sayesinde hayattayım. Yalnızca kendi çocuklarımı düşünüp, bu celladın zorbalığı altında yaşayan binlerce zavallı çocuğu unutamam. Biz insanları kurtarmaya ve onları özgür kılmaya ant içtik."

"Ama planladığınız şey çok tehlikeli. Gerçekten bir avuç insanla orduya, polis kuvvetlerine ve SAVAK'a karşı gelebileceğinizi, hepsini mahvedeceğinizi ve insanları kurtarabileceğinizi mi sanıyorsunuz?" diye sordum.

"Bir şeyler yapmalıyız ki bütün dünya bu ülkenin huzur ve istikrar dolu bir yer olduğuna inanmaktan vazgeçsin. Temelleri sarsmalıyız ki kitleler uyansın, korkmaktan vazgeçip bu güçlü hegemonyanın devrilebileceğine inanmaya başlasınlar. Sonra yavaş yavaş bize katılırlar."

"Hepiniz fazla idealistsiniz. Söylediklerinin hiçbirinin gerçekleşeceğine inanmıyorum. Hepiniz helak olacaksınız. Hamit, çok korkuyorum."

"Çünkü inanmıyorsun. Şimdi yaygara koparmayı bırak. Duydukların yalnızca konuşmadan ibaretti. Bunun gibi yüzlerce planımız vardı ve hiçbiri gerçekleştirilmedi. Bir hiç uğruna kendi huzurunu ve çocuklarınkini kaçırma. Hadi, uyu ve sakın bundan Şehrazat'a bahsetme."

Hamit'in on gün boyunca gidip gelmesinin, bilinmeyen kimselere ve yerlere mesajlar götürmesinin ardından, Şehrazat'ın ikinci bir emre kadar evimizden ayrılmamasına ve normal hayatımıza dönmeye çalışmamıza karar verildi. Tek sorunumuz, insanların eve gelmelerini engellemenin bir yolunu bulmaktı.

Genellikle fazla misafirimiz gelmese de anne babalarımızın, Pervin Hanım'ın ve Fati'nin ara sıra bizi ziyaret etmeleri sıkıntıya yol açabilirdi. Bibi'yi ve çocukları alıp Hamit'in annesini ve babasını düzenli olarak ziyaret etmeye karar verdik; böylece onları görmek için evimize gelmelerine gerek kalmayacaktı. Kendi aileme de üniversitede her gün dersim olduğunu ve vakit buldukça onları ziyaret edeceğimi söyledim. Öğleden sonra dersim olduğunda çocukları onlara bırakacağımı da ekledim. Tüm bu tedbirlere karşın, ara sıra habersiz çıkıp gelen misafirlerimiz de oluyordu. Böyle durumlarda Şehrazat salonda kalıp kapıyı içeriden kilitliyordu; biz de misafirimize anahtarı kaybettiğimizi ve o odayı kullanamadığımızı söylüyorduk.

Şehrazat bizimle kalmaya devam etti. Evde bana yardımcı olmaya çalışıyordu fakat ev işleri hakkında hiçbir şey bilmiyordu ve kendi beceriksizliğine herkesten çok gülüyordu. O da ev işlerine yardım etmek yerine çocuklarla giderek yakınlaşıyordu. Mesut'a sevgi ve ilgi gösteriyordu; Siyamak okuldan eve geldiğinde ödevlerini yapmasına yardımcı oluyor, derslerini onunla birlikte tekrarlıyor ve ona imla alıştırmaları yaptırıyordu. Ben de bu arada

üniversiteye devam ediyordum. Bir de direksiyon dersleri almaya başladım. Araba kullanmayı öğrenmemin acil durumlarda yararlı olacağına karar vermiştik. Üstelik bu, çocukların güvenliği için de elzemdi. Citroën hâlâ üstü kapalı olarak bahçede duruyordu.

Şehrazat ve Hamit şüphe çekmeyen bu arabayı benim kullanmamın güvenli olacağına inanıyorlardı.

Mesut, Şehrazat'ın yanından nadiren ayrılıyordu. Sürekli onun için bir şeyler yapmakla meşguldü. Bir defasında bir ev resmi çizip Şehrazat'a bunun kendi evleri olduğunu, büyüdüğünde evlenip içinde yaşayabilsinler diye bu evi inşa edeceğini söyledi.

Şehrazat resmi duvara astı. Mesut ne zaman benimle alışverişe gelse, Şehrazat'a verebilmek için bütün sevdiği yiyecekleri almamı isterdi. Güneşli günlerde bahçede onun için ilginç hediyeler arardı. Yılın o zamanında açan fazla çiçek bulunmadığından, dikenli çançiçeğinden birkaç tane koparır ve bunları kanlı parmaklarıyla Şeri Teyze'ye sunardı. Şehrazat da onları değerli bir nesneyi saklar gibi muhafaza ederdi.

Şehrazat bizimle yaşamaya devam ettikçe onun hakkında daha çok şey öğrendim. Çok sade bir kadındı. Belki güzel olarak tanımlanamazdı fakat çekici ve alımlıydı. Bir gün banyo yaptıktan sonra saçını kısa kesmemi istedi.

"İstersen onun yerine saçına fön çekeyim," dedim. "Hem daha hızlı kurur hem de güzel görünür."

Karşı çıkmadı. Ben Şehrazat'ın saçına şekil verirken, Mesut durup ilgiyle bizi seyretti. Güzel şeylere bayılıyordu ve kadınları kendilerine bakarken izlemekten keyif alıyordu. En açık renk ruju sürsem bile fark eder, bununla ilgili güzel bir şey söylerdi; ama tercihi kırmızı ruj sürmemdi. Şehrazat'ın saçına fön çekmeyi bitirdikten sonra Mesut eline kırmızı bir ruj alıp, "Bunu sür Şeri Teyze," dedi.

Şehrazat bana baktı.

"Hadi sürsene," dedim. "O kadar da büyütülecek bir şey değil."

"Olmaz, çok utanıyorum."

"Kimden utanıyorsun? Benden mi? Mesut'tan mı? Hem biraz ruj sürmekte ne kötülük var?"

"Bilmiyorum. Hiçbir kötülük yok ama benim için uygun değil. Biraz hafifmeşreplik gibi geliyor."

"Ne saçma! Yani daha önce hiç makyaj yapmadığını mı söylemek istiyorsun?"

"Daha gençken yapardım. Hoşuma da giderdi ama yapmayalı yıllar oldu..."

Mesut tekrar ısrar etti. "Hadi, Şeri Teyze, sür şunu. Sen sürmezsen ben senin için yaparım," dedi. Ruju alıp Şehrazat'ın dudaklarına sürdü. Sonra geri çekilip hayranlık ve sevinç dolu gözlerle ona baktı. Ellerini çırptı ve gülerek, "Çok güzel oldu! Bak ne kadar güzel oldu!" dedi. Sonra Şehrazat'ın kollarına atılarak yanağına kocaman bir öpücük kondurdu.

Şehrazat ile kahkahalara boğulduk ama Şehrazat aniden sessizleşti, Mesut'u yere indirerek, "Seni kıskanıyorum. Sen şanslı bir kadınsın," dedi.

"Kıskanıyor musun?" dedim şaşkınlıkla. "Beni mi?"

"Evet! Sanırım bu duyguyu ilk defa tadıyorum."

"Şaka yapıyor olmalısın. Esas benim seni kıskanmam gerek. Hep senin gibi olmak istedim. Sen inanılmaz bir kadınsın: İyi bir eğitim almışsın, cesursun, karar verme yetisine sahip becerikli birisin. Her zaman, Hamit'in senin gibi bir karısı olmasını istediğini düşünüyorum. Sen de kalkmış diyorsun ki... yo, hayır! Gerçekten şaka yapıyor olmalısın. Kıskanması gereken biri varsa o da benim ama sana imrenmeye bile hakkım olduğunu sanmıyorum. Aksi halde halkın alt tabakasından gelen ve İngiltere kraliçesini kıskanan birinin durumuna düşerim."

"Saçmalık. Ben bir hiçim. Sen benden çok daha iyi ve eksiksiz durumdasın. Sen bir hanımefendisin; hünerli, sevgi dolu bir eşsin; nazik ve bilge bir annesin; okumaya ve öğrenmeye can atıyorsun ve ailen için fedakârlıklar yapmaya hazırsın."

Şehrazat son derece üzgün bir biçimde içini çekerek oturduğu sandalyeden kalktı. Birden içgüdüsel olarak, kocasını görmek istediğini anladım.

"Mehdi Bey nasıl?" diye sordum. "Onu görmeyeli uzun zaman oldu mu?"

"Evet, neredeyse iki ay oldu. Onu en son buraya gelmeden iki hafta önce gördüm. Durumumuz gereğince iki farklı yere kaçmamız gerekiyordu."

"Ondan haber alabiliyor musun?"

"Evet, zavallı Hamit sürekli aramızda mesaj taşıyıp duruyor."

"Neden Mehdi bir gece geç saatte buraya gelmiyor? Birbirinizi görmüş olursunuz."

"Bu çok tehlikeli. Onun buraya gelmesi bu evin güvenliğini riske atabilir. Dikkatli olmalıyız."

İhtiyatı elden bırakarak, "Hamit evliliğinizin örgüt tarafından ayarlandığını söylüyor ama ben ona inanmıyorum," dedim.

"Neden inanmıyorsun?"

"Siz ikiniz birbirinizi karıkoca gibi seviyorsunuz; görev arkadaşı gibi değil."

"Bunu nereden biliyorsun?"

"Ben bir kadınım; sevgiyi tanıyabilirim, hissedebilirim. Hem sen sevmediğin bir adamla yatağını paylaşabilecek türden bir kadın değilsin."

"Evet," dedi Şehrazat. "Onu hep sevdim."

"Onunla örgüt aracılığıyla mı tanıştınız? Ah, özür dilerim, her şeye burnumu sokuyorum. Hiç sormadım farz et."

"Hayır... sorun değil. Benim için fark etmez. Yıllardır, sohbet edebileceğim bir arkadaşım olmadı. Tabii ki yakınımda insanlar vardı ama ben daima dinleyici konumundaydım. Anlaşılan konuşma ihtiyacı hiçbir zaman bitmiyor. Belki de son birkaç yıldır sahip olduğum ve kendimden bahsedebileceğim tek arkadaş sensin."

"Benim de hayatım boyunca yalnızca tek bir gerçek arkadaşım oldu ve onu yıllar önce kaybettim."

"O halde görünüşe göre birbirimize ihtiyacımız var; aslında daha çok benim sana ihtiyacım var. Senin en azından bir ailen var, ben buna bile sahip değilim. Ailemi, dedikoduları, sülaleyle ilgili havadisleri, havadan sudan sohbetleri ve günlük olayları ne kadar özlediğimi bilemezsin. İnsan ne kadar süreyle politikadan ve felsefeden bahsedebilir ki? Bazen evimizde neler olup bittiğini merak ediyorum ve ailedeki bazı çocukların adlarını unuttuğumu fark ediyorum. Onlar da beni unutmuş olmalılar. Ben artık hiçbir aileye mensup değilim."

"Fakat hepiniz kitlelere ve global işçi sınıfı ailesine ait olduğunuza inanmıyor musunuz?"

Şehrazat gülerek, "Bakıyorum da bir sürü şey öğrenmişsin!" dedi. "Yine de kendi ailemi özlüyorum ama senin sorun neydi?"

"Mehdi'yle nerede tanıştınız, diye sormuştum."

"Üniversitede. Mehdi benden iki yıl öndeydi. Muazzam bir liderlik yeteneğine, keskin ve analitik bir zekâya sahipti. Dağıtılan bildirilerin ve yurdun duvarlarında beliren sloganların onun elinden çıktığını öğrendiğimde, kahramanım haline geldi."

"O sıralarda politikayla ilgilenmiyor muydun?"

"İlgileniyordum tabii. Entelektüel olduğunu iddia eden bir üniversite öğrencisi politikayla nasıl ilgilenmez ki? Solcu olmak ve yönetime karşı çıkmak öğrenciler için neredeyse resmi bir görev haline gelmişti. Bu davaya gönülden inanmayanlar bile entelektüel görünmek için politikayı kullanıyorlardı. Mehdi gibi gerçek fanatiklerin sayısı çok azdı. Bense konu hakkında hâlâ yeterince okumamış, bilmem gerekenleri öğrenmemiştim. Neye inandığımı gerçekten bilmiyordum. Mehdi düşüncelerimi ve inançlarımı şekillendirdi. Dindar bir aileden geldiği halde Marx, Engels ve diğerlerinin eserlerini okumuş, hepsini gayet güzel analiz etmişti."

"Yani Mehdi örgüte katılman için aklına mı girdi?"

"O zamanlar ortada örgüt falan yoktu. İkimiz örgütü çok sonra kurduk. Belki de Mehdi işin içinde olmasaydı, farklı bir yol seçerdim ama eminim ki yine politikadan çok fazla uzaklaşmazdım."

"Peki, nasıl evlendiniz?"

"Örgüt yavaş yavaş şekillenmeye başlıyordu. Ben geleneksel bir aileden geliyordum ve çoğu İranlı kız gibi istediğim zaman dışarı çıkamıyor, gece geç saate kadar dışarıda kalamıyordum. Arkadaşlardan biri bütün zamanımı davaya adayabilmem için, gruptan biriyle evlenmemi önerdi. Mehdi buna razı oldu ve gerçek bir talip gibi ailesiyle gelip beni istedi."

"Evliliğinde mutlu muydun?"

"Ne diyebilirim ki? Belki de onunla evlenmek istiyordum ama evlilik sebebimizin örgüt olmasını ve böyle bir evlilik teklifi almayı istemiyordum. Gençtim, hayalperesttim ve saçma sapan burjuva edebiyatının etkisi altındaydım."

Sisli ve buz gibi soğuk bir şubat gecesi, sabah saatin birinde ve sözünü ettikleri tüm tehlikelere rağmen, Mehdi sessizce eve süzüldü. Henüz uykuya dalmıştım ki ön kapının açılma sesiyle sıçrayarak uyandım. Hamit gevşek bir halde kitabını okuyordu.

"Hamit! Bunu duydun mu? Ön kapıdan bir ses geldi. Birisi kapıyı açtı!"

"Sen uyumana bak, bu seni ilgilendirmez."

"Ne demek istiyorsun? Birini mi bekliyorsun?"

"Evet, gelen Mehdi. Ona anahtarı verdim."

"Onun buraya gelmesinin çok tehlikeli olduğunu söylememiş miydin?"

"Bir süre önce izini kaybetmişler. Ayrıca her türlü tedbiri aldık. Şehrazat'la konuşması gerekiyor; bazı konularda anlaşmazlığa düşmüşler ve birtakım kararlar almaları gerekiyor. Arabuluculuk görevimi daha fazla sürdüremezdim; bu yüzden bir buluşma ayarlamamız gerekiyordu."

İçimden gülmek geldi. Ne kadar tuhaf bir çift, diye düşündüm. Şehrazat ile Mehdi, bir araya gelmek için birbirlerini sevmek ve özlemek dışında her türlü bahaneyi kullanan bir karı kocaydı.

Mehdi sabah erkenden evden ayrılması gerektiği halde gitmedi. Hamit hâlâ bir anlaşmaya varamadıklarını söyledi. Gülüp işe koyuldum. Akşamüstü Hamit eve geldiğinde, üçü kapalı kapılar ardında saatlerce konuşup tartıştılar. Şehrazat'ın yanakları al aldı ve her zamankinden daha canlı görünüyordu ama tıpkı sırrı açığa çıkmış çekingen bir okullu kız gibi gözlerini benden kaçırıyor, hiçbir şey olmamış gibi davranmaya çalışıyordu.

Mehdi üç gün boyunca bizde kaldı ve dördüncü gecenin ortasında geldiği gibi sessizce gitti. Şehrazat'la birbirlerini tekrar görüp görmediklerini bilmiyorum ama o birkaç günün hayatlarının en güzel günleri olduğuna eminim. Mesut da onlarla inzivaya çekilip Mehdi'nin kollarıyla Şehrazat'ın kucağı arasında gidip gelerek tatlı konuşmalarıyla ve bildiği bütün numaralarla onları güldürdü. Bal peteği desenli camın ardından, Mehdi'nin elleri ve dizleri üstünde Mesut'u sırtında gezdirirken salonda dolanan gölgesini bile gördüm. Bu çok tuhaftı. Mehdi gibi nadiren gülümseyen ciddi bir adamın bir çocukla bu kadar yakın bir ilişki kurabileceğini hiç düşünmezdim. Mehdi ile Şehrazat kapalı kapılar ardında kendileri gibi davranıyorlar, özlerine dönüyorlardı.

Mehdi gittikten sonra Şehrazat birkaç gün boyunca moralsiz ve asabiydi. Kendini bir şeyler okuyarak oyaladı. O zamana kadar neredeyse bütün kitaplarımızı okumuştu. Yastığının altında Füruğ'un şiir kitaplarından biriyle uyuyordu.

Şubat ayının sonuna doğru, benden kendisi için birkaç gömlek, pantolon ve sağlam saplı büyük bir el çantası almamı istedi. Aldığım her el çantasını çok küçük buluyordu. Sonunda pes edip, "O zaman sen bir el çantası değil, silindir çanta istiyorsun!" dedim.

"Bravo, evet! Ancak fazla büyük olmamalı ve dikkat çekmemeli; kolay taşınmalı, sadece bütün eşyalarımı içine alacak kadar büyük olmalı," dedi Şehrazat.

Kendi kendime, silahın da buna dahil mi, diye sordum. Geldiği ilk günden beri bir silahı olduğunu biliyordum ve çocukların silahı bulmalarından hep çok korkuyordum.

Şehrazat gitmeye hazırlanıyordu. Sadece kendisine bir emir ya da bir parça bilgi gelmesini bekliyordu. Beklediği işaret mart ayının ortasında, yeni yıldan önce geldi. Şehrazat eski giysilerini ve çantasını bir kenara bırakıp onlardan kurtulmamı istedi. Yeni giysilerini ve diğer eşyalarını yeni silindir çantasına koydu; Mesut'un çizimlerini de dikkatlice en alta, silahının yanına yerleştirdi. Tuhaf bir ruh halindeydi. Saklanarak yaşamaktan, hep içeride kalmaktan ve hareketsiz olmaktan sıkılmıştı. Taze havayı, sokakta ve insanların arasında olmayı özlemişti ama şimdi gitme vakti gelmesine karşın üzgün ve morali bozuktu. Mesut'a sarılıp duruyor, "Ondan nasıl ayrılacağım?" deyip yakınıyordu. Onu sımsıkı tutarken yaşlı gözlerini Mesut'un saçlarına gömüyordu.

Mesut, Şehrazat'ın gitme hazırlıkları yaptığını hissetmişti. Her gece uyumadan ve her gün benimle evden çıkmadan önce, Şehrazat'a kendisi evde yokken gitmeyeceğine dair söz verdirip her fırsatta, "Gitmek mi istiyorsun? Ama neden? Sana kötü mü davrandım? Artık sabahları yanına gelip seni uyandırmayacağıma söz veriyorum. Gideceksen beni de yanında götür; aksi halde kaybolursun. Buradaki sokakları bilmiyorsun," diyordu. Bu şekilde davranarak Şehrazat'ı daha da mutsuz edip kararsızlığa sürüklemekle kalmıyordu; hem onun yüreğini hem de benimkini sızlatıyordu.

Şehrazat evimizde geçirdiği son gece Mesut'un yanında uyuyup ona masallar anlattı fakat gözyaşlarına hâkim olamadı. Her şeyi kalp gözüyle görüp anlayan bütün çocuklar gibi, Mesut da Şehrazat'ın yüzünü küçücük ellerinin arasına alıp, "Sabah uyandığımda gitmiş olacağını biliyorum," dedi.

Gece saat yarımda, Şehrazat plana uygun bir şekilde evden ayrıldı. Daha ilk andan itibaren onu özlemeye başladım ve ardında bıraktığı boşluğu hissettim.

Şehrazat gitmeden önce bana sarılarak, "Her şey için teşekkür ederim. Mesut'um sana emanet. Ona göz kulak ol. O çok hassas bir çocuk. Geleceği için kaygılıyım," dedi. Sonra Hamit'e dönüp, "Sen şanslı bir adamsın; hayatının kıymetini bil. Harika bir ailen

var. Hiçbir şeyin bu evin huzurunu ve sükûnetini bozmasını istemiyorum," diye ekledi.

Hamit ona şaşkınlıkla bakarak, "Sen ne dediğinin farkında mısın? Hadi! Gidelim, geç oluyor," dedi.

Ertesi gün etrafı temizleyip toplamak üzere salona girdiğimde, Füruğ'un, yastığın altında duran şiir kitabını elime aldım. Kitabın arasına bir kurşun kalem sıkıştırılmıştı. O sayfayı açıp Şehrazat'ın altını çizdiği satırları gördüm:

> Hangi zirve, hangi doruk?
> Ey puslu lambalar alın beni sığınağınıza
> Ey aydın gölgeli evler
> Itırlı buharların kucağında yıkanmış çamaşırlar
> Güneşli damlarınızda salınıyor.
>
> Alın beni sığınağınıza ey sade, olgun kadınlar
> Zarif parmaklarınız, derinizin ardında bir ceninin
> Keyif veren kımıldanışlarını izliyor
> Ve yakanızın kıvrımlarında hep taze süt kokusu
> Havayla birleşiyor.*

Yanağımdan bir damla yaş süzüldü. Mesut kapıda duruyordu. Hüzün dolu gözlerle, "Gitti mi?" diye sordu.

"Günaydın, tatlım. Eh, er ya da geç kendi evine dönmesi gerekecekti," dedim.

Mesut kollarıma koşup başını omzuna yaslayarak ağladı. Sevgili Şeri Teyze'sini hiç unutmadı. Yıllar sonra, güçlü kuvvetli bir genç adam olduğunda bile, "Hâlâ onun için inşa ettiğim evi hayal ediyorum ve içinde birlikte yaşıyoruz," derdi.

Şehrazat gittikten sonra yeni yıl hazırlıklarına giriştim; bahar temizliği yaptım, çocuklara yeni giysiler aldım, yeni yatak çarşafları diktim ve salonun perdelerini değiştirdim. Yeni yıl kutlamasının çocuklar için eğlenceli ve heyecan verici bir deneyim olma-

* Füruğ Ferruhzad, Yeşil Evham, Çeviri: Makbule Aras

sını istiyordum. Bütün geleneksel âdetlere ve ritüellere uymaya çalışarak, bunların güzel bir çocukluk anısı olarak hafızalarına kazınmasını umuyordum. Siyamak'ın görevi tabaklarda yetiştirdiğimiz tohum filizlerini sulamak, Mesut'unki de yumurtaları boyamaktı. Hamit halimize gülüyor, "Bunlarla uğraştığınıza inanamıyorum. Bunca enerjiyi ne için heba ediyorsunuz?" diyordu.

Yine de onun da içten içe, yeni yıl geldiği için heyecanlı ve mutlu olduğunu biliyordum. Boş zamanının büyük bir çoğunluğunu bizimle geçirmeye başladığından beri, artık günlük hayatlarımızın bir parçası olmaktan kaçamıyordu ve farkında olmadan memnuniyetini dile getiriyordu.

Evi çatıdan kilere kadar dip köşe temizlememe yardım etmesi için bir yardımcı tuttum. Yeni yılın kokusu evin her köşesinde dolanmaya başladı.

İlk defa yeni yıl ziyaretlerine tam bir aile olarak gittik. Yeni yıl etkinliklerine katıldık; hatta on üçüncü gün kutlamalarını Hamit'in ailesiyle şehir dışında bir piknikte geçirdik. Tatilden sonra daha mutlu ve enerjik bir şekilde kendi derslerimle, Siyamak'ınkilerle ve yıl sonu sınavlarıyla ilgilenmeye başladım.

Hamit evde daha da çok vakit geçirmeye başlamıştı. Bir türlü gelmek bilmeyen bir telefon bekliyordu. Huzursuz ve sabırsızdı ama yapabileceği hiçbir şey yoktu. Bense bu duruma aldırmıyordum. Hamit evde olduğu için memnundum. Yıl sonu sınavlarının bitmesi ve yazın başlamasıyla, çocuklar için çeşitli eğlenceler planladım. Bütün yazı hep birlikte geçirmek istiyordum. Artık ehliyetim de olduğundan, çocuklara onları öğleden sonraları sinemaya, parka, bir partiye ya da lunaparka götüreceğime söz verdim. Çocuklar mutlu ve memnunlardı; ben de güçlü bir tatmin duygusu yaşıyordum.

Bir gün öğleden sonra, parktan eve dönerken bir gazete, ekmek ve birkaç öteberi daha aldım. Hamit hâlâ eve dönmemişti.

Her şeyi bir kenara kaldırıp gazetenin üstüne koyduğum ekmeği dilimlemeye başladım. Dilimlemeye devam ettikçe, gazetenin manşeti yavaş yavaş ortaya çıktı. Ekmeği bir kenara ittim. Sözcükler birer hançer gibi gözlerime saplandı. Ne anlama geldiklerini tam olarak kavrayamadım. Âdeta bir elektrik akımına kapılmış gibi, olduğum yerde titriyordum. Gözlerimi gazeteden ayıramıyordum. Zihnimde bir fırtına, karnımda bir isyan vardı. Çocuklar bendeki tuhaflığı sezip yanıma geldiler ama ne dediklerini anlayamadım. Tam o sırada kapı açıldı ve Hamit içeri girdi. Perişan haldeydi. Göz göze geldik. Demek ki doğruydu, bir şey söylemeye gerek yoktu.

Hamit dizlerinin üstüne çöküp yumruklarıyla bacaklarına vurarak, "Hayırrr!" diye haykırdı. Sonra yere yuvarlandı ve alnını yere dayadı.

Öyle kötü bir haldeydi ki kendi korkumu unutmuştum. Çocuklar korku dolu gözlerle, kafaları karışmış bir halde bize bakıyorlardı. Kendimi toplayıp onları dışarıya ittirerek, gidip bahçede oynamalarını söyledim. Başlarını çevirip bize baktılar ve itiraz etmeden dışarı çıktılar. Hamit'in yanına koştum. Başını göğsüme yaslayıp bir çocuk gibi ağladı. Orada ne kadar uzun süre oturup ağladık bilmiyorum. Hamit sürekli, "Neden? Neden bana söylemediler? Neden bana da haber vermediler?" deyip duruyordu.

Bir süre sonra öfkesi ve kederi onu harekete geçirdi. Yüzünü yıkayıp deli gibi evden fırladı. Onu durdurmak için yapabileceğim hiçbir şey yoktu. Yalnızca, "Dikkat et, hepiniz izleniyor olabilirsiniz. Tetikte ol," dedim.

Gazetedeki makaleyi okudum. Şehrazat ve birkaç kişi daha, bir askeri operasyon sırasında kapana kısılmışlardı. SAVAK'ın eline düşmemek için, el bombalarıyla intihar etmişlerdi. Makaleyi tekrar tekrar okudum. Farklı açılardan baktığımda işin doğrusunu anlayacağımı düşünüyordum; ancak makalenin gerisi yalnızca alışılagelmiş hakaretlerden oluşuyor, hainleri ve sabotajcıları lanetliyordu. Siyamak'ın görmemesi için gazeteyi sakla-

dım. Hamit gecenin ortasında bitkin ve çaresiz bir halde döndü. Giysileri hâlâ üstündeyken kendini yatağa atarak, "Her şey karmakarışık. Bütün iletişim kanalları kesildi," dedi.

"Fakat ellerinde telefon numaran var. Gerekirse seni ararlar," dedim.

"O zaman neden bu zamana kadar aramadılar? Bir aydan uzun bir süredir hiçbiri benimle temas kurmadı. Operasyondan haberim vardı; benim de bu sürecin bir parçası olmam gerekiyordu, bunun için eğitilmiştim. Beni neden bir kenara attıklarını anlamıyorum. Ben orada olsaydım, asla böyle bir şey olmazdı."

"Yani tek başına koca bir orduyla savaşıp herkesi kurtaracağını mı kastediyorsun? Orada olsaydın sen de ölürdün."

Kendi kendime, neden onu da operasyona dahil etmediler veya onunla temas kurmadılar, diye sordum. Acaba bu Şehrazat'ın işi miydi? Hamit'i dışarıda tutarak ailesini mi koruyordu?

Aradan iki veya üç hafta geçti. Hamit gergindi ve durmadan sigara içip duruyordu. Bir haber gelmesini bekliyor, telefon her çaldığında sıçrıyordu. Mehdi'nin ve diğer kilit üyelerin izini sürmek için büyük zahmetlere girdiyse de en ufak bir ipucu bile bulamadı. Her gün daha çok tutuklanma haberi geliyordu. Hamit tekrar çeşitli kaçış yollarını kontrol etti. Matbaa tasfiye edilmiş ve bazı çalışanlar işten çıkarılmıştı. Her gün olaylarla ve beklenmedik gelişmelerle doluydu; tehlike havada kol geziyordu. Her saniye bir felakete şahit olmayı ya da haberini almayı bekliyorduk.

"Herkes saklanıyor," dedim. "Belki de hepsi gitti. Bir süreliğine seyahate çık ve ortalık yatıştığında geri dön. Hâlâ kimliğin tespit edilmedi. Ülkeyi terk edebilirsin."

"Hiçbir koşulda ülkeyi terk etmeyeceğim."

"O zaman en azından uzak bir yere, küçük bir köye veya taşra illerden birine git ve bu kargaşa dinene kadar orada kal."

"Ev ve iş telefonlarından uzaklaşmayacağım. Bana her an ihtiyaçları olabilir."

Normal hayatımıza dönmek için elimden geleni yaptım ama hiçbir şey normal değildi. Ruhum yastaydı ve Hamit'in hayatı için endişeleniyordum. Şehrazat'ın yüzü ve birlikte geçirdiğimiz birkaç aya dair anılar bir an bile aklımdan çıkmıyordu.

Askeri operasyonla ilgili haberin patlak vermesinin ertesi günü Siyamak gazeteyi bulup çatıya götürdü ve makaleyi okudu. Ben mutfaktayken beti benzi atmış bir halde, gazeteyi sıkıca tutarak yanıma geldi.

"Okudun mu?" diye sordum.

Kafasını kucağıma yaslayıp ağladı.

"Mesut'un öğrenmesine izin verme," dedim.

Oysa Mesut her şeyi anlamıştı. Giderek üzgünleşti, sessizleşti ve sık sık bir köşede oturur oldu. Şeri Teyze'si için bir şeyler yapmayı ve resimler çizmeyi bıraktı. Onun hakkında sorular sormayı da bıraktı ve adını anmamaya saplantı derecesinde dikkat etmeye başladı. Kısa bir süre sonra, resimlerinde artık koyu renklerin ve tuhaf sahnelerin göze çarptığını fark ettim. Bir türlü dile getirmediği ve unutmadığı üzüntüsünün nazik ve neşeli ruhunu kalıcı olarak etkilemesinden korkuyordum. Mesut gülmek, sevmek ve başkalarını avutmak için yaratılmıştı; yas tutup acı çekmek için değil.

Çocuklarımı hayatın ıstırap veren deneyimlerinden ve acı gerçeklerinden korumak için yapabileceğim fazla bir şey yoktu. Bu da büyüme süreçlerinin bir parçasıydı.

Hamit çocuklardan da kötü durumdaydı. Amaçsızca etrafta dolanıyordu. Bazen birkaç günlüğüne ortadan kayboluyor fakat daha da perişan bir halde dönüyordu ve aradığını bulamadığını anlıyordum. Son gidişinde, bir haftadan uzun bir süre boyunca ondan haber alamadık. Kendisine ulaşmaya çalışan biri olup olmadığını sormak için bile aramadı.

Sürekli tedirgindim. Şehrazat'ın ölümünden beri gazete almayı sevmiyordum ama yine de her gün bir gün öncekinden de daha

erken saatte bayiye koşup günlük gazeteler dağıtılana kadar bekliyordum. Sokakta dikilip her nüshayı korku içinde inceliyor ve içinde herhangi bir kötü haber olmadığından emin olduğumda sakinleşip eve yürüyordum. Aslında gazeteyi haberleri öğrenmek için okumuyordum; yalnızca hiçbir kötü haber içermediğini garanti etmek istiyordum.

Temmuz ayının sonuna doğru, korkuyla beklediğim haberi nihayet okudum. Büyük ve siyah manşet donup kalmama neden olduğunda, gazete yığınını bir arada tutan sicim henüz kesilmemişti. Dizlerim titremeye başladı ve soluğum kesildi. Gazetenin parasını nasıl ödeyip de eve döndüğümü hatırlamıyorum.

Çocuklar bahçede oynuyorlardı. Çabucak yukarı çıkarak kapıyı ardımdan kapattım. Hemen kapının arkasına oturup gazeteyi yere yaydım. Kalbim ağzımdan dışarıya fırlayacak gibiydi. Makale bir terör örgütünün liderlerinin büyük çoğunluğunun yok edildiğini ve sevgili ülkemizin bu hainlerden temizlendiğini yazıyordu. İsim listesi gözlerimin önündeydi. On kişilerdi ve aralarında Mehdi'nin ismi de vardı. Listeyi tekrar okudum. Hayır, Hamit'in ismi orada değildi.

Bayılacak gibi oldum; ne hissettiğimi bilmiyordum. Hayatını kaybedenler için kederlendim ama kalbimde hâlâ bir umut ışığı vardı. Hamit'in ismi listede değildi. Demek ki hâlâ hayatta veya kaçıyor, belki de kimliği tespit edilmiştir ve eve dönebilir, diye düşündüm. Allah'a şükrettim. Peki ya tutuklandıysa? Şaşkındım ve kafam karışıktı. Fazla umudum olmadan matbaaya telefon ettim ama cevap veren olmadı. Aklımı kaybedecekmişim gibi hissettim. Konuşabileceğim, danışabileceğim ve beni teselli edecek birine ihtiyacım vardı. Kendi kendime güçlü olmam gerektiğini söyledim. İçimden geçenlerin tek bir kelimesi bile bizi mahvedebilirdi.

Sonraki iki günü belirsizlik ve korku içinde geçirdim. Kafamı dağıtmak için deli gibi çalıştım. İkinci gece, bilinçaltımda olmasını beklediğim şey gerçekleşti.

Saat gece yarısını geçiyordu ve uykuya dalmak üzereydim. Birdenbire evin orta yerinde nasıl bittiklerini bilmiyorum. Siyamak bana koştu, birisi çığlık atmakta olan Mesut'u kollarıma attı ve bir asker, üçümüz yatağın üstünde büzüşmüş haldeyken üstümüze bir tüfek doğrulttu. Kaç kişi olduklarını bilmiyordum ama evin her yerine dağılmışlardı. Ellerine geçirdikleri her şeyi tutup odaların ortasına fırlatıyorlardı. Bibi'nin aşağı kattan gelen korku dolu sesini duyunca daha da panik oldum. Askerler her bir şifonyerin, dolabın, gardırobun, rafın ve valizin içindekileri boşaltıp üst üste yığdılar; bıçaklarıyla çarşafları, döşekleri, yastıkları delik deşik ettiler. Ne aradıklarını bilmiyordum. İçimden, bu iyi haber, Hamit hâlâ yaşıyor olmalı, tutuklanmamış; bu yüzden buradalar, diye düşünüyordum. Ama ya yakalanmışsa ve bütün bu kitapları, belgeleri ve mektupları kanıt olarak topluyorlarsa? Ayrıca onlara adresimizi kim vermişti?

Bütün bu düşünceler ve daha muğlak binlercesi zihnime üşüşüyordu. Mesut bana sarılıp askerlere bakıyor, Siyamak da sessizce yatağın üstünde oturuyordu. Elini tuttum; buz gibiydi ve hafifçe titriyordu. Yüzüne baktım. Gözlerini dört açmıştı, askerlerin her hareketini izliyordu. Yüzünde korku dışında başka bir tepki daha görüp ürperdim. Dokuz yaşındaki oğlumun gözlerinde yanan öfke ve nefret ateşini sonsuza kadar hatırlayacağım. Bibi'yi düşündüm ve bir süredir sesini duymadığımı fark ettim. Ona ne olduğunu merak ettim. Acaba ölmüş müydü? Askerler yataktan inmemizi söylediler. Çarşafı yırttılar, sonra tekrar yatağa çıkıp orada kalmamızı istediler.

Ellerinde belgeler, kâğıtlar ve kitaplarla evimizi terk ettiklerinde güneş doğmuştu. Mesut yarım saattir uyuyordu ama Siyamak hâlâ solgun ve sessiz bir şekilde yatakta oturuyordu. Yataktan inebilmek için gerekli cesareti toplamam biraz sürdü. Askerlerden biri bir yere saklanmış, bizi gözetliyor olmalı, diye düşünüyordum. Odaları aradım. Siyamak peşimden ayrılmıyordu. Kapıyı açıp dışarı çıktım. Hayır, orada kimse yoktu. Koşarak

merdivenlerden aşağıya indim. Bibi'nin yatak odasının kapısı ardına kadar açıktı ve Bibi yanlamasına yatağa uzanmıştı. Aman Allah'ım, galiba öldü, diye düşündüm ama yanına gidince hırıldayarak nefes almaya çalıştığını duydum. Birkaç yastığı sırtına destek yapıp bir bardağa su doldurdum ve ağzına birkaç damla akıtmaya çalıştım. Artık hiçbir şeyi saklamaya çalışmanın gereği yoktu. İfşa etmekten korktuğum hiçbir sır kalmamıştı. Ahizeyi elime alıp Hamit'in babasını aradım. Sükûnetini korumaya çalışıyordu. Haberlerin onun için fazla şaşırtıcı olmadığını fark ettim; sanki bunu bekliyordu.

Evin durumunu kontrol ettim. Her şey o kadar dağılmıştı ki etrafı bir daha asla düzene sokamayacağımı düşündüm. Benim evim de darmadağındı. Düşman gittikten sonra harabeye dönmüş bir ülkeye benziyordu. Şimdi oturup ne kadar kayıp verdiğimi anlamayı mı bekleyecektim?

Bibi'nin birkaç odalık dairesinde o kadar kocaman yığınlar vardı ki bu kadar işe yaramaz eşyayı evine nasıl sığdırdığını merak ettim. Yığının arasında eski perdeler, lekeleri birkaç kez yıkandıktan sonra bile çıkmayan elde dikilmiş masa örtüleri, dekoratif eski kumaş parçaları, yıllar önce dikilen, yıpranan ve bir kenara atılan elbiselerden artan irili ufaklı kumaş parçaları, eğrilmiş ve sararmış çatallar, bir türlü gelmek bilmeyen bir porselen tamircisini bekleyen, kenarları yontulmuş kırık tabaklar ve kâseler vardı. Sahi, Bibi bunca şeyi neden saklamıştı? Bu eşyalarda hayatının hangi dönemini arıyordu?

Kilere gerçek bir kargaşa hâkimdi; etrafta kırık sandalyeler ve masalar, ortalığa saçılmış ve toza bulanmış boş süt ve meşrubat şişeleri, yırtık çuvallardan dışarıya dökülmüş pirinç yığınları vardı.

Hamit'in annesi ve babası eve girdiler ve etrafa bakınca gözlerine inanamadılar. Annesi ortalığın halini görünce çığlık atıp gözyaşlarına boğuldu. "Çocuğumun başına neler geldi? Hamit nerede?" diye ağlayıp duruyordu.

Şaşkınlıkla ona baktım. Evet, bu ağlanacak bir durumdu ama ben bir buz kütlesi gibi soğuk ve katıydım. Beynim benimle iş birliği yapmıyordu. Felaketin boyutlarını kavramayı reddediyordu.

Hamit'in babası hemen Bibi'yi arabaya taşıyıp karısını peşlerinden gelmeye zorladı. Ne birine yardım edecek ne birini teselli edecek ne de herhangi bir soruya cevap verecek isteğim ya da halim vardı. Duygularımdan arınmış gibiydim. Yerimde duramıyor, odadan odaya yürüyüp duruyordum. Hamit'in babasının dönmesi ne kadar sürdü, bilmiyorum. Siyamak'ı kollarına alıp gözyaşlarına boğuldu. Kayıtsız bir şekilde onu izledim. Sanki benden kilometrelerce uzaktaydı.

Mesut'un dinmek bilmeyen korku dolu çığlıklarıyla nihayet kendime geldim. Yukarıya koşup onu kucağıma aldım. Ter içinde kalmıştı ve titriyordu.

"Geçti oğlum," dedim. "Korkma, geçti."

"Eşyalarını topla," dedi Hamit'in babası. "Birkaç gün bizimle kalacaksın."

"Hayır, teşekkürler," diye cevap verdim. "Burada daha rahatım."

"Burada kalamazsın. Uygun olmaz."

"Hayır, kalacağım. Hamit benimle temas kurmaya çalışabilir. Bana ihtiyacı olabilir."

Hamit'in babası başını iki yana salladı ve kararlı bir biçimde, "Hayır, kızım," dedi. "Buna gerek yok. Eşyalarını topla. Babanın evinde daha rahat edersen, seni oraya götürürüm. Sanırım bizim evimiz de o kadar güvenli değil."

Babasının konuşma şeklinden daha fazlasını bildiğini anladım fakat soracak cesaretim yoktu. Bilmek istemiyordum. Bütün o keşmekeşin ve karışıklığın arasında büyük bir silindir çanta bulmayı başardım. Çocukların gözüme çarpan giysilerini rastgele çantaya tıktım, sonra kendim için de birkaç parça aldım. Üstümü değiştirecek halim yoktu; yalnızca geceliğimin üstüne bir çador geçirip çocuklarla merdivenlerden aşağıya indim.

Yol boyunca ağzımdan tek bir kelime bile çıkmadı. Hamit'in babası çocuklarla konuşup dikkatlerini dağıtmaya çalıştı. Babamın evine varır varmaz çocuklar arabadan dışarıya fırlayıp eve koştular. Arkalarından baktım. Üstlerinde hâlâ pijamaları vardı. O kadar küçük ve savunmasız görünüyorlardı ki...

"Bak kızım," dedi Hamit'in babası, "korktuğunu biliyorum, şoktasın, bu senin için korkunç bir darbe oldu ama güçlü olmak ve gerçekle yüzleşmek zorundasın. Daha ne kadar öylece oturup şaşkın ve sessiz bir şekilde kendi dünyanda yaşayacaksın? Çocuklarının sana ihtiyacı var. Onlara göz kulak olmalısın."

Sonunda, gözyaşlarım yanaklarımdan süzülmeye başladı. Ağlayarak, "Hamit'e ne oldu?" diye sordum.

Babası alnını direksiyona dayayıp sessiz kaldı.

"Hamit öldü! Değil mi? Tıpkı diğerleri gibi öldürüldü!"

"Hayır, kızım. Hamit hayatta. O kadarını biliyoruz."

"Ondan haber aldınız mı? Söyleyin bana! Yemin ederim, kimseye söylemem. Matbaada saklanıyor, değil mi?"

"Hayır. Matbaaya iki gün önce baskın yapmışlar. Altını üstüne getirip kapatmışlar."

"Peki neden bana söylemediniz? Hamit orada mıymış?"

"Sayılır... yani yakınlardaymış."

"Ee?"

"Tutuklanmış."

"Olamaz!"

Bir süre hiçbir şey söyleyemedim. Sonra düşünmeden, "O halde ölmüş sayılır. Tutuklanma korkusu, ölüm korkusuna baskın geliyordu," dedim.

"Böyle düşünme. Umutlu ol. Elimden geleni yapacağım. Dünden beri binlerce kişiyi aradım. Birkaç nüfuzlu yetkiliyle görüştüm ve birçok tanıdığı devreye soktum; bugün de ilerleyen saatlerde bir avukatla görüşmem var. Herkes umutlu olmamız gerektiğini söylüyor. Ben iyimserim. Senin de bizimle irtibatta kalarak

bana yardımcı olman gerekiyor. Şimdilik, Hamit hayatta olduğu için Allah'a şükretmeliyiz."

Sonraki üç günü yatakta geçirdim. Hasta değildim ama o kadar bitkin ve yorgundum ki hiçbir şey yapamadım. Sanki son birkaç aydır yaşadığım korkular ve kaygılar bu son darbeyle birleşince, bütün gücümü kuvvetimi tüketmişti. Mesut yanıma oturup saçımı okşuyordu. Bir şeyler yemem için beni zorluyor, bir hemşire gibi başımda bekliyordu. Siyamak ise tüm bu süre boyunca, mutlak bir sessizlik içinde süs havuzunun etrafında yürüyordu. Kimseyle konuşmuyor, kimseyle kavga etmiyor, etrafındakileri kırıp dökmüyor ve oynamıyordu. Derin ve karanlık bakışlarında, beni öfke nöbetlerinden ve saldırganca davranışlarından daha çok korkutan, endişe verici bir kıvılcım vardı. Sanki bir gecede on beş yıl birden büyümüş, gergin ve acılı bir adamın mizacına bürünmüştü.

Üçüncü gün nihayet yataktan çıktım. Başka şansım yoktu. Hayatıma devam etmek zorundaydım. Olan bitenden yeni haberi olan Mahmut, karısı ve çocuklarıyla babamın evine geldi. İhtiram-Saadet durmadan konuşuyordu ama onu dinleyecek sabrım yoktu. Mahmut mutfakta annemle konuşuyordu. Daha fazla bilgi toplama umuduyla geldiğini biliyordum. Fati odaya girip tepsiyi yere koydu ve yanıma oturdu. Tam o sırada, Siyamak'ın bahçeden gelen ve ortalığı inleten histerik çığlıklarını duydum. Pencereye koştum. Siyamak nefret dolu bir sesle Mahmut'a bağırarak hakaret ediyor, ona taşlar fırlatıyordu. Derken, birdenbire arkasına döndü ve şaşırtıcı bir kuvvetle zavallı Gulam-Ali'yi havuza itti. Sonra eline aldığı saksıyı yere çarpıp paramparça etti. Onu neyin bu kadar öfkelendirdiğini bilmiyordum ama sebepsiz yere böyle davranmazdı. Aslında rahatlamıştım. Siyamak üç günün ardından, nihayet duygularını serbest bırakıyordu.

Ali, Siyamak'ın yanına koşup bağırarak çenesini kapamasını söylerken ağzına vurmak üzere elini kaldırdı. O an dünyam

karardı. "İndir elini!" diye bağırdım. Sonra pencereden bahçeye atladım ve yavrusunu koruyan bir dişi kaplan gibi Ali'nin üstüne saldırdım. "Bir daha çocuğuma el kaldıracak olursan seni paramparça ederim!" diye haykırdım.

Siyamak'a sarıldım. Öfkesinden titriyordu. Herkes bana sessizce ve şaşkınlıkla bakıyordu. Ali bir adım gerileyip, "Sadece çenesini kapamasını istedim. Yol açtığı şu karışıklığa bir baksana. Bu zavallı oğlana ne yaptığına bir bak," dedi ve annesinin yanında sırılsıklam bir fare gibi dikilerek burnunu çeken Gulam-Ali'yi işaret etti.

"Dayısına söylediği o korkunç lafları duymadın mı?" dedi Ali.

"Dayısı onu kızdıracak bir şey söylemiş olmalı," diye terslendim. "Siyamak bu evde üç gündür çıt çıkarmadı."

Mahmut, "Bu bacaksızla konuşmama bile değmez," diyerek kaşlarını attı. "Bir çocuğun yaramazlığı yüzünden ağabeyini satmaya utanmıyor musun? Asla ders almayacaksın, değil mi?"

Babam eve geldiğinde ortalık tekrar sessizleşmişti. Bu durum, fırtınanın ardından gelen ve herkesin hasar tespiti yapmasına imkân tanıyan o durgunluğu andırıyordu. Mahmut, karısı ve çocukları gitmişlerdi, Ali yukarı katta odasındaydı, annem ağlıyor ve benim mi, yoksa oğullarının tarafını mı tutması gerektiğini bilmiyordu. Fati etrafımda gezinerek çocukların giysilerini çantaya yerleştirmeme yardım ediyordu.

Babam, "Ne yapıyorsun?" diye sordu.

"Gitmem gerek," dedim. "Çocuklarım kendilerine kötü davranılan ve azar işittikleri bir ortamda büyümemeliler; özellikle de bunu yapan akrabalarıysa."

"Ne oldu ki?" diye terslendi babam.

Annem, "Valla ne diyeyim?" diye sızlandı. "Zavallı Mahmut yalnızca kaygısını anlatıyordu. Mutfakta benimle konuşurken Siyamak bizi duymuş. Ortalığı nasıl velveleye verdiğini bilemezsin. Sonra da Masume'yle ağabeyi tartışmaya başladılar."

Babam bana dönüp, "Burada her ne geçmiş olursa olsun, bu gece o eve dönmene izin vermeyeceğim," dedi.

"Hayır baba, gitmem gerekiyor. Çocukları okula yazdırmadım ve haftaya dersler başlıyor. Henüz hiçbir şeyle ilgilenemedim," diye ısrar ettim.

"Tamam, git ama bu gece ve yalnız değil."

"Fati benimle gelir."

"Harika! Aman ne koruyucu! Yanında bir erkek bulunması gerektiğini kastediyorum. Eve tekrar baskın yapılabilir. İki kadın ve iki genç oğlan orada yalnız kalmamalı. Yarın birlikte gideriz."

Babam haklıydı; bir gece daha beklemeliydik. Yemekten sonra babam, Siyamak'ın yanında oturmasını istedi ve onunla daha küçükken yaptığı gibi konuşmaya başladı.

"Ee, oğlum. Söyle bakalım, seni bu kadar kızdıran şey neydi?" diye sordu sessizce.

Siyamak tıpkı bir teyp kaydı gibi, Mahmut'u taklit ettiğinin farkında olmadan anlatmaya başladı: "Mahmut Amca'mın anneanneme, 'O aşağılık herif bölücü bir örgüt üyesi. Er ya da geç onu idam edecekler. Onu da ailesini de hiç sevmedim. İşe yaramaz insanlar olduklarını biliyordum. Galiba Pervin Hanım'ın önerdiği talipten fazla bir şey beklememeliydik. Size kaç kere onu Hacı Ağa'yla evlendirmenizi söyledim' dediğini duydum." Birkaç saniye ara verdikten sonra, "Hacı Ağa ya da onun gibi bir isim," diye ekledi.

"Muhtemelen Hacı Ağa Abuzari," dedi babam.

"Evet, işte o," dedi ve devam etti. "Sonra Mahmut Dayı'm dedi ki; 'Ama siz onun çok yaşlı olduğunu, daha önce evlendiğini söylediniz. Dindar bir adam olduğunu ve pazarda ağzına kadar mallarla dolu bir dükkânı olduğunu göz ardı ettiniz. Onu Hacı Ağa yerine inançsız, beş para etmez komünistin birine verdiniz. O pislik başına gelenleri hak ediyor. İdam edilmeli.'"

Babam, Siyamak'ı göğsüne bastırarak saçlarını öptü. "Bunların hiçbirine kulak asma," dedi nazikçe. "Onlar bunu anlayacak kadar zeki değiller. Baban iyi bir adam. Merak etme, onu idam

etmeyecekler. Bugün dedenle konuştum. Bir avukat tuttuğunu söyledi. Allah nasip ederse her şey yoluna girecek."

Bütün geceyi Hamit olmadan nasıl yaşayacağımızı düşünerek geçirdim. Çocuklarla nasıl başa çıkacaktım? Ne gibi sorumluluklarım vardı? Onları insanların dedikodularından nasıl koruyacaktım?

Ertesi sabah babam, Pervin Hanım ve Fati ile, savaş yerine dönen evimize gittik. Babam evimin halini görünce şoke oldu. Çıkarken, "Gelip yardım etmeleri için dükkândaki çocukları göndereceğim. Burada üç kadının altından kalkamayacağı kadar çok iş var," dedi. Sonra cebinden biraz para çıkarıp, "Şimdilik bunu al ve daha fazla ihtiyacın olursa bana haber ver," diye ekledi. "Hayır, teşekkürler," dedim. "Şu anda paraya ihtiyacım yok." Ancak babamın teklifi, beni maddi durumumuz üstüne düşünmeye sevk etti. Masraflarımızı nasıl karşılayacaktım? Sonsuza kadar babama, Hamit'in babasına veya başkalarına mı bağımlı olacaktım? Yine tedirginliğe kapılmıştım. Kendimi teselli etmeye çalıştım; matbaa tekrar açılacak ve çalışmaya devam edecekti ve Hamit de bir hissedardı.

Üç tam gün boyunca Fati, Pervin Hanım, Siyamak, Mesut, babamın çalışanları ve ara sıra da annem, evde biraz olsun düzen sağlayana kadar benimle çalıştılar. Hamit'in annesi ile kız kardeşleri gelip Bibi'nin aşağı kattaki odalarını topladılar. Bibi hastaneden taburcu edilmişti ve Hamit'in anne babasının evinde dinleniyordu.

Evi toplarken kilere inip bütün ıvır zıvırları attım.

Fati, "Allah SAVAK'tan razı olsun," diyerek güldü. "Sonunda bu evde neler bulunduğunu fark etmeni sağlayıp seni dip köşe bir bahar temizliği yapmaya zorladılar!"

Ertesi gün oğlanları okula yazdırdım. Zavallı Mesut birinci sınıfa son derece moralsiz bir şekilde başladı ve Siyamak'ın tersine,

bana sorun çıkarmamak için büyük bir çaba harcadı. Okulun ilk gününde bu yabancı ortamda bulunmaktan kaynaklanan korkuyu gözlerinde okuyabiliyordum; ama Mesut yine de hiçbir şey demedi. Ona veda ederken, "Sen iyi bir çocuksun ve çabucak arkadaş edineceksin. Eminim, öğretmenin de seni çok sevecek," dedim.

"Beni almaya gelecek misin?" diye sordu.

"Tabii ki geleceğim. Nazik ve sevgili oğlumu unutacağımı mı sandın?" dedim.

"Hayır," dedi. "Sadece kaybolacaksın diye korkuyorum."

"Kim? Ben mi kaybolacağım? Hayır, tatlım, yetişkinler kaybolmazlar."

"Evet, kaybolurlar ve onları tekrar bulamayız; tıpkı babam ve Şehrazat gibi."

Mesut, Şehrazat'ın ölümünden beri ilk defa onun adını ağzına almış ve ondan her zamanki gibi Şeri Teyze diye bahsetmemiş, tam adını söylemişti. Ne diyeceğimi bilemedim. Mesut'un Şehrazat ve diğerlerinin ortadan kaybolmalarını genç zihninde nasıl yorumladığını merak ettim. Onu kollarıma alıp, "Hayır, oğlum. Anneler kaybolmazlar. Çocuklarının kokusunu tanırlar ve çocukları her nerede olurlarsa olsunlar, onları bulana kadar bu kokuyu takip ederler," dedim.

"O zaman sakın ben yokken ağlayayım deme!" dedi Mesut.

"Tamam, oğlum, ağlamayacağım. Ne zaman ağladım ki?"

"Mutfakta yalnız olduğunda her zaman ağlıyorsun."

Bu çocuktan hiçbir şey saklayamıyordum. Boğazımda bir yumruyla, "Ağlamak kötü bir şey değil. Bazen buna ihtiyaç duyarız. Ağlamak kalbimizi hafifletir ama artık ağlamayacağım," dedim.

Zaman geçtikçe, Mesut'un okulda son derece uyumlu bir çocuk olduğu ortaya çıktı. Ödevlerini vaktinde yapıyor, beni hiç üzmemeye gayret ediyordu. O gecenin üstünde bıraktığı ve benden saklayamadığı tek iz, bizi geç saatte uyandıran korku dolu çığlıklarıydı.

Aradan iki ay geçti. Üniversiteler açıldı ama aklıma gelen son şey derslere girmekti. Hamit'in babasıyla her gün farklı insanlarla görüşmeye gidiyor, taleplerde bulunuyor, yalvarıp yakarıyor, tanıdıklarımızı ve bağlantılarımızı devreye sokuyorduk. Kraliçe Farah'a mektup bile yazıp Hamit'in işkence görmemesi ve idam edilmemesi için yalvararak onun sıradan bir hapishaneye transfer edilmesini rica ettik. Birkaç nüfuzlu insan vaatlerde bulundu; fakat çabalarımızın ne ölçüde etkili olacağından ve Hamit'in gerçekten ne tür şartlarda yaşadığından emin değildik.

Bir süre sonra bir mahkeme yapıldı ve Hamit'in silahlı faaliyetlere katılmadığı tespit edildi. İdam edilmekten kurtuldu ve bunun yerine on beş yıl hapse mahkûm edildi. Sonunda ona giysi, yiyecek ve mektup götürmemize izin verildi. Her pazartesi yiyecekler, giysiler, kitaplar ve yazı malzemeleriyle dolu koca bir çanta taşıyarak hapishanenin kapısında dikilirdim. Genellikle birçoğu hemen oracıkta bana iade edilirdi ve gardiyanların kabul ettikleri de sahiden Hamit'e ulaştırılıyor muydu bilmiyordum.

Hamit'in kirli giysilerini yıkamam için ilk defa bana verdiklerinde, tuhaf kokuları nedeniyle irkilmiştim. Bayat kan, iltihap ve sefalet kokuyorlardı. Dehşete kapılarak her parçayı inceledim. Kan ve cerahat izlerini görünce deliye döndüm. Banyonun kapısını kapatıp muslukları sonuna kadar açtım ve su olanca gücüyle akarken ağladım. Hamit hapishanede neler çekiyordu? Şehrazat ve Mehdi gibi can verseydi daha iyi olmaz mıydı? Acaba her saniyesini ölmek için dua ederek mi geçiriyordu? Giysilerini dikkatlice inceleyerek yaraları ve ciddiyet dereceleri hakkında zamanla birçok şey öğrendim. Hangi yaraların daha ciddi, hangilerinin iyileşmek üzere olduğunu anlayabiliyordum.

Zaman geçiyordu ve matbaanın tekrar açılacağına dair hiçbir belirti yoktu. Hamit'in babası her ay geçinmemiz için bana bir miktar para veriyordu ama bu daha ne kadar böyle devam edebilirdi ki? Bir karar vermeli, bir iş bulmalıydım. Ne çocuktum ne de acizdim. Üstünde iki çocuğun sorumluluğu olan bir kadındım

ve onları başkalarının yardımlarıyla yetiştirmek istemiyordum. Hiçbir şey yapmadan oturup sızlanmak, ona buna el açmak bana, çocuklarıma ve özellikle de Hamit'e yakışmıyordu. Onurlu ve gururlu bir şekilde yaşamalı, kendi ayaklarımızın üstünde durmalıydık. Peki ama nasıl? Ne iş yapabilirdim ki?

İlk aklıma gelen bir terzi olup Fati'nin yardımıyla Pervin Hanım için çalışmaktı. Başlamak için zaman kaybetmesem de bu işten nefret ediyordum; özellikle de her gün annemin ve Pervin Hanım'ın evlerine gidip Ali'yle ve ara sıra Mahmut'la karşılaştığım ve annemin tenkitlerine katlanmam gerektiği için.

Annem, "Sana dikiş dikmenin bir kız için en önemli meziyet olduğunu söylememiş miydim? Ancak sen beni dinlemedin ve okula giderek vakit kaybettin," deyip duruyordu.

Her gece gazetedeki eleman ilanlarını okuyup iş başvurusunda bulunmak üzere farklı firmalara ve şirketlere gidiyordum. Özel şirketlerin çoğu sekreter arıyordu.

Hamit'in babası beni iş ortamları ve kadınların karşılaştıkları bazı sorunlar konusunda ikaz etti. Uyarılarında haklıydı. Bazı işyerlerinde bana kötü gözle bakarak sanki bir işçi değil de sevgili seçermiş gibi beni tepeden tırnağa incelediler. Görüşmeler sırasında, iş bulmak için diplomanın yeterli olmadığını anladım. Başka vasıflarımın da olması gerekiyordu. Bir daktilo kursunun iki dersine katılıp temel kuralları öğrendikten sonra gitmeyi bıraktım çünkü ne zamanım ne de kurs ücretini ödeyecek param vardı. Hamit'in babası bana eski bir daktilo verince geceleri pratik yaparak geçirmeye başladım. Sonra beni bir devlet dairesinde çalışan bir tanıdığıyla tanıştırdı. İş görüşmesine gittiğim gün kendimi, otuz bir veya otuz iki yaşlarında, insanın içine işleyen bakışları olan, beni dikkatle inceleyen ve mülakat sırasında bahsetmek istemediğim gerçekleri keşfetmeye çalışan bir adamın karşısında buldum. "Buraya evli olduğunuzu yazmışsınız. Kocanız ne iş yapıyor?" diye sordu.

Tereddüt ettim. Bu görüşmeye Hamit'in babası aracı olduğundan, belki de durumumu biliyordur, diye düşündüm. Kocamın serbest çalıştığını ve bir firmaya bağlı olmadığını geveledim. Adamın bakışından ve alaycı bir biçimde sırıtmasından bana inanmadığını anlayabiliyordum.

Bıkkın ve gergin bir şekilde, "İş arayan benim; kocamın durumu sizi neden ilgilendiriyor ki?" dedim.

"Bana başka bir gelir kaynağınız olmadığı söylendi."

"Bunu kim söyledi?"

"Mutemedi Bey, sizi öneren başkan yardımcısı."

"Başka bir gelir kaynağım daha olsaydı beni işe almaz mıydınız? Siz bir sekreter aramıyor musunuz?"

"Evet, arıyoruz hanımefendi ama sizden çok daha iyi eğitimli ve kalifiye adaylar var. Aslına bakarsanız Mutemedi Bey'in sizi neden bu kadar ısrarla tavsiye ettiğini anlamıyorum!"

Ne diyeceğimi bilemedim. Hamit'in babası iş görüşmelerine gittiğimde asla kocamın hapiste olduğundan bahsetmememem gerektiğini söylemişti. Ancak yalan söyleyemezdim çünkü gerçek er ya da geç ortaya çıkardı. Üstelik bir işe ihtiyacım vardı ve bu pozisyon bana çok uygundu. Çaresizdim ve umudumu yitirmek üzereydim. Yanaklarımdan yaşlar süzülürken güçlükle duyulan bir sesle, "Kocam hapiste," dedim.

Karşımdaki adam kaşlarını çatarak, "Hangi gerekçeyle?" diye sordu.

"Kendisi siyasi bir mahkûm," diye cevap verdim.

Adam sessizleşti. Başka bir şey söylemeye cesarete edemedim; o da başka soru sormadı. Bir şey yazmaya başladı ve birkaç saniye sonra başını kaldırıp bana baktı. Altüst olmuş gibiydi. Bana bir not uzatıp, "Artık kocanızdan bahsetmeyin. Bu notu yandaki ofise götürüp Tebrizi Hanım'a verin. Kendisi size sorumluluklarınızı açıklayacak. Yarın işe başlıyorsunuz," dedi.

Bir işe başlayacak olmam gündeme bomba gibi düştü. Annem gözleri yuvalarından fırlayarak, "Yani bir ofiste mi çalışacaksın? Erkekler gibi mi?" diye sordu.

"Evet, artık erkeklerle kadınlar arasında bir fark yok," diye cevap verdim.

Annem, "Allah canımı alsın inşallah! Ne biçim konuşuyorsun! Bugün dananın kuyruğu kopacak! Babanın ve ağabeylerinin buna izin vereceklerini sanmıyorum," diye devam etti.

"Bu onları hiç ilgilendirmez," diye terslendim. "Kimsenin benim hayatıma ve çocuklarımınkine karışmaya hakkı yok. Bana geçmişte yaptıkları yeter de artar bile. Ben artık evli bir kadınım. Kocam ölmüş falan değil. Hayatımla ilgili onun ve benim söz hakkımız var. Bu yüzden, kendilerini küçük düşürmeseler çok daha iyi olur."

Bu basit ültimatom herkesin çenesini kapadı. Gerçi babamın çalışmama karşı olduğunu sanmıyordum. Birkaç sefer kendi ayaklarımın üstünde durmamdan ve ağabeylerime bağlı olmamamdan memnun olduğunu söylemişti.

İşe başlayınca gerçekten de moralim yükseldi. Belirli bir benlik bilincim oluştu ve kendimi güvende hissetmeye başladım. Çoğu zaman bitkin olsam da kimseye ihtiyacım olmadığı için kendimle gurur duyuyordum.

Devlet dairesinde, bir büro müdürünün asistanıydım. Her türlü işi yapıyordum. Daktiloda metinler yazıyordum, telefonlara cevap veriyordum, dosyalama işlerini yapıyordum, bazı hesapları denetliyordum ve bazen mektupları ve belgeleri tercüme bile ediyordum. İlk başta her şey zordu. Bütün görevlerimin kafa karıştırıcı ve bunaltıcı olduğunu düşünüyordum. Ancak yalnızca iki hafta sonra, sorumluluklarımı daha iyi kavramıştım. Şefim olan Zargar Bey bana her şeyi sabırla açıklayarak yaptığım işleri takip etti fakat bir daha asla özel hayatım hakkında sorular sormadı veya Hamit'le ilgili merakını dile getirmedi. Zaman içinde,

daktilo etmem için bana verilen metinlerdeki dilbilgisel ve biçimsel yanlışları düzeltmeye başladım. Ne de olsa üniversitede İran Edebiyatı okuyordum ve son on yıldır zamanımın yarısını kitap okuyarak geçiriyordum. Şefimin ilgisi ve yüreklendirmesi kendime daha da güvenmemi sağladı. Zaman içinde, bana sadece bir mektupta veya raporda ne demek istediğini söylemesi yeterli olmaya başladı. Kafasındakileri onun adına ben yazıyordum.

İşimi seviyordum ama daha önce aklıma gelmeyen bir sorunla karşı karşıyaydım. Artık her hafta hapishaneye gidemiyordum ve üç haftadır Hamit'ten hiçbir haber alamamıştım. Endişeliydim. Kendi kendime, ne olursa olsun bu hafta oraya gitmeliyim, dedim.

Bir gün önceden her şeyi hazırladım. Birkaç çeşit yemek pişirip bir pakete biraz meyve, çörek ve sigara koydum. Ertesi sabah erkenden hapishaneye gittim. Kapıdaki muhafız kaba ve kinayeli bir biçimde, "Hayırdır? Dün gece uyuyamadığın için mi sabahın köründe buraya geldin? Bu kadar erken saatte teslimat kabul edemem," dedi.

"Lütfen," diye yalvardım. "Saat sekizde işte olmam lazım."

Muhafız benimle alay edip bana hakaret etmeye başladı.

"Kendinizden utanmalısınız," dedim. "Ne biçim konuşuyorsunuz böyle?"

Sanki ben ve kocam hakkında kaba bir yorum yapabilmek için bir bahanesi olsun diye benim itiraz etmemi bekliyordu. Zaman içinde her türlü hakarete ve saygısızlığa maruz kalsam da o ana kadar kimse bana böyle edepsizce bağırmamıştı. Öfkemden titriyordum. Onu paramparça etmek istiyordum ama tek bir kelime bile etmeye cüret edemedim. Mektuplarımın ya da getirdiğim yemeklerin hiç olmazsa küçük bir kısmının bile Hamit'e ulaşmamasından korkuyordum.

Dudaklarım titreyerek ve gözyaşlarımı yutarak, hakarete uğramış, umudunu yitirmiş bir halde, elimdeki öteberi çantasıyla işe gittim. Keskin bakışlı Zargar Bey hemen ne kadar perişan hal-

de olduğumu anlayıp beni odasına çağırdı. Bana daktilo etmem için bir mektup uzatırken, "Sorun nedir, Sadıki Hanım? Bugün iyi görünmüyorsunuz," dedi. Gözyaşlarımı elimin tersiyle silerek ona olanları anlattım. Kızgınlıkla başını iki yana salladı ve kısa bir sessizliğin ardından, "Bana daha önce söylemeliydiniz. Kocanız bu hafta da sizden haber alamazsa nasıl bir ruh hali içine girer, bilmiyor musunuz? Hemen gidin ve her şeyi ona ulaştırana kadar da geri gelmeyin. Bundan böyle de pazartesi günleri hapishaneye gidip erzaklarını kocanıza ulaştırdıktan sonra işe geleceksiniz. Anlıyor musunuz?" diye ekledi.

"Evet ama bazen öğlene kadar beklemem gerekiyor. Devamsızlıklarımla ilgili ne yapabilirim? Bu işi kaybedemem," diye cevap verdim.

Zargar Bey, "İşiniz hakkında endişelenmeyin," dedi. "Sizi iş için dışarı çıkmış gibi gösteririm. Bu özverili adamlar ve kadınlar için en azından bunu yapabilirim."

Şefim ne kadar da kibar ve anlayışlıydı... Onunla Mesut arasında birtakım benzerlikler görüyordum ve oğlumun da büyüyünce onun gibi biri olacağını düşünüyordum.

Çocuklar ve ben zaman içinde hayatın yeni düzenine alıştık. Oğlanlar benim için yeni bir sorun çıkarmama konusunda son derece dikkatlilerdi. Her sabah birlikte kahvaltı edip güne hazırlanıyorduk. Okulları çok uzak olmadığı halde, bu dönemde gerçek anlamda kurtarıcım olan aynı Citroën 2CV ile onları okula bırakıyordum. Öğle arasında eve yürüyüp gelirken ekmek alıyorlar, önceden hazırladığım yemeği ısıtıp yiyorlar ve birazını da aşağı kattaki Bibi'ye götürüyorlardı. Zavallı kadıncağız hastaneye kaldırıldığından beri çok hastaydı fakat kendi evinden başka hiçbir yerde yaşamak istemiyordu ve bu onunla da ilgilenmemiz gerektiği anlamına geliyordu. Her gün işten sonra alışverişimizi yapar, Bibi'yi görmek için alt kata uğrardım. Yukarıya çıkmadan önce tabaklarını kaldırır, odasını toplar ve onunla biraz laflar-

dım. Sonra ev işlerine girişirdim. Ertesi gün için çamaşır yıkardım; temizlik yapıp yemek pişirirdim; çocuklara akşam yemeklerini yedirerek ödevlerine yardımcı olurdum ve saat on bire ya da gece yarısına kadar binlerce başka işle uğraşırdım. Sonunda bir ceset gibi yığılıp kalır ve uykuya dalardım. Bu şartlar altında artık eğitimime devam edebileceğimi sanmıyordum. Şimdiden bir yıl kaybetmiştim ve daha da fazlasını kaybedecekmişim gibi geliyordu.

O yıl, başka bir olay bizi bir süreliğine meşgul etti. Birçok aile kavgasının ve tartışmanın ardından Fati evlendi. Benim evliliğimden bir ders aldığını düşünen Mahmut, Fati'yi pazaryerinde dükkânı olan, kendisi gibi dindar bir tüccarla evlendirmekte kararlıydı. Benim aksime uysal bir kız olan ve kolayca sinen Fati ise adamdan nefret ettiği halde Mahmut'un önerdiği talibe karşı çıkmaya cesaret edemedi. Belli ki benim maruz kaldığım cezalar onu derinden etkilemişti. Kendine olan güvenini ve fikrini dile getirme yeteneğini sonsuza kadar yitirmiş gibiydi. Sonuç olarak onun haklarını koruma sorumluluğu benim omuzlarıma binmiş, ailenin dövüşçü horozu olma unvanım kesin olarak tescillenmişti.

Ne var ki bu sefer daha sağduyulu davrandım. Mahmut'la veya annemle hiçbir tartışmaya girmeden, babamla baş başa konuştum. Onunla Fati'nin görüş açısını paylaşıp, zoraki bir evliliğe razı gelerek bir kızının daha acı çekmesine sebep olmamasını rica ettim. Daha sonra babamın kararında benim parmağım olduğu ortaya çıktığı ve bu durum Mahmut'un benden her zamankinden daha çok nefret etmesine yol açtığı halde evlilik gerçekleşmedi. Fati, Mahmut'un bulduğu talip yerine, Abbas Amca'mın kendisiyle tanıştırdığı ve kanının kaynadığı başka bir adayla evlendi.

Fati'nin kocası Sadık Han, kültürlü orta sınıf bir aileden gelen, bir devlet dairesinde muhasebeci olarak çalışan kibar, yakışıklı, eğitimli bir genç adamdı. Çok varlıklı olmadığı ve Mahmut onun maaşlı bir eleman olmasını küçümsediği halde Fati mutluydu ve

oğullarım da onu seviyorlardı. Oğullarımın bir babaya ihtiyaçlarını olduğunu anlayan Sadık Han da onlarla samimi bir ilişki kurdu ve sık sık çocuklar için eğlenceler düzenleyerek onları dışarı çıkarmaya başladı.

Hayatımız normal bir seyre kavuşmuş sayılırdı. İşimi seviyordum, öğle aralarını ve boş zamanlarımı birlikte şakalaşıp gülerek, dedikodu yaparak dolduracağım iyi arkadaşlar edinmiştim. Sohbetlerimiz çoğunlukla bölüm şeflerimizden biri olan, beni hiç sevmeyen, yaptığım her şeyde kusur bulan Şirzadi Bey hakkındaydı. Herkes onun duyarlı bir adam, harika bir şair olduğunu söylüyordu fakat ben karşımda düşmancıl ve aksi bir adamdan ötesini göremiyordum. Bu sebeple de yolumun onunla kesişmemesine veya eline beni eleştirebileceği bir koz vermemeye özen gösteriyordum. Şirzadi Bey yine de hakkımda şakayla karışık iğneli laflar ediyor, küçümseyici yorumlar yapıyor, görevimin gerektirdiği yetkinliğe sahip olmadığımı, içerideki tanıdıklar sayesinde işe alındığımı ima ediyordu. Arkadaşlarım bana üzülmememi ve onun fıtratı gereği böyle yaptığını söyleseler de Şirzadi Bey'in bana diğerlerine kıyasla çok daha fevri davrandığını hissediyordum. Arkamdan benim için Zargar Bey'in gözdesi dediğini biliyordum.

Arkadaşlarıma, "Doğrusu bir şairden başka her şeye benziyor. Daha çok bir mafya mensubunu andırıyor. Şiir yazmak hassas bir ruha sahip olmayı gerektirir; bunca kibiri, saldırganlığı ve garezi bünyede barındırmayı değil. Şiirler muhtemelen ona ait bile değildir. Belki de zavallı bir şairi hapse atmıştır ve kendi adıyla şiirler yazması için adamın gırtlağına bıçak dayıyordur," diyordum ve herkes gülüyordu.

Sanırım tüm bunlar sonunda Şirzadi Bey'in kulağına gitti. Bir gün birkaç önemsiz yazım hatasını bahane ederek, hazırlamak için çok çalıştığım on sayfalık bir raporu yırtıp parçaları masama fırlattı. Kendimi kaybederek, "Sizi bu kadar rahatsız eden nedir?

Sürekli işimi eleştirmek için fırsat kolluyorsunuz. Ben size ne gibi bir kötülük yaptım ki?" diye bağırdım.

Şirzadi Bey, "Hah! Siz bana hiçbir kötülük yapamazsınız, Masume Hanım," diye homurdandı. "Ne oyunlar çevirdiğinizi biliyorum. Benim Zargar ve Mutemedi gibi olduğumu ve beni de parmağında oynatabileceğinizi mi sanıyorsunuz? Sizin gibileri iyi tanırım."

Sinirden titriyordum. Tam cevap vermek üzereyken Zargar Bey içeri girerek, "Neler oluyor? Mesele nedir, Şirzadi Bey?" diye sordu.

Şirzadi Bey, "Mesele ne midir?" diye söylendi. "Bu hanım işini nasıl yapacağını bilmiyor. Hem iki gün gecikiyor hem de bana hatalarla dolu bir rapor teslim ediyor. Sırf güzel ve kilit insanları tanıyor diye cahil bir kadını işe alırsanız böyle olur işte. Şimdi de sonuçlarına katlanmanız gerek."

Zargar Bey, "Sözlerinize dikkat edin," diye çıkıştı. "Kendinize hâkim olun. Lütfen ofisime gelin; sizinle konuşmak istiyorum," diye devam etti ve elini Şirzadi Bey'in omzuna koyup onu resmen iterek odasına soktu.

Bense başımı ellerimin arasına almıştım ve ağlamamak için kendimi zor tutuyordum. Arkadaşlarım etrafıma toplanıp beni teselli etmeye çalıştılar. Bizim katımızın bana daima göz kulak olan hademesi Abbas-Ali bana bir bardak sıcak suyla bir akide şekeri getirdi ve işimle meşgul olmaya çalıştım.

Bir saat sonra Şirzadi Bey odama gelip masamın önünde durduktan sonra gözlerime bakmaktan kaçınarak gönülsüzce, "Özür dilerim. Lütfen, beni affedin," dedi ve çabucak dışarı çıktı.

Kapıda dikilen Zargar Bey'e, afallamış bir şekilde, "Ne oldu?" diye sordum.

"Hiçbir şey. Olanları unutun gitsin. Şirzadi Bey böyledir işte. Nazik bir kalbi olan iyi bir adamdır ama aynı zamanda gergindir ve bazı konularda hassastır."

"Mesela hassasiyetlerinden biri de ben miyim?"

"Tam olarak değil; birinin hakkını yediğini düşündüğü herkese karşı hassastır."

"Ben kimin hakkını yemişim ki?"

"Bunu fazla ciddiye almayın," dedi Zargar Bey. "Sizi işe almadan önce, Şirzadi Bey üniversite diplomasını yeni alan asistanlarından birini terfi ettirmemizi önermişti. Pozisyon için bana tavsiye edildiğiniz sırada işe alım sürecini tamamlamak üzereydik. Sizinle mülakat yapmadan önce Şirzadi'ye Mutemedi'nin ricasının kararımı etkilemeyeceğine söz vermiştim; fakat sizi işe aldım. Şirzadi de bunun haksızlık ve ayrımcılık olduğunu düşünüyor. Bu kadar hassas bir adam olduğu için de 'haksızlık' olarak nitelendirdiği durumlara katlanamıyor. Bu olaydan beri bana ve size karşı cephe aldı. Zaten üst düzey yöneticilere ve seçkin kimselere kökten bir düşmanlık beslediği için Mutemedi'yi sevmezdi."

"Anlaşılan Şirzadi Bey haklı," dedim. "Gerçekten de başka birinin hakkını yemişim. Peki, tüm bunları bildiğiniz halde, beni neden işe aldınız?"

"Hadi ama! Şimdi de size mi borçlu oldum? Diğer adayın, sahip olduğu nitelikler sayesinde başka bir iş bulabileceğini düşündüm. Hatta kendisi bir hafta sonra bir işe girdi. Oysa durumunuz göz önüne alınınca, siz iş bulmakta zorlanırdınız. Şirzadi'ye kocanızın durumunu anlatmak zorunda kaldım; bunun için gerçekten özür dilerim. Ancak merak etmeyin, kendisi güvenilir bir adamdır. Aramızda kalsın, hayatı boyunca politikayla içli dışlı olmuştur."

Şirzadi Bey ertesi gün ofisime geldi. Solgun ve üzgün görünüyordu; gözleri kırmızı ve şişti. Bir süre rahatsız bir biçimde öylece dikildikten sonra, "Biliyor musunuz, elimde değil. Kızgınlığım fazlasıyla derinleşmiş durumda," dedi. Ardından öfkenin ruhunda nasıl kök saldığını ve kendisini kuduz bir kurda dönüştürdüğünü anlattığı şiirlerinden birini okumaya başladı. "Size kötü davrandım," dedi. "Dürüst olmam gerekirse, oldukça iyi bir iş çıkarmışsınız. Buradaki patronların ve üst düzey yöneticilerin

iki satırlık mektupları bile binlerce hatayla doluyken, sizinkinde bir kusur bulmakta epey zorlandım."

Böylece Şirzadi Bey en iyi destekçilerimden ve dostlarımdan biri haline geldi. Zargar Bey'in aksine, Hamit'in siyasi faaliyetleriyle, ait olduğu grupla ve hangi koşullarda tutuklandığıyla yakından ilgiliydi. Bu konular hakkında konuşmaya hiç hevesli olmadığım halde söylediklerimi tutkuyla ve heyecanla dinlemesi benim de açılmamı sağladı. Öte yandan, güç durumda olduğum için bana acırken, mevcut yönetime öyle büyük bir öfke ve nefret duyuyordu ki bu beni korkutuyordu. Bir defasında ben konuşurken yüzünün neredeyse morardığını fark ettim.

Endişelenerek, "İyi misiniz?" diye sordum.

"Hayır değilim," dedi. "Fakat merak etmeyin, sık sık böyle hissederim. İçimde neler olup bittiğini bilemezsiniz."

"Neler oluyor?" diye devam ettim. "Belki ben de aynı şekilde hissediyorumdur; ama bunu bir türlü dile getiremiyorumdur."

Şirzadi Bey her zamanki gibi bir şiir okumaya başladı. Bu seferki, kitlelerin katliamı yüzünden yas tutan bir şehir hakkındaydı ve Şirzadi Bey tıpkı oruçlu bir adamın kavurucu sıcakta suya hasret kalması gibi intikama susamıştı.

Hayır! Darbelerin en büyüğüne göğüs germiş olan ben bile, böylesine derin bir öfkeyi ve hüznü tatmamıştım. Bir gün Şirzadi Bey evimizin basıldığı geceyi anlatmamı istedi. Olanların birazını ona anlattım. Birdenbire kontrolünü kaybedip aklına gelen bir dizeyi korkusuzca haykırarak, saldırganlar sınıfının burayı vahşi köpeklerle dolu bir şehre çevirdiklerini ve kırlar dışında başka hiçbir yerde aslanlara rastlanamadığını söyledi.

Dehşete kapılarak yerimden fırlayıp kapıyı kapattım. "Allah aşkına, insanlar sizi duyacaklar," diye yalvardım. "O SAVAK ajanı bu katta." O zamanlar, çalışma arkadaşlarımızın yarısının SAVAK ajanları olduklarına inanıyor, onlara çekinerek ve temkinli bir biçimde yaklaşıyorduk.

O günden sonra, Şirzadi Bey bana şiirlerini okumaya başladı. İçlerinden yalnızca bir tanesi bile, yazan veya okuyan kişinin idam edilmesi için yeterliydi. Şiirlerin anlamını iliklerime kadar benimseyerek onları hafızama yazdım. Şirzadi, siyasi bozgunların yaşandığı 1950'li yılların tanıklarından biriydi. Bu deneyimler genç ve hassas ruhunu örselemiş, onu acı dolu bir hayata sürüklemişti. Onu gözlemlerken, çocukluğa ve gençliğe dair nahoş anıların her zaman bu kadar uzun süre etkili olup olmadıklarını merak ediyordum. Cevabı, 1953 yılının başarısızlıkla sonuçlanan darbe girişimi hakkındaki şiirinde buldum. Şirzadi Bey bu şiirinde, gözlerinin bundan böyle gökyüzünün bir kan denizinde sürüklendiği yanılgısına düşeceğini, güneşle ay ışığını yalnızca bir hançerin üstündeki yansımada göreceğini yazmıştı.

Şirzadi Bey'i daha yakından tanıdıkça, Siyamak için gitgide daha çok endişeleniyordum. Sık sık evimizin basıldığı gece gözlerinde gördüğüm öfkeyi ve nefreti anımsıyor, kendi kendime, o da Şirzadi gibi mi olacak, diye soruyordum. O da umudu, neşeyi ve hayatın güzelliklerini kucaklamak yerine nefrete ve yalnızlığa yenik mi düşecekti? Toplumsal ve siyasal meseleler, duyarlı ruhlar üstünde bu kadar kalıcı izler mi bırakıyordu? Ah, oğlum! Bir çözüm bulmalıydım.

Yaz sona ermişti. Hamit'in tutuklanmasının üstünden neredeyse bir yıl geçmişti. Mahkemenin hükmüne göre, bir on dört yıl daha onsuz yaşamamız gerekiyordu. Bu koşullara alışmaktan başka çaremiz yoktu. Beklemek hayatlarımızın temel amacı haline gelmişti.

Üniversitede derslere kayıt zamanı yaklaşıyordu. Bir karar vermem gerekiyordu: Ya eğitimime devam etme sevdamdan sonsuza kadar vazgeçerek bu ezeli arzuyu mezara gömecektim ya da derslere kaydımı yaptırıp bu kararın benim ve çocuklarımın omuzlarına yükleyeceği zorlukları göze alacaktım. Derslerin her dönem daha da zorlaşacağını biliyordum. Aynı zamanda vakti-

min kısıtlı olduğunu ve ders programımı işimle çakışmayacak şekilde ayarlayamayacağımı da biliyordum. Amirlerim şikâyetçi olmasalar bile, onların nezaketinden ve anlayışından istifade etmeye hakkım yoktu.

Ancak, işim bana yükseköğretimin ne kadar değerli olduğunu kanıtlamıştı. Ne zaman diğerleri sırf benden daha eğitimli oldukları için bana üstünlük taslayabileceklerini sanıp kendi hataları için beni suçlayacak olsalar kendime acıyordum ve kalbimdeki üniversiteye gitme isteği alevleniyordu. Ayrıca, uzun yıllar boyunca geçimimizi tek başıma sağlamak zorunda kalacaktım ve çocuklarımın gelecekteki ihtiyaçlarını karşılamak için daha yüksek bir maaş almanın yollarını düşünmeye başlamıştım. Bir üniversite diplomasına sahip olmanın durumumda büyük bir fark yaratacağı barizdi.

Beklediğim gibi, ailemdeki herkes üniversiteye dönme fikrinden vazgeçmem gerektiğine inanıyordu. Ancak beni esas şaşırtan, Hamit'in ailesinin de böyle düşünmesi oldu.

Hamit'in babası anlayışlı bir şekilde, "Üstünde çok baskı var," dedi. "Sence aynı anda hem işi hem de üniversiteyi idare etmek çok ağır gelmeyecek mi?"

Hamit'in annesi her zamanki kaygılı haliyle kocasının sözünü keserek, "Sabahtan akşama kadar iştesin ve sanırım işten sonra üniversiteye gitmek istiyorsun. Peki, ya bu çocuklara ne olacak? Neden yapayalnız kalacak olan bu masum çocukları düşünmüyorsun?" dedi.

Hamileliğinin son ayında bulunan, yıllardır üniversite sınavını kazanamamış olan ve sonunda pes edip evlenen Menekşe anne babasına dönerek her zamanki ukalalığıyla, "Anlamıyor musunuz, bütün derdi rekabet etmek! Ne de olsa Mansure üniversiteye gitti!" dedi.

Kendime hâkim olmaya çalıştım ama tahammülüm azalmıştı. Artık taşradan gelen o acemi ve görgüsüz kız değildim. Alaycı yorumları, ihtiyaçlarımın ve arzularımın önemsiz görülmesini

sineye çekemezdim. İçimde kaynayan öfke bütün şüphelerimi ve korkularımı silip süpürmüştü.

"Artık çocuklarıma hem annelik hem de babalık yapmak ve masraflarını üstlenmek zorunda olduğumdan, nasıl daha yüksek bir maaş alabileceğimi düşünmem gerek. Mevcut kazancım çocuklarımın gelecekteki ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli değil; üstelik giderleri günden güne artıyor. Ayrıca lütfen merak etmeyin; torunlarınız herhangi bir ilgi veya sevgi eksikliği çekmeyecekler. Ben her şeyi düşündüm," dedim.

Doğrusunu isterseniz, hiçbir şeyi düşünmemiştim. O gece oğullarımla oturup onlara her şeyi açıklamaya çalıştım. Üniversiteye geri dönmemin artılarını ve eksilerini anlatırken beni dikkatle dinlediler. En büyük sorunun eve dönüş saatimin gecikmesi olacağını söyleyince, Siyamak artık beni dinlemiyormuş gibi yaparak berbat bir ses çıkaran oyuncak arabasıyla oynamaya başladı. Daha fazla yalnız kalmaya razı olmadığını fark ettim. Konuşmayı bırakıp Mesut'a baktım. Masum gözlerle, yüzümdeki ifadeyi inceliyordu. Sonra ayağa kalkıp yanıma geldi ve saçımı okşayarak, "Anneciğim, gerçekten üniversiteye gitmek istiyor musun?" diye sordu.

"Bak, canım, üniversiteye dönersem, bu hepimizin yararına olacak. Biraz zorluk çekeceğiz ama hepsi kısa süre içinde bitecek. Ve karşılığında daha çok para kazanabileceğim, ayrıca daha iyi bir hayatımız olacak."

"Hayır... yani üniversiteye gitmeyi seviyor musun?"

"Şey, evet," dedim. "Üniversiteye gidebilmek için çok çalıştım."

"O zaman, git. Gitmek istiyorsan, bunu yap. Biz kendi işlerimizi yaparız, hava kararınca korkmamak için aşağıya inip Bibi'yle otururuz. Belki de o zamana kadar babam döner ve yalnız kalmayız."

Siyamak oyuncak arabasını odanın diğer köşesine fırlatıp, "Sen ne kadar aptal bir çocuksun! Babam istediği zaman dönebileceği bir yerde değil. Geri dönemez!" dedi.

"Bak canım," dedim nazikçe, "iyimser ve umutlu olmalıyız. Sadece babanızın hayatta olması bile minnettar olmamız için geçerli bir sebep. Babanız er ya da geç dönecek."

Siyamak, "Neler saçmalıyorsun anne?" diye çıkıştı. "Çocuk mu kandırıyorsun? Dedem, babamın on beş yıl boyunca hapiste kalmak zorunda olduğunu söyledi."

"Fakat on beş yılda pek çok şey değişebilir. Aslına bakarsan, mahkûmların cezaları her yıl iyi hâl indirimine uğruyor."

"Tamam, içeride on yıl kalacak olsun. Neye yarar ki? O zaman ben yirmi yaşına gelmiş olacağım, neden bir babaya ihtiyacım olsun? Ben babamı şimdi istiyorum, hemen şimdi!"

Tekrar şüphe içinde debelenmeye başladım. İş arkadaşlarım eğitimimi tamamlama fırsatını kaçırmamam gerektiğine inanıyorlardı. Zargar Bey mesai saatlerinden sonra işimi bitirmeyi kabul etmem şartıyla gün içinde derslere girmemi sağlayacağını söyleyerek beni yüreklendirdi.

Şans bu ya, yetkililer o günlerde nihayet ısrarlı taleplerim sonucunda, Hamit'i ziyaret etmemize izin verdiler. Hem mutlu hem de gergindim. Hamit'in babasını aradım. Hemen bize geldi. "Annesine söylemeyeceğim, sen de çocuklara bir şey söyleme," dedi. "Hamit'in ne durumda olduğunu bilmiyoruz. İyi görünüyorsa, bir dahaki sefere onları da götürürüz."

Bu sözler beni daha da tedirgin etti. Gece boyunca rüyamda Hamit'in son dakikalarını kollarımda geçirebilmesi için yaralı halde, kanlar içinde yanıma getirildiğini gördüm. Yorgun ve gergin bir şekilde, sabah erkenden onu görmeye gittik. Görüşme odası ve camları gerçekten toz içinde miydi, yoksa her şeyi gözyaşlarımdan oluşan bir perdenin ardından mı görüyordum, bilmiyorum. Nihayet Hamit'i getirdiler. Beklentimizin aksine, üstü başı temiz ve derli topluydu; saçı taranmış ve tıraş olmuştu. Ancak inanılmaz derecede zayıflamış, âdeta kuruyup gitmişti. Sesi bile farklı çıkıyordu. Birkaç dakika boyunca hiçbirimiz konuşamadık. Babası bizden önce kendini toplayarak ona hapishanedeki koşul-

ları sordu. Hamit ona uygunsuz bir soru sorduğunu ima eden ters bir bakış atarak, "Eh, hapishane işte. Zor zamanları atlattım. Bana kendinizden bahsedin. Çocuklar nasıl? Annem nasıl?" dedi.

Belli ki mektuplarımın çoğunu almamıştı. Ona çocukların iyi olduklarını, hızla büyüdüklerini, sınıflarındaki en iyi öğrenciler arasında olduklarını, Siyamak'ın beşinci sınıfa başladığını, Mesut'un da birinci sınıfa gittiğini söyledim. Hamit işimi sordu. Kendisinin durumundan ötürü herkesin bana iyi davrandığını ve beni kolladığını anlattım. Birdenbire, gözlerinde bir pırıltı belirdi ve bu konulardan bahsetmememem gerektiğini anladım. Nihayet bana üniversiteye devam edip etmediğini sorunca ona şüphelerimi anlattım. Hamit gülerek, "Ne büyük bir hevesle diplomanı aldığını hayal ettiğini hatırlıyor musun? Senin için bir üniversite diploması bile yeterli değil. Sen yetenekli ve çalışkan birisin. İlerlemen gerek. Hatta doktora bile yapabilirsin," dedi.

Eğitimime devam etmemin omuzlarıma ne denli ağır bir yük bindireceğini, ne kadar zamanımı alacağını açıklamaya vakit yoktu. Sadece, "Bir yandan derslere gidip, diğer yandan çalışmak zor olacak ve çocuklarla da ilgilenmem gerek," demekle yetindim.

"Sen hepsini halledersin," dedi Hamit. "Artık on ya da on bir yıl önceki acemi kız değilsin. İmkânsızı başaran yetenekli bir kadınsın. Seninle ne kadar gurur duysam az."

Gözlerimde yaşlarla, "Ciddi misin?" dedim. "Artık benim gibi bir karın olduğu için utanmıyor musun?"

"Senden ne zaman utandım ki? Daima iyi bir eş oldun ve her geçen gün daha da olgunlaşıp kendini geliştirdin. Her erkek senin gibi bir karısı olsun ister. Sadece çocuklarla sana ayak bağı olduğumuz için üzülüyorum."

"Böyle konuşma! Sen ve çocuklarımız hayatımdaki en değerli varlıklarsınız."

Hamit'e sarılmak, başımı omzuna yaslayıp ağlamak için dayanılmaz bir istek duydum. İçim kıpır kıpırdı. Her şeyi yapabileceğimi hissediyordum.

Saatleri benim için uygun olan birkaç derse kaydoldum. Pervin Hanım'la ve Fati'yle konuştum; çocuklara göz kulak olmayı kabul ettiler. Pervin Hanım'ın kocası hastaydı, bir ya da iki gün öğleden sonralarını çocuklarla geçirebileceğini söyledi. Fati ve Sadık Han da haftada üç gece onlarla ilgilenmeyi kabul ettiler. Fati hamileliğinin son aylarında olduğundan, bize gidip gelmesi zordu. Bu yüzden Fati'yi evimize getirebilsin veya çocukları kendi evlerine, ara sıra da herkesi sinemaya veya gezmeye götürebilsin diye arabamızı Sadık Han'a verdim. Bu arada her türlü fırsatı değerlendirip işyerindeki boş zamanlarımda, sabahın erken saatlerinde, gece yatmadan önce, hep ders çalışıyordum. Çoğunlukla kitaplarımın üstünde uyuyakalıyordum. Gençliğimden beri çektiğim kronik baş ağrıları giderek kötüleşiyor ve sıklaşıyordu fakat buna aldırmıyordum. Ağrı kesici ilaçlar alıp çalışmaya devam ediyordum.

Artık birçok sorumluluğum vardı; bir anne, ev işlerini yapan bir kadın, bir ofis çalışanı, bir üniversite öğrencisi ve bir mahkûmun karısıydım. Sonuncu rolümü büyük bir özenle yerine getiriyordum. Hamit için hapishaneye götürmek istediğim erzaklar her hafta ailenin bütün üyeleri tarafından büyük bir merasim eşliğinde, neredeyse dini bir ayini yerine getirir gibi hazırlanıyordu.

Zaman içinde, iş yükümle nasıl başa çıkacağımı öğrendim ve yoğunluğa alıştım. İşte o zaman, inandığımızdan çok daha fazlasını yapma yeteneğimiz olduğunu fark ettim. Bir süre sonra yeni hayatımıza alışıyorduk, vücut ritmimiz de işlerimizin hacmine uyum sağlıyordu. Hayat maratonunda yol alan bir koşucu gibiydim ve Hamit'in, "Seninle gurur duyuyorum," diyen sesi, koca bir stadyumu dolduran seyircilerin tezahüratı gibi kulaklarımda yankılanıyor, direncimi ve çevikliğimi artırıyordu.

Bir seferinde, önceki günün gazetelerini karıştırırken gözüm cenaze ilanlarına ilişti. Bu kısma nadiren dikkat ederdim fakat o gün gözlerim bir isme takılıp kaldı. Cenaze ilanı Pervane'nin babası İbrahim Ahmedi adınaydı. Yüreğim sızladı. Ne kadar ince bir

insan olduğunu ve kibar yüzünü hatırladım. Gözlerimde yaşlar birikirken zihnime Pervane'yle ilgili anılar üşüştü. Zaman ve uzaklık ona duyduğum sevgiyi ve onu tekrar görme arzumu yok edememişti. Annesiyle birkaç yıl önce yaptığım telefon konuşmasından sonra onlardan hiç haber alamamıştım ve kendi hayatıma o kadar dalmıştım ki annesiyle tekrar temas kurmaya çalışmamıştım.

Cenazeye gitmem gerekiyordu. Bu belki de Pervane'yi bulabilmek için tek fırsatımdı. Pervane nerede olursa olsun, mutlaka babasının cenazesine gelecekti.

Camiye girerken gergindim, avuçlarım terliyordu. Yakınını kaybedenlerin oturdukları sırada Pervane'yi aradım fakat onu göremedim. Acaba gelmemiş olabilir miydi? Tam o sırada, sarı saçları siyah dantelli başörtüsünden dışarı taşan biraz kilolu bir kadın başını kaldırdı ve göz göze geldik. Bu Pervane'ydi. On iki ya da on üç sene içinde nasıl bu kadar değişmişti? Hemen kollarıma atıldı ve neredeyse bütün cenaze törenini ağlayarak, tek kelime etmeden geçirdik. Pervane babasının ölümü için yas tutuyordu; bense yıllardır çektiğim tüm acıları akıtıyordum. Cenaze töreninden sonra Pervane evlerine gelmem için ısrar etti. Ziyaretçilerin çoğu gidince, karşı karşıya oturduk. Nereden başlayacağımızı bilmiyorduk. Ona bakınca hâlâ aynı Pervane'yi görüyordum; yalnızca biraz kilo almış, saçının rengini açmıştı. Gözlerinin altındaki halkalar ve yüzündeki şişlik son birkaç gündür ağlamasından kaynaklanıyordu.

Pervane nihayet, "Mutlu musun, Masum?" diye sordu. Afallamıştım. Ne diyeceğimi bilemedim. Bu soru bana ne zaman sorulsa kafam karışıyordu. Sessizliğim uzayınca, "Aman yarabbi! Görünüşe göre senin çilen hiç bitmeyecek," dedi.

"Elimdekilerin kıymetini bilmiyor değilim," dedim. "Sadece mutluluğun ne demek olduğunu bilmiyorum! Tabii şükretmem gereken birçok nimete sahibim. İki sağlıklı oğlum var. Kocam yanımızda olmasa da iyi bir adam. Çalışıyorum ve eğitimime devam ediyorum... ebedi hayalimi hatırlıyor musun?"

"Bir türlü vazgeçmeyeceksin, değil mi," dedi Pervane gülerek. "O diploma o kadar da değerli değil. Benimki bir işe yaradı mı sanıyorsun?"

"Ben lise diplomamı uzun zaman önce aldım. Şimdi Tahran Üniversitesi'nde İran Edebiyatı okuyorum."

"Ciddi misin? Bu müthiş bir şey! Sen gerçekten gayretli bir kızsın. Tabii ki daima zeki bir öğrenciydin ama bir kocan ve çocukların olunca eğitimine devam edeceğini düşünmemiştim. Kocanın buna karşı çıkmaması ne güzel."

"Hayır, kendisi beni hep yüreklendirdi."

"Bu harika. O halde kendisi anlayışlı bir adam olmalı. Onunla tanışmalıyım."

"Olur, Allah nasip ederse on veya on beş yıl içinde tanışırsın!"

"Ne demek istiyorsun? Neden? Kocan nerede?"

"Hapiste."

"Aman Allah'ım! Ne yaptı ki?"

"Kendisi siyasi bir mahkûm."

"Ciddi misin? Almanya'da sık sık Konfederasyon'un üyesi olan İranlıların ve hükümet karşıtlarının siyasi mahkûmlar hakkında konuştuklarını duyuyorum. Demek kocan da onlardan biri! İnsanlar onlara hapiste işkence ettiklerini söylüyorlar. Bu doğru mu?"

"Hamit bana hiçbir şey söylemedi ama sık sık kanlı giysilerini yıkadım. Yakın zamanda onu ziyaret etme iznimiz tekrar iptal edildi; bu yüzden şu anda ne halde olduğunu bilmiyorum."

"Peki, size kim bakıyor?"

"Dedim ya, çalışıyorum."

"Yani hayatınızı tek başına mı çekip çeviriyorsun?"

"Bu o kadar da zor değil; insana esas dokunan yalnızlık. Ah, Pervane, ne kadar yalnızım bilemezsin. Sürekli meşgul olduğum ve dinlenecek bir dakikam bile olmadığı halde kendimi her zaman yalnız hissediyorum. Nihayet seni bulduğum için çok mutluyum. Sana gerçekten ihtiyacım vardı. Söyle bana. Mutlu musun? Kaç tane çocuğun var?"

"Hayatım fena sayılmaz," dedi. "İki kızım var. Lili sekiz, Lale ise dört yaşında. Kocam kötü biri değil. O da diğer erkekler gibi işte. Oradaki yaşama da alıştım. Ancak babam öldüğü için artık annemi yalnız bırakamam; özellikle de kız kardeşim Ferzane'nin iki küçük çocuğu olduğu ve kendi hayatıyla meşgul olduğu için. Oğullara da güven olmaz. Sanırım dönüp burada yaşamamız gerekecek. Zaten kocam Hüsrev de bir süredir bunu düşünüyordu."

Pervane'yle paylaşacaklarımız bir güne sığdırabileceğimizden çok fazlaydı. Birçok uzun güne ve geceye ihtiyaç duyuyorduk. Cuma günü planladığımız gibi oğlanlarla onların evine gittik ve günü birlikte geçirdik. Harika bir gündü. Hayatımda konuşmadığım kadar çok konuştum. Neyse ki zaman ve uzaklık arkadaşlık bağımızı koparmamıştı. Birbirimizle hâlâ kimseyle olmadığı kadar özgürce ve serbestçe konuşabiliyorduk. Başkalarına açılmak benim için her zaman zor olmuştu ve Hamit'in hayatını bir sır olarak saklama zorunluluğu kendimi insanların yanında daha huzursuz hissetmeme neden olmuştu. Oysa artık kalbimin en gizli köşelerini Pervane'ye açabilirdim. Arkadaşımı tekrar bulmuştum ve onu bir daha asla kaybetmeyecektim.

Neyse ki Pervane'nin İran'a dönüşü fazla uzun sürmedi. Almanya'ya yaptığı kısa bir yolculuğun ardından ailesiyle Tahran'a taşındı. Kocası bir işe girdi, Pervane de İran-Alman Cemiyeti'nde yarı zamanlı bir iş buldu. Artık sırtımı dayayabileceğim bir kişi daha vardı. Pervane hayat hikâyemi kocasıyla paylamıştı. Yaşadıklarımdan etkilenen kocası, kendisini bir şekilde bana ve oğullarıma karşı sorumlu hissetmişti. Çocuklarımız birbirlerini sevdiler ve iyi oyun arkadaşları oldular. Pervane onlar için sürekli etkinlikler planlıyor, onları sinemaya, yüzme havuzuna veya parka götürüyordu. Pervane'nin ailesinin varlığı hayatımıza bir fark katmıştı. Fati doğum yaptıktan ve çocuklara eskisi kadar zaman ayıramamaya başladıktan sonra daha da yalnız ve düzensiz günler geçiren moralsiz oğullarımın tekrar neşe ve heyecanla dolduklarını görmeye başlamıştım.

Bir yıl daha geçti. Hamit'i yeniden düzenli olarak ziyaret etmeye başlamıştık; ayda bir kez çocukları da yanımda götürüyordum. Ancak her ziyaretten sonra moralleri bozuluyor, kendilerine gelmeleri bir hafta sürüyordu. Mesut daha da sessizleşip hüzünleniyor, Siyamak ise daha hırçın ve gergin oluyordu. Hamit onu her ziyaretimizde bariz biçimde daha yaşlı görünüyordu.

Üniversiteye devam ederek her dönem birkaç kredi aldım. Artık devlet dairesinin resmi bir çalışanıydım ve bir lisans diplomam olmadığı halde daha nitelikli ve ileri düzeyde işler yapıyordum. Zargar Bey hâlâ beni kolluyor ve bana gözü arkada kalmadan iş veriyordu. Şirzadi Bey'le yakın arkadaşlığımız sürüyordu. Kendisi hâlâ aksi ve huysuz bir adamdı. Ara sıra kavgalar ya da tartışmalar çıkarıyordu ve bu onu herkesten daha mutsuz bir insan haline getiriyordu. Her şeye derin bir karamsarlıkla yaklaşma eğilimini hafifletmeye çalışarak, onu hiçbir düşmanı olmadığına, insanların yaptıklarıyla söylediklerinin arkasında gizli bir amaç bulunmadığına inandırmak için çabalıyordum. O ise tüm bunlara, "Korku, güveni zihnimden uzaklaştırdı. Tek dayanağım şüphe," şeklinde cevap veriyordu.

Şirzadi Bey hiçbir toplulukta rahat değildi. Hiçbir gruba katılmazdı, her harekette siyasi hainlerin ayak izlerini arayarak herkesin hükümetin paralı askeri ve yardakçısı olduğuna inanırdı. İş arkadaşları onun varlığından şikâyetçi değillerdi ama Şirzadi Bey kendini hep dışarıda tutardı.

Bir keresinde ona, "Yalnızlıktan bıkmadınız mı?" diye sordum.

Cevap olarak, kendisinin hüznün arkadaşı ve yalnızlığın gözdesi olduğunu, içindeki umutsuzluğun güneş kadar baki ve okyanus kadar engin olduğunu vurgulayan bir şiirini okudu.

Bir gün Zargar Bey şaka yollu, "Neden her şeyi bu kadar ciddiye alıyorsunuz? Durum sandığınız kadar kötü değil. Bu sorunlar her toplumda mevcut. Biz de gidişattan memnun değiliz ama pireyi deve yapıp sürekli kederlenmiyoruz," dedi.

Şirzadi Bey buna kimsenin kendisini anlamadığından dem vurduğu özgün şiirlerinden biriyle cevap verdi.

Derken, dairenin genel müdürüyle giriştiği hararetli bir tartışmanın ardından adamın odasından bir hışım çıkarak kapıyı çarptı. Herkes araya girmek üzere çevresine toplandı. "Birazcık boyun eğsen ne çıkar?" dedi birisi. "Ne de olsa burası bir devlet dairesi; bir aile şirketi değil ve bazı şeylere katlanmamız gerekiyor."

Bunun üstüne Şirzadi Bey bağırarak, asla diz çöküp boyun eğmeyeceğini dile getiren bir mısra okudu.

Ben araya girdim. "Şirzadi Bey, lütfen, sakin olmaya çalışın. Buradan öylece yürüyüp gidemezsiniz. Bir işte tutunmanız gerek," dedim.

"Yapamam," dedi.

"Peki, şimdi ne yapacaksınız?" diye sordum.

"Gideceğim. Burayı terk etmem gerek..."

Şirzadi Bey devlet dairesinden ayrılmakla kalmadı, kısa sürede ülkeyi de terk etti. Kalan eşyalarını toplamaya geldiği gün, "Kahraman kocana selamlarını ilet," dedi ve Hamit'e bir şiir okumamı istedi. Doğruyu söyleyenleri dar ağacına götürdüklerini vurgulayan bir şiir.

Şirzadi Bey'in işten ayrılmasıyla, dairede tekrar sükûnet sağlandı. Görünüşe göre Şirzadi Bey'le bir sorunu olmayan Zargar Bey bile, artık onu idare etmekte zorlanmaya başlamıştı. Yine de Şirzadi Bey'in anısı, yaşadığı derin hüzün ve çektiği eziyet hiç aklımdan çıkmadı ve çocuklarım da onun gibi hayal kırıklığına uğrayıp ümitlerini yitirmesinler diye, elimden gelen her şeyi yapmaya odaklandım.

Evde çocuklarımın gülmeyi unutmayacakları bir ortam yaratmaya çalıştım. Bir fıkra anlatma yarışması başlattım. Yeni bir fıkra anlatabilen herkes bir ödül kazanıyordu. Dalga geçmek için birbirimizin taklidini yapıyorduk. Çocukların kendilerine ve hayatlarındaki eksikliklere gülebilmeyi öğrenmelerini istiyordum. Farklı aksanlarla konuşmaya çalışıyorduk. Çocukları şarkı söylemeye,

teypte veya radyoda sevdikleri şarkı çaldığı zaman sesi açmaya ve dans edebileceğimiz neşeli parçalar dinlemeye teşvik ediyordum. Geceleri kılımı bile kıpırdatamayacak kadar yorgun olsam da onlarla oynuyor, onları gülmekten bayıltana kadar gıdıklıyordum ve çocuklar yatmayı kabul edene kadar yastık savaşı yapıyorduk.

Tüm bunlar çok yorucuydu ama hepsini yapmam gerekiyordu. O kasvetli ortamı canlandırmam, oğullarımın yanında olamadığım saatleri telafi etmem ve dünyaya asla Şirzadi Bey'in gözleriyle bakmasınlar diye onlara neşe aşılamam gerekiyordu.

Fati evlendikten kısa bir süre sonra, gökyüzü mavisi gözleri olan güzel bir kız dünyaya getirdi. Adını Firuze (turkuaz) koydu. Oğullarım ona bayılıyorlardı; özellikle de hep onunla oynamak isteyen Mesut.

Pervin Hanım kocası ölünce huzura ve özgürlüğüne kavuştu; özellikle de evlerinin tapusunu kocasının ölümünden önce kendi üstüne aldırmayı başardığı için. Yine de kocası hakkında hiç iyi şeyler söylemiyor ve kendisine yaptıkları yüzünden onu asla affetmiyordu. Adam öldükten sonra Pervin Hanım zamanının çoğunu bizimle geçirmeye başladı. Geç saatlere kadar çalışmam gerektiğinde çocukların yanında kalıp ev işlerinin çoğunu yapıyordu; bu sayede dinlenecek ve çocuklara ayıracak daha çok zamanım oluyordu. Pervin Hanım bir şekilde, benim kaderimden ve yalnızlığımdan sorumlu olduğunu hissediyor, bu durumu telafi etmeye çalışıyordu.

Ali, Mahmut'un tavsiyesi üstüne pazaryerinde dükkânı olan saygıdeğer bir tüccarın kızını istedi. Usule uygun şekilde nişanlandılar ve o güz mevsiminde, kadınlarla erkeklerin ayrı bölümlerde oturdukları bir salonda görkemli bir düğünle evlenmeleri kararlaştırıldı. Mahmut bu birlikteliğe onay verdiği için her türlü destek ve yardımda bulunacağına söz vererek, gelinin ailesinin şart koştuğu, evlilik hazırlıklarından ziyade eskiden kalma ticari uygulamaları andıran bütün saçmalıklara razı oldu.

Babam, "Bu kadar çok para harcayamayız. Bu saçmalıklar da neyin nesi?" diye şikâyet ettiğinde Mahmut, "Bu yatırımın karşılığını kısa sürede alacağız. Bekle de gelinin yanında getireceği çeyizi ve babasıyla yapacağımız iş anlaşmalarını gör," diye cevap veriyordu.

Ahmet kendini aileden tamamen soyutlamıştı. Kimse ondan bahsetmiyordu ve herkes mümkün olduğunca adını ağzına almamaya gayret ediyordu. Babam onu evden atalı epey olmuştu. "Allah'a şükür senin nerede oturduğunu bilmiyor. Yoksa daha fazla skandal yaratır ve para istemek için sana gelirdi," demişti.

Ahmet o kadar dibe vurmuştu ki herkes ondan ümidini kesmişti. Onunla hâlâ görüşen tek kişi Pervin Hanım'dı. Bana gizlice Ahmet'le ilgili haberler getiriyordu.

"Kendi hayatını mahvetmeye bu kadar kararlı birini daha önce hiç görmemiştim," demişti Pervin Hanım. "Çok yazık. O kadar yakışıklı bir adam ki. Onu şimdi görecek olsan tanıyamazsın. Günün birinde cesedini şehrin güneyinde, yol kenarındaki bir olukta bulacaklar. Hâlâ hayatta olmasının tek sebebi annen. Sakın kimseye söyleme; baban öğrenirse annene çok kızar. Ama zavallı kadıncağız bir anne ve Ahmet de onun sevgili oğlu. Sabahları baban evden çıkınca Ahmet geliyor. Annen onu besliyor, ona kebaplar pişiriyor, giysilerini yıkıyor ve yapabilirse cebine bir miktar para koyuyor. Bugün bile birisi çıkıp Ahmet'in bir eroin bağımlısı olduğunu söyleyecek olursa, annen onun canına okur. Zavallı kadıncağız hâlâ Ahmet'in iyileşeceğine inanıyor."

Pervin Hanım'ın kehaneti kısa bir süre sonra gerçekleşti. Ancak Ahmet kendisiyle birlikte babamı da mahvetti. Dibe vuruşunun son aşamalarında, Ahmet para uğruna her şeyi yapmaya başlamıştı. Çaresiz kaldığı bir ihtiyaç anında parası bitince babamın evine gitmiş, satmak üzere bir halıyı rulo yaparken babam eve gelince onunla boğuşmuştu. Bu, babamın yorgun kalbinin

kaldırabileceğinden çok daha fazlaydı. Babam hastaneye kaldırıldı ve yoğun bakım ünitesinin kapısı önünde birkaç gün geçirdik. Durumu iyiye gidince babam normal bir koğuşa alındı.

Çocukları her gün hastaneye götürüyordum. Siyamak'ın boyu uzamıştı ve daha büyük göründüğü için kolaylıkla ziyaretçi kartı alabiliyordu ama Mesut binbir türlü numaraya ve onca yalvarmaya rağmen babamı sadece iki kez görebildi. Ziyaretleri sırasında Siyamak yalnızca dedesinin elini tutar, tek kelime dahi etmeden yanında otururdu.

Babamın iyileşeceğini umuyorduk ama ne yazık ki şiddetli bir kalp krizi daha geçirdi. Tekrar yoğun bakım ünitesine alındı ve burada yirmi dört saat kaldıktan sonra kendisine can veren kudrete teslim oldu. Tek destekçimi ve sığınağımı kaybetmiştim. Hamit hapse girdikten sonra kendimi yapayalnız ve terk edilmiş hissediyordum. Ölümünün ardından, babamın belli bir mesafeden bile bana kol kanat gerdiğini, varlığının yaydığı ışığın en kötü anlarımda bile kalbimi aydınlattığını fark ettim. Babamı kaybedince, eski evimle aramdaki bağlar da zayıfladı.

Bir hafta boyunca gözyaşlarımı durduramadım ama içgüdülerim çok geçmeden beni etrafımda olup bitenlerin farkına varmaya zorlayınca Siyamak'ın derin hüznünün ve sessizliğinin yanında, benim gözyaşlarımın bir önemi olmadığını anladım. Çocuk tek bir gözyaşı bile dökmemişti ve âdeta bir nefeslik hava için bile yeri kalmamış bir balon gibi patlamak üzereydi. Ne var ki annem, "Ne kadar ayıp! Mustafa Ağa torununa bütün sevgisini verdiği halde, adamı mezara koyduklarında çocuk tek bir gözyaşı bile dökmedi. Dedesinin ölümünü zerre kadar umursamadı," diye söylenip duruyordu.

Siyamak'ın ruhsal durumunun göründüğünden çok daha kötü olduğunu biliyordum. Bir gün Mesut'u Pervane'ye bırakıp, Siyamak'ı dedesinin mezarını ziyarete götürdüm. Mezarın yanı başına çömeldim. Siyamak kara ve iç karartıcı bir bulut gibi te-

pemde dikiliyordu. Bakışlarını kaçırmaya, bulunduğu zaman ve mekândan soyutlanmaya çalışıyordu. Babam hakkında konuşmaya, ona dair anılarımdan, kibarlığından ve ölümünün hayatımızda bıraktığı boşluktan bahsetmeye başladım. Siyamak'ı usulca yanıma oturtup konuşmayı sürdürdüm; ta ki oğlum birdenbire ağlamaya başlayıp içinde tuttuğu bütün gözyaşlarını dökünceye kadar. Siyamak karanlık çökene dek ağlamaya devam etti. Eve gelip ağabeyinin ağladığını gören Mesut da gözyaşlarına boğuldu. İçlerindeki her şeyi dökmelerine izin verdim. Küçük yüreklerinde biriken bütün bu acıdan kurtulmaları gerekiyordu. Sonra oturup, "Sizce dedenizin anısını onurlandırmak için ne yapmalıyız? Bizden ne bekliyor ve onu memnun etmek için nasıl yaşamalıyız?" diye sordum. Tüm bunlar olup biterken, ben de babamla ilgili anılarıma sonsuza dek tutunsam da normal hayatıma devam etmeye çalışmam gerektiğini fark ettim.

Babamın ölümünden üç ay sonra, Ahmet de Pervin Hanım'ın tahmin ettiği gibi perişan bir halde öbür dünyayı boyladı. Sokağı süpüren bir görevli, cesedini şehrin güneyindeki bir yol üstünde buldu. Cesedi teşhis etmeye Ali gitti. Cenaze töreni yapılmadı ve kederden beli bükülen annem dışında kimse ağlamadı. Ahmet'i ne kadar iyi bir şekilde anmaya çalışsam da bunu başaramadım. Ölümüne üzülmediğim için kendimi suçlu hissettim. Onun için yas tutmadım ama uzunca bir süre, ne zaman onu düşünsem yüreğime belli belirsiz bir hüzün çöktü.

Bu koşullar altında, Ali büyük bir düğün yapamadı. Bunun yerine karısını sessiz sedasız bir biçimde, babamın birkaç yıl önce yasal olarak anneme devrettiği aile evine götürdü. Mutsuz ve yalnız olan annem, hayattan neredeyse tamamen elini eteğini çekerek evin yönetimini yeni geline bıraktı. Böylece, zor zamanlarda tek sığınağım olan baba evimin kapısı bana sonsuza dek kapanmış oldu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

1977 YILININ ORTALARIYDI. Ülkedeki siyasi huzursuzluğu sezebiliyordum. İnsanların konuşmaları ve davranışları hissedilir biçimde değişmişti. İşyerlerinde, sokaklarda ve özellikle de üniversitelerde, insanlar daha cesur konuşuyorlardı. Hapishanedeki koşullar iyileşmiş, Hamit ve diğer mahkûmlar daha fazla rahatlığa kavuşmuşlardı. Mahkûmlara giysi ve yiyecek ulaştırma konusundaki kısıtlamalar da azalmıştı. Ancak kırık kalbimde hiçbir umut ışığı bulamıyor, şekillenen olayların boyutlarını kestiremiyordum.

Yeni yıldan birkaç gün önceydi ve havada bahar kokusu vardı. Düşüncelerimde kaybolmuş bir halde eve döndüğümde tuhaf bir manzarayla karşılaştım. Holün ortasında birkaç çuval pirinç, büyük tenekeler dolusu yemeklik yağ, poşetler dolusu çay ve sebzeyle başka gıdalar vardı. Şaşırdım. Hamit'in babası bize ara sıra pirinç bırakırdı ama bunca malzemeyi o getirmiş olamazdı. Matbaa kapatıldığından beri onlar da maddi sıkıntı yaşıyorlardı.

Siyamak yüzümdeki şaşkın ifadeyi görünce gülerek, "En iyi kısmı görene kadar bekle," dedi ve bana bir zarf uzattı. Zarf açıktı ve içinde bir tomar yüzlük tümen* vardı.

"Bunlar da ne?" diye sordum. "Nereden geldiler?"

"Bil bakalım!" dedi Siyamak.

"Evet, anne, bu bir yarışma," diye devam etti Mesut neşeyle. "Tahmin etmen gerek."

"Bunca zahmete dedeniz mi girdi?"

---

* İran para birimi nin halk arasındaki adıdır. *-çev.*

Siyamak, "Hayır!" dedi.

İkisi de gülmeye başladılar.

"Peki, bunları Pervane mi getirdi?" diye devam ettim.

"Hayır."

Daha çok güldüler.

"Pervin Hanım mı? Fati mi getirdi?"

"Boşuna uğraşma! Asla tahmin edemezsin... söyleyeyim mi?"

"Evet! Tüm bunları kim getirdi?"

"Ali Dayı'm! Ancak sana bunları Mahmut Dayı'mın gönderdiğini haber vermem gerektiğini söyledi." Afallamıştım.

"Niye? Nereden esmiş?" diye sordum. "Rüyasında vahiy mi gelmiş?"

Ahizeyi kaldırıp annemi aradım. Hiçbir şey bilmiyordu. "O zaman bırak Ali'yle konuşayım," diyerek, "Neler oluyor Ali Ağa? Yoksulları mı doyuruyorsun?" diye sordum.

"Lütfen, abla. Bu benim görevim," dedi Ali.

"Ne görevi? Ben hiçbir şey istemedim ki..."

"Şey, çünkü sen lütufkâr ve asilsin ama benim yükümlülüklerimi yerine getirmem gerekiyor."

"Teşekkürler, sevgili Ali," dedim. "Fakat çocuklarımın ve benim herhangi bir şeye ihtiyacımız yok. Lütfen hemen gelip bunları götür."

"Onları götürüp ne yapacağım?" diye sordu Ali.

"Bilmiyorum. Ne istersen onu yap. Onları ihtiyacı olanlara ver."

"Biliyor musun, abla, aslında bunların benimle bir ilgisi yok. Hepsini Mahmut Ağabeyim gönderdi. Onunla konuş. Hem bu yardım sadece senin için değildi; aynısını birçok insan için yaptı. Ben sadece hepsini yerine ulaştırdım."

"Sahi mi!" dedim. "Demek bu sadakayı beyefendi verdi, ha? Kimin aklına gelirdi ki! Yoksa Mahmut delirdi mi?"

"Ne biçim konuşuyorsun abla? Biz de burada iyilik yaptığımızı düşünüyoruz!"

"Benim için yeterince iyilik yaptınız. Sağ olun. Sadece bir an önce gelip bunları götür."

"Götürürüm ama yalnızca Mahmut ağabeyim isterse. Onunla kendin konuşmalısın."

"Kesinlikle," dedim. "Tam da bunu yapacağım!"

Mahmut'un evine telefon ettim. O evi aradığım seferlerin sayısı bir elin parmaklarını geçmezdi. Telefonu Gulam-Ali açtı ve bana samimi bir şekilde merhaba dedikten sonra ahizeyi babasına uzattı.

"Merhaba, kardeşim! Bu ne sürpriz! Ne oldu da nihayet bizi hatırladın?"

Soğuk bir şekilde, "Aslına bakarsan, ben de sana tam bunu sormak istiyordum. Ne oldu da nihayet bizi hatırladın? Bize sadaka göndermişsin!" dedim.

"Lütfen, kardeşim. Onlar sadaka değil, sizin hakkınız. Kocan özgürlük uğruna ve bu Allahsız insanlara karşı savaştığı için hapiste. Savaşmaya, hapiste yatmaya ve işkence görmeye dayanacak gücü olmayan bizlerse, hiç olmazsa cesurların ailelerini gözetlemekle yükümlüyüz."

"Fakat, sevgili ağabeyim, Hamit dört yıldır hapiste. Şimdiye kadar Allah'ın da yardımıyla kimseye muhtaç olmadan ayakta kalmayı başardım ve gelecekte de bu şekilde yaşamaya devam edeceğim."

"Haklısın, kardeşim," dedi Mahmut. "Kendimizden utanmalıyız; o zamanlar derin bir uykudaydık ve olan bitenlerden habersizdik. Bizi bağışlamalısın."

"Lütfen, ağabey. Sadece kendi başımın çaresine bakabileceğimi kastediyorum. Çocuklarımın sadakalarla büyümesini istemiyorum. Lütfen, bunları alacak birini gönder..."

"Kardeşim, bu benim görevim. Sen bizim kıymetlimizsin ve Hamit de bizim gururumuz."

"Ama ağabey, Hamit hâlâ idam edilmeyi hak eden aynı asi."

"Böyle iğneli laflar etme, kardeşim. Bize gerçekten kin duyuyorsun, değil mi? Eskiden cahil olduğumu itiraf ettim ya. Bana göre bu zorba yönetime karşı koyan herkes övgüye layıktır; ister bir Müslüman ister kâfir olsun."

"Çok teşekkürler, ağabey," dedim sert bir şekilde. "Yine de gıdalara ihtiyacım yok. Lütfen, bunları alacak birini gönder."

Mahmut kızgın bir şekilde, "Madem öyle komşularına ver," diye çıkıştı. "Oraya gönderecek kimsem yok."

Ve telefonu kapattı.

İlerleyen aylarda, değişiklikler daha da belirginleşti. İşyerindeki kimsenin kocamın bir siyasi mahkûm olduğunu bilmemesi gerekiyordu fakat hemen hemen herkes bunu öğrenmişti. O zamana dek hepsi bana temkinli yaklaşmış, odamı çok sık ziyaret etmemeye özen göstermişlerdi. Ancak bütün bu tedbir ve kısıtlamalar artık ortadan kalkmıştı. İnsanlar benimle anılmaktan korkmuyorlardı ve çevrem hızla genişliyordu. İş arkadaşlarım da artık haddini aşan devamsızlıklarımdan ve ders çalışarak geçirdiğim saatlerden şikâyetçi olmuyorlardı.

Çok geçmeden, değişim daha da bariz hale geldi. Aile fertlerim, üniversitedeki arkadaşlarım ve işyerindeki meslektaşlarım uluorta hayatım ve koşullarım hakkında konuşmaya başladılar. Hamit'in durumunu soruyorlar, iyi niyetlerini ve kaygılarını dile getirip onu övüyorlardı. Çeşitli topluluklarda sık sık odanın baş tarafında oturmak için davet alıyor, ilgi odağı haline geldiğimi fark ediyordum. Bu durum beni rahatsız etse de Siyamak için bir gurur kaynağıydı. Coşkulu bir şekilde, kıvanç duyarak babasından bahsediyor, insanların Hamit'in tutuklanması ve evimizin basıldığı geceyle ilgili sorularını cevaplıyordu. Tabii ki genç ve yaratıcı zihni dolayısıyla, anılarını sık sık abartarak anlatıyordu.

Okullar açılalı henüz iki hafta olmuştu ki Siyamak'ın okuluna çağrıldım. Yine bir kavga çıkarıp bir sınıf arkadaşını dövdüğünü düşünerek endişelendim. Okul yönetimi binasına girdiğim-

de, farklı bir sebeple orada bulunduğunu anladım. Beni öğretmenlerle danışmanlardan oluşan bir grup karşıladı ve müdürle diğer yöneticilerin varlığımdan haberdar olmamaları için kapıyı kapattılar. Belli ki onlara güvenmiyorlardı. Sonra Hamit, ülkedeki siyasi durum, süregelen değişimler ve devrim hakkında sorular sormaya başladılar. Afallamıştım. Sanki gizli bir ayaklanma planının haber kaynağıymışım gibi davranıyorlardı. Hamit ve tutuklanmasıyla ilgili soruları cevapladım; ancak diğer bütün sorulara karşılık, "Bilmiyorum. Bu konularla hiçbir ilgim yok," deyip durdum. Sonunda Siyamak'ın babası, bir devrim hareketi ve bundaki payımız hakkında konuştuğu ortaya çıktı. Her şeyi o kadar abartmıştı ki takipçileri ve destekçileri iddialarını doğrulamayı akıl etmekle kalmayıp, aynı zamanda anahtar kişilerle doğrudan temas kurmak istemişlerdi.

"Tabii ki böyle bir babanın Siyamak gibi bir oğlu olması doğal," dedi gözü yaşlı bir öğretmen. "Konuşmalarının ne kadar güzel ve tutku dolu olduğunu hayal bile edemezsiniz."

Siyamak'ın yabancılara babası hakkında neler anlattığını merak ederek, "Size ne söyledi?" diye sordum.

"Tıpkı bir yetişkin, bir konuşmacı gibi korkusuzca hepimizin önünde durup, 'Babam ezilenlerin özgürlüğü için savaşıyor. Birçok arkadaşı bu uğurda can verdi; babam da yıllardır hapiste. İşkencelere direndi ve tek bir kelime bile etmedi,' dedi."

Eve dönerken, yüreğimde çelişkili duygular kaynıyordu. Siyamak kendini ifade ettiği, dikkat çektiği için mutlu ve gururluydum fakat bu kahraman yaratma ve onları ilahlaştırma eğilimi beni endişelendiriyordu. Hayatı boyunca zor bir çocuk olmuştu ve şimdi de ilk gençliğinin kafa karıştırıcı, hassas bir evresindeydi. Onca hakarete, aşağılanmaya maruz kaldıktan sonra, bu kadar övgüyü ve onayı nasıl sindireceğini merak ediyordum. Gelişmemiş kişiliği böyle bir iniş çıkışla baş edebilir miydi? Bu kadar çok ilgiye, onaya ve sevgiye ihtiyaç duyması da beni şaşırtıyordu. Ona hepsini elimden geldiğince vermeye çalışmıştım.

Etrafımızdakilerin bize duydukları saygı ve hayranlık günden güne artıyordu. Tüm bunlar bana abartılı ve zorlama gibi geliyor, acaba bu ilgi yalnızca meraktan mı kaynaklanıyor, diye düşünüyordum. Sebebi her ne olursa olsun, bu durum benim için giderek daha zor ve sinir bozucu bir hale geliyordu. Kimi zamanlar kendimi samimiyetsiz, ikiyüzlü, suçlu biri gibi hissediyordum. Kendi kendime, ya durumumdan çıkar sağlayıp insanları kandırıyorsam, diye düşünüyordum. Herkese durmaksızın kocamın inançları ve idealleri hakkında fazla bir şey bilmediğimi, onunla hiç iş birliği yapmadığımı açıklıyordum. Oysa insanlar gerçekleri duymak istemiyorlardı. İşyerinde ve üniversitede, her siyasi tartışmada insanlar beni işaret ediyor, her seçimde kendilerini benim temsil etmemi istiyorlardı. Her seferinde o kadar fazla bir şey bilmediğimi, hiçbir bağlantımın olmadığını söylesem de bunu tabiatımda olan alçakgönüllülüğüme yoruyorlardı. Bana karşı tavırlarında hiçbir değişiklik olmayan tek kişi, etrafımdaki değişiklikleri dikkatle izleyen Zargar Bey'di.

Dairedeki çalışanların bir Devrim Komitesi seçmeye karar verdikleri ve taşkın bir dalga gibi giderek büyüyen kitlesel hareketi desteklediklerini açıkladıkları gün, yakın zamana kadar bana yarım ağızla selam veren bir eleman benim devrimci, insancıl ve özgürlük âşığı karakterime övgüler yağdıran dokunaklı bir konuşma yaparak beni aday gösterdi. Ayağa kalktım ve zor bir sosyal yaşantımın olmasından aldığım özgüvenle konuşmacıya teşekkür ettim; ancak iddialarına karşı çıkarak samimi bir şekilde, "Ben hiçbir zaman bir devrimci olmadım. Hayat, yolumu belirli birtakım siyasi görüşleri olan bir adamla kesiştirdi. Üstelik inançlarının temelini ve çerçevesini oluşturan esasların ufacık bir bölümüyle ilk defa yüzleşmek durumunda kaldığımda bayılmıştım," dedim.

Herkes güldü, birkaç kişi de alkışladı.

"İnanın bana," dedim, "doğru söylüyorum. Kocam bu yüzden beni hiçbir zaman etkinliklerine dahil etmedi. Tüm kalbimle

serbest kalmasını diliyorum ama konu siyasi ideolojilere ve nüfuza gelince, kimseye bir yararım dokunmaz."

Beni aday gösteren adam bu cevabımı protesto ederek bağırdı: "Ama acı çektiniz, kocanız hapiste yıllarını geçirdi ve tek başınıza kendi hayatınızın, çocuklarınızın sorumluluğunu üstlendiniz. Tüm bunlar kocanızın ideolojilerini ve inançlarını paylaşmanızın bir yansıması değil de nedir?"

"Hayır! Kocam hırsızlık nedeniyle hapsi boylamış olsaydı da aynı şeyi yapardım. Bu bir kadın ve anne olarak kendi hayatımı ve çocuklarımınkini idare etme zorunluluğumun bir yansıması," diye cevap verdim.

Dinleyicilerden bir uğultu yükseldi ama Zargar Bey'in yüzündeki onaylayan ifadeden, doğru olanı yaptığımı anlamıştım. Ancak bu kez de çalışanlar alçakgönüllülüğüm ve samimiyetim nedeniyle benden bir kadın kahraman yaratarak yine de beni seçtiler.

Kapsamı giderek genişleyen devrimin yarattığı heyecan arttıkça, kalbimde her gün yeni bir umut filizleniyordu. Şehrazat ve diğerlerinin uğrunda can verdikleri, Hamit'in yıllar boyunca hapis yatıp işkence çektiği bu idealin gerçekleşmesi mümkün müydü?

İlk defa erkek kardeşlerimle aynı taraftaydık, aynı şeyi istiyorduk, birbirimizi anlıyor, aramızda bir yakınlık kurulduğunu hissediyorduk. İkisi de erkek kardeşlerden beklenen şekilde davranıyorlar, bana ve oğullarıma destek oluyorlardı. Hatta Mahmut'un iyilikseverliği öyle bir raddeye varmıştı ki kendi çocuklarına ne alırsa, aynısından oğullarıma da alıyordu.

Annem gözlerinde yaşlarla Allah'a şükrediyor, "Babanın artık aramızda olmayıp bu sevgi dolu ilişkiyi görememesi ne kötü. Hep üzülerek, 'Ben ölürsem bu çocuklar yıllar içinde görüşmez olurlar. İçlerinde en yalnızı da erkek kardeşlerinin yardım eli uzatmayacakları kızım Masum olur,' derdi. Keşke burada olsaydı da aynı

evlatların kız kardeşleri için canlarını vermeye hazır olduklarını görebilseydi," diyerek hayıflanıyordu.

Mahmut tanıdıkları sayesinde en son haberlere ve bildirilere ulaşabiliyordu. Broşürler ve teyp kayıtları bulup getiriyordu; Ali bunları çoğaltıyordu ve ben de işyerinde ve üniversitede dağıtıyordum. Bu arada, Siyamak ve arkadaşları sokaklarda sloganlar atıyor, Mesut da eylemlerin resimlerini çizerek üstlerine "Özgürlük" yazıyordu. Yazdan beri Şah rejimi aleyhinde toplantılara, konuşmalara ve protestolara katılıyorduk. Bir kere bile bu etkinlikleri hangi grubun ya da partinin düzenlediğine dikkat etmedim. Ne fark ederdi ki? Bir aradaydık ve hepimiz aynı şeyi istiyorduk.

Her geçen gün Hamit'e bir adım daha yaklaştığımı hissediyordum. Artık tam bir aile olmanın, çocuklarımın babalarıyla büyümesinin ulaşılmaz bir rüya olmadığına inanmaya başlamıştım. Tüm kalbimle, Hamit hayatta olduğu için seviniyordum. Artık ıstırap içindeki yüzünü görünce, yıllar boyu işkenceye göğüs germek yerine arkadaşlarıyla birlikte ölseydi daha mı iyi olurdu diye düşünmüyordum. Tüm bu eziyetleri boşuna çekmediğine ve çok yakında verdiği mücadelenin karşılığını alacağına inanmaya başlamıştım. Bu onların gerçekleşmeye başlayan rüyasıydı; insanlar nihayet ayaklanmışlardı ve sokaklarda, "Despotizmin boyunduruğu altında yaşamayacağım!" diye bağırıyorlardı. Oysa Hamit ve arkadaşları bunun olacağı günlerden bahsettiklerinde, tüm bunlar bana ihtimal dışı, fazla idealist ve gerçeklikten uzak geliyordu.

Devrimin giderek ivme kazanmasıyla, çocuklarım üstündeki kontrolümün giderek azaldığını hissetmeye başlamıştım. Dayılarıyla çok yakınlaşmışlardı. Mahmut'un sık sık bize gelip oğullarımı konuşmalara, münazaralara götürmesi, çocuklarıma bu kadar düşkün olması benim açımdan gerçekten tuhaf ve yeni bir gelişmeydi. Siyamak bu etkinliklerden çok keyif alıyor, güle

oynaya dayısının peşinden gidiyordu. Oysa Mesut çok geçmeden kendini soyutlamaya ve onlara katılmamak için farklı mazeretler uydurmaya başladı. Ona neden böyle yaptığını sorduğumda yalnızca, "Hoşuma gitmiyor işte," dedi. Daha tatminkâr bir cevap vermesi için onu sıkıştırdığımda ise, "Utanıyorum," diye ekledi. Neden utandığını anlayamadım ama ona daha fazla baskı yapmamaya karar verdim.

Öte yandan Siyamak'ın hevesi her geçen gün daha da artıyordu. Keyfi yerindeydi ve evde sorun çıkarmayı bırakmıştı. Sanki bütün öfkesini ve hayal kırıklığını sloganlar atarak salıveriyordu. İbadetlerini yerine getirmek için zamanla bir disiplin geliştirdi. Sabahları kalkmakta hep zorluk çekerdi ama artık sabah namazlarını kaçırmamaya özen gösteriyordu. Onda gördüğüm değişimler nedeniyle sevinmeli miyim, yoksa endişe mi etmeliyim bilemiyordum. Bazı yaptıkları –müzik çalarken radyoyu kapatması veya televizyon izlemeyi reddetmesi– beni yıllarca geriye götürüp, Mahmut'un bağnaz davranışlarını hatırlatıyordu.

Eylül ayının ortalarına doğru, Mahmut babam için özenli bir anma töreni düzenlemek istediğini duyurdu. Babamın ölüm yıldönümünün üstünden bir ay geçmiş olmasına rağmen bu öneriye kimse karşı çıkmadı. Sevgili babamın hatırasını onurlandırmaya ve saf ruhunun anısına yardım dağıtmaya her zaman hazırdık. Sıkıyönetim ilan edildiğinden ve geceleri katı bir sokağa çıkma yasağı bulunduğundan, en iyisinin töreni bir cuma günü öğlen vakti yapmak olduğuna karar verdik. Hepimiz işe koyulup hevesle yemekler pişirmeye, tören için hazırlanmaya başladık. Misafirlerin sayısı her geçen dakika artıyordu ve böylesine hassas bir zamanda bu töreni yapma cesareti gösterdiği için Mahmut'u hususi olarak övüyordum.

Anma töreninin yapılacağı gün, hepimiz sabahın erken saatlerinde Mahmut'un evinde işe koyulduk. İhtiram-Saadet her geçen gün daha da şişmanlıyor, nefes nefese sağa sola koşturu-

yordu. Nihayet yanıma çöktüğünde patateslerin kabuklarını soyuyordum. "Sen de çok zahmete girdin," dedim. "Sağ ol. Hepimiz sana minnettarız."

"Aa, lafı bile olmaz," dedi. "Zaten, nur içinde yatsın, babam için doğru dürüst bir dua okutmamızın vakti gelmişti. Üstelik bu koşullar altında insanları bir araya toplamak için de iyi bir bahane."

"Bu arada, sevgili İhtiram, ağabeyim bu aralar nasıl? Tahtaya vuralım; artık aranızda sorun kalmamış gibi görünüyor."

"Lütfen! Artık bunları aştık. Mahmut'u onunla kavga etme isteği duyamayacak kadar az görüyorum. Eve geldiğinde o kadar yorgun ve zihni o kadar meşgul oluyor ki beni ve çocukları kendi halimize bırakıp hiçbir şeyden şikâyet etmiyor."

"Hâlâ eskisi kadar takıntılı mı?" diye sordum. "Mesela abdest alırken hâlâ, 'Bu yeterince iyi olmadı, tekrar yapmam gerek,' diyor mu?"

"Şeytan kulağına kurşun; artık çok daha iyi. O kadar meşgul ki elini ayağını yıkayacak ve baştan abdest alacak vakti yok. Biliyor musun, bu devrim onu tamamen değiştirdi. 'Ayetullahlara göre ben devrimin ön saflarında yer alıyormuşum ki bu da Allah'ın adına cihat yapmaktan farklı sayılmazmış ve Allah'ın en büyük nimetlerini hak edecekmişim,' diyor. Aslına bakarsan, şu anda en büyük takıntısı bu devrim."

Konuşmalar öğle yemeğinden sonra başladı. Biz arka odada olduğumuz için söylenenleri pek iyi duyamıyorduk. Seslerimizin sokakta duyulmasından korktuğumuzdan, kimse hoparlör kullanmıyordu. Salon ve yemek odası ağzına kadar insanlarla doluydu ve ön bahçede, pencerelerin önünde duran başkaları da vardı. Devrim, yönetimin despotluğu ve mevcut rejimi devirme yükümlülüğümüz hakkındaki birkaç konuşmadan sonra, sözü İhtiram-Saadet'in amcası aldı. Kendisi o zamana kadar açık sözlülüğü nedeniyle hapiste birkaç ay geçiren ve bir kahraman kabul edilen bir molla haline gelmişti.

Önce babamın meziyetlerinden bahsettikten sonra, "Bu onurlu aile yıllar boyu inançları için savaştı ve yaralar aldı. 1963 yılında, 5 Haziran olaylarının ve Ayetullah Humeyni'nin tutuklanmasının ardından evlerini terk etmeye ve Kum'dan ayrılmaya zorlandılar, çünkü hayatları tehlikedeydi. Arka arkaya talihsizlikler yaşadılar: Oğulları öldürüldü, damatları hâlâ hapiste ve ne tür işkencelere katlanmak zorunda kaldığını sadece Allah bilir..." dedi.

Bir an kafam karıştı. İhtiram'ın amcasının kimden bahsettiğini anlayamadım. İhtiram-Saadet'i dürterek, "Kimden bahsediyor?" diye sordum.

"Kocandan tabii ki!"

"Öldürülen şu genç adamı kastediyorum..."

"Eh, Ahmet'ten bahsediyor."

"Bizim Ahmet'ten mi?" diye atıldım.

"Tabii ki! Neden hiç esrarengiz bir biçimde öldüğünü merak etmedin mi? Sokağın ortasında... üstelik bize üç gün sonra haber verdiler. Hem Ali cesedi teşhis etmek üzere adli tabibin ofisine gittiğinde, Ahmet'in gövdesinde saldırı ve darp izleri görmüş."

"Muhtemelen başka bir bağımlıyla haplar yüzünden kavga etmiştir."

"Ölünün arkasından böyle konuşma!"

"Peki, amcana Kum'dan taşınmamızla ilgili bütün o saçmalıkları kim anlattı?"

"Bilmiyor musun? Ailen 5 Haziran olaylarından sonra Kum'dan ayrıldı. Baban ve Mahmut büyük tehlike altındaydılar. Muhtemelen sen bunu hatırlayamayacak kadar küçüktün."

"Aslına bakarsan gayet iyi hatırlıyorum," dedim kızgın bir şekilde. "Tahran'a 1961'de taşındık. Mahmut kendinde amcana böyle yalanlar söyleme ve insanların tutkularından ve heyecanlarından istifade etme hakkını nasıl buluyor?"

Konuşmanın konusu artık Mahmut'tu. İhtiram'ın amcası, babam gibi bir adamın, Mahmut gibi hayatını ve servetini devri-

me adamış, hiçbir zahmetten ve fedakârlıktan kaçınmamış bir oğlu olmasının beklendiğini söylüyordu. Mahmut onlarca siyasi mahkûmun ailesine maddi yardımda bulunmuş ve onlara bir baba gibi kol kanat germişti. Yardım elini uzattığı kimselerin en başında, hayatlarının tüm yükünü omuzladığı ve asla muhtaç ya da yalnız bırakmadığı öz kız kardeşi ve ailesi geliyordu.

Bu noktada, İhtiram-Saadet'in amcasının işareti üstüne Siyamak aniden ayağa kalkıp kalabalığın arasından çıkarak ona doğru yürüdü. Sanki Siyamak bunun için eğitilmişti ve tam olarak ne zaman kalkıp rolünü oynayacağını biliyordu. Molla, Siyamak'ın saçını okşarken, "Bu masum çocuk yıllardır hapiste olan İslam savaşçılarından birinin oğlu. Baştaki cani yönetim bu çocuğu ve onun gibi yüzlercesini yetim bıraktı. Allah'a şükür bu oğlanın Mahmut Sadıki Bey gibi iyiliksever ve fedakâr bir dayısı var da babasının boşluğunu doldurmuş. Aksi takdirde, bu talihsiz ailenin hali nice olurdu Allah bilir..." dedi.

Midem bulanmaya başladı. Gömleğimin yakası beni boğuyormuş gibi hissettim. İstemsizce yakama asılınca en üstteki düğme kopup yere uçtu. Yüzümde öyle büyük bir öfkeyle yerimden kalktım ki annemle İhtiram-Saadet telaşlandılar. İhtiram çadorumu çekiştirerek, "Otur, Masum. Babanın ruhunun hatırına otur. Bu çok yakışıksız."

Mollanın arkasında, kalabalığın karşısında oturan Mahmut kaygıyla bana baktı. Çığlık atmak istedim ama sesim çıkmadı. Mollanın yanında ayakta duran Siyamak ürkek ve şaşkın bir halde bana doğru yürüdü. Koluna yapışıp, "Kendinden utanmıyor musun?" diye çıkıştım.

Annem yanağını döverek, "Allah canımı alsın inşallah! Kızım, bizi rezil etme!" diyordu.

Nefretle Mahmut'a baktım. Ona söylemek istediğim bir sürü şey vardı ama birdenbire ağıtların okunmasına geçildi ve herkes ayağa kalkıp bağrını dövmeye başladı. Hâlâ Siyamak'ın kolunu tutarken kalabalığın arasından sıyrılarak evden dışarı çıktım.

Çadorumun eteğine yapışmış olan Mesut arkamızdan koşuyordu. Siyamak'ı evire çevire dövmek istiyordum. Arabanın kapısını açıp onu içeriye ittim. "Senin neyin var, anne? Ne oldu?" diye sorup duruyordu.

"Sadece kapa çeneni!" diye bağırdım. Sesim o kadar haşin ve kızgın çıkmıştı ki çocuklar eve gelinceye kadar tek bir kelime dahi etmediler. Sessizlikleri bana düşünmem için zaman verdi. Kendime şu soruları sordum: Bu zavallı çocuk ne yaptı ki? Bütün bu olanlarda ne suçu var?

Eve geldiğimizde dağa taşa küfredip Mahmut'a, Ali'ye ve İhtiram'a ağzıma geleni söyledim ve oturup gözyaşlarına boğuldum.

Önümde oturan Siyamak'ın utanmış gibi bir hali vardı. Mesut bana bir bardak su getirerek, gözlerinde yaşlarla bunu içince belki de kendimi daha iyi hissedeceğimi söyledi. Yavaş yavaş sakinleştim.

"Neden bu kadar kızdığını bilmiyorum," dedi Siyamak. "Sebebi her neyse, özür dilerim."

"Ne yani, bilmiyor musun? Nasıl bilmezsin? Söyle bana, Mahmut'un seni götürdüğü bütün toplantılarda bunu mu yapıyorsun? Seni insanların önünde sergiliyorlar mı?"

"Evet!" dedi Siyamak gururla. "Ve herkes babamı fazlasıyla övüyor."

Kederlenerek iç geçirdim. Oğluma ne diyeceğimi bilemedim. Sakinliğimi koruyup onu korkutmamaya çalıştım.

"Bak, Siyamak. Dört yıldır baban olmadan yaşadık ve hiçbir zaman kimseye muhtaç olmadık; özellikle de Mahmut Dayı'na. Sizin erdemli bir şekilde büyümeniz, başkalarının merhametine ve yardımlarına ihtiyaç duymamanız, kimsenin size muhtaç yetimler gözüyle bakmaması için mücadele verdim. Bu zamana kadar hep kendi ayaklarımızın üstünde durduk. Birtakım zorluklar çektik ama hem kendi onurumuzu hem de babanınkini koruduk. Oysa şimdi bu Mahmut delisi kalkıp seni kendi çıkarı

için bir kukla gibi sergiliyor ve senden istifade ediyor. İnsanların sana acımalarını ve bravo, ne kadar muhteşem bir dayısı var, demelerini istiyor. Hiç kendine Mahmut'un bunca yıldır bir kez bile hatırımızı sormazken, geçtiğimiz yedi sekiz ay içinde neden birdenbire bizimle ilgilenmeye başladığını sordun mu? Bak, oğlum, çok daha uyanık olmalı ve kimsenin senden ve duygularından istifade etmesine izin vermemelisin. Baban Mahmut'un seni bu şekilde kullandığını öğrenirse çok üzülür."

O zamanlar Mahmut'u böyle davranmaya iten gerçek sebepleri bilmiyordum ama artık oğullarımın onunla bir yere gitmelerine izin vermiyordum. Mahmut'un telefonlarına cevap vermeyi de bırakmıştım.

Ekim ayının ortalarıydı. Okullar ve üniversiteler sık sık kapanıyordu. Lisans diplomamı alabilmem için bir türlü bitmek bilmeyen üniversite eğitimimi tamamlamama yalnızca bir dönem kalmıştı; fakat üniversitede sürekli bir eylem ya da gösteri olduğundan ders yapılamıyordu.

Farklı siyasi toplantılara gidip bütün anlatılanları dinliyor, hepsini tartıp Hamit'i kurtarmak için bir umut olup olmadığını anlamaya çalışıyordum. Bazen iyimser oluyordum; her şey parlak ve güzel görünüyordu. Bazen de o kadar ümitsiz oluyordum ki bir kuyunun içine yuvarlanıyormuşum gibi hissediyordum.

Ne zaman siyasi mahkûmların lehine bir açıklama yapılsa ön saflarda yer alıyordum ve çocuklar da iki yanımda durup, yumruklarını küçük birer bayrak gibi havada sallıyorlardı. Bütün acımı, öfkemi ve mutsuzluğumu kusarak, "Siyasi mahkûmlara özgürlük!" diye haykırıyordum. Gözlerimde yaşlar birikiyordu fakat kalbimin hafiflediğini hissediyordum. Kalabalıkların yanımda olduğunu görünce, heyecandan kendimden geçiyordum. Herkesi kucaklayıp öpmek istiyordum. Yurttaşlarıma karşı belki de ilk ve son kez böyle hisler besliyordum. Hepsi çocuklarım, babam, annem, erkek ve kız kardeşlerimmiş gibi hissediyordum.

Çok geçmeden siyasi mahkûmların salıverileceklerine dair dedikodular yayılmaya başladı. İnsanlar bir kısmının Şah'ın doğum gününe denk gelecek şekilde, 26 Ekim'de serbest bırakılacaklarını söylüyorlardı. Kalbimde tekrar bir umut yeşeriyordu ama hiçbir habere inanmamaya çalışıyordum. Başka bir hayal kırıklığını daha kaldıramazdım. Hamit'in babası oğlunun serbest bırakılmasını garanti etmek için daha çok çaba sarf etmeye başladı. Birçok tavsiye mektubu toplayarak bunları yetkililere gönderdi. El ele verip birbirimize, kaydettiğimiz ilerlemelerden bahsediyorduk. Hamit'in babasının verdiği sorumlulukları tutku ve bağlılıkla yerine getiriyordum.

Sonunda, bağlantılarımız sayesinde bin tane siyasi mahkûmun afla serbest bırakılacağını öğrendik. Şimdi ne yapıp edip Hamit'in bu listeye girmesini sağlamalıydık.

Hamit'in babasına tereddüt içinde, "Bu da kitleleri yatıştırmak için oynanan başka bir siyasi oyun değil mi?" diye sordum.

"Hayır!" dedi. "Durumun hassasiyetini düşünürsek, hükümet bunu yapmayı göze alamaz. İnsanlar onları kendi gözleriyle görünce belki sakinleşirler diye, en azından tanınmış mahkûmların bir kısmını serbest bırakmak zorundalar. Aksi halde vaziyet daha da kötüye gidecek. Umutlu ol, kızım. Umutlu ol."

Oysa umutlu olmaktan ödüm kopuyordu. Hamit serbest bırakılacak mahkûmların arasında yer almadığı takdirde yıkılırdım. Çocuklar için daha da çok endişeleniyordum. Bunca umudun ve beklentinin ardından, yenilginin ve hayal kırıklığının şokunu kaldıramayacaklarından korkuyordum. Onlardan bazı şeyleri saklamak için büyük bir gayret gösteriyordum ama söylentiler, sokaklarda önüne çıkan her şeyi silip süpüren taşkın bir sel gibi her köşeye sirayet ediyordu. Siyamak heyecandan kıpkırmızı olmuş bir halde eve gelip en son haberleri verdiğinde, son derece serinkanlı bir şekilde, "Hayır oğlum. Bu propaganda insanları yatıştırmak için yürütülüyor. Şimdilik bunların hiçbirini yapmaları olası değil. Allah nasip ederse, devrim başarıyla gerçekleşti-

rildiğinde hapishanenin kapılarını kendi ellerimizle açıp babanı eve getireceğiz," diyordum.

Hamit'in babası da yaklaşımımı onaylıyor ve karısı üstünde de aynı taktiği uyguluyordu.

26 Ekim'e yaklaştıkça, beklentim giderek artıyordu. İster istemez Hamit'e bir şeyler alıp duruyordum. Artık hayallerime gem vuramıyor, Hamit serbest bırakıldıktan sonra yapabileceklerimizi düşünüyordum. Ancak 26 Ekim'den birkaç gün önce Hamit'in babası mahzun ve bitkin bir halde evimize geldi. Çocuklar başka bir şeyle ilgilenene kadar bekledi ve sonra, "Liste neredeyse tamamlanmış. Belli ki Hamit'in ismine yer vermemişler. Tabii vaziyet bu şekilde devam ettiği sürece onun da serbest bırakılacağına dair güvence verdiler. Ancak bu sefer salıverilme şansı zayıf; listenin büyük çoğunluğunu dinciler oluşturuyor," dedi.

Boğazımdaki yumruyu yutarak, "Biliyordum. O kadar şanslı olsaydım, böyle bir hayatım olmazdı," dedim.

Bütün ümitlerim göz açıp kapayıncaya kadar çaresizliğe dönüştü ve kalbimde açılan umut penceresini gözlerimde yaşlarla tekrar kapattım. Hamit'in babası gitti. Derin hüznümü ve düş kırıklığımı çocuklardan saklamak zordu.

Mesut etrafımda dönerek, "Ne oldu anne? Başın mı ağrıyor?" diye sorup duruyordu.

Siyamak ise, "Yeni bir gelişme mi var?" diye sordu.

Kendi kendime, güçlü ol, biraz daha beklemelisin, dedim ama sanki evin duvarları üstüme geliyormuş ve aralarında sıkışıyormuşum gibi hissediyordum. Bu kasvetli ve ıssız evde durmaya katlanamıyordum. Çocukların elinden tutup dışarı çıktım. Caminin önünde sloganlar atan büyük bir kalabalık vardı. Onlara doğru çekildiğimi hissettim. Caminin bahçesi insanlarla dolup taşıyordu. Kalabalığın ortasına doğru ilerledik. Neler olduğunu ve neden bağırdıklarını bilmiyordum. Fark etmezdi; benim kendi sloganım vardı. Öfke içinde ve gözyaşlarına boğulmama ramak kalmış bir halde, "Siyasi mahkûmlara özgürlük!" diye hay-

kırdım. Sesimde bu kadar etkileyici ne vardı bilmiyorum ama sözlerim birkaç dakika sonra herkesin sloganı haline gelmişti.

Birkaç gün sonra resmi tatil ilan edildi. Henüz gün doğmamıştı ve yatakta dönüp durmaktan yorulmuştum. Sıkı güvenlik önlemleri alındığını, evden çıkmamam gerektiğini biliyordum. Huzursuzluğumu ve gergin sinirlerimi nasıl yatıştıracağımı bilmiyordum. Bir şeylerle meşgul olmalıydım. Her zamanki gibi kurtuluşu ev işlerinde buldum. Bütün enerjimi ve sıkıntımı deli gibi, düşünmeden çalışarak tüketmek istiyordum. Yatak çarşaflarını söküp perdeleri indirerek hepsini çamaşır makinesine attım. Camları silip odaları süpürdüm.

Çocukları idare edecek sabrım olmadığından, onlara gidip bahçede oynamalarını söyledim fakat çok geçmeden Siyamak'ın evden ayrılmak için bir işler çevirdiğini anladım. Seslenip onları eve geri çağırdım ve yıkanmaları için banyoya gönderdim. Mutfağı temizledim. Canım yemek yapmak istemiyordu. Önceki günden kalanlar bizim için yeterliydi. Zaten Bibi de o kadar halsizleşmişti ve ne pişirirsem pişireyim o kadar az yiyordu ki yalnızca bir kâse yoğurt ve bir dilim ekmek bile onun için yeterliydi. Keyifsiz bir biçimde çocukları doyurup bulaşıkları yıkadım. Yapacak başka hiçbir şey kalmamıştı. Bahçeyi de süpürüp temizlemek istiyordum ancak yorgunluktan yere yığılmak üzereydim. İstediğim tam da buydu. Kendimi duşa sürükleyip suyu açtıktan sonra ağlamaya başladım. Rahatça ağlayabileceğim tek yer burasıydı.

Banyodan çıktığımda akşamüstü dörde geliyordu. Saçım ıslaktı ama umurumda değildi. Yere bir yastık koyup televizyonun önüne uzandım. Çocuklar yanımda oynuyorlardı. Kapının açıldığını ve Hamit'in içeri girdiğini gördüğümde uykuya dalmak üzereydim. Bu tatlı rüyanın sürmesi için gözlerimi sımsıkı kapadım ama etrafımda sesler de vardı. Gözlerimi temkinli bir bi-

çimde biraz araladım. Çocuklar ağızları ayrık bir biçimde, beyaz saçlı ve ince bıyıklı bir adama bakıyorlardı. Donup kaldım. Hayal mi görüyordum? Kayınpederimin neşeli olmasına karşın yine de çatallı çıkan sesi üçümüzü de kendimize getirdi.

"Al bakalım!" dedi. "Sana kocanı getirdim. Çocuklar, sizin neyiniz var böyle? Hadi, buraya gelin. Babanız eve döndü."

Hamit'e sarılınca, Siyamak'tan daha iri olmadığını fark ettim. Onu son birkaç yıl içinde birçok kez görmüştüm ancak hiçbir zaman bu kadar sıska olmamıştı. Belki de onu bu kadar çelimsiz gösteren, zayıf gövdesinden sarkan giysileriydi. Babasının kıyafetlerini giymiş bir oğlan çocuğu gibi görünüyordu; üstündeki her şey ona en az iki beden büyüktü. Pantolonu o kadar boldu ki belini bir kemerle sıkınca büzgüler oluşmuştu. Ceketinin omuzları o denli sarkıyordu ki kolları parmak uçlarına değiyordu. Çömelip çocuklara sarıldı. Sevdiklerimin üstlerine eğilip üçüne birden sarılmaya çalıştım. Hepimiz ağlıyor ve ayrı ayrı çektiğimiz acıları paylaşıyorduk.

Hamit'in babası gözyaşlarını silerek, "Bu kadar yeter! Kalk, hadi. Hamit çok yorgun ve çok hasta. Onu hapishanenin revirinden aldım. Dinlenmesi gerekiyor. Ben de gidip annesini getireceğim," dedi.

Yanına giderek onu kucaklayıp öptüm ve başımı omzuna yasladım. Ağlayarak tekrar tekrar, "Teşekkür ederim, teşekkür ederim," dedim...

Bu yaşlı adam son birkaç gündür verdiği mücadeleye ve yaşadığı sıkıntılara tek başına göğüs gerecek kadar nazik, bilge ve anlayışlı bir insandı.

Hamit'in ateşi vardı.

"Giysilerini çıkarıp yatağa girmene yardım edeyim," dedim.

"Hayır," dedi. "Önce banyo yapayım."

"Evet, haklısın. Hapishanenin bütün kirini ve ıstırabını üstünden atıp huzur içinde uyumalısın. Neyse ki bu sabah yakıt aldık ve su ısıtıcı sabahtan beri açık."

Soyunmasına yardım ettim. Çok halsizdi, güçlükle ayakta duruyordu. Üstünden çıkardığım her bir parçayla daha da küçük görünüyordu. Sonunda, karşımda kemiklerinin üstünde yaralarla kaplı sarkık bir deriden başka bir şey bulunmayan sıska bir vücut görünce dehşete kapıldım. Onu bir sandalyeye oturtup çoraplarını çıkardım. Ayaklarının incelmiş, açık yaralarla dolu derisini ve anormal durumunu görmek beni çileden çıkardı. Bacaklarına sarılıp başımı dizlerine dayayarak ağladım. Ona ne yapmışlardı böyle? Acaba tekrar sağlıklı ve normal bir insan olabilecek miydi?

Ona banyo yaptırıp en umutlu günlerimi yaşarken aldığım atleti, iç çamaşırını ve pijamaları giydirdim. Hepsi Hamit'e büyük gelse de takım elbisesi kadar üstünden sarkmadılar.

Yavaşça yatağa uzandı. Sanki her saniyenin tadını çıkarmak istiyordu. Üstüne yatak örtüsünü ve battaniyeyi örttüm. Hamit başını yastığa koydu, gözlerini kapadı ve derince içini çekerek, "Sahiden kendi yatağımda mı uyuyorum? Bunca yıldır her günü, her saniyeyi bu yatağı, bu evi, bu anı düşleyerek geçirdim. Dileğimin gerçekleştiğine inanamıyorum. Bu ne büyük bir mutluluk!" dedi.

Çocuklar onu izliyor, her hareketini sevgiyle, hayranlıkla ve biraz da çekinerek, ihtiyatla inceliyorlardı. Hamit onları yanına çağırdı. Çocuklar yatağın yanına oturunca üçü konuşmaya başladılar.

Çay demleyip Siyamak'ı biraz çörek ve tost ekmeği alması için köşedeki pastaneye gönderdim. Taze portakal suyu sıkıp çorbanın kalanını ısıttım. Sürekli Hamit'e yiyecek bir şeyler götürüyordum. Sonunda gülerek, "Canım, bekle biraz. Bu kadar fazla yiyemem. Alışkın değilim. Her oturuşta azar azar yemeliyim," dedi.

Bir saat sonra Hamit'in annesi ve kız kardeşleri geldiler. Annesi sevinçten delirecek gibi oldu. Bir kelebek gibi Hamit'in etrafında dolaşıyor, durmadan ağlarken onunla nazik bir biçimde konuşuyordu. Gözyaşlarını silecek hali bile olmayan Hamit, "Anne, dur. Allah aşkına, sakinleş," deyip duruyordu. Ancak annesi, anlaşılmaz sözleri hıçkırıklara dönüşene dek onu tepeden tırnağa

öpmeye devam etti. Sonra da sırtını duyara dayadı ve yere yığıldı. Gözleri dalıp gitmiş, saçları darmadağın olmuştu. Fena halde solgun görünüyor, nefes almakta zorluk çekiyordu.

Menekşe hemen annesini kucaklayıp, "Biraz sıcak suyla şeker getir. Çabuk!" diye feryat etti. Mutfağa koşup bir bardak sıcak suyla akide şekeri getirdim. Şekeri kayınvalidemin ağzına atıp, ona kaşıkla sıcak su içirdim. Menekşe de annesinin yüzüne biraz soğuk su çarptı. Annesi ürpererek gözyaşlarına boğuldu. Etrafıma bakıp çocukları arandım. Kapının arkasında duruyorlardı. Yaşlı gözleri babaları ve babaanneleri arasında gidip geliyordu.

Kargaşa yavaş yavaş dindi. Hamit'in annesi yatak odasından çıkmayı reddetti fakat artık ağlamayacağına söz verdi. Yatağın ayakucuna bir sandalye çekip oturdu. Gözlerini bir saniye bile Hamit'in üstünden ayırmıyordu. Sadece ara sıra usulca yanaklarından süzülen bir damla gözyaşını siliyordu, o kadar.

Hamit'in babası hole gidip kendi kendine dualar okuyan Bibi'nin yanına oturdu. Bacaklarını uzatıp, yorgun başını bir yer minderine yasladı. Bütün günü telaş içinde oradan oraya koşturarak geçirdiğine emindim. Ona biraz çay götürdüm ve elimi elinin üstüne koyarak, "Teşekkür ederim. Bugün pek çok şey yaptınız; bitkin düşmüş olmalısınız," dedim.

"Keşke bütün çabalar ve yorgunluklar böyle sonuçlar verse," dedi.

Mansure'nin annesini sakinleştirmeye çalıştığını duyabiliyordum. "Allah aşkına, anne, üzülmeyi bırak. Mutlu olmalısın. Neden böyle kederli bir şekilde oturup ağlıyorsun?" diyordu.

"Mutluyum, kızım. Ne kadar mutlu olduğumu hayal bile edemezsin. Tek oğlumu tekrar evinde görecek kadar uzun yaşayacağımı hiç düşünmezdim."

"O zaman neden orada oturup ağlayarak Hamit'in kalbini kırıyorsun?"

"O hainlerin çocuğuma neler yaptığına bir bak," diye inledi Hamit'in annesi. "Bak, oğlum ne kadar güçsüz ve çelimsiz. Bak

ne kadar yaşlanmış." Sonra Hamit'e dönerek, "Sana canım kurban. Çok canını yaktılar mı? Seni dövdüler mi?" dedi.

"Hayır, anne," dedi Hamit huzursuzca. "Sadece yemekleri sevmedim. Sonra da üşütüp hastalandım. Hepsi bu."

Tüm bu karmaşanın arasında, birkaç gündür benden haber alamayan annem nasıl olduğumuzu sormak için telefon etti. Ona Hamit'in eve geldiğini söyleyince şoke oldu. Aradan yarım saat bile geçmeden herkes ellerinde çiçeklerle ve tatlılarla bize geldi. Annemle Fati, Hamit'i görünce gözyaşlarına boğuldular. Aramızda geçen her şeyi hiçe sayan Mahmut ise Hamit'i yanaklarından öpüp çocuklara sarılarak neşe içinde herkesi kutladı ve kontrolü eline aldı. "İhtiram-Saadet, çay tepsisini hazırla ve bolca çay demle," dedi. "Birçok misafirleri olacak. Ali, salonun kapısını aç da sehpaları ve sandalyeleri odanın çeşitli yerlerine diz. Birisi de meyve ile tatlı tabaklarını hazırlasın."

"Ama ben kimseyi beklemiyorum," dedim şaşırarak. "Henüz kimseye bir şey söylemedik."

"Senin kimseye bir şey söylemene gerek yok ki," dedi Mahmut. "Serbest bırakılan bütün mahkûmların listesi gazetede yayınlandı. İnsanlar haberleri olunca gelmeye başlayacaklar."

Hemen Mahmut'un bir şeyler planladığını anladım ve kızgınlıkla, "Dinle, ağabey, Hamit iyi değil ve dinlenmesi gerekiyor. Ateşi olduğunu ve güçlükle nefes aldığını kendi gözlerinle görebilirsin. Sakın kimseye buraya gelmesini söyleme," dedim.

Mahmut, "Söylemem ama yine de gelirler," diye cevap verdi. Bunun üstüne, "Kimsenin bu eve girmesine izin vermeyeceğim," diye ona çıkıştım. "Sana şimdiden söyleyeyim de sonra kimse üzülmesin."

Mahmut birdenbire nefessiz kalmış gibi oldu. Öylece durup ağzı ayrık bir şekilde bana baktı. Sonra sanki bir şey hatırlamış gibi, "Yani bu zavallı adamı muayene etmesi için bir doktor bile çağırmak istemiyor musun?" diye sordu.

"Tabii ki istiyorum ama bugün tatil. Doktoru nereden bulacağım?" diye cevap verdim.

"Benim tanıdığım bir doktor var," dedi. "Onu arayıp gelmesini söylerim."

Mahmut birkaç yere telefon etti ve bir saat sonra bir doktor, peşinde iki adamla evimize geldi. Adamlardan birinin elinde büyük bir fotoğraf makinesi vardı. Mahmut'a azarlarcasına baktım. Doktor herkesin yatak odasından çıkmasını istedikten sonra Hamit'i muayene etmeye başladı. Bu sırada fotoğrafçı da Hamit'in yaralarını görüntülüyordu.

Sonunda doktor Hamit'e kronik zatürree teşhisi koydu. Uzun bir reçete yazıp Hamit'e mutlaka ilaçlarını almasını ve iğnelerini zamanında yaptırmasını söyledi. Beslenmesine gelince; doktor yediği yemek miktarını azar azar artırmam gerektiğini söyledi. Gitmeden önce Hamit'e iki iğne yaptı ve ertesi gün ihtiyacımız olan her şeyi alana dek, o gece içmesi için iki ilaç verdi. Mahmut reçeteyi Ali'ye verdi ve sabah olunca ilk iş bütün ilaçları alıp bize getirmesini söyledi.

Herkes gittikten ve epeyce yalvarıp yakardıktan sonra Hamit'i bir bardak süt içmeye ikna ettim, ardından çocuklara hafif bir akşam yemeği yedirdim. O kadar yorgundum ki evin her yanına dağılmış tabakları toplayacak halim bile yoktu. Sadece kendimi yatağa sürükleyip Hamit'in yanına uzandım. Doktor ona bir sakinleştirici verdiğinden, çoktan uyumuştu. Bir süre ince yüzüne bakarak, yanımda olmasının tadını çıkardım. Sonra başımı çevirip pencereden gökyüzüne baktım ve tüm kalbimle Allah'a şükrederken, Hamit'i eski haline getirmeye yemin ettim. Duamı bitiremeden uyuyakaldım.

BEŞİNCİ BÖLÜM

BİR HAFTA SONRA, Hamit'in durumu iyiye gitmeye başladı. Artık ateşi yoktu ve daha çok yiyebiliyordu ama sağlıklı olmaktan hâlâ çok uzaktı. Geceleri kötüleşen bir öksürüğü vardı; dört yıl boyunca kötü beslenmenin ve tedavi edilmeyen hastalıkların bir neticesi olan genel bir halsizlikten mustaripti. Ancak, yavaş yavaş Hamit'in gerçek sorunlarının bunlar olmadığını fark etmeye başladım. Fiziksel açıdan hasta olmaktan çok, ruhsal açıdan rahatsızdı. Depresyon çukurunda debeleniyordu; konuşmak istemiyor, o günlerde kritik ve önemli olan hiçbir habere ilgi göstermiyordu. Eski arkadaşlarını görmek istemiyordu ve herhangi bir soruyu cevaplamayı reddediyordu.

Doktora, "Sizce depresyonda olması ve etrafında olan bitene ilgi duymaması normal mi?" diye sordum. "Hapishaneden çıkan herkes böyle mi davranır?"

"Bir dereceye kadar evet ama hepsinin durumu bu kadar ciddi olmaz," dedi doktor. "Tabii ki hepsi kalabalıklara karşı değişen ölçülerde tahammülsüzlük gösterirler, bir yabancılaşma yaşarlar ve tekrar normal bir aile hayatına uyum sağlamakta zorlanırlar. Oysa Hamit'in beklenmedik bir şekilde serbest kalması, daima hayalini kurduğu, amaç edindiği bu devrim ve ailesinin onu bu kadar sıcak bir şekilde karşılayıp bağrına basması onu heyecanlandırarak yeni bir yaşama sevinci aşılamalı. Aslında bugünlerde Hamit gibi insanlarla yaşadığım en büyük sorun, ruhsal durumlarının fiziksel durumlarıyla uyumlu olması için onları sakin tutmaya çalışmak."

"Ancak Hamit'in durumunda, en basit günlük işleri yapması için bile onu dürtmek ve teşvik etmek zorundayım."

Hamit'in depresyonunun nedenini anlayamıyordum. İlk başlarda sessizliğini hastalığına vermiştim ama artık o kadar da rahatsız değildi. Belki de ailelerimiz, Hamit'in hayata tekrar uyum sağlamak için ihtiyaç duyduğu alanı ve zamanı ona tanımıyor, diye düşündüm. Etrafımızda daima o kadar çok insan vardı ki birbirimizle konuşacak yarım saatimiz bile olmuyordu. Evimiz sürekli insanların gidip geldiği bir kervansaray gibiydi. Daha da kötüsü, evdeki ikinci gecesinde annesi eşyalarını getirip bizde kalmıştı. Sonra da Hamit'in ablası Münire, çocuklarıyla Tebriz'den çıkagelmişti. Herkes ev işlerine yardım ettiği halde ne Hamit ne de ben bu izdihama katlanabiliyorduk.

Bu karmaşanın sorumlusunun büyük ölçüde Mahmut olduğunu biliyordum. Sanki bir hilkat garibesi bulmuş gibi, her gün yeni bir seyirci grubuyla çıkıp geliyordu. Şikâyet etmemi engellemek için yemeklerin sorumluluğunu üstlenmişti; eve sürekli yemek gönderilmesini sağlıyor, artanları ihtiyaç sahiplerine vermem gerektiğini söylüyordu. Bu cömertlik ve savurganlık beni şaşırtıyordu. Mahmut'un ne yalanlar uydurduğunu bilmiyordum ama sanki Hamit hapishaneden onun çabaları neticesinde salıverilmiş gibi davranıyordu. Cesaret edebilseydi, Hamit yaralarını seyircilere gösterebilsin diye onu çırılçıplak soyacağından emindim.

Siyaset evde daima tartışmalı bir konuydu. Nihayet, Hamit'in eski arkadaşlarından bazıları ve yeni yandaşlar ziyaretine gelmeye başladılar. Büyük kahramanı yakından görebilsinler, örgütün tarihçesi ve canlarını feda eden dava arkadaşları hakkında anlattıklarını dinleyebilsinler diye, hevesli genç çömezleri de yanlarında getiriyorlardı. Ancak Hamit hiçbirini görmek istemiyor, onları başından savmak için türlü bahaneler ileri sürüyordu. Onların yanındayken hep daha sessiz ve durgun oluyordu. Bu beni şaşırtıyordu çünkü Mahmut'un arkadaşları veya başkaları ziyaretine geldiğinde Hamit böyle tepki göstermiyordu.

Bir gün doktor Hamit'i muayene etmeye geldiğinde bana, "Eviniz neden sürekli bu kadar kalabalık? Size hastamın dinlenmesi gerektiğini söylemedim mi?" diyerek gitmeden önce herkesin duyabileceği şekilde, "Size daha ilk günden bu hastanın iyileşmesi ve eski haline dönebilmesi için sakinliğe, temiz havaya, sessizliğe ve dinlenmeye ihtiyacı olduğunu söyledim fakat bu ev her daim bir stadyum gibi. Hastanın ruhsal durumunun ilk güne kıyasla daha kötü olmasına şaşmamak gerek. Böyle devam ederseniz, bundan böyle hastanın sağlığı için hiçbir sorumluluk kabul edemem," diye ekledi.

Herkes doktora bakakaldı.

Hamit'in annesi, "Peki, ne yapmalıyız, doktor?" diye sordu.

"Bu evin kapılarını ziyaretçilere kapatamıyorsanız, o zaman hastayı başka bir yere götürmenizi öneririm," dedi doktor.

"Ah, sevgili doktorcuğum, zaten ilk günden onu kendi evime götürmek istemiştim," dedi annesi. "Benim evim daha büyük ve bu kadar tıka basa dolu değil."

Doktor, "Hayır, hanımefendi," diye itiraz etti. "Ben hastanın karısı ve çocuklarıyla yalnız kalabileceği sessiz bir yeri kastediyorum."

O kadar memnun olmuştum ki! Doktor gönlümden geçenleri söylüyordu. Herkes bir öneride bulunup her zamankinden önce izin istedi. Mansure herkesin gitmesini bekledikten sonra, "Doktor haklı. Ben bile burada deliriyorum; kim bilir dört yılını bir başına ve sessizlik içinde geçiren bu zavallı adam ne haldedir. Biliyor musun, Hamit'in toparlanması için tek çare Hazar Denizi kıyısına gitmeniz. Villamız orada işe yaramaz bir halde bomboş duruyor. Nerede olduğunuzu da kimseye söylemeyiz," dedi.

Sevinçten kendimden geçtim. Gerçekten de en iyi çözüm buydu. Üstelik o deniz kıyısı rüyalarımın mekânıydı. Hükümetin emriyle okullar kapalı olduğu ve ülke genelindeki huzursuzluk nedeniyle üniversitedeki dersler de yapılmadığı için, kuzeyde rahatlıkla biraz zaman geçirebilirdik.

Bu güzel ve hayat dolu kıyıda, sonbahar mevsimi bizi insanın içini açan güneşiyle ve her saniye renk değiştiren deniziyle karşıladı. Serin bir esinti denizin tuz kokusunu kıyıya taşıyor, güneş ışığı sahilde oturmamız için güzel bir bahane sunuyordu.

Dördümüz de villanın terasında ayakta durduk. Çocuklardan derin bir nefes almalarını isteyerek bu havanın herkesi yeniden hayata döndürebileceğini söyledim. Dönüp Hamit'e baktım ama kocam bu güzelliği görmüyor, sözlerimi işitmiyor, denizin kokusunu almıyor, esintiyi yüzünde hissetmiyordu. Hüzünlü ve kayıtsız bir halde içeriye girdi. Kendi kendime, pes etme dedim. Doğru yerdeyim ve yeterince zamanım var; ona yardım edemezsem onun karısı olmayı ve Allah'ın bana verdiği bu lütfu hak etmiyorum, diye düşündüm.

İkimiz için düzenli bir program hazırladım. Güneşli günlerde –ki o yıl bu konuda bir sıkıntımız yoktu– Hamit'i o güzelim kumsalda ya da ormanda yürüyüşe çıkarmak için türlü bahaneler buluyordum. Bazen alışverişimizi yapmak için anayola kadar yürüyüp geri dönüyorduk. Hamit düşüncelerinde kaybolmuş bir halde, konuşmadan peşimden geliyordu. Ya sorularımı duymuyordu ya da sadece başıyla onaylıyor veya evet/hayır şeklinde kısa cevaplar veriyordu. Yine de onun bu ilgisizliğine aldırmadan yokluğunda olanlardan, güzelliklerden, doğadan ve de hayatlarımızdan bahsediyordum. Bazı zamanlar oturup büyülenmiş bir şekilde manzarayı izliyordum. O kadar güzeldi ki tuval üstündeki bir tablo gibi gerçeküstü görünüyordu. İçim coşkuyla dolarak bütün bu güzelliklere övgüler yağdırıyordum. Böyle anlarda Hamit'in tek tepkisi, bana şaşkınlıkla bakmak oluyordu. Dengesiz ve huzursuzdu. Gazete almayı bırakıp, radyoyu ve televizyonu kapattım. Her türlü haber Hamit'i daha da huzursuz ediyordu. O kadar uzun süre kaygı içinde ve stres altında yaşadıktan sonra, olan bitenden habersiz yaşamak benim için de keyifli ve dinlendiriciydi.

Çocuklar da neşeli ve mutlu sayılmazlardı. Hamit'e, "Çocukluklarını çok erken yaşta ellerinden aldık," dedim. "Çok acı çek-

tiler ama yine de çok geç değil. Bunu telafi edebiliriz." Hamit ise omuz silkip başını çevirdi.

Çevresini öylesine büyük bir kayıtsızlıkla izliyordu ki artık renk körü olduğunu bile düşünmeye başlamıştım. Çocuklarla oynamak üzere bir renk oyunu yarattım. Her birimiz çevremizde göremediğimiz bir rengi adlandırıyorduk. Sık sık fikir ayrılıklarına düşüyor ve Hamit'i hakem tayin ediyorduk. Hamit ilgisiz bir biçimde şöyle bir çevresine bakıp fikrini söylerdi. Kendi kendime, ben ondan daha inatçıyım, deyip duruyordum ve Hamit'in daha ne kadar direnip bizi başından savacağını merak ediyordum. Artık uzun bir yürüyüşün ardından nefes nefese kalmıyordu. Güçlenmiş, biraz kilo almıştı. Hamit yavaş yavaş açılmaya başlayana kadar yılgınlığımı ve hayal kırıklığımı belli etmeden konuşmaya devam ettim. Bazen onun konuşmak istediğini hissettiğimde kulak kesiliyor, o anı bozmamaya çalışıyordum.

Hazar Denizi kıyısındaki birinci haftamızı doldurduktan sonra, parlak ve güneşli bir ekim günü hep birlikte pikniğe gitmemiz için hazırlık yaptım. Bir süre yürüdükten sonra örtülerimizi muhteşem bir manzarası olan bir tepeye yaydık. Bir yanda mavinin her tonunu barındıran deniz ve gökyüzü uzak bir noktada birleşmişti. Diğer yanda bulunan ve doğanın her rengini barındıran bereketli ormanın ağaçları ise gökyüzüne yükseliyordu. Serin sonbahar rüzgârı rengârenk yapraklarla bezenmiş dalları raks ettiriyor, yanaklarımızda hissettiğimiz ürpertisiyse bizleri keyiflendirip canlandırıyordu.

Çocuklar oynuyorlardı. Hamit örtünün üstünde oturmuş, ufka bakıyordu. Yüzüne biraz renk gelmişti. Ona bir fincan yeni demlenmiş çay verip, uzaktaki bir noktaya gözümü diktim.

Hamit, "Bir sorun mu var?" diye sordu.

"Hayır," dedim. "Sadece düşünüyorum."

"Neyi düşünüyorsun?"

"Unut gitsin. Zaten güzel düşünceler değillerdi."

"Söyle bana!"

"Üzülmeyeceğine söz verir misin?"

"Evet! Neden?"

Hamit'in aklımdan geçenleri bilmek istemesi beni mutlu etmişti.

"Eskiden, ölmüş olsaydın daha iyi olurdu diye düşünürdüm," dedim.

Hamit'in gözleri parladı.

"Sahi mi?" dedi. "Demek ki aynı fikirdeyiz."

"Hayır! O zamanlar asla hayatına geri dönemeyeceğini, yavaş ve acı içinde öleceğini düşünürdüm. Diğerleriyle birlikte can vermiş olsaydın, bu anlık bir ölüm olacaktı ve daha az ıstırap çekecektin."

"Ben de hep bunu düşünüyorum," dedi Hamit. "Onurlu bir ölüme layık olamamak bana azap veriyor."

"Oysa artık ölmediğin için mutluyum. Bugünlerde sık sık Şehrazat'ı düşünüyorum ve seni bizim hatırımıza yaşattığı için ona minnet duyuyorum."

Hamit başını çevirip ufka baktı.

Düşünceli bir şekilde, "Dört yıldır bana bunu neden yaptıklarını düşünüyorum," dedi. "Onlara nasıl ihanet ettim? Neden bana haber vermediler? En azından bir mesajı hak etmiyor muydum? Sonlara doğru iletişim ağlarımı bile kesmişlerdi. Oysa ben bu görev için eğitilmiştim. Belki de bana olan güvenlerini yitirmeselerdi..."

Gözyaşları devam etmesine izin vermedi.

En ufak bir hareketimin, açılan bu ufak iletişim kanalını kapatmasından korkuyordum. Bir süre ağlamasına izin verdim. Sakinleşince, "Seni asla bir yabancı olarak görmediler. Sen daima onların arkadaşıydın, onlar için çok değerliydin," dedim.

"Evet," dedi Hamit. "Onlardan başka arkadaşım yoktu. Onlar benim her şeyimdi. Onlar için her şeyimi feda ettim; ailemi bile. Onlardan hiçbir şeyi esirgemedim ama onlar beni reddettiler. Beni bir hain, bir serseriymişim gibi başlarından savdılar; hem

de bana en çok ihtiyaç duydukları anda. Başımı tekrar nasıl dik tutabilirim ki? İnsanlar, nasıl oldu da onlarla birlikte ölmedin diye sormazlar mı? Belki de bir muhbir olduğumu ve onlara ihanet ettiğimi düşünüyorlardır. Eve geldiğimden beri herkes bana kuşku ve şüpheyle bakıyor."

"Hayır! Hayır, canım, yanılıyorsun. Arkadaşların seni herkesten, kendilerinden bile çok seviyorlardı. Sana ihtiyaçları olduğu halde hayatını bağışlamak için kendilerini hiç olmadığı kadar büyük bir tehlikeye attılar."

"Bu saçmalık. Aramızda böyle bir anlaşma yoktu ki. Esas önceliğimiz idealimizdi. Dövüşmek ve bu uğurda ölmek için eğitilmiştik. Böyle saçmalıklara meydan vermezdik. Yalnızca hainleri ve güvenilmez olanları reddederdik. Bana yaptıkları da tam olarak buydu; beni reddettiler."

"Ah, Hamit, böyle bir şey olmadı," diyerek arkadaşlarını savundum. "Yanılıyorsun, canım. Senin bilmediğin birtakım şeyler biliyorum. Şehrazat bunu bizim için yaptı. O her şeyden önce kocası ve çocuklarıyla sakin bir aile hayatına özlem duyan bir kadındı. Mesut'a nasıl sevgi gösterdiğini hatırlıyor musun? Mesut onun kalbindeki çocuk özlemini gidermişti. Bir kadın, bir anne olarak Mesut'u babasından mahrum edemez, onu yetim bırakamazdı.

Özgürlük uğruna savaşmak gerektiğine inandığı, amacı, bütün çocukların mutlu olmalarını sağlamak olduğu halde, bir kez annelik duygularını tattıktan sonra, o da tüm anneler gibi kendi çocuğu için bir ayrıcalık yaptı. Bu, en temiz kalpli insanların bile birer ebeveyn olduklarında içgüdüsel olarak geliştirdikleri bir önyargı. Bir kadının kendi çocuğuna duyduğu şefkatin aynısını Biafra'da açlıktan ölen bir çocuk için hissetmesi imkânsız. Şehrazat bizimle yaşadığı dört beş ay içinde bir anne oldu ve oğlunu hayatındaki hiçbir şeyden mahrum etmek istemedi."

Hamit bir süre afallamış bir halde bana baktıktan sonra, "Yanılıyorsun. Şehrazat güçlü bir kadındı, bir savaşçıydı. Büyük ide-

alleri vardı. Onu sıradan bir kadınla, hatta kendinle bile karşılaştıramazsın," dedi.

"Canım, güçlü ve savaşçı olmak, kadın olmakla bağdaşmayan veya buna engel teşkil eden bir durum değil," diye cevap verdim.

Bir süre sessizce oturduktan sonra Hamit konuşmasına devam edecek oldu. "Şehrazat'ın büyük hedefleri vardı. O..."

"Evet ama o bir kadındı. Hayatta mahrum kaldığı bazı şeyler yüzünden acı çeken bir kadının duygularını ve gizli yönlerini dokunaklı bir şekilde benimle paylaşırdı. O zamana kadar konuşamadığı konulardan bahsederdi. Hatta şunu da belirteyim; bir gün beni kıskandığını söylemişti. Buna inanabiliyor musun? Beni kıskanıyormuş! Şaka yaptığını sandım. Ona esas benim kendisini kıskanmam gerektiğini söyledim. Onun kusursuz bir kadın olduğunu, benimse tıpkı yüzyıl önceki gibi hayatımı evde bir köle gibi geçirmek zorunda kaldığımı, kocama göre baskının sembolü olduğumu söyledim. Bana nasıl cevap verdi, biliyor musun?" Hamit başını hayır anlamında iki yana salladı. "Füruğ'un bir şiirini okudu."

"Hangisiydi, hatırlıyor musun?" diye sordu Hamit. Bunun üstüne şiiri okudum:

> Hangi zirve, hangi doruk?
> Ey puslu lambalar alın beni sığınağınıza
> Ey aydın gölgeli evler
> Itırlı buharların kucağında yıkanmış çamaşırlar
> Güneşli damlarınızda salınıyor.
>
> Alın beni sığınağınıza ey sade, olgun kadınlar
> Zarif parmaklarınız, derinizin ardında bir ceninin
> Keyif veren kımıldanışlarını izliyor
> Ve yakanızın kıvrımlarında hep taze süt kokusu
> Havayla birleşiyor.*

* Füruğ Ferruhzad, Yeşil Evham, Çeviri: Makbule Aras

"Şehrazat'ın gittiği geceyi hatırlıyor musun? Mesut'u göğsüne bastırıyor, onu öpüp kokluyor ve ağlıyordu. Giderken, 'Ne pahasına olursa olsun aileni korumalı, çocuklarını güvenli ve mutlu bir ortamda yetiştirmelisin. Mesut çok hassas bir çocuk. Bir anneye ve babaya ihtiyacı var. Çok kırılgan,' demişti. O zamanlar sözlerinin gerçek anlamını kavrayamamıştım. Bana sürekli ailemi korumamı söylemesinin nedeninin asıl sebebini bana akıl vermek olmadığını çok sonra idrak edebildim. Aslında Şehrazat kendisiyle mücadele ediyordu, " diye devam ettim.

"Buna inanmak çok zor," dedi Hamit. "Tarif ettiğin insan Şehrazat'a hiç mi hiç benzemiyor. Yani, kendi ideallerine aykırı bir yol mu izledi, diyorsun? Bizim davamıza inanmadığını mı kastediyorsun? İyi ama kimse onu bu davanın bir parçası olmaya zorlamadı ki. İsteseydi uzaklaşabilirdi ve böyle yaptığı için kimse onu suçlamazdı."

"Hamit, nasıl olur da bunu anlamazsın? Şehrazat'ın başka bir tarafı daha vardı. O zamana kadar kendisinin bile varlığından haberdar olmadığı gizli bir taraf... sadece geçici olarak kendini gösteren bu taraf için yaptığı tek şey, seni ölümden kurtarmak oldu. Seni korumak için göreve dahil etmedi. Seni haberdar etmemesinin nedeni, senin tutuklanma ihtimaline karşın kendilerini korumaktı. Diğerlerini ikna etmeyi nasıl başardığını bilmiyorum; ama yaptı işte."

Hamit'in yüzünde şüphe, şaşkınlık ve umut dolu bir ifade belirdi. Söylediğim her şeyi tam olarak kabul etmese de dört yılın ardından dışlanmasının başka nedenleri olabileceğini düşünmeye başlamıştı. Bu cılız umudun Hamit'te meydana getirdiği en büyük değişim, suskunluğunu bozması oldu. O günden itibaren durmadan konuştuk. İlişkimizi ve koşulları gözden geçirerek gizli bir yaşam sürmenin kişiliklerimizi ve davranışlarımızı nasıl etkilediğini tahlil ettik. Bütün pürüzler birbiri ardına çözülüyor, her birinin ardından bizi özgür ve mutlu kılarak dile getirilmemiş düş kırıklıklarından kurtaran küçük bir pencere açılıyordu.

Hamit'in uzun süre önce yitirdiğini sandığı özgüveniyse tekrar gelişmeye başlıyordu.

Bazen bir tartışmanın ortasında şaşkınlıkla bana bakıp, "Sen çok değişmişsin! Çok olgun ve kültürlüsün. Bir filozof ya da psikolog gibi konuşuyorsun. Birkaç yıllık üniversite eğitimi seni bu kadar değiştirdi mi?" derdi.

Gizlemek istemediğim bir gururla, "Hayır!" diye cevap verirdim. "Hayatın güçlükleri beni değişmeye zorladı. Değişmek zorundaydım, doğru yolu seçebilmek için neler olup bittiğini anlamak zorundaydım. Çocuklarımın hayatlarından sorumluydum. Yanlış yapma lüksüm yoktu. Neyse ki senin kitapların, üniversite eğitimim ve işim, kendimi geliştirmeme olanak sağladı."

İki hafta sonra Hamit çok daha zinde ve neşeli bir adam olmuş, eski haline dönmeye başlamıştı. Tıpkı zihnini ve duygularını esir alan kasvetin dağılması gibi, vücudu da gittikçe güçleniyordu. Sezgileri son derece kuvvetli olan çocuklar babalarında meydana gelen bu değişimi fark ederek ona daha çok sokulmaya başladılar. Her hareketini büyülenmişçesine, heyecan içinde izleyerek talimatlarını yerine getiriyor, babaları güldüğü zaman gülüyorlardı. Kahkahalarını duymak hayatımı aydınlatıyordu. Hamit'in sağlığına kavuşması ve yaşama isteğinin canlanmasıyla ihtiyaçları ve tutkuları da uyandı. Bunca karanlığın ve mahrumiyetin ardından, bize yoğun tutkular yaşatan şehvet dolu geceler geçirmeye başladık.

Hamit'in anne babası ve Mansure iki günlük bir tatil için yanımıza geldiler. Hamit'teki çarpıcı değişimi görünce şaşırdılar ve çok sevindiler.

"Size çözümün burada kalması olduğunu söylememiş miydim?" dedi Mansure.

Kayınvalidem mest olmuştu. Sürekli Hamit'in etrafında dönüp duruyor, onu ilgiye boğuyor, oğlunu sağlığına kavuşturdu-

ğum için bana teşekkür ediyordu. Davranışları öylesine dokunaklıydı ki neşenin doruğunda olmamıza rağmen bende ağlama isteği uyandırıyordu.

Hava iki gün boyunca soğuk ve yağmurluydu. Şöminenin etrafında oturup konuştuk. Mansure'nin kocası Bahman bize Şah ve o zamanki başbakan olan Azhari hakkında yapılan şakaları anlattı ve Hamit hepsine tüm kalbiyle güldü. Herkes onun tamamen iyileştiğine ikna olsa da orada bir iki hafta daha kalmaya karar verdim; özellikle de Hamit'in annesi Bibi'nin durumunun pek de iyi olmadığını ve Hamit'in birkaç eylemci arkadaşının her yerde onu aradıklarını söylediği için. Bahman kıyı boyunca uzanan farklı şehirleri ziyaret edebilmemiz için arabalarını bize bırakmayı ve kiralık bir arabayla eve dönmeyi teklif etti. Fakat o günlerde benzin kıtlık sebebiyle zor temin ediliyordu.

Kuzeyde iki güzel hafta daha geçirdik. Çocuklara bir voleybol topu almıştık; Hamit de her gün onlarla oynuyordu. Oğullarıyla koşup idman yapıyordu. Babalarıyla daha önce hiç böyle bir ilişki kuramamış olan çocuklar ise, ona ve Allah'a minnettarlardı. Hamit'e sanki bir idolmüş gibi tapıyorlardı. Mesut resimlerinde sık sık piknik yapan, oyun oynayan, çiçeklerin arasında ve bahçelerde yürüyen dört kişilik bir aile ve gökyüzünde bu mutlu aileye bakıp gülümseyen parlak bir güneş çiziyordu. Çocuklarla babaları arasındaki bütün mesafe ve resmiyet eriyip gitmişti. Babalarıyla arkadaşları, okulları ve öğretmenleri hakkında konuşuyorlardı. Siyamak devrim yanlısı faaliyetleriyle övünüyor, Hamit'e Mahmut Dayı'sının kendisini götürdüğü yerleri, duyduklarını anlatıyordu. Hamit ise şaşkın ve düşünceliydi.

Bir gün, çocuklarla oynamaktan yorulunca örtünün üstüne çöküp yanıma oturarak bir fincan çay istedi. "Bu çocukların tükenmez bir enerjileri var," dedi. "Yorulmak nedir bilmiyorlar."

"Çocuklar hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordum.

"Çok tatlılar. Onları bu kadar seveceğimi hiç düşünmezdim. Onlarda kendi çocukluğumu ve gençliğimi görüyorum."

"Çocuklardan ne kadar nefret ettiğini hatırlıyor musun? Mesut'a hamile olduğumu söylediğimde ne yaptığını anımsıyor musun?"

"Hayır, ne yapmıştım?"

İçimden gülmek geldi. Demek beni terk ettiğini bile hatırlamıyordu fakat şimdi yaraları ve kötü anıları deşmenin sırası değildi.

"Unut gitsin," dedim.

Hamit, "Hayır, söyle hadi," diye ısrar etti.

"Her türlü sorumluluğu reddetmiştin."

"Sen de gayet iyi biliyorsun ki esas sorunum çocuklar değildi; kendi hayatımdan ve geleceğimden emin değildim. Hep bir veya iki yıl daha yaşayacağımı düşünüyordum. Bu şartlar altında çocuk sahibi olmak ikimiz için de saçmalıktı. Lütfen, dürüst ol; çocukların ve bu kadar fazla sorumluluğun olmasaydı bunca yıldır daha az çile çekmez miydin?"

"Oğullarım olmasaydı yaşamak ve mücadele etmek için bir nedenim olmazdı," dedim. "Onların varlığı beni harekete geçmeye zorladı ve her şeyi katlanılır hale getirdi."

"Sen güçlü bir kadınsın," dedi Hamit. "Her neyse. Şimdi çocuklarım olduğu için çok mutluyum ve sana minnettarım. Artık durum değişti. Bizi güzel günler bekliyor, artık endişeli değilim."

Hamit'in böyle konuştuğunu duymak bir nimetti. Gülümseyerek, "Gerçekten mi? Demek artık çocuk sahibi olmak senin için bir sorun değil ve seni korkutmuyor, öyle mi?" dedim.

Hamit oturduğu yerde sıçrayarak, "Yo, hayır! Allah aşkına, Masum, neler diyorsun sen?" dedi.

"Merak etme," dedim gülerek. "İnsan bunu bu kadar erken bilemez ama imkânsız da değil. Hâlâ çocuk doğurabilecek yaştayım ve bildiğin gibi yanımda doğum kontrol haplarım yoktu. Şaka bir yana, bir çocuğumuz daha olursa, eskisi gibi korkup tedirgin olur musun?"

Hamit bir süre düşündükten sonra, "Hayır. Tabii ki başka çocuk istemiyorum ama buna eskiden olduğum kadar karşı değilim," dedi.

Şahsi konular hakkındaki tartışmalarımızı bitirip sorunlarımızı çözdükten sonra, siyasi ve toplumsal konulardan bahsetmeye başladık. Hamit hapiste bulunduğu yıllar boyunca neler olduğunu, serbest kalmasına neyin sebep olduğunu, insanların neden bu kadar değiştiklerini hâlâ tam olarak anlayamamıştı. Ona üniversite öğrencilerinden, iş arkadaşlarımdan ve bütün olup bitenlerden bahsettim. Kendi deneyimlerimi, insanların bana karşı yaklaşımlarını ve yakın zamanda tavırlarında hissedilir bir değişim olduğunu anlattım. Sırf kocam siyasi bir mahkûm olduğu için beni işe alan Zargar Bey ile doğası gereği muhalif bir adam olan, siyasi ve toplumsal baskılar yüzünden nefret ve şüphe dolu bir mahluka dönüşen Şirzadi Bey hakkında konuştum. Son olarak da devrim için canını ve bütün mal varlığını feda edebileceğini iddia eden Mahmut'tan bahsettim.

"Mahmut gerçek bir fenomen!" dedi Hamit. "Onunla aynı doğrultuda hareket edeceğimi hiç düşünmezdim."

Biz Tahran'a dönünceye kadar, Bibi'nin ölümünün ardından yedisi merasimi yapılmıştı bile. Hamit'in anne babası bizi Bibi'nin ölümünden haberdar etmeye gerek duymamışlardı. Aslında kalabalığın, aile ve arkadaş trafiğinin Hamit için fazlasıyla stresli ve zorlayıcı olmasından korkmuşlardı.

Zavallı Bibi... Ölümü kimsenin hayatını etkilememiş ve kimsenin yüreğini burkmamıştı. Aslında o, yıllar önce ölmüş sayılırdı. Aramızdan ayrılmasının, bir yabancının ölümü nedeniyle duyulan üzüntü kadar bile etkisi olmamıştı. O günlerde yaşamını yitiren gençlerin ve öldürülen düzinelerce eylemcinin yanında, Bibi'nin ölümü soluk kalmıştı.

Böylece aşağı katın kapıları ve pencereleri kapandı. Bibi'nin bir zamanlar sürdüğü tatlı, heyecan dolu hayat sona erdi.

Tahran'a dönüşümüz Hamit'i yıllar öncesine götürdü. Sağdan soldan broşürler gelmeye, çevresinde her geçen gün daha büyük bir kalabalık oluşmaya başladı. Hamit'i eskiden tanıyanlar onu genç nesle eski bir siyasi mahkûm ve örgütlerinin ayakta kalan fedakâr kurucularından biri olan bir kahraman olarak tanıtmaya başladılar. Onun için sloganlar atıyorlar, meziyetlerine övgüler yağdırıyorlar, onu bir lider olarak bağırlarına basıyorlardı. Tüm bunlar olurken Hamit de özgüvenini tekrar kazanmakla kalmıyor, her gün daha da gururlanıyordu. Onlarla bir lider gibi konuşuyor, direniş yolları ve yöntemleri hakkında öğütler veriyordu.

Dönüşümüzden bir hafta sonra Hamit, sadık bir grup takipçisiyle matbaaya gitti. Mühürleri ve kilitleri kırıp, kalan ekipmanı mütevazı bir matbaa kurmak için kullandılar. Ellerindeki gereçler epey basit olsa da türlü bildiriler, broşürler ve haber bültenleri çoğaltmaları için ihtiyaçlarını görüyordu.

Siyamak tıpkı sadık bir köpek gibi babasını takip ediyor, talimatlarını yerine getiriyordu. Hamit'in oğlu olmakla gurur duyuyordu ve her toplantıda onun yanında olmak istiyordu. Buna karşın, ilgi odağı olmaktan nefret eden Mesut ise kendini onlardan uzaklaştırmaya, benimle kalarak zamanını sokak protestolarının hiçbir şiddet içermeyen resimlerini yaparak geçirmeye başladı. Çizimlerinde hiç kimse asla yaralanmıyordu ve hiç kan dökülmüyordu.

Muharrem ayının dokuzuncu ve onuncu günlerinde, İmam Hüseyin'in şehit olmasını anmak üzere büyük bir kalabalık evimize geldi ve hep birlikte o gün yapılması planlanan gösterilere katıldık.

Dört bir yanı arkadaşları tarafından sarılan Hamit bizden ayrıldı, anne babası ise erkenden eve döndüler. Hamit'in kız kardeşleri, Fati, kocası Sadık Ağa ve ben kalabalıkta birbirimizi kaybetmemeye gayret ederek, sesimiz kısılana kadar sloganlar attık. İnsanların öfkelerini ve hayal kırıklıklarını kustuklarını görmek

beni heyecanlandırıp coşturuyordu; ancak yine de içimi kemiren kuşkuyu ve endişeyi bir kenara atamıyordum. Hamit devrimle ilgili duyguların dalgalar halinde yayılmasına ilk defa şahit oluyordu.

Tahmin ettiğim gibi bu onu derinden etkilemiş, kendini hiç düşünmeden mücadelenin ortasına atmıştı.

Birkaç hafta sonra, kendimde bazı değişimler fark etmeye başladım. Daha çabuk yoruluyordum ve sabahları biraz midem bulanıyordu. İçten içe mutluydum. Kendi kendime, artık tam bir aile olduk, diyordum. Bu çocuk farklı şartlar altında doğacaktı. Küçük, güzel bir kız ailemize daha çok sıcaklık getirebilirdi. Hamit daha önce bir çocuğu büyütmenin tadına varamamıştı.

Yine de ilk başta bunu Hamit'e söylemeye cesaret edemedim. Nihayet söylediğimde ise gülerek, "Başımızı tekrar belaya sokacağını biliyordum ama bu o kadar da kötü değil. Bu çocuk da devrimin bir ürünü sayılır. Daha çok insan gücüne ihtiyacımız var," dedi.

Heyecan dolu devrim günleri olaylarla doluydu. Hepimiz meşguldük. Evimiz Mahmut'unki kadar kalabalık ve hareketliydi. Ancak evimiz gitgide siyasi eylemcilerin toplanma yeri olmaya başladı. Gruplar halinde toplanmak hâlâ tehlikeli ve yasak olduğu halde Hamit kendi bildiğini okuyor, "Bizim işimize burunlarını sokmaya cesaret edemezler. Beni tekrar tutuklarlarsa, bir efsane olurum. Bu riski göze almazlar," diyordu.

Her gece çatıya çıkarak, şehir genelinde çatılarda toplanan bütün diğer insanlarla, "Allah büyük," diye tezahürat yapıyorduk. Komşuların evlerine gidip gece geç saatlere kadar sohbet ederek fikir alışverişinde bulunmak için, Hamit'in yıllar önce tasarladığı kaçış yolunu kullanıyorduk. Genci de yaşlısı da kendini siyasi konularda bilirkişi kabul ediyordu. Şah'ın ülkeden ayrılması heyecanı tırmandırmıştı.

Mahmut gerektiğinde en son haberleri almak ve çeşitli olaylar hakkındaki bilgi edinmek üzere evinde toplanabilmemiz için gerekli hazırlıkları yapmıştı. Hamit ile Mahmut dostane bir iş birliği içindeydiler. Siyasi tartışmalara girmiyorlardı ama siyasi faaliyetleri hakkında bilgi alışverişinde bulunup birbirlerine öneriler veriyorlar, Hamit ise Mahmut ile arkadaşlarına silahlı direniş ve gerilla savaşı hakkında bildiklerini anlatıyordu. Bazen tartışmaları sabaha kadar sürüyordu.

Ayetullah Humeyni'nin İran'a dönüş tarihi yaklaştıkça, farklı siyasi hizipler ile gruplar arasındaki iş birliği daha da yoğun ve düzenli bir şekle büründü. İnsanlar arasındaki eski düşmanlıkların çoğu unutuldu ve kopan birçok ilişki tekrar kuruldu. Örneğin yirmi beş yıldır Almanya'da yaşayan dayımla tekrar görüşmeye başladık. Yurtdışında yaşayan tüm İranlılar gibi o da heyecanlıydı ve Mahmut'la düzenli olarak telefonda konuşarak olaylardan haberdar olmaya çalışıyordu. Mahmut da artık kuzenimiz Mahbube'nin kocasıyla konuşmaya başlamıştı. İkisi Tahran ve Kum'da meydana gelen olaylar hakkında bilgi alışverişinde bulunuyorlardı. Bazı zamanlar Mahmut'u artık tanıyamadığımı düşünüyordum. Parasını cömertçe harcamaya başlamıştı ve devrim için hiçbir masraftan kaçınmıyordu. Kendime sık sık, bu aynı Mahmut mu, diye soruyordum.

On üç yaşına gelen Siyamak hızla büyüyor, babasının yanında yer alıp görevlerini yetişkin bir erkek gibi yerine getiriyordu. Onu nadiren görüyordum ve çoğu zaman öğle veya akşam yemeğinde ne yediğini bilmiyordum ama her zamankinden daha mutlu olduğunun farkındaydım. Mesut'un sorumluluğu duvarları sloganlarla donatmaktı. Güzel yazısıyla sloganları bazen büyük kâğıtlara yazar, vakti olursa türlü şekillerde süslerdi. Her gün bir grup çocukla sokaklarda koşuyordu. Tehlikeye rağmen onları durduramıyordum. Sonunda, gözlemci olarak grubuna katılmak zorunda kaldım. Sloganlarını güven içinde yazabilsinler diye köşede nöbet tutar, sonra da yazım hatalarını düzeltirdim. Böylece

oğluma göz kulak olabiliyor ve devrime verdiği desteği paylaşabiliyordum. Mesut suç ortağı olan annesiyle yasadışı bir şey yapmaktan büyük ve masum bir keyif alıyordu.

Beni üzen ve içime dert olan tek şey, Pervane'den tekrar ayrılmış olmamdı. Bu sefer bizi ayıran fiziksel uzaklık değildi; birbirimize karşı mesafeli durmamıza yol açan siyasi görüşlerimizdeki farklılıktı. Pervane, Hamit'in hapiste olduğu dönemlerde bana çok destek çıktığı, çocuklarımla ilgilendiği ve evimizi sık sık ziyaret eden birkaç kişiden biri olduğu halde, Hamit'in serbest bırakılmasından kısa bir süre sonra bizimle ilişkisini kesti.

Pervane ile ailesi Şah rejiminin destekçileriydi ve devrimcilerin ipe sapa gelmez zorbalar olduklarını düşünüyorlardı. Birbirimizi her gördüğümüzde yaptığımız tartışmalar ve münakaşalar farklılıklarımızı derinleştiriyordu. Sık sık istemeden de olsa birbirimizi küçümsüyor, başka bir kavganın eşiğine gelerek vedalaşıyorduk. Zaman içinde birbirimizi görme istediğimizi yitirdik; öyle ki ne zaman pılıyı pırtıyı toplayıp ülkeyi tekrar terk ettiklerini dahi bilmiyordum. Devrimi tutkulu bir şekilde destekleyişim, Pervane'yi tekrar kaybettiğim için hissettiğim hüzünle çelişiyordu ve bu sorunun üstünü örtemiyordum.

Devrimin güzel ve neşe dolu ilk günleri rüzgâr gibi geçip gidiyordu. 11 Şubat'ın öğleden sonrasında, geçici hükümetin düşmesinin yol açtığı sevinç ve heyecan tavan yaptı. Devrimciler devlete ait binalara, televizyona ve radyo istasyonlarına el koydular.

Milli marş televizyonda yayınlandı ve bir çocuk programının konuğu, Füruğ'un "Düş görmüşüm, birisi geliyor" dizesiyle başlayan şiirini okudu. Mest olmuştum. Milli marşımızı söyleyerek evden eve dolaştık, kucaklaştık, birbirimize şeker ikram edip herkesi kutladık. Kendimizi özgür hissediyorduk. Hafiflemiştik. Omuzlarımızdan ağır bir yük kalkmış gibiydi.

Okullar çabucak açıldı, işyerleri ve şirketler tekrar faaliyete geçtiler; ama her şey karmakarışıktı ve hayat normal olmaktan

çok uzaktı. Ben de işe döndüm. Ancak dairedeki herkes bütün günü tartışarak geçiriyordu. Bazıları devrime verdiğimiz desteğin bir göstergesi olarak hepimizin yeni kurulan İslam Cumhuriyeti Partisi'ne katılmamız gerektiğine inanırken, diğerleri de buna gerek olmadığını düşünüyordu. Dediklerine göre, ne de olsa herkesin Şah'ın Rastahiz (Diriliş) Partisi'ne katılmaya zorlandığı günler artık sona ermişti.

Tüm bunların ortasında ilgi odağı haline geldim. Herkes sanki devrimi tek başıma kotarmışım gibi beni tebrik ediyor, hepsi de Hamit'le tanışmak istiyordu. Sonunda, bir gün matbaadan çıkan Hamit beni almak üzere işyerime uğradığında, çalışma arkadaşlarım onu dışarıya sürükleyip büyük bir kahramanı selamlar gibi karşıladılar. Hamit yürüttüğü faaliyetlere rağmen utangaç bir adamdı. Hazırlıksız yakalanınca heyecanlanarak sadece birkaç kelime söyledi, örgütün henüz basmış olduğu yayınları dağıttı ve birkaç soruyu yanıtladı.

İş arkadaşlarım Hamit'i yakışıklı, ilgili ve çekici bir adam olarak niteleyerek beni tebrik ettiler. Gururumdan mest olmuştum.

ALTINCI BÖLÜM

HEPİMİZ MUZAFFER bir şekilde yaşıyor, yeni elde ettiğimiz özgürlüğümüzün tadını çıkarıyorduk. Kaldırımlar, kısa bir süre önce elinizde bulunduğunda hayatınıza mal olabilecek kitapları, el ilanlarını bulunduran satıcılarla doluydu. Her türlü dergiyi ve gazeteyi bulmak mümkündü; her konu hakkında özgürce konuşabiliyorduk ve artık SAVAK'tan veya başka hiç kimseden korkmuyorduk.

Oysa içinde yaşadığımız baskı ortamı, özgürlükten tam olarak nasıl istifade edeceğimizi öğrenmeye fırsat vermemişti. Nasıl tartışacağımızı bilmiyorduk; karşıt görüşler duymaya alışkın değildik; farklı düşünceleri ve fikirleri kabullenmek üzere eğitilmemiştik. Bunun sonucu olarak da devrimin cicim dönemi bir ay bile sürmeden, düşündüğümüzden çok daha çabuk bitti.

O zamana dek ortak bir düşmanımızın olması sebebiyle üstü örtülen görüş ayrılıkları ile kişisel eğilimler, zaman geçtikçe daha da sert ve baskıcı bir biçimde açığa çıkıyordu. İnanç kavgaları insanların hemen taraf tutmasıyla sonuçlanıyordu. Her biri diğerini halkın, ulusun ve dinin düşmanı olmakla suçluyordu. Her gün yeni bir siyasi grup doğarak diğerlerine meydan okuyordu. O yıl, bütün geleneksel yeni yıl ziyaretleri ve davetler hararetli siyasi tartışmalarla, hatta kavgalarla geçti.

Benim kaderimi değiştirecek olan olay ise Mahmut'un evinde, yeni yıl için ailesini ziyarete gittiğimizde gerçekleşti. Hamit ile Mahmut'un arasında çıkan bir tartışma kavgaya dönüştü.

"İnsanların tek istedikleri ve bu devrimi başlatma sebepleri İslami bir düzen kurulması," dedi Mahmut. "Bu yüzden ülkede İslami bir hükümet başa geçmeli."

Hamit, "Demek öyle!" diye çıkıştı. "Lütfen, bana İslami hükümetin ne anlama geldiğini açıklar mısın?"

"İslam'ın bütün ilkelerinin yerine getirilmesi anlamına geliyor."

Hamit, "Yani bin dört yüz yıl öncesine geri mi döneceğiz?" diye haykırdı.

Mahmut, "İslam'ın kuralları Allah'ın kuralları," diye karşı çıktı. "Asla eskimezler ve daima geçerlidirler."

"O halde, İslam'ın kurallarının ülkenin ekonomisi konusunda neler dediğini bana söyler misin? Peki ya medeni haklara ilişkin kanunlar hakkında ne diyor?" diye sordu Hamit. "Galiba haremleri, develer üstünde seyahati, el ve ayak kesme cezasını geri getirmek istiyorsun!"

Mahmut, "Bu da Allah'ın bir kuralı," diye çıkıştı. "Hırsızları ellerini keserek cezalandırsalardı, etrafta bu kadar çok hırsız, hain ve dolandırıcı olmazdı. Senin gibi inançsız bir adam Allah'ın kuralları hakkında ne bilir ki? Hepsinin bir hikmeti var."

Tartışma, Hamit ve Mahmut'un birbirlerine hakaretler yağdırmalarıyla sonuçlandı. İkisi de birbirine müsamaha gösteremedi. Hamit insan haklarından, özgürlükten, mülkiyet hakkının geri alınmasından, gelir dağılımından ve meclis hükümetinden bahsetti; Mahmut ise onun öldürülmesi şart olan inançsız, Allahsız bir kâfir olduğunu söyledi. Hamit'i bir hain ve yabancı ülkelerin casusu olmakla bile suçladı. Karşılığında da Hamit, Mahmut'u dogmatik, kıt fikirli bir gelenekçi olarak yaftaladı.

İhtiram-Saadet, çocukları, Ali ve karısı, Mahmut'un tarafını tuttular. Hamit'in dışlanmasına üzülen ben ise, kendimi onu desteklemeye mecbur hissederek yardımına koştum. Fati ve kocası kararsız kaldılar ve kimin tarafını tutacaklarını bilemediler. Tüm bunlar olup biterken annem çaresiz görünüyordu. Söyle-

nenlerden hiçbir şey anlamıyor ve yalnızca huzurun tekrar sağlanmasını istiyordu.

En kötüsü de Siyamak'ın ortada kalmasıydı. Şaşkındı, kafası karışmıştı ve kimin haklı olduğunu bilmiyordu. Mahmut'un birkaç ay önce aşıladığı dini öğretiler zihninde hâlâ tazeliğini koruyordu ama bir yandan da babasının entelektüel ve siyasi ortamında yaşıyordu. Siyamak o güne kadar ikisinin arasındaki derin çatışmanın tam anlamıyla farkına varmamıştı. Dayısının ve babasının iş birliği yaptıkları dönem boyunca, ikisinin karşıt bakış açıları zihninde birbirine karışmıştı. Oysa şimdi iki adamın anlaşmazlığa düşmesi, Siyamak'ın kendini kaybolmuş hissetmesine, hayal kırıklığına uğramasına neden oluyordu.

Siyamak artık kendini hiçbir görüşe adamıyor, kimsenin tarafını tutmuyordu; tekrar gergin ve kavgacı bir delikanlı olmuştu. Nihayet bir gün, uzun bir tartışmanın ardından başını göğsüme yaslayıp çocukluğunda yaptığı gibi ağlamaya başladı. Onu teselli ederek kendisini üzen şeyin ne olduğunu sordum. "Her şey!" dedi ağlamayı sürdürerek. "Babamın Allah'a inanmadığı ve Humeyni'nin düşmanı olduğu doğru mu? Mahmut Dayı'm gerçekten babamın ve arkadaşlarının idam edilmeleri gerektiğine mi inanıyor?" diye sordu.

Ne diyeceğimi bilemedim.

Günlük hayatımız yıllar önceki normal seyrine dönmüştü. Hamit yine evini ve ailesini unutmuştu. Sürekli ülkenin çeşitli yerlerine seyahat ediyor, kalan zamanını da makaleler ve konuşmalar yazarak, gazeteler, dergiler, haber bültenleri yayınlayarak geçiriyordu. Siyamak'ın kendisine katılmaması için bir sebep göremese de Siyamak artık babasıyla zaman geçirme konusunda istekli değildi.

Okullar, üniversiteler ve işyerleri tekrar açılmış, insanlar hayatlarına geri dönmüşlerdi. Ancak her yerde tartışmalar, fikirler ve inançlarla ilgili mücadeleler baş gösteriyordu. Üniversitede,

bir sınıfa önce hangi grup ulaşırsa orayı işgal ediyor, kapısına isimlerini asarak bültenler, bildiriler dağıtmaya başlıyordu. Bu davranış yalnızca öğrencilere özgü değildi; öğretim üyeleri bile gruplara bölünmüşlerdi ve birbirleriyle tartışıyorlardı. Duvarlar ve kapılar çelişkili sloganlarla, Şah'ın veya Kraliçe Farah'ın elinden ödül alan öğrencilerin ya da öğretim üyelerinin sızdırılıp ifşa edilen fotoğraflarıyla kaplıydı.

O yıl nasıl ders çalıştığımızı ve nasıl olup da final sınavlarına girmeyi başardığımızı hatırlamıyorum. Her şey ideolojik savaşların gölgesinde kalıyordu. Daha dün arkadaş olanlar artık birbirlerini öldüresiye dövüyorlardı. Rakipleri yenilince, hatta hayatını kaybedince de kutlama yapıyorlar, bunu grupları adına büyük bir zafer olarak değerlendiriyorlardı.

Üniversitedeki son dönemimde olduğum için mutluydum. Hamit gülerek, "Ne kadar gayretli bir öğrencisin! Ders çalışmayı o kadar çok seviyorsun ki görünüşe göre üniversiteyi bitirmeye hiç niyetin yok," dedi.

"Çok kötüsün!" dedim. "Üç buçuk yılda da mezun olabilirdim ama senin yüzünden okulu bıraktım. Döndüğümde de hem çalışıp hem çocuklara bakabileyim diye her dönem yalnızca birkaç kredi aldım. Tüm bunlara karşın çok yüksek bir notla mezun olmayı bekliyorum. Lisansüstü programa da kabul edileceğimden emin olabilirsin."

Ne yazık ki üniversitedeki karmaşa, birçok öğretim üyesinin görevden alınması ve derslerin sürekli iptal edilmesi, yine mezun olamayacağım ve ertesi döneme birkaç kredimin kalacağı anlamına geliyordu.

İşyerinde de durum aynıydı. Her gün birkaç kişi eski SAVAK ajanı olarak fişleniyordu. Sarsıcı suçlamalar ve dallanıp budaklanmış dedikodular etrafta kol geziyordu. Devrim karşıtı unsurların ayıklanması her siyasi grubun düsturu haline gelmişti; her hizip bir diğerini devrim karşıtı olmakla suçluyordu.

Evimizdeki durum ise farklıydı. Siyamak okuldan eve dönerken Halkın Mücahitleri Örgütü'nün* gazetesini de yanında getiriyordu.

1979 yılında, eylül ayının ortasında kızımı doğurdum. Bu sefer Hamit yanımdaydı. Doğumun ardından beni koğuşa aldıklarında gülerek, "Bu seferki diğerlerine göre sana daha çok benziyor!" dedi.

"Sahi mi? Bak sen! Ben biraz buğday tenli olduğunu düşünmüştüm," dedim.

Hamit, "Şimdilik teni buğday renginden çok kırmızı ama yanaklarında gamzeleri var. Çok sevimli. Adını Şehrazat koyacağız, değil mi?" diye devam etti.

"Hayır!" diye karşı çıktım. "Şehrazat'ın aksine uzun ve mutlu bir yaşam sürmesi gerektiğine ve ona uygun bir isim koymaya karar verdim."

Hamit, "Peki, sence bu ufak tefek kıza hangi isim uyar?" diye sordu.

"Şirin," diye cevap verdim.

Şirin benim son çocuğum olacağından, çabucak geçeceğini bildiğim bebekliğinin her dakikasının keyfini çıkarmak istiyordum. Siyamak ailemizin yeni üyesine fazla ilgi göstermedi ama hiçbir kıskançlık belirtisi sergilemeyen Mesut bu küçük mucizeye bakıp, "Ne kadar ufak. Yine de her şeyi var! Parmaklarının boyutuna baksana! Burun delikleriyse ufacık iki sıfır gibi görünüyor," diyordu.

Şirin'in kulaklarına, başının üstündeki bir tutam saça gülüyordu. Okuldan sonra her gün oturup kardeşiyle konuşuyor, onunla oynuyordu.

---

* 1965 yılında Şah Rejimi'ne karşı kurulan direniş örgütüdür. Halkın Mücahitleri, Şah'ın devrilmesiyle sonuçlanan 1979 İran İslam Devrimi'nde yer aldı. Ancak aynı zamanda sol eğilimli bir grup olması nedeniyle, kısa sürede İslamcı yönetimce dışlandı. *-çev.*

Şirin Mesut'u görür görmez kıkırdamaya, kollarını ve bacaklarını sallamaya başlıyordu. Biraz daha büyüdüğünde ise benim kucağımdan inip Mesut'un kollarına atılmaya başladı.

Şirin sağlıklı bir kızdı. Duygusal olarak, Siyamak ile Mesut'un bir karışımıydı. Hem Mesut gibi cana yakın ve neşeliydi hem de Siyamak gibi yaramaz ve kıpırdaktı. Dudakları ve yanakları benimkilere benziyordu ama Hamit'in buğday renkli tenini ve iri siyah gözlerini almıştı. Şirin'le ilgilenmek o kadar çok vaktimi alıyordu ki Hamit'in uzun süreli yoklukları beni rahatsız etmiyordu. Artık onun çalışmalarında ve faaliyetlerinde yer almak da istemiyordum. Siyamak'ı bile ihmal ediyordum. Siyamak her zamanki gibi okulda başarılıydı ve notları gayet iyiydi; ancak başka nelerle uğraştığını bilmiyordum.

Üç aylık doğum iznimin ardından, işten bir yıl daha ücretsiz izin almaya karar verdim. Kızımı huzur içinde ve keyifle yetiştirmek, lisans diplomamı almak, mümkün olursa da lisansüstü okula giriş sınavlarına hazırlanmak istiyordum.

Aile üyelerinin yanı sıra, o ara çalışmayan ve kendini çok yalnız hisseden Pervin Hanım da Şirin'in ateşli bir hayranıydı. Görünüşe bakılırsa insanlar artık özel olarak dikilmiş giysiler sipariş etmiyorlardı ve Pervin Hanım'ın hiç müşterisi kalmamıştı. Zamanının çoğunu benimle geçiriyordu. Üniversitede kış dönemi derslerine kaydolduğumda, dersim olduğu günlerde Şirin'e bakmayı memnuniyetle kabul etti.

Üniversiteye hâlâ karmaşa hâkimdi. Bir grup öğrenci, emektar ve büyük saygı duyulan bir profesörü, kitabı Şah'ın bir onur ödülüne layık görüldüğü için azarlayıp üniversiteden kapı dışarı ettiklerinde çok sinirlenmiştim. Durumu daha da vahim kılan, diğer birkaç profesörün de bu olayı bir kenarda durarak, dudaklarında bir gülümsemeyle, başlarıyla onaylayarak izlemeleriydi. Bunu Hamit'e anlatınca başını iki yana sallayarak, "Bir devrimde beyhude iyi niyet gösterilerine yer yoktur. Birtakım değerlerin kökünden kurutulması herhangi bir isyanın yapıtaşlarından bi-

ridir ama maalesef bu insanlar bu prensibi nasıl uygulayacaklarını bilmiyorlar ve sorumsuzca davranıyorlar. Her devrimin ardından kan gölleri akmış, kitleler yüzyıllar süren despotizmin öcünü almışlardır. Ancak burada hiçbir şey olduğu yok," dedi.

"Hiçbir şey olduğu yok derken neyi kastediyorsun?" diye haykırdım. "Daha geçen gün gazeteler idam edilen eski devlet görevlilerinin fotoğraflarını bastılar."

"O bir avuç insandan mı bahsediyorsun? Baştakiler onları idam etmeselerdi, kendileri zanlı konumuna düşerlerdi."

"Böyle konuşma, Hamit. Beni korkutuyorsun. Bence bu bile çok fazla."

"Aşırı duygusalsın," dedi Hamit. "Sorun bizim halkımızın bir devrim kültürüne sahip olmaması."

Zaman içinde huzursuzluk, siyasi ve toplumsal çatışmalar öyle bir noktaya vardı ki üniversite resmi olarak kapandı. Ülke huzur ve istikrardan çok uzaktı. Ortada iç savaş çıkacağına ve bazı eyaletlerin, özellikle de Kürdistan'ın ülkeden ayrılacağına dair dedikodular dolaşıyordu.

Hamit sık sık seyahat ediyordu. Bu sefer bir aydır ortada yoktu ve ondan hiç haber alamamıştık. Merakım ve kaygılarım tekrar depreşmişti fakat artık eskisi gibi sabırlı ve hoşgörülü değildim. Döndüğünde Hamit'le ciddi bir konuşma yapmaya karar verdim.

Hamit altı hafta sonra bitkin ve derbeder bir halde eve gelerek doğruca yatağa girip on iki saat boyunca uyudu. Ertesi gün çocukların gürültüsü nihayet onu uyandırdı. Banyo yaptı, yemek yedi ve mutfak masasına oturup oğlanlarla şakalaşmaya başladı. Ben bulaşıkları yıkarken şaşırmış bir halde, "Sen kilo mu aldın?" diye sordu.

"Aslına bakarsan, hayır. Hatta son birkaç ayda oldukça fazla kilo kaybettim," diye cevap verdim.

"O zaman daha önce mi kilo almıştın?"

İçimden Hamit'e bir şeyler fırlatmak geldi. Yedi ay önce doğum yaptığımı unutmuştu; bu yüzden kızımızı hiç sormamıştı.

Tam o sırada Şirin ağlamaya başladı. Hamit'e dönerek kızgınca, "Şimdi hatırlıyor musun? Sizin bir çocuğunuz daha var, beyefendi!" dedim.

Hamit, Şirin'in varlığını unuttuğunu bir türlü itiraf etmedi. Onu kucağına alıp, "Vay canına, ne kadar büyümüş! Çok tombul ve sevimli!" dedi.

Mesut kız kardeşinin hünerlerini ve özelliklerini saymaya başladı: Ona nasıl gülümsediğini, parmağını sıkıca kavradığını, ailedeki herkesi tanıdığını, iki diş çıkardığını, emeklemeye başladığını anlattı.

"Evden o kadar da uzak kalmadım," dedi Hamit. "Böyle kısa bir sürede bu kadar çok mu değişti?"

"Aslına bakarsan..." dedim, "sen gitmeden önce çoktan diş çıkarmıştı ve birçok şey yapabiliyordu ama sen ortalıkta olmadığın için hiçbirini göremedin."

Hamit o gece dışarı çıkmadı. Saat ona doğru kapı çalınca Hamit hemen yerinden fırlayıp ceketini alarak çatıya doğru koştu. Birdenbire yıllar öncesine gittim. Hiçbir şey değişmemişti. Kendimi çok kötü hissettim.

Kimin geldiğini hatırlamıyorum. Kapıdaki her kimse hiçbir tehlike teşkil etmiyordu ama Hamit ve ben fena halde sarsılmıştık. İçerlemiş bir şekilde Hamit'e baktım. Şirin uyuyordu. Oğlanlar babalarını evde gördükleri için heyecanlıydılar ve uyumak istemiyorlardı; ancak onlara odalarına gitmelerini söyledim. Hamit cebinden ufak bir kitapçık çıkarıp yatak odasına yöneldi.

"Hamit, otur," dedim sertçe. "Seninle konuşmam gerek."

"Off!" dedi Hamit sabırsızca. "Bu gece konuşmak zorunda mıyız?"

"Evet, zorundayız. Korkarım, yarın diye bir şey olmayabilir."

"Ah, ne kadar dokunaklı ve şairane!"

"İstediğini diyebilir ve istediğin kadar dalga geçebilirsin fakat söylemem gerekeni söyleyeceğim. Bak Hamit, bunca yıldır her türlü sıkıntıya katlandım ve senden hiçbir talepte bulunmadım.

Onlara inanmasam da fikirlerine ve ideallerine saygı duydum. Yalnızlığı, korkularımı, kaygılarımı, senin yokluğunu sineye çektim. Daima senin ihtiyaçlarına öncelik verdim. Gece yarısı baskınlarına maruz kaldım, hayatım altüst oldu, yıllarca hapishane kapısı önünde türlü hakaretlere ve aşağılanmalara maruz kaldım. Tek başıma hayatımızın bütün yükümü üstlenerek çocuklarımızı yetiştirdim."

"Ee, ne demeye çalışıyorsun? Teşekkür ederim diyebileyim diye mi beni uyutmadın? Tamam, teşekkür ederim. Siz olağanüstü birisiniz, hanımefendi."

"Şımarık bir çocuk gibi davranma," diye çıkıştım. "Teşekkür etmeni falan istemiyorum. Sadece artık senin kahramanlıklarını yüceltip bununla mutlu olan, on yedi yaşında bir kız olmadığımı söylemek istiyorum. Ve sen de artık eskisi gibi dövüşüp mücadele edebilen, otuz yaşında güçlü ve sağlıklı bir adam değilsin. Şah'ın rejimi düştüğü, devrim başarılı olduğu ve insanlar istediklerini aldıkları takdirde normal bir hayat süreceğini, çocuklarımızı sakin ve mutlu bir şekilde yetiştireceğimizi söylemiştin. Çocuklarını düşün. Sana ihtiyaçları var. Tüm bunlara bir son ver. Artık buna katlanacak sabrım ve gücüm kalmadı. Esas amacına ulaştın; ideallerine ve ülkene karşı görevini yerine getirdin. Gerisini daha genç olanlara bırak.

Hayatında bir kez olsun çocuklarına öncelik ver. Oğlanların bir babaya ihtiyaçları var. Artık senin yarattığın boşluğu dolduramıyorum. Hazar Denizi kıyısında geçirdiğimiz o bir ayı hatırlıyor musun? Ya çocukların ne kadar mutlu ve hayat dolu olduklarını? Seninle nasıl konuşup her şeyi paylaştıklarını anımsıyor musun? Artık Siyamak'ın ne işler çevirdiği, arkadaşlarının kimler olduğu hakkında hiçbir fikrim yok. O ergenlik çağında; bunlar tehlikeli ve zor yaşlar. Onunla zaman geçirmeli, ona göz kulak olmalısın. Ayrıca çocukların geleceği için plan yapmalıyız. Masrafları her geçen gün artıyor ve enflasyon ortamında bu sorumluluğu tek başıma üstlenemem. Hem ben ücretsiz izindeyken

geçtiğimiz yıl nasıl yaşadığımızdan haberin var mı? İnan bana, kara günler için biriktirdiğim üç kuruş bile tükendi. Baban daha ne kadar bize destek olacak?"

Hamit, "Babamın her ay sana verdiği para benim maaşım," diye çıkıştı.

"Ne maaşı? Neden kendini kandırıyorsun? Sence matbaa, hiç işe gitmeyen bir adama maaş ödeyecek kadar fazla kâr ediyor mu?" diye üsteledim.

"O halde derdin nedir?" diye sordu Hamit. "Daha çok paraya mı ihtiyacın var? Onlara maaşımı artırmalarını söylerim. O zaman tatmin olur musun?"

"Neden ne söylemeye çalıştığımı anlayamıyorsun? Söylediğim bunca şeyin içinde sadece parayla ilgili kısmı mı duydun?"

"Gerisi fasa fisoydu," dedi Hamit. "Senin sorunun hayatta hiçbir idealinin olmaması. İnsanlara hizmet etmenin senin maddiyatçı zihninde hiçbir yeri yok mu?"

"Yine sloganlarını saymaya başlama," dedim. "Gerçekten millet ve muhtaç insanlar için kaygılanıyorsan, o zaman ülkenin ücra köşelerine gidip öğretmen olalım, insanlar için çalışalım ve onlara bir şeyler öğretelim; bir parça arazi alalım ve çiftçi olup meyve sebze yetiştirelim ya da insanlara hizmet edeceğini düşündüğün herhangi bir şey yapalım. Bir gelirimiz olmasa bile asla şikâyet etmem. Sadece beraber olalım istiyorum. Çocuklarımın bir babalarının olmasını istiyorum. Yemin ederim ki nerede istersen orada yaşarım. Yalnızca bu sinir harbinden, daimi korku ve kaygı ortamından uzaklaşmamızı istiyorum. Lütfen, hayatında bir kez olsun ailenin ve çocuklarının iyiliği için bir karar ver."

"Bitti mi?" dedi Hamit kızgınca. "Gerçekten bu kadar saf ve hayalci misin? Bunca eğitimden, sıkıntıdan, yıllarca hapis yattıktan sonra, üstelik amacımıza bu kadar yaklaşmışken her şeyi bu insanlara bırakıp, ülkenin Allah'ın unuttuğu bir köşesine taşınarak üç beş köylüyle fasulye ekeceğimi mi sanıyorsun? Benim amacım demokratik bir hükümet kurmak. Hem devrimin başa-

rılı olduğunu kim söyledi? Önümüzde hâlâ uzun bir yol var. Görevim bütün ulusların özgür olmasını sağlamak. Bunu ne zaman anlayacaksın?"

"Söylesene, demokratik bir hükümet ne demek?" diye sordum. "Halkın seçimiyle başa gelmiş bir hükümet değil mi? Eh, halk da tam olarak bunu yaptı ama siz bir türlü uğruna dövündüğünüz insanların İslami bir hükümete oy verdiklerini kabul etmek istemiyorsunuz. Şimdi tam olarak kiminle savaşmak istiyorsunuz?"

"Ne oyu? Hükümet o oyları nasıl bir tuzağa düştüklerini bilmeyen cahil, devrim delisi insanlardan topladı."

"İnsanlar bilerek veya bilmeyerek bu hükümeti seçtiler ve oylarını ya da desteklerini geri çekmediler. Sen ne onların avukatı ne de temsilcisisin; inançlarına ters düşse bile seçimlerine saygı duymalısın."

"Yani boş boş oturup her şeyin mahvolmasını mı beklemeliyim?" dedi Hamit. "Ben bir siyasi düşünürüm; doğru yönetim şeklini biliyorum ve hazır temeli atmışken, başladığımız işi bitirmeliyiz. Bu yüzden de hiçbir savaştan ya da mücadeleden vazgeçecek değilim."

"Savaş mı? Kiminle savaşacaksın ki? Artık Şah yok. Cumhuriyetçi hükümetle mi savaşmak istiyorsun? Peki, savaş o zaman. Planlarını duyur ve dört yıl sonra insanların oyuna sun. Seninki doğru yolsa, insanlar mutlaka sana oy vereceklerdir."

"Kendini kandırma. Sanki İslamcılar buna izin verirlermiş gibi konuşuyorsun. Hem sen tam olarak hangi insanlardan bahsediyorsun? Büyük bir çoğunluğu cahil, Allah'tan ve peygamberden korkan ve her şeylerini dindar fanatiklere adayanlardan mı?"

"İster okumuş ister cahil olsunlar, halk bu insanlardan ibaret ve oy verdikleri hükümet de bu," diye tekrarladım. "Oysa sen onlara kendi yönetim şeklini dayatmak istiyorsun."

"Evet, gerekirse onu da yaparım. İnsanlar kendileri için neyin yararlı olduğunu ve kimin çoğunluğun iyiliği için çalıştığını görünce bizim tarafımızı tutarlar."

"Peki, ya senin tarafını tutmayanlar ve farklı inançları olanlar konusunda ne yapacaksın?" diye sordum. "Daha şimdiden bu ülkede yüzlerce siyasi grup ve hizip var; hepsi de haklı olduklarına inanıyorlar ve senin yönetim biçimini kabul etmeleri olası değil. Onlarla nasıl başa çıkacaksın?"

"İnsanların iyiliğini düşünmeyen ve buna karşı çıkanlar yalnızca art niyetliler ve hainlerdir. Ortadan kaldırılmaları gerekir."

"Yani idam edilmeleri gerektiğini mi kastediyorsun?"

"Gerekirse, evet."

"Eh, Şah bunu yapıyordu. Madem öyle, neden hepiniz bunun zorbalık olduğunu iddia edip yaygara kopardınız? Seni gözümde büyütmekle, seninle ilgili büyük umutlar beslemekle ne kadar aptallık etmişim! Halk ve vatan sevgisi uğruna bu kadar mücadele edip insan hakları hakkında vaaz verdikten sonra, beyefendinin bir infazcı olmak istediği hiç aklıma gelmemişti! Kendi hayallerine o kadar dalmışsın ki bu dindar fanatiklerin bir kenarda sessizce oturup sizin silahlanmanıza, başka bir devrim başlatmanıza, hepsini katletmenize göz yumacaklarına gerçekten inanıyorsun. Bunlar hep boş hayaller! Sizi öldürürler! Şah'ın yaptığı hatayı tekrarlamazlar. Aklındakilere bakılırsa, haksız da sayılmazlar."

Hamit, "Bu da faşist eğilimlerinin bir göstergesi," diye fikir belirtti. "İşte bu yüzden silahlanmalı ve güçlü olmalıyız."

"Senin de faşist eğilimlerin yok değil!" diye bağırdım. "İmkânsız olan gerçekleşse ve örgütünüz yönetimi devralsa bile sizin katlettiğiniz insan sayısı onlardan aşağı kalmaz!"

"Bu kadar yeter!" diye bağırdı Hamit. "Zaten sen hiçbir zaman devrimi anlayacak kapasiteye sahip olmadın."

"Doğru. Devrimi hiç anlamadım ve anlamıyorum da. Tek istediğim ailemi korumak."

"O kadar bencil ve egoistsin ki!"

Hamit'le tartışmanın yararı yoktu. Dönüp dolaşıp yıllar önce bulunduğumuz noktaya gelmiştik. Her şey baştan başlıyordu ama bu sefer yorgun ve bıkkındım; Hamit ise daha atılgan ve korku-

suzdu. Birkaç gün boyunca kendimle mücadele ettim. Hayatımı ve geleceğimi düşündüğümde, Hamit'e umut bağlamanın aptalca ve yararsız olduğu sonucuna vardım. Yalnızca kendime güvenmeliydim; aksi halde hayatımızı çekip çeviremezdim.

İşten aldığım iznin bir kısmından feragat etmeye karar verdim. Pervin Hanım da her gün eve gelip Şirin'e bakmayı kabul etti.

Zargar Bey işe geri döndüğümü görünce şaşırdı.

"İzniniz bitene ve ortalık biraz sakinleşene kadar kızınızla kalsaydınız daha iyi olmaz mıydı?" diye sordu.

"Artık bana ihtiyacınız yok mu? Ya da bilmediğim bir şey mi oldu?" diye cevap verdim.

Zargar Bey, "Hayır, sıradışı hiçbir şey olmadı ve size her zaman ihtiyacımız var. Sadece kadınların başörtüsü takması meselesi ve tasfiyeler biraz huzursuzluk yarattı," diye açıkladı.

"Bu benim için önemli değil. Zaten hayatımın büyük bir bölümünü başörtüsü takarak ya da çador giyerek geçirdim," dedim.

Gün sona ermeden Zargar Bey'in tam olarak ne demek istediğini anlamıştım. Devrimin ilk günlerindeki özgür ve serbest ortam tarihe karışmıştı. Her yerde olduğu gibi, çalışanlar farklı gruplara ayrılmışlardı ve her grup bir diğeriyle çatışma halindeydi. Bazı iş arkadaşlarım benden uzak durmaya gayret ediyorlardı. Ne zaman bir odaya girsem konuşmalar sebepsiz yere aniden kesiliyor, birisi iğneleyici bir yorum yapıyordu. Buna karşın, bazıları da sanki solcu hiziplerin lideriymişim gibi beni gizlice konuşmalara dahil etmeye çalışıyor, benden her türlü bilgi talebinde bulunuyorlardı. Merak ettiklerinin başında da herkesin kaderini ellerinde tuttuğu anlaşılan İmha Komitesi geliyordu.

Zargar Bey'e, "SAVAK ajanlarını geçen sene tespit edip salıvermediler mi? Neden bu kadar çok toplantı yapıp bu dedikoduları yayıyorlar?" diye sordum.

Zargar Bey acı acı gülerek, "Birkaç gün burada bulunduktan sonra anlarsınız. Yıllardır tanıdığımız insanlar bir gecede koyu Müslümanlara dönüştüler. Sakal bıraktılar, tespihlerini gün boyunca yanlarında taşımaya, sürekli dua okumaya başladılar. Birkaç kişinin hesabını görüp bazılarını işten çıkararak durumdan olabildiğince istifade ettiler. Artık fırsatçılarla devrimcileri birbirinden ayırmak mümkün değil. Bence bu insanlar devrim için, kendilerini açıkça belli edip düzene karşı çıkanlara kıyasla çok daha tehlikeliler. Bu arada, mutlaka öğle namazına gidin; yoksa işiniz biter," dedi.

"Biliyorsunuz ki ben dini bütün bir insanım ve hiçbir zaman namaz kılmayı bırakmadım," dedim. "Fakat binalarına bile usulsüzce el koyulan bu dairede, üstelik sırf dindar olduğumu kanıtlamak için bu insanların önünde namaz kılmak bana göre değil," diye karşı çıktım.

"Bütün bu konuşmaları bir kenara bırakın," diye uyardı Zargar Bey. "Öğle namazlarına gitmelisiniz. Bir sürü insan sizin namaz kıldığınızı görmeyi bekliyor."

Her gün tasfiye edilecek olanların listesi duyuru panosuna asılıyordu. Her gün, yüreğimiz ağzımıza gelerek, kaderimizi belirleyecek olan o duyuru panosuna bakıp ismimizi listede görmeyince rahat bir nefes alırdık ve güzel bir gün geçirdiğimizi düşünürdük.

İran'la Irak arasında savaş çıktığı gün bomba sesleri duyup çatıya koşmuştuk. Kimse neler olduğunu bilmiyordu. Kimileri bunun devrim karşıtları tarafından düzenlenen bir saldırı olduğunu söylediler; kimileriyse darbe olduğuna inanıyorlardı. Çocuklar için endişelendiğimden eve koştum.

O günden itibaren, bu çatışma hayatımızı daha da karmaşık bir hale getirdi. Gece karartmaları, çeşitli ürünlerde yaşanan kıtlıklar, hava soğumaya başlarken ve evde bir bebeğim varken benzin ve diğer yakıtların kısıtlı olması, en kötüsü de zihnimdeki kâbus gibi savaş görüntüleri hep moralimi bozuyordu.

Geceleri çocukların odasındaki pencereyi siyah bir kumaşla örtüyordum. Elektrikler kesildiğinde ve aralıklı hava saldırıları başladığında mum ışığında oturup, korku içinde dışarıdan gelen sesleri dinliyorduk. Hamit'in evde olması bizi çok rahatlatırdı ama bütün kritik zamanlarda asla yanımızda olmadığı gibi, bu sefer de yoktu. Nerede olduğunu bilmiyordum ama artık onun için korkacak mecalim kalmamıştı.

Petrolün kıtlığı ve karneyle satılır hale gelmesi toplu taşımayı büsbütün sekteye uğrattı. Pervin Hanım çoğu zaman sabahları evimize gelmek için bir taksi ya da otobüs bulmakta zorlanıyor ve yolun bir kısmını yürümek zorunda kalıyordu.

Bir gün Pervin Hanım geç kalınca işe her zamankinden geç bir saatte gittim. Binaya adımımı atar atmaz, anormal bir şeylerin olduğunu fark ettim. Kapıdaki nöbetçi bana sırtını çevirdi. Bana selam vermediği gibi, kendisine merhaba deyince cevap da vermedi. Dairenin nöbetçi kulübesinde oturan şoförlerinden birkaçı başlarını uzatıp bana baktılar. Koridorda yürürken, yanımdan geçen herkes çabucak başını çevirip beni görmezden geldi. Ofisime girince donup kaldım. Odanın altı üstüne getirilmişti. Bütün çekmecelerin içleri masamın üstüne boşaltılmış ve her yere kâğıtlar saçılmıştı. Dizlerim titremeye başladı. Korku, öfke ve aşağılanmışlık hissi içimi yakıp kavuruyordu.

Zargar Bey'in sesi beni kendime getirdi. "Affedersiniz, Sadıki Hanım," dedi. "Lütfen, ofisime gelir misiniz?"

Sessiz ve şaşkın bir halde, bir robot gibi peşinden gittim. Zargar Bey oturmamı söyledi. Bir sandalyeye çöktüm. Bir süre konuştu fakat söylediklerinin tek kelimesini bile duymadım. Sonra bana bir mektup uzattı. Mektubu elinden alıp bunun ne olduğunu sordum. "Merkez ofisin İmha Komitesi'nden geliyor," dedi. "Sanıyorum ki... mektupta işinize son verildiği yazıyor..."

Zargar Bey'e bakakaldım. Dökemediğim yaşlar gözlerimi yakıyordu ve aklımdan binlerce düşünce geçiyordu.

"Neden?" diye sordum boğulur gibi çıkan bir sesle.

"Komünist eğilimlere sahip olmakla ve devrim karşıtı grupların üyesi olup bunların reklamını yapmakla suçlanmışsınız," dedi Zargar Bey.

"Ancak ben hiçbir siyasi eğilime sahip değilim ve hiçbir grubun reklamını yapmadım! Neredeyse bir yıldır izindeydim."

"Şey, kocanız yüzünden..."

"İyi ama onun faaliyetlerinin benimle ne ilgisi var? Binlerce kez kocamın inançlarını paylaşmadığımı söyledim. Onun kabahatleri yüzünden ben suçlanmamalıyım."

"Bu doğru," dedi Zargar Bey. "Tabii ki her zaman suçlamalara itiraz edebilirsiniz fakat ellerinde kanıt olduğunu ve birçok kişinin bu yönde tanıklık ettiğini iddia ediyorlar."

"Ne kanıtı? İnsanlar neye tanıklık etmişler? Ne yapmışım ki?"

"Dediklerine göre 1979 yılının Şubat ayında, kocanızı komünist ideolojisini tanıtması için işyerine getirmişsiniz; bir soru cevap oturumu düzenlemişsiniz ve devrim karşıtı gazeteler dağıtmışsınız."

"Kocam beni almaya gelmişti. Arkadaşlar onu zorla içeri sürüklediler!"

"Biliyorum, biliyorum. Hatırlıyorum. Yalnızca sizi iddialarından haberdar ediyorum ki kararlarına resmi olarak itiraz edebilesiniz. Ama dürüst olmam gerekirse, bence hem siz hem de kocanız tehlikedesiniz. Sahi, o nerede?"

"Bilmiyorum. Bir haftadır yok ve ondan haber almadım."

Yorgun ve güçsüz bir halde, eşyalarımı toplamak üzere ofisime gittim. Gözlerimde yaşlar birikiyordu ama akmalarına izin vermiyordum. Hasımlarımın üzüntüme tanık olmalarını istemiyordum. Bizim katın hademesi Abbas-Ali elinde bir çay tepsisiyle ofisime sıvıştı. Sanki yasak bölgeye ayak basmış gibi davranıyordu. Birkaç saniyeliğine, üzgün bir şekilde bana ve odaya baktıktan sonra, "Sadıki Hanım, ne kadar üzgünüm bilemezsiniz. Ço-

cuklarımın hayatı üstüne yemin ederim ki sizin aleyhinize hiçbir şey söylemedim. Herkes çok üzgün," dedi.

Acı acı gülüp, "Evet, bunu davranışlarından ve yalan beyanlarından anlayabiliyorum. Birlikte yedi yıl geçirdiğim insanlar bana öyle ustaca komplo kurmuşlar ki artık kimse yüzüme bile bakmıyor," diye cevap verdim.

"Hayır, Sadıki Hanım, bu doğru değil. Hepsi çok korkuyor. Arkadaşlarınız Sedati ve Kenani Hanım'a ne düzmece suçlamalar yönelttiklerini bilemezsiniz. Onların da işten atılacakları konuşuluyor."

"Durumun bu kadar kötü olduğunu sanmıyorum," dedim. "Abartıyorsunuz. Hem işten atılsalar bile, bu benimle arkadaşlık ettikleri için olmayacak. Tüm bunlar eski kinlerin ve kıskançlıkların bir sonucu."

İçindeki eşyalar nedeniyle iyiden iyiye şişen el çantamı ve kişisel belgelerimi içeren dosyamı alarak çıkmaya hazırlandım.

"Hanımım, Allah aşkına beni suçlamayın," diye yalvardı Abbas-Ali. "Bağışlayın beni."

Öğlene kadar sokaklarda dolaştım. Aşağılanmışlığın ve öfkenin yerini gitgide gelecekle, Hamit'le, çocuklarla ve parayla ilgili kaygılar almaya başladı. Enflasyon böyle endişe verici bir hızla yükselmeye devam ederken, bir maaşım olmadan ne yapacaktım? Son iki aydır matbaa hiç para getirmiyordu ve babası Hamit'e vereceği parayı denkleştirememişti.

Başım çatlayacak gibi ağrırken, eve gitmek için mücadele veriyordum.

Pervin Hanım şaşırarak, "Bu kadar erken bir saatte evde ne işin var?" diye sordu. "Üstelik bu sabah da işe geç gittin. Böyle giderse seni kovarlar!"

"Kovdular zaten!

"Ne? Ciddi misin? Allah canımı alsın inşallah! Bu sabah benim yüzümden geç kaldın."

"Hayır," dedim. "İnsanları geç kaldıkları, çalışmadıkları, diğerlerini rahatsız ettikleri, beceriksiz, hırsız, çapkın, hafifmeşrep, ikiyüzlü veya aptal oldukları için kovmuyorlar. Benim gibileri kovuyorlar; eşek gibi çalışan, işini bilen ve çocuklarının masraflarını karşılaması gereken birini. Ben lekeliydim. Daire arınıp aklansın diye beni kovmak zorunda kaldılar."

Birkaç gün boyunca kendimi iyi hissetmedim. Şiddetli bir baş ağrım vardı ve Pervin Hanım'ın verdiği Novalgin sayesinde yalnızca birkaç saat uyuyabildim. Hamit Kürdistan seyahatinden dönmüştü ama eve sadece birkaç kez uğradı. Yapacak bir sürü işi olduğunu söyleyip geceleri matbaada kaldı. Ona işten atıldığımı söylemeye bile fırsatım olmadı.

Hamit ve örgütü hakkında duyduğum haberler giderek kaygı verici bir hal alıyordu ve korkularım her geçen gün derinleşiyordu. Derken, bir kez yaşadığım kâbus tekrarlandı.

Gecenin ortasında devlet güçleri evi bastılar. Aralarındaki konuşmalardan matbaanın da aynı anda basıldığını, Hamit ve yanındakilerin tutuklandıklarını anladım.

Aynı hakaretleri, korkuyu ve nefreti bir kez daha yaşıyordum; sanki eski ve korkunç bir filmi ikinci kez izlemeye zorlanıyordum. Anısı hâlâ tiksintiyle ürpermeme neden olan, her yeri didik didik eden o gözler ve eller yine hayatımın en mahrem köşelerine giriyor, yıllar önceki ürpertinin ve savunmasızlığın aynısını hissediyordum. Ancak bu sefer, Siyamak'ın öfkesi yalnızca gözlerinde değildi. Artık on beş yaşında asabi bir delikanlıydı, öfke doluydu ve nefretini ansızın sözlü ya da fiziksel biçimde dile getirmesinden korkuyordum. Elini tutuyor, fısıldayarak sakin olması, hiçbir şey söylememesi, durumu daha da zora sokmaması için yalvarıyordum. Beti benzi atmış olan Mesut ise olan biteni izliyor, kucağında tuttuğu Şirin'i susturmak için hiçbir çaba göstermiyordu.

Her şeye sil baştan başlamıştık. Ertesi sabah erkenden Mansure'yi arayıp olanları babasına olabildiğince sakin bir biçimde anlatmasını istedim. Hamit'in anne babasının böylesine büyük

bir eziyeti ikinci kez kaldıracak güçleri var mıydı? Bir saat sonra Hamit'in babası aradı. Kederli sesini duyunca yüreğim sızladı.

"Baba," dedim, "yine en başa döndük ama nereden başlayacağımı bilmiyorum. Hamit'in izini bulabilecek birini tanıyor musun?"

"Bilmiyorum," dedi. "Bakayım birilerini bulabilecek miyim?"

Ev darmadağındı; hepimiz aşırı gergin ve sinirliydik. Siyamak bir aslan gibi kükrüyor, duvarları ve kapıları yumruklayıp tekmeliyor, dağa taşa sövüp sayıyordu. Mesut divanın arkasında uyuyormuş gibi numara yapıyordu. Ağladığını biliyordum ve mahremiyetini bozmak istemiyordum. Genellikle keyifli bir çocuk olan Şirin de ortamdaki gerginlikten etkilenmişti ve durmadan ağlıyordu. Bense sarsılmış ve şaşkın bir halde, aklımdaki korkunç düşünceleri uzaklaştırmaya çalışıyordum.

Bir yandan Hamit'e küfrediyor ve hayatımızı tekrar darmadağın ettiği için onu suçluyordum; diğer yandan kendi kendime, mahkûmlara işkence edilmesi hâlâ geçerli bir uygulama mı, diye soruyordum. Hamit'in ne durumda olduğunu merak ediyordum. Hamit mahkûmlara en kötü acıyı ilk kırk sekiz saatte yaşattıklarını söylerdi. Buna dayanabilir miydi? Ayakları daha yeni yeni normal görünümüne kavuşmaya başlamıştı. Acaba tam olarak neyle suçlanıyordu? Devrim Mahkemesi'nde yargılanmak zorunda mı kalacaktı?

Çığlık atmak istiyordum. Yalnız kalmaya ihtiyacım olduğu için yatak odama gidip kapıyı kapattım. Çocukların seslerini duymamak için ellerimle kulaklarımı örterek gözyaşlarımın akmasına izin verdim. Aynadaki yansımamı gördüm. Solgun görünüyordum; dehşete kapılmış, çaresiz ve yolumu kaybetmiş bir halim vardı. Şimdi ne yapacaktım? Ne yapabilirdim ki? Kaçıp kurtulmak istedim. Çocuklarım olmasaydı, kendimi çoktan dağlara ve çöllere vurup ortadan kaybolurdum ama onları nasıl ortada bırakırdım? Gemisi batmakta olan ve yolcularının umut dolu gözlerle baktıkları bir kaptana benziyordum. Oysa ben ge-

mimden daha kötü durumdaydım. Beni kurtaracak, uzaklara götürecek bir filikaya ihtiyacım vardı. Artık bu sorumluluğun yükünü omuzlarımda taşıyacak gücüm kalmamıştı.

Şirin'in giderek yükselen ağlama sesi, kahredici çığlıklara dönüşüyordu. İçgüdüsel olarak ayağa kalkıp gözyaşlarımı sildim. Başka seçeneğim yoktu. Çocukların bana ihtiyacı vardı. Fırtınaya yakalanan bu geminin benden başka kaptanı yoktu.

Telefonun ahizesini kaldırıp Pervin Hanım'ı aradım. Ona çabucak olanları anlattıktan sonra evden çıkmamasını, Şirin'i oraya getireceğimi söyledim. Telefonu kapatırken Pervin Hanım hâlâ çaresizlik içinde feryat ediyordu. Şirin nihayet Mesut'un kollarında sakinleşmişti. Onun kız kardeşinin ağlamasına dayanamadığını, uyuma numarası yapmayı bırakacağını biliyordum. Siyamak hâlâ mutfak masasının başında oturuyordu. Yüzü kıpkırmızıydı, çenesini ve yumruklarını sıkmıştı; alnında atan şişkin damarları görebiliyordum.

Yanına oturup, "Bak oğlum, bağırmak istiyorsan bağır. İstediğin kadar bağır ve içindekileri dök," dedim.

"Gelip hayatımızı altüst ettiler, babamı tutukladılar; bizse aptal gibi burada oturup her istediklerini yapmalarını izledik," diye haykırdı.

"Tam olarak ne yapmamızı istiyordun? Ne yapabilirdik ki? Onları durdurabilir miydik?"

Siyamak masayı yumruklamaya başladı. Durduğunda ellerinin kenarlarından kan sızıyordu. Sıkıca ellerini tuttum. Bağırarak küfretmeye başladı. Sakinleşene kadar bekledim.

"Biliyor musun Siyamak, sen küçük bir çocukken herkesle kavga edip galeyana gelirdin. Sana sarılırdım ve içindeki bütün öfkeyi akıtana dek beni yumruklayıp tekmelerdin. Bu seni sakinleştirecekse, o zaman gel buraya," dedim.

Ve onu kollarıma aldım. Benden çok daha uzun ve güçlüydü; rahatlıkla geri çekilebilirdi ama bunu yapmadı. Başını omzuma

yaslayıp ağladı. Birkaç dakika sonra da, "Anneciğim, sen çok şanslısın, o kadar sakin ve güçlüsün ki," dedi.

Gülerek, bırak da senin hakkında böyle bir izlenimi olsun, diye düşündüm.

Mesut bizi gözlerinde yaşlarla izliyordu. Şirin kollarında uyuyup kalmıştı. Ona gelmesini işaret edince Şirin'i usulca yatırıp yanıma geldi. Mesut'a da sarıldım ve üçümüz bizi birbirimize bağlayıp güç veren gözyaşlarımızı döktük. Birkaç dakika sonra kendimi geri çekip, "Evet çocuklar, hiç zaman kaybetmemeliyiz. Ağlamanın babanıza yardımı dokunmayacak. Bir plan yapmamız gerek. Hazır mısınız?" dedim.

İkisi de, "Tabii ki!" diye cevap verdi.

"Madem öyle, acele edin ve yanınıza biraz eşya alın. Birkaç gün annemin yanında kalacaksınız ve Pervin Hanım da Şirin'e bakacak."

"Sen ne yapacaksın?" diye sordu Mahmut.

"Babanızın nerede olduğunu bulabilmek için dedenizin evine gideceğim. Belki ondan bir haber alırız. Birçok farklı yere gitmemiz gerek; yüzlerce hükümet komitesi ve askeri şube var."

"Ben de sizinle geleceğim," dedi Siyamak.

"Hayır, sen kardeşlerine göz kulak olmalısın," dedim. "Babandan sonra aileden sen sorumlusun."

Siyamak, "Birincisi, dedemin evine gitmeyeceğim çünkü Ali Dayı'mın karısının keyfi kaçar; benim önümde örtünmek isteyecek, sürekli söylenip şikâyet edecektir. İkincisi, Şirin'e zaten Pervin Hanım bakacak; Mesut da kocaman oldu ve ona göz kulak olmama ihtiyacı yok," diye üsteledi.

Aslında haklıydı ama durumumuzu tam olarak bilmiyordum ve Siyamak'ın genç ve asabi ruhunun karşı karşıya kaldığımız bunca şeyi kaldıramayacağından korkuyordum.

"Bak oğlum," dedim. "Başka görevlerin de var. Yardım bulman gerekiyor. Ali Dayı'na neler olduğunu anlat ve komitelerden herhangi birinde tanıdığı olup olmadığını sor. Kayınbiraderinin

Devrim Muhafızları'na katıldığını duymuştum. Gerekirse gidip onunla konuş; ancak sakın babanı daha zor durumda bırakacak bir şey söyleme."

"Tabii ki söylemem," dedi Siyamak. "Ben çocuk değilim. Ne diyeceğimi biliyorum."

"Güzel. O halde Fati Teyze'nin evine git ve olan biten her şeyi Sadık Ağa'ya anlat. Belki de o bize yardımcı olabilecek birilerini tanıyordur. İstersen onların evinde kalabilirsin. Şimdilik babanın nerede olduğunu bulmamız gerek. Daha sonra başka neler yapman gerektiğini de söyleyeceğim."

Siyamak, "Mahmut Dayı'ma haber vermemi istemiyor musun?" diye sordu. "Biliyorsun, o bize yardım edebilir. Dediklerine göre komitelerden birinin başındaymış."

"Hayır. Son kavgalarından sonra dayının babana yardım etmek için herhangi bir şey yapacağını sanmıyorum. Onu sonraya bırakalım. Seni mümkün olduğunca çabuk gelip görürüm. Yarın okula gitmene de gerek yok. İnşallah cumartesi gününe kadar her şey netleşir."

Ancak hiçbir şey netleşmediği gibi, her şey çok daha belirsiz ve karmaşık bir hal aldı. Hamit'in babasıyla birlikte sonraki iki günü bütün arkadaşlarını ve tanıdıklarını ziyaret ederek geçirdik; fakat bir yararı olmadı. Daha önce nüfuzlu bir konumda olanların çoğu ülkeyi terk etmişlerdi; diğerleriyse ya işlerini kaybetmişlerdi ya da firardalardı. "İşler değişmiş," dedi Hamit'in babası. "Artık kimseyi tanımıyoruz."

Hamit'i kendi başımıza aramaktan başka çaremiz yoktu. Polis teşkilatı ve çeşitli şubelerin amirleri Hamit'in tutuklanmasıyla herhangi bir ilgileri olduğunu reddettiler, konu hakkında hiçbir bilgileri olmadığını iddia ettiler ve bizi çeşitli hükümet komitelerine yönlendirdiler. Komitelerde bize Hamit'in neyle suçlandığını soruyorlardı. Ne diyeceğimizi bilemiyorduk; korku ve endişe içinde bir komünist olmakla suçlandığını düşündüğümü söylüyordum. Kimse bize bir cevap verme sorumluluğu hissetmiyor-

du. Belki de güvenlik önlemleri nedeniyle bize Hamit'in nerede tutulduğunu söylemiyorlardı.

İki gün sonra daha da yorgun bir şekilde, yardım ve destek bulma umuduyla annemin evine gittim. Fati ve çocuklar da oradaydı; endişeli bir şekilde bekliyorlardı.

"En azından arayamaz mıydın?" dedi Siyamak kızgın bir şekilde.

"Hayır canım, arayamazdım. Neler yaşadığımızı bilemezsin. Bin tane yere gittik ve dedenin evine daha dün gece döndük. Bu sabah yedi buçukta başka bir randevumuz daha olduğu için gece mecburen orada kaldım; zaten babaannenizle konuştunuz, değil mi?"

"Evet ama ben senin ve dedemin neler bulduğunuzu öğrenmek istiyorum."

"İyi bir haber aldığımda bunu duyacak ilk insan olduğundan emin olabilirsin. Şimdi gidip eşyalarınızı toplayın; eve dönmemiz gerekiyor."

Sonra Ali'ye dönüp, "Ali, sen ve Mahmut farklı komitelerde yer alan birçok kişi tanıyorsunuz. Hamit'i nereye götürdüklerini öğrenemez misiniz?" dedim.

Ali, "Açık konuşmam gerekirse abla, Mahmut'u unut gitsin. Hamit'in adını bile duymak istemiyor. Bana gelince; etrafta uluorta dolaşıp Hamit'e ne olduğunu soruşturamam. Ne de olsa kocan bir komünist. Bir de bakmışsın ki beni de fişleyip bin tane şeyle suçlamışlar. Yine de dolaylı yoldan nerede olduğunu araştırırım," diye cevap verdi.

Hayal kırıklığına uğrayarak ona bir şeyler söylemek istedim ama kendime hakim oldum. Her şeye rağmen Ali'ye ihtiyacım vardı.

"Sadık birkaç kişiyle irtibata geçecek," dedi Fati. "Kendine böyle eziyet etme. Yapabileceğin hiçbir şey yok. Hem neden eve dönmek istiyorsun?"

"Gitmem lazım," dedim. "Evin ne halde olduğuna inanamazsın. Etrafı toplamam gerek. Hem oğlanların da cumartesi okula dönmeleri gerek."

"Bari Şirin'i bize bırak," diye devam etti Fati. "Madem sağa sola gitmek istiyorsun, sana ayak bağı olur, seni işinden alıkoyar. Firuze'nin onu ne kadar sevdiğini ve onunla oyuncak bir bebekmiş gibi oynadığını biliyorsun."

Firuze beş yaşındaydı ve bir çiçek kadar güzel ve sevimliydi; ancak Fati ikinci çocuğuna dört aylık hamileydi.

"Olmaz, canım," dedim. "Bu durumda bir bebeğe bakamazsın. Hem çocuklar yanımdayken daha rahatım. Keşke Pervin Hanım benimle..."

Son iki gün boyunca Şirin'e büyük bir şefkatle bakan ve onu eve götürmek istediğimi kederli bir biçimde dinleyen Pervin Hanım hemen atılıp, "Tabii ki seninle gelirim!" dedi.

"Yapmanız gereken işler yok mu?" diye sordum. "Emrivaki yapmak istemem."

"Ne işi? Allah'a şükür, kocam ve peşime kuyruk olan kimse yok. Zaten bugünlerde kimse elbise diktirmek de istemiyor. Gelip işler yoluna girene kadar bir hafta seninle kalırım," dedi.

"Pervin Hanım, sizi seviyorum! Siz olmasaydınız ne yapardım ben? Bunca iyiliğinizin karşılığını nasıl ödeyeceğim?"

Cuma gününün tamamını evi toplayarak geçirdik.

"Evi ilk defa yağmaladıklarında babam –huzur içinde yatsın– bana yardım edecek birkaç kişi göndermişti," dedim Pervin Hanım'a. "Bakın, şimdi ne kadar yalnız ve sahipsizim. Babamı çok özlüyorum ve ona fena halde ihtiyacım var."

Bunları söylerken sesim titredi ve bizi izlediğini fark etmediğim Mesut yanıma koşarak elimi tutarken, "Fakat biz yanındayız! Sana yardım ederiz. Allah aşkına, üzülme!" dedi.

Mesut'un güzel saçlarını karıştırıp sevecen gözlerine bakarak, "Biliyorum, canım. Sen yanımda olduğun sürece üzülmem," dedim.

Bu sefer yağmacılar Bibi'nin odalarına ve neredeyse bomboş olan kilere dokunmamışlardı. Bu yüzden işimiz üst kattaki odalarla sınırlıydı ve akşamüstüne doğru hepsi az çok düzene gir-

mişti; en azından ev artık derli toplu görünüyordu. Çocukları banyoya gönderdim, kaçırdıkları ödevlerini yapmaya zorladım ve ertesi gün okula gitmek üzere hazırlanmalarını istedim. Ancak Siyamak huzursuzdu. Ödevini yapmak istemiyor, beni sinirlendirip duruyordu. Kendini rahatsız hissetmesi için haklı sebepleri olduğunu biliyordum fakat benim de sabrım bir yere kadardı.

Sonunda oğlanları karşıma oturttum ve sertçe uyardım: "Ne kadar çok işim olduğunu ve nelerle uğraştığımı görüyorsunuz; ne çok derdim ve kaygım olduğunu, aynı anda ne çok şeyi idare ettiğimi biliyorsunuz. Sizce daha ne kadar enerjim kalmış olabilir? Bana yardım etmezseniz ve sorunlarıma yalnızca yenilerini eklerseniz, yığılıp kalacağım. Bana en iyi şekilde ödevlerinizi yaparak yardım edebilirsiniz; böylece sorunlarımdan biri eksilmiş olur. Bana yardım edecek misiniz, etmeyecek misiniz?"

Mesut içtenlikle, Siyamak ise kem küm ederek söz verdi. Cumartesi günü yine birkaç hükümet komitesine gittim. Hamit'in babası birkaç yıl yaşlanmış gibi duruyordu; kederinin ağırlığı altında gözle görülür bir şekilde eziliyordu. Onun için üzülüyordum ve peşimden her yere gelmesini istemiyordum.

O gün etrafta koşuşturmam hiçbir sonuç vermedi. Kimse bana net bir cevap vermiyordu. Yardım istemek için Mahmut'a gitmekten başka çarem olmadığını anlamıştım. Onunla telefonda daha rahat konuşabilirdim ama Mahmut'un ailesindeki herkese, ben arayacak olursam evde olmadığını söylemelerini tembih ettiğini biliyordum. İsteksizce oturdukları sokağa gittikten sonra Mahmut'un eve gelip içeri girdiğini görene kadar köşede bekledim. Zili çalıp içeri girdim. İhtiram-Saadet beni soğuk bir şekilde karşıladı. Gulam- Ali ise beni bahçede görüp neşeyle, "Merhaba!" dedi. Fakat birdenbire benimle selamlaşmaması gerektiğini hatırlayarak kaşlarını çatıp uzaklaştı.

"Ee, eminim buraya benim hatırımı sormaya gelmedin," dedi İhtiram-Saadet. "Eğer Mahmut'u görmeye geldiysen kendisi evde değil ve eminim bu gece de dönmez."

"Gidip ona buraya gelmesini söyle," dedim. "Evde olduğunu biliyorum ve onunla konuşmak istiyorum. İçeri girdiğini gördüm."

"Ne?" dedi İhtiram-Saadet şaşırmış gibi yaparak. "Ne zaman geldi? Ben görmedim."

"Belli ki evinde neler olup bittiğinden haberin yok," diye cevap verdim. "Ona sadece iki dakikasını alacağımı söyle."

İhtiram-Saadet suratını asıp, çadorunu vücuduna sardı ve homurdanarak uzaklaştı. Aslında ona kızmıyordum; yalnızca Mahmut'un emirlerini yerine getirdiğini biliyordum. Birkaç dakika sonra döndüğünde, "Mahmut namaz kılıyor ve namazlarının ne kadar uzun sürdüğünü biliyorsun," dedi.

"Önemli değil," dedim. "Beklerim. Gerekirse sabaha kadar beklerim."

Bir süre sonra Mahmut nihayet memnuniyetsiz bir şekilde yanıma gelip yarım ağızla bana selam verdi. Vücudumun her zerresi, o evde bulunmaktan nefret ediyordu. Boğulur gibi bir sesle, "Mahmut, sen benim büyük ağabeyimsin. Senden başka kimsem yok. Babam beni sana emanet etti. Çocuklarının sevgisi hürmetine, çocuklarımı yetim bırakma. Bana yardım et," dedim.

Mahmut, "Bu işin benimle hiçbir ilgisi yok," diye homurdandı. "Hamit'in akıbeti bana bağlı değil."

"İhtiram-Saadet'in amcası, Devrim Mahkemesi'nde ve hükümet komitelerinde oldukça büyük bir nüfuza sahipmiş. Yalnızca bir görüşme ayarla. Tek istediğim Hamit'in nerede ve hangi durumda olduğunu öğrenmek. Sadece beni İhtiram'ın amcasına götür."

"Sahi mi! Gidip o ateistin akrabası olduğumu söylememi mi istiyorsun? Lütfen, onu temize çıkarın, mı diyeceğim? Olmaz canım, ben namusumu ve şerefimi sokakta bulmadım; itibarımdan bu kadar kolay vazgeçemem."

"Hiçbir şey söylemene gerek yok," diye yalvardım. "Onunla kendim konuşurum. Hamit'i serbest bırakmalarını ya da affet-

melerini istemeyeceğim. Onu müebbet hapse bile mahkûm edebilirler. Sadece işkence görmesini ve idam edilmesini istemiyorum," dedim ve gözyaşlarına boğuldum.

Mahmut yüzünde zafer kazanmış gibi bir ifadeyle ve pişmiş kelle gibi sırıtarak başını iki yana sallayıp, "Başın derde girince bizi hatırlaman ne güzel. Şimdiye kadar mollalar kötüydü, muhafazakârlar kötüydü, Allah ve peygamber yoktu. Doğru, değil mi?" dedi.

"Kes şunu, ağabey," dedim. "Ne zaman Allah ve peygamber yok dedim ki? Bugüne kadar tek bir namazı bile kaçırmadım. Hem mollaların çoğu senin gibilerden çok daha açık fikirli ve aydın kişiler. Kayınbiraderin bir devrimci ve siyasi mahkûm olarak hapiste işkence gördüğü için her yerde övünen sen değil miydin? Ne olursa olsun, o benim çocuklarımın babası; nerede ve ne durumda olduğunu bilmeye hakkım yok mu? Çocuklarının hatırı için bana yardım et."

"Ayağa kalk, kardeşim. Ayağa kalk ve kendini topla," dedi Mahmut. "Bu kadar basit mi sanıyorsun? Kocan, Allah'a ve İslam'a karşı bir devrimin başını çekti ve ekselansları istediği her haltı yiyip ülkeyi ve inancımızı mahvedebilsin diye herkesin kendisini yalnız bırakmasını istiyor, öyle mi? Hadi dürüst olalım; kocan başta olsaydı, herhangi birimizi sağ bırakır mıydı? Çocuklarını seviyorsan, doğruyu söylersin. Ee? Neden birdenbire sustun? Hayır canım, sen bütün bu olanları yanlış yorumluyorsun. Allah, o adamın kanını dökmeyi caiz kılmış. Ben bütün hayatımı İslam'a adamışken, sen kalkıp Hacı Ağa'ya gitmemi ve onu Allah'a sırt çeviren inançsız bir adamın hatırı için suç işlemeye zorlamamı bekliyorsun, ha? Hayır, asla böyle bir şey yapmayacağım; zaten Hacı Ağa da Allah'ın düşmanının cezalandırılmamasını onaylamaz. Bütün dünya kendisine yalvarsa bile yine de doğru olanı yapar.

Hâlâ Şah Dönemi'nde olduğumuzu ve o adamı birkaç kişiyi araya sokarak kurtarabileceğini mi sanıyorsun? Hayır, canım.

Artık doğrunun ve dürüstlüğün, inancın ve affetme gücünü elinde bulunduranların dönemi başladı."

Sanki kafama bir çekiçle vuruluyormuş gibi hissettim; gözlerim yanıyor, öfkeden kuduruyordum. Mahmut'u görmeye gittiğim için kendime küfrettim. Neden Allah hakkında hiçbir şey bilmeyen bu riyakârdan yardım istemiştim ki? Çenemi sıkarak çadoruma sarındım ve Mahmut'un karşısında durup, "Söyle hadi, söylesene! 'Onu ihtiyacım olduğunda tepe tepe kullandım ama artık bir işime yaramıyor, bir ortağa ihtiyacım yok, karnımı tıka basa doldururken yalnız olmak istiyorum' de. Seni embesil! Allah senin gibi kulları olduğunu gördükçe kahroluyordur!" diye bağırdım.

Küfrederek Mahmut'un evinden çıktım. Vücudumun her zerresi titriyordu.

Hamit'in Evin Hapishanesi'nde olduğunu öğrenmemiz iki hafta sürdü. Her gün çadorumu giyip, Hamit'in anne babasıyla veya tek başıma oraya gidiyor, güvenilir bir bilgi verebilecek hapishane yetkililerini veya bir başkasını bulmaya çalışıyordum. Hamit'in suçuna itiraz edilemiyordu. Ellerinde Hamit'e ait o kadar çok fotoğraf, konuşma ve makale vardı ki hiçbir şeyi inkâr edemezdik. Yargılanıp yargılanmayacağını, yargılanacaksa duruşmanın ne zaman yapılacağını bile bilmiyordum.

Hamit'in tutuklanmasından yalnızca bir buçuk ay sonra, hapishane ziyaretlerimizden biri sırasında Hamit'in babasıyla beni bir odaya soktular.

Hamit'in babasının kulağına, "Galiba sonunda bize ziyaret hakkı tanıdılar," diye fısıldadım. İkimiz de heyecan içinde odada dikilip bekledik. Birkaç dakika sonra, bir gardiyan elinde bir paketle içeri girdi. Paketi masaya koyup, "Bunlar kişisel eşyaları," dedi.

Gardiyana bakakaldım. Ne demek istediğini anlayamadım. Sonra gardiyan, "Siz, Hamit Sultani'nin ailesi değil misiniz?" diye çıkıştı. "Kendisi iki gün önce infaz edildi ve bunlar da eşyaları."

Bir elektrikli tele kapılmışım gibi hissettim. Bütün vücudum titriyordu. Hamit'in babasına baktım. Yüzü kireç gibi bembeyaz olmuştu. Ellerini göğsüne bastırarak bir sandalyeye yığıldı. Yanına gitmek istedim ama bacaklarıma söz geçiremiyordum. Başım dönüyordu, sonrasındaysa hiçbir şey hissetmedim.

Ambulans sireninin sesi beni kendime getirdi. Gözlerimi açtım.

Hamit'in babasını yoğun bakım ünitesine, beni de acil servise götürdüler. Aileme haber vermem gerekiyordu. Fati'nin ve Mansure'nin telefon numaralarını hatırlayıp hemşireye verdim.

Hamit'in babası hastanede kaldı fakat ben o gece taburcu edilerek eve gittim. Çocuklarımın gözlerinin içine bakamıyordum. Ne kadarını bildiklerini, onlara diye diyeceğimi bilmiyordum. Konuşacak, hatta ağlayacak halim bile yoktu. Bana o kadar çok sakinleştirici iğne yapmışlardı ki çok geçmeden karanlık ve dipsiz bir uykuya daldım.

Bu şoku ve hezeyanı atlatmam üç gün sürdü. Hamit'in babasının ölüme karşı verdiği savaşı kaybedip nihayet edebi huzura ve özgürlüğe kavuşması da üç gün sürdü. Sadece, "Ne kadar şanslı. Artık huzura erdi," diyebildim.

Ona dünya üstündeki kimseye etmediğim kadar gıpta ettim.

Babasının ve oğlunun cenaze törenleri birlikte yapıldı ve Hamit için korkmadan, başımıza kötü bir şey gelmesinden çekinmeden yas tutabildik. Oğullarımın üzgün yüzlerini, şiş gözlerini, siyahlara bürünmüş çelimsiz bedenlerini görmek yüreğimi dağlıyordu. Cenaze töreninin büyük bir kısmını Hamit'le geçirdiğim hayata dair anıları, çoğunlukla da Hazar Denizi kıyısında geçirdiğimiz o bir ayda olanları yâd ederek geçirdim. Cenazeye kendi ailemden yalnızca Fati ve annem katıldı.

Yedinci gün duasına kadar kayınvalidemin evinde kaldık. Şirin'in nerede olduğunu bile hatırlayamıyordum. Arada bir Fati'ye soruyordum ama cevabını duymayıp bir saat sonra sorumu tekrarlıyordum.

Hamit'in annesinin durumu çok kötüydü. Fati onun bu ıstıraba dayanamayacağını söylüyordu. Durmadan konuşuyordu ve söylediği her kelime herkesi ağlatıyordu. Bu kadar çok konuşabilmesi beni şaşırtıyordu. Ben bir trajediyle karşı karşıya kaldığımda daima sessizleşip karanlık düşüncelere gömülüyor, oturup sabit bir noktaya bakıyordum. Kayınvalidem bazen oğullarıma sarılıp babaları gibi koktuklarını söylüyordu. Bazen de onları ittirip, "Hamit olmadan onları neyleyim ki?" diye haykırıyordu. Ara sıra kocası için ağlıyor, "Murtaza Ağa burada olsaydı buna katlanabilirdim," diye inliyordu; sonra da kocası öldüğü ve bu trajediye şahit olmadığı için Allah'a şükrediyordu.

Oğullarımın acı çektiklerini ve bu ortamın onları çok geçmeden yaralayacağını biliyordum. Fati'nin kocası Sadık Ağa'dan onları götürmesini rica ettim. Siyamak evi terk etmeye hazırdı; fakat Mesut bana yapışıp, "Gidersek çok ağlarsın ve sana kötü bir şey olur diye korkuyorum," dedi. Ona kendime mukayyet olacağıma ve bana kötü bir şey olmayacağına dair söz verdim. Çocuklar gidince, kalbimdeki ağırlığın kalktığını hissettim. Onların varlığında akmasına izin vermediğim gözyaşlarım sel oldu ve göğsüme hapsolan nefesim birdenbire hıçkırıklar eşliğinde dışarı çıkmaya başladı.

Eve döndüğümde artık yas tutamayacağımı ve daha fazla zaman kaybedemeyeceğimi biliyordum. Uzun bir matem dönemi yaşamama izin vermeyecek kadar büyük sorunlarım vardı. Hayatım darmadağın olmuştu, çocuklarım derslerinden geri kalmışlardı, final sınavları yaklaşıyordu ve en önemlisi de artık bir işim, herhangi bir gelir kaynağım yoktu. Son birkaç ayı Hamit'in babasının yardımıyla atlatmıştık ve şimdi o da gitmişti. Bir şeyler düşünmeliydim. Bir iş bulmam gerekiyordu.

Aklım başka sorunlar yüzünden de karmakarışıktı. Bir gün kayınvalidemin evindeyken, Hamit'in halasının ve yengesinin dinlendiğim odada sessizce konuştuklarını duydum. Hamit'in

dedesinin oturduğumuz evi bütün çocuklarına miras bıraktığını işte o zaman öğrendim. Hamit'in amcaları ve halaları, annelerine ve onun masraflarını karşılayıp ona bakan kayınpederime duydukları saygıdan ötürü, ev üstünde kendilerinin de hakları olduğunu hiç gündeme getirmemişlerdi. Ancak artık Bibi ve ağabeyleri öldüğüne göre, miras üstünde hak iddia etmemeleri için hiçbir sebepleri kalmamıştı. Birkaç gün sonra, Hamit'in kayınbiraderleri birbirleriyle konuşurlarken de oradaydım. Münire'nin kocası, "Kanunlara göre, oğul babasından önce öldüğü için, ailesinin miras üstünde hiçbir hakkı yok. İstediğinize sorabilirsiniz..." diyordu. Bütün bu karmaşa arasında hayatımı ilgilendiren konuşmaları duymam tuhaftı.

Söylenenlere aldırmamaya çalışsam da sezdiğim tehlike, yas dönemini tahminimden daha çabuk atlatmama neden oldu ve Hamit'i kaybettiğim için duyduğum kederi gölgede bıraktı. Şiddetli kaygılar, karanlık ve yalnız gecelerime damgasını vurdu. Uyuyamıyor, yerimde duramıyordum. Evin içinde dolaşıp duruyordum ve bazen de deli bir kadın gibi kendi kendime konuşuyordum. Bir işim olmadan, Hamit olmadan, babası olmadan, herhangi bir miras devralmadan ve alnımda beni idam edilen bir komünistin dul karısı olarak mimleyen damga varken, çocuklarımı bu fırtınalı denizden nasıl kurtarıp onları düzlüğe ulaştıracaktım?

İçimden, 'Babacığım neredesin? Tahmininin doğru çıktığını görüyor musun? Kızın dünyada yapayalnız ve sahipsiz kaldı. Ah, sana ne kadar ihtiyacım var bir bilsen!' diye geçiriyordum.

Bir gece geç saatte yine evin içinde uyurgezer gibi dolanırken, telefonun zili sıçramama neden oldu. O saatte birinin bizi aramasına şaşırarak telefona cevap verdim. Uzaklardan gelen bir ses, "Masum, sen misin? Ah, canım benim. Duyduğum doğru mu? Hamit öldü mü?" diye sordu.

Yanaklarımdan yaşlar süzülmeye başlarken, "Pervane? Neredesin? Nasıl öğrendin?" diye cevap verdim.

"Demek doğru, ha? Bu gece dinlediğim İran radyo kanallarından birinde duydum."

"Evet, doğru," dedim. "Hem Hamit hem de babası öldü."

"Ne? Babası neden öldü?"

"Kalp krizi geçirdi," diye açıkladım. "Kederinden öldü."

"Ah, canım, çok yalnız olmalısın. Ağabeylerin sana yardım ediyorlar mı?"

"Lütfen! Benim için kıllarını bile kıpırdatmıyorlar. Cenazeye gelmediler ve kuru bir baş sağlığını bile çok gördüler."

"Eh, en azından bir işin var ve kimsenin desteğine ihtiyacın yok."

"Ne işi? Ben tasfiye edildim."

"Ne demek istiyorsun? Tasfiye edilmek de ne demek?"

"İşten kovuldum demek."

"Ama neden? Peki ne yapacaksın... hem de iki çocukla?"

"Üç."

"Üç mü? Ne zaman doğdu? Konuşmayalı ne kadar zaman oldu?"

"Uzun zaman oldu... iki buçuk yıl. Kızım şimdi on sekiz aylık."

"Allah bütün yaptıklarını ödetir inşallah," dedi Pervane. "Onları nasıl desteklediğini hatırlıyor musun? Bizim kibirli ve ahlaksız olduğumuzu, insanları dolandırdığımızı, hainlik yaptığımızı, ülkedeki dengelerin değişmesi, insanların haklarını ve meşru şekilde sahip olduklarını geri almaları gerektiğini söylüyordun. Şimdi şu haline bak! Paraya veya yardıma ihtiyacın varsa, lütfen söyle. Tamam mı?"

Üzüntüden ve gözyaşlarım yüzünden nefesim kesilir gibi oldu. "Ne oldu?" dedi Pervane. "Neden sustun? Bir şeyler söyle."

Birdenbire aklıma bir mısra gelince, "Düşmanın sataşmasından korktuğum yok; yeter ki bir arkadaşın merhametine layık olmayayım," dedim.

Pervane birkaç saniye boyunca sessiz kaldı. Sonra, "Üzgünüm, Masum. Bağışla beni. Yemin ederim ki elimde değil. Beni

bilirsin; hiçbir şeyi içimde tutamam. Senin için çok fazla üzüldüm ve ne diyeceğimi bilemedim. İstediğini elde ettiğini, mutlu bir yaşam sürdüğünü sanıyordum. Böyle olacağını hiç düşünmemiştim. Seni ne kadar çok sevdiğimi biliyorsun. Bana kız kardeşimden daha yakınsın. Birbirimize göz kulak olmazsak bize kim bakacak? Çocuklarının hayatı üstüne yemin et; bir şeye ihtiyacın olursa bana söyleyeceksin," dedi.

"Teşekkür ederim, söylerim tabii," diye yanıtladım. "Sadece sesini duymak bile çok iyi geldi. Şimdilik her şeyden çok özgüvene ihtiyacım var ve sesin bana bunu aşılıyor. Tek istediğim irtibatta olmak."

Yapabileceğim farklı işleri düşününce aklıma tekrar dikiş dikmek geldi. Oldum olası nefret ettiğim bu iş, görünüşe göre kaderimin bir parçası haline gelmişti. Pervin Hanım bana yardım etmeye söz verdi ama doğru dürüst müşterisi kalmamıştı. Hiçbir devlet dairesinin beni işe almayacağını biliyordum. Özel şirketlerin işe alım komiteleri ve devletle ya da devlet adına çalışan kuruluşlar da bana asla potansiyel bir eleman gözüyle bakmazlardı. Küçük özel şirketlerde iş aramaya başladım ama bunun da bir yararı olmadı. Ekonomi kötü durumdaydı ve kimse yeni eleman almıyordu. Turşu ve reçel yapıp bunları bakkallara satmayı veya sipariş üstüne pastalar, çörekler ya da başka yemekler yapmayı bile düşündüm. Peki ama bunu nasıl başaracaktım? Bu konuda hiç deneyimim yoktu.

O sıralarda, bir gün Zargar Bey aradı. Her zamanki tavrının aksine, sesi endişeli gibi geliyordu. Hamit'in öldüğünü yeni duymuştu. Bana başsağlığı diledi ve birkaç eski iş arkadaşımla ziyarete gelip gelemeyeceklerini sordu. Ertesi gün, Zargar Bey beş eski iş arkadaşımla evimize geldi. Onları görmek acılarımı depreştirdi ve ağlamaya başladım. Kadınlar benimle ağladılar. Zargar Bey kıpkırmızı olmuştu; dudakları titriyordu ve bize bakmamaya çalışıyordu. Biz sakinleşince, "Beni dün kim arayıp olanlardan duyduğu üzüntüyü dile getirdi, biliyor musunuz?" dedi.

"Hayır! Kim?" diye sordum.

"Şirzadi Bey. Amerika'dan aradı. Aslına bakarsanız, haberleri ondan aldım."

"Yani hâlâ orada mı yaşıyor?" diye sordum. "Devrimden sonra döneceğini düşünmüştüm."

"Dönmüştü zaten. Halini görseniz inanamazsınız. Hiç bu kadar heyecanlı ve mutlu birini görmemiştim. Gençleşmiş gibi görünüyordu."

"O zaman neden tekrar gitmek zorunda kaldı?"

"Bilmiyorum. 'Neden gidiyorsun? Hayalin gerçekleşti,' dedim. Yalnızca, 'Hayatımın hayali meğerse bir yanılgıdan başka bir şey değilmiş: umudun ölümü ya da ölmeyi ummak,' diye cevap vermekle yetindi."

"Onun devlet dairesinde kalmasını sağlamalıydınız," dedim.

"Boş versenize!" dedi Zargar Bey. "Benden bile kurtulmaya çalışıyorlar."

Molavi Hanım, "Duymadın mı?" diye sordu. "Zargar Bey'in aleyhine dava açtılar."

"Ne davası?" diye sordum. "Ne yaptınız ki?"

Zargar Bey, "Sizin yaptığını yaptım," diye açıkladı.

"Fakat olanların hiçbirini size mâl edemezler!"

"Neden olmasın ki?" dedi Muhammedi Bey. "Zargar Bey'i eski rejim zamanında zenginleşen, kibirli ve yozlaşmış bir dolandırıcı olarak görüyorlar!"

Bunun üstüne herkes güldü.

"Ne kadar kibarsınız," dedi Zargar Bey.

İçimden gülmek geldi. Şah yönetimi altında zenginleşenlerden biri olma suçlaması gitgide bir iltifat haline gelmeye başlıyordu.

Zargar Bey, "Amcam başarılı bir avukat olduğundan, ben de yurtdışında okuduğum ve yabancı bir karım olduğu için beni bir süre taciz ettiler. Devlet dairesinin müdürünün beni görmeye dayanamadığını hatırlıyorsundur. Fırsattan istifade benden kurtul-

maya çalıştı ama planı işe yaramadı," diye açıkladı. Sonra da, "Ee, söyleyin bakalım, bugünlerde neler yapıyorsunuz?" diye sordu.

"Hiçbir şey! Hiç param yok ve umutsuzca iş arıyorum," dedim.

O gecenin devamında Zargar Bey telefon edip, "Diğerlerinin yanında bu konuyu açmak istemedim ama gerçekten işe ihtiyacınız varsa, geçici bir şeyler ayarlayabilirim," dedi.

"Tabii ki çalışmam gerekiyor! Ne kadar zor durumdayım bilemezsiniz," diye cevap verdim ve kısaca nasıl çaresiz kaldığımı anlatmaya başladım.

"Şimdilik elimizde düzeltilmesi ve daktilo edilmesi gereken birkaç makale ve kitap var," dedi. "Bir daktilo bulabilirseniz, evde bunların üstünde çalışabilirsiniz. Ücreti fazla olmayabilir ancak çok da az olmaz."

"Galiba Allah sizi koruyucu meleğim olarak tayin etti! Fakat daire adına nasıl çalışabilirim ki? Öğrenirlerse bu sizin felaketiniz olur," dedim.

"Bilmeleri gerekmiyor ki," dedi. "Kontratı farklı bir isimle düzenleriz ve işleri size kendim getiririm. Daireye gitmek zorunda değilsiniz."

"Gerçekten ne diyeceğimi, size nasıl teşekkür edeceğimi bilmiyorum."

"Teşekküre gerek yok. Mükemmel iş çıkarıyorsunuz ve çok az insan Farsçaya sizin kadar hâkim. Sadece bir daktilo bulmaya çalışın. Belgeleri yarın öğleden sonra getiririm."

Sevinçten kendimden geçtim ama daktiloyu nereden bulacaktım? Hamit'in babasının alıştırma yapmam için yıllar önce verdiği daktilo çok eskiydi. Tam o sırada Mansure aradı. Hamit'in kız kardeşleri arasında en yardımsever ve duyarlı olan oydu. Ona Zargar Bey'in teklifinden bahsettim.

"Bahman'a bir sorayım," dedi. "Muhtemelen şirkette sana ödünç verebilecekleri fazladan bir daktiloları vardır."

Telefonu kapattığımda çok rahatladım ve mutlu oldum. Güzel bir gün geçirdiğim için Allah'a şükrettim.

Böylece evden çalışmaya başladım. Belgeleri daktilo ettim, düzelttim ve arada bir dikiş diktim. Pervin Hanım yoldaşım, asistanım, ortağımdı. Şirin'e bakmak veya birlikte dikiş dikmek üzere neredeyse her gün eve geliyordu. Ne kadar para kazanırsa kazansın, benim payımı dikkatlice hesaplıyordu. Ancak bana hak ettiğimden fazlasını verdiğinden emindim.

Pervin Hanım hâlâ güzel ve enerjikti. Ahmet'in ölümünden sonra başka bir arkadaşı olmamasına inanamıyordum. Ne zaman Ahmet'i ansa gözleri hâlâ yaşlarla doluyordu. İnsanların onun hakkındaki düşüncelerinin benim için hiçbir önemi yoktu. O bana kendi ailemden bile daha çok yardım eden asil ve tatlı bir kadındı. O kadar iyiliksever ve cömertti ki başkalarının iyiliği için kendi rahatından ve çıkarından feragat ediyordu.

Fati de benim için elinden geleni yapmaya çalışıyordu ama iki küçük çocuğu olduğu ve kocası mütevazı bir maaş aldığı için, onun da binbir türlü sorunu vardı. O günlerde herkes farklı bir güçlükle cebelleşiyordu. Etrafımdaki insanlar arasında hayatları yoluna girenler, yalnızca servetlerini artırmaya devam eden Mahmut ve Ali'ydi. Belli ki devletten sübvanse edilmiş mallar temin etmek için babamın artık anneme ait olan dükkânını kullanıyorlardı ve bu malları açık pazarda birkaç misli fiyata satıyorlardı.

Annem artık yaşlanıp yorulmuştu ve kendi sorunlarıyla meşgul oluyordu. Onu daha seyrek görüyor, ziyarete gittiğim zaman erkek kardeşlerimle karşılaşmamak için elimden geleni yapıyordum. Dost meclislerine ve aile toplantılarına gitmeyi de bırakmıştım; ta ki annem bir gün arayıp neşe içinde, Ali'nin karısının birkaç yıllık denemenin ardından nihayet hamile kaldığını haberini verene kadar. Annem bu gelişmeyi kutlamak ve bu nimet için şükranlarımızı sunmak üzere, İmam Abbas'ın anısına bir yemek veriyordu ve yemeğe beni de davet etmişti.

"Eh, tebrikler!" dedim. "Lütfen, Ali'nin karısına en iyi dileklerimi ilet ama yemeğe gelmeyeceğimi biliyorsun."

"Böyle konuşma," dedi annem. "Gelmek zorundasın. Bu yemek İmam Abbas'ın anısına veriliyor; davetimi nasıl geri çevirebilirsin? Biliyorsun ki bu çok büyük uğursuzluk getirir. Hayatında daha çok dert istiyor musun?"

"Hayır, anne. Sadece onları görmek istemiyorum."

"O halde onlara aldırış etme; sadece yemeğe gel ve dua et. Allah sana yardım eder."

"Dürüst olmam gerekirse, bir güzel ağlayıp içimi dökmek için dini bir anma törenine ya da hacca gitmeye gerçekten ihtiyacım var; fakat o aşağılık erkek kardeşlerimi görmek istemiyorum," dedim.

Annem, "Allah aşkına böyle konuşmayı kes," diyerek beni azarladı. "Ne olursa olsun, onlar senin kardeşlerin. Hem Ali sana karşı ne gibi bir kusur işledi ki? Sana yardım etmek için bir orayı bir burayı arayarak ne kadar zaman harcadığını kendi gözlerimle gördüm." Ardından, "O zaman benim hatırım için gel. Seni görmeyeli ne kadar oldu, biliyor musun? Pervin Hanım'ın evine gidiyorsun, oysa beni görmek için buraya uğramıyorsun bile. Annenin buradaki vaktinin artık kısıtlı olduğu hiç aklına gelmiyor mu?" diye devam etti.

Sonra da gözyaşlarına boğulup ben yemeğe gitmeyi kabul edene kadar ağladı.

Anma töreninde durmadan ağladım, Allah'tan hayatımın ağır yükünü taşıyabilmem için bana güç vermesini isteyip, çocuklarım ve gelecekleri için dua ettim. Pervin Hanım ve Fati de yanımda ağlayıp dua ettiler. Altın mücevherlerini takıp takıştıran İhtiram-Saadet odanın baş tarafında oturuyor, bana bakmaktan kaçınıyordu. Annem fısıldayarak dua ederken tespihindeki boncukları sayıyordu. Ali'nin karısı gururlu ve halinden memnun bir şekilde annesinin yanında oturuyor, düşük yapmaktan korktuğu için hareket etmiyordu. Sürekli isteyip durduğu farklı yiyecekler anında önüne konuyordu.

Misafirler gittikten sonra çocukları dışarı çıkaran Sadık Ağa, Fati ile beni almak üzere dönene kadar temizlik yaptık. Annem çocukları öpüp bahçeye oturtarak onlara biraz çorba getirdi. Tam o sırada Mahmut geldi ve İhtiram-Saadet kocaman bir top gibi bahçeye doğru yuvarlandı fakat annem gitmelerine izin vermedi. Mahmut'a da biraz çorba götürdü ve aralarında fısıldaşmaya başladılar. Benim hakkımda konuştuklarını tahmin edebiliyordum ama o kadar incinmiş bir haldeydim ve Mahmut'a o kadar kızgındım ki ona bir gün ihtiyacım olacağını bildiğim halde, kimsenin arabuluculuk yapmasını istemiyordum. Dahası, oğullarımın ağabeyimle aramdaki herhangi bir diyaloğa veya tartışmaya tanık veya taraf olmalarını istemiyordum.

Siyamak'ı ve Mesut'u çağırarak, "Siyamak, gel ve bebeğin çantasını arabaya götürüp beni orada bekle. Mesut, sen de Şirin'i al!" dedim.

"Nereye böyle?" dedi annem. "Çocuklar daha yeni geldiler ve çorbalarını bile bitiremediler."

"Gitmem gerek, anne. Yapacak bir sürü işim var."

Tekrar Siyamak'ı çağırdım. Çantayı benden almak için koşarak pencereye geldi.

"Anne, Mahmut Dayı'mın yeni bir araba aldığını biliyor muydun?" dedi. "Sen gelene kadar arabaya bakacağız," diye ekledi ve kendisine katılması için Gulam-Ali'ye seslendi.

Mesut da, "Anne, Şirin'i kendin getir. Ben de onlarla gideceğim," dedi ve bütün oğlanlar sokağa koştular.

Annem uzlaşma sürecini çok güzel planlamıştı ve görünüşe göre Mahmut da hazırlıklı gelmişti.

Mahmut anneme, "Bana günah işleme, vefasız olma, diyorsun. Peygamberimiz bir Müslümanın bağışlayıcı olması gerektiğini söylediğinden özveride bulunarak, bütün hakaretlere göz yumuyorum. Allah'ın ve peygamberin hatırı için, inancım gereği adaletli ve hakkaniyetli olmak gerektiğini görmezden gelemem."

Biraz tedirgin olmuştum ancak Mahmut'u tanıdığım için, sözlerini bir tür özür olarak da yorumlayabilirdim. Annem beni çağırıp, "Kızım, bir dakika buraya gelir misin?" dedi.

Kazağımı giydim. Mart ayının başlarındaydık, hava serin ve ferahtı. Şirin'i kucağıma alıp gönülsüzce bahçeye çıktım. Tam o sırada çocukların sokakta bağrıştıklarını duyduk. Mahmut'un en küçük oğlu Gulam-Hüseyin koşarak bahçeye girerken, "Çabuk gelin, Siyamak'la Gulam-Ali kavga etmeye başladılar," diye bağırdı.

Sonra Mahmut'un kızı koşup geldi ve ağlayarak, "Baba, acele et! Siyamak, Gulam-Ali'yi öldürüyor," diye feryat etti.

Ali, Mahmut ve Sadık Ağa bahçeden dışarıya fırladılar. Şirin'i kucağımdan bıraktım ve merdivenin korkuluğunda asılı duran çadorumu kapıp başıma geçirdiğim gibi peşlerinden koştum. Mahallenin etrafta toplanan çocuklarının arasından kendime yer açtım. Ali, Siyamak'ı duvara yaslamıştı ve ona küfrediyordu, Mahmut ise yüzünü şiddetle tokatlıyordu. Mahmut'un elinin ne kadar ağır olduğunu biliyordum ve her darbenin acısını tüm benliğimle hissedebiliyordum.

Hiddetle ve çıldırmış bir halde, "Bırakın onu!" diye haykırarak üzerlerine atladım. Kendimi Siyamak'la Mahmut'un arasına atarken çadorum yere düştü. Yumruklarımı Mahmut'un yüzüne savurmaya çalıştıysam da ancak omuzlarına isabet ettiler. Onu parçalamak istiyordum. Çocuklarıma ikinci kez kötü davranıyordu. Onları koruyacak bir babaları olmadığı için, Mahmut ve Ali oğullarıma her istediklerini yapabileceklerini sanıyorlardı.

Sadık Ağa ağabeylerimi tutup geri çekti ama ben yine de yumruklarım sıkılı vaziyette, bir kalkan gibi Siyamak'a siper olmaya devam ettim. Sokaktaki oluğun kıyısına oturup ağlayan Gulam-Ali'yi ancak o zaman fark ettim. Annesi sırtını sıvazlıyor, tıslayarak küfürler savuruyordu. Zavallı çocuk rahat nefes alamıyordu. Siyamak onu yere devirince sırtını beton oluğun kenarına çarpmıştı. Çok endişelendim ve içgüdüsel olarak, "İyi misin, canım?" diye sordum.

Gulam-Ali hiddetle, "Sen ve o saldırgan deli, beni rahat bırakın," diye bağırdı.

Mahmut öfke dolu yüzünü benimkine yaklaştırıp, "Şuraya yazıyorum, bir gün bunu da asarlar. Bu oğlanlar da o inançsız zalimin dölleri. Sonları da tıpkı babaları gibi olacak. Oğlun darağacında sallanırken de hâlâ yumruklarını sıkacak mısın?" diye homurdandı.

Öfke içinde avazım çıktığı kadar bağırarak çocukları külüstür arabama attım ve eve varıncaya kadar ağlayıp küfrettim. Oraya gittiğim için kendime, dövüşçü horozlar gibi herkese saldırdıkları için oğlanlara, anneme, Mahmut'a ve Ali'ye lanetler yağdırdım. Arabayı gelişigüzel bir şekilde, sürekli elimin tersiyle gözyaşlarımı silerek kullandım. Eve gelince öfkeyle odalar arasında gezinip durdum. Çocuklar korku dolu gözlerle beni izliyorlardı.

Biraz sakinleştikten sonra Siyamak'a dönüp, "Hiç utanmıyor musun? Daha ne kadar kuduz bir köpek gibi insanlara saldırmaya devam edeceksin? Geçen ay on altı yaşına bastın. Ne zaman insan gibi davranmaya başlayacaksın? Ya Gulam-Ali'ye bir şey olsaydı? Ya başını kaldırımın kenarına çarpsaydı? O zaman ne halt edecektin? Ya ömrünün geri kalanını hapiste geçirirdin ya da seni asarlardı!" diye çıkıştım.

Ardından gözyaşlarına boğuldum.

"Özür dilerim, anne," dedi Siyamak. "Gerçekten, çok üzgünüm. Yemin ederim ki kavga çıkarmak istememiştim ama bana neler dediklerini bilmiyorsun. Önce arabalarıyla övünüp bizimkiyle dalga geçtiler, sonra da Müslüman olmadığımız ve Allah'a inanmadığımız için daha da fakir olmamız gerektiğini söylediler. Hiçbir şey demedim. Onlara aldırış etmedim. Öyle değil mi, Mesut? Ancak bir türlü susmadılar ve babam hakkında kötü laflar etmeye başladılar. Sonra da asılmasını taklit ettiler. Gulam-Hüseyin dilini dışarı çıkarıp başını yana yatırdı ve herkes güldü. Sonra babamı Müslüman mezarlığına gömmediklerini, pisliğin teki olduğu için cesedini köpeklere attıklarını söylediler. Ne oldu

bilmiyorum; kendime hâkim olamadım. Ona vurmaya başladım. Gulam-Ali beni durdurmak için yanıma gelince onu ittirdim ve yere düşüp sırtını çarptı. Anne, insanlar ne derlerse desinler bir korkak gibi durup hiçbir şey yapmamam gerektiğini mi söylüyorsun? Ona vurmasaydım, bu gece öfkemden kahrolurdum. Babamla nasıl dalga geçtiklerini bilmiyorsun."

Siyamak ağlamaya başladı. Bir süre ona baktım. Gulam-Hüseyin'e birkaç tokat da ben atmak istedim. Bunun düşüncesi beni güldürmeye yetti.

"Aramızda kalsın ama onu güzel pataklamışsın," dedim. "Zavallı çocuk zar zor nefes alıyordu. Kaburgalarından biri kırılmış olabilir."

Çocuklar durumu kavradığımı ve olanlardan tamamen kendilerini sorumlu tutmadığımı anladılar. Siyamak gözyaşlarını kurularken kıkırdayarak, "Sen de doğruca üzerlerine atladın!" dedi.

"Ama sana vuruyorlardı!"

"Umurumda değildi ki! Gulam-Hüseyin'e bir kez daha vurabilmek için on tane daha tokat yemeye razıydım!"

Hep beraber güldük. Mesut odanın ortasına sıçradı ve beni taklit etmeye başladı. "Annem çadorunu savurarak öyle bir sokağa çıktı ki onu Zorro sandım! O kısacık boyuyla, tıpkı Muhammed Ali gibi gardını aldı. Mahmut Dayı'm ona şöyle bir vuracak olsaydı komşunun çatısına uçardı fakat işin komik yanı, hepsi annemden korktular. Ağızları ayrık halde ona bakakaldılar!"

Mesut sahneyi öylesine komik bir biçimde anlatıyordu ki gülmekten yerlere yuvarlandık.

Bu harika bir andı. Demek ki gülmeyi unutmamıştık.

Yeni yıl yaklaşıyordu ama içimden hiçbir hazırlık yapmak gelmiyordu. Sadece o lanet olası yıl nihayet biteceği için seviniyordum. Pervane'den gelen mektuba, "Ne kadar kötü bir yıl geçirdiğimi anlatamam. Her gün yeni bir felaket getirdi," diye cevap verdim.

Pervin Hanım'ın ısrarı üstüne çocuklara yeni elbiseler diktim ama mütevazı yeni yıl kutlamamıza bahar temizliği dahil değildi. Geleneksel *haft sin** sofrasını da hazırlamadım. Hamit'in annesi yeni yıla onun evinde girmemiz için ısrar etti. Bunun Hamit'in ve babasının ölümünden sonra geçireceğimiz ilk yeni yıl olduğunu, herkesin evine geleceğini söyledi. Ancak benim böyle bir kutlamaya sabrım yoktu.

Yeni yıla girdiğimizi ancak komşuların tezahüratlarından anladım. Hamit'in evimizdeki yokluğu acı verecek derecede hissediliyordu. Hamit olmadan yedi tane yeni yıl geçirmiştim. Buna karşın, yanımda olmasa bile daima varlığını hissetmiştim. Oysa şimdi tek hissettiğim yalnızlık ve savunmasızlıktı.

Mesut, babasının elinde tuttuğu fotoğrafına bakıyordu. Siyamak odasına girip kapısını kapatmıştı ve dışarı çıkmıyordu. Şirin evin içinde dolanıyordu.

Yatak odamın kapısını kapatıp ağladım.

Yeni giysilerini kuşanmış olan Fati ve Sadık Ağa çocuklarıyla şamata yaparak içeri girdiler. Fati kutlamamızın sönüklüğünü görünce şaşırdı. Peşimden mutfağa gelip, "Abla, doğrusu beni şaşırttın! En azından çocuklarının hatırına haft sin sofrasını hazırlaman gerekirdi. Kayınvalidenin evine gitmeyeceğinizi söylediğinde, herkesin yine ister istemez kederleneceğini ve çocukların üzülmelerini istemediğini düşündüm fakat şimdi senin onlardan daha kötü durumda olduğunu görüyorum. Hadi, gidip giyin. Ne olursa olsun, yıl sona erdi. Umarım yeni yıl senin için mutluluklar getirir ve çektiğin bütün acıları telafi eder."

"Şüpheliyim," diyerek iç geçirdim.

---

* Nevruz (Yeni Gün) İran'ın geleneksel bahar bayramı olup tam olarak gündönümüne denk gelir ve aynı zamanda İran takvimine göre yeni yılın gelişini simgeler. İran'daki Nevruz kutlamalarının en önemli bölümünü ise "s" harfiyle başlayan 7 şeyin bulunduğu sofranın (haft sin) hazırlanması oluşturur. Nevruz'dan önce hazırlanan ve iki hafta boyunca evin bir köşesinde duran bu sofrada, sebze (yeşillik), sib (elma), sirke, sekke (demir para), sir (sarmısak), semenu (buğdaydan yapılan bir tür tatlı) ve senced (iğde) bulunur..–*çev.*

Yeni yıl tatilinin ardından evi boşaltma ve satışa çıkarma tartışmaları başladı. Hamit'in annesi ve Mahbube buna karşı çıksalar da halaları ve amcaları evi satma vaktinin geldiği konusunda hemfikirdiler. Devrimden sonra malların kamulaştırılıp yeniden dağıtılması hakkındaki konuşmalardan kötü etkilenen emlak piyasasının durumu yakın zamanda iyileşmiş, fiyatlar biraz yükselmişti. Fiyatların tekrar dibe vurması ya da hükümetin eve el koymaya karar vermesi ihtimaline karşın, evi mümkün olduğunca çabuk satmak istiyorlardı.

Hamit'in akrabalarının kararı hakkında resmi bir mektup alınca, onlara okul yılının sonuna kadar evden taşınmayacağımı ve ancak o zaman başka seçenekleri değerlendirmeye başlayacağımı bildiren bir cevap gönderdim. Başka ne seçeneğim vardı ki? Zaten çocukları zor giydirip doyuruyordum, bir de üstüne kirayı nasıl ödeyecektim?

Hamit'in annesi ve kız kardeşleri de endişeliydi. Önce Hamit'in annesiyle yaşamamızı önerdiler ama kayınvalidemin evde çocuk gürültüsüne tahammül edemediğini biliyordum ve çocukları sindirip kendi evlerinde mutsuz etmek istemiyordum. Sonunda Hamit'in amcası bahçenin sonundaki iki odayla köhne garajı benim ve çocuklarım için yenilemeyi teklif etti. Böylece hem Hamit'in annesiyle birbirimizden bağımsız yaşayabilecektik hem de kızları artık anneleri yalnız yaşadığı için endişelenmeyeceklerdi.

Ne benim ne de çocuklarımın Hamit'in babasının mirası üzerinde hiçbir hakkımız bulunmadığından, bu teklifleri için minnettardım.

Okul yılının sonuna doğru, kayınvalidemin evindeki tadilat neredeyse bitmek üzereydi ama Siyamak'ın şüpheli davranışları, beni taşınmamıza odaklanmaktan alıkoyuyordu. Siyamak eski kaygılarımı depreştirmişti. Akşamüstleri eve her zamankinden daha geç dönüyor, sürekli politikadan bahsediyor, birtakım siyasi

grupların ideolojilerine meylediyordu. Buna göz yumamazdım. Çocuklarımı daha büyük tehlikelerden korumak adına, politikayı hayatımızın dışında tutmak için büyük çaba harcamıştım. Belki de Siyamak'ın bu konuya giderek daha fazla merak sarmasının nedeni de tam olarak buydu.

Siyamak'ın birkaç arkadaşıyla Hamit'in cenazesinde tanışmıştım; bize yardım eli uzatmaya gelmişlerdi. Hepsi de iyi ve sağlıklı genç adamlar olmasına karşın, sürekli aralarında fısıldaşmaları hoşuma gitmiyordu. Sanki hep bir sırları vardı. Zaman içinde evimize daha sık gelmeye başladılar. Siyamak'ın iyi arkadaşları olmasını ve kabuğunu kırmasını istiyordum ancak içimde bir huzursuzluk vardı. Kayınvalidemin oldum olası, "Hamit'i arkadaşları mahvetti" diyen sesi kulaklarımda çınlıyordu.

Çok geçmeden Siyamak'ın Mücahitler'in koyu bir destekçisi olduğunu öğrendim. Her mitingde yumruklarını sıkıp ayakta dikiliyor, onları destekliyordu. Eve Mücahitler'in gazeteleriyle ve bültenleriyle gelerek, beni delirmenin eşiğine getiriyordu. Siyasetle ilgili tartışmalarımız daima kavgayla sonuçlanıyordu ve aramızda anlaşmazlıklara yol açmakla kalmıyor, aynı zamanda Siyamak'ı benden daha da uzaklaştırıyorlardı. Bir gün oturdum ve sakinliğimi korumaya çalışarak ona babasından ve siyasetin hayatımızı nasıl mahvettiğinden bahsettim. Hamit ve arkadaşlarının yaşadıkları zorlukları, çektikleri acıları, bütün çabalarının nasıl sonuçsuz kaldığını anlattım. Bana aynı yolu izlemeyeceğine dair söz vermesini istedim.

Siyamak artık bir erkeğinkini andıran bir sesle, "Sen ne diyorsun, anne? Bu mümkün değil! Herkes siyasete gömülmüş durumda. Sınıfta bir gruba ya da diğerine ait olmayan tek bir öğrenci bile yok. Çoğu Mücahitler ve gerçekten de iyi arkadaşlar. Allah'a inanıp dua ediyorlar ve insanların özgürlüğü için savaşıyorlar," diye cevap verdi.

"Başka bir deyişle, babanla dayın arasında bir yerdeler ve ikisinin de yaptıkları hataları tekrarlıyorlar," dedim.

Siyamak, "Hiç de değil! Mücahitler çok farklı. Onları seviyorum. Hepsi de iyi arkadaşlar ve beni destekliyorlar. Anlamıyorsun; onlardan biri olmazsam yalnız kalırım," diye diretti.

"Neden daima başkalarına bağlı hareket etmek zorunda olduğunu anlamıyorum," diye bağırdım.

Siyamak'ın saçları diken diken oldu ve öfkeyle bana baktı. Hata yaptığımı anladım. Sesimi alçaltıp gözyaşlarımın yanaklarımdan süzülmesine izin vererek, "Üzgünüm. Öyle demek istememiştim. Sadece bu evde bir siyasi oyuna daha tahammülüm yok," dedim ve bu grupla ilişkisini kesmesi için yalvardım.

Sonuç olarak Siyamak resmi olarak hiçbir siyasi gruba ya da örgüte katılmayacağına dair söz verdi; ancak Mücahitler'in destekçisi, kendi deyimiyle "sempatizanı" olacağını söyledi.

Siyamak'la dostane bir ilişkisi olan Sadık Ağa'dan, onunla konuşup gözünü üstünden ayırmamasını rica ettim fakat durum daha da kötüye gidiyordu. Siyamak'ın Mücahitler'in gazetelerini sokaklarda sattığını keşfettim. Okulda notları iyiden iyiye düşmüştü ve final sınavlarında çok zorlandı. Notlar açıklanmadan önce bile birkaç dersten kaldığını biliyordum.

Bir gün Sadık Ağa, Mücahitler'in ertesi güne büyük bir gösteri tertiplediklerini söylemek için beni aradı. Sabahın erken saatlerinden itibaren Siyamak'ı bir şahin gibi izledim. Siyamak kot pantolonunu ve spor ayakkabılarını giyip bakkaldan bir şey alma bahanesiyle dışarı çıkmak istedi. Onun yerine Mesut'u gönderdim. Saat ilerledikçe Siyamak gitgide daha çok huzursuzlanmaya başladı. Bahçeye çıkıp bir süre bitkilerle oyalandı, sonra hortumu eline alıp bahçeyi sulamaya girişti. Bir yandan da göz ucuyla eve bakıyordu. Kilerde işim varmış gibi yaptım ama aslında hasır perdenin ardından Siyamak'ı izliyordum. Yavaşça hortumu yere bıraktıktan sonra parmak ucunda ön kapıya doğru ilerlemeye başladı. Kilerin merdivenlerini koşarak çıktım ve kapıya ondan önce ulaştım. Kollarımı iki yana açıp kapının çerçevesini sıkıca kavradım.

Siyamak, "Yeter artık!" diye bağırdı. "Dışarı çıkmak istiyorum. Bana bir çocukmuşum gibi davranmaktan vazgeç. Bundan bıktım artık!"

"Bu evden çıkabilmen için cesedimi çiğnemen gerek!" diye haykırdım.

Siyamak bana doğru bir adım attı. Mesut yüzünde boyun eğmez bir ifadeyle yanımıza gelip aramıza girdi. Siyamak benden çıkaramadığı hıncını Mesut'a yöneltti. Onu dövmeye ve tekmelemeye başladı. Bir yandan da sıktığı dişlerinin arasından tıslayarak, "Kaybol, seni korkak tavuk! Sen kim olduğunu sanıyorsun? İşime karışma, seni cılız mahluk," diye hakaret ediyordu.

Mesut onunla uzlaşmaya çalıştı ama Siyamak, "Kes sesini! Benim ne yaptığım seni ilgilendirmez," dedi ve Mesut'un yüzüne öyle sert vurdu ki Mesut dengesini kaybetti.

Ağlayarak, "En büyük oğlumun dayanağım olacağını ve babasının yerini dolduracağını sanıyordum. Oysa şimdi beni bir avuç yabancıya değiştiğini görüyorum; üstelik bugün dışarı çıkmamam için yalvardığım halde," dedim.

Siyamak, "Neden çıkmayacakmışım ki?" diye çıkıştı.

"Çünkü seni seviyorum, çünkü seni de babanı kaybettiğim gibi kaybetmek istemiyorum," diye cevap verdim.

"Neden bir komünist olan babama engel olmadın?" diye sordu.

"Çünkü onunla baş edemedim. Elimden gelen her şeyi yaptım fakat baban benden daha güçlüydü. Sen benim çocuğumsun. Seni durduracak kadar güçlü olamazsam, o zaman ben de ölürüm."

Siyamak Mesut'u işaret ederek, "Gitmeme izin vermezsen onu öldürürüm," dedi.

"Hayır, onun yerine bana kıy. Zaten sana bir şey olursa ölürüm; o yüzden beni kendi elinle de öldürebilirsin."

Siyamak'ın gözlerinde öfke gözyaşları birikmişti. Bir süre bana bakıp somurttu, sonra arkasını dönüp eve doğru yürüdü. Ayakkabılarını silkeleyerek çıkardı ve bağdaş kurup Bibi'nin odalarının önündeki terasta duran divana oturdu.

On beş dakika sonra Şirin'e, "Ağabeyinin yanına gidip onu öp; kendisi çok üzgün," dedim.

Şirin, Siyamak'ın yanına koşup divana tırmanmak için büyük çaba sarf etti ve Siyamak'ı okşamaya başladı. Siyamak ise Şirin'i elinin tersiyle iterek, "Beni yalnız bırak!" dedi.

Gittim ve Şirin'i yere indirerek, "Oğlum, bir siyasi grubun parçası olmanın ve kahramanca şeyler yapmanın ne kadar heyecan verici olduğunu anlıyorum. Halkı ve insanlığı kurtarmayı düşlemek insanı fazlasıyla tatmin ediyor olmalı. Ancak bunun arkasında ne olduğunu ve nasıl sonuçlanacağını biliyor musun? Neyi değiştirmek istiyorsun? Hayatını hangi uğurda tehlikeye atmaya razı oluyorsun? Bir avuç insan başkalarını öldürüp, güç ve servet kazansınlar diye kendini feda etmek mi istiyorsun? Gerçekten bunu mu istiyorsun?" dedim.

"Hayır!" dedi Siyamak. "Anlamıyorsun. Bu örgüt hakkında hiçbir şey bilmiyorsun. İnsanlığa adalet getirmek istiyorlar."

"Canım benim, hep böyle diyorlar. Hiç gücü eline geçirmek isteyen birinin insanlığa adalet getirmek istemediğini duydun mu? Oysa adalet hepsi için başa geçtiklerinde yerini bulur ve birileri yollarına çıkacak olursa, onları cehenneme göndermekte gecikmezler," diye devam ettim.

Siyamak, "Anne, bu insanların yazdıkları tek bir kitabı bile okudun mu? Yaptıkları tek bir konuşmayı bile dinledin mi?" diye sordu.

"Hayır, canım. Senin o kitapları okuman ve konuşmaları dinlemen yeterli. Sence söylediklerinde haklılar mı?"

"Evet, tabii ki haklılar! Sen de fikirlerini okuyup onlara kulak verseydin, ne demek istediğimi anlardın."

"Peki ya diğer gruplar ve örgütler? Onların da kitaplarını okudun mu? Onların da konuşmalarını dinledin mi?"

"Hayır, buna ihtiyacım yok. Ne dediklerini biliyorum."

"Dur bir dakika, bu doğru değil," diye mantık yürüttüm. "Doğru yolu bu kadar kolayca bulduğunu ve bu uğurda hayatı-

nı feda etmeye razı olduğunu iddia edemezsin. Belki de diğerleri daha iyi bir şey söylüyorlardır. Kararını vermeden önce, önyargılarını bir kenara bırakıp kaç tane fikri ve ideolojiyi inceledin? Babanın kitaplarından bir tanesini bile okudun mu?"

"Hayır, o doğru yol değildi. Onlar ateistti; hatta belki din karşıtıydılar."

"Her şeye rağmen, baban da insanlığı kurtarmak ve adaleti sağlamak için doğru yolu bulduğuna inanıyordu. Üstelik seçimini yıllar süren bir çalışma ve öğrenme sürecinin ardından yapmıştı. Ancak babanın bilgisinin yüzde birine bile sahip olmayan sen, onun hayatı boyunca yanıldığını ve yanlış yolu izlediği için canından olduğunu iddia ediyorsun. Belki de sen haklısın; ben de buna inanıyorum ama bir düşünsene, baban tüm tecrübesine karşın böyle bedeli ağır bir hata yaptıysa, sen neden yapmayasın ki? Çeşitli siyasi felsefelerin ve düşüncelerin adlarını bile bilmiyorsun. Bir düşün, oğlum. Canın, sahip olduğun en değerli şey. Bir hata yüzünden hayatını riske atamazsın; çünkü onu bir daha geri alman mümkün olmaz." Siyamak inat ederek, "Bu örgüt hakkında hiçbir şey bilmiyorsun ve onları boşuna sorguluyorsun. Bizi kandırmak istediklerini düşünüyorsun," dedi.

"Haklısın; onlarla ilgili hiçbir şey bilmiyorum ama kendi çıkarları için masum ve tecrübesiz gençlerin duygularından istifade eden birinin dürüst ve ahlaklı bir insan olmadığını biliyorum. Ben seni sokakta bulmadım ve şimdi adamın biri gücü eline geçirsin diye öylece feda edemem," diye cevap verdim.

O günkü azmim ve kararlılığımla hâlâ gurur duyuyorum. Akşama doğru tutuklanma ve ölüm haberleri yayıldı ve ardından karmaşa başladı. Siyamak her geçen gün daha çok arkadaşının tutuklandığını duymaya başladı. Mücahitler'in liderleri ya saklanıyorlar ya da firar ediyorlardı ama düzinelerce genç öldürülüyordu. Her akşam infaz edilenlerin isimleri ve yaşları televizyonda okunuyordu ve bitmek bilmeyen bu listeleri Siyamak'la korku içinde dinliyorduk. Siyamak ne zaman tanıdığı birinin

adını duysa, kafese kapatılmış bir kaplan gibi kükrüyordu. O genç delikanlıların ve kızların anne babalarının, çocuklarının adlarını televizyonda duyduklarında neler hissettiklerini merak ediyordum. O gün Siyamak'ı dışarı çıkmaktan alıkoyduğum için de Allah'a şükrediyordum.

İnsanlar bu olaya farklı tepkiler verdiler. Bazıları şok oldu, bazıları ya umursamadı ya da tedirgin oldu; bir de mutlu olanlar vardı. Kısa bir süre önce sarsılmaz bir birlik içindeymiş gibi görünen bir toplumdan bu denli çelişkili tepkilerin çıktığına inanmak güçtü.

Bir gün epeyce politik olan eski bir iş arkadaşıma rastladım. Bana bakıp, "Sorun nedir, Sadıki Hanım? Sanki gemileriniz batmış gibi görünüyorsunuz," dedi.

Şaşırarak, "Mevcut durum ve her gün duyduğumuz haberler sizi endişelendirmiyor mu?" diye sordum.

"Hayır! Bence her şey tam da olması gerektiği gibi gelişiyor," diye cevap verdi.

Yaz başında, kayınvalidemin evindeki odalarımıza taşındık. On yedi yılın ardından evimden ayrılmam kolay olmadı. Benim için, o binanın her bir tuğlası içinde bir hikâye barındırıyor, bir anıyı canlandırıyordu. Zaman geçtikçe, en kötü yaşanmışlıkları bile özlemle anıyordum. Salona hâlâ "Şehrazat'ın odası" zemin kata hâlâ "Bibi'nin evi" diyorduk. Hamit'in kokusu hâlâ evin her köşesinde duyuluyordu ve her odada ıvır zıvırlarını bulmaya devam ediyordum. Hayatımın en güzel günlerini o evde yaşamıştım.

Kendimi mantıklı olmaya davet ettim. Başka seçeneğim yoktu. Eşyalarımızı toplamaya başladım. Bazı şeyleri sattım, bazılarını attım veya başkalarına verdim. Fati, "İyi durumdaki mobilyaları sakla. Belki sonra daha büyük bir eve taşınırsın. Divanlarını atarsan yazık olmaz mı? Onları devrimin ilk yılında almıştın, hatırlıyor musun?" dedi.

"Ah, o zamanlar çok umutluydum. Harika bir hayatım olacaktı fakat artık bu divanlara ihtiyacım yok. Hiçbir zaman daha büyük bir evim olmayacak; en azından yakın zamanda bu mümkün görünmüyor ve yeni odalarımız da çok küçük. Hem kaç tane davet vereceğimi sanıyorsun? Sadece ihtiyacımız olan temel parçaları almaya karar verdim," dedim.

Yeni evimiz birbirine bağlı iki odadan ve bir salon ile mutfağa dönüştürülen bir garajdan oluşuyordu. Banyo ve tuvalet binanın bitişiğindeydi ama girişi dışarıdandı. Oğlanları bir odaya yerleştirdim, diğerini de Şirin'le paylaşacaktım. Oğlanların çalışma masalarını, benim masamı, daktilomu ve dikiş makinemi yatak odalarına koyduk. Salona da birkaç küçük koltuk ve bir sehpayla televizyonumuzu yerleştirdik. Odaların üçü de ortasında yuvarlak bir süs havuzunun bulunduğu bahçeye açılıyordu. Kayınvalidemin evi bahçenin karşı ucundaydı.

Eski evimizdeki bütün eşyalar boşaltıldıktan sonra odalarda gezindim, hayatıma tanıklık eden duvarlara dokundum ve onlarla vedalaştım. Çatıya çıkıp Hamit'in komşu evin çatısına kadar uzanan kaçış yolunun izini sürdüm, bahçedeki yıllanmış ağaçları sulayıp tozlu camların ardından Bibi'nin odalarına baktım. Bu sessiz evde bir zamanlar ne çok karmaşa vardı. Gözyaşlarımı kurulayarak, kalbimde bir ağırlıkla kapıları kilitledim. Hayatımın bu bölümüyle, mutluluğumla, gençliğimle vedalaştım. Ve çıkıp gittim.

YEDİNCİ BÖLÜM

ÇOCUKLAR TAŞINDIĞIMIZ için çok üzülmüşler, bu düzensizlik ve karışıklık yüzünden huzursuz olmuşlardı. Mutsuzluklarını ise bana yardım etmeyi ve benimle iş birliği yapmayı inatla reddederek dile getiriyorlardı. Siyamak koluyla gözlerini örtmüş, çarşafı eğreti duran yatağına uzanmıştı; Mesut ise dışarıda, duvarın yanı başına çömelmiş, çenesini dizlerine dayamış, inşaattan arta kalan sıva parçalarıyla kiremit taşlı kaldırıma çizgiler çekiyordu. Neyse ki Şirin Pervin Hanım'ın yanındaydı da bir de onun için endişelenmek zorunda kalmıyordum.

Her şeyi tek başıma yapacak gücüm yoktu fakat oğlanları bana yardım etmeye zorlayamıyordum. Böyle sessiz durmalarından, en ufak bir kışkırtmanın bile öfke nöbetlerini tetikleyip bir kavgaya sebep vereceğini biliyordum. Odalardan birine gidip derin bir nefes alarak boğazımdaki yumruyu giderdim ve kendimi sakinleştirip onlarla başa çıkacak gücü toplamaya çalıştım. Sonra biraz çay demleyip köşedeki fırına gittim. Akşamüstü çıkaracakları çörekleri yeni pişirmeye başlamışlardı. İki tane yassı İran ekmeği alıp sessizce eve döndüm. Bahçeye bir kilim yaydım, dışarıya çay, ekmek, tereyağı, peynir ve bir kâse meyve götürüp oğlanları çağırdım. Aç olduklarını biliyordum. O gün yalnızca saat on birde, eski evimizden ayrılmadan önce bir sandviç yemişlerdi. Bir süre beni beklettiler ama taze ekmeğin ve kabuklarını soymakta olduğum salatalıkların kokusu iştahlarını kabartınca temkinli iki kedi gibi usulca örtüye doğru ilerleyip, yemeye başladılar.

Oğlanların huysuzluklarının leziz bir öğünün verdiği tatmin sayesinde geçtiğinden emin olduğumda, "Bakın çocuklar, gençli-

ğimi ve hayatımın en güzel dönemimi geçirdiğim o evden ayrılmak benim için size göre çok daha zordu. Ancak ne yapabilirdik ki? O evden taşındık ama hayat devam ediyor. İkiniz de gençsiniz ve hayata yeni başlıyorsunuz. Bir gün kendinize o evden çok daha büyük ve güzel evler inşa edeceksiniz," dedim.

"Evimizi elimizden almaya hakları yoktu," dedi Siyamak öfkeyle. "Buna hakları yoktu!"

"Evet, vardı," dedim sakince. "Anneleri hayatta olduğu sürece o evi ellerinde tutmaya karar vermişlerdi fakat Bibi öldükten sonra mirası paylaşmaları gerekiyordu."

"Bibi'yi görmeye bile gelmiyorlardı! Ona bakan bizlerdik."

"Şey, bunun nedeni o evde yaşamamız ve orayı kullanıyor olmamızdı. Bibi'ye yardım etmek görevimizdi."

Siyamak sinirli bir şekilde, "Üstelik dedemin evi üstünde de hiçbir hakkımız yok," diye ekledi. "Bizim dışımızda herkes mirastan pay aldı."

"Eh, yasalar böyle. Oğlu babasından önce ölürse, ailesi mirastan hiçbir pay alamıyor."

"Neden yasalar daima bize karşı?" diye sordu Mesut.

"Mirası neden bu kadar önemsiyorsunuz?" diye sordum. "Hem bütün bunları size kim anlattı?"

"Bizim aptal olduğumuzu mu sanıyorsun?" dedi Siyamak. "Bunları babamın cenazesinde binlerce kez duyduk."

"Mirasa falan ihtiyacımız yok," dedim. "Şimdilik dedenizin evinde yaşıyoruz ve bunca parayı bu odaları biz oturalım diye yenilemek için harcadılar. Bizim adımıza olup olmaması ne fark eder ki? Kira ödemiyoruz ve bu bile başlı başına bir nimet. Siz ikiniz büyüyüp kendi evlerinizi kuracaksınız. Çocuklarımın akbabalar gibi parayı ve mirası düşünmelerinden hoşlanmıyorum."

Siyamak, "Ama hakkımız olanı aldılar," diye üsteledi.

Bahçenin karşı tarafını işaret ederek, "Yani o eski evde mi yaşamak istiyorsun?" dedim. "Benim sizin için çok daha büyük hayallerim var. Yakında ikiniz de üniversiteye gidip çalışmaya

başlayacaksınız. Doktor veya mühendis olacaksınız ve öyle güzel evleriniz olacak ki! Yeni, modern, en iyi mobilyalarla donatılmış evler. O harap eve dönüp bakmayacaksınız bile. Ben de eski moda kadınlar gibi, size harika eşler bulmak için evden eve gezeceğim. Gittiğim her yerde oğullarımın biri doktor, diğeri mühendis, ikisi de uzun boylu ve yakışıklı, güzel arabaları, saraylara benzeyen evleri var diye övüneceğim. Kızlar patır patır düşüp bayılacaklar."

Oğlanların ağızları kulaklarına varmıştı. Bu halime ve abartılı, yapmacık tavırlarıma gülmek istiyorlardı.

"Ee, Siyamak Ağa, sarışınları mı tercih ediyorsun yoksa kumralları mı?" diye devam ettim.

"Kumralları," dedi Siyamak.

"Peki, ya sen Mesut? Açık tenli kızları mı yoksa buğday tenlileri mi tercih edersin?"

"Gözleri mavi olsun yeter, gerisi önemli değil," dedi Mesut.

"Firuze'nin gözleri gibi mi?" diye sordum.

Siyamak gülerek, "Seni kerata, az önce kendini ele verdin!" dedi.

"Neden? Ne dedim ki? Annemin de gözleri bazen mavi oluyor," dedi Mesut.

"Saçmalama! Annemin gözleri yeşil."

"Hem Firuze benim kız kardeşim gibi," dedi Mesut mahcup bir biçimde.

"Mesut haklı," dedim şakayla karışık. "Firuze şimdi kız kardeşi gibi ama büyüdüğünde karısı olabilir."

"Anne! Böyle şeyler söyleme! Ve sen Siyamak, bir hiç yüzünden gülmekten vazgeç."

Mesut'a sarılıp, "Sana öyle güzel bir düğün yapacağım ki!" dedim.

Bütün bu konuşmalar benim de moralimi düzeltmişti. "Ee çocuklar, sizce evi nasıl döşemeliyiz?" diye sordum.

Siyamak alaycı bir biçimde, "Ev mi?" dedi. "Öyle bir konuşuyorsun ki duyan da gerçek bir evden bahsettiğini zanneder."

"Tabii ki orası gerçek bir ev," dedim. "Önemli olan bir evin ne kadar büyük olduğu değil, nasıl döşendiğidir. Bazı insanlar bir barakaya ya da nemli bir bodrum katına taşınırlar ama oturdukları yeri o kadar güzel dayayıp döşerler ki yüzlerce yerden daha güzel ve rahat görünür. Herkesin evi kendi tarzını, zevkini ve kişiliğini yansıtır."

"Fakat burası çok küçük."

"Hayır, değil. İki yatak odamız, bir salonumuz var ve yılın yarısı boyunca rahatça yayılabileceğimiz bu bahçe de yaşam alanımızı genişletiyor. Hadi, bahçeyi çiçeklerle ve bitkilerle dolduralım, süs havuzunu boyayıp içine balıklar koyalım. Her öğleden sonra havuzun çeşmesini açarız ve burada oturup keyfimize bakarız. Ne dersiniz?"

Çocukların tavırları değişmişti. Gözlerinde bir saat önceki hüznün ve hayal kırıklığının aksine heyecan vardı. Bu fırsattan yararlanmam gerekiyordu.

"Ee, beyler, kalkın bakalım. Büyük oda sizin. Hadi gidip düzenleyin ve zevkinize göre döşeyin. Yeni boya ne kadar güzel görünüyor, değil mi? Küçük oda da benim ve Şirin'in olacak. Siz ağır mobilyaları taşıyın, gerisini ben hallederim. Yuvarlak masa ile sandalyeler bahçeye ait. Mesut, bahçe sana emanet. Yerleştikten sonra bahçeyi incele de hangi bitkileri ve çiçekleri almamız gerektiğini belirle. Siyamak Han, senin de çatıya bir anten yerleştirmen ve babaannenin evinden bir televizyon kablosu çekmen gerekecek. Ayrıca Mesut'la perde çubuklarını asmanız gerek. Bu arada, Bibi'nin evindeki divanı temizleyip buraya getirmeyi unutmayalım. Bahçemizde güzel durur. Üstüne bir kilim atar, istersek dışarıda uyuruz. Eğlenceli olur, öyle değil mi?"

Çocuklar heyecanlanıp öneriler getirmeye başladılar. Mesut, "Yatak odalarımız için farklı perdeler almalıyız. Eski evden kalanlar çok koyu ve kalın," dedi.

"Haklısın. Gidip çiçek desenli bir kumaş seçeriz; ben de perdelere uygun yatak örtüleri dikerim. Size söz veriyorum ki aydınlık ve şık bir odanız olacak," diye cevap verdim.

Böylece çocuklar evi kabullendiler ve yeni hayatımıza uyum sağladık. Bir hafta sonra neredeyse tamamen yerleşmiştik; bir ay sonra da büyümekte olan çiçeklerle dolu bir bahçemiz, güzel, pırıl pırıl bir süs havuzumuz, cıvıl cıvıl perdeleri ve dekorasyonu olan odalarımız vardı.

Pervin Hanım taşındığımız için memnun olmuştu. Yeni evimize gelmenin daha kolay olduğunu söyledi. Çocukların babaanneleri de orada olduğumuz için mutluydu ve dediğine göre artık daha az korkuyordu. Ne zaman hava saldırısı sirenleri çalsa ve elektrik kesilse, kayınvalidem korkmasın diye evine koşabiliyorduk. Çocuklar bir şekilde savaş zamanı koşullarına uyum sağlamış, bunları hayatlarının bir parçası olarak görmeye başlamışlardı. Karanlıkta yaşamamızı gerektiren bombalamalar ve füze saldırıları sırasında Şirin şarkı söylüyordu, biz de ona eşlik ediyorduk. Böylece herkesin aklı bombardımandan uzaklaşmış oluyordu; tabii çocukların daima oturup tavanı seyreden babaanneleri hariç.

Zargar Bey düzenli olarak bizi görmeye geliyor, bana iş getiriyordu. Onunla iyi arkadaş olmuştuk. Sık sık birbirimize güvenip sırlarımızı açıyorduk ve oğlanlar hakkında onun tavsiyelerine başvuruyordum. Artık Zargar Bey de yalnızdı. Karısı ve kızı savaşın başında Fransa'ya taşınmışlardı.

Bir gün Zargar Bey, "Şirzadi Bey'den bir mektup aldım," dedi.

"Ne yazmış? İyi miymiş?" diye sordum.

"Aslında pek sanmıyorum. Çok yalnız ve bunalımda gibi bir hali var. Korkarım anavatanından uzak olmak onu kötü etkileyecek. Son zamanlarda şiirleri daha çok sürgünde yazılmış ve insanın içine işleyen mektuplara benziyor. Ben sadece, 'Orada olduğun ve rahat bir hayat yaşadığın için şanslısın,' diye yazdım. Bana ne cevap yazdığına inanamazsın."

"Ne yazmış?"

"Ben senin aksine, şiirleri asla hatırlayamam. Yabancı bir ülkede yaşamakla ilgili, hislerini yansıtan çok uzun ve acılı bir şiir yazmış."

"Haklısınız," dedim. "Şirzadi Bey yalnızlığa ve bunalıma dayanamaz."

Kehanetim fazlasıyla kısa bir sürede gerçekleşti ve kalbi kırık dostumuz ebedi huzura kavuştu; belki de dünyadaki hayatı boyunca hiç tatmadığı bir huzura. Ailesinin onun için düzenlediği anma törenine katıldım. Şirzadi Bey övüldü ve şereflendirildi fakat yaşamı boyunca olduğu gibi, şiiri hakkındaki sessizlik yine devam etti.

Zargar Bey beni birkaç yayıneviyle tanıştırdı. Onlar için evden çalışmaya başladım. Sonunda, benim için bir dergide sabit ve güvenli bir maaş sunan düzenli bir iş de buldu. Maaşım çok yüksek değildi ama yapmayı sürdürdüğüm serbest işlerin getirdiği geliri takviye edebiliyordum.

Çocukları evimizin yakınındaki okula yazdırdım. İlk başlarda okula giderken sıkıntılı ve mutsuzlardı; arkadaşlarından ayrıldıkları için üzgünlerdi. Ancak bir ay sonra, eski okullarının adını bile anmamaya başladılar. Siyamak bir sürü yeni arkadaş edindi; kibar ve cana yakın bir çocuk olan Mesut da çok geçmeden herkesin sevgisini kazandı. Üç yaşına basan Şirin ise neşeli ve sevimli bir çocuktu. Dans ediyor, durmadan konuşuyor, ağabeyleriyle oynuyordu. Onu eve yakın bir kreşe göndermek istedim ama Pervin Hanım bunu bir türlü kabul etmedi.

"Elinde o kadar çok mu para var?" diyerek beni azarladı. "Ya dergideki ofisindesin ya da evde bir şeyleri daktilo etmekle, okumakla, yazmakla veya dikiş dikmekle meşgulsün. Binbir güçlükle kazandığın bu parayı başka insanların cebine dökmek mi istiyorsun? Hayır; bunu yapmana izin vermeyeceğim. Ben daha ölmedim," dedi.

Hayatın yeni akışına alışıyordum. Savaş hâlâ olanca hızıyla devam ettiği ve haberler dehşet verici olduğu halde hayat mücadelesine o kadar dalmıştım ki savaşı ancak hava saldırısı sirenleri çalmaya başladığında gerçek anlamda hissedebiliyordum. O zaman bile, eğer hep birlikteysek fazla kaygılanmıyordum. Bizim

için en güzel sonun bir arada ve aynı yerde ölmek olduğunu düşünüyordum.

Neyse ki oğlanlar henüz orduda hizmet etmek zorunda kalacakları yaşta değillerdi ve o zamana kadar bu çatışmanın biteceğinden emindim. Hem daha kaç yıl savaşmaya devam edebilirdik ki? Şükür ki oğullarım da cepheye gitme hayali kuranlar arasında değillerdi.

Zorlukları geride bıraktığıma, normal bir hayat yaşayıp çocuklarımı nispeten sakin bir ortamda büyütebileceğime inanmaya başlamıştım.

Aradan birkaç ay geçti. Hükümet, karşıt görüşlüleri ve muhalif grupları geri püskürtmeye devam ediyordu. Cinayetler ve suikastlar alıp yürümüştü. Siyasi eylemciler yeraltına inmişti; birçok örgütün lideri kaçmıştı; savaş devam ediyordu ve ben tekrar oğullarım ve onların geleceği için kaygılanıyor, gözlerimi üstlerinden ayırmıyordum.

Görünüşe bakılırsa yaptığım konuşmalar, yakın zamanda yaşanan olaylarla birleşince etkili olmuştu. Artık Siyamak'ın Mücahit arkadaşlarıyla fazla bir temas kalmamıştı ya da en azından ben öyle sanıyordum. Bahar mevsimi yaklaştıkça endişelerim azaldı. Oğlanlar final sınavlarına çalışmakla meşgullerdi. Bense üniversite sınavlarına da hazırlanmaları gerektiği yönünde imalarda bulunmaya başlamıştım. Oğullarımın tamamen okula ve derslere gömülmelerini, başka hiçbir şey düşünecek zamanlarının olmamasını istiyordum.

Bir bahar gecesi, üstünden geçtiğim bir belgeyi daktilo ederken, Şirin uyurken ve oğlanların odasının ışığı hâlâ yanıkken kapı zilinin çalınması ve ardından birinin kapıyı yumruklaması üstüne donup kaldım. Siyamak odasından dışarıya fırladı ve şoke olmuş bir halde birbirimize baktık. Mesut da odadan çıktı; uykulu görünüyordu. Kapı zili susmak bilmiyordu. Üçümüz kapıya doğru yürüdük. Oğullarımı geriye itip dikkatli bir biçimde kapıyı araladım. Birisi kapıyı ittirip ardına kadar açarken suratı-

ma bir kâğıt parçası dayadı, sonra beni kenara itti ve birkaç Devrim Muhafızı içeriye daldı. Siyamak kendini evden dışarıya atıp babaannesinin evine doğru koşmaya başladı. Peşinden giden iki muhafız onu yakalayıp bahçenin ortasında yere yatırdılar.

"Onu rahat bırakın!" diye haykırdım.

Siyamak'a doğru koşmaya yeltendim ama bir el beni tekrar evin içine doğru çekti. "Neler oluyor? Oğlum ne yaptı?" diye bağırıp duruyordum.

Diğerlerinden daha yaşlı görünen Devrim Muhafızları'ndan biri Mesut'a dönüp, "Annene çadorunu giydir," dedi.

Sakin olamıyordum. Bahçede oturan Siyamak'ın gölgesini görebiliyordum. Aman Allah'ım, canım oğluma ne yapacaklardı? Siyamak'ın işkence gördüğünü hayal ettim ve çığlık atıp bayıldım. Kendime geldiğimde Mesut yüzüme su çarpıyor, muhafızlar Siyamak'ı götürüyorlardı.

"Çocuğumu almanıza izin vermeyeceğim!" diye bağırdım. Daha yaşlıca olan muhafız anlayışlı bir şekilde bana baktı ve diğerleri onu duyamayacak kadar uzaklaştığında, "Onu Evin Hapishanesi'ne götürüyoruz," diye fısıldadı. "Merak etmeyin, onu incitmezler. Haftaya gelip Ezatullah Hacı Hüseyin'le görüşmek istediğinizi söyleyin. Oğlunuz hakkında bizzat malumat vereceğim."

"Canımı alın ama ne olur evladıma zarar vermeyin," diye yalvardım. "Allah aşkına, çocuklarınızın hatırına!"

Muhafız bana acıyarak başını salladı ve gitti. Mesut'la sokağın sonuna kadar peşlerinden koştuk. Komşular sımsıkı örttükleri perdelerinin aralığından bizi izliyorlardı. Devrim Muhafızları'nın arabası köşeyi döndüğünde, sokağın ortasına yığıldım. Mesut beni sürükleyerek eve götürdü. Siyamak'ın soluk benzi ve korku dolu bakışları gözümün önünden gitmiyordu. Titrek bir sesle, "Anne! Anne, Allah aşkına, bir şeyler yap!" diye bağırışı kulaklarımda yankılanıyordu. Bütün gece kıvranıp durdum. Bu, atlatabileceğim bir şey değildi. Siyamak daha on

yedi yaşındaydı. Belki de en büyük suçu bir sokağın köşesinde Mücahitler'in gazetesini satmaktı. Üstelik bir süredir onlarla düzenli olarak görüşmüyordu. Neden Siyamak'ın peşine düşmüşlerdi ki?

Ertesi sabah kendimi bir şekilde yataktan çıkarmayı başardım. Yardım isteyebileceğim kimse yoktu ama bir kenarda boş boş oturup çocuğumun mahvolmasını izleyemezdim. Hayatım televizyonda tekrar gösterilen programlar gibiydi; yalnızca her seferinde olaylar biraz farklıydı ve dayanma gücüm her seferinde biraz daha azalıyordu. Giyindim. Mesut kıyafetleriyle divanda uyuyakalmıştı. Onu usulca uyandırıp, "Bugün okula gitmeni istemiyorum. Pervin Hanım gelene kadar burada bekle ve Şirin'i ona ver. Sonra Fati Teyze'ni arayıp olanları ona anlat," dedim.

Hâlâ uyku mahmuru olan Mesut, "Böyle erkenden nereye gidiyorsun? Saat kaç?" diye sordu.

"Saat beş. Mahmut'un evine uğrayıp işe gitmeden önce onunla görüşeceğim."

"Hayır, anne! Oraya gitme."

"Başka çarem yok. Çocuğumun hayatı tehlikede ve Mahmut bir sürü kişiyi tanıyor. Ne pahasına olursa olsun, beni İhtiram-Saadet'in amcasına götürmesini sağlamalıyım."

"Olmaz, anne. Allah aşkına oraya gitme. Mahmut Dayı'm sana yardım etmez. Olanları unuttun mu?"

"Hayır, canım, unutmadım fakat bu sefer durum farklı. Hamit onun için bir yabancıydı ama Siyamak kendi kanından biri, onun yeğeni."

"Ah, anne, olanları bilmiyorsun..."

"Bilmiyor muyum? Neymiş o bilmediğim?"

"Sana söylemek istemedim; ancak dün o Devrim Muhafızları'ndan birini köşede gördüm."

"Ee?"

"Yalnız değildi. Mahmut Dayı'mla konuşuyordu ve evimize bakıyorlardı."

Dünyamın karardığını hissettim. Yani Mahmut Siyamak'a, öz yeğenine ihanet mi etmişti? Bu imkânsızdı. Koşarak evden çıktım. Mahmut'un evine kadar arabayı nasıl kullandım bilmiyorum. Deli gibi kapıyı yumrukladım. Gulam-Hüseyin ile Mahmut panik halde kapıyı açtılar. Gulam-Ali orduya katılmıştı ve bir süredir cephedeydi. Mahmut'un üstünde hâlâ ev kıyafetleri vardı.

"Seni alçak, Devrim Muhafızları'nı evime sen mi getirdin?" diye haykırdım. "Oğullarımı tutuklamaları için ajanlar mı gönderdin?"

Mahmut soğukkanlılıkla bana baktı. Yaptığını inkâr etmesini, sinirlenmesini ve suçlanmamdan ötürü hakarete uğramış gibi davranmasını bekliyordum. Oysa Mahmut aynı sakinlikle, "Eh, oğlun bir Mücahit, öyle değil mi?" dedi.

"Hayır! Oğlum taraf tutmak için çok küçük. Siyamak hiçbir örgütün üyesi olmadı."

"Sen öyle sanıyorsun, kardeşim... başını kuma gömmüşsün. Onu sokakta gazete satarken kendi gözlerimle gördüm."

"Hepsi bu mu? Oğlumu bunun için mi hapse gönderdin?"

"Bu benim dini görevimdi," dedi Mahmut. "Mücahitler'in ne hainlikler yaptıklarını, ne cinayetler işlediklerini bilmiyor musun? İmanımı ve ahiret inancımı oğluna değişemem. Kendi oğlum söz konusu olsaydı bile aynı şeyi yapardım."

"Ama Siyamak masum! O, Mücahitler'in üyesi falan değil!"

"Orası beni ilgilendirmez. Yetkililere haber vermek benim görevimdi. Gerisi İslami Adalet Mahkemesi'ne kalmış. Masumsa, onu bırakırlar."

"Yani bu kadar basit mi? Ya hata yaparlarsa? Ya çocuğum bir hata uğruna can verirse? Bu vicdan azabıyla yaşayabilir misin?"

"Bu beni neden ilgilendirsin ki? Mahkemedekiler hata yaparlarsa, onlar suçlu olur. O zaman bile durum o kadar da kötü olmaz. Siyamak şehit kabul edilir, cennete gider ve onu babası gibi bir kadere sahip olmaktan kurtardığım için ruhu bana ebediyen minnettar olur. Bu insanlar ülkemize ve dinimize ihanet ediyorlar."

Beni ayakta tutan tek şey öfkemdi.

"Kimse dinine ve ülkesine senin kadar ihanet edemez," diye feryat ettim. "Senin gibiler İslam'ı mahvediyor. Ayetullah ne zaman böyle fetvalar verdi? Kendi çıkarın için her türlü pis işi yaparsın ve bunları dine ve imana mâl edersin!" dedim.

Mahmut'un yüzüne tükürüp dışarı çıktım. Başım çatlayacak gibi ağrıyordu. Arabayı iki kez kaldırımın kenarına çekip acı safra kustum. Annemin evine gittim. Ali işe gitmek için evden çıkmak üzereydi. Koluna yapıştım ve bana yardım etmesi, nüfuzlu bir tanıdık bulması, kayınpederinden yardım istemesi için ona yalvardım. Ali başını iki yana sallayarak, "Abla, yemin ederim harap haldeyim. Siyamak benim kollarımda büyüdü. Onu severdim..." dedi.

"Sever miydin?" diye bağırdım. "Sanki Siyamak ölmüş gibi konuşuyorsun!"

"Hayır, öyle demek istemedim. Tek söylemeye çalıştığım şu: Hiç kimse bir şey yapmayacak, yapamaz. Artık Siyamak bir Mücahit olarak yaftalandığı için, herkes ondan yüz çevirir. Çünkü o zalimler bir sürü insanı öldürdüler. Anlıyor musun?"

Annemin odasına gittim, kendimi yere atıp kafamı duvara vurmaya başladım. "İşte buradasın, bunlar da on yedi yaşındaki bir delikanlıyı, kendi yeğenlerini öldürmeye hazır olan sevgili oğulların! Sen de kalkmış bana her şeye gücenme, hepimiz aynı kanı taşıyoruz diyorsun," diye inledim.

Tam o sırada Fati ve Sadık Ağa, bebekleriyle geldiler. Beni yerden kaldırıp eve dönmeme yardım ettiler. Fati durmadan ağlıyor, Sadık Ağa da bıyığını kemiriyordu.

Fati, "Açıkçası, Sadık için korkuyorum," diye fısıldadı. "Ya onu da bir Mücahit olmakla suçlarlarsa? Mahmut ve Ali'yle birkaç siyasi tartışmaya girmişti."

Yanaklarımdan yaşlar süzülüyordu.

"Sadık Ağa, hadi Evin'e gidelim," diye yalvardım. "Belki bize biraz bilgi verirler."

Evin Hapishanesi'ne gittik ama boşuna çaba harcamıştık. Ezatullah Hacı Hüseyin'i sordum ama o gün işe gelmeyeceğini söylediler. Afallamış ve kafamız karışmış bir halde eve döndük. Fati ve Pervin Hanım beni iki lokma yemem için zorlamaya çalıştılar ama boğazımdan hiçbir şey geçmedi. Sürekli, acaba Siyamak neler yemek zorunda kalacak, diye düşünüyordum. Ağlayıp ne yapmam ve kimden yardım istemem gerektiğini düşünüyordum.

Sonra Fati birdenbire, "Mahbube!" dedi.

"Mahbube mi?"

"Evet, kuzenimiz Mahbube. Kayınpederi bir din adamı. Dediklerine göre önemli biriymiş; üstelik halam onun çok edepli ve kibar biri olduğunu söylerdi."

"Evet, haklısın!"

Boğulmak üzere olan bir kadının akıntıda sürüklenen bir kütüğe tutunması gibi, kalbimde bir umut ışığı belirdi. Ayağa kalktım.

Fati, "Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

"Kum'a gitmem gerek," dedim.

"Bekle. Sadık ve ben de seninle geleceğiz. Yarın hep birlikte yola çıkarız."

"Yarın çok geç olur! Ben kendim giderim."

Fati, "Gidemezsin!" diye atıldı.

"Neden gidemezmişim? Halamın evinin yerini biliyorum. Adresi değişmedi, öyle değil mi?"

"Hayır ama yalnız gidemezsin."

Mesut giyinmeye başlamıştı. "Yalnız olmayacak. Ben de onunla gideceğim," dedi.

"Senin okulun var... hem bugün de gitmedin."

"Bu şartlarda okul kimin umurunda? Yalnız gitmene izin vermeyeceğim, o kadar. Artık evin erkeği benim."

Şirin'i Pervin Hanım'a bırakıp yola çıktık. Mesut bir çocuğa bakar gibi benimle ilgilendi. Otobüste başımı omuzuna yaslayıp uyuyabileyim diye dik oturmaya çalıştı. Bana birkaç bisküvi

yedirip su içirdi. Kum'a vardığımızda beni çekiştirerek bir taksi buldu. Halamın evine vardığımızda hava kararmıştı.

Bizi o saatte karşısında görünce şaşıran halam yüzüme bakıp, "Hayırlar olsun inşallah! Ne oldu?" dedi.

Gözyaşlarına boğularak, "Hala, yardım et! Oğlumu da kaybetmek üzereyim," diye cevap verdim.

Yarım saat sonra kuzenim Mahbube ve kocası Muhsin geldiler. Mahbube hâlâ neşeli bir kadındı; yalnızca biraz daha etine dolgun, daha olgundu. Kocası yakışıklı bir adamdı. Zeki ve ilgili birine benziyordu. Aralarındaki sevgi ve birbirlerine olan düşkünlükleri hemen belli oluyordu. Ağlamamı durduramıyordum. Bütün olanları anlattım. Mahbube'nin kocası beni teselli edip rahatlatıcı bir şekilde konuştu.

"Oğlunu bu kadar zayıf bir delile dayanarak tutuklamış olmaları imkânsız," dedi. Ertesi gün beni babasına götüreceğine ve elinden gelen her şekilde yardımcı olacağına söz verdi. Sonunda biraz sakinleştim. Halam bana zorla hafif bir akşam yemeği yedirdi, Mahbube bir sakinleştirici verdi ve yirmi dört saat sonra derin, acı dolu bir uykuya daldım.

Mahbube'nin kayınpederi sevecen, merhametli bir adamdı. Kederli halim ona çok dokundu ve beni rahatlatmaya çalıştı. Birkaç telefon görüşmesi yaptı, birkaç isim yazıp notlar aldı ve bunları Muhsin'e verip benimle Tahran'a gelmesini istedi. Yolda durmadan Allah'a dua edip yalvardım. Eve varır varmaz Muhsin çeşitli insanları aramaya başladı ve sonunda ertesi gün için Evin Hapishanesi'nde bir görüşme ayarladı.

Evin'deki hapishane müdürü, Muhsin'le sohbet ederek, "Delikanlının Mücahitler'in bir sempatizanı olduğu kesin fakat şu ana kadar aleyhinde güvenilir ve bağlayıcı bir delil bulamadık. Olağan yasal süreçler tamamlanır tamamlanmaz onu salacağız," dedi ve Muhsin'e babasına saygılarını iletmesini söyledi.

Hapishane müdürünün sözleri on ay boyunca ayakta durmamı sağladı. Karanlık ve acı dolu on ay... Her gece rüyamda

Siyamak'ın bacaklarını bağladıklarını ve ayak tabanlarını kırbaçladıklarını görüyordum. Derisi kırbaca yapışıp soyuluyordu. Her gece çığlıklar atarak uyanıyordum.

Sanırım Siyamak'ın tutuklanmasından bir hafta sonraydı. Bir gün aynadaki yansımamı gördüm. Yaşlı, perişan, zayıf ve solgun benizli görünüyordum. En tuhafı da başımın sağ tarafında aniden bir öbek beyaz saçın belirmiş olmasıydı. Hamit'in idam edilmesinin ardından saçımda birkaç tel beyaz görmeye başlamıştım ama bu alışılmadık bir durumdu.

Mahbube'yle ve onun aracılığıyla kocasıyla ve kayınpederiyle sürekli temas halindeydim. Evin Hapishanesi'nde mahkûmların anne babaları için düzenlenen bir toplantıya gittim. Siyamak'ı sordum. Hapishane görevlisi onu iyi tanıyordu. "Endişelenmenize gerek yok, kendisi azat edilecek," dedi.

Çok memnun oldum ama sonra toplantıdaki annelerden birinin sözlerini hatırladım. "Azat edilecek derken, canı azat edilecek demek istiyorlar," demişti.

Korku ve umut beni öldürüyordu. Düşünecek daha az zamanım olsun diye mümkün olduğunca çok çalışıyordum.

Üniversitelerin tekrar açılacağına dair haberler gerçek oldu. Uğrunda bu kadar sıkı çalıştığım hayalime ulaşabilmem için tamamlamam gereken birkaç kredilik derse kaydolmak üzere okula gittim. Öğrenci işleri müdürü kaşlarını çatıp son derece soğuk bir tavırla, "Derslere kaydolma hakkınız yok," dedi.

"Fakat ne zamandır üniversiteye devam ediyorum!" diye itiraz ettim. "Diplomamı alabilmem için yalnızca birkaç krediyi tamamlamam gerek. Aslında bu dersleri de aldım; sadece final sınavlarına girmem gerekiyor."

"Olmaz," dedi müdür. "Kaydınız silindi ve okuldan atıldınız."

"Ama neden?"

"Ne yani, bilmiyor musunuz?" dedi sırıtarak. "Siz infaz edilen bir komünistin dul karısısınız; bir hainin ve muhalifin annesisiniz."

Öfkeyle, "İkisiyle de gurur duyuyorum," diye ters bir cevap verdim.

"İstediğiniz kadar gurur duyabilirsiniz ama derslere giremezsiniz ve bu İslami Üniversite'den bir diploma alamazsınız."

"Bu diplomayı almak için ne kadar çok çalıştığımı biliyor musunuz siz? Üniversite kapanmasaydı, diplomamı birkaç yıl önce almış olurdum."

Müdür omuz silkti.

Başka birkaç yöneticiyle daha konuştum ancak bir yararı olmadı. Yenilgiye uğramış bir halde üniversiteden çıktım. Bütün çabalarım boşa gitmişti.

Şubat sonunun nazik güneşi gökyüzünde parlıyordu. Kışın ısıran soğuğu gitmiş, yerini serin bir bahar esintisine bırakmıştı. Sadık Han arabamı tamir ettirmek için garaja götürmüştü. İşe yürüyerek gidiyordum. Moralim son derece bozuktu; kendimi oyalamaya çalışıyordum. Öğleden sonra saat ikiye doğru Fati arayıp, "İşten sonra buraya gel. Sadık arabayı garajdan almış, gidip çocukları getirecek..." dedi.

"Havamda değilim," dedim. "Doğruca eve gideceğim."

Fati, "Hayır, gelmek zorundasın," diye ısrar etti. "Seninle konuşmam gerek."

"Bir şey mi oldu?" diye sordum.

"Hayır. Mahbube aradı. Tahran'dalarmış. Onları bize davet ettim. Bazı haberleri olabilir," dedi Fati.

Telefonu kapattığımda meraklandım. Fati'nin sesi bir tuhaf geliyordu. Kaygılanmaya başladım. Masama bir son dakika projesi geldi ve işime döndüm ama yoğunlaşamıyordum. Evi arayıp Pervin Hanım'a, "Şirin'i hazırlayın. Sadık Ağa onu almaya gelecek," dedim.

Pervin Hanım gülerek, "Geldi bile. Mesut'u bekliyordu, o da az önce geldi. Fati'nin evine gidiyorlar. Sen ne zaman gideceksin?" dedi.

"İşimi bitirir bitirmez," diye cevap verdim. Sonra, "Bana doğruyu söyleyin, bir şey mi oldu?" diye sordum.

"Bilmiyorum ki! Bir şey olsaydı, Sadık Ağa bana söylerdi. Canım benim, bir hiç uğruna kendini bu kadar üzme. Heba olup gideceksin," dedi.

Elimdeki işi teslim eder etmez ofisten çıkıp bir taksiye binerek Fati'nin evine gittim. Fati kapıyı açtığında soran gözlerle ona baktım.

"Merhaba abla," dedi. "Neden bana öyle bakıyorsun?"

"Bana doğruyu söyle, Fati. Ne oldu?"

"Ne yani? Bizi ziyaret etmen için ille bir şey mi olması gerekiyor?"

Firuze yarı koşar, yarı dans eder vaziyette yanıma gelip kucağıma çıktı. Şirin de bana doğru koştu. Mesut'a baktım. Sakin ve düşünceli bir halde öylece dikiliyordu. İçeri girerek Mesut'un yanına gittim ve sessizce, "Neler oluyor?" diye sordum.

"Bilmiyorum," dedi. "Biz de yeni geldik. Garip davranıyorlar, sürekli birbirleriyle fısıldaşıyorlar."

"Fati!" diye bağırdım. "Ne oldu? Söyle bana. Aklımı kaçıracağım."

"Allah aşkına, sakin ol," dedi Fati. "Haberler iyi."

"Siyamak'la mı ilgili?"

"Evet, yeni yıldan önce onu salıvereceklerini duydum."

"Belki daha da önce," diye ekledi Sadık Ağa.

"Bunu kim söyledi? Nereden duydunuz?"

"Sakinleş," dedi Fati. "Otur da sana biraz çay getireyim."

Mesut kolumu kavrayıp elimi tuttu. Sadık Ağa gülüyor ve çocuklarla oynuyordu.

"Sadık Ağa, Allah aşkına, tam olarak ne biliyorsan bana söyle," dedim.

"Dürüst olmam gerekirse, fazla bir şey bilmiyorum. Fati benden daha fazlasını biliyor," dedi.

"Peki nereden duymuş? Mahbube'den mi?"

"Evet, sanırım Mahbube'yle konuşmuş."

Fati elinde çay tepsisiyle içeri girdi, Firuze de elinde bir tabak çörekle zıplayarak peşinden geldi.

"Fati, çocuklarının hatırına şöyle otur ve Mahbube'nin tam olarak ne dediğini bana anlat."

"Her şey tamam, Siyamak çok yakında serbest bırakılacak, dedi."

"Mesela ne zaman?" diye sordum.

"Belki de bu hafta." "Aman Tanrım!" diye haykırdım. "Bu gerçekten mümkün mü?"

Sırtımı divana yasladım. Fati hazırlıklıydı. Bana hemen içinde nitrogliserin hapları bulunan bir ilaç şişesi ve bir bardak su uzattı. İlacı içip sakinleşene kadar bekledim. Sonra gitmek üzere ayağa kalktım.

Fati, "Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

"Gidip Siyamak'ın odasını toplamam gerek. Oğlum yarın eve gelirse her şey temiz ve düzenli olmalı. Yapacak bin türlü işim var," dedim.

"Otur," dedi Fati sessizce. "Neden asla yerinde duramıyorsun? İşin doğrusu, Mahbube Siyamak'ın bu gece eve gelebileceğini söyledi."

Kendimi tekrar divana attım. "Ne demek istiyorsun?" diye sordum.

"Mahbube ile Muhsin, Siyamak'ı belki bugün bırakırlar diye Evin'e gitmişler. Sinirlerine hâkim olmalısın. Her an gelebilirler. Sakin olmalısın," dedi.

Huzursuz ve sabırsız bir şekilde birkaç dakikada bir, "Ne oldu? Buraya ne zaman varacaklar?" diye sorup duruyordum.

Derken Mesut'un, "Siyamak!" diye bağırdığını duydum ve oğlumun içeri girdiğini gördüm.

Kalbim bunca neşeyi ve heyecanı kaldıramadı; göğüs kafesimi delip dışarı çıkacakmış gibi hissediyorum. Siyamak'ı kollarımla sardım. Eskisinden daha zayıf ve uzundu. Nefesim kesilecek gibi

oldu. Birisi yüzüme su çarptı. Tekrar oğluma sarıldım. Yüzüne, gözlerine, ellerine dokundum. Karşımdaki gerçekten benim sevgili oğlum Siyamak mıydı?

Mesut, Siyamak'a sarılıp bir saat boyunca ağladı. Hayatın sorumluluğunu cesurca omuzlayarak bana umut vermiş olan bu kibar ve uysal çocuk bunca gözyaşını bu kadar uzun zamandır nasıl içinde tutmuştu?

Şirin gülüyordu; bu karmaşa onu heyecanlandırmıştı. İlk başta biraz çekingen dursa da sonradan Siyamak'ın kollarına atıldı.

O gece tarifsiz bir sevinç, neşe ve hezeyan içinde geçti. "Ayaklarını görmem gerek," dedim.

Siyamak, "Yapma, anne," diye güldü. "Saçmalama!"

İlk önce Mahbube'nin kayınpederini aradım. Ağlayarak ona teşekkür ettim ve aklıma gelen bütün övgüleri sıraladım.

"Fazla bir şey yapmadım," dedi.

"Evet, yaptınız. Bana oğlumu geri verdiniz."

İki gün aile ziyaretlerinin telaşıyla geçti. Mansure ve Menekşe, gözlerini gitgide daha kırılgan, unutkan ve şaşkın bir kadına dönüşen annelerinin üstünden ayırmıyorlardı. Kendisi Siyamak'ın Hamit olduğuna inanıyordu.

Allah'a o kadar çok adaklar adayıp sözler vermiştim ki nereden başlayacağımı bilmiyordum. Yapmam gereken her şeyi bir kenara bıraktım ve dördümüz İmam Rıza'nın Meşhed'deki türbesine hacca gittik. Oradan da halama, Mahbube'ye, kocasına ve koruyucu meleğim olan kayınpederine teşekkür etmek üzere Kum'a uğradık.

Öyle güzel ve mutlu günler geçiriyordum ki... Tekrar yaşadığımı hissediyordum. Çocuklarım yanımdayken beni hiçbir şey üzemezdi.

Siyamak yakında on sekiz yaşına basacaktı. Okuldan bir yıl geri kalmıştı ama onu normalden bir yıl önce kaydettirdiğimden, yaş bakımından geride değildi. Okula kaydolması gerekiyordu

ancak hapishane geçmişi yüzünden onu kabul etmezlerdi. Hep çocuklarımın en yüksek eğitim seviyesine erişeceklerini ummuştum ama artık oğlumun bir lise diplomasından bile mahrum kalacağı gerçeğiyle yüzleşmek zorundaydım.

Liseyi bitirmesine bile izin verilmemesi, Siyamak için ağır bir darbe olmuştu. Sinirli ve huzursuzdu. Evde oturması ve düzensiz bir hayat sürmesi akıl kârı değildi. Özellikle de eski arkadaşlarından birkaçı evimize tekrar uğramaya başlamışken. Siyamak onlarla fazla ilgilenmese de varlıkları beni tedirgin ediyordu.

Siyamak bir iş bulmaya karar verdi. Ne kadar çok çalıştığımı, geçimimizi nasıl kıt kanaat sağladığımı görüyor, yardım etmek istiyordu. Ancak ne tür bir iş yapabilirdi ki? Ne küçük bir iş kuracak sermayesi ne de eğitimi vardı. Bir yandan Irak'la girdiğimiz savaş olanca hızıyla sürüyor, cephe bize doğru yaklaşıyordu. Bu düşüncelerle ve endişelerle boğuşurken bir gün Mansure ziyaretime geldi ve kaygılarımı onunla paylaştım.

"Aslına bakarsan, ben de seni tam da bu yüzden görmeye geldim," dedi. "Siyamak eğitimine devam etmek zorunda. Ailemizin yeni kuşağındaki herkes üniversiteye gitti. Siyamak'ın bir lise diplomasının bile olmaması kabul edilemez."

"Bu konuyu araştırdım," dedim. "Gece okuluna gidip genel eğitim sınavlarına girebilir ama Siyamak çalışmak istediğini söylüyor. Üniversiteye gitmediği sürece bir lise diplomasının hiçbir işe yaramayacağını söylüyor. Diploması olsun ya da olmasın çalışması gerekecek; bu yüzden bir an önce başlasa iyi olur."

"Bak Masum, benim kafamda başka bir plan var," dedi Mansure. "Buna nasıl tepki vereceğini bilmiyorum ama lütfen aramızda kalsın."

"Tabii ki!" dedim şaşırarak. "Planın nedir?"

"Biliyorsun, oğlum Ardeşir geçen sene liseyi bitirdi. Askerliğini yapması gerek ama bu savaşın biteceği yok. Hiçbir koşulda oğlumu cepheye göndermelerine izin vermeyeceğim. Üstelik bildiğin gibi, Ardeşir her zaman biraz ödlekti. Askerlikten o kadar

çok korkuyor ki. Onu bir kurşun öldürmezse, korkusu öldürecek. Onu yurtdışına göndermeye karar verdik."

"Onu yurtdışına mı göndereceksiniz? Nasıl? Orduda hizmet etmekle yükümlü olan herkese yurtdışına çıkış yasağı getirilmiş durumda."

"Sorun da bu zaten," dedi Mansure. "Ardeşir sınırı yasadışı yollarla geçmek zorunda. Bu iş için bir milyon tumanın dörtte birini isteyen birini bulduk; çocukları sınırın diğer tarafına geçiriyor. Ben Siyamak'la ikisini birlikte göndermeyi düşündüm. Birbirlerine göz kulak olurlar. Ne dersin?"

"Şey, iyi bir fikir gibi görünüyor," dedim. "Ancak parayı denkleştirmem gerek."

"Bunu dert etme," dedi Mansure. Elinde yeteri kadar yoksa biz yardım ederiz ama birlikte gitmeleri çok önemli. Siyamak kendi başının çaresine bakar ama Ardeşir'in yardıma ihtiyacı olacak. Yalnız olmayacağını bilirse, gitmeyi daha kolay kabul eder. Biz de daha az endişeleniriz."

"İyi ama nereye gidecekler?" diye sordum.

"Gidebilecekleri bir sürü yer var. Her ülke mültecileri kabul ediyor. Bir süreliğine cep harçlığı alırlar ve eğitimlerine devam ederler," dedi. "Fakat söyle bana, seni esas endişelendiren nedir? Para mı?"

"Hayır. Gitmesi çocuğumun yararına olacaksa her şeyi satarım ve gerekirse ödünç alırım. Yine de ona yarar getireceğinden emin olmam lazım. Bana bunu düşünmem ve Siyamak'la konuşmam için bir hafta süre ver," dedim.

İki gün boyunca ne yapmam gerektiğini değerlendirdim. Siyamak'ın yaşındaki bir delikanlıyı bir kaçakçıya teslim etmek akıllıca mıydı? Sınırı yasadışı geçmek ne kadar tehlikeliydi? Siyamak dünyanın bir ucunda yapayalnız yaşamak zorunda kalacaktı. Yardıma ihtiyacı olursa kimden medet umacaktı? Birilerinin tavsiyesini almalıydım. Durumu gizlice Sadık Ağa'ya açıkladım.

"Açık konuşmam gerekirse, bilmiyorum," dedi. "Her kararın birtakım riskleri var ve bu da tehlikeli bir macera. Batı'daki hayat hakkında hiçbir fikrim yok ama yakın zamanda farklı ülkelere sığınmış bir sürü insan tanıyorum; yalnızca birkaç tanesi geri döndü."

Ertesi gün, Zargar Bey bana birkaç iş getirdi. Kendisi Batı'da üniversiteye gitmişti ve bana güvenilir bir tavsiye verebilirdi. "Tabii ki sınırı yasadışı olarak geçme konusunda bir tecrübem yok ve bunun ne kadar tehlikeli olduğunu bilmiyorum," dedi Zargar Bey. "Buna karşın, giderek daha çok insan bu riski alıyor. Siyamak bir mülteci olarak kabul edilirse –ki eski bir siyasi mahkûm olarak kesin kabul edilecektir– hiçbir maddi sıkıntı çekmez ve eğitimin en iyisini alır. Tek sorun yalnızlık ve sürgünde yaşamak. Birçok yaşıtı bunalıma girip ciddi ruhsal sorunlarla karşılaşıyorlar ve ders çalışamadıkları gibi, normal bir hayat da süremiyorlar. Seni korkutmak istemem ama bu gençlerin arasındaki intihar oranı yüksek. Oğlunu ancak yurtdışında kısmen senin yerini dolduracak, ona göz kulak olabilecek yardımsever bir insan tanıyorsan gönder."

Yurtdışında yaşayan ve güvendiğim tek kişi Pervane'ydi. Mansure'nin evine gidip Pervane'ye oradan telefon ettim. Evdeki telefonumuzun dinlendiğinden korkuyordum. Konuyu ona açıkladıktan sonra Pervane, "Kesinlikle bunu yapmalısın. Siyamak için ne kadar endişelendiğimi bilemezsin. Onu ne yapıp edip gönder; sana söz veriyorum, ona kendi oğlummuş gibi bakacağım," dedi.

Pervane'nin içtenliği ve şevki kaygılarımı azalttı ve Siyamak'la konuşma vaktinin geldiğine karar verdim. Nasıl tepki vereceği hakkında hiçbir fikrim yoktu.

Şirin uyuyordu. Sessizce oğlanların odasının kapısını açıp içeri girdim. Siyamak yatağında uzanmış, tavana bakıyordu. Mesut masasına oturmuş ders çalışıyordu. Mesut'un yatağına oturup, "İkinizle konuşmak istiyorum," dedim.

Siyamak yerinden fırladı, Mesut da bana doğru dönüp, "Ne oldu?" diye sordu.

"Hiçbir şey!" dedim. "Siyamak'ın geleceği hakkında düşünüyordum ve bir karar vermemiz gerekiyor."

"Ne kararı?" dedi Siyamak kinayeli bir biçimde. "Bizim karar verme hakkımız var mı? Tek yapabildiğimiz bize söylenenlere evet demek."

"Hayır canım, her zaman böyle olmak zorunda değil. Bütün hafta boyunca seni Avrupa'ya göndermeyi düşünüp durdum."

"Hah! Hayal görüyorsun!" dedi Siyamak. "Parayı nereden bulacağız? Bunun kaça mal olacağını biliyor musun? Kaçakçıya en az iki yüz bin tuman ödememiz lazım; bir o kadar da sığınma talebi işleme tabi tutulana dek yurtdışında yaşamak için gerekiyor."

"Bravo! Tam isabet!" dedim. "Tüm bunları nereden biliyorsun?"

"Eh, bu konuyu detaylıca araştırdım. Ne kadar çok arkadaşımın şimdiden ülkeyi terk ettiklerini biliyor musun?"

"Hayır! Neden bana söylemedin?"

"Neden söyleyecektim ki? Bunu karşılayamayacağını biliyordum; söyleseydim seni üzdüğümle kalacaktım."

"Para önemli değil," dedim. "Gitmek senin yararına olacaksa, parayı bulurum. Sadece bana gitmek isteyip istemediğini söyle."

"Tabii ki gitmek istiyorum!"

"Peki, orada ne yapmak istiyorsun?"

"Eğitimime devam etmek istiyorum. Burada üniversiteye gitmeme izin vermiyorlar. Bu ülkede bir geleceğim yok."

"Peki, bizi özlemez misin?" diye sordum.

"Tabii ki çok özlerim ama daha ne kadar burada oturup senin daktiloda bir şeyler yazmanı ve dikiş dikmeni izleyebilirim ki?"

"Ülkeden yasadışı bir şekilde çıkman gerekecek," dedim. "Bu çok tehlikeli. Bu riski almayı kabul ediyor musun?"

"Aslında bu, askere gitmekten ve cepheye gönderilmekten daha büyük bir risk sayılmaz, öyle değil mi?"

Siyamak haklıydı. Bir yıl daha geçerse Siyamak orduya alınacaktı ve savaş da bitecekmiş gibi görünmüyordu.

"Ancak birkaç şartım var; bunları yerine getireceğine söz vermen ve sözünden asla dönmemen gerekiyor," dedim.

"Pekâlâ. Neymiş bu şartlar?" diye sordu Siyamak.

"Birincisi, bana hiçbir şekilde İranlı siyasi gruplara ve örgütlere yanaşmayacağına dair söz vermelisin. Onlarla hiçbir bağlantın olmamalı. İkincisi, mümkün olan en üst dereceyi alana kadar çalışıp iyi eğitimli ve saygıdeğer bir adam olacaksın. Üçüncüsü, bizi unutmayacaksın ve elinden geldiğince erkek ve kız kardeşine yardımcı olacaksın."

"Bunlar için bana söz verdirmene gerek yok," dedi Siyamak. "Ben de tam olarak bunları yapmayı planlıyorum."

"Herkes öyle der ama sonra unuturlar," dedim.

"Üçünüzü unutmama imkân var mı? Siz benim her şeyimsiniz. Umarım bir gün bana verdiğin bütün bu sevginin ve bu kadar çok çalışmanın hakkını ödeyebilirim. Sıkı çalışacağımdan ve politikadan uzak duracağımdan emin olabilirsin. Dürüst olmam gerekirse, artık her türlü siyasi gruptan ve hizipten bıktım usandım."

Üç saat boyunca Siyamak'ın ülkeyi nasıl terk edeceğini ve parayı nasıl denkleştireceğimizi konuştuk. Siyamak tekrar hayata dönmüş gibiydi –heyecanlı ve umut doluydu– fakat aynı zamanda endişeli ve gergindi. Halılarımızdan iki tanesi ile elimde kalan altın mücevherlerimi sattım. Evlilik yüzüğümü ve Şirin'in altın bileziğini bile sattım ve Pervin Hanım'dan biraz borç aldım. Ancak yine de elimde yeteri kadar para yoktu. Bir gözü daima üstümde olan ve ben sorunlarımdan bahsetmeden önce onları anlayan Zargar Bey bir gün elli bin tumanla çıkageldi ve bunun geciken maaş ödemelerim olduğunu söyledi.

"Ama bu kadar çok alacağım yoktu ki!" dedim.

Zargar Bey, "Ben üstüne biraz ekledim," diye cevap verdi.

"Ne kadar? Size ne kadar borcum olduğunu bilmem gerekiyor," diye üsteledim.

"Fazla değil," dedi. "Hesabını tutup gelecekteki ödemelerinden mahsup ederiz."

Mansure'ye tamı tamına bir haftada iki yüz elli bin tuman verdim ve kendimden emin bir şekilde hazır olduğumuzu bildirdim. Mansure bana şaşkınlıkla bakıp, "Bu kadar parayı nereden buldun? Ben senin için kenara yüz bin tuman ayırmıştım," dedi.

"Çok teşekkür ederim ama kendim hallettim."

"Peki ya Pakistan'da geçirecekleri birkaç ay boyunca ihtiyaç duyacakları para ne olacak? Onu da karşılayabilecek misin?"

"Hayır ama bir yerden bulurum."

"Gerek yok," dedi. "Para burada hazır duruyor."

"Pekâlâ," dedim. "Fakat zaman içinde sana borcumu ödeyeceğim."

"Ödemene gerek yok," dedi Mansure. "Bu senin de paran, çocuklarının payı. Hamit bir hafta sonra ölmüş olsaydı, bu evin yarısı ve geri kalan her şey sizin olacaktı."

"Hamit ölmeseydi, baban hâlâ hayatta olurdu," dedim.

Genç, sıska, koyu tenli bir adam olan ve yöresel kıyafetler giymiş olan kaçakçıyla temas kurmak ise başlı başına bir hikâyeydi. Gizli adı Mahin Bey'di ve arayan kişi onu ancak bu isimle istediğinde telefonda konuşuyordu. Siyamak ve Ardeşir'in her an İran'ın güneydoğusundaki bir şehir olan Zahidan'a gitmek üzere hazırlanmalarını istedi. Birkaç arkadaşının yardımıyla onları sınırdan güvenli bir şekilde geçirip Pakistan'a sokacağını ve İslamabad'daki Birleşmiş Milletler temsilciliğine götüreceğine söz verdi. Onlara koyun postu giydireceğini ve sınırdan bir koyun sürüsünün arasında geçireceğini söyledi.

Dehşete kapıldım ama bunu Siyamak'tan gizlemeye çalıştım. O, korkusuz bir maceraperestti ve tüm bunlar onun için korkutucu olmaktan ziyade heyecan vericiydi.

O gece kaçakçıdan yola çıkma vaktinin geldiğine dair haber aldık ve çocuklar Mansure'nin kocası Bahman'la Zahidan'a doğru yola çıktılar. Siyamak'a veda ederken, vücudumdaki uzuvlardan biri kopuyormuş gibi hissettim. Doğru olanı yapıp yapmadığımı bilmiyordum. Ayrıldığımız için duyduğum üzüntü ile oğlumun karşı karşıya olduğu tehlike nedeniyle hissettiğim korku arasında gidip geliyordum. O gece namaz seccademin üstünden ayrılmadım. Dua ettim, ağladım ve oğlumu Allah'a emanet ettim.

Korku ve tedirginlik dolu üç günün ardından, nihayet çocukların sınırı sağ salim geçtikleri haberini aldık. On gün sonra Siyamak'la konuştum. İslamabad'a varmıştı. Sesi son derece üzgün ve uzaktan geliyordu.

Ayrılığın acısını derinden hissetmeye başlamıştım. Mesut, Siyamak'ı fena halde özlüyordu ve benim her gece ağlamam onu daha da çok üzüyordu. Mansure çok daha kötü durumdaydı. Daha önce oğlundan bir günlüğüne bile ayrılmamıştı ve onu avutmak mümkün değildi. Mansure'ye ve kendi kendime, "Güçlü olmalıyız! Bu devirde çocuklarımızı kurtarmak, onlara iyi bir gelecek sunmak için, anneler olarak yokluklarının verdiği hüzne katlanmalıyız. Bu bizim ödemek zorunda olduğumuz bir bedel; aksi halde iyi anneler sayılmayız," deyip duruyordum.

Dört ay sonra Pervane, Almanya'dan arayıp telefonu Siyamak'a uzattı. Sevinçten çığlık attım. Siyamak, Almanya'ya varmıştı. Pervane onunla ilgileneceğine dair bana teminat verdi ama Siyamak'ın birkaç ay boyunca bir mülteci kampında kalması gerekiyordu. Siyamak günlerini aylak aylak geçirenlerin aksine vaktini Almanca öğrenerek değerlendiriyordu. Çabucak liseye, sonunda da üniversiteye kabul edildi. Makine mühendisliği bölümünde okudu ve verdiği sözleri asla unutmadı.

Pervane, Siyamak'ı tatilleri ailesiyle geçirmesi için kendi evine davet etmiş, bana oğlumun kaydettiği gelişmeler hakkında sabırla ve özenle bilgi vermişti. Sorumluluğumun üçte birini yerine getirmiş gibi hissediyordum. Büyük bir enerjiyle çalışıp nihayet

borçlarımı ödedim. Mesut bana ve hayatımıza özenle sahip çıkıyordu. Bir yandan okula giderken bir yandan da ailenin babası rolünü oynuyor, bitmek tükenmeyen sevgisiyle beni mutluluğa ve umuda boğuyordu. Şirin ise oyunculuğu, maskaralıkları ve tatlı diliyle evimize canlılık ve neşe katıyordu. Sonunda geçici de olsa huzur bulmuştum. Yine de hayatımızı çevreleyen sorunlar, kaygılar vardı ve Irak'la girdiğimiz tahripkâr savaş sonsuza kadar sürecek gibi geliyordu.

Gülmeyi tekrar öğrendiğimde, bir gün Zargar Bey gözlerini sehpaya dikip ciddi bir şekilde bana evlenme teklif etti. Kızının ve Fransız karısının İran'dan yıllar önce ayrıldıklarını bildiğim halde, Zargar Bey'in boşandığını bilmiyordum. Kendisi bilge, görmüş geçirmiş bir adamdı ve her açıdan uygundu. Onunla hayatımı birleştirmek birçok duygusal ve maddi sorunumu çözebilirdi. Üstelik ben de ona karşı kayıtsız değildim. O her zaman sevdiğim, gıpta ettiğim biriydi, gerçek bir dost ve yoldaştı ve ona kolaylıkla kalbimi açabilirdim. Belki de Hamit'in bana asla tam olarak veremediği sevgiyi ve ilgiyi verebilirdi.

Zargar Bey, Hamit'in ölümünden sonra bana evlenme teklif eden üçüncü kişiydi. İlk ikisine bir an bile tereddüt etmeden hayır demiştim ama Zargar Bey söz konusu olunca, ne yapacağımdan emin değildim. Hem mantıksal hem de duygusal açıdan bakıldığında, onunla evlenmek doğru bir şey gibi görünüyordu; ancak Mesut'un beni bir süredir ne kadar büyük bir dikkatle izlediğinin farkındaydım. Huzursuz ve gergin bir hali vardı. Bir gün damdan düşer gibi, "Anne, bizim kimseye ihtiyacımız yok, değil mi? Ne istersen bana söyle yeter; ben ihtiyacını karşılarım. Ve Zargar Bey'e de evimize bu kadar sık gelmemesini söyle. Artık ona katlanamıyorum," dedi.

Böylece, yeni kavuştuğumuz huzur ortamını bozmamam ve dikkatimi çocuklarımdan ayırmamam gerektiğini anladım. Kendimi tüm varlığımla onlara adamanın görevim olduğuna, babalarının boşluğunu bir yabancının değil, benim doldurmam

gerektiğine inanıyordum. Zargar Bey'in varlığı benim hayatıma renk katabilirdi ancak çocuklarımı, özellikle de oğullarımı rahatsız ve mutsuz edeceği gayet açıktı.

Birkaç gün sonra en derin özürlerimi bildirerek Zargar Bey'in teklifini reddettim ama beni arkadaşlığından mahrum bırakmamasını istedim.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

HAYATIMDAKİ OLAYLAR öylesine tuhaf bir şekilde gelişiyordu ki arada bir soluklanıp toplanma fırsatım oldukça ve bu sakin dönem uzadıkça, bir sonraki olayın şoku da o kadar kötü oluyordu. Buna inandığım için, en mutlu anlarımda bile gizli tedirginlikler yakamı bırakmıyordu.

Siyamak'ın yurtdışına sağ salim gitmesiyle, en büyük sorunum çözülmüş gibi görünüyordu. Onu fena halde özlediğim, hasretim bazen dayanılmaz boyutlara vardığı halde onu gönderdiğim için hiç pişman olmadım ve hiç geri dönmesini istemedim. Fotoğrafıyla konuşup ona uzun mektuplar yazarak, hayatımızda olup biten her şeyi anlatıyordum. Bu arada, Mesut o kadar hoşgörülü ve nazikti ki bana sorun çıkarmak şöyle dursun, çoğu zaman sorunlarımı çözüyordu. Ergenlik döneminin zorlu ve çalkantılı yıllarını sabrıyla ve ağırbaşlılığıyla atlatmıştı. Şirin'e ve bana karşı derin bir sorumluluk hissediyor, günlük hayatımızda yapılması gereken çoğu işi üstleniyordu. Bunca yardımseverliği ve fedakârlığı sömürmemeye, bu genç adamdan altından kalkabileceğinden fazlasını istememeye dikkat etmeliydim.

Mesut sık sık arkama geçip boynuma masaj yaparak, "Bu kadar çok çalışmaktan hasta olacaksın diye korkuyorum. Gidip yat ve dinlen," derdi.

Ben de, "Merak etme canım. Kimse çok çalıştığı için hastalanmaz. Yorgunluk güzel bir gece uykusuyla ve her hafta iki gün dinlenmekle uçup gider. İnsanın hasta eden atalet, faydasız düşünceler ve kaygılardır. Çalışmak hayatın temelidir," diye cevap verirdim.

Mesut benim için bir oğuldan çok daha fazlasıydı; benim yoldaşım, arkadaşım, akıl hocamdı. Onunla her şey hakkında konuşup birlikte karar veriyorduk. Mesut haklıydı, başka kimseye ihtiyacımız yoktu. Tek endişem hayatının ilerleyen safhalarında insanların onun iyiliğinden ve cömertliğinden istifade etmeleriydi; tıpkı kız kardeşinin onu öperek, gözyaşı dökerek ya da ona yalvararak her istediğini yaptırması gibi.

Mesut, Şirin'e sorumluluğunu bilen bir baba gibi yaklaşıyordu. Onu okula yazdırmaya gidip öğretmenleriyle konuşuyor, her gün onunla okula yürüyor, neye ihtiyacı olursa alıyordu. Hava saldırıları sırasında onu kucağına alıp merdivenlerin altına saklıyordu. Böyle sevgi dolu bir ilişkileri olduğu için çok mutluydum ama çoğu annenin aksine, çocuklarım büyüdüğü için sevinmiyordum. Hatta bu beni korkutuyordu ve savaş sürdükçe korkum derinleşiyordu.

Her yıl kendi kendime savaşın gelecek seneye, Mesut'un askere gitme yaşı gelene kadar biteceğini söylüyordum ama savaş bitmek bilmiyordu. Komşularımızın ya da arkadaşlarımızın çocuklarının şehit olduklarına dair haberleri duydukça daha çok dehşete kapılıyordum. Mahmut'un oğlu Gulam-Ali'nin cephede öldürüldüğünü duyunca cesaretimi iyiden iyiye yitirdim. Gulam-Ali'yi son görüşümü asla unutmayacağım. Ön kapıda dikildiğini görünce şok geçirmiştim. Onu yıllardır görmemiştim. Yaşından çok daha büyük görünmesinin sebebi üstündeki üniforma mıydı, yoksa gözlerindeki pırıltı mıydı bilmiyorum ama karşımdaki eski Gulam-Ali değildi.

Onu şaşkınlıkla karşılayarak, "Bir şey mi oldu?" diye sormuştum.

"Gelip seni görmem için ille bir şey mi olması gerekiyor?" demişti sitem ederek.

"Hayır, canım, sana kapımız her zaman açık. Sadece ilk defa buraya geldiğin için şaşırdım. Lütfen, içeri gel."

Gulam-Ali rahatsız görünüyordu. Ona bir fincan çay koyup ailesi hakkında havadan sudan sorular sormaya başlamıştım ama üstündeki üniforma ya da gönüllü olarak orduya katılıp cepheye gitmesi hakkında hiçbir şey söylememiştim. Galiba bu konuyu açmaya korkuyordum. Savaş beraberinde kanı, acıyı ve ölümü getirmişti. Nihayet konuşmam bitince Gulam-Ali, "Hala, buraya senden af dilemeye geldim," demişti.

"Ne için? Ne yaptın ki? Ya da ne yapmak üzeresin?"

"Biliyorsun, bir süredir cephedeyim," demişti. "Şimdi izindeyim ve geri döneceğim. Savaş bu; Allah nasip ederse şehit olabilirim. Ve bu kadar şanslı olma ihtimalime karşın beni affetmeni diliyorum; ailemin ve benim sana ve oğullarına davranış biçimimiz nedeniyle."

"Allah muhafaza! Böyle konuşma. Daha hayata yeni başlıyorsun. Allah sana kötü bir şey olduğunu görmeyi nasip etmesin."

"Ama bu o kadar da kötü bir şey değil; aksine bir lütuf. Şehit olmak benim en büyük hayalim."

"Böyle şeyler söyleme," diyerek Gulam-Ali'yi payladım. "Zavallı anneni düşün. Bu şekilde konuştuğunu duyarsa mahvolur. Zaten savaşa gitmene nasıl izin verdiğini gerçekten anlamıyorum. Anne babanın rızasını almanın her şeyden daha önemli olduğunu bilmiyor musun?"

"Evet, biliyorum ama annemin rızasını aldım. Önce durmadan ağlayıp sızladı. Sonra onu bazı savaş mağdurlarının kaldıkları otele götürerek, 'Bak, düşman, insanların hayatlarını nasıl mahvetti. İslam'ı, ülkemi ve halkımı korumak benim görevim. Dini yükümlülüğümü yerine getirmeme sahiden de engel olmak istiyor musun?' dedim. Annem gerçekten inançlı bir kadın. Hatta sanırım inancı babamınkinden çok daha kuvvetli. Bunun üstüne, 'Ben kimim ki Allah'ın emrini sorgulayacağım? Onun memnuniyeti benim memnuniyetim demek,' diye cevap verdi."

"Pekâlâ, canım. Bari okulunu bitirene kadar bekle. Allah nasip ederse savaş o zamana kadar bitmiş olur ve sen de kendine rahat bir hayat kurabilirsin."

Gulam-Ali sırıtarak, "Evet, tıpkı babam gibi. Bunu kastediyorsun, değil mi?" dedi.

"Şey, evet. Bunun neresi kötü?"

"Sen bunu herkesten daha iyi biliyorsun. Hayır, istediğim bu değil! Cephede olmak bambaşka bir şey. Kendimi Allah'a yakın hissettiğim tek yer orası. Bunun nasıl bir duygu olduğunu bilemezsin. Herkes aynı amacı paylaşıyor, herkes canını vermeye hazır. Kimse paradan ve mevkiden bahsetmiyor, kimse övünmüyor, kimse daha çok kâr etmenin peşinde değil. Bu bir adanmışlık ve fedakârlık yarışı. Askerlerin en ön sırada olmak için nasıl birbirlerini geçmeye çalıştıklarını hayal bile edemezsin. İkiyüzlülüğün ve hilenin bulaşmadığı esas inanç orada. Dünya malına ve maddiyata hiçbir önem vermeyen gerçek Müslümanlarla orada tanıştım. Onların yanındayken huzurluyum. Allah'a yakınım."

Önüme bakıyor ve kendi doğrusunu bulmuş olan bu genç adamın inancının derinliğini yansıtan sözlerini düşünüyordum. Sessizliği Gulam-Ali'nin hüzünlü konuşması bozdu.

"Öğleden sonraları babamın dükkânına gitmeye başladığımda, yaptıkları beni rahatsız ederdi. Her şeyi sorgulamaya başlamıştım. Yeni evi görmedin, değil mi?"

"Hayır, görmedim ama çok büyük ve güzel olduğunu duydum."

"Evet, büyük," dedi Gulam-Ali. "Hem de hayal edemeyeceğin kadar. İçinde kaybolmak bile mümkün fakat orası hâlâ istimlak edilen bir ev, bir bakıma çalıntı, anlıyor musun? Bu kadar inançlı ve dindar bir adam olan babamın orada nasıl yaşadığını bilmiyorum. 'Baba, bu ev dinen helal değil. Eve esas sahibinin rızası alınmadan el koyuldu,' deyip duruyordum. Babamsa, 'Esas sahibinin canı cehenneme. O, dolandırıcının, hırsızın tekiydi ve devrimden sonra kaçıp gitti. Sen de Hırsız Bey'in onayı alınmadı

diye üzülüyorsun, öyle mi?' diye cevap veriyordu. Babamın söyledikleri ve yaptıkları kafamı karıştırıyor, kaçıp uzaklaşmak istiyorum. Onun gibi olmak istemiyorum. Ben gerçek bir Müslüman olmak istiyorum."

Gulam-Ali'yi akşam yemeğini birlikte yemek için alıkoymuştum. Akşam namazını kılarken, imanının ve inancının saflığı ürpermeme neden olmuştu. Veda ederken Gulam-Ali kulağıma, "Şehit olmam için dua et," diye fısıldamıştı.

Gulam-Ali'nin dileği gerçek oldu ve uzun süre yas tuttum ama başsağlığı dilemek üzere bir türlü Mahmut'un evine gidemedim. Taş kalpli olduğumu ve bir inatçı deve gibi kin tuttuğumu söyleyen annem bana kızgındı fakat o eve adım atmam söz konusu bile değildi.

Birkaç ay sonra annemin evinde İhtiram-Saadet'i gördüm. Yaşlanmış görünüyordu; yüzünün ve boynunun derisi sarkmıştı. Onu görünce ağlamaya başladım. Ona sarıldım ancak çocuğunu kaybeden bir anneye ne söylemem gerektiğini bilmediğimden usulen başsağlığı diledim. İhtiram beni hafifçe ittirerek, "Başsağlığı dilemene gerek yok! Beni tebrik etmelisin. Oğlum şehit oldu," dedi.

Afallamıştım. Kulaklarıma inanamadım ve şaşkınlıkla İhtiram'a bakıp elimin tersiyle gözyaşlarımı sildim. İnsan, oğlunu kaybetmiş bir anneyi nasıl tebrik edebilirdi ki?

İhtiram gidince anneme, "Oğlu öldüğü için gerçekten de üzülmüyor mu?" diye sordum.

"Böyle konuşma!" dedi annem. "Nasıl acı çektiğini bilemezsin. Kendini böyle teselli ediyor işte. İnancı o kadar kuvvetli ki bu acıya katlanmasını sağlıyor."

"İhtiram konusunda muhtemelen haklısın ama Mahmut'un oğlunun şehit olmasından çıkar sağlamak için her türlü fırsatı kullandığından eminim..."

Annem, "Allah canımı alsın inşallah! Sen neler diyorsun, kızım?" diyerek beni azarladı. "Onlar oğullarını kaybettiler; sense kalkıp arkalarından böyle kinayeli laflar ediyorsun, öyle mi?"

"Mahmut'u tanıyorum," dedim. "Bana oğlunun ölümünden istifade etmediğini söyleme. Bu imkânsız. Bu kadar parayı nereden buluyor sanıyorsun?"

"Mahmut bir tüccar. Neden onu bu kadar çok kıskanıyorsun? Bu hayatta herkesin bir kısmeti var."

"Hadi anne, sen de gayet iyi biliyorsun ki alınteriyle kazanılan helal para insanın cebine bu kadar kolay girmez. Abbas Amca da tüccar değil mi? Üstelik bu işe Mahmut'tan otuz yıl önce başlamış. Nasıl oluyor da onun hâlâ tek bir dükkânı varken, bu işe yeni başlayan Ali bir harman para kazanıyor? Birkaç milyon tuman değerinde bir ev satın aldığını duydum."

"Şimdi de Ali'nin peşine mi düştün? Allah'a şükür bazı insanlar oğullarım gibi akıllı ve dindar; bu yüzden Allah onlara yardım ediyor. Bazıları da senin gibi şanssız. Allah böyle olmasını istiyor. Bu kadar gücenmemelisin."

Uzun süre annemi görmeye gitmedim. Pervin Hanım'a gittiğim halde annemin kapısını çalmadım. Belki de annem haklıydı; ben kıskanç biriydim. Yine de insanların savaştan ve yoksulluktan kırıldığı bir dönemde ağabeyimin servetini günden güne büyütmesini kabul edemiyordum. Hayır! Bunun ahlaki ya da insancıl bir tarafı yoktu. Günahkârlıktı.

Bu sakin dönemi göreceli yoksulluk içinde, çok çalışarak ve gelecek için endişelenerek geçirdim.

Siyamak'ın gitmesinden bir yıl sonra, Hamit'in annesi çabucak yayılan bir kanser türü nedeniyle vefat etti. Ölmek istediği aşikârdı ve hastalığının yayılmasını hızlandırdığına inanıyordum. Kritik durumuna rağmen vasiyetinde bize de yer vermeyi unutmamıştı ve kızlarına evimizi kaybetmemize izin vermeyeceklerine dair söz verdirmişti. Mansure'nin bunda büyük payı olduğunu biliyordum. Sonrasında da kız kardeşlerinin karşısında dimdik durarak, annesinin vasiyetine sadık kalmak için elinden gelen her şeyi yaptı.

Mansure'nin kocası bir mühendisti. Evi derhal yıkıp yerine dört katlı bir apartman dikti. Taşınmak zorunda kalmayalım diye, inşaat sırasında bahçenin bize ait tarafına dokunmamak için büyük çaba sarf etti. O güzel bina tamamlanana kadar, iki yıl boyunca kir, toz ve gürültü içinde yaşadık. Her katta yüz metre karelik iki daire bulunuyordu; yalnızca üçüncü katta Mansure ve ailesinin yaşadıkları tek bir büyük daire vardı. Zemin kattaki dairelerden birini bize verdiler ve Mansure'nin kocası diğerini de ofisi haline getirdi. Menekşe birinci kattaki daireleri aldı. Birinde yaşamaya başladı, diğerini de kiraya verdi.

Siyamak bir dairemiz olduğunu öğrenince kızgın bir şekilde, "Bize iki daire vermeleri gerekirdi; en azından birini kiraya verip biraz gelir elde ederdin. Bu bile hakkımızın ancak yarısı ederdi," dedi.

"Benim sevgili oğlum," dedim gülerek, "hâlâ vazgeçmedin mi? Bize bu daireyi vermeleri ne kadar kibar ve müşfik olduklarını gösteriyor. Kesinlikle bunu yapmak zorunda değillerdi. Şöyle düşün: Artık hiçbir bedel ödemeden sahip olduğumuz güzel ve yeni bir evimiz var. Mutlu ve minnettar olmalıyız."

Bahçenin eski evimizin bulunduğu kısmının da yenilenebilmesi için, dairemiz diğerlerinden önce bitti ve hemen taşındık. Hepimiz kendi odalarımız olduğu için memnunduk. Şirin kötü bir oda arkadaşıydı ve onun şamatasından, oyunlarından ve dağınıklığından kurtulduğum için memnundum. Şirin ise benim düzen merakımdan, sürekli şikâyet etmemden kurtulduğu için çok seviniyordu. Mesut aydınlık ve güzel odasından çok etkilenmişti; Siyamak ise onun gözünde hâlâ oda arkadaşıydı.

Yıllar hızla akıp gidiyordu. Mesut lisenin sonuncu sınıfındaydı ve savaş hâlâ devam ediyordu. Mesut her yılın sonunda final sınavlarını mükemmel notlar alarak geçtikçe tedirginliğim artıyordu.

"Bu acelen ne?" diye sızlandım. "Okulu biraz ağırdan alıp diplomanı bir ya da iki yıl sonra alabilirsin."

Mesut, "Yani sınıfta kalmamı mı öneriyorsun?" diye sordu.

"Bunda ne kötülük var ki? Savaş bitene kadar okulda kalmanı istiyorum."

"Hayatta olmaz! Omuzlarındaki yükün bir kısmını almak için okulumu çabucak bitirmem gerek. Çalışmak istiyorum. Askerlik konusunda endişen olmasın. Üniversiteye kabul edileceğime söz veriyorum; böylece askere gitmeden önce önümde birkaç yıl daha olacak."

Ona üniversitelerin öğrenci seçim sürecini geçemeyeceğini nasıl söyleyebilirdim ki?

Mesut liseden üstün bir dereceyle mezun oldu ve gece gündüz üniversiteye giriş sınavlarına çalışmaya başladı. O zamana kadar, aile geçmişimizden ötürü bir üniversiteye kabul edilmesinin düşük bir olasılık olduğunu öğrenmişti. Beni avutmak ve belki de kendi moralini yükseltmek için, "Benim hiçbir siyasi sicilim yok ve okuldaki herkes beni severdi, beni destekleyeceklerdir," diyordu.

Oysa boşuna umutlanıyordu. Üniversite başvurusu ailesinin geçmişteki siyasi faaliyetleri nedeniyle reddedildi. Mesut haberi duyunca yumruğunu masaya vurarak kitaplarını pencereden dışarı attı ve ağladı. Mesut'un geleceğiyle ilgili bütün hayallerimin yok olduğunu gören ben de onunla ağladım.

Tek düşünebildiğim Mesut'u savaştan nasıl koruyacağımdı. Birkaç ay içinde askerlik şubesine gitmesi gerekecekti. Siyamak ve Pervane arayıp Mesut'u ne şekilde olursa olsun Almanya'ya göndermem gerektiğini söylediler. Ancak Mesut'u bir türlü ikna edemedim.

"Seni ve Şirin'i yalnız bırakamam," dedi. "Hem parayı nasıl denkleştireceğiz? Daha Siyamak için aldığın borçların ödemesi yeni bitti."

"Para önemli değil. Bir yolunu bulurum. Önemli olan güvenilir birini bulmak."

Ve bu da kolay bir iş değildi. Elimde bir telefon numarasından ve "Mahin Bey" kod adından başka bir ipucu yoktu. Numarayı çe-

virdim, Mahin Bey olduğunu söyleyen bir adam cevap verdi; fakat birkaç yıl önce konuştuğum genç adamın aksanıyla konuşmuyordu. Sonra bana tuhaf sorular sormaya başladı ve ansızın bir tuzağa düşmek üzere olduğumu fark edip hemen telefonu kapattım.

Mansure'nin kocasından yardım istedim. Birkaç gün sonra bana Siyamak'la Ardeşir'i sınırdan geçiren kaçakçıların tutuklandıklarını ve artık daha sıkı sınır kontrollerinin uygulamaya konduğunu söyledi. Başkalarından ise kaçmaya çalışırken tutuklanan delikanlılar olduğunu ve parayı aldıktan sonra çocukları dağlarda ya da çölde terk eden kaçakçılar bulunduğunu duydum.

"Neden bu kadar kederleniyorsun?" dedi Ali art niyetle. "Senin çocuğun diğerlerinden daha mı değerli? Tıpkı Gulam-Ali gibi, ülkeleri için savaşmak hepsinin görevi."

"Esas senin gibi bu ülkenin nimetlerini sömürenler savaşmalı," diye çıkıştım. "Biz burada âdeta birer yabancıyız, hiçbir hakkımız yok. Oysa siz, sınırsız paraya, mevkiye ve rahata sahipsiniz; fakat benim oğlum bütün yeteneğine rağmen eğitim alıp çalışma hakkına sahip değil. Akrabalarının paylaşmadığı inançları yüzünden bütün seçim komiteleri tarafından reddediliyor. Şimdi söyle bana. Oğlum hangi dine hürmeten bu ülke uğruna ölmek zorunda?"

O sıralarda tek düşüncem çocuğumu korumaktı ve ne yapacağımı şaşırmış durumdaydım. Mesut'u ülke dışına göndermenin tehlikesiz ve güvenilir bir yolunu bulamıyordum. Mesut ise benimle hiç iş birliği yapmadığı gibi, sürekli tartışıyordu.

"Neden bu kadar panik oluyorsun?" diye sordu Mesut. "İki yıllık askerlik o kadar da uzun bir süre değil. Herkesin orduya hizmet etme zorunluluğu var ve ben de kendi görevimi yerine getireceğim. Sonrasında bir pasaport alıp ülkeden yasal bir şekilde ayrılabilirim."

Ancak bunu kabul edemezdim.

"Ülke savaşta. Bunun şakası yok. Sana bir şey olursa ne yaparım ben?"

"Savaşa giden herkesin öldürüleceğini kim söyledi?" dedi Mesut. "Sağlıklı bir şekilde ve tek parça olarak dönenler de var. Sonuçta, yaptığımız her şeyin bir riski var. Ülkeden yasadışı bir şekilde kaçmanın daha az tehlikeli olduğunu mu sanıyorsun?"

"Savaşta ölen birçok delikanlı var. Gulam-Ali'yi unuttun mu?"

"Yapma, anne. İşleri bu kadar zorlaştırma. Gulam-Ali'nin başına gelenler seni dehşete düşürdü ama ben döneceğime söz veriyorum. Üstelik askere çağrılıp eğitim dönemimi tamamlayıncaya kadar savaş bitmiş olabilir. Hem sen ne zamandan beri bu kadar korkak oldun? Tanıdıklarım arasında, sirenlerden ve hava saldırılarından korkmayan tek kadın sensin. Her zaman, 'Evimizin vurulma riski, bir araba kazası geçirme riskiyle aynı ve her gün araba kazaları olacak diye endişelenmiyoruz,' derdin."

"Sen ve Şirin yanımdayken hiçbir şeyden korkmuyorum," diye açıkladım. "Ama sirenler çalmaya başladığında ve siz yanımda olmadığınızda hissettiğim korkuyu bilemezsin. Beni de seninle cepheye gönderirlerse, hiçbir kaygım ve korkum kalmaz."

"Sahi mi! Saçmalama. Yetkililere annem yanımda olmadan bir hiçbir yere gitmeyeceğimi mi söylememi istiyorsun? Anneciğimi istiyorum, diye mızmızlanayım mı?"

Hep böyle oluyordu. Tartışmalarımız şakalarla, kahkahalarla ve Mesut'un yanağıma bir öpücük kondurmasıyla son buluyordu.

Nihayet, Mesut'un binlerce diğer gençle askeri eğitime gideceği gün geldi çattı. İyimserliğimi korumaya çalışıyordum. Günlerim ve gecelerim seccadenin üstünde Allah'a yakarmakla geçiyordu. Oğlum eve dönebilsin diye ellerimi açıp savaşın yakında bitmesi için yalvarıyordum.

Bu çatışma son yedi yıldır hayatımızın bir parçası haline gelmişti ama dehşetini hiç bu kadar derinden hissetmemiştim. Her gün şehitlerin geçit törenlerine tanık oluyor, ölü ve yaralı asker sayısında ani bir artış olup olmadığını merak ediyordum. Yoksa bilanço ezelden beri bu kadar ağır mıydı? Artık gittiğim her yerde benimle aynı durumda olan annelerle karşılaşıyordum.

Kaderimize teslim olup boğazımız düğümlenerek ve korku dolu gözlerle birbirimizi teselli ediyorduk. Hepimiz berbat yalancılar olduğumuzu biliyorduk.

Mesut eğitim dönemini tamamladı ama hiçbir mucize olmadı ve savaş bitmedi. Onu daha tehlikesiz bir yere aldırma çabalarım da sonuçsuz kalınca, bir gün Şirin'in küçük elinden tuttum ve Mesut'u görmek için cepheye gittik. Mesut üstünde üniforması varken daha büyük görünüyordu ve sevecen gözleri endişe doluydu. Gözyaşlarıma engel olamadım.

"Anne, lütfen," dedi Mesut. "Kendine hâkim olmalısın, Şirin'le ilgilenmelisin. Faramarz'ın annesinin ne kadar güçlü olduğunu görüyor musun? Oğullarıyla vedalaşan diğer ebeveynlerin ne kadar sakin olduklarına bir bak."

Dönüp başkalarına baktım. Bana göre, gözyaşı dökmeseler bile bütün anneler ağlıyordu.

"Üzülme, canım," dedim. "İyi olacağım. Bir saate kalmaz sakinleşirim ve birkaç gün içinde de uzakta olmana alışırım."

Mesut Şirin'i öperek onu güldürmeye çalıştı. Sonra kulağıma, "Döndüğümde de bu kadar güzel, sağlıklı ve güçlü olacağına söz ver," diye fısıldadı.

"Ve sen de sağ salim döneceğine söz ver," dedim.

Son ana kadar gözlerimi yüzünden ayırmadım ve tren hareket edince elimde olmadan peşinden koştum. Mesut'un yüz hatlarını hafızama kazımak istiyordum.

Mesut'un askere gittiği gerçeğini kabullenmem bir hafta sürdü ama bir türlü bu fikre alışamadım. Onu yalnızca özlemekle ve tehlikede olduğu için endişelenmekle kalmıyordum; aynı zamanda yokluğunu her gün hissediyordum. Mesut gidince, birdenbire bana ne kadar büyük bir yoldaş olduğunu ve omuzlarımdan ne kadar ağır bir yükü kaldırdığını fark ettim. Birinin desteğini ne kadar kısa bir sürede ve sonra da bencilce o kişinin görevi addettiğimizi, cömertliklerini unuttuğumuzu düşündüm. Artık her şeyi kendi başıma yapmak zorunda olduğumdan, Mesut'un

benim için yaptığı her şeyi takdir ediyordum ve eskiden onun üstlendiği bir işi yaparken her seferinde yüreğim sızlıyordu.

Fati'yle konuşurken, "Hamit infaz edildiğinde yıkılmıştım," dedim. "Ancak işin doğrusu, ölümünün günlük hayatım üstünde bir etkisi olmamıştı çünkü Hamit hiçbir zaman evle ilgili bir sorumluluk üstlenmemişti. Sevdiğimiz birinin ölümü ardından yas tutmuş ve birkaç gün sonra normal rutinimize geri dönmüştük. Sana yardımcı olarak aile hayatına katılan bir erkeğin yokluğu ise çok daha fazla hissediliyor ve buna alışmak da aynı ölçüde zorlaşıyor."

Mesut olmadan nasıl yaşayacağımızı öğrenmemiz üç ay sürdü. Daima neşeli bir kız olan Şirin artık eskisi kadar gülmüyordu ve her gece en az bir kere oturup ağlamak için bir bahane buluyordu. Sadece namaz kılarken huzur buluyordum. Seccademde saatlerce oturup, kendimi ve etrafımdaki herkesi unutuyordum. Bazen Şirin'in akşam yemeği yemediği bile aklımdan çıkıyordu ve televizyonun önünde, okul kitaplarının üstüne uyuyakaldığını bile fark etmiyordum.

Mesut her fırsatta bizi arıyordu. Onunla her konuştuğumda kafam yirmi dört saat boyunca rahat oluyordu ama sonra kaygılarım geri geliyordu ve yokuş aşağı yuvarlanan bir taş gibi, her dakika güç ve hız kazanıyordu. Aradan iki hafta geçiyor, Mesut'tan haber alamadığımda üzüntüden kendimi kaybediyor ve onunla birlikte cepheye gönderilen arkadaşlarının anne babalarını aramaya başlıyordum.

Faramarz'ın annesi gerçekçi bir şekilde, "Hanımefendiciğim, henüz endişelenmek için çok erken," derdi. "Galiba Mesut sizi şımartmış. Çocuklar misafirlikte değiller ki istedikleri zaman bizi arasınlar. Bazen öyle bölgelere gönderiliyorlar ki bırakın telefonu, kullanabilecekleri bir banyo bile bulunmuyor. En az bir ay bekleyin."

İnsanın kurşun ve bomba yağmuru altında bulunan bir yakınından bir ay boyunca haber almaması çok zordu fakat yine

de bekliyordum. Günlerimi işle doldurmaya çalışıyordum ama beynim iş birliği yapmayı reddediyordu ve odaklanamıyordum.

Aradan iki ay geçti ve sonunda Kuvvet Komutanlığı'na gidip ilgili kişiden bilgi talebinde bulunmaya karar verdim. Bunu daha önce yapmam gerekirdi ama alabileceğim cevaptan korkmuştum. Bacaklarım titreyerek binanın önünde durdum. Başka çarem yoktu, içeri girmem gerekiyordu. Beni büyük ve kalabalık bir odaya aldılar. Soluk benizli ve gözleri kan çanağına dönmüş adamlar ve kadınlar kuyrukta dikilip, çocuklarının nerede ve ne şekilde helak olduklarını duymak için kendi sıralarını bekliyorlardı.

Amirin masasının önündeki sandalyeye oturduğumda kalbimin atışı kulaklarımda o kadar yüksek sesle yankılanıyordu ki konuşulanları güçlükle duyabiliyordum. Amir bana sonsuzluk gibi gelen bir süre boyunca defterleri karıştırdıktan sonra, "Er Mesut Sultani ile yakınlığınız nedir?" diye sordu. Annesi olduğumu söyleyene kadar ağzım birkaç kez açılıp kapandı. Amir cevabımı beğenmemiş gibi görünüyordu. Kaşlarını çattı, önüne baktı ve tekrar defterleri karıştırdı. Sonra yapmacık bir nezaket ve hürmetle, "Yalnız mı geldiniz? Babası yanınızda değil mi?" diye sordu.

Kalbim ağzımdan dışarı çıkmak üzereydi. Güçlükle yutkundum, gözyaşlarıma engel olmaya çalıştım ve kendime yabancı gelen bir sesle, "Hayır! Babası yok. Her ne olduysa, bana söyleyin!" dedim ve yarı çığlık atarak, "Ne oldu? Bana ne olduğunu söyleyin!" diye tekrarladım.

"Hiçbir şey olmadı hanımefendi, merak etmeyin. Sakin olun."

"Oğlum nerede? Neden ondan haber alamadım?"

"Bilmiyorum."

"Bilmiyor musunuz?" diye haykırdım. "Bu da ne demek oluyor? Oğlumu oraya gönderdiniz ve şimdi de nerede olduğunu bilmediğinizi mi söylüyorsunuz?"

"Bakın, muhterem valide hanım. İşin doğrusu bölgede ağır bir askeri çatışma oldu ve sınırın bazı kısımları el değiştirdi. Bir-

liklerimizin akıbeti hakkında hâlâ kesin bilgiye sahip değiliz fakat araştırmaya devam ediyoruz."

"Anlamıyorum. Toprakları geri aldıysanız, o zaman şeyleri de orada bulmuş olmanız gerek."

"Cesetleri" demeye dilim varmamıştı ama amir ne demek istediğimi anlamıştı.

"Hayır valide hanım, şimdiye kadar üstünde oğlunuzun kimliğinin olduğu bir ceset bulunmadı. Elimde bundan başka bilgi yok," dedi.

"Peki, elinizde ne zaman daha fazla bilgi olacak?"

"Bilmiyorum. Bölgeyi inceliyorlar. Yorum yapmak için henüz çok erken."

Birkaç kişi –benzer haberler duymayı bekleyen adamlar ve kadınlar– sandalyeden kalkmama yardım etti. Bir kadın önündekine sıradaki yerini tutmasını rica edip kapıya kadar yürümeme yardımcı oldu. Bu da tıpkı insanların karneyle dağıtılan gıda ve erzakları almak için bekledikleri kuyruklara benziyordu.

Eve nasıl vardığımı bilmiyorum. Şirin hâlâ okuldan dönmemişti. Boş odalarında bir ileri bir geri yürüyüp oğullarımın isimlerini haykırdım. Sesim dairede yankılandı. Siyamak! Mesut! Sanki bir yerde saklanıyorlarmış da onlara seslenince bana cevap vereceklermiş gibi, sesimi gitgide yükselterek isimlerini tekrarladım. Dolaplarını açtım. Eski giysilerini koklayıp onları göğsüme bastırdım. Bunun dışında pek bir şey hatırlamıyorum.

Şirin beni bulup teyzesini ve halalarını aradı. Çağırdıkları doktor bana sakinleştirici ilaçlar verdi. Ardından karanlık kâbuslarla dolu huzursuz bir uykuya daldım.

Sadık Han ve Bahman araştırmaya devam ettiler. Bir hafta sonra, Mesut'un adının harekâtta kaybolan askerlerin arasında olduğunu söylediler. Bunun ne demek olduğunu anlayamadım. Mesut buhar olup uçmuş muydu? Benim cesur oğlum kendisinden geriye hiçbir şey kalmayacak şekilde mi can vermişti? Sanki

hiç var olmamış gibi. Hayır, bu mantıklı değildi. Bir şeyler yapmalıydım.

İş arkadaşlarımdan birinin, yeğeni savaşta ortadan kaybolduktan bir ay sonra onu bir hastanede bulduklarını söylediğini hatırladım. Öylece oturup bürokratların bana haber vermelerini bekleyemezdim. Bütün gece boyunca düşüncelerimle boğuştum ve sabah bir karar vermiş olarak uyandım. Sakinleştiricilerin ve uyku haplarının etkisinden kurtulabilmek için yarım saat boyunca duşun altında kaldıktan sonra giyindim ve aynada kendime baktım. Saçımın büyük bir bölümü beyazlamıştı. O karanlık günlerde yanımda kalan Pervin Hanım bana şaşkınlıkla bakarak, "Neler oluyor? Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

"Mesut'u aramaya gidiyorum," dedim.

"Tek başına gidemezsin! Yalnız bir kadının savaş bölgesine gitmesine izin vermezler."

"Yakındaki hastaneleri arayabilirim."

"Bekle!" dedi Pervin Hanım. "Fati'yi arayayım. Belki Sadık Ağa işlerini ayarlayıp seninle gelebilir."

"Olmaz. Neden zavallı adam sırf benim kayınbiraderim olduğu için hayatını ve işini ihmal etsin?"

"O zaman Ali'den, hatta Mahmut'tan sana eşlik etmesini iste," diye ısrar etti. "Ne olursa olsun onlar senin kardeşlerin. Seni bir başına bırakmazlar."

Acı acı gülerek, "Bunların boş laflar olduğunu biliyorsunuz. İkisi de hayatımın en zor dönemlerinde beni bir yabancının bile yapmayacağı kadar yüzüstü bıraktılar. Üstelik yalnız gitmem gerekiyor. Böylece dilediğim kadar vaktim olur ve masum çocuğumu arayabilirim. Yanımda biri olursa, araştırmamı tamamlayamadan eve dönmek zorunda kalırım" diye cevap verdim.

Bir trene binip Ahvaz'a gittim. Yolcuların çoğu askerlerdi. Kompartımanımı benim gibi oğullarını arayan bir çiftle paylaşı-

yordum. Tek fark, onların oğullarının yaralandığını ve Ahvaz'da bir hastanede yattığını bilmeleriydi.

Ahvaz'da bahar daha ziyade kavurucu bir yaz gibiydi. Savaşın gerçek anlamını nihayet o öğleden sonra, savaşın başlamasından neredeyse sekiz yıl geçmesinin ardından kavradım. O trajediyi, çileyi, yıkımı ve kaosu gördüm. Kimse gülümsemiyordu. Her yerde bir karmaşa vardı. İnsanlar oradan oraya koşturuyorlardı fakat tıpkı bir cenaze törenindeki mezarcılar ve ağıtçılar gibi, yüzlerinde herhangi bir neşe veya yaşam emaresi yoktu ve gözlerinin derinliklerinde daimi bir korku, gizli bir kaygı geziniyordu. Konuştuğum herkes şu veya bu şekilde bir yakınını yitirmişti.

Trende tanıştığım Farahani çiftiyle bir hastaneden diğerine gitmeye başladım. Onlar oğullarını buldular. Delikanlı yüzünden yaralanmıştı. Babanın ve annenin oğullarına kavuşma sahnesi yürek burkan cinstendi. Kendi kendime, Mesut yüzünü kaybedecek olsa, onu ayak tırnağından bile tanırım, dedim. Onu sakat, bir kolu ya da bacağı kopmuş olarak bulmanın bir önemi yoktu. Sadece ona tekrar sarılabilmek için hayatta olmasını istiyordum.

Acı içinde bağıran bunca yaralı, sakat ve özürlü genç adamı görünce delirecek gibi oldum. Yüreğim anneleri için sızladı. Merak ediyordum; bunun sorumlusu kimdi? Olanlardan nasıl bu kadar bihaber olup, savaşın yalnızca hava saldırılarından ibaret olduğunu düşünebilmiştik? Felaketin gerçek boyutunu asla anlayamamıştık.

Her yeri aradım, farklı karargâhlara ve kuvvet komutanlıklarına gittim ve nihayet harekâtın yapıldığı gece Mesut'u gören bir asker buldum. Genç adamın yaraları iyileşiyordu ve Tahran'a transfer olmak üzereydi. Beni rahatlatmak için gülümsemeye çalışarak, "Mesut'u görebiliyordum, birlikte ilerliyorduk. Patlamalar başladığında o benim birkaç adım önümdeydi. Ben yere serilip kendimden geçmişim. Diğerlerine ne oldu bilmiyorum ama bizim birliğimizdeki çoğu yaralının ve şehidin çoktan bulunup kimliklerinin tespit edildiğini duydum," dedi.

Bir yararı yoktu. Kimse oğluma ne olduğunu bilmiyordu. "Görev sırasında kaybolan asker" ifadesi başıma bir balyoz gibi inip duruyordu. Tahran'a dönerken, taşıdığım acının yükü sanki binlerce kez ağırlaşmış gibi geliyordu. Şaşkın bir halde eve gelip sanki bir şey yapmayı unutmuşum gibi doğruca Mesut'un odasına yürüdüm. Giysilerini karıştırdım. Birkaç gömleğinin ütülenmesi gerektiğini düşündüm. Olamaz, çocuğumun gömlekleri kırışmıştı! Sanki yapmam gereken en önemli iş buymuş gibi gömlekleri ütülemeye başladım. Tüm dikkatim, Mesut'un giysilerindeki görünmez kırışıklıklardaydı. Ne zaman gömlekleri havaya kaldırıp ışığa tutsam, hâlâ buruşuk görünüyorlardı ve onları tekrar ütülemem gerekiyordu...

Mansure durmadan konuşuyordu ama beynimin yalnızca küçük bir bölümü onun varlığından haberdardı. Sonra, "Fati, böylesi daha kötü. Gerçekten aklını kaçırıyor. İki saattir aynı gömleği ütülüyor. Mesut'un şehit olduğunu söyleselerdi daha iyiydi. En azından ardından yas tutabilirdi," dediğini duydum.

Vahşi bir köpek gibi odadan dışarı fırlayarak, "Hayır! Eğer bana oğlumun öldüğünü söylerlerse kendimi öldürürüm. Sadece onun hayatta olma ihtimali olduğu için yaşıyorum," diye haykırdım.

Ancak ben de aklımı kaçırmak üzere olduğumu hissediyordum. Kendimi çoğu zaman Allah'la yüksek sesle konuşurken buluyordum. Onunla aramdaki ilişki de kopmuştu; hayır, aslında merhametsiz bir otoriteyle, hırpalanmış ve yaşamaktan vazgeçmiş biri arasındaki düşmanca ilişkiye dönüşmüştü. Kurtulma umudu olmayan yenik bir insan olarak, son anlarımda kalbimdeki her şeyi söyleme cesaretini gösteriyordum. Saygısızca konuşuyordum. Allah'ı kurban isteyen bir tanrı olarak görüyordum ve sanki çocuklarımdan birini sunağa götürmem gerekiyordu. Aralarında bir seçim yapmam gerekiyordu. Bazen Mesut'un yerine Şirin'i veya Siyamak'ı feda ediyordum ve sonra vicdan azabı çekerek ve kendimden yoğun bir şekilde nefret ederek tekrar ke-

derlenip kendi kendime soruyordum: İnsanlar bir çocuğumu diğerleri için feda ettiğimi öğrenirlerse hakkımda ne düşünürlerdi?

Herhangi bir şey yapmaktan acizdim. Pervin Hanım bana zorla banyo yaptırdı. Annem ve İhtiram-Saadet nasihat edip şehitlerin ne kadar onurlu ve saygın bir mertebeye eriştiklerinden bahsettiler. Annem hâlâ bana Allah korkusu aşılamaya çalışıyordu. "Onun memnuniyeti seni tatmin etmeli," dedi. "Herkesin bir kaderi vardır. Allah'ın emri buysa, bunu kabul etmelisin."

Fakat ben çıldırdım. "Neden Allah bana bu kaderi vermiş? İstemiyorum! Yeterince acı çekmedim mi? Senelerce bir hapishaneden diğerine gidip sevdiklerimin elbiselerindeki kanları temizledim, yas tuttum, gece gündüz çalıştım ve binbir türlü ıstıraba rağmen çocuklarımı yetiştirdim. Tüm bunlar ne içindi? Bunun için mi?"

İhtiram-Saadet, "Şeytana uyup böyle konuşma!" diye haykırdı. "Allah seni sınıyor."

"Daha ne kadar sınavlarından geçmem gerek? Allah'ım, neden beni sınayıp duruyorsun? Benim kadar perişan birine gücünü kanıtlamak mı istiyorsun? Sınavlarından geçmek istemiyorum. Sadece çocuğumu istiyorum. Sınavından zayıf not almaya razıyım; yeter ki çocuğumu bana geri ver!"

İhtiram-Saadet, "Allah seni affetsin!" diyerek beni azarladı. "Allah'ın gazabını üstüne çekme. Böyle acı çeken bir tek sen mi varsın sanıyorsun? Seninkiyle aynı yaşta oğulları olan bütün anneler aynı durumda. Bazılarının dört ya da beş çocuğu şehit oldu. Onları düşün ve bu kadar nankör olmayı bırak."

"Diğer insanların acılarını görünce Allah'a şükrettiğimi mi sanıyorsun?" diye haykırdım. "Yüreğim onlar için sızlıyor. Senin için sızlıyor. On dokuz yaşındaki oğlumu kaybettiğim ve cesedi bile elimde olmadığından kendim için sızlıyor."

Artık Mesut'un ölümünü kabullenmeye başlamıştım. İlk defa onun cesedinden bahsetmiştim fakat bu kavgalar ve tartışmalar kendimi çok daha kötü hissetmeme neden oluyordu. Zaman

kavramımı yitirerek günlerin ve ayların hesabını şaşırdım. Avuç dolusu sakinleştirici ilaç alarak uyku ve uyanıklık arasında bir dünyada debelenip durdum.

Bir sabah uyandığımda boğazım o kadar kurumuştu ki boğulacağımı sandım. Doğruca mutfağın yolunu tuttum ve Şirin'in bulaşıkları yıkadığını gördüm. Şaşırdım. O küçücük elleriyle ev işi yapması hoşuma gitmedi.

"Şirin, neden okulda değilsin?" diye sordum.

Şirin sitemkâr bir şekilde gülümseyerek, "Anne, yaz tatiline girdik ve okullar bir ay önce kapandı!" dedi.

Ağzım açık bakakaldım. Peki, ben bir aydır neredeydim?

"Ya sınavların? Final sınavlarına girdin mi?"

"Evet!" dedi Şirin gönülsüzce. "Bu uzun zaman önceydi. Hatırlamıyor musun?"

Hayır hatırlamıyordum; ayrıca Şirin'in ne kadar zayıfladığını ve benzinin solduğunu da fark etmemiştim. Son derece bencilce davranmıştım. Kendi kederimde boğulduğum bütün o aylar boyunca Şirin'in varlığını bile unutmuştum; belki de en az benim kadar acı çeken bu küçük kız aklımdan çıkmıştı. Onu kollarıma aldım. Sanki uzun süredir bu anı bekliyor gibiydi. Bana daha da sıkıca sarılmaya çalışıyordu. İkimiz de ağlıyorduk.

"Bağışla beni canım," dedim. "Bağışla beni. Seni unutmaya hakkım yoktu."

Şirin'in bu kadar mutsuz, sevgiye aç ve çaresiz olduğunu görmek beni içinde bulunduğum duyarsızlık ve uyuşukluk halinden çekip çıkardı. Başka bir çocuğum daha vardı ve onun için yaşamalıydım.

Kederli ve yalnız bir şekilde günlük hayatıma döndüm. İşyerinde daha uzun süre kalmaya çalışıyor ve kendimi daha çok zorluyordum. Evde hiçbir şeye odaklanamıyordum. Şirin'in önünde asla ağlamamaya karar verdim. Kızımın normal bir hayata, gü-

lüp eğlenmeye ihtiyacı vardı. Bu dokuz yaşındaki çocuk yeterince hırpalanmıştı. Mansure'den Hazar Denizi kıyısındaki villalarına giderken Şirin'i de yanlarına almasını rica ettim fakat Şirin beni yalnız bırakmak istemeyince ben de onlarla gittim.

Villa on sene önceki haliyle aynıydı ve hâlâ eskisi kadar güzel olan kuzey kıyıları, beni hayatımın en güzel günlerine geri götürmeyi bekliyordu. Birbirleriyle oynayan oğullarımım sesleri kulaklarımda yankılanıyordu. Hamit'in arzu dolu bakışlarıyla beni izlediğini hissediyordum. Saatlerce oturup onun çocuklarla oynamasını seyrederdim. Hatta bir keresinde toplarını yakalayıp tekrar onlara doğru fırlatmıştım. Bu güzel görüntüler araya giren bir sesle birdenbire kesiliyordu. O güzel günler nasıl da çabucak geçip gitmişti. Güzel bir aile hayatından payıma düşen yalnızca bu birkaç gün olmuştu. Hayatımın geri kalanı acı ve çileyle doluydu.

Nereye baksam bir anım canlanıyordu. Bazen sevdiklerimi kucaklamak için istemsizce kollarını açıyordum ve sonra birdenbire kendime geliyor, şaşkınlıkla etrafıma bakıyor ve bu yaptığımı kimsenin görüp görmediğini merak ediyordum. Bir gece, düşüncelerimde boğulmuş halde plajda otururken, omuzumda Hamit'in elini hissettim. Varlığı son derece doğalmış gibi geldi. "Ah, Hamit, o kadar yoruldum ki," diye mırıldandım. Omzumu sıktı, ben de yanağımı eline dayadım ve Hamit usulca saçımı okşadı.

Mansure'nin sesiyle sıçradım.

"Nerelerdesin? Bir saattir seni arıyorum!" dedi.

Hamit'in elinin sıcaklığını hâlâ omzumda hissedebiliyordum. Ne tür bir hayal bu kadar gerçek olabilir, diye merak ettim. Delilik gerçeklikten kopmak demekse, o aşamaya gelmiştim. Bu son derece keyifli bir durumdu. Yanılsamalara teslim olup hayatımın geri kalanını tatlı hayallerin arasında ve deliliğin sağladığı özgürlük ortamında geçirebilirdim. Bunun cazibesi beni uçurumun eşiğine kadar getirdi. Beni gerçeklikten kopma isteğime direnmeye zorlayan tek şey yalnızca Şirin'in varlığı ve ona karşı duyduğum sorumluluktu.

Eve dönmek zorunda olduğumu biliyordum. Birdenbire hayallerin beni alt etmelerinden korktum. Üçüncü günde eşyalarımı toplayıp Tahran'a döndüm.

Sıcak bir ağustos günü, öğleden sonra saat ikide, ofisteki herkes aniden etrafta koşuşturmaya ve neşe içinde bağırmaya başladı. Hepsi birbirini tebrik ediyordu. Alipour ofisimin kapısını açıp, "Savaş bitmiş!" diye bağırdı. Sandalyemden kıpırdayamadım. Acaba bu haberi bana bir yıl önce vermiş olsalardı ne yapardım?

Uzun süredir hiçbir Kuvvet Komutanlığı'na gidip bilgi talebinde bulunmamıştım. Görev sırasında kaybolan bir askerin annesi olduğum için bana her türlü nezaketi gösterseler de yetkililerin saygı dolu ifadelerini duymak, en az hapishane kapıları ardında bir Mücahit'in annesi ve bir komünistin karısı olarak maruz kaldığım hakaretler kadar acı veriyordu. Onlara katlanamıyordum.

Savaşın bitmesinin üstünden bir aydan fazla zaman geçmişti. Okullar daha açılmamıştı. Sabahın on birinde ofisimin kapısı ansızın açıldı ve Şirin ile Mansure içeri daldılar. Dehşet içinde ayağa fırladım. Ne olduğunu sormaya korkuyordum. Şirin bana sarılıp ağlamaya başladı. Mansure yüzünden gözyaşları süzülerek karşımda duruyordu.

"Masum!" dedi. "Mesut hayattaymış! Hayattaymış!"

Kendimi koltuğuma attım, başımı geriye yasladım ve gözlerimi yumdum. Bu bir rüyaysa, asla uyanmak istemiyordum. Şirin küçük elleriyle beni tokatlıyordu. "Anne, uyan," diye yalvardı. "Allah aşkına, uyan." Gözlerimi açtım. Şirin gülerek, "Kuvvet Komutanlığı'ndan aradılar. Onlarla kendim konuştum. Mesut'un adının savaş esirleri listesinde olduğunu söylediler; Birleşmiş Milletler'in listesinde.

"Emin misin?" diye sordum. "Yanlış anlamış olmayasın? Oraya kendim gitmeliyim."

"Hayır, gitmene gerek yok, dedi Mansure. "Şirin telaş içinde daireme gelince onları kendim aradım. Mesut'un adı ve bütün bilgileri listede yer alıyor. Yakında takas edileceğini söylediler."

Bunun üstüne ne yaptığımı bilmiyorum. Belki bir deli gibi dans ettim, belki de diz çöküp yerde dua ettim. Neyse ki Mansure yanımdaydı da bir kaçık gibi davrandığımı görmesinler diye herkesi ofisimden dışarı çıkardı. Kutsal bir yere gitmem gerekiyordu. Dini değerlere sövdüğüm için Allah'tan af dilemem gerekiyordu; aksi takdirde mutluluk parmaklarımın arasından su gibi akıp gidecek diye korkuyordum. Mansure'nin aklına gelen en yakın yer, Salih Türbesi'ydi.

Türbeye gidince, mezarın etrafındaki duvara kapanıp tekrar tekrar, "Allah'ım, ben hatalıydım, beni affet. Sen büyüksün, merhametlisin, beni affetmen gerek. Kaçırdığım bütün namazları telafi edeceğime, fakirlere sadaka vereceğime söz veriyorum" dedim.

Şimdi, dönüp o günlere bakıyorum da gerçekten de aklımı kaçırmış olduğumu görüyorum. Allah'la bir çocuğun oyun arkadaşıyla konuştuğu gibi konuşuyordum. Oyunun kurallarını ben tayin ediyordum ve ikimizden birinin bu kurallara karşı gelmediğinden emin olmak için dikkat kesiliyordum. Her gün bana sırt çevirmemesi için Allah'a yalvarıyordum. Uzun bir ayrılığın ardından sevgilisine kavuşan bir âşık gibi, hem ona yaklaşmak için hevesleniyordum hem de korkuyordum. Geçmişteki nankörlüklerimi unutacağını ve durumumu anlayacağını umarak sürekli ona yalvarıyordum.

Yeniden hayata dönmüştüm. Evim yine neşeyle dolmuştu. Şirin'in kahkahası bir kez daha odalarda yankılanıyordu. Koşup oynuyor, kollarını boynuma dolayıp beni öpüyordu.

Savaş esiri olmanın çok zor ve meşakkatli bir şey olduğunun, Mesut'un acı çektiğinin farkındaydım ama aynı zamanda hepsi-

nin geçeceğini de biliyordum. Önemli olan tek şey hayatta olmasıydı. Her günü Mesut'un özgürlüğüne kavuşmasını bekleyerek geçirdim. Durmadan evi temizleyip topladım ve Mesut'un dolabındaki giysileri yeniden düzenledim. Aradan aylar geçti. Her ay bir öncekinden daha zor geçiyordu ama Mesut'u tekrar görme umudu beni ayakta tutuyordu.

Nihayet, bir yaz gecesi oğlumu eve getirdiler. Mesut'un dönüşünü kutlamak üzere, mahallenin sokakları günler öncesinden ışıklarla ve pankartlarla donatılmıştı; çiçeklerin, şekerlemelerin, şerbetlerin kokusu evimize canlılık getirmişti. Dairemiz insanlarla dolup taşıyordu. İçeride kaç kişi vardı bilmiyorum. Kuzenim Mahbube'yi ve kocasını görünce çok sevindim. Mahbube'nin kayınpederinin de geldiğini görünce, elini öpmek istedim. Kendisi bana göre dine bağlılığının ve Allah sevgisinin canlı bir örneğiydi.

Hazırlıklardan Pervin Hanım sorumluydu. Mansure, Fati, Menekşe ve artık güzel bir genç kız olan Firuze günlerdir her şeyi hazırlamakla meşguldüler. Fati bir gün önce bana bakıp, "Abla, saçını boya. Mesut seni bu şekilde görürse düşüp bayılır!" dedi.

Ona hak verdim. Artık her şeyi kabul edebilirdim. Fati saçımı boyayıp kaşlarımı aldı. Firuze gülerek, "Sanki teyzem evleniyor! Bir gelin kadar güzel görünüyor," dedi.

"Evet, canım, sanki düğünüm varmış gibi hissediyorum. Oysa bu çok daha güzel bir gün. Evlendiğim gün bu kadar mutlu değildim," diye cevap verdim.

Üstüme güzel bir yeşil elbise geçirdim. Bu, Mesut'un en sevdiği renkti. Şirin de ona yeni aldığım pembe elbisesini giydi. Öğleden hemen sonra ikimiz de hazır ve nazırdık. Annem, Ali ve ailesiyle geldi. İhtiram-Saadet de yanlarındaydı. Mahvolmuş görünüyordu. Bastırdığı kederi zaman içinde giderek derinleşiyordu. Gözlerinin içine bakmamaya çalıştım. Her nedense kendi çocuğum sağ olduğu ve onunki öldüğü için utanıyordum.

Anneme, "İhtiram'ı neden getirdin?" diye sordum.

"Gelmek istedi. Bir sorun mu var?" dedi annem.

"Gözlerindeki kıskançlık beni huzursuz ediyor."

"Neler saçmalıyorsun! Seni kıskandığı falan yok. O bir şehit annesi; konumu seninkinden çok daha yüksek. O, Allah'ın gözünde en yüksek mertebede. Gerçekten seni kıskanacağını mı sanıyorsun? Hayır, kızım, İhtiram aslında çok mutlu ve ondan tedirgin olmana hiç gerek yok."

Belki de annem haklıydı; belki de İhtiram'ın inancı o kadar kuvvetliydi ki hayatına devam etmesini sağlıyordu. Artık onu düşünmemeye çalıştım ama yine de ondan gözlerimi kaçırmaya devam ettim.

Şirin üzerlik otu yakmak için sürekli küçük maltızı ateşliyordu fakat ateş sönüp duruyordu.

Saat dokuza geldiğinde ve sabrım taşmak üzereyken karavan geldi. Aldığım bütün sakinleştiricilere, bunca zamandır kendimi bu ana hazırlamış olmama rağmen zangır zangır titremeye başladım ve bayıldım. Gözlerimi açıp kendimi Mesut'un kollarında bulduğum an o kadar güzeldi ki...

Mesut'un boyu uzamıştı ama çok zayıflamış, beti benzi solmuştu. Gözlerindeki ifade değişmişti. Göğüs gerdiği zorluklar onu olgunlaştırmıştı. Topallıyordu ve sık sık ağrısı oluyordu. Davranışlarından, uyumakta güçlük çekmesinden ve uykuya dalmayı başardığında gördüğü kâbuslardan ne kadar çok acı çektiğini anladım. Ancak Mesut bu konular hakkında konuşmaktan hoşlanmıyordu.

Yaralıyken ve can çekişirken Irak ordusu tarafından esir alınmış, birkaç hastanede tedavi görmüştü. Hâlâ iyileşmeyen yaraları vardı. Bazı zamanlar korkunç acılar çekmiş ve ateşi çıkmıştı. Doktor topallamasının çetrefilli bir ameliyatla düzeltilebileceğini söyledi. Mesut gücünü topladıktan sonra ameliyat oldu ve çok şükür ki sonuç başarılıydı. Onunla ilgilenip bir çocukmuş gibi üstüne titredim. Onunla geçirdiğim her an benim için çok de-

ğerliydi. Oturup uyumasını izlerdim. Yakışıklı yüzü uyurken bir çocuğunkine benziyordu. Ona Allah'ın nimeti lakabını taktım. O gerçekten de Allah'ın bana geri verdiği bir nimetti.

Mesut yavaş yavaş fiziksel sağlığına kavuştu fakat duygusal açıdan o eski zinde ve hayat dolu genç adam değildi. Artık hiç resim veya çizim yapmıyordu. Gelecekle ilgili hiçbir planı yoktu. Bazen dostları, silah arkadaşları ve hücresini paylaştığı askerler ziyaretine geliyorlardı ve bir süreliğine oyalanıyordu ama sona yine sessizleşip içine kapanıyordu. Arkadaşlarından onu yalnız bırakmamalarını rica ediyordum. Aralarında her yaştan erkek vardı.

Mesut'un depresyonu hakkında Mahsudi Bey'le konuşmaya karar verdim. Kendisi zaman içinde oğlumun hayatında çok önemli bir rol oynayacaktı. Yaklaşık elli yaşındaydı, kibar bir yüzü ve ayakları yere basan bir hali vardı. Mesut ona büyük bir saygı besliyordu. "Merak etmeyin," dedi. "Hepimiz aşağı yukarı aynı durumdaydık. Ayrıca zavallı çocuk fena yaralandı. Zaman içinde iyileşir. Çalışmaya başlaması gerek."

"Ama o çok yetenekli ve zeki bir delikanlı," dedim. "Eğitimine devam etmesini istiyorum."

"Tabii ki. Bir savaş gazisi olarak üniversiteye gidebilir."

Bunu duyunca mest oldum. Mesut'un kitaplarını toplayarak, "Evet, iyileşme dönemi sona erdi. Geleceğini planlamaya başlamalı ve yarım bıraktığın her şeyi tamamlamalısın. Bunların en önemlisi de eğitimin. Hemen bugün başlamalısın," dedim.

"Olmaz anne, benim için artık çok geç," dedi Mesut sessizce. "Artık beynim çalışmıyor; hem oturup sınavlara çalışıp hazırlanacak sabrım da yok. Üniversiteye girmeme imkân yok."

"Hayır, canım. Gazilerin üniversiteye gitmelerini sağlayan haklardan ve kontenjandan yararlanabilirsin."

"Ne demek istiyorsun?" diye sordu Mesut. "Akademik olarak yeterli değilsem, gazi olup olmamamın hiçbir önemi kalmaz. Beni kabul etmezler."

"Çalışırsan, herkesten daha yeterli olursun," diye direttim. "Ve bir üniversite diplomasına sahip olmak bütün gazilere verdikleri bir hak."

"Başka bir deyişle bana bir başkasının yerini elinden alma hakkını tanımışlar. Hayır, bunu istemiyorum."

"Sen hakkın olanı alacaksın; dört yıl önce elinden adaletsiz bir şekilde alınan bir hakkı."

Mesut, "O zaman hakkımı elimden aldılar diye, şimdi ben de aynısını bir başkasına mı yapmalıyım yani?" diyerek benimle çekişmeyi sürdürdü.

"Doğru ya da yanlış; yasa böyle. Yasaların daima sana karşı olmasına alıştığını söyleme bana. Canım oğlum, yasalar bazen de senden yanadır. Sen bu halk ve bu ülke için savaştın ve acı çektin. Şimdi de bu halk ve ülke seni ödüllendirmek istiyor. Bunu reddetmen doğru değil," dedim.

Bitmek bilmeyen tartışmalarımız benim zaferimle sonuçlandı. Tabii ki bunda Firuze'nin büyük bir payı oldu. Okulunun son yılındaydı ve Mesut kendisine ödevlerinde yardımcı olsun diye her gün kitaplarını alıp bize geliyor, Mesut'u da çalışmaya zorluyordu. Kibar ve güzel yüzü Mesut'a tekrar yaşama sevinci aşılamıştı. Birlikte ders çalışıyorlar, sohbet ediyorlar, gülüyorlardı. Ara sıra kitaplarını bırakmaları ve dışarı çıkıp biraz eğlenmeleri için ısrar ediyordum.

Mesut mimarlık bölümüne başvurdu ve kabul edildi. Onu öpüp tebrik ettim. "Aramızda kalsın, aslında bunu hak etmemiştim ama çok mutluyum!" dedi gülerek.

Mesut'un bir sonraki sorunu bir iş bulmaktı.

"Benim yaşımdaki bir erkeğin hâlâ annesine yük olması utanç verici," diyordu sık sık. Hatta birkaç sefer üniversiteyi bırakmakla ilgili bir şeyler mırıldandı. Bir bakanlıkta üst düzey bir konumu olan Mahsudi Bey'den yardım istedim.

"Tabii ki Mesut'un yapabileceği işler var," dedi kendinden emin bir şeklide. "Üstelik okuluna engel olacak diye bir şey de yok."

Mesut çoğunlukla formalite icabı yapılan sınavları, eleme sürecini ve mülakatları geçerek işe alındı. Alnımızdaki kara leke sanki birdenbire silinmişti. Mesut artık değerli bir mücevherdi. Ben de bir savaş gazisinin annesi olarak büyük saygı görüyordum ve karşıma bazen reddetmek zorunda kaldığım iş teklifleri ve fırsatlar çıkıyordu.

Bu ani değişim çok tuhafıma gidiyordu. Bu ne kadar garip bir dünyaydı böyle. Ne öfkesinin ne de cömertliğinin bir ayarı vardı.

DOKUZUNCU BÖLÜM

GÜNLERİM SAKİN BİR ŞEKİLDE ve normal seyrinde geçiyordu. Bütün çocuklarım sağlıklıydı, başarılıydı, işleriyle ve eğitimleriyle meşgullerdi. Maddi sıkıntımız da kalmamıştı. Nispeten iyi bir gelirim vardı; Mesut da standardın üstünde bir maaş alıyordu. Savaş gazisi olduğundan, bir araba, bir de ev alabilmesi için kendisine sunulan bir yardım da vardı. Okulunu bitiren Siyamak çalışıyordu ve bize sürekli maddi destek vermeyi teklif ediyordu.

Savaş bittikten sonra, Pervane düzenli olarak İran'a gelmeye başlamıştı. Birbirimizi her gördüğümüzde yılların araya koyduğu mesafe kayboluyor ve gençliğimize dönüyorduk. Hâlâ komik ve şakacı olan Pervane beni gülmekten yerlere yatırıyordu. Onun hakkını asla ödeyemezdim. Oğluma on yıl boyunca sevgi dolu bir anne gibi bakmıştı. Siyamak hâlâ bütün tatillerini Pervane'nin ailesiyle geçiriyordu. Pervane düzenli olarak bana Siyamak'ın hayatı hakkında bilgi veriyordu ve gözlerimi kapayıp, oğlumla geçiremediğim zamanları zihnimde canlandırmaya çalışıyordum. Ara sıra ufkumu karartan tek hüzün, Siyamak'ı görmek için duyduğum özlemdi.

Siyamak iki yıldır kendisini görmek için Almanya'ya gitmem konusunda ısrar ediyordu fakat Mesut'la ilgili endişelerim ve hâlâ oldukça genç olan Şirin hakkındaki kaygılarım beni durdurmuştu. Sonunda Siyamak'ı görememeye daha fazla dayanamadım ve gitmeye karar verdim. Son derece tedirgindim. Gidiş tarihim yaklaştıkça huzursuzluğum artıyordu. Siyamak'tan on yıl boyunca uzak kalmaya nasıl dayandığıma şaşırıyordum. Bazen hayatın zorluklarına o kadar çok dalıyordum ki Siyamak'ın fotoğrafına bile bakmadan geçirdiğim günler oluyordu.

Hamit hep, "Nedensiz stres ve melankoli burjuvaziye has özellikler," derdi. "İnsan karnı toksa ve başkalarının dertlerini umursamıyorsa böyle entipüften hislere kapılır." Belki de haklıydı ama ben daima Siyamak'tan ayrı olmanın acısını hissetmiştim ve bu konuda bir şey yapamayacağım için bu hisleri bastırmış, kendime bile onu görmeyi ne kadar çok istediğimi itiraf etmemiştim. Artık hayatım nispeten düzene girdiğine göre, oğlumu özlemeye ve onu görmek için can atmaya hakkım vardı.

Veda ederken Şirin sıkıntılı görünüyordu. Son derece yüzsüz bir şekilde, "Gittiğin için değil, sadece bana vize vermedikleri için üzülüyorum," dedi. Artık on dört yaşında, her şeyi bildiğini zanneden, sevildiğinden emin olan ve aklına her geleni pat diye söyleyen bir genç kızdı. İtirazlarına rağmen onu Mesut'a, Fati'ye, Mansure'ye ve Firuze'ye emanet edip Almanya'ya uçtum.

Frankfurt Havaalanı'nda gümrükten çıktığımda nefesimi tutarak, büyük bir beklenti içinde etrafıma bakındım. Yakışıklı, genç bir adam bana doğru yürüdü. Yüzüne baktım. Yalnızca gözleri ve gülümsemesi tanıdık geldi. Alnına düşen dağınık bukleleri bana Hamit'i hatırlattı. Evin her yanını Siyamak'ın fotoğraflarıyla donattığım halde, hâlâ ince boyunlu, toy bir genç adam görmeyi bekliyordum. Fakat Siyamak artık uzun ve olgun bir adam olmuştu ve kollarını ardına kadar açmış, karşımda duruyordu. Başımı göğsüne yasladım, bana sımsıkı sarıldı. İnsanın evladının kollarında bir çocuk gibi kaybolması ne tarifsiz bir mutluluktu. Kafam ancak Siyamak'ın omuzlarına yetişiyordu. Kokusunu içime çekip sevinçten ağladım.

Hızlıca fotoğraflarımızı çeken genç ve güzel kızı fark etmem biraz zaman aldı. Siyamak kızı benimle tanıştırdığında onun Pervane'nin kızı Lili olduğuna inanamadım. Ona sarılıp, "Çok büyümüşsün ve çok güzel olmuşsun. Fotoğraflarını görmüştüm ama gerçek güzelliğini yansıtmıyorlar," dedim. Lili içtenlikle güldü.

Siyamak küçük arabasına bindiğimizde, "Önce Lili'nin evine gideceğiz. Pervane Teyze öğle yemeğini hazırladı, bizi bekliyor. Bu gece ya da istersen yarın, benim yaşadığım şehre gideceğiz. Buradan yalnızca iki saat uzaklıkta," dedi.

"Bravo!" dedim. "Farsçanı unutmamışsın ve herhangi bir aksanla konuşmuyorsun."

"Tabii ki unutmadım. Burada bir sürü İranlı var. Hem Pervane Teyze de Farsça dışında herhangi bir dilde konuşursam bana cevap vermeyi reddediyor. Kendi çocuklarına karşı daha da katı. Öyle değil mi, Lili?"

Pervane'nin evine giderken Lili ile Siyamak arasında arkadaşlığın ve aile bağlarının ötesinde bir çekim olduğunu fark ettim.

Pervane'nin güzel ve samimi bir evi vardı. Bizi büyük bir sevinçle karşıladı. Kocası Hüsrev tahminimden daha çok yaşlanmıştı. Kendi kendime, normal, dedim. Onu en son on dört ya da on beş yıl önce görmüştüm. Muhtemelen o da benim için aynı şeyi düşünüyordu. Bütün çocukları büyümüştü. Lale koyu bir aksanla Farsça konuşuyordu; Almanya'da doğan Ardalan ise bizi anlayabiliyor ama Farsça cevap vermiyordu.

Pervane geceyi evinde geçirmemiz için ısrar etti ama biz Siyamak'ın evine gidip gelecek hafta sonu Pervane'yi tekrar ziyaret etmeye karar verdik. En azından bir hafta boyunca oğlumla tekrar yakınlaşmak istiyordum. Allah bilir ikimizin de anlatacağı pek çok şey vardı ama nihayet yalnız kaldığımızda ne diyeceğimi, nereden başlayacağımı, yıllar boyunca ayrı kalmanın yarattığı uçurumu nasıl kapatacağımı düşünmeye başladım. Bir süre Siyamak bana çeşitli aile bireylerini sordu ve ben de iyi olduklarını, ona sevgilerini gönderdiklerini söyledim. Sonra da, "Burada hava hep bu kadar güzel mi? Tahran'da ne kadar sıcak olduğuna inanamazsın," diyerek havadan sudan konulardan bahsettim...

Bizi birbirimize yabancılaştıran buzların erimesi ve daha samimi bir şekilde konuşmaya başlamamız yirmi dört saat sürdü.

Neyse ki hafta sonuydu ve yeterince zamanımız vardı. Siyamak bizden ayrıldıktan sonra yaşadığı zorlukları, sınırı geçerken karşılaştığı tehlikeleri, mülteci kampındaki hayatını, üniversiteye başlamasını ve sonunda işini anlattı. Ben de ona Mesut'tan, neler çektiğinden, öldüğünü düşündüğüm günlerden ve Mesut'un dönüşünden bahsettim. Şirin'den, yaramazlıklarından ve bana Mesut'tan çok onu hatırlatan ataklığından söz ettim. Anlatacaklarımız bitmek bilmiyordu.

Pazartesi günü Siyamak işe gitti ve ben de mahallede dolaşmaya çıktım. Dünyanın güzelliği ve büyüklüğü karşısında hayrete düştüm ve kendimizi, zerre kadar önemimiz olmadığı halde evrenin merkezi sanmamıza güldüm.

Nasıl alışveriş yapacağımı öğrendim. Her gün yemek pişirip Siyamak'ın eve gelmesini bekledim. Siyamak beni her akşam dışarı çıkarıp farklı bir yere götürdü. Hiç susmadık ama artık politika hakkında konuşmuyorduk. Siyamak o kadar uzun bir süredir uzaktaydı ki İran'daki yeni ortam ve gerçek gündem hakkında net bir fikre sahip değildi. Kullandığı sözcükler ve terimler bile zaman aşımına uğramıştı ve bana devrimin ilk zamanlarını hatırlatıyordu. Bazen söylediği şeyler beni güldürüyordu.

Bir gün Siyamak sinirlenerek, "Neden bana gülüyorsun?" diye sordu.

"Canım, sana gülmüyorum. Yalnızca söylediğin bazı şeyler biraz tuhaf," dedim.

"Tuhaf derken neyi kastediyorsun?"

"Yabancı radyo istasyonlarında duyduğumuz ifadelere benziyor," diye açıkladım.

"Yabancı radyo istasyonları mı?"

"Evet, ülkenin dışından yayın yapanlar; özellikle de karşıt gruplara ait olanlar. Onlar da tıpkı senin gibi doğru ve yalan haberleri birbirine karıştırıp yıllar öncesine ait terimleri kullanıyorlar. Herhangi bir çocuk bile saniyesinde, onların yurtdışından yayın yaptıklarını anlar. Bazen söyledikleri şeyler çok gülünç ve

tabii ki sinir bozucu. Bu arada, hâlâ Mücahitler'in sempatizanı mısın?"

"Hayır!" dedi. "Dürüst olmam gerekirse, yaptıkları bazı şeyleri anlamakta veya kabullenmekte zorlanıyorum."

"Ne gibi?"

"Irak ordusuyla birlik olup İran'a saldırmak, İran birliklerine karşı savaşmak gibi. Bazen, onlarla kalsaydım ve savaş alanında Mesut'la karşı karşıya gelseydim ne olurdu diye merak ediyorum. Sürekli bu kâbusu görüyorum ve gecenin ortasında sıçrayarak uyanıyorum."

"Allah'a şükür aklın başına gelmiş," dedim.

"Pek sayılmaz. Bugünlerde babam hakkında çok düşünüyorum. O muhteşem bir adamdı, öyle değil mi? Onunla gurur duymalıyız. İnançlarını paylaşan birçok insan var. Onun hakkında benim hiç bilmediğim bazı şeyler söylüyorlar. Seninle gerçekten tanışıp babam hakkında konuşmanı dinlemek istiyorlar."

Temkinli bir şekilde Siyamak'a baktım. Bu eski çıkmaz hâlâ içini kemiriyordu. Sahip olduğu baba imajını zedelemek ve onu bu gururdan mahrum etmek istemiyordum; fakat bu ihtiyacı ve bağımlılığı toyluğunun bir yansıması olarak görüyordum.

"Bak, Siyamak, artık bu tür gösterilere tahammülüm kalmadı," dedim. "Biliyorsun ki babanın inançlarını paylaşmıyordum. Baban kibar ve saygın bir adamdı ama hataları ve eksiklikleri de vardı. En büyük kusuru ise tek taraflı bir bakış açısına sahip olmasıydı. Ona ve siyasi inancını paylaşanlara göre, dünya ikiye ayrılmıştı. İnsanlar ya onların yanındaydı ya da karşısında. Muhalif grupla ilgili her şey kötüydü. Sanat söz konusu olduğunda bile, yalnızca kendi bakış açılarını paylaşanları gerçek sanatçı olarak görüyorlardı; geri kalan herkes ahmağın tekiydi. Bir şarkıcıyı sevdiğimi veya bir şairi beğendiğimi söyleyecek olursam, baban onun Şah'ı desteklediğini veya komünizm karşıtı olduğunu, bu yüzden de eserlerinin zırvalık olduğunu iddia ederdi. Hatta beni bir şarkıdan veya şiirden keyif aldığım için suçlu hissettirirdi!

Hiçbir kişisel fikri veya tercihi yoktu. Ayetullah Taleghani'nin öldüğü günü hatırlıyor musun? Solcu bir hizibin destekçileri olan komşularımız Dehghaniler ya evimize gelip ya da telefon edip duruyorlardı çünkü ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Ölümünden önce Ayetullah, Kürdistan'da ayaklananların aleyhinde konuşmuştu ve ölümüne nasıl tepki vereceklerine karar veremiyorlardı. Bütün gün yas tutmalarının gerekli olup olmadığını öğrenmek için solcu liderlerin peşinden koştular. Nihayet Ayetullah'ın halkın destekçisi olduğuna ve ölümünün ardından yas tutulması gerektiğine dair açıklamalar geldi. Dehghani Hanım aniden gözyaşlarına boğulup derin bir yasa büründü! Hatırlıyor musun?"

"Hayır," dedi Siyamak.

"Fakat ben hatırlıyorum. Senin kendi düşüncelerine ve inançlarına güvenmeni, her şeyi iyi ve kötü yanlarını okuyarak ve öğrenerek tartmanı ve sonra birtakım kararlar verip sonuçlar çıkarmanı istiyorum. Salt ideoloji seni tuzağa düşürür, önyargılı yapar, bireysel düşünce ve fikirleri baltalayarak seni peşin hükümlü biri haline getirir. Sonunda da seni tek yönlü bir fanatiğe dönüştürür. Tüm bunları arkadaşlarına da anlatmaktan, onların ve babanın hatalarını saymaktan mutluluk duyarım."

"Anne, neler söylüyorsun sen?" dedi Siyamak sinirli bir şekilde. "Babamın hatırasını yaşatmamız gerekiyor. O bir kahramandı!"

"Kahramanlıklara karnım tok," dedim. "Geçmişe dair anılarım o kadar acı ki onları tekrar yaşamak istemiyorum. Hem sen de tüm bunları unutup geleceğini düşünmelisin. Önünde koca bir hayat var; neden geçmişe saplanıp kalmak istiyorsun?"

Siyamak dediklerimi ne ölçüde kabullendi veya sözlerimin üstünde bir etkisi oldu mu bilmiyorum ama ikimiz de bir daha politika hakkında konuşmaya hevesli olmadık.

Kalbinde sakladığı sırrı öğrenebilmek için Pervane ve ailesinden bahsetmesini istedim. Sonunda Siyamak bana açıldı.

"Lili'nin ne kadar sevecen ve zeki olduğunu bilemezsin," dedi. "İşletme okuyor. Bu yıl mezun olup çalışmaya başlayacak."

"Ona âşık mısın?" diye sordum.

"Evet! Nereden bildin?"

Gülerek, "Havaalanındayken anladım. Anneler böyle şeyleri hemen anlarlar," diye cevap verdim.

"Nişanlanmak istiyoruz ama bazı sorunlar var."

"Ne gibi sorunlar?"

"Ailesi. Tabii ki Pervane Teyze harika biri. Bana bir anne gibi baktı ve beni sevdiğini biliyorum fakat bu meselede kocasının tarafını tutuyor."

"Hüsrev ne diyor?"

"Bilmiyorum. İlişkimizi onaylamıyor ve bize garip kısıtlamalar getirip şartlar koşmaya kalkıyor. Yüz yıl önceki İranlı erkekler gibi düşünüyor. İnsan bunca yıldır burada okuyup çalıştığına inanamıyor."

"Ne diyor ki?" diye sordum.

"Biz nişanlanmak istiyoruz ama o, olmaz diyor."

"Bu kadar mı? Üzülme, ben onlarla konuşup sorunun ne olduğunu öğrenirim."

Pervane'nin bir itirazı yoktu. Hatta Siyamak'ın Lili'yle olan ilişkisinden memnundu.

"Siyamak kendi oğlum gibi," dedi. "İranlı, dilimizi konuşuyor ve birbirimizi anlıyoruz. Hep, çocuklarım hiçbir bağ kuramayacağım bir Alman'la evlenecekler diye korkuyorum. Siyamak hakkındaki her şeyi biliyorum; atalarının kim olduklarını bile biliyorum. O zeki, iyi eğitimli, başarılı ve önünde parlak bir geleceği olan bir çocuk. En önemlisi de Lili'yle birbirlerini seviyorlar."

"O zaman sorun nedir?" diye sordum. "Anlaşılan Hüsrev Han seninle aynı fikirde değil."

"Aslında aynı fikirde. Sorun çocuklarla farklı şekilde düşünmemiz. Biz hâlâ İranlıyız ve bazı şeyleri kabullenemiyoruz ama çocuklarımız burada büyüdükleri için bizim bakış açımızı anlayamıyorlar. Bu ikisi uzun bir nişanlılık döneminden bahsedip duruyorlar."

"Pervane, beni şaşırtıyorsun doğrusu! Bir yıl nişanlı kalmak isteseler bile ne var bunda? Bu artık İran'da da yaygınlaştı. Belki birbirlerini daha iyi tanımak istiyorlar, belki evlenmeden önce biraz para biriktirmek istiyorlar ya da belki kendilerine daha çok zaman tanımak istiyorlar."

Pervane, "Ne kadar safsın!" diye atıldı. "Uzun nişanlılıkla neyi kastettiklerini biliyor musun? Gayri resmi bir evliliği kastediyorlar. Etraflarındaki bazı gençler gibi, birlikte yaşamak istiyorlar. Onların 'uzun nişanlılık' tanımı birlikte en az beş yıl geçirmek demek, ardından hâlâ beraber olmak isteyip istemediklerine karar veriyorlar. Devam etmek isterlerse evliliği resmi hale getiriyorlar; aksi halde ayrılıyorlar. Çocukları olursa bunu da sorun etmiyorlar. Ayrılırlarsa bir tanesi çocuğu alıyor!"

Gözlerim fal taşı gibi açıldı. Afallamış bir halde, "Hayır!" dedim. "Uzun nişanlılık derken bunu kastettiklerini sanmıyorum."

"Evet, canım, tam olarak bunu kastediyorlar. Lili ile Hüsrev, istisnasız her gece bu yüzden tartışıyorlar. Açık konuşmam gerekirse Hüsrev böyle bir şeyi asla kabul edemez. Ve sanırım sen de kabul etmesini beklemezsin."

"Tabii ki beklemem," dedim şaşkına dönmüş bir halde. "Buna nasıl cüret ederler? Mahmut ve diğerleri bir duysa! Şimdi Hüsrev Han'ın neden bu kadar soğuk ve mesafeli durduğunu anlıyorum. Zavallı adam! Siyamak beni şaşırttı doğrusu. Anlaşılan nereden geldiğini unutmuş. Gerçekten bu kadar Batılı mı oldu? İran'da bir erkekle kız arasında geçen zararsız bir konuşma bile hâlâ kan dökülmesine yol açabilirken, bu beyefendi birinin kızıyla evlenmeden beş yıl birlikte yaşamak mı istiyor? Daha neler!"

O gece oturup sabahın erken saatlerine kadar konuştuk. Siyamak ve Lili evlenmeden önce birbirlerini tanımanın öneminden ve evlendiklerini kanıtlayan basit bir kâğıt parçasının değersizliğinden bahsettiler; biz de uygun şekilde bir aile kurmanın değerinden, resmi nikâhın gerekliliğinden ve akrabalık bağlarına saygıdan söz ettik. Sonunda çocukların bizim hatırımız için evlilik

denen "yersiz ve aptalca" adımı atmalarına ve birbirlerine uygun olmadıklarına karar verecek olurlarsa o kâğıt parçasını geçersiz kılıp boşanmalarına kanaat getirdik. Ayrıca ben oradayken en kısa zamanda evlerini kurmalarına ve hayatlarını birleştirmeye hazır olduklarında evlenmelerine karar verdik.

"Sana minnettarım!" dedi Hüsrev. "Omuzlarımdan ne kadar büyük bir yük aldığını bilemezsin."

"Bu gerçekten tuhaf bir dünya," dedim. "Bu olanların hiçbirini hâlâ hazmedemiyorum."

Güzel ve keyifli gezim, Lili ve Siyamak'ın düğünüyle tamamlanmış oldu. Kibar, zeki ve alımlı bir gelinim olduğu için çok mutluydum; üstelik kendisi Pervane'nin kızıydı. O kadar güzel vakit geçiriyordum ki eve dönmek istemiyordum.

O günlere dair şahane anılar sonsuza dek benimle kalacak. En güzel yadigârlarım ise, sonradan evimin duvarlarını, raflarını ve sehpalarını süsleyen fotoğraflar...

Güzel yıllar çabuk geçer. Göz açıp kapayıncaya kadar Şirin okulun son senesine geldi; Mesut ise üniversitedeki son dönemindeydi. Başını kaşıyacak vakti yoktu. Bitirme projelerini ve tezini hazırlamakla meşguldü ve işyerindeki sorumlulukları da artmıştı. Ancak son zamanlardaki sessizliğinin bunlarla hiçbir ilgisi yoktu. Kafasını kurcalayan bir şey vardı. Mesut'un benimle konuşmak istediğini fakat tereddüt ettiğini anlayabiliyordum. Böyle davranması beni şaşırtıyordu. Birbirimize karşı daima açık olmuş ve rahatça iletişim kurmuştuk. Yine de Mesut'un şüpheleriyle boğuşmasına izin verdim. Nihayet, bir gece Şirin bir arkadaşının doğum günü partisine gittiğinde Mesut gelip yanıma oturarak, "Anne, seni ve Şirin'i bırakıp ayrı bir evde yaşasam üzülür müydün?" dedi.

İçim burkuldu. Ne olmuştu da Mesut yanımızdan ayrılmak istiyordu? Sükûnetimi korumaya çalışarak, "Her çocuk bir gün anne babasının evinden ayrılır ama önemli olan sebebi," dedim.

"Sebebi evlilik."

"Evlilik mi? Evlenmek mi istiyorsun?" diye sordum şaşırarak. "Canım benim, bu harika! Bu benim hayalim!"

İşin aslı, Mesut'u evlendirme konusuna bayağı kafa yormuştum. Yıllar boyunca Firuze'yle evleneceği günü hayal etmiştim. Birbirlerinden hoşlanıyorlardı ve çocukluklarından beri yakınlardı.

"Allah'a şükür," dedi Mesut. "Bunu onaylamamandan korkuyordum."

"Neden onaylamayayım ki? Tebrikler! Şimdi söyle bakalım, düğünü ne zaman yapalım?"

"Dur bakalım, anne! Önce karım olmayı kabul edip etmeyeceğini görmek için kızı istememiz gerek."

"Saçmalama!" diye atıldım. "Tabii ki kabul edecek. Senden iyisini mi bulacak? Sana küçüklüğünden beri bayılıyorlar. Hatta birkaç kez neden bir adım atmadığını ima eden üstü kapalı yorumlar bile yaptılar. Zavallı Firuze hepsinden daha çaresizdi. Sırrını benden saklamayı hiçbir zaman beceremedi. Ah, sevgili kızım! Ne güzel bir gelin olacak."

Mesut yüzüme bakıp, "Firuze mi? Sen neden bahsediyorsun? Firuze benim kız kardeşim gibi, Şirin'den farkı yok," dedi.

Şoke olmuştum. Nasıl bu kadar yanılabilmiştim? Aralarındaki bu yakın ilişki, o manalı bakışlar, uzun saatler boyunca sır paylaşmalar... Hepsinin kaynağı ağabeylik şefkati miydi? Bu kadar düşüncesizce konuştuğum için kendime kızdım.

Soğukkanlılığımı geri kazanmak için büyük bir çaba sarf ederek, "O zaman kim bu kız?" diye sordum ama yine de sesimde bir soğukluk vardı.

"Mina'nın kuzeni Ladan," dedi Mesut. "Yirmi dört yaşında, güzel bir kız. Saygın bir ailesi var. Babası Ulaştırma Bakanlığından emekli."

"Tabii ki kim olduklarını biliyorum. Bu ne zamandır devam ediyor seni çapkın? Nasıl oldu da ağzından tek bir kelime bile kaçırmadın?"

Gülmeye başladım. İlk baştaki soğukluğumu telafi etmek istiyordum. Kahkahamla birlikte Mesut bir çocuk gibi neşelenip konuşmaya başladı.

"Onunla üç ay önce tanıştım ve birbirimize karşı hislerimizi paylaşalı henüz bir ay oldu."

"Onu yalnızca üç aydır tanıyorsun ve şimdiden onunla evlenmeye karar verdin, öyle mi? Ateş bacayı sarmış olmalı!"

"Anne, neden böyle konuşuyorsun? Bazı erkekler evlenmeden önce istedikleri kızı görmüyorlar bile."

"Evet ama iki tür evlilik vardır oğlum. Biri mantığa ve belirli koşullara dayanır, diğeriyse aşka. Birisinin aracı olduğu ve kızın resmi bir şekilde istendiği geleneksel bir evlilik birinci kategoriye girer. Bu durumda her iki tarafın koşulları araştırılır, her iki aile de beklentilerini dile getirir, büyükler durumu değerlendirir, bazı fedakârlıklar yapılır ve ancak bir potansiyel gördüklerinden emin olduklarında görüşmelere genç çifti de dahil ederler ve gelinle damat birbirini sadece birkaç kez görür. Birbirlerinden hoşlanırlarsa, zaman içinde birbirlerini seveceklerini ümit ederek evlenirler.

Aşka dayalı bir evlilikte ise iki kişi birbirlerine karşı hisler besler ve başka hiçbir şeye fazla aldırış etmezler. Aşkları sayesinde ilişkilerinde eksik olabilecek bazı şeyleri görmezden gelerek uyum gösterirler. Engellerle karşılaşacak olurlarsa sorumluluğu kabul edip diğerlerinin karşısında durarak, mantıklı ve akılcı savları dikkate almaksızın evlenirler. Anlaşılan senin planın bu ikinci modele uyuyor. Bu durumda da çift birbirini çok iyi tanıyarak aşklarının yeterince güçlü ve dayanıklı olduğundan emin olmalı ki herhangi bir uyum eksikliğini telafi edebilsinler ve başkalarının itirazlarına karşı koyabilsinler. Şimdi, sence de üç ay bu kadar derin bir bağ kurmak ve gerçek aşkı bulmak için kısa bir süre değil mi?"

"Kusura bakma anne ama yine felsefe yapıyorsun," dedi Mesut sabırsızca. "Ben evliliğimin tarif ettiğin bu iki türün karışımı

olmasını istiyorum. Neden hem âşık olup hem de ideal koşullara sahip olamıyoruz? Bence sorun senin aşk hakkında hiçbir şey bilmemen. Dediğine göre, düğününden iki ya da üç gün sonra bile kocana alıcı gözüyle bakma şansın olmamış. Bu yüzden aşk söz konusu olduğunda adil bir hakem gibi davranabileceğini düşünmüyorum. Ladan, 'Aşk, kucağına düşen bir elma gibidir. Bir anda karşına çıkıverir,' diyor. Aşkı ne kadar güzel yorumladığına bakar mısın? O kadar hassas ve etkileyici bir kız ki... onunla tanışmalısın."

Yüreğim sızladı. Ona bir zamanlar sevdiğim insan için canımı bile verebileceğimi söylemek istedim fakat kendime hâkim olup bunun yerine, "Tabii ya, ben aşk hakkında ne bilirim ki? Peki, sen benim hakkımda ne biliyorsun?" Füruğ'un yazdığı gibi, "Bütün yaralarım aşktandır," dedim.

"Fakat hiçbir zaman bir şey söylemedin."

"Şimdi de bir şey söylemiyorum. Sadece şunu bil yeter: Burada aşka aşina olan yalnızca sen değilsin."

"Ee, peki ne yapmamızı öneriyorsun?"

"Hiçbir şey yapmanızı önermiyorum. Birbirinize zaman tanımalı, aşkınızı sınamalı ve ilişkinizin olgunlaşmasına izin vermelisiniz."

"Ama zamanımız yok," diye diretti Mesut. "Ladan'ın bir talibi var. Onu istemeye gelmişler ve ailesi Ladan'ı her an evlendirebilir. O zaman birbirimizi sonsuza dek kaybederiz!"

"Bu da başlı başına bir sınav," dedim. "Ladan seni gerçekten seviyorsa, zorla evlendirilmeye razı olmaz."

"İçinde bulunduğu koşulları bilmiyorsun; ailesi ona baskı yapıyor. Bunu herkesten çok senin anlaman gerek."

"Oğlum, o eğitimli ve zeki bir kız. Anlattığın kadarıyla da anne babası aklı başında insanlar. Anneannenin ve dedenin otuz yıl önceki hallerinden çok farklılar. Ladan onlara başkasıyla evlenmek istemediğini söylerse onu anlarlar ve zorlamazlar. Artık her şey çok farklı."

Mesut, "Neymiş farklı olan?" diye karşı çıktı. "Kültürümüz hâlâ aynı. Aileler hâlâ bir kızın hayatının tek amacının evlenmek olduğunu düşünüyor ve kızlarını buna zorlayabiliyorlar. Hatta anne babası Ladan'ı on sekiz yaşındayken evlendirmek istemiş ama o direnmiş."

"O zaman bir yıl daha direnebilir," dedim sabırla.

"Anne! Neden kıza cephe alıyorsun? Neden doğruca onunla evlenmemi istemediğini söylemiyorsun?"

"Neden böyle bir şey söyleyeyim ki? Daha kızla tanışmadım bile. Belki de harika bir insandır. Ben yalnızca beklemeni söylüyorum."

"Bekleyecek vaktimiz yok!"

"Öyle olsun," dedim kızgın bir şekilde. "O halde, lütfen bana ne yapmam gerektiğini söyler misin?"

Mesut yerinden fırlayıp önüme bir kâğıt parçası koydu.

"İşte telefon numaraları. Onları hemen arayıp öbür gün ziyarete gelmek istediğimizi söyle."

Kafam karışmıştı. Bir yandan, Mesut'un her dediğini yapmamam gerektiğini düşünüp kendime kızdım. Diğer yandan, gerçekten de tanışmadığım bir kıza karşı cephe alıp almadığımı merak ettim. Mahmut, Mahbube'yle evlenmek istediğini söylediğinde annemin nasıl işi sürüncemede bırakıp her şeyi ertelediğini hatırladım. Üstelik oğlum ilk defa bu kadar istekli bir biçimde bir şey yapmamı istiyordu. Hayır dememeliydim. Yine de Firuze'nin, Fati'nin ve Sadık Han'ın hayal kırıklığına uğramış yüzleri gözümün önünden gitmiyordu. Bu onlar için çok ağır bir darbe olacaktı! "Bu konu üstünde biraz daha düşünmek istemediğine emin misin?" diye sordum.

"Hayır anne, daha fazla düşünmek istemiyorum. Ladan'ın babası başka bir talip varsa bu hafta bitene kadar bir adım atmalı demiş; aksi halde Ladan ailesinin kendisi için seçtiği adayla evlenecek."

Başka seçeneğim yoktu. Ahizeyi elime alıp numarayı çevirdim. Hemen kim olduğumu anladılar. Belli ki aramamı bekliyorlardı.

Mesut mutlu oldu. Sanki omuzlarından bir yük kalkmış gibiydi. Etrafımda dönüp duruyordu.

"Hadi, gidip yarın için tatlıları alalım," dedi. "Geç oluyor!"

Hiç havamda değildim ve henüz işimi bitirmemiştim ama hayır dersem Mesut bunu hoşnutsuzluğumun başka bir göstergesi olarak yorumlayabilir, diye düşündüm. Mutluluğunu elinden almak istemiyordum. Mesut arabada durmadan konuştu. Benimse tek düşünebildiğim Firuze ve Fati'ydi. Mesut'u tekrar hayata döndüren ve eğitimine duyduğu ilgiyi canlandıran Firuze değil miydi? Peki, sonra ne olmuştu? Oğlumu çok iyi tanıdığımı iddia ederken, nasıl olup da bu kadar yanılmıştım?

Şirin her zamanki uyanıklığı ve sinsiliğiyle, Mesut'taki değişikliği hemen fark etti.

"Neler oluyor?" diye sordu. "Beyefendi sevinçten yerinde duramıyor."

"Hiçbir şey olduğu yok," dedim. "Bana doğum günü partisinden bahsetsene. Eğlendin mi?"

"Harikaydı. Bol bol müzik dinleyip dans ettik. Bu arada, benim de herkesi buraya davet etmem gerek. Bir doğum günü partisi düzenlemeliyim. Herkesin evine gittim ama hiç parti vermedim. Gelecek aya ne dersin?"

"İyi de senin doğum günün yazın!" dedim.

"Önemli değil. Sadece bir bahanemin olması gerekiyor. Zaten burada pek bir şey olduğu yok. Bari arkadaşlarımı davet edeyim."

"Belki de bir şey olur ve arkadaşlarını bir düğüne davet edebilirsin," dedim.

Gözleri fal taşı gibi açılan Şirin dönüp Mesut'a baktı. "Düğün mü? Kimin düğünü?"

"Benim düğünüm," dedi Mesut. "Ağabeyinin düğünü. Evlenmem hoşuna gider miydi?"

"Sen mi? Demek evleneceksin? Hayır, dürüst olmam gerekirse hoşuma gitmezdi," dedi Şirin açıkça. "Fakat kiminle evlendiğine bağlı."

"Kızı tanımıyoruz," dedim. "Mesut'la tanışmışlar ve birbirlerinden hoşlanmışlar."

"Sakın sürekli buraya telefon eden o arsız kız olduğunu söyleme," diye çıkıştı Şirin. "O, değil mi? Bir şeyler döndüğünü biliyordum. Anne, hani şu arayıp kapatan baş belası var ya, meğer bu kızmış."

Mesut kızararak, "Ne demek baş belası? Kendisi yalnızca utangaç. Evi aradığında ve telefonu benim dışımda biri açtığında utanıp kapatıyor," diye cevabı yapıştırdı.

"Utangaç mı?" diye dudak büktü Şirin. "Bazen konuşuyor. Bir de utanmadan, 'Mesut Han evde mi?' diye soruyor. Ona adını sorunca da cilveli bir şekilde daha sonra tekrar arayacağını söylüyor. O kadar kendini beğenmiş biri gibi konuşuyor ki!"

Mesut, "Bu kadar yeter!" diye çıkıştı. Sonra bana dönüp, "Bu arada, yarın için çiçekleri sipariş etmeliyiz. Bir de şık bir şeyler giymeyi unutma," dedi.

Şaşkınlıkla ona bakarak, "Sanki bunu daha önce yüz kere yapmış gibisin! Âdetleri çok iyi biliyorsun," dedim.

"Pek sayılmaz," diye cevap verdi Mesut. "Ladan anne babasını memnun etmemiz için neler yapmamız gerektiğini söyledi."

"Ben de sizinle geliyorum!" dedi Şirin.

"Hayır," dedim. "Sen bir dahaki sefere ziyaretlerine gittiğimizde gelirsin."

"Ama neden? Kızı görmem gerek. Ben onun görümcesiyim ve kendisine onay vermeliyim!"

Mesut, "Görümce hâlâ bir çocuksa bu uygun olmaz," diye cevap verdi.

"Ben çocuk değilim! On sekiz yaşındayım. Anne, lütfen, bir şey söyler misin?"

"Mesut," dedim. "Kardeşinin de bizimle gelmesinin ne sakıncası var? Genellikle kızı istemeye damadın annesi ve kız kardeşi gider. Ayrıca ona çocuk demekten vazgeç. Ben onun yaşındayken çoktan anne olmuştum."

"Hayır, anne. Henüz değil, yakışık almaz. Bir dahaki sefere gelir."

Şirin suratını asıp ağladı fakat Mesut'un fikrini değiştirmesini sağlayamadı. Belli ki emir büyük yerdendi ve itaatsizlik söz konusu bile değildi.

Çiçek sepeti o kadar büyüktü ki arabaya zar zor sığdı. Sepeti nihayet bagaja koymayı başardık ama kapağını açık bırakmak zorunda kaldık.

"Bu kadar büyük bir çiçek sepeti almak zorunda mıydın?" diye sordum.

"Ladan, 'Olabildiğince büyük bir çiçek getirin ki diğer görücünün getirdiğini geride bırakıp öne çıksın,' dedi."

"Ne kadar aptalca bir şey söylemiş!"

Evleri eski ve genişti. Odalar antika eşyalarla döşenmişti; dükkânlarda veya başka yerlerde gördüğüm bütün porselen vazo çeşitlerinin bir örneğine rastlamak mümkündü. Kanepeler ve sandalyeler klasik stildeydi; yüksek bacakları, altın varaklı kollukları, kırmızı, sarı ve turuncu renkli döşemeleri vardı. Duvarlarda eski tabloların röprodüksiyonları göze çarpıyordu. Hepsi de ağır, şatafatlı altın renkli çerçevelerin içinde duruyordu. Pencerelerde kırmızı, püsküllü, altın renkli astarları olan perdeler asılıydı... Bu ev samimi ve rahat bir yuvadan ziyade bir otele ya da restorana benziyordu.

Ladan'ın annesi aşağı yukarı benimle aynı yaşlardaydı. Saçlarını açık sarıya boyamış, ağır bir makyaj yapmıştı. Ayağında yüksek topuklu sandaletler vardı ve külotlu çorap giymemişti.

Peş peşe sigara içiyordu. Ladan'ın babası ise saygıdeğer görünümlü, kır saçlı, ağzının kenarında piposu olan bir adamdı. Sürekli ailesinden, bir zamanlar ne kadar prestijli ve yüksek bir konumları olduğundan, nüfuzlu akrabalarından ve yurtdışına yaptıkları seyahatlerden bahsediyordu.

Ben çoğunlukla anlatılanları dinledim. Gecemiz yüzeysel tanışmalarla ve havadan sudan konuşmalarla geçti. Bizi bir araya getiren esas konuyu açmamı beklediklerini görebiliyordum; fakat bunun için erken olduğunu hissettim. Banyoyu kullanmak istediğimi söylediğimde, Ladan'ın annesi beni özel odaların ve yatak odalarının bulunduğu kısımdaki banyolardan birine götürme konusunda ısrar etti. Anlaşılan evlerinin geri kalanını görmemi istiyordu. Ancak ailecek kullandıkları oturma odasının bütün kanepeleri bile aşırı süslü bir kumaşla kaplanmıştı; oturacak tek bir rahat koltuk dahi göremedim. Sırf kibar olmak için, "Güzel bir eviniz var," dedim.

"Geri kalan odaları da görmek ister misiniz?" diye sordu hevesle.

"Hayır, teşekkürler. Rahatsız etmeyeyim," dedim.

"Ah, lütfen! Hadi, benimle gelin," diye ısrar etti.

Elini sırtıma koyarak beni itercesine yatak odalarına yönlendirdi. Bundan nefret ettiğim halde biraz merak, biraz da fesatlık nedeniyle ona eşlik ettim. Bütün odalarda kalın ve pahalı, kurdelelerle ve püsküllerle bezenmiş perdeler asılıydı. Mobilyaların geri kalanı da en az diğerleri kadar süslüydü ve aynı stildeydi.

Mesut eve dönüş yolunda, "Neden bir şey söylemedin?" diye sızlandı.

"Ne diyecektim ki? Daha yeni tanıştık," dedim.

Bunun üstüne Mesut başını çevirdi ve tek kelime dahi etmedi.

Eve geldiğimizde Şirin, Mesut'la hâlâ konuşmuyordu. Ona bir şey sormaktansa bana dönüp, "Ee, anlat bakalım! Taş kalede neler oldu?" dedi.

"Özel bir şey olmadı," diye cevap verdim.

Dışlandığı için zaten kızgın olan Şirin, "İyi, öyle olsun! Zaten ben dış kapının mandalıyım, bir yabancıyım. Beni adam yerine koymuyorsunuz ki. Benim hâlâ bir çocuk olduğumu ve ispiyonculuk yaptığımı sandığınız için benden her şeyi saklıyorsunuz," diye yakındı.

"Hayır, canım, bu doğru değil," dedim onu teselli ederek. "İzin ver de üstümü değiştireyim, sonra sana her şeyi anlatırım."

Şirin peşimden yatak odama geldi ve yatağın üstüne oturup bağdaş kurdu.

"Evet, anlat hadi!" dedi.

Elbisemi çıkarırken, "Sen sor, ben cevap vereyim," dedim.

"Kız neye benziyor?"

Her ne kadar Ladan'ın göze çarpan bir özelliğini gözümün önüne getirmeye çalışsam da aklıma hiçbir şey gelmedi. Biraz tereddüt ettikten sonra, "Kısa boylu. Benden biraz kısa ama çok daha kilolu," dedim.

"Yani şişman mı?"

"Hayır, sadece etine dolgun. Eh, ben sıska biri olduğuma göre, benden kilolu olan biri şişman sayılmaz."

"Başka?"

"Sanırım açık tenli fakat çok makyaj yapmıştı ve oda çok aydınlık olmadığı için tam anlayamadım. Galiba kahverengi gözlü. Saçını açık kahveye, sarıya yakın bir renge boyamış."

"Ya! Peki, ne giymiş?"

"Dizlerinin üstünde dar, siyah bir etek ile siyah, pembe ve mor desenli bir ceket."

"Saçları düz mü?"

"Sanmıyorum. Saçlarını kıvırmıştı, bukleleri biraz fazla kaçmıştı."

"Aman ne harika!" diye atıldı Şirin. "Ne kadar büyüleyici bir kız! Peki ya anneciği ve babacığı?"

"Böyle konuşma, hiç hoş değil. Oldukça saygın insanlar gibi görünüyorlar. Annesi yaklaşık benim yaşlarımda; şey, o da epey

makyaj yapmıştı ama çok şık giyinmişti. Evleri de kaliteli porselenlerle, antikalarla, püsküllü perdelerle ve klasik altın kaplama mobilyalarla dolu."

"Demek savaştan sonra tam bir fanatiğe dönüşen ve azıcık makyaj yaptığımda bile canı sıkılan, sürekli başörtümün fazla geride olmasından şikâyetçi olan Mesut Bey şimdi böyle bir kızla evlenmek istiyor, ha? Hem de Hizbullahçı arkadaşları varken!"

"Dürüst olmam gerekirse, buna ben de bir anlam veremiyorum," dedim. "Her şey tepetaklak olmuş gibi görünüyor."

"Ee, peki tüm bunlara rağmen kızı sevdin mi?"

"Ne diyebilirim ki?"

Tam o sırada arkamı döndüm ve Mesut'un kapının pervazına yaslanmış vaziyette beni izlediğini gördüm. Sitemkârlığı ve incinmişliği gözlerinden okunuyordu. Başını iki yana sallayıp tek kelime dahi etmeden odasına gitti.

Her buluşmamızda ailelerimizin arasındaki derin farklılıklar daha da belirginleştikçe, Mesut ile Ladan'ın ne kadar uyumsuz olduklarını anlıyordum. Oysa Mesut bunların hiçbirini görmüyordu. O kadar âşıktı ki etrafında olup biten hiçbir şeyin farkında değildi. Benimle konuşmaktan kaçınıyordu; ben de sessizliğimi koruyordum. Bu konu hakkında ettiğimiz birkaç kelime de ziyaretlerimiz hakkındaydı. Hiçbir yorum yapmadan ya da tartışmaya girmeden, Mesut'la gidip konuşmaları dinliyordum.

Ladan'ın anne babasının büyük kızları için yüz altın paralık bir başlık parası istediklerini fakat damatlarının bunun iki katını vermeyi taahhüt ettiğini öğrendim. Ladan'ın yakın zamanda evlenen anne tarafından kuzeninin evlilik yüzüğünü nereden aldıklarını, gelinliğe ne kadar ödediklerini ve Ladan'ın baba tarafından kuzeninin düğünde taktığı mücevherde hangi taşın kullanıldığını da öğrendim.

Tabii ki her anlatılanın doğru olmadığını biliyordum. Bazen hikâyeler birbiriyle çelişiyordu. Bir seferinde bütün kabalığımla, "Ah, ne kadar şanslısınız," dedim. "Son birkaç hafta içinde en az

on düğüne gitmişsiniz!" Hepsi susup birbirine baktı. Sıkılmaya başladıkları belliydi ama sonra düğünü yazın mı, yoksa sonbaharda mı yapmanın daha iyi olacağı konusunda tartışmaya başladılar.

Ne yapacağımı bilmiyordum. Ne kadar denersem deneyeyim, Ladan'a ısınmam ve yalnızca tek düşündükleri para, giysiler, saç modelleri ve makyaj olan bu yüzeysel insanlarla normal bir ilişki kurmam o denli zor görünüyordu. Yine de Mesut'la konuşmak istemiyordum. Yaptığım herhangi bir yorumu ya da gözlemi cephe aldığım şeklinde algılamasından korkuyordum. Uyumsuzlukları kendisinin fark etmesi gerekiyordu.

Nihayet, Ladan'ın baskıları üstüne Mesut konuyu açtı ve daha önce hiç tanık olmadığım kadar içerlemiş ve soğuk bir biçimde, "Ee, anne, bu oyunu daha ne kadar sürdürmeyi düşünüyorsun?" diye sordu.

"Hangi oyundan bahsediyorsun sen?"

"Benimle, Ladan ve planlarımız hakkında konuşmayı reddetmenden bahsediyorum."

"Ne dememi istiyorsun?"

"Fikrini söylemeni!"

"Ancak ben daha çok senin fikrinle ilgileniyorum," dedim. "Bence Ladan'ın ailesini biraz tanıman gerek. Onlar hakkında ne düşünüyorsun?"

"Ailesinden bana ne?" dedi Mesut. "Benim sevdiğim Ladan."

"Herkes bir ailede büyür ve onlarla aynı geçmişi ve yetiştirilme tarzını paylaşır."

"Peki, onların geçmişinin nesi var ki? Son derece klas insanlar."

Duraksadım. Bu sözcük Mesut'un dağarcığında mevcut değildi.

"Klas insanlar derken neyi kastediyorsun? Sana göre ne tür insanlar klastır?"

"Bilmiyorum!" dedi Mesut kızgın bir şekilde. "Bu ne biçim bir soru böyle? Ailesi saygıdeğer insanlar işte."

"Neden saygıdeğer insanlar olduklarını düşünüyorsun? Bir sürü antikaları olduğu için mi? Rahatlık ve güzellik peşinde koşacaklarına, etraflarını sadece pahalı şeylerle donattıkları için mi? Sadece giysilerden ve saç renklerinden bahsettikleri için mi? Ya da birbirlerinin arkasından konuştukları ve rekabeti saplantı haline getirdikleri için mi?"

Mesut, "Sen de güzel şeyleri seviyorsun," diyerek karşı geldi. Her zaman gömleğim pantolonuma uymuyor diye şikâyet ediyorsun ve her mobilya parçası için yüz tane farklı dükkâna gidiyorsun."

"Oğlum, güzelliği takdir ederek evinin zevkli bir şekilde döşenmesin istemek yaşama sevinciyle ilgili bir şey ve buna kesinlikle karşı değilim. Herkesin hayatı zevklerinin, düşünce tarzlarının ve kültürlerinin bir aynasıdır."

"Demek evlerini görünce onların düşünce tarzlarında ve kültürlerinde bir terslik olduğunu fark ettin, öyle mi?"

"Sen fark etmedin mi?"

"Hayır!"

"O evde ufacık bir kitap rafı dahi gördün mü? Ya da içlerinden birinin kitap okuduğunu? Hiç ilmi değeri olan bir çalışmadan ya da maddi değerini belirtmeksizin bir sanat eserinden veya antikadan bahsettiler mi?"

"Bu saçmalık! Herkes kitaplarını sergilemez. Hem neden kitaplarını görmek istiyorsun ki?"

"Çünkü entelektüel tercihlerinin ne olduğunu anlamak istiyorum."

"Hadi ama! Bizim de her kesime ve görüşe ait kitabımız var. Bizim entelektüel tercihlerimizin ne olduğunu kim bilebilir ki?"

"Düşünen ve entelektüel olan biri."

"Nasıl?"

"Bir komünistin kitaplığında, bu ideoloji hakkında en temelinden en gelişmişine kadar kitaplar bulunur. Romanlar genellikle Maksim Gorki'ye ve diğer Rus yazarlara aittir. Ayrıca Romain Roland ve bu tür yazarların eserlerine de rastlamak mümkün-

dür. Diğer felsefeler ve ideolojiler hakkında çok az kitap vardır. Komünist olmayan bir entelektüelin kitaplığında ise komünist ideoloji hakkında yarısı okunmadan bırakılmış temel kitaplar vardır. Geri kalanlar da komünistlerin 'burjuva kitapları' olarak niteledikleriyle ndendir.

Kütüphanende Ali Şeriati'nin kitaplarının olması senin İslami bir eğilimin olduğunu göstermez; çünkü devrimden sonra herkes onun kitaplarını aldı fakat koyu Müslümanların kitaplıkları dua kitaplarıyla, İslami teori ve felsefe hakkında kaynaklarla, dini rehber niteliğinde kitaplarla ve türevleriyle doludur. Buna karşın, ulusalcıların kitaplıkları politikacıların biyografileriyle ve İran tarihi hakkında çeşitli kitaplarla doludur. Ayrıca, her iyi eğitimli insanın kendi branşlarıyla ve uzmanlık alanlarıyla bilgili birkaç kitabı vardır."

"İyi de neden onların entelektüel ve siyasi eğilimleriyle bu kadar ilgileniyorsun?" diye sordu Mesut.

"Çünkü bütün hayatım çeşitli siyasi grupların ve inançların etkisi altında geçti ve bu sefer kimlerle karşı karşıya olduğumu bilmek istiyorum," diye cevap verdim.

"Fakat sen politikaya karşısın ve bize de bulaşmamamız için söz verdirip duruyorsun," dedi Mesut.

"Evet ama size hiç okuyup öğrenmemenizi söyledim mi? Her zeki insan gibi, farklı görüş düşünce akımlarını anlamalısınız ki doğruyu yanlıştan ayırt edebilesiniz ve güç peşinde koşanların maşası olmayasınız. Hiç Ladan sana okuduğu bir şeyden, fikirlerinden ya da sahip olduğu bakış açısından bahsetti mi? Sen yetenekli bir sanatçısın. Sanat söz konusu olduğunda beğenileriniz ya da hoşlanmadığınız şeyler örtüşüyor mu? En önemlisi de savaş esiri olduktan sonra benimsediğin dini inançlarınla, İslam anlayışı yalnızca İmam Ebulfazl'ın onuruna, düğün havasında geçen bir anma yemeği vermekten ibaret olan bir aileyi nasıl bağdaştırmayı düşünüyorsun? Onlar Şah'ı destekliyorlar, veliaht prensin dönmesini bekliyorlar. Siyasi görüşleri nedeniyle değil; alkol alabilecekleri ve plajda bikini giyebilecekleri için. Bizim geçmişi-

mizi düşünürsek, sence onlarla konuşacak ne gibi bir ortak noktamız olabilir? Mesut'um, o kızın seninle hiçbir ortak yanı yok. Asla senin istediğin şekilde giyinmez. Ne zaman dışarı çıkacak olsanız kavga edersiniz."

"Merak etme," diye karşı çıktı Mesut. "İstersem çador bile giyeceğini söyledi."

"Sen de ona inandın mı? Üstelik bu da doğru olmaz. Sağlam bir karakteri, kendi düşünceleri ve prensipleri olan bir insan bu kadar iradesiz olmamalı."

"Zavallı kız şimdi de iradesiz mi oldu?" diye çıkıştı Mesut. "Bunu sadece bana duyduğu aşk nedeniyle söyledi. Hayır anne, sen hep bir bahane bulmaya çalışıyorsun. Bizim dışımızdaki herkesin kötü olduğuna inanıyorsun."

"Hayır, canım. Asla böyle bir şey söylemedim. Çok iyi insanlar olduklarına eminim. Belki de bizden daha iyilerdir ama çok farklılar."

"Hayır, bu sadece bir bahane."

"Sen fikrimi sordun, ben de söyledim. Burada senin hayatın ve geleceğin söz konusu. En çok önem verdiğim şeyin bu olduğunu biliyorsun."

"Anne, Ladan'ı seviyorum. O konuştuğunda, güldüğünde bana bir şeyler oluyor. Daha önce hiç onun kadar feminen bir kadınla karşılaşmadım. O çok farklı."

Hayretler içinde kaldım. Evet, Mesut haklıydı. Bunu daha önce nasıl görememiştim? Mesut bu kıza hayatındaki bütün kadınlardan farklı olduğu için ilgi duyuyordu. Ladan, Mesut'un etrafındaki kadınların hep gizlemeye çalıştıkları dişiliği büyük bir kıvançla sergiliyordu. Adil olmak gerekirse, gerçekten de tavırlarında, her hareketinde ve hatta telefonda konuşurken bile sesinde bir işve vardı.

Şuh ve çekici bir kızdı; kısacası baştan çıkarıcıydı. Daha önce böyle kadınsı özelliklere sahip olan kimseyi görmeyen deneyimsiz oğlumun Ladan'dan bu kadar etkilenmesi gayet doğaldı; fa-

kat hissettiği çekimin aşkla hiçbir ilgisi olmadığını ve bir hayat kurmak için sağlam bir temel oluşturmadığını anlamasını nasıl sağlayabilirdim? Bu şartlar altında hiçbir sözün veya mantığın hükmü yoktu. Bunlar yalnızca Mesut'un daha da inatlaşıp savunmaya geçmesine yol açardı.

"En büyük dileğim çocuklarımın mutlu olması," dedim. "Mutluluğun sevgi ve anlayış dolu bir evliliğe bağlı olduğuna inanıyorum. Aşkına saygı duyuyorum ve ne istersen yapacağım; kendi isteğimle çelişse bile. Tek şartım, bir yıl boyunca nişanlı kalmanız. Bu sayede birbirinizi daha iyi tanıyabilirsiniz; çünkü birlikte daha özgürce vakit geçirebilirsiniz. Bu arada biz de para biriktirip onlara yaraşan bir düğün yapmak için hazırlanırız. Gördüğün gibi, beklentileri yüksek."

Önceleri karşı çıkmalarına rağmen, Ladan'ın anne babası nihayet kararlılığıma boyun eğerek uzun bir nişanlılık dönemine razı oldular. Endişelerinin herhangi bir dini inançtan kaynaklanmadığına emindim. Sadece evliliğin gerçekleşeceğinden emin olmak istiyorlardı. Geniş ailelerindeki herkes müstakbel damatla tanışabilsin diye gösterişli bir nişan töreni yapmaya karar vererek, tarih olarak bir hafta sonrasını belirlediler. Artık bu konuyu daha fazla saklayamazdım. Herkese haber vermeliydim ama bunu Fati'ye, Firuze'ye ve Sadık Ağa'ya nasıl söyleyecektim?

Bir sabah Fati'yi görmeye gittim ve kaderden, alınyazısından ve Allah'ın takdirinden bahsetmeye başladım. Fati bir süre dinledikten sonra bana şüpheyle bakarak, "Abla, neler oluyor? Bana ne söylemeye çalışıyorsun?" diye sordu.

"Biliyorsun, her zaman bir gün buraya Firuze hakkında konuşmak için gelip onu Mesut'a istemeyi hayal ettim ama belli ki Allah bunun olmasını istemiyor," dedim.

Fati'nin yüzüne bir gölge düştü. "Zaten bir şeyler döndüğünü hissetmiştim. Şimdi söyle bana, bunun olmasını istemeyen Allah mı, yoksa sen misin?" dedi.

"Nasıl olur da böyle bir şey söylersin? Firuze'yi Şirin'den bile çok seviyorum. Mesut'la birleşmeleri en büyük dileğimdi ve bu işe hep olmuş bitmiş gözüyle bakıyordum. Ancak bu oğlan neden ansızın aklını yitirip âşık oldu, bilmiyorum. 'O kızı istiyorum,' diye inat edip duruyor. Kızı istemem için beni zorladı ve şimdi de nişanlanıyorlar."

O sırada Firuze'nin gölgesini gördüm. Kapı girişinde, elindeki çay tepsisiyle donup kalmıştı. Fati koşup tepsiyi elinden aldı. Firuze sessizce, "Neden?" diye soran gözlerle bana baktı. Öfke ve hayal kırıklığıyla dolu yüzünde yavaş yavaş öfkenin ve aşağılanmışlığın gölgesi de belirmeye başladı. Sonra arkasını dönüp odasına koştu.

"Firuze'ye çocukluğundan beri Mesut'a ait olduğunu söyleyip durdun," dedi Fati kızgınca. "Ve birbirleriyle daima harika bir ilişkileri oldu. Mesut'un onu sevmediğini söyleyemezsin."

"Seviyordu, hem de çok. Hâlâ seviyor ama onu bir ağabey gibi sevdiğini söylüyor."

Fati gülerek salondan çıktı. Söylemek istediği çok şey olduğunu biliyordum ama bana olan saygısından ötürü dilini tutuyordu. Peşinden mutfağa gittim.

"Canım, kızmakta çok haklısın," dedim. "Bu yüzden aklımı kaçıracağım. Tek yapabildiğim bu saçma düğünü ertelemek oldu. Bir yıl nişanlı kalacaklar. Umarım bu süre zarfında Mesut'un gözleri açılır."

"Eh, madem çocuk âşık olmuş, inşallah mutlu bir yaşam sürerler. Sen de kötü kalpli bir kaynana gibi davranıp çocuklar nişanlanmadan önce ayrılmalarını dilememelisin."

"Ama Fati, bilmediğin şeyler var," diye iç geçirdim. "Tek bir ortak noktaları bile olsaydı, kendimi bu kadar kötü hissetmezdim. Ne kadar farklı olduklarını hayal bile edemezsin. Kızın kötü biri olduğunu söylemiyorum ama bize göre değil. Gelip kendi gözlerinle görürsün. Aslına bakarsan, senin fikrini almayı çok isterim. Belki de baştan beri bu işe karşı olduğum için kızın hakkında yanlış bir hükme vardım. Ona çok iyi davranıyorum, hiç-

bir şey demiyorum. Diğer yandan, Şirin kızın yüzüne bile bakmıyor. Mesut onun kız hakkında söylediklerini duyacak olursa, bir daha adımızı ağzına almaz ve onu sonsuza kadar kaybederim."

"Eh, Mesut kızı bu kadar istediğine göre bazı meziyetleri olmalı," dedi Fati. "Önemli olan Mesut'un kızı sevmesi."

"Firuze'yle konuşmamı ister misin?" diye sordum. "Onun için ne kadar üzüldüğümü bilemezsin."

Fati omuz silkerek, "Canı konuşmak istemeyebilir," dedi.

"En kötüsü, beni odasından dışarı atar. Önemli değil."

Firuze'nin kapısını hafifçe çaldıktan sonra usulca araladım. Firuze yatağında uzanıyordu. Mavi gözleri kızarmış, yüzü gözyaşlarıyla ıslanmıştı. Yüzünü görmeyeyim diye bana sırtını döndü. Yüreğim sızladı. Bu tatlı kızın ağladığını görmeye dayanamıyordum. Yatağın kenarına oturup onu okşadım.

"Mesut seni hak etmiyor," dedim. "Şuraya yazıyorum, buna pişman olacak. Tek kaybeden kendisi. Bunca acı ve zorluk çektikten sonra, Allah neden onun sakin ve mutlu bir hayat sürmesini istemiyor bilmiyorum. Tek umudum, bu hayatı Mesut'a senin sunmandı. Mesut'un bunu hak etmemesi çok kötü."

Narin omuzları sarsılan Firuze hiçbir şey söylemedi. Aşkta yenilmenin acısını biliyordum. Ayağa kalkıp, bitkin ve darmadağın bir halde eve döndüm.

Nişan törenine annem, Fati, Sadık Han, Mesut'un halaları ve Pervin Hanım katıldı. Şık bir takım elbise giyip kravat takan Mesut her zamanki yakışıklılığıyla, kuaförden yeni gelmiş olan Ladan'ın yanında duruyordu. Ladan dantelli bir elbise giymişti ve saçında dantelden yapılmış çiçekler vardı.

Şirin, "Aman ne harika!" diye dudak büktü. "Damada bakın. Eskiden tasmaya benzedikleri için kravatlardan nefret ettiğini söylemez miydi? Şimdi ne oldu? Kız tasmayı Mesut'un boynuna bu kadar kolay mı geçirdi? Ah, keşke bakanlıktaki arkadaşları onun bu halini görebilselerdi!"

Mutlu ve heyecanlı görünmeye çalışıyordum ama aslında kendimi hiç de iyi hissetmiyordum. Mesut'un düğünü için ne hayallerim vardı, diye düşündüm. O gece hayatımın en güzel gecelerinden biri olacaktı; oldum olası bunu düşlemiştim. Oysa şimdi... Şirin habire somurtuyor ve her şeyden şikâyetçi oluyordu.

Ne zaman birileri genç çifti tebrik edip onlara mutluluklar dilese oradan uzaklaşıp, "Iyk!" diyordu. Ona kabalık ettiğini ve Mesut'un hatırı için buna bir son vermesini söylüyordum fakat bana kulak asmıyordu. Ladan'ın ailesi damadın kız kardeşinin "bıçak dansı" denilen gösteriyi yapıp pasta bıçağını Ladan'a dans ederek vermesi için ısrar edince, Şirin öfkeli bir şekilde bunu reddederek, "Böyle maskaralıkları hiç sevmem," dedi.

Mesut ters ters bize bakıyordu. Ne yapacağımı bilemedim. Nişanın üstünden ancak üç ay geçmişti ki Firuze evlendi.

Belli ki yaklaşan düğünden en son haberi olan kişi bendim. Firuze'nin birçok talibi olduğunu biliyordum ama bu kadar çabuk evleneceğini düşünmemiştim. Onu görmeye gittim.

"Canım, bu acelenin sebebi ne?" diye sordum. "Kendine birini sevmek için biraz zaman tanı ki huzur içinde ve salim kafayla düşünüp senin gibi kıymetli bir mücevhere değer verecek kişiyi bulabilesin."

"Hayır teyzeciğim," dedi Firuze acı acı gülerek. "Bir daha asla o şekilde âşık olmayacağım. Anne babama benim için kimi uygun görürlerse seçme yetkisini verdim. Tabii ki Sührab'dan hoşlanmıyor değilim. O iyi ve duyarlı bir adam. Sanırım zaman içinde geçmişi unutacağım ve onu çok seveceğim."

"Evet, tabii ki," dedim. Ne var ki içimden, ama kalbindeki bu ateş hiç sönmeyecek, diye geçirdim. "Yine de keşke bir yıl kadar bekleseydin. Mesut'un nişanını sürdüreceğini sanmıyorum. Şimdiden uyumsuzluk belirtileri baş gösterdi," diye ekledim.

"Olmaz, teyze. Mesut şu anda gelip ayaklarıma kapansa, nişanı bozup bana evlenme teklif etse bile onu reddederim. Kal-

bimden bir şeyler koptu ve gözümde yarattığım Mesut idolü artık yıkıldı. Asla eskisi gibi olamayız."

"Haklısın, öyle konuştuğum için özür dilerim. Gerçekten hiçbir şey ima etmek istememiştim fakat gelinim olmanı ne kadar istediğimi bilemezsin."

"Teyze lütfen, bu kadarı yeter!" dedi Firuze. "Keşke bana bunları hiç söylemeseydin. Bu yüzden bu kadar mutsuzum. Gözlerimi açtığım günden itibaren kendimi senin gelinin, Mesut'un karısı olarak gördüm. Şimdi de sanki kocam beni gözümün önünde aldatmış gibi hissediyorum ama aslında zavallı Mesut hiçbir yanlış yapmadı. Birbirimize verilmiş hiçbir sözümüz yoktu ki. Tabii ki Mesut geleceği için karar verme ve sevdiği kadını seçme hakkına sahip. Benim yanlış fikirlere kapılmama sebep olan hep senin bu konuşmaların oldu."

Neyse ki Sührab kibar, aklı başında, iyi eğitimli ve yakışıklı bir adamdı. Kültürlü bir aileden geliyordu ve Fransa'da okuyordu. Düğünlerinden bir ay sonra genç çift Paris'e gitti. Fati ve ailenin geri kalanıyla onlara buruk bir yürekle, gözlerimde yaşlarla veda ederken sonsuz mutluluklar diledim.

Ladan ile Mesut'un nişanı yalnızca yedi ay sürdü. Mesut birdenbire derin bir uykudan uyanmış gibiydi.

"Konuşacak hiçbir şeyimiz yoktu!" dedi. "Ben saatlerce mimariden, sanattan, dinden ve kültürden bahsederdim ama ilk başta bu konulara son derece meraklı olduğunu söyleyen Ladan artık bütün ilgisini yitirmişti. Bütün düşündüğü giysiler, saç modeli ve makyajdı. Hiçbir sporla ilgilenmiyordu. Düşüncelerinin ve fikirlerinin ne kadar boş olduğuna inanamazsın. Sadece parayla ilgili bir konu konuşulduğunda dikkatini veriyordu. Doğrusu tuhaf insanlardı. Sırf bir partide, daha önce kimsenin görmediği bir elbise içinde boy gösterebilmek uğruna sofralarına koydukları yemekten feragat etmeye ve her türlü utancı göze alarak borca girmeye razılardı. Saygınlık ve itibar anlayışları bizim alışkın olduğumuzdan dünyalar kadar farklıydı."

Nihayet rahat bir nefes almıştım ama değerli Firuze'yi kaybettiğimiz için çok üzgündüm; özellikle de Mesut'un pişmanlığını sezebildiğim için. Sanırım Firuze'nin evliliği nihayet gözlerinin açılmasını sağlayan birkaç darbeden ilki olmuştu; tabii artık çok geçti.

Mesut kendini tekrar işine verip Şirin'le ilişkisini onardı ve evimiz yine eski huzuruna ve sıcaklığına kavuştu. Ancak Mesut beni üzdüğü için hâlâ kendini suçluyor, hatasını bir şekilde telafi etmek istiyordu.

Bir gün heyecan içinde eve gelerek, "Müjdemi isterim! Sorunun çözüldü," dedi.

"Hangi sorunum? Benim bir sorunum yok ki," diye cevap verdim.

"Üniversiteyle ilgili sorununu kastediyorum. Lisans eğitimini bitirip eğitimine devam etmeyi ne kadar çok istediğini biliyorum. Seni okuldan attıkları gün yüzünün aldığı ifadeyi asla unutmayacağım. Birkaç kişiyle konuştum. Aralarında edebiyat bölümünün başkanı da var; orduda birlikte görev yapmıştık. Lisans diplomana hak kazanabilmen için tamamlaman gereken birkaç krediyi almanı kabul etti. Sonra da yüksek lisans programına başvurabilirsin. Seni biraz tanıyorsam, muhtemelen doktora da yaparsın."

Aklımdan bir sürü çelişkili düşünce geçti. Artık o kâğıt parçasını almak için en ufak bir isteğim kalmamıştı.

"Mahnaz adında bir sınıf arkadaşım vardı," dedim. "Sevdiği bir özdeyişi güzel bir el yazısıyla bir kâğıt parçasına yazıp duvara asmıştı: İstediklerimin tümüne onları artık istemediğimde ulaştım."

"Ne yani? Artık diplomanı almak istemediğini mi söylüyorsun?"

"Hayır, canım. Bu konuya zaman ayırdığın için üzgünüm."

"İyi ama neden?"

"Yıllarca beni hakkımdan alıkoydular. Onlar yüzünden uğradığım kayıpların en küçüğü, o zor yıllarda çaresizce ihtiyacım olan maaş artışından mahrum kalmaktı. Ve şimdi, binbir ricayla ve torpille bana bir iyilik yapmaya karar vermişler demek! Hayır.

İstemiyorum. Bugün artık bilgim ve uzmanlığımla tanınıyorum ve editörlük işinden doktoralı birinin kazanacağıyla aynı tutarı kazanıyorum. Kimse artık diplomamı görmek istemiyor. Bunun bahsi dahi artık beni güldürüyor.

Üstelik bu insanların dereceleri ve unvanları dağıtma şekli nedeniyle, artık bu payelerin benim gözümde bir değeri kalmadı. Ben kendi çabamla bir şeyleri başarmak istemiştim; birilerinin yardımıyla değil."

O yıl Şirin üniversiteye kabul edildi. Sosyoloji okumak istedi. Üç çocuğum da üniversite eğitimi aldığı için mutlu ve gururluydum. Şirin çabucak yeni arkadaşlar edindi. Çevresindekileri belirli bir mesafeden gözlemlemek istediğimden, Şirin'i evimizde toplanmaları için teşvik ediyordum. Bu şekilde kendimi daha güvende hissediyordum. Zaman içinde Şirin'in arkadaşlarını tanıdım ve dairemiz sürekli takıldıkları bir buluşma noktası haline geldi. Varlıklarının işimi sekteye uğratmasına, daha çok yemek pişirip temizlik yapmamı gerektirmesine rağmen halimden memnundum ve hepsini isteyerek yapıyordum.

İki yıl sonra, kışın başında Pervane ile benim ilk torunumuz doğdu. Siyamak'la Lili'nin Dorna adını verdikleri güzel ve sevimli kız bebeğin doğumu için Almanya'ya gittim. Pervane'yle torunumuzun üstüne titreyip, kime daha çok benzediği konusunda tartışıp durduk. Artık babaanne olmuştum; tattığım mutluluk ve neşe kendimi son on yılda hissetmediğim kadar genç ve canlı hissetmemi sağladı.

Dorna iki aylık olmuştu ve ondan ayrılmak çok zordu ama yeni yıl için İran'a dönmek istiyordum. Şirin ve Mesut'u daha fazla yalnız bırakmak istemiyordum.

Eve döndüğümde, bir şeylerin değiştiğini fark ettim. Şirin'in arkadaşları arasında daha önce görmediğim genç bir adam vardı.

Şirin onu benimle tanıştırıp adının Faramarz Abdullahi olduğunu ve üniversitede yüksek lisans yaptığını söyledi. Onunla

merhabalaşıp, "Büyük sosyologların çetesine hoş geldin. Peki onlarla başa çıkabilecek misin?" dedim.

Faramarz gülerek, "Epey zorlanacağım!" diye cevap verdi. Merakla ona baktım.

Şirin, "Ah Faramarz, bizimle dalga mı geçiyorsun?" diyerek cilveli bir şekilde onu azarladı.

"Tabii ki hayır, küçükhanım! Sen başımızın tacısın," dedi.

Şirin kıkırdadı ve kendi kendime, anlaşıldı, dedim.

Herkes gittikten sonra Şirin arkadaşları hakkında ne düşündüğümü sordu.

"Zaten çoğunu tanıyorum ve onları son gördüğümden beri pek değişmemişler," dedim.

"Peki, daha önce tanışmadıkların hakkında ne düşündün?"

"Kanepede oturan uzun boylu kız yeni, değil mi?"

"Evet. Adı Negin ve yanında oturan çocuk da nişanlısı. İkisi de gerçekten çok iyi insanlar. Gelecek ay evleniyorlar ve hepimiz davetliyiz.

"Harika, birbirlerine çok yakışıyorlar."

"Ee, peki ya diğerleri?" diye üsteledi Şirin.

"Hangi diğerleri? Grubunuzda yeni başka kim vardı ki?"

Bütün bu soruların Faramarz hakkındaki düşüncelerimi öğrenmenin dolambaçlı bir yolu olduğunun farkındaydım fakat Şirin'le uğraşmak hoşuma gidiyordu.

Nihayet Şirin dayanamayıp, "Yani o kadar uzun boylu bir adamı fark etmedin mi?" diye çıkıştı.

"Hepsi uzun boylu. Kimden bahsediyorsun ki?"

"Faramarz'dan bahsediyorum," dedi bıkkın bir şekilde. "Seni çok beğenmiş. Annen ne kadar güzel, gençliğinde çok canlar yakmış olmalı, dedi."

Gülerek, "Ne kadar şeker bir genç adammış!" dedim.

"Bu kadar mı? Onun hakkında tek söyleyeceğin şey bu mu?"

"Sadece bir iki laf ettiğim biri hakkında nasıl bir fikrim olabilir ki? Neden bana onun hakkında daha çok şey anlatmıyorsun?

O zaman karakterinin görüntüsüyle örtüşüp örtüşmediğini anlayabilirim."

"Ne dememi istiyorsun?"

"Onun hakkında ne biliyorsan anlat; ilgisiz olduğunu düşündüklerini bile."

"Üç kardeşin ortancası, yirmi yedi yaşında ve çok iyi bir eğitim almış. Annesi öğretmen, babası inşaat mühendisi ve çoğu zaman seyahat ediyor. Faramarz da babasının şirketinde çalışıyor."

"Ama bu, okuduğu bölümle bağdaşmıyor," dedim. "Kendisi sosyoloji bölümünde değil mi?"

"Hayır! Dedim ya, branşı mühendislik."

"O zaman grubunuzda ne işi var? Onunla nerede tanıştın?"

"Kendisi Negin'in nişanlısı Suruş'un en iyi arkadaşı. Hep birlikteydiler ve onu sık sık görüyorduk. Senin Almanya'ya gittiğin sıralarda resmen grubumuza katıldı."

"Pekâlâ. Başka?"

"Daha başka ne anlatabilirim ki?"

"Bana sadece genel bilgiler verdin. Şimdi de karakterinden bahset."

"Karakterini nereden bileyim?"

"Ne yani?" dedim. "Onunla üç kardeşin ortancası olduğu, annesi öğretmen, babası inşaat mühendisi olduğu ve mühendislik bölümünde okuduğu için mi arkadaş oldun?"

"Anne, seninle konuşmak mümkün değil! Sanki Faramarz erkek arkadaşımmış gibi konuşuyorsun."

"Şey, olabilir de ama bu beni endişelendirmiyor. Öncelikle nasıl bir insan olduğuyla daha çok ilgileniyorum."

"Bu seni endişelendirmiyor mu?" diye sordu Şirin şaşırarak. "Yani Faramarz'la çok yakınlaşırsak senin için sorun olmaz mı? Bunu mu kastediyorsun?"

"Bak, canım. Yakında yirmi bir yaşında bir yetişkin olacaksın. Sana ve seni yetiştirme tarzıma güveniyorum. Sana ilk şefkat gösterene gözün kapalı kanacak kadar sevgi açlığı çekmediğini

biliyorum. Haklarını biliyorsun ve kimsenin onları çiğnemesine izin vermezsin; dini ve toplumsal kurallara saygılısın, zeki ve duyarlısın, öngörü sahibisin. Geçici bir hevese ve içgüdülerine teslim olmayacağını biliyorum."

"Sahi mi? Beni gerçekten böyle mi görüyorsun?" diye sordu Şirin.

"Tabii ki! Bazen benden çok daha akılcı bir biçimde düşünüp kararlar alıyor, duygularını benden çok daha iyi kontrol edebiliyorsun."

"Ciddi misin?"

"Neden kendinden şüphe ediyorsun? Belki de duyguların o kadar kuvvetli ki kararını etkiler diye korkuyorsun," dedim.

"Ah, evet! Ne kadar korktuğumu bilemezsin."

"Bu iyi işte. Kafanın hâlâ çalıştığını gösteriyor."

"Dürüst olmam gerekirse, ne yapacağımı bilemiyorum."

"Bir şey yapmak zorunda mısın?"

"Değil miyim?"

"Hayır. Tek yapman gereken çalışmak, geleceğini planlamak, kendini ve onu çok daha iyi tanımak."

"Fakat onu düşünmeden yapamıyorum," dedi Şirin. "Onu daha çok görmek, onunla zaman geçirmek istiyorum..."

"Eh, zaten onu üniversitede görüyorsun. Ne zaman istersen buraya da davet edebilirsin. Tabii ki sadece ben evde olduğumda. Ben de onu tanımak istiyorum."

"Peki. Ne bileyim... fazla ileri giderim diye korkmuyor musun?"

"Hayır," dedim. "Sana kendi gözümden bile daha çok güveniyorum. Üstelik, bir kız fazla ileri gitmek isterse, zincire de vurulsa bunu yapar. İnsanın bir özdenetim mekanizması olmalıdır ve sende bu var."

"Teşekkürler, anne. Şimdi kendimi çok daha iyi hissediyorum. Ve her şeyin kontrolüm altında olacağından emin olabilirsin."

Yeni yıl tatilinden sonra, bir gün Şirin evde yokken Mesut yanıma oturup, "Anne, geleceğim hakkında ciddi bir karar vermem gerekiyor," dedi.

"Aslında ben de seninle bu konu hakkında konuşmak istiyordum," dedim. Ancak eş seçme konusunda geleneksel yaklaşıma hiç inanmadığımı söylemeliyim. Hoşlandığın bir kız bulmanı istiyorum; seninle uyumlu olan ve iyi tanıdığın birini. Hatta üniversitede ya da işyerinde biriyle tanışırsın diye umuyorum."

"Dürüst olmam gerekirse, geçen sefer o kadar büyük bir hata yaptım ki artık korkuyorum ve bir daha asla o şekilde âşık olacağımı sanmıyorum ama karşıma her açıdan aklıma yatan ve elverişli bir fırsat çıktı. Uygun görürsen, bu yola gireceğim. Açıkçası neredeyse bütün arkadaşlarım evlendiler ve çok yalnızım."

Firuze'nin anısı yüreğimi sızlattı. İçimi çekerek, "Ee, şu fırsat neymiş, anlat bakalım," dedim.

"Mahsudi Bey'in yirmi beş yaşında biz kızı var, üniversitede kimya okuyor. Mahsudi Bey bir süredir damadı olmamı istediğine dair sinyaller veriyor."

"Mahsudi Bey harika bir adam ve eminim iyi bir ailesi vardır," dedim.

"Ama bir sorun var."

"Neymiş o?"

"Kendisi bakanlıkta müdür vekili. Tayinle geldiği siyasi bir görev bu."

"Hadi ama, anne! Gerçekten fazla ileri gidiyorsun. Sakın bana hapse atılıp infaz edilmesinden korktuğunu söyleme!"

"Neden korkmayayım ki? Siyasetten ve siyasi oyunlardan ölesiye korkuyorum. Bu yüzden orada çalışmaya başladığında endişelendim ve sana asla hassas bir pozisyonu veya siyasi bir tayini kabul etmeyeceğine dair söz verdirdim."

"Herkes senin gibi düşünseydi, ülkeyi kim yönetecekti?" diye sordu Mesut. "Kusura bakma ama, bence bir psikoloğa gitmen gerekiyor!"

Mesut benim endişemi hiçe sayarak Mahsudi Bey'in kızını istemeye karar verdi. Tam Şirin ve ben evden çıkmak üzereyken Mesut, "Bir şey rica edebilir miyim? Mahsudi Bey'e saygını belirtmek için lütfen bir çador giyer misin?" dedi.

Sabrımı yitirip Mesut'a çıkıştım: "Bizim insan olduğumuzu, kendimize ait düşüncelerimizin, prensiplerimizin ve inançlarımızın olduğunu ve durmadan kendimizi olmadığımız kişilere dönüştüremeyeceğimizi unuttun mu? Erkeklerin neyi uygun gördüklerine bağlı olarak kaç kez örtünme tarzımı değiştirdiğimi biliyor musun? Kum'dayken çador giyiyordum, Tahran'da başörtüsü takmaya başladım, sonra babanla evlendim ve kendisi hiçbir şekilde örtünmemi istemedi. Sonra devrim oldu ve uzun bir manto giyip başörtüsü takmak zorunda kaldım; Ladan Hanım'la evlenmek istediğinde de benim şık ve modaya uygun şekilde giyinmemi istedin. O zamanlar dekolte bir elbise giysem bile umurunda olmazdı ama şimdi patronunun kızıyla evlenmek istiyorsun diye çador giymemi istiyorsun! Hayır, oğlum. Hayatım boyunca birçok insana karşı koyamamış olabilirim ama kesinlikle kendi oğluma karşı koyabilirim. Sana, hayatın iyi ve kötü yanlarını deneyimlemiş orta yaşlı bir kadın olarak şunu söylemek istiyorum: Ben kendi muhakememi yapabilirim ve ne giyeceğimi seçebilirim. Her zaman giyindiğimiz gibi giyineceğiz; sırf onları memnun etmek için numara yaparak değil."

Atife dindar, ağırbaşlı, en önemlisi de duyarlı bir kızdı. Açık tenliydi ve iri, ela gözleri vardı. Şirin'in ve benim önümde bile tamamen örtülü şekilde oturan annesi, fazlasıyla nazik bir ev sahibiydi. Kendimi hâlâ borçlu hissettiğim Mahsudi Bey ise her zamanki gibi kibar ve hürmetkârdı. Biraz kilo almıştı, saçları ağarmıştı ve sürekli tespih çekiyordu. Evlerine gittiğimiz andan itibaren Mesut onunla iş konuşmaya başladı ve oraya farklı bir nedenden ötürü geldiğimizi tamamen göz ardı etti.

Evlerinin ortamı bana biraz Mahmut'unkini hatırlatsa da içimde kötü bir his belirmedi. Evdeki inanç ve dindarlık hava-

sı bana huzur ve sükûnet verdi. Burada hata yapma korkusu ve cehennem meleklerine yer yoktu. Aksine, etrafta sevgi ve şefkat meleklerinin gezindiğini hissettim. Mahmut'un evinin aksine, burada kahkaha ve neşe günah sayılmıyordu. Hatta dayısının tavırları yüzünden dindar ailelere pek fazla saygı duymayan Şirin bile Atife'ye hemen ısındı ve sohbet etmeye başladılar.

Her şey çabucak, kolayca ilerledi ve baharın ortasında Mesut'la Atife'nin düğününü yaptık. Mesut birkaç yıl önce bakanlıktaki pozisyonun avantajlarını kullanarak güzel bir daire satın almış olsa da Mahsudi Bey evlerinin Atife için ayırdığı ve boş duran birinci katına taşınmalarını önerdi.

Mesut'un eşyalarını topladığı gün neşeli görünmek için büyük çaba harcadım. Ona yardım edip şakacı bir tavırla ona sataştım. Oysa evden gidince, boş odasındaki yatağa oturarak duvarlara baktım. Birdenbire, dairenin ruhunu yitirdiğini hissettim ve yüreğime hüzün çöktü. Kendi kendime, kuşlar yuvadan uçuyor, yakında yuva boşalacak, dedim. İlk kez gelecekten ve önümde uzanan yalnız günlerden korktum.

Az sonra eve gelen Şirin, Mesut'un kapısını aralayıp, "Gitti mi? Burası ne kadar boş," dedi.

"Evet, bütün çocuklar er ya da geç giderler," dedim. "Ancak bu en iyi veda türü. Allah'a şükür Mesut hayatta ve sonunda evlendiğini de gördüm."

"Anne, aramızda kalsın ama artık bir başımıza kaldık," dedi Şirin.

"Evet ama sen de gidene kadar birkaç yıl boyunca beraberiz."

Şirin hayretle, "Birkaç yıl mı?!" diye atıldı.

"Okulunu bitirmeden önce evlenmeyi düşünmüyorsun, değil mi?"

Şirin dudaklarını büküp omuz silkti. "Kim bilir? Belki de birkaç ay içinde evlenirim," dedi.

"Ne? Buna izin vermem!" dedim kararlı bir şekilde. "Acelen ne? Üniversiteyi bitirmeden önce evlenmeyi düşünmemelisin bile."

"Bazı koşullar bunu gerektirebilir..."

"Hangi koşullar? Kimsenin seni ikna etmesine izin verme. Okulunu bitir, çalışmaya başla ve ayaklarının üstünde dur ki sonunda yılgın, elin kolun bağlı vaziyette her türlü aşağılanmayı kabul etmeye mecbur kalma. Ancak o zaman evliliği düşünmeye başla. Evlilik için her zaman vakit bulunur fakat bir kez evlendiğinde, sonsuza dek evinden ve ailenden sorumlu olursun. Ancak böyle genç ve bekârken kaygısız olabilirsin. Bu yıllar çabuk geçer ve asla geri gelmezler. Neden hayatının en güzel dönemini daha da kısaltmak istiyorsun?"

Mesut düzenli olarak beni görmeye geliyor, "Yeter artık, çalışmayı bırakmalısın. Artık biraz dinlemen gereken yaştasın," diyordu.

Bense, "Ama oğlum, ben işimi seviyorum," diye diretiyordum. "Bu işim benim için daha ziyade bir hobi haline geldi. Çalışmadan kendimi işe yaramaz hissederim."

Yine de vazgeçmedi. Bütün çalışmalarımı nasıl kayda geçirip emekli maaşı almamı sağladığını bilmiyorum. Tabii ki düzenli bir gelirim olduğu için memnundum ama çalışmadan duramıyor ve kendimi birkaç projeyle oyalıyordum. Mesut da düzenli olarak bana ihtiyacımdan fazla para veriyordu.

Mesut cömert bir maaş alıyordu ama işinden memnun değildi. Ben de bir devlet işinde çalışmaya devam etmesini istemiyordum ve başının etini yiyip duruyordum: "Sen bir sanatçısın, bir mimarsın, neden kendini bu kadar karmaşık ve ciddi bir devlet işine kaptırdın? Bu tür pozisyonlardaki yükselişler yanıltıcıdır. Ekibin gittiği anda, yüzüstü yere çakılırsın. Yalnızca gerçekten hak ettiğin terfileri kabul etmelisin. Sen ve senin gibi dindar ve inançları kuvvetli olanlar statü ve mevki söz konusu olunca nasıl oluyor da bu kadar sorumsuzca ve sahtekârca davranıp her türlü işi hak ettiğinize inanıyorsunuz?"

Mesut ise, "Anne, senin sorunun ne biliyor musun, birçok kez başın yanmış ama merak etme, bütün o bürokrasiye katlanacak sabrım yok. Birkaç arkadaşımla kendi şirketimizi kuruyoruz. Elimdeki işleri bitirene kadar burada kalacağım fakat şirketimizin işlemleri tamamlandığında ayrılacağım," diyordu.

Şirin'in evlilik planları hakkında konuşmaktan kaçınmaya gayret etmeme rağmen, birkaç ay sonra teslim olmak zorunda kaldım. Faramarz lisans diplomasını almıştı ve Kanada'ya gitmeye hazırlanıyordu. Şirin'in oturma izni için başvurabilmesi gerektiğinden, gitmeden önce evlenmeye kararlılardı. Şirin'in üniversiteyi yarım bırakmasına karşıydım ama bana oturma izni başvurusunun sonuçlanmasının yaklaşık bir yıl süreceğine ve Şirin'in okulunu bitirmek için yeterince zamanı olacağına dair güvence verdiler.

Şirin'den ayrılma düşüncesi bana acı veriyordu ancak kızım o kadar mutlu ve heyecanlıydı ki üzüntümü biraz olsun belli etmemeye çalıştım. Şirin nikâhlarının kıyılmasından kısa bir süre sonra Kanada'ya gitti. Oturma izni çıkıp okulu bittiğinde geri dönecekti. O zaman doğru düzgün bir düğün yapacaktık ve sonra gelinle damat birlikte gideceklerdi.

Zorluklara rağmen, sorumluluklarımı yerine getirdiğimi hissediyordum. Çocuklarım iyi eğitim almışlardı, kendi hayatlarını kurmuşlardı ve başarılılardı. Fakat aynı zamanda bir boşluk ve amaçsızlık da hissediyordum; tıpkı okuldayken final sınavlarının bitiminde hissettiğim gibi. Sanki artık yapacak hiçbir şeyim kalmamıştı. Nankörlük ettiğimi düşünüp beni cezalandırmasın diye Allah'a her zamankinden çok dua ediyor, kendimi neyse ki daha Şirin'in gitmesine zaman var, en az bir yıl daha yanımda kalacak, diye teselli ediyordum. Yine de yaşlılığın ve yalnızlığın karanlık bulutlarının üstüme düşen gölgesini görmezden gelemiyordum.

ONUNCU BÖLÜM

ŞİRİN'İN KANADA'YA gideceği gün yaklaştıkça, mutsuzluğum ve kaygılarım gitgide artmaya başladı. Çocuklarıma daha az bağlanmaya çalışıyordum. Yaşlı ve her işe burnunu sokan bir anne gibi sürekli yakalarına yapışmayı ve benim için endişelenmelerini istemiyordum. Daha çok sosyalleşmeye, arkadaş çevremi genişletmeye, aylar geçtikçe artan boş zamanımı dolduracak yeni yollar bulmaya çalışıyordum. Ancak o yaşta yeni arkadaşlar edinmek kolay değildi ve ailemle de fazla bir ilişkim yoktu. Annem artık çok yaşlanmıştı ve Mahmut'un evinde yaşıyordu. Ara sıra gelip bizimle kalmaya yanaşmıyordu; ben de Mahmut'un evine gitmediğim için annemi nadiren görüyordum. Pervin Hanım da yaşlanmıştı. Eskisi kadar enerjik ve aktif değildi. Yine de hâlâ yardıma ihtiyacım olduğunda güvenebileceğimi bildiğim tek kişi oydu. Firuze evlenip İran'dan ayrıldığından beri Fati üzgün ve karamsardı. Eskisi kadar yakın değildik; belli ki çocuğundan ayrı kalmanın yol açtığı acı yüzünden bizi suçluyordu. Eski iş arkadaşlarımla düzenli olarak bir araya geliyor, ara sıra Zargar Bey'i de görüyordum. Birkaç yıl önce yeniden evlenmişti ve mutlu görünüyordu.

Kuruntularım ve endişelerim ancak Pervane Tahran'a geldiği zaman azalıyordu. Onunla konuşuyor, gülüyor ve gençliğimizin mutlu günlerine geri gidiyorduk. Pervane o yıl annesi hasta düştüğü için İran'da daha çok zaman geçiriyordu.

"Şirin gittikten sonra daireni kiraya verip çocuklarının her biriyle birkaç ay geçirirsin," dedi Pervane.

"Kesinlikle olmaz! Bağımsızlığımı ve kendime olan saygımı yitirmeyeceğim; üstelik çocuklarımın hayatına burnumu sokmaya niyetim yok. Artık birkaç neslin aynı evde yaşaması gerçekçi ve uygun değil."

"Hayatlarına burnunu sokmak istemiyor musun? Çocuklarının yanlarında olmana bayılmaları, sana minnettar olmaları gerek! Onlar için bu kadar çok çalışmanın karşılığında hakkını ödemeyi istemeleri gerek."

"Böyle konuşma! Bana babaannemi hatırlatıyorsun. 'Erkek çocuk yetiştirmek patlıcan kızartmaya benzer; çok fazla yağ kullanman gerekir ama sonra çoğunu salar,' derdi. Benim çocuklarımdan böyle beklentilerim yok. Ben ne yaptıysam kendim için yaptım. Bu benim görevimdi. Bana hiçbir şey borçlu değiller. Üstelik, gerçekten de bağımsızlığımı korumak istiyorum."

"Bağımsız olup ne yapacaksın?" dedi Pervane. "Evde yapayalnız oturup çocuklarının huzurlu ve vicdanları rahat bir biçimde seni unutmalarını mı bekleyeceksin?"

"Saçmalama," dedim. "Dünya üstündeki bütün devrimler insanlar bağımsızlık istedikleri için gerçekleşti. Şimdi de kendi bağımsızlığımdan tamamen vazgeçmemi istiyorsun."

"Masum, zaman çok çabuk geçti ve çocuklar çok hızlı büyüdüler!" dedi Pervane. "Ne harika günlerdi. Keşke geri gelebilseler."

"Hayır!" diye haykırdım. "Geçmişin tek bir saatinin bile geri gelmesini istemiyorum. Allah'a şükür, o günler geçti. İnşallah geri kalanı da bu kadar çabuk geçer."

Sıcak yaz günleri gelip çatmıştı. Şirin'in çeyizini hazırlamakla meşguldüm. Pervane'yle sık sık alışverişe gidiyorduk ya da günü birlikte geçirecek başka bir bahane buluyorduk. Yazın en sıcak günlerinden birinde dinlenmek üzere henüz uzanmıştım ki kapı zili beklenmedik bir biçimde ve ısrarla çalmaya başlayarak beni yerimden sıçrattı. Otomata basıp, gelenin kim olduğunu sordum.

"Benim. Acele et de aç şu kapıyı."

"Pervane? Ne oldu? Akşamüstü daha geç saatte buluşacaktık."

Pervane, "Kapıyı açacak mısın, yoksa kırmam mı gerekecek?" diye bağırdı.

Düğmeye basıp apartmanın kapısını açtım. Pervane göz açıp kapayıncaya kadar yukarı çıktı. Yüzü kıpkırmızıydı. Alnında ve üst dudağının çevresinde boncuk boncuk ter damlaları belirmişti.

"Ne oldu?" diye sordum. "Sorun nedir?"

"İçeri gir!"

Afallamış bir halde geri adım atıp daireye girdim. Pervane başörtüsünü yırtarcasına çıkardı, mantosunu sıyırdı ve kendini kanepeye attı.

"Su ver, soğuk su!" dedi soluk soluğa. Hemen bir bardak su getirip ona uzattım.

"Sonra sana şerbet de getiririm," dedim. "Şimdi bana neler olduğunu anlat. Beni meraktan öldüreceksin!"

"Bil bakalım, bugün kimi gördüm!"

Kalbim âdeta bir kaya gibi yere yuvarlandı ve göğüs kafesim boş kaldı. Kimden bahsettiğini anlamıştım. Pervane'nin hali ve tavrı, beni tam otuz üç yıl öncesine götürmüştü.

Boğulur gibi çıkan bir sesle, "Sait!" dedim.

"Seni haspa! Nereden bildin?"

Bir zamanlar babamın evinde, yukarı kattaki odada fısıldaşan iki genç kız gibiydik. Kalbim tıpkı o zamanki gibi çarpıyordu. Pervane de o zamanki kadar heyecanlı ve sabırsızdı.

"Söyle bana! Onu nerede gördün? Nasılmış? Nasıl görünüyor?"

"Bekle! Sırayla anlatacağım. Annemin ilaçlarını almak için eczaneye gittim. Eczacı beni tanıyor. Bir ziyaretçisi vardı. Tezgâhın arkasında duruyorlardı ama misafirin yüzünü göremedim, sırtı bana dönüktü. Ancak sesi tanıdık geldi. Çekici bir endamı ve saçları olan bu adamın yüzünü merak ettim. Eczacının yardımcısı bana ilaçları verdi ama o adama göz atmadan gidemezdim. Tezgâha doğru yürüyüp, "Merhaba, doktor. Umarım iyisinizdir.

İnsan günde kaç tane uyku hapı içebilir?" dedim. Bir düşünsene! Ne kadar aptalca bir soru. Ancak yine de misafirin arkasına dönüp şaşkınlıkla bana bakmasını sağladı. Ah, Masum, karşımdaki Sait'ti! Neler hissettiğimi bilemezsin. O kadar şaşırdım ki!"

"Seni tanıdı mı?"

"Allah ondan razı olsun, evet! Çok zeki. Bunca yıldan sonra, başörtüme ve saçlarımı boyamış olmama rağmen beni tanıdı! Tabii ki önce tereddüt etti ama bana iyice bakabilsin diye hemen güneş gözlüklerimi çıkarıp gülümsedim."

"Konuştunuz mu?"

"Tabii ki konuştuk! Hâlâ ağabeylerinden korktuğumu mu sanıyorsun?"

"Nasıl görünüyor? Çok yaşlanmış mı?"

"Şakaklarındaki saçlar tamamen beyazlamış; diğer kısımlara da aklar düşmüş. Bir de şu buruna tutturulan sapsız gözlüklerden takmıştı. Eskiden gözlük takmıyordu, değil mi?"

"Hayır."

"Tabii ki yüzü yaşlanmış ama o kadar da farklı görünmüyor," dedi Pervane. "Özellikle de gözleri hiç değişmemiş."

"Ne dedi?"

"Her zamanki gibi sohbet ettik. Önce babamı sordu. Uzun zaman önce öldüğünü söyledim. Başsağlığı diledi. Sonra cesurca, şu anda nerede yaşıyorsun, neler yapıyorsun diye sordum. Bir süre Amerika'da yaşadım, dedi. Bunun üstüne, yani İran'da yaşamıyor musun diye sordum. Artık burada yaşıyorum. Birkaç yıl önce dönüp burada çalışmaya başladım, dedi. Evli ya da çocuk sahibi olup olmadığını nasıl soracağımı bilemedim. Sadece, ailen nasıl diye sordum. Sait şaşırınca da hemen, anneni ve kız kardeşlerini kastediyorum, diye ekledim. Ne yazık ki annem yirmi küsur yıl önce vefat etti. Kız kardeşlerim evlenip kendi ailelerini kurdular. Artık İran'da ve yalnız olduğum için onları daha sık görebiliyorum, dedi. Kulaklarımı iyice açtım. Fırsat ayağıma gelmişti. Yalnız mı, diye sordum. Evet, ailem Amerika'da kaldı.

Ne yapsınlar ki? Çocuklar orada büyüdüler ve o hayata alıştılar; karım da onları bırakmak istemiyor, diye cevap verdi. Eh, artık çoğu şeyi öğrenmiştim. Daha fazla soru sormanın kabalık olacağını düşünerek, sana rastladığıma çok sevindim. Lütfen, telefon numaramı yaz. Vaktin olursa, seni tekrar görmekten mutluluk duyarım, dedim."

Ümitsizliğe kapılarak, "Beni sormadı mı?" diye Pervane'yi sıkıştırdım.

"Evet sordu, bekle! Telefon numaramı yazarken, arkadaşın nasıl? Hâlâ onunla görüşüyor musun, dedi. Heyecanımı gizlemekte çok zorlandım. Evet evet. Tabii ki görüşüyoruz. Seni görse o da çok mutlu olur. Bu öğleden sonra ararsan, belki buluşabiliriz, diye cevap verdim. Gözleri nasıl birden aydınlandı inanamazsın. Bunun sorun olup olmayacağını sordu. Sanırım ağabeylerinden hâlâ korkuyor! Tabii ki sorun olmaz, dedim. Sonra ona çabucak veda ederek arabaya atladım ve olabildiğince hızlı bir şekilde buraya geldim. Kaza yapmadıysam Allah koruduğu içindir. Ee, ne düşünüyorsun bakalım?"

Kafamda binlerce düşünce dans ediyordu. Hem de gerçekten dans ediyorlardı ve düşüncelerimi toplayabilmem için yavaşlamıyorlardı bile...

"Hey... nerelerdesin sen?" diye sordu Pervane. "Bu akşamüstü ararsa ona ne diyeyim? Yarın gelmesi için plan yapmamı ister misin?"

"Nereye gelecek ki?"

"Ya benim evime ya da buraya. Sen Şirin'in planını öğren yeter."

"Yarın günlerden ne?"

"Pazartesi."

"Şirin'in ne yapacağını bilmiyorum."

"Önemli değil. Benim evimde buluşabiliriz. Annem uykuda olur ve hiçbir şeyden haberi olmaz."

"İyi de neden plan yapacakmışız ki? Unut gitsin."

Pervane, "Ödlekliği bırak," diye çıkıştı. "Onu görmek istemiyor musun? Her şey bir yana, o eski bir arkadaşımız. Yanlış bir şey yapmıyoruz ki!"

"Bilmiyorum," dedim. "Kafam o kadar karışık ki sağlıklı düşünemiyorum."

"Bu yeni bir şey değil! Kafan ne zaman karışık olmadı ki?"

"Beynim çalışmıyor. Elim ayağım titriyor."

"Hadi ama! On altı yaşındaki bir genç kız gibi davranmaktan vazgeç."

"İşte sorun da bu ya!" dedim. "Artık on altı yaşında değilim. Zavallı adam bu halimi görünce dehşete kapılır."

"Saçmalama! Yaşlanan sadece biz değiliz. O da yaşlanmış. Üstelik Hüsrev'e göre sen Kirman halısına benziyorsun. Yıllar geçtikçe güzelleşiyorsun."

"Kes şunu! İkimiz de yaşlandığımızı biliyoruz."

"Evet ama esas önemli olan başkalarının bunu fark etmemesi. Ve biz de sırrımızı açık etmemeliyiz."

"Sence insanlar kör mü? Ne kadar değiştiğimiz ortada. Artık aynada kendime bakmak istemiyorum."

"Yeter artık! Sanki doksan yaşına gelmişiz gibi konuşuyorsun, oysa daha kırk sekiz yaşındayız!" dedi Pervane.

"Hayır, canım. Kendini kandırma. Elli üç yaşındayız."

Pervane, "Bravo, harikasın!" dedi şakayla karışık. "Matematiğe bu kadar hâkimken, ikinci bir Einstein olmamana şaşırdım."

Tam o sırada Şirin eve geldi. Pervane ile ben suçlu iki çocuk gibi tartışmayı bırakıp hemen kendimizi topladık. Şirin Pervane'nin yanaklarından öptü ve bizimle fazla ilgilenmeden odasına gitti. Birbirimize bakıp kahkahalara boğulduk.

"Ali son anda odaya girdiğinde kâğıtları nasıl sakladığımızı hatırlıyor musun?" dedim.

Pervane saatine bakıp, "Aman Allah'ım! Saate bak. Anneme yalnızca on beş dakikalığına dışarı çıkacağımı söylemiştim. Meraktan delirmiş olmalı," dedi. Mantosunu giyerken, "Bugün bir

daha gelmem. Sait ararsa, yarın akşam saat altıda benim evime gelmesini söylerim. Orası daha güvenli ama sen daha önce gelmelisin... şey, ben seni ararım," diye ekledi.

Yatak odama gidip tuvalet masasının önüne oturdum. Aynada yüzüme yakından baktım ve on altı yaşımdaki halimin kalıntılarını bulmaya çalıştım. Dikkatli bir biçimde gözlerimin etrafında beliren ve gülümsediğimde derinleşen çizgileri inceledim. Burun deliklerimin hizasından başlayıp dudaklarıma kadar uzanan iki belirgin çizgi vardı. Yanaklarımdaki güzel, yuvarlak ve Pervin Hanım'a göre gülümsediğimde bir santim derinleşen gamzelerim, ağzımın iki yanındaki çizgilere paralel giden iki uzun oluğa dönüşmüştü. Pürüzsüz, ışıltılı tenim artık solgun ve sarkıktı; ayrıca yanaklarımda belli belirsiz lekeler vardı. Gözkapaklarım artık gergin değildi ve koyu halkalar gözlerimin ışıltısını eksiltiyordu. Bir zamanki gür, kızıl-kahve renkli, belime kadar uzanan saçlarım artık eski halinin yarısı kadar bile gösterişli değildi. Kısa, cılız ve güçsüzlerdi ve düzenli olarak boyanmalarına rağmen diplerdeki beyazlar göze batıyordu. Gözlerimdeki ifade bile değişmişti. Hayır, artık Sait'in âşık olduğu o güzel kız değildim. Şaşkın bir halde aynanın karşısında oturup kendimi ararken, Şirin'in sesi beni kendime getirdi.

"Sorun nedir, anne? Bir saattir büyülenmiş gibi kendi yüzüne bakıyorsun! Senin bir aynaya bu kadar düşkün olduğunu hiç görmemiştim."

"Düşkün olmak mı? Hayır! Aksine, bütün aynaları kırmak istiyorum."

"Ama neden? Ne derler bilirsin: Ayna kıracağına kafanı kır çünkü ayna kırmak uğursuzluktur. Aynalarda ne görüyorsun?"

"Kendimi ve yaşlandığımı görüyorum."

"Ama yaşlanmak seni hiç rahatsız etmedi," dedi Şirin. "Çoğu kadının aksine, sen yaşın hakkında çekinmeden konuşursun."

"Doğru ama bazen bir şey –belki bir fotoğraf– seni zamanda geriye götürür. Aynaya bakarsın ve birdenbire eski halinden ne

kadar farklı olduğunu görürsün. Zaman çok zalimdir. Yaşlanmak tıpkı serbest düşüş gibi."

"Ama sen daima her yaşın ayrı bir güzelliği olduğunu söylerdin."

"Evet ama gençliğin verdiği güzellik başka bir şey."

"Bütün arkadaşlarım, annen tam bir hanımefendi, ne kadar zarif, diyorlar."

"Benim canım Şirin'im, babaannem kibar bir kadındı. Bir kıza çirkin demeyi içine sindiremezdi. Bunun yerine kızın sevimli olduğunu söylerdi. Arkadaşların, 'Annen çok yıpranmış' demek istemedikleri için benim zarif olduğumu söylüyorlar."

"Anne, senin böyle konuşman görülmüş şey değil," dedi Şirin. "Sen bana göre hâlâ dünyanın en güzel kadınısın. Küçük bir kızken hep sana benzemek isterdim. Seni kıskanırdım. Birkaç yıl öncesine kadar insanlar benden çok sana bakarlardı. Seninle aynı renk gözlere sahip olmadığım, tenim seninki kadar açık renk ve pürüzsüz olmadığı için hep üzülürdüm."

"Saçmalama! Sen benim hiç olmadığım kadar güzelsin. Ben o kadar açık tenliydim ki insanlar hep hasta olduğumu zannederdi. Oysa sen hayat dolu gözlerinle, güzel buğday renkli teninle ve o gamzelerinle bambaşkasın."

"Peki, sana gençliğini düşündüren nedir?" diye sordu Şirin.

"Bu, yaşa özgü bir durum. İnsanlar benim yaşıma geldiklerinde, geçmişleri farklı bir anlam kazanıyor. Kötü günler bile güzelmiş gibi hatırlanıyor. Gençken geleceği düşünürüz; bir sonraki yıl ne olacağını, beş yıl sonra nerede olacağımızı merak ederiz ve günlerin çabucak geçmesini isteriz fakat insan benim yaşıma gelince, artık önünde bir gelecek görmez. Aslında zirveye ulaşmıştır; bu yüzden dönüp geçmişe bakar."

Pervane akşamüstü telefon edip ertesi gün saat altı için bir buluşma ayarladığını söyledi. Bütün geceyi telaş ve heyecan içinde geçirdim. Kendi kendime Sait'le birbirimizi görmememizin en iyisi olduğunu söyleyip duruyordum. İkimiz de birbirimizi genç

ve çekici halimizle hatırlamalıydık. O yıllarda ne zaman güzel bir elbise giysem ve aynadaki yansımamı beğensem bir partide, düğünde veya sokakta Sait'le karşılaşmayı dilediğimi anımsadım. Bir daha karşılaşacak olursak, bunun güzelliğimin zirvesinde olduğumda gerçekleşmesini umardım.

Ertesi sabah erkenden Pervane aradı. "Kendini nasıl hissediyorsun? Dün gece gözümü bile kırpmadım," dedi.

"Ah, birbirimize ne kadar benziyoruz," dedim gülerek. Sonra bana hemen direktifler yağdırmaya başladı. "Öncelikle, saçını boya."

"Daha yeni boyadım."

"Önemli değil, tekrar yap. Dipleri boyayı çok iyi emmemiş. Sonra sıcak bir banyo yap. Ardından da büyük bir kâseyi soğuk suyla doldur, içine bolca buz ekle ve yüzünü suya batır."

"Ama boğulurum."

"Boğulmazsın, seni şapşal! Yüzünü suya birkaç kez batır. Sonra senin için Almanya'dan aldığım şu kremleri sür. Yeşil olanı bir salatalık maskesi. Bunu yüzüne sür ve en az yirmi dakika boyunca uzan. Sonra maskeyi yıkayıp yüzüne bol miktarda sarı kremden sür. Ve saat beşte burada ol ki seni hazırlayıp makyajını yapabileyim."

"Beni hazırlayacak mısın? Ben gelin değilim!"

"Kim bilir, belki de olursun," dedi Pervane.

"Kendinden utanmalısın. Bu yaşta mı?"

"Yine mi şu yaş konusu? Bir kez daha bu şekilde konuşursan, yemin ederim ki seni pataklarım."

"Ne giyeyim?" diye sordum.

"Birlikte Almanya'dan aldığımız gri elbiseyi."

"Hayır, o bir gece elbisesi. Uygun olmaz."

"Haklısın. O zaman bej renkli, iki parçalı olanı giy. Yok yok! Daha açık renkli, dantelli yakası olan gül renkli gömleğini giy."

"Sağ ol," dedim. "Kendim bir şeyler düşünürüm."

Böyle lüzumsuz işlere asla sabrım olmadığı halde, Pervane'nin neredeyse bütün talimatlarını yerine getirdim. Şirin odama girdiğinde yüzüme yeşil maskeyi sürmüş, uzanıyordum.

"Neler oluyor?" dedi Şirin şaşırarak. "Bugün kendini epey şımartıyorsun."

"Hiçbir şey olduğu yok," dedim kaçamak bir şekilde. "Pervane bu maskeyi kullanmam için ısrar etti ve ben de bir deneyeyim dedim."

Şirin omuz silkip dışarı çıktı.

Saat üç buçukta hazırlanmaya başladım. Önceden bigudilerle sardığım saçımı özenle kuruttum. Kıyafetlerimi birer birer üstüme giydim. Boy aynasında kendime bakınca, eskisine göre en az on kilo fazlam var, diye düşündüm. Sıskayken yanaklarımın dolgun olması, şimdiyse çok daha kiloluyken yüzümün eski halinin yarısı kadar olması ne tuhaftı.

Denediğim her kıyafetin hoşuma gitmeyen bir tarafı vardı.

Çok geçmeden yatak üst üste yığdığım gömleklerle, eteklerle ve elbiselerle doldu. Şirin kapının pervazına yaslanıp, "Nereye gidiyorsun?" diye sordu.

"Pervane'nin evine."

"Yani tüm bu hazırlık Pervane Teyze için mi?"

"Eski birkaç arkadaşımızla karşılaşmış ve onları evine davet etmiş. Ben de yaşlı ve çirkin görünmek istemiyorum."

"Aha!" dedi Şirin. "Demek gençlik günlerinizdeki rekabet hâlâ devam ediyor."

"Hayır, bu rekabet değil. Bu tuhaf bir his. Birbirimizi tekrar görmek, otuz küsur yıl sonra aynaya bakmak gibi olacak. Bu yüzden eski günlerdeki halimizi biraz olsun çağrıştıralım istiyorum; aksi halde birbirimize tamamen yabancı kalacağız."

"Kaç kişiler?"

"Kim?"

"Pervane Teyze'nin misafirleri!"

Gafil avlanmıştım. Hep kötü bir yalancı olmuştum. "Pervane eski bir arkadaşla karşılaşmış ve o da başka kimi bulabilirse yanında getirecek. Bu yüzden sadece bir mi, yoksa on kişi mi gelecek bilmiyorum," diye geveledim.

"Eski arkadaşlarından hiç bahsetmiyorsun. Adı ne?" diye sordu Şirin.

"Tabii ki dostlarım ve sınıf arkadaşlarım vardı ama onlarla asla Pervane'yle olduğum kadar yakın değildim."

Şirin, "Çok ilginç," diye dalıp gitti. "Bundan otuz yıl sonra arkadaşlarım ve ben nasıl görüneceğiz, gözümde canlandıramıyorum. Bir düşünsene! Bir avuç titrek ve yaşlı insan olacağız."

Şirin'in yorumuna kulak asmadım. Benimle gelmek istemesi ihtimaline karşın bir bahane bulmaya çalışıyordum fakat Şirin alışıldığı üzere kendi yaşıtlarıyla vakit geçirmeyi ya da "titrek ve yaşlı" insanlarla takılacağına evde yalnız kalmayı tercih ederdi. Sonunda belime oturan çikolata kahve tonunda dantelli bir elbiseyle kahverengi topuklu sandaletlerimi giydim.

Pervane'nin evine geldiğimde saat beş buçuğu geçiyordu. Pervane beni dikkatlice baştan aşağı süzerek, "Fena değil. Şimdi gel de gerisini halledelim," dedi.

"Bak, beni aşırı süslü bir kokona gibi göstermeni istemiyorum. Ben neysem oyum. Ne de olsa ben hayatımı yaşadım... hem de ne hayat ama."

"Zaten bu halinle güzelsin," dedi Pervane. "Yalnızca gözlerine biraz çikolata kahve tonunda far, göz kalemi ve rimel süreceğim. Azıcık da ruj sürmelisin. Başka bir şeye ihtiyacın yok. Allah nazarlardan saklasın, cildin bir ayna kadar pürüzsüz."

"Evet ama çatlak bir ayna."

"Çatlaklar gerçekten belli olmuyor. Üstelik Sait'in gözleri iyi görmüyor. Evin loş bir köşesinde oturursak fazla detay göremez."

"Kes şunu!" diye Pervane'yi azarladım. "Sanki pespaye bir malı kabul ettirmeye çalışıyormuş gibi konuşuyorsun! Dışarıda, bahçede oturalım."

Saat tam altıda kapı zili çalınınca ikimiz de yerimizden fırladık.

"Annemin canı üstüne yemin ederim ki Sait zili saat tam altıda çalmak için on dakikadır dışarıda dikiliyor," dedi Pervane. "O bizden daha kötü durumda."

Pervane dış kapıyı açmak için otomatın düğmesine basarak bahçeye doğru yürümeye başladı. Yarı yolda durup arkasına baktı. Hâlâ olduğum yerde duruyordum. Bana el sallayıp kendisini izlememi işaret etti ama yerimden kıpırdayamadım. Pervane, Sait'i bahçedeki oturma grubuna yönlendirirken pencereden onları seyrettim. Sait gri bir takım elbise giymişti. Biraz kilo almış ve saçlarına aklar düşmüştü. Yüzünü göremedim. Birkaç dakika sonra Pervane içeri girip, "Neden hâlâ buradasın? Sakın bir gelin adayı gibi çay tepsisiyle dışarı çıkmak istediğini söyleme!" diyerek bana çıkıştı.

"Kes şunu!" diye yalvardım. "Kalbim göğüs kafesimden dışarıya fırlamak üzere. Bacaklarım kilitlendi ve peşinden gelemedim."

"Ah, benim zavallı bebeğim! Acaba şimdi varlığınla bizi onurlandırır mısın?"

"Hayır... bekle!"

"Ne demek istiyorsun? Burada olup olmadığını sordu ve ben de evet dedim. Kabalık etme, hadi gel. On dört yaşında bir çocuk gibi davranmaktan vazgeç."

"Bekle... biraz kendimi toplayayım."

"Off! Peki Sait'e ne söyleyeceğim? Hanımefendi bayıldı mı diyeceğim? Bu tam bir nezaketsizlik. Adam orada tek başına oturuyor."

"Ona annenin yanında olduğumu ve hemen geleceğimi söyle. Aman Tanrım! Annene merhaba bile demedim!" Ardından doğruca Pervane'nin annesinin odasına daldım...

O yaşta bu kadar panikleyeceğimi hiç düşünmezdim. Kendimi daima duyarlı ve oturaklı, hayatın inişlerini ve çıkışlarını

deneyimlemiş biri olarak tanımlardım. Yıllar boyunca benimle ilgilenen birçok erkek olmuştu ama ergenliğimden beri kendimi bu kadar gergin ve telaşlı hissetmemiştim.

Ahmedi Hanım, "Sevgili Masum, kim geldi?" diye sordu.

"Pervane'nin arkadaşlarından biri."

"Kadını tanıyor musun?"

"Evet, onunla Almanya'da tanışmıştım."

Tam o sırada Pervane'nin bana seslendiğini duydum: "Masum, canım sen de bize katılmalısın. Sait Han burada."

Aynada kendime bakıp elimi saçlarımın arasından geçirdim. Galiba ben odasından çıkarken Ahmedi Hanım hâlâ konuşuyordu. Kendime düşünecek zaman vermemem gerektiğini biliyordum. Alelacele bahçeye çıktım ve sesimin titrememesi için büyük çaba sarf ederek, "Merhaba!" dedim.

Sait sandalyesinden fırlayarak, dimdik karşımda durdu ve bana baktı. Birkaç saniye sonra kendine geldi ve usulca, "Merhaba!" dedi.

Üstünkörü bir selamlaşmanın ardından, gerginliğimiz azalmış gibiydi. Pervane çay getirmek üzere içeri girdi ve Sait'le karşılıklı oturduk. İkimiz de ne diyeceğimizi bilmiyorduk. Yüzü yaşlanmıştı ama büyüleyici kahverengi gözlerindeki ifade, onca yıldır aklımdan çıkmayan ve etkisini hiç yitirmeyen ifadenin aynısıydı. Bütün olarak bakıldığında daha olgun ve çekici görünüyordu. Onun da benim hakkımda aynı görüşe sahip olmasını umuyordum. Pervane geri gelince, havadan sudan konulardan konuşmaya devam ettik. Nihayet ortam ısındı ve Sait'ten bunca yıldır nerede olduğunu ve neler yaptığını anlatmasını istedik.

"Herkes anlatırsa, ben de anlatırım..." dedi.

"Benim anlatacak bir şeyim yok," dedi Pervane. "Oldukça sıradan bir hayatım oldu. Okulu bitirdikten sonra evlendim, çocuklarım oldu ve Almanya'ya taşındık. İki kızım ve bir oğlum var. Hâlâ Almanya'da yaşıyorum ama annem hasta olduğu için burada çok zaman geçiriyorum. Sağlığı iyiye giderse onu da ya-

nıma alacağım. Hepsi bu kadar. Görüyorsun ya, hayatımda hiç ilginç ya da heyecan verici bir şey olmadı." Sonra beni işaret ederek, "Onun hayatının aksine," diye ekledi.

Sait bana dönerek, "O zaman bana hayatını anlatmalısın," dedi.

Yalvaran gözlerle Pervane'ye baktım.

"Allah aşkına, bir şey söyleme!" dedi. Sonra Sait'e dönerek, "Hayat hikâyesi bir kitabı doldurabilir. Şimdi başlarsa, anlatacakları gece yarısından sonra bile bitmez. Ben her şeyi biliyorum ve benim için bütün hikâyeyi baştan dinlemek çok sıkıcı olacak. Bunun yerine sen bize kendinden bahsedebilirsin."

"Üniversiteden beklenen tarihten biraz sonra mezun oldum," dedi Sait. "Askerlikten muaf oldum çünkü babam vefat etmişti; annemin tek oğluydum ve ailenin reisi kabul ediliyordum. Üniversiteden sonra Rezaiye'ye dönüp amcalarımın yardımıyla bir eczane açtım. Koşullarımız iyileşti, babamın mallarının değeri arttı, kız kardeşlerimi evlendirdim ve sonra eczaneyi satıp annemle Tahran'a döndüm. Eski sınıf arkadaşlarımdan birkaçı ilaç ithalatı yapan bir firma açmaya karar vermişlerdi; ben de onlara ortak oldum. Zaman içinde işimiz büyüyünce kozmetik ve sağlık bakım ürünleri de imal etmeye başladık.

Annem evlenmem için ısrar edip duruyordu. Nihayet pes ettim ve ortaklarımdan birinin kız kardeşi olan ve okulunu yeni bitiren Nezi'yle evlendim. İkizlerimiz oldu. Doğrusu, haylazlıkta üstlerine yoktu. Onları büyütmek o kadar zordu ki başka çocuk istemediğime karar verdim. Devrimden sonra her şey altüst oldu; firmanın geleceği net değildi. Savaş çıkınca durumumuz daha da belirsizleşti. Nezi bütün ailesi ülkeyi terk ettiği için, bizim de gitmemiz gerektiği fikrini kafasına sokmuştu. Sınırlar kapanmıştı ama yasadışı yollarla ülkeden ayrılmamız için ısrar ediyordu. Yine de iki yıl boyunca, durum biraz iyileşene kadar direndim. Bu arada annem çok hastalanmıştı ve sanırım yakında ülkeyi terk edecek olmamın verdiği üzüntü ölümünü hızlandırdı.

Çok sarsılmıştım. Her şeyimizi sattım. Yaptığım tek akıllıca şey, firmadaki hisselerimi korumak oldu. Önce Avusturya'ya gittik, Nezi'nin diğer erkek kardeşi orada yaşıyordu. Amerika'ya gitmemiz için gerekli evraklar tamamlanana kadar orada kaldık.

Hayata sıfırdan başlamak zordu. Yine de Amerika'da kalıp oraya yerleştik. Çocuklar mutluydu. Tamamen Amerikalı olmaları sadece birkaç yıl sürdü. Nezi İngilizcesini ilerletmek istediği için evde Farsça konuşmamızı yasakladı. Bunun sonucunda da oğlanlar anadillerini neredeyse tamamen unuttular. Ben sabahtan akşama kadar çalışıyordum ve rahat bir hayatımız vardı. Mutluluk dışında her şeye sahiptim. Kız kardeşlerimi, arkadaşlarımı, Tahran'ı ve Rezaiye'yi özlüyordum. Nezi'nin ailesi ve arkadaşları yanındaydı, çocuklarım da okuldaki ve mahalledeki arkadaşlarıyla mutlulardı; fakat benim hiçbir tecrübemin bulunmadığı ve hakkında hiçbir şey bilmediğim bir dünyada yaşıyorlardı. Kendimi yalnız ve dışlanmış hissediyordum.

Savaş bitince buradaki durumun iyiye gittiğini ve birçok insanın geri döndüğünü duydum. Bunun üstüne ben de kalkıp geldim. Firmamız hâlâ faaldi ve piyasa o kadar da kötü değildi. İşe döndüm. Kendimi çok daha iyi hissediyordum, moralim yerine gelmişti. Çok geçmeden bir daire satın aldım ve Nezi'yi de getirmek üzere Amerika'ya geri gittim ama Nezi dönmek istemiyordu. Mükemmel bir bahanesi de vardı; çocuklar... Aslında haklıydı. Artık onları bu kadar uyum sağladıkları bir kültürden koparmak mümkün değildi. Sonuç olarak, İran'da daha fazla para kazanabileceğim için benim burada kalıp çalışmama, Nezi'nin de çocuklar büyüyene kadar Amerika'da kalmasına karar verdik. Son altı yedi yıldır hayatımızı bu şekilde sürdürüyoruz. Artık çocuklar büyüyüp başka eyaletlere taşındılar ama Nezi'nin hâlâ İran'a dönmeye niyeti yok. Yılda bir kez, onları görmek için birkaç aylığına Amerika'ya gidiyorum. Hayatımın geri kalanı yalnızlık içinde ve çalışarak geçiyor. Bu sağlıklı bir yaşam değil ama bu durumu değiştirmek için herhangi bir şey de yapmadım."

Pervane masanın altından beni tekmeliyor ve Sait'e bakıyordu. Yüzünde gayet iyi tanıdığım ve saklamaya gerek duymadığı haylaz bir gülümseme vardı fakat ben Sait için üzülmüştüm. Her zaman, en azından onun mutlu bir yaşam süreceğini ummuştum ancak o benden de yalnız görünüyordu.

"Evet, şimdi sıra sende," dedi Sait bana bakarak.

Ona Hamit'le alelacele evlendiğimi, Hamit'in kibarlığını, siyasi faaliyetlerini, hapishanede geçirdiği yılları ve infaz edilişini anlattım. İşimden, üniversiteden ve çocuklarım yüzünden çektiğim acılardan bahsettim. Derken son birkaç yıldır neler yaptığımı anlattım; çocuklarımın kendi düzenlerini kurduklarını ve bundan böyle sakin bir hayat sürmek üzere olduğunu söyledim. Yıllar sonra bir araya gelen üç yakın arkadaş gibi konuştuk ve saatlerin nasıl geçtiğini unuttuk.

Telefonun sesiyle yerimizde sıçradık. Pervane cevap vermeye gidip birkaç saniye sonra, "Şirin arıyor. Saatin on olduğunu söylüyor!" diye seslendi.

"Neredesin, anne?" dedi Şirin kızgınca. "Anlaşılan çok iyi vakit geçiriyorsun. Seni merak ettim."

"Bir defa da senin beni merak etmen ne güzel," dedim. "Konuşmaya dalıp zamanın nasıl geçtiğini unutmuşuz."

Pervane'nin evinden ayrılırken Sait, "Seni eve bırakayım," dedi.

Pervane her zamanki arsızlığıyla, "Hayır, onun kendi arabası var," dedi. "Ben yokken konuşmanız yasak," diye ekledi.

Sait yüksek sesle güldü, ben de Pervane'ye ters ters baktım.

"Ne var? Neden bana yine ters ters bakıyorsun?" dedi Pervane. "Siz ikinizin neler hakkında konuştuğunuzu bilmek istiyorum. Görüyor musun, Sait Han? Masum birazcık bile değişmedi. Çocukken de her zaman, 'Öyle konuşma, bu kabalık olur; bunu yapma, uygun değil,' derdi. Elli yıl sonra hâlâ aynı şeyi yapıyor."

"Yeter Pervane," diyerek ona çıkıştım. "Saçmalamayı bırak."

"Eh, aklımda ne varsa onu söylüyorum. Yemin ederim, arkamdan gizlice buluştuğunuzu öğrenirsem, sizi cezalandırırım. Ben de yanınızda olmalıyım," dedi.

Sait hâlâ gülüyordu. Dudağımı ısırıp, "Tabii ki yanımızda olacaksın..." dedim.

"O zaman neden bir sonraki buluşmamızın gününü şimdi kararlaştırmıyoruz? Ve sakın birbirinizi tekrar görmek istemediğinizi söylemeyin."

Tartışmaya bir nokta koymak için, "Lütfen, bir dahaki sefere benim evime gelin," dedim.

"İşte bu çok güzel," dedi Pervane. "Ne zaman?"

"Çarşamba sabahı. Şirin saat onda üniversiteye gidiyor ve akşamüstüne kadar dönmüyor. Öğle yemeğine gelin."

Pervane ellerini çırptı ve neşe işinde, "Harika! Ben de Ferzane'den gelip annemle kalmasını rica ederim. Çarşamba günü sana uyar mı, Sait Han?" dedi.

"Seni zahmete sokmak istemem," dedi Sait.

"Ne zahmeti, gelirseniz çok memnun olurum," dedim.

Sait çabucak adresimi ve telefonumu yazdı ve iki gün sonra görüşmek üzere vedalaştık.

Eve gittim ama telefon çaldığında henüz üstümü bile değiştirmemiştim. Pervane kahkahalar atarak mest bir şekilde, "Tebrikler! Adamın bir karısı yok!" dedi.

"Tabii ki var. Şu uzun hikâyeyi kaçırdın mı?"

"O hikâye bir ayrılık hakkındaydı, bir evlilik hakkında değil. Bunu anlamadın mı?"

"Zavallı adam... çok kötüsün. Allah nasip ederse karısı dönecek ve hayatları düzene girecek."

"Hadi ama!" dedi Pervane. "Bunca yıldan sonra gerçekten bu kadar aptal mısın, yoksa numara mı yapıyorsun hâlâ bilmiyorum."

"Canım, onlar resmi olarak karı kocalar," diye direttim. "Yasal olarak ayrılmamışlar, boşanmanın hiç bahsi geçmedi. Nasıl

oluyor da kendinde insanların ilişkilerini bu kadar aceleci bir şekilde tahlil etme hakkını bulabiliyorsun?"

"Bir bakalım, ayrılığın tanımı nedir?" dedi Pervane inatçı bir şekilde. "Yalnızca bir kâğıt parçasını imzalayınca mı ayrılmış sayılırsın? Hayır, canım. Duygular, tercihler, yaşam biçimleri, zaman ve mekân açısından zaten yıllardır ayrılar. Kafanı kullan; sence o kadar serbest bir toplumda karısı bütün gün yapayalnız oturup, hatırı için İran'a kısa bir seyahat bile yapmadığı bir adam uğruna gözleri çıkana kadar ağlıyor mudur? Bu beyefendinin de yedi yıl boyunca İsa Peygamber kadar masum bir şekilde, sevdiğinin anısıyla mı yaşadığını sanıyorsun?"

"Peki durum dediğin gibiyse, neden yasal olarak boşanmıyorlar?" diye sordum.

"Neden boşansınlar ki? Kadın bunu yapmayacak kadar akıllı. Sait onun için eşek gibi çalışıyor ve bir sürü para kazanıp ona gönderiyor. Üstelik Sait sorunsuz bir eşek. Onun için öğle ve akşam yemeği yapmasına, giysilerini yıkayıp ütülemesine gerek yok. Altın yumurtlayan tavuğu bırakması için kadının aptal olması gerek. Sait'in açısından düşünürsek: Ya beyefendi başka biriyle evlenmek istemedi ya da yurtdışında malları var ve boşanırlarsa bunların yarısını o kadına vermek zorunda kalacak. Ve şimdiye kadar buna gerek görmedi."

"Aman Allah'ım, neler düşünüyorsun böyle!"

"Buna benzer binlerce vaka gördüm," dedi Pervane. "Sait ile karısının koşulları farklı olabilir fakat diğerleriyle ortak bir yanları var: Bu kadın ve adam bir daha asla karıkoca olmayacaklar. Bundan emin olabilirsin."

Çarşamba gününe çoktan yitirdiğimi sandığım, gençliğe özgü bir enerjiyle hazırlandım. Evi temizleyip topladım, yemek pişirdim ve kendime baktım. Üçümüz harika bir gün geçirdik. Devam eden buluşmalarımız hayatımda önemli bir yer tutmaya başladı.

Kendimi tekrar genç hissediyordum. Görünümüme özen gösteriyor, makyaj yapıyor, yeni elbiseler alıyordum. Bazen Şirin'in dolabını karıştırıp giysilerini ödünç aldığım bile oluyordu. Hayat farklı bir renge bürünmüş, yeni bir anlam kazanmıştı. Çalışıyor, her şeyi büyük bir tutku ve heyecanla yapıyordum. Artık kendimi yalnız, yaşlı, işe yaramaz ve unutulmuş hissetmiyordum. Daha genç görünüyordum. Gözlerimin etrafındaki kırışıklıklar daha az belli oluyordu. Dudaklarımın çevresindeki çizgiler eskisi kadar derin değillerdi. Tenim daha taze ve ışıltılı görünüyordu. Kalbimde hoş bir beklenti hissi vardı. Telefonun çalması bile bir anlam kazanmıştı. İçgüdüsel olarak sesimi alçaltıp, Sait'e muğlak ve yarım yamalak cevaplar veriyordum. Şirin'in sorgulayan bakışlarından kaçıyordum. Bendeki değişiklikleri fark ettiğini biliyordum ama bunlara neyin sebep olduğundan haberi yoktu.

Buluşmalarımız başladıktan bir hafta sonra Şirin, "Anne, eski arkadaşlarını bulduğundan beri çok daha keyifli görünüyorsun," dedi.

Başka bir sefer de, "Anne, yemin ederim davranışlarında şüphe uyandıran bir şeyler var," diyerek bana takıldı.

"Şüphe uyandıran derken neyi kastediyorsun? Ne yapıyorum ki?"

"Daha önce yapmadığın şeyleri. Kendini şımartıyorsun, sık sık dışarı çıkıyorsun, neşelisin, şarkı söylüyorsun. Bilmiyorum, farklısın işte."

"Nasıl farklı?"

"Âşık olan birisi gibi, küçük bir kız gibi."

Pervane ve ben, Sait'i Şirin'le tanıştırmanın yerinde olacağını düşündük. Bu yaşta bir kadın olarak sinsice işler çevirmem ve Şirin beni Sait'le görecek diye korkmam yakışık almıyordu ama Sait'in ziyaretleri için bir sebep bulmamız gerekiyordu. Birkaç irdelemenin ardından, Sait'i Pervane'nin yakın zamanda yurtdışından dönen aile dostlarından biri olarak tanıtmaya, ara sıra buluşmamızın gerekçesini de iş olarak göstermeye karar verdik.

Tesadüfen, Sait de Farsçaya çevirdiği birkaç makaleyi kendisi için düzenlememi rica etmişti.

Şirin Sait'i birkaç sefer gördü. Onun hakkında ne düşündüğünü merak ediyordum ama onu şüphelendirmek de istemiyordum. Nihayet konuyu kendisi açtı.

"Pervane Teyze bu adamı nereden bulmuş?" diye sordu.

"Söyledim ya, eski bir aile dostu," dedim. "Neden?"

"Hiç... yakışıklı bir yaşlı adam da ondan."

"Yaşlı adam mı?"

"Evet, son derece seviyeli ve zarif. Pervane Teyze'yle pek bağdaştıramadım da."

"Ne kadar kabasın! Pervane Teyze'nin bütün arkadaşları haysiyetli kimselerdir."

"O zaman Pervane Teyze neden böyle?"

"Nasıl yani?"

"Şey, yani azıcık deli!"

"Kendinden utanmalısın!" diyerek Şirin'e çıkıştım. "Teyzen hakkında böyle konuşmamalısın. Neşeli ve komik olması ve herkese kendini genç hissettirmesi kötü bir şey mi?"

"Evet! O yanındayken sen de fazla enerjik ve şen şakraksın. Aranızda durmadan fısıldaşıyorsunuz."

"Onu kıskanıyor musun? Tek bir arkadaşım bile olamaz mı?"

"Ben asla böyle bir şey demedim! Seni bu kadar hayat dolu ve neşeli gördüğüm için çok mutluyum. Sadece Pervane Teyze bazen kaç yaşında olduğunu unutmuş gibi davranıyor."

Üçümüz yaz boyunca en az iki günde bir görüştük. Eylül ayının başında, Sait bizi Tahran'ın kuzeyinde, Demavend Dağı yakınlarında yer alan bahçeli evine davet etti. O kadar güzel ve unutulmaz bir gündü ki... Dağlar gökyüzüne uzanıyor ve rüzgâr karlarla kaplı zirvelerin serinliğini aşağılara taşıyordu. Hava temiz ve mis kokuluydu; evi çevreleyen akkavakların ince dallarındaki küçük yapraklar tıpkı rüzgârda savrulan iri pullar gibi pırpır edi-

yor, parlak güneş ışıklarının altında renk değiştiriyordu. Rüzgâr daha şiddetli estiğinde titreyen yapraklar insanı, hayatı ve doğanın güzelliklerini alkışlayan binlerce kişilik bir topluluk gibi ses çıkarıyordu. Dar dere yatakları boyunca uzanan öbek öbek petunyalar, kendi tatlı kokularında yayılıyordu. Ağaçlar eşsiz meyvelerle doluydu. Elmalar, armutlar, sarı erikler ve tüylü şeftaliler güneşin altında parlıyordu. Hayatımda zamanın durmasını istediğim anların sayısı çok azdı. O gün de bunlardan biriydi.

Üçümüz bir aradayken çok mutlu ve rahattık. Artık temkinli olmamızı gerektiren duvarlar kalkmıştı ve rahatça konuşuyorduk. Pervane tıpkı diğer yarım gibi dile getirmekte zorlandığım şeyleri söylüyordu. Oyunculuğuyla ve içtenliğiyle bizi güldürüyordu. Kahkahalarıma engel olamıyordum; sanki varlığımın derinliklerinden çıkagelip dudaklarımda çiçek açıyorlardı. Kulaklarıma gelen keyif dolu sesi yadırgıyordum. Kendi kendime, bu şekilde gülen gerçekten ben miyim, diye soruyordum.

Akşamüstü uzun ve canlandırıcı bir yürüyüşün ardından villanın yüksekte yer alan ve muhteşem bir günbatımı manzarasına sahip olan terasına oturduk. Pervane konuşmaya başladığında çay içip, çöreklerimizi yiyorduk.

"Sait, sana bir şey sormak istiyorum," dedi. "Masum ve ben bunca yıldır o geceden sonra neden ortadan kaybolduğunu merak ettik. Neden dönmedin? Neden annene gelip Masum'u istemesini söylemedin? O zaman belki de bu kadar zor bir hayatın olmazdı."

Afallamıştım. O ana kadar, beni utandıracağı ve Sait'i huzursuz edeceği için o gece hakkında konuşmaktan kaçınmıştık. Şaşkınlıkla Pervane'nin yüzüne baktım ve nefesimi tutarak, "Pervane!" diye çıkıştım.

"Ne var? Sanırım artık her şeyi konuşacak kadar yakınınız; özellikle de bu kadar önemli ve ikinizin de kaderini etkileyen bir konu hakkında. Sait, istemezsen cevap vermek zorunda değilsin," dedi Pervane.

"Hayır, açıklamam gerek," dedi Sait. "Aslına bakarsanız, ben de o gece ve bütün olanlar hakkında konuşmak istiyordum ama Masum'u üzmek istemedim."

"Masum, bu seni üzer mi?" diye sordu Pervane.

"Aslında öğrensem fena olmaz..." dedim.

"O gece, olan biten her şeyden habersiz bir şekilde eczanede çalışırken, Ahmet içeri daldı ve bağırarak küfretmeye başladı," dedi Sait. "Çok sarhoştu. Doktor Atayi onu sakinleştirmeye çalıştı ama Ahmet ona saldırdı. Doktoru elinden almak için yanlarına koştum ancak Ahmet üstüme atılıp bana vurmaya başladı. Mahalledeki herkes koşup geldi. Şoke olmuştum ve çok utanmıştım. O zamanlar o kadar utangaçtım ki insan içinde rahatça sigara bile içemiyordum. Ahmet ise karşıma geçmiş, kız kardeşini yoldan çıkardığımı haykırıyordu. Sonra aniden bana bıçak çekip üstüme çullandı. İnsanlar yardımıma koşup beni onun elinden aldılar. Gitmeden önce, Ahmet beni bir daha oralarda görecek olursa öldürmekle tehdit etti. Doktor Atayi birkaç gün işe gelmememin isabetli olacağını, ortalığın biraz sakinleşmesi gerektiğini söyledi. Üstelik pek de iyi değildim. Güçlükle hareket edebiliyordum ve gözlerimden birisi o kadar şişmişti ki etrafı zar zor görüyordum. Yine de yaralarım çok ciddi değildi. Sadece koluma birkaç dikiş atılması gerekiyordu.

Birkaç gün sonra Doktor Atayi beni görmeye geldi. Ahmet'in her akşam zilzurna sarhoş halde eczaneye gelip olay çıkardığını anlattı. Ahmet, 'İnsanlar o aşağılık köpeği öldürmeme engel olurlarsa, evde beni kimse tutamaz. O utanmaz kızı öldürürüm ve o piç kurusunun ömrünün sonuna kadar acı çekmesini sağlarım,' demişti. Bu arada, Doktor Tabatabaii, Doktor Atayi'ye sizin evinize çağrıldığını, senin fena halde dövüldüğünü ve berbat durumda olduğunu söylemişti. Bunun üstüne Doktor Atayi bana, 'O masum kızın iyiliği için birkaç aylığına buradan uzaklaş. Sonra babasıyla bizzat konuşurum ve anneyle gidip kızı istersin,' dedi.

Birkaç kez gece geç saatte gelip evinin önünde durdum. En azından seni bir pencerenin ardından görmeyi umuyordum. Sonunda üniversiteyi bıraktım, Rezaiye'ye gittim ve doktordan haber beklemeye başladım. Evlenebileceğimizi ve ben mezun olana kadar annemle Rezaiye'de yaşayabileceğini düşünüyordum. Beklemeye devam ettim fakat doktordan bir türlü haber çıkmıyordu. Sonunda Tahran'a dönüp onu görmeye gittim. Bana eğitimime devam etmem gerektiğini, hayata yeni başladığımı ve çok yakında bütün olanları unutacağımı söylemeye başladı. Önce, senin öldüğünü sandım ama sonra Doktor Atayi ailenin seni alelacele evlendirdiğini söyledi. Yıkıldım. Tekrar kendime gelip hayatıma devam etmem altı ay sürdü."

Eylül ortasındaki serin günler, sonbaharın habercisiydi. Pervane Almanya'ya dönmeye hazırlanıyordu. Annesinin sağlığı daha iyiydi ve doktorlar yolculuk edebileceğini söylemişlerdi.

Üçümüz Pervane'nin evinin bahçesinde oturuyorduk. Omzuma ince bir şal sarmıştım.

"Pervane, bu sefer gideceğin için her zamankinden daha çok üzülüyorum," dedim. "Kendimi çok yalnız hissediyorum."

"Allah gönlüne göre versin!" dedi Pervane. "Belli ki siz ikiniz benden kurtulmak için dua edip yalvardınız! Ancak bundan böyle aranızda geçen bütün konuşmaları bana mektup yazarak anlatmanız gerekecek. Hatta en iyisi bir kayıt cihazı alıp bütün konuşmalarınızı kaydedin."

Sait bu sefer gülmedi. Başını iki yana sallayarak, "Merak etme, ben de gitmek zorundayım," dedi.

Pervane'yle aniden yerlerimizde doğrulduk. Soluğum kesilerek, "Nereye gideceksin?" diye sordum.

"Amerika'ya gitmem gerek. Daima yaz başında gidip Nezi ve oğlanlarla birlikte üç ay geçiririm. Bu yıl seyahatimi erteleyip durdum. Dürüst olmam gerekirse, bir türlü gitmek istemedim..."

Sırtımı tekrar sandalyeme yasladım. Üçümüz de sustuk. Pervane biraz daha çay getirmek üzere içeri girdi. Sait bu durumu

fırsat bilip elini masada duran elimin üstüne koyup, "Gitmeden önce seninle konuşmam gerek ama yalnız olmalıyız. Yarın öğle yemeği için geçen hafta gittiğimiz restoranda buluşalım. Saat birde orada olurum. Mutlaka gelmelisin," dedi.

Ne söylemek istediğini biliyordum. Yıllar önce birbirimize duyduğumuz aşk uyanmıştı. Gergin ve endişeli bir halde restorana girdim. Sait salonun en uzak köşesinde, küçük bir masada oturmuş, pencereden dışarıya bakıyordu. Her zamanki gibi selamlaştıktan sonra öğle yemeği siparişimizi verdik. İkimiz de sessiz ve düşünceliydik. Yemeklerimizi bitiremedik.

Nihayet Sait bir sigara yakıp, "Masum, herhalde artık hayatımın tek gerçek aşkı olduğunu anlamışsındır. Kader önümüze bir sürü engel koydu ve ikimiz de çok acı çektik ama belki de artık bütün bunları telafi ederek bize diğer yüzünü göstermek istiyordur. Amerika'ya Nezi'yle her şeyi netleştirmek için gidiyorum.

İki yıl önce ona ya İran'a gelip benimle yaşaması gerektiğini ya da boşanmak zorunda olduğumuzu söylemiştim. Fakat ikimiz de bu konu hakkında bir şey yapmadık. Nezi Amerika'da bir restoran açmış ve işleri yolunda gibi görünüyor. Orada yaşamamızın bizim için daha iyi olacağını söylüyor. Ne olursa olsun, artık ne yapacağımıza karar vermemiz gerekiyor. Bu belirsiz ve düzensiz hayattan sıkıldım. Senden ve benimle evleneceğinden emin olursam, birçok şey benim için açıklığa kavuşur ve gönül rahatlığıyla kararımı verip kararlılıkla uygulayabilirim. Ee, ne düşünüyorsun? Benimle evlenir misin?"

Bunu beklediğim ve onu tekrar gördüğüm ilk günden beri bir şekilde bu soruyu soracağını bildiğim halde yüreğim sızladı ve konuşamadım. Düşüncelerimde bile ona ne cevap vereceğimi bilmiyordum.

"Bilmiyorum," dedim.

"Nasıl bilmezsin? Otuz küsur yıldan sonra hâlâ kendi adına bir karar veremiyor musun?"

"Sait, çocuklarım... çocuklarımı ne yapacağım?"

"Çocukların mı?" Ne olmuş onlara? Hepsi büyüyüp kendi hayatlarını kurmuşlar. Artık sana ihtiyaçları yok."

"Ama bana çok düşkünler; bu onları üzer diye korkuyorum. Anneleri bu yaşta evlenecek olursa..."

"Allah aşkına, hayatımızda bir kere olsun kendimizi düşünelim," dedi Sait. "Ne de olsa bizim de bu hayatta payımıza düşen bir şeyler var, öyle değil mi?"

"Çocuklarla konuşmam gerek."

"Pekâlâ, konuş tabii fakat bana en kısa sürede haber ver. Haftaya cumartesi yola çıkıyorum ve bu seyahati daha fazla erteleyemem; özellikle de bir iş toplantısına katılmak üzere Almanya'ya uğramam gerektiği için."

Doğruca Pervane'nin evine gidip ona her şeyi anlattım. Pervane olduğu yerde zıplayarak, "Sizi hainler! Sonunda yaptınız işte. Nihayet kozunuzu ben yokken paylaştınız. Sana evlenme teklif ettiğinde yüzünün alacağı ifadeyi görmek için otuz yıldan fazla bekledim ama sen bana ihanet ettin!" diye bağırdı.

"Ama Pervane..."

"Önemli değil, seni affediyorum ama Allah aşkına, önümüzdeki birkaç gün içinde, ben gitmeden önce evlen. Orada olmam gerek. Bu benim en büyük hayallerimden biriydi."

"Lütfen, Pervane, kes şunu!" diye haykırdım. "Ne evlenmesi? Hem de benim yaşımda. Çocuklarım ne der?"

"Ne diyebilirler ki? Sen çocuklarına gençliğini verdin, onlar için her şeyi yaptın. Artık kendini düşünmelisin. Hayatını birlikte yaşlanacağın biriyle geçirmeye hakkın var. Aslında bence çocuklar senin adına mutlu olurlar."

"Anlamıyorsun," dedim. "Onları eşlerinin önünde utandırırım diye korkuyorum. Onların da haysiyetini ve itibarını düşünmem gerekiyor."

"Yeter!" diye bağırdı Pervane. "Haysiyet ve itibarla ilgili konuşmalarından bıktım usandım. Canıma tak etti! Önceleri babanın haysiyetini zedelemekten korkardın, sonra da ağabeylerinin

ve kocanın haysiyetini düşünüp durdun. Şimdi de çocuklarının haysiyetinden bahsediyorsun! Bu kelimenin bir kez daha ağzından çıktığını duyacak olursam, yemin ederim kendimi şu pencereden aşağıya atarım!"

"Hah! Hangi pencere? Senin evin tek katlı."

"Ekselansları haysiyetle ilgili takıntısı yüzünden Eyfel Kulesi'nden mi atlamamı bekliyor? Üstelik utanılacak bir şey de yapmayacaksın. Birçok insan birkaç kez evleniyor. En azından hayatının geri kalanını huzur ve mutluluk içinde geçirmek için kendine bir şans tanı. Sen de insansın, senin de bu hayatta birtakım hakların var."

Bütün geceyi bu konuyu çocuklarıma nasıl açacağımı düşünerek geçirdim. Her birinin nasıl tepki vereceğini, en iyi ve en kötü ihtimalle ne diyeceklerini gözümde canlandırmaya çalıştım. Kendimi anne babasının karşısına geçip tepinerek, "Evet, onu istiyorum! Onunla evlenmek istiyorum!" diye tutturan bir genç kız gibi hissettim. Birkaç kez bu fikirden tamamen vazgeçmeye, Sait'i görmezden gelmeye ve hayatıma eskisi gibi devam etmeye karar verdim. Fakat Sait'in sevecen ve nazik yüzü, yalnızlık korkum ve kalplerimizde capcanlı duran yıllanmış aşkımızın temizliği buna engel oldu. Sait'e sırt çevirmek zor olacaktı. Bütün gece yatağımda dönüp dursam da bir çözüm bulamadım.

Sabah erkenden Pervane aradı.

"Ee, çocuklara söyledin mi?" diye sordu.

"Hayır! Onlarla ne zaman konuşacaktım ki? Gecenin bir saatinde mi? Üstelik ne yapacağımı hâlâ bilmiyorum."

"Hadi ama! Sanki yabancılardan bahsediyorsun. Sen her zaman çocuklarınla konuşursun. Onlara bu kadar basit bir şeyi nasıl anlatacağını bilmediğini söyleme."

"Basit mi? Bunun neresi basit?"

"Önce Şirin'e söyle. O bir kadın ve seni daha iyi anlar. Erkek-

lerin, anneleri söz konusu olduğunda yaptıkları gibi aslan kesilip saçma sapan bağnazlık gösterilerine girişmez."

"Yapamam! Bu çok zor."

"Onunla benim konuşmamı ister misin?"

"Hayır, olmaz! Ya cesaretimi toplayıp kendim söylemeliyim ya da bu işten tamamen vazgeçmeliyim."

"Vazgeçmek mi? Sen aklını mı kaçırdın? Bunca yıldan sonra biricik aşkına kavuştun ve şimdi de ondan vazgeçmek mi istiyorsun? Hem de bir hiç yüzünden. Baksana, neden ben yanına gelmiyorum? Şirin'e birlikte söyleriz. Bu şekilde daha kolay olur. İkiye karşı bir... onunla daha rahat başa çıkarız. Hatta gerekirse onu pataklarız. Öğlene doğru orada olurum."

Öğle yemeğinden sonra Şirin giyinerek yanımıza gelip, "Gidip arkadaşım Şehnaz'ı görmem gerekiyor. Çok geçmeden dönerim," dedi.

"Fakat sevgili Şirin'im, ben seni görmeye geldim," dedi Pervane. "Nereye gidiyorsun?"

"Kusura bakma, teyzeciğim, gitmem gerek. Yaz döneminde bitirmemiz gereken bir ödevle ilgili görüşeceğiz. Bu ödevi zamanında bitirirsem, gelecek dönem üniversitedeki son dönemim olacak. Siz ikiniz ikindi uykunuzdan kalktığınızda dönmüş olurum."

"Pervane Teyze'n seni görmeye gelmişken gitmen doğru değil," dedim. "Sadece birkaç gün daha burada olacak."

"Pervane Teyze yabancı değil," dedi Şirin. "Hem mecbur olmasaydım gitmezdim. Birazcık kestirin ve çay demleyin. Dönerken teyzemin sevdiği kekten alırım, balkona oturur, çay içip kekimizi yeriz."

Pervane'yle yatağıma uzandık. "Hayatın tıpkı bir film gibi," dedi.

"Evet, bir Hint filmi gibi."

"Hint filmlerinin nesi varmış? Hintliler de insan, onların da başından birtakım olaylar geçiyor."

"Evet, tuhaf olaylar. Çoğunlukla gerçek hayatta görülmesi pek mümkün olmayan olaylar."

"Başka ülkelerde çevrilen filmler de bunlardan daha az garip ya da gerçekçi sayılmaz. Şu iriyarı Amerikalının adı neydi? Arnold. Adam tek eliyle koca bir orduyu yok ediyor. Ya da tek bir tekmesiyle altı yüz kişiyi yere seren, bir uçaktan bir trenin üstüne atlayan, oradan da bir arabanın üstüne sıçrayıp ardından bir gemiye uçan ve bu arada tek bir yeri dahi çizilmeden üç yüz kişiyi haklayan şu adam..."

"Ne söylemeye çalışıyorsun?"

"Söylemeye çalıştığım şu: Tanrı, kader ya da adına her ne demek istersen o kudret sana güzel bir şans sundu. Bu şansı kullanıp değerini bilmezsen bu nankörlük olur."

Şirin elinde kekle geri döndüğünde balkonda oturuyorduk.

"Of, hava yine çok ısınmış," dedi Şirin soluk soluğa. "Gidip üstümü değiştireyim."

Çaresizce Pervane'ye baktım fakat sakin olup yerimde oturmamı işaret etti. Şirin birkaç dakika sonra bize katıldı. Ona biraz çay koydum ve bizimle sohbet etmeye başladı. Pervane uygun zamanı kollayıp, "Söyle bakalım, bir düğüne gitmek ister misin?" dedi.

"Harika!" diye atıldı Şirin. "Bolca müziğin ve dansın olduğu düzgün bir düğüne gitmek için can atıyorum; Mahmut veya Ali Dayı'mın evinde yapılan türdekilere değil. İyi ama kim evleniyor? Gelinle damat göz kamaştırıyorlar mı? Çirkin gelin ve damatlardan nefret ederim. Havalılar mı?"

"Canım, düzgün konuşsana," dedim. "Havalı da ne demek?"

"Modern ve moda yı takip eden demek. Harika bir kelime. Bunu genç insanlar kullandığı için sevmiyorsun," dedi Şirin. Sonra Pervane'ye dönerek, "Allah'a şükür annem Fars edebiyatı profesörü olmadı; yoksa hepimiz ağdalı bir dille konuşmak zorunda kalacaktık," dedi.

"Ne kadar sivri bir dili olduğunu görüyor musun?" dedim Pervane'ye. "Senin bir kelimene on tane karşılık buluyor."

"Aman, bir hiç uğruna tartışmaktan vazgeçin," dedi Pervane. "Geç kaldım, gitmem gerek."

"Ama teyze, ben daha yeni geldim!"

"Bu senin hatan, sana gitmemeni söylemiştim."

"Fakat kimin düğününe gideceğimizi söylemedin."

"Kimin düğünü olmasını isterdin?"

Şirin arkasına yaslanıp çayının tadını çıkarırken, "Bilmiyorum," dedi.

"Peki, ya annenin düğünü olsaydı?"

Şirin ağzındaki çayı püskürttü ve gülmekten iki büklüm oldu. Pervane'yle birbirimize bakıp gülümsemeye çalıştık. Şirin'in kahkahaları dinmek bilmiyordu. Sanki hayatındaki en komik şakayı duymuş gibiydi.

"Senin neyin var?" diye çıkıştı Pervane. "Bu hiç de komik değil!"

"Evet, komik. Annemin gelinlik giyip duvak taktığını, kambur ve bastonlu bir adamla düğün salonuna girdiğini düşünsene! Herhalde ben de gelinliğin kuyruğunu tutmak zorunda kalırdım! Sarsak damadın titrek eliyle gelinin derisi kırışmış parmağına yüzüğü takmaya çalıştığını hayal et. Bu sahneyi bir gözünde canlandır! Çok komik, değil mi?"

Küçük düşmüş ve kızgın bir şekilde önüme bakıp ellerimi sıktım.

"Bu kadar yeter!" diye bağırdı Pervane öfkeyle. "Annen yüz yaşındaymış gibi konuşuyorsun. Siz gençler ne kadar kaba ve düşüncesiz olmuşsunuz böyle. Hem merak etme, damat hiç de sarsak değil. Hatta senin Faramarz'ından çok daha yakışıklı."

Şirin ağzı açık bir şekilde bize bakakalarak, "Bu kadar alınmanıza gerek yok! Bu sahneyi bir filmde görmüştüm. Şimdi, tam olarak neyi kastettin?" dedi.

"Annen evlenmeye karar verirse, aralarından seçim yapabileceği çok uygun adaylar olduğunu kastettim."

"Allah aşkına teyze, kes şunu. Benim annem bir hanımefendi. İki gelini, iki torunu var ve yakında biricik kızını da evlendirecek," dedi Şirin. Sonra bana dönerek, "Anne, bu arada Faramarz Kanada'daki oturma izninim neredeyse hazır olduğunu söyledi. Muhtemelen ocak ayındaki yeni yıl tatilinde buraya gelecek ve düğün törenimizi yapıp buradan ayrılacağız," diye ekledi.

Kızımın düğünü söz konusuydu; biraz daha hevesli olmalıydım fakat yalnızca başımla onaylayıp, "Bunu sonra konuşuruz," diyebildim.

"Sorun nedir, anne? Sana yaşlı dediğim için mi üzüldün? Özür dilerim. Hepsi Pervane Teyze'nin suçu. Söyledikleri beni güldürüyor."

Pervane, "Söylediklerim neden seni güldürüyor?" diye çıkıştı. "Batı'da insanlar seksenli yaşlarında bile evleniyorlar ve kimse onlara gülmüyor. Aslına bakarsan çocukları ve torunları onlar için mutlu oluyorlar ve onları kutluyorlar. Hem annen hâlâ genç bir kadın."

"Teyze, sen orada fazla uzun süre yaşadın. Tamamen Batılı olmuşsun. Buradaki durum farklı. Annem evlenecek olursa, ben kendi adıma bundan utanç duyarım. Üstelik annemin hayatında evlenmesini istemesini gerektirecek bir eksiği yok ki."

"Emin misin?"

"Tabii ki! Harika bir evi ve işi var, seyahatlere ve tatillere gidiyor, Mesut bir sürü zahmete girip emeklilik maaşı almasını sağladı ve her iki oğlu da bütün ihtiyaçlarını karşılıyor. Hem ben evlendikten sonra annem Kanada'ya gelip çocuklarıma bakmama yardım edecek."

"Ne büyük bir onur!" dedi Pervane kızgınlıkla.

Tartışmalarını daha fazla dinlemek istemedim. Kalkıp tabakları toplayarak içeri girdim. Pervane'nin durmadan konuştuğunu ve Şirin'in ona ters ters baktığını gördüm. Sonra Pervane çantasını alıp içeri girdi. Mantosunu giyip başörtüsünü takarken, "Ona hayattaki ihtiyaçlarımızın maddi şeylerle kısıtlı olmadığını, duy-

gusal ihtiyaçlarımızın da olduğunu anlattım. Sana evlenme teklif eden kişinin de bizi burada birkaç kez ziyaret eden beyefendi olduğunu söyledim," diye fısıldadı.

Şirin dirseklerini masaya dayamış, başını ellerinin arasına almıştı. Pervane gittikten sonra tekrar balkona çıktım. Şirin bana yaşlı gözlerle bakıp, "Anne, lütfen, Pervane Teyze'n yalan söyledi, de. Bana bunun doğru olmadığını söyle," dedi.

"Neymiş doğru olmayan? Sait'in bana evlenme teklif etmesi mi? Evet, bu doğru fakat ona hâlâ bir cevap vermedim."

Şirin rahat bir nefes alıp, "Of, Pervane Teyze öyle bir konuşuyordu ki her şey oldu bitti sandım. Onunla evlenmeyeceksin, değil mi?"

"Bilmiyorum. Belki de evlenirim."

"Anne, lütfen, bizi düşün! Faramarz'ın sana ne kadar saygı duyduğunu biliyorsun. Her zaman senin ne kadar erdemli, saygın ve özverili bir hanımefendi olduğundan bahsediyor. Senin önünde diz çökülesi bir anne olduğunu söylüyor. Ona annemin koca özlemi çektiğini nasıl söylerim? Bunu yaparsan, bizim gözümüzdeki yerini ve yıllar boyunca taptığımız imajını yerle bir edersin."

Kararlı bir şekilde, "Hiçbirinizin karakterimi sorgulamanızı gerektirecek bir suç ya da günah işlemeyi düşünmüyorum," dedim.

Şirin hışımla yerinden kalkıp sandalyesini bir kenara itti ve odasına koştu. Birkaç dakika sonra, telefondan gelen bip seslerinden bir numara çevirdiğini anladım. Mesut'u aradığından emindim. Kendi kendime, işte fırtına başladı, dedim.

Bir saat sonra Mesut perişan bir halde eve geldi. Balkonda oturuyor, gazete okuyormuş gibi yapıyordum. Şirin ona hızlı bir şekilde ama kısık sesle bir şeyler anlatıyordu. Bir süre sonra Mesut balkona çıktı. Suratı asıktı.

"Ooo, merhaba!" dedim. "Ziyaretimize gelmen ne hoş."

"Kusura bakma, anne. İşim o kadar yoğun ki artık geceyle gündüzü birbirinden ayıramaz oldum."

"Niçin, canım? Neden kendini işe yaramaz idari işlere bu kadar kaptırıyorsun? Kendi firmanı kurup sanat ve mimariyle ilgilenmeyecek miydin? Kişiliğin şu anki işine hiç uygun değil. Yaşından çok daha büyük görünüyorsun ve uzun süredir güldüğünü duymadım."

"İşe fazlasıyla dalmış durumdayım. Atife'nin babası da yardım etmenin dini görevimiz olduğunu söylüyor."

"Kime yardım etmek görevinizmiş?" diye sordum. "İnsanlara mı? Kendi alanında çalışırsan insanlara daha mı az yardım edeceğini düşünüyorsun? Aslına bakarsan, yöneticilik alanında hiçbir tecrüben olmadığı halde sana bu pozisyonu teklif ettiler ve sen de kabul ettin."

"Bırak, bir süre böyle devam etsin," dedi Mesut sabırsızca. "Şirin'den duyduğum bütün bu saçmalıklar da neyin nesi?"

"Şirin birçok konuda saçmalıyor; hangisinden bahsediyorsun?"

Tam o sırada Şirin elinde çay tepsisiyle balkona çıktı ve Mesut'un yanına oturdu. Sanki karşıt iki cephe olduğumuzu açıkça belirtmek istiyordu. "Adamın birinin sana evlenme teklif etmesinden bahsediyor anne," diye sızlandı.

İkisi de gülmemek için kendilerini zor tuttular ve yan gözle bana baktılar. Öfkemden kuduruyordum ama sabrımı ve özgüvenimi yitirmemeye çalışıyordum.

"Babanızın ölümünden sonra birkaç kişi bana evlenme teklif etti," dedim.

"Hepsinden haberim var," dedi Mesut. "Bazıları inanılmayacak kadar inatçıydı. Sen de güzel ve kusursuz bir kadındın. Israrlı bakışlarını ve nasıl peşine düştüklerini fark etmediğimi mi sanıyorsun? Aynı durumda olan bütün çocuklar gibi, ben de senin bir yabancıyla evlendiğine dair kâbuslar görürdüm. Kaç gece yatağımda uzanıp Zargar Bey'i öldürmeyi düşündüğümü bile-

mezsin. Sükûnetimi korumamı sağlayan tek şey, sana duyduğum güvendi. Senin dünya üstündeki en iyi ve fedakâr anne olduğunu, bizi dünyadaki hiçbir şeye değişmeyeceğini ve her zaman bizi tercih edeceğini biliyordum. Şimdi sana ne oldu anlamıyorum. Bu adam seni bizi unutturacak kadar mı etkiledi?"

"Sizi asla unutmadım ve unutmam da," dedim. "Ve sen de artık büyüyüp koca adam oldun; bu yüzden Oedipus kompleksi olan küçük bir oğlan çocuğu gibi konuşmayı bırak. Siz küçükken, bana ihtiyacınız olduğu sürece, hayatımı sizlere adamak görevimdi. Bunu yapmam ne kadar doğruydu bilmiyorum ama sen ve Siyamak gibi delikanlıların bir üvey babanın varlığını kolay kolay kabullenmeyeceğinin farkındaydım. Bu kişi sizin için harika bir rehber olup, hayatın zorluklarına göğüs germeme yardım etseydi bile... o zamanlar benim için önemli olan tek şey sizin rahatınız ve mutluluğunuzdu ama şimdiki durum çok farklı. Hepiniz büyüdünüz, ben de görevimi elimden gelen en iyi şekilde yerine getirdim ve artık bana ihtiyacınız yok. Sizce artık benim de kendi hayatım hakkında düşünmeye, geleceğimle ilgili planlar kurmaya ve beni mutlu eden şeyleri yapmaya hakkım yok mu? Aslında bu sizin de işinizi kolaylaştırır. Yaşlanmakta olan, yalnız, zaman içinde talepleri doğal olarak artan ve huysuzlaşan bir annenin sorunlarıyla uğraşmak zorunda kalmazsınız."

"Anne, lütfen böyle konuşma," dedi Mesut. "Sen bizim gururumuz ve onurumuzsun. Benim için hâlâ bu dünya üstündeki en değerli insansın. Öleceğim güne kadar senin kölen olacağım ve her isteğini ve ihtiyacını yerine getireceğim. Yemin ederim ki seni son birkaç gündür görmeye gelemeyişimin sebebi çok meşgul olmamdı fakat aklım hep sende."

"İşte ben de tam olarak bunu kastediyorum!" dedim. "Sen evli bir adamsın, bir babasın ve dağlar kadar sorunun ve sorumluluğun var. Neden bir de anneni aklına takacaksın ki? Üçünüz de kendi hayatlarınızı düşünmelisiniz. Sizin için bir üzüntü kaynağı, bir mecburiyet ya da yük olmak istemiyorum. Benim yalnız

olmadığımı, mutlu olduğumu ve benim için endişelenmenize gerek olmadığını görmenizi istiyorum."

Mesut, "Buna gerek yok," diye diretti. "Seni yalnız bırakmayız. Her zaman sevgi ve saygı çerçevesinde hizmetinde oluruz ve bizim için bütün yaptıklarını biraz olsun telafi etmeye çalışırız."

"Canım, ben bunu istemiyorum ki! Bana hiçbir şey borçlu değilsiniz. Sadece hayatımın geri kalanını, bana daima hayalini kurduğum huzuru ve sükûneti verebilecek biriyle geçirmek istiyorum. Çok şey mi istiyorum?"

"Anne, beni şaşırtıyorsun doğrusu. Bunun bizim için ne kadar korkunç bir durum olduğunu neden anlayamıyorsun?"

"Korkunç bir durum mu? Ahlak dışı bir şey yapıp günahkâr mı olacağım?"

"Anne, geleneklere karşı gelmiş olursun ki bu da yeterince kötü. Bu haber bomba gibi patlayacak. Bunun bizim için ne büyük bir skandal ve utanç kaynağı olacağının farkında mısın? Arkadaşlarım, meslektaşlarım ve çalışanlarım ne der? Daha da kötüsü, bir daha Atife'nin ailesinin önünde başımı nasıl dik tutarım?" dedi Mesut. Sonra hemen kız kardeşine dönerek, "Şirin, sakın Atife'nin önünde bu konuyu açayım deme," diye ekledi.

"Peki, ya öğrenirse ne olur?" diye sordum.

"Ne mi olur? Sana beslediği bütün saygıyı yitirir. Onun gözünde yarattığım tapılacak kadın imajın paramparça olur. Duyduklarını anne babasına söyler ve o zaman da bakanlıktaki herkes öğrenir."

"Ne olmuş yani?"

"Arkamdan ne derler biliyor musun?"

"Hayır, ne derler?"

"Müdür Bey'in bu yaşta bir üvey babası olmuş. Dün gece annesini işe yaramaz bir sersemin tekine vermiş, derler. Bu utançla nasıl yaşarım?"

Boğazımda bir yumru vardı. Daha fazla konuşamazdım; saf ve güzel aşkım hakkında bu şekilde konuşmalarına katlanamaz-

dım. Başım zonkluyordu. İçeri girip birkaç tane ağrı kesici içtim ve karanlıkta divana oturup başımı geriye yasladım.

Şirin ile Mesut bir süre daha balkonda konuştular. Mesut artık gitmek isteyince içeri girdiler. Onu geçirirken Şirin, "Hepsi Pervane Teyze'nin suçu. Ne yaptığını bilmiyorum. Zavallı annem asla böyle bir şey düşünmezdi. Kesin annemin kanına girdi," dedi.

"Zaten Pervane Teyze'yi hiçbir zaman sevmedim," dedi Mesut. "Onun hep görgüsüz biri olduğunu düşündüm. Asla nezaket kurallarına uymuyor. O gece bizim evimizde Mahsudi Bey'le el sıkışmaya çalıştı! Zavallı adam o kadar şaşırdı ve üzüldü ki! Annemin yerinde Pervane Teyze olsaydı, şimdiye kadar yüz defa evleneceğinden emin olabilirsin."

Ayağa kalktım, küçük lambalardan birini yakıp, "Bunun Pervane'yle hiçbir ilgisi yok. Her insan kendi hayatını nasıl yaşayacağına karar verme hakkına sahiptir," dedim.

"Evet, anne, böyle bir hakkın var," dedi Mesut. "Peki, bunu çocuklarının haysiyetini ve itibarını zedeleme pahasına da olsa kullanmak istiyor musun?"

"Başım ağrıyor ve uyumak istiyorum," dedim. "Saat geç oldu. Sen de karının ve çocuğunun yanına gitsen iyi olacak."

İçtiğim sakinleştiricilere rağmen, geceyi huzursuz ve gergin geçirdim. Çelişkili düşünceler arasında gidip geldim. Bir yandan çocuklarımı inciteceğimi bilmek kendimi suçlu hissetmeme neden oluyordu. Mesut'un yorgun yüzü ve Şirin'in gözyaşları gözümün önünden gitmiyordu. Diğer yandan özgürlüğün hayali beni cezbediyordu. Hayatımda bir kez olsun bütün sorumluluklarımın zincirlerinden kurtulmak ve bu koca dünyada özgürce kanat çırpmak istiyordum. Gönlümün sultanı Sait'e duyduğum aşk ve onu tekrar kaybetme korkusu kalbimi bir kez daha paramparça ediyordu.

Sabah olunca kendimde yataktan kalkacak gücü bulamadım. Birkaç kez telefon çaldı. Telefona Şirin cevap verdi ama arayan kişi telefonu kapattı. O zaman arayanın Sait olduğunu anladım.

Benim için endişeleniyordu ama Şirin'le konuşmak istemiyordu. Telefon tekrar çaldı; bu sefer Şirin soğuk bir şekilde merhaba dedi ve kaba bir şekilde, "Anne, Pervane Hanım arıyor, telefonu aç," diye bağırdı.

Telefonun ahizesini kaldırdım.

"Demek artık Pervane Hanım oldum! Şirin neredeyse bana küfredecekti!"

"Çok özür dilerim. Lütfen onu ciddiye alma."

"Aman, umurumda değil," dedi Pervane. "Söyle bana, sen nasılsın?"

"Berbat durumdayım. Baş ağrım geçmek bilmedi."

"Mesut da biliyor mu? O da Şirin kadar tepkili mi?"

"Daha da fazla."

"Ne bencil çocuklar! Umursamadıkları tek şey senin mutluluğun. Bir türlü anlamıyorlar. Onlar için bu kadar çok fedakârlıkta bulunup kendinden vermen senin suçun. O kadar yüzsüzleşmişler ki senin de hakların olabileceğini hayal dahi edemiyorlar. Peki, şimdi ne yapacaksın?"

"Bilmiyorum," dedim. "Önce biraz kendimi toplamama izin ver."

"Zavallı Sait üzüntüsünden ölmek üzere. Senden iki gündür haber alamadığını söylüyor. Her aradığında telefonu Şirin açıyormuş. Durumun nasıl olduğunu bilmediğinden, onunla konuşmalı mı, yoksa mesafesini korumalı mı emin olamıyor."

"Ona aramamasını söyle. Ben onu sonradan kendim ararım."

"Üçümüz bu akşamüstü parkta yürüyüşe çıkalım mı?" diye sordu Pervane.

"Hayır, havamda değilim."

"Ben yalnızca birkaç gün daha buradayım ve Sait de yakında gidecek."

"Yapamam, kendimi gerçekten iyi hissetmiyorum," dedim. "Zar zor ayakta duruyorum. Ona selamlarımı ilet. Seni sonra ararım."

Şirin öfkeli bir biçimde kapının pervazına yaslanmış, konuşmamı dinliyordu. Telefonu kapatınca, "Bir şey mi istiyorsun?" diye sordum.

"Hayır..."

"O zaman neden cehennem zebanisi gibi orada dikiliyorsun?"

"Pervane Hanım'ın artık çıkıp gitmesi gerekmiyor mu? Ne zaman toz olacak?"

"Sözlerine dikkat et!" diye çıkıştım. "Teyzen hakkında böyle konuştuğun için kendinden utanmalısın."

"Ne teyzesi? Benim yalnızca bir teyzem var, o da Fati Teyze."

"Yeter! Eğer Pervane hakkında bir kez daha böyle konuşacak olursan karşılığını alırsın. Anladın mı?"

"Özür dilerim!" dedi Şirin kinayeli bir şekilde. "Pervane Hanım'ın senin gözünde bu kadar önemli bir yeri olduğunu bilmiyordum."

"Aynen öyle. Şimdi git. Uyumak istiyorum."

Siyamak aradığında öğlen olmak üzereydi. Bu tuhafıma gitti çünkü asla o saatte aramazdı. Belli ki Şirin ve Mesut haberi ona yetiştirmek için o kadar acele etmişlerdi ki işten eve dönmesini bile bekleyememişlerdi. Siyamak soğuk bir merhabanın ardından, "Çocukların bütün anlattıkları doğru mu?" dedi.

"Ne gibi?" diye sordum.

"Başını bağlamak istiyormuşsun."

Kendi oğlumun benimle bu şekilde konuşması çok acıydı. Yine de kararlı bir şekilde, "Evet, bunda bir terslik mi var?" dedim.

"Tabii ki bir terslik var. Babam gibi bir kocan olduktan sonra, nasıl olur da başka bir adamın adını anarsın? Babamın anısına saygısızlık ediyorsun. Ben Mesut ve Şirin'in aksine, ne senin yaşında bir kadının evlenmesini tuhaf buluyorum ne de bu yüzden haysiyetimi yitireceğimi düşünüyorum. Ancak şehit babamın anısının çamura bulanacak olmasına katlanamıyorum. Bütün takipçileri onun anısını yaşatmak için çabalarken, sen kalkıp onun yerine serserinin tekini getirmek istiyorsun, öyle mi?"

"Senin ağzından çıkanı kulağın duyuyor mu, Siyamak? Hangi takipçilerden bahsediyorsun? Sanki baban bir peygambermiş gibi konuşuyorsun! Bir milyon İranlı içinde bir tanesi bile babanın adını duymadı. Neden hep böyle övünüp her şeyi abartıyorsun? Etrafındaki insanların seni yüreklendirdiklerini biliyorum ve sen de saf ve kolay kanan biri olduğun için, kahramanın oğlu rolünü oynamaktan memnuniyet duyuyorsun ama artık gözlerini açma vakti geldi, sevgili oğlum. İnsanlar kahramanlar yaratmaya bayılırlar. Birini gözlerinde büyütmeyi çok severler; böylece o kişi onların adına konuşabilir, tehlike anında onlara siper olabilir, onların yerine ceza çekip, kaçmaları için zaman tanıyabilir. Babanın başına gelen de tam olarak buydu. Onu sıranın en başına koyup yüreklendirdiler ama baban hapse düşünce hepsi bir yana kaçtı.

İnfaz edildiğindeyse, onunla bir ilgilileri olduğunu bile reddettiler. Sonrasında da yalnızca babanı ve onun hatalarını eleştirdiler. Peki, babanın kahramanlığının bize ne gibi bir getirisi oldu? Kahramanın ailesinin hatırını sormak için kapımızı çalan oldu mu? İçlerinde en cesur ve korkusuz olanlar bile sokakta bizimle karşılaştıklarında ancak kuru bir merhaba dediler.

Hayır, oğlum, senin bir kahramana ihtiyacın yok. Çocukken böyle bir saplantın olmasını anlayabiliyordum, oysa artık yetişkin bir adam oldun ve ne bir kahraman olman gerekiyor ne de bir kahramanın izinden gitmen... Kendi ayaklarının üstünde dur ve desteklemek istediğin liderleri seçerken kendi zekâna ve bilgi birikimine güven. Yanlış yöne saptıklarını düşündüğün anda, desteğini hemen geri çek. Her şeyi körü körüne kabul etmeni isteyen hiçbir insanı ya da ideolojiyi benimsememelisin. Senin mitlere ihtiyacın yok. Çocuklarının seni sağlam bir karakteri olan ve onları koruyan bir baba olarak görmelerine izin ver; hâlâ korunmaya muhtaç biri olarak değil."

"Off, anne! Sen babamın büyüklük derecesini ve mücadelesinin önemini hiçbir zaman anlamadın zaten."

Siyamak ne zaman Hamit'i gözünde büyütmek istese, ondan "babacığım" değil de "baba" diye bahsederdi; sanki "babacığım" kelimesi onun gibi bir devi betimlemek için fazla sıradanmış gibi.

"Sen de asla baban yüzünden ne acılar çektiğimi anlamadın," dedim. "Oğlum, aç gözlerini. Gerçekçi ol. Baban iyi bir adamdı ama en azından ailesi söz konusu olduğunda eksik yönleri ve kusurları vardı. Hiçbir insan mükemmel değildir."

"Babam her ne yaptıysa halk için yaptı," dedi Siyamak. "Eşitliğin, adaletin ve özgürlüğün hüküm sürdüğü sosyalist bir ülke yaratmak istedi."

"Evet. Ve babanın örnek aldığı Sovyetler Birliği'nin kuruluşundan yetmiş yıl sonra nasıl darmadağın olduğunu gördüm. İnsanlar özgürlüğe hasret kalmışlardı. Ülke dağıldığı zaman günlerce ağladım ve aylar boyunca kendime babamın tam olarak hangi uğurda öldüğünü sordum. Sen o süper gücün güney cumhuriyetlerindeki vatandaşlarının nasıl çaresiz bir biçimde İran'a gelerek iş aradıklarını, ne kadar açgözlü, cahil ve şaşkın olduklarını görmedin. Babanın uğruna can verdiği kutsal amaç bu muydu? Baban, ideallerinin amacından ne kadar saptığını görecek kadar yaşamadığı için seviniyorum."

"Anne, sen siyaset ve siyasi konular hakkında ne biliyorsun ki? Hem ben seni bu konu hakkında tartışmak için aramadım. Asıl mesele sensin; bir de gelecek planların. Başka birinin babamın yerini aldığını görmeye gerçekten dayanamam. Hepsi bu kadar."

Ve telefonu kapattı.

Siyamak'la tartışmanın bir yararı yoktu. Esas konu ben değildim; babasıydı ve onun gibi bir idol uğruna beni feda etmeyi göze alıyordu.

O gün akşamüstü Mesut, Atife ve bana her zaman Mesut'un çocukluğunu hatırlatan tatlı oğulları ziyaretime geldiler. Torunumu Atife'nin kucağından alıp, "Hoş geldiniz, sevgili Atife'm. Bu sarışın oğlanı epeydir görmüyorum," dedim.

"Hep Mesut yüzünden," dedi Atife. "İşleri o kadar yoğun ki. Bugün bir toplantısını iptal edip eve erken geldi. Kendinizi iyi hissetmediğiniz için sizi ziyaret etmek istediğini söyledi. Ben de ne zamandır sizi görmüyordum ve evde sıkılmıştım; bu yüzden benim de gelmeme izin vermesi için Mesut'u zorladım."

"Çok iyi yapmışsın. Seni ve bu küçük beyi çok özlemiştim."

"Rahatsızlandığınız için üzüldüm," dedi Atife. "Sorun nedir?"

"Ciddi bir şey değil," dedim. "Sadece korkunç bir baş ağrısı çekiyorum ama çocuklar durumu abartıyorlar. Sizi zahmete sokmak istemezdim."

"Lütfen, anne. Zahmete girdiğimiz falan yok," dedi Mesut. "Bu bizim görevimiz. Son zamanlarda bu kadar meşgul olduğum için beni affet lütfen. Seni ihmal ettim ve seninle yeterince ilgilenemedim."

"Ben ilgilenmen gereken bir çocuk değilim," dedim soğuk bir şekilde. "Hâlâ elim ayağım tutuyor; üstelik senin ilgilenmen gereken bir karın ve çocuğun var. Sadece görevini yerine getirmek için işini bırakıp buraya gelmeni istemiyorum. Bu beni daha çok rahatsız ediyor."

Yüzünde meraklı bir ifade beliren Atife, ağlamaya başlayan oğlunu kucağına alarak altını değiştirmeye gitti. Ayağa kalkıp her zamanki sığınağıma, yani mutfağa gittim. Bir süre meyve yıkayarak oyalandım. Bir sonraki hamlelerini planlayabilsinler diye, Şirin'e son gelişmeleri Mesut'a rahatça anlatabilmesi için zaman verdim. Atife çabucak salona döndü. Bu şifreli ve fısıltılar halinde süren konuşmanın konusunu anlamak için can atıyordu. Nihayet, yeteri kadarını duyduğuna kanaat getirip, "Kim? Kim evleniyormuş?" diye sordu.

Telaşlanan Mesut, "Hiç kimse!" diye çıkıştı.

Şirin, Mesut'un yardımına koşarak, "Annemin arkadaşlarından biri evleniyor. Kocası birkaç yıl önce öldü. Şimdi oğulları, gelinleri ve torunları olmasına rağmen, evlenme fikrini kafasına sokmuş," dedi.

Atife, "Ne?" diye atıldı. "Bazı kadınlara inanamıyorum! Neden birileri onlara yaşları ilerleyince hayır işleri yapmaları, namazlarını ve oruçlarını düşünmeleri gerektiğini söylemiyor? Artık Allah'a dönüp ahiret hayatını düşünmeliler. Oysa bu insanlar hâlâ geçici heveslerin ve zevklerin peşindeler. İnanılır gibi değil!"

Mutfakta elimde meyve kâsesiyle dikilip, Atife'nin dokunaklı vaazını dinliyordum. Mesut Şirin'e baktı ve gözlerini benden kaçırdı. Meyve kâsesini masaya koyup, "Neden kadıncağıza doğruca bir mezar alıp içine girmesini söylemiyorsun?" dedim.

Mesut, "Bu ne biçim bir yorum anne?" diyerek bana çıkıştı. "Manevi bir hayat insanı maddi bir hayattan çok daha fazla tatmin eder. İnsan belli bir yaştan sonra böyle bir yaşam sürmeye gayret etmelidir."

Çocuklarımın yaşımla ve benim yaşımdaki kadınlarla ilgili tutumları, kadınların neden hiçbir zaman ne kadar yaşlandıklarını açık etmek istemediklerini ve yaşlarını mühürlü bir sır gibi kendilerine sakladıklarını anlamamı sağladı.

Ertesi gün Pervane'nin evine gitmeye hazırlanırken, Şirin giyinmiş ve dışarı çıkmaya hazır halde odama dalarak, "Ben de geliyorum," dedi.

"Hayır. Gerek yok."

"Seninle gelmemi istemiyor musun?"

"Hayır! Kendimi bildim bileli yanımda hep bir gardiyanım vardı ve bundan nefret ediyorum. Hepinize bu şekilde davranmaya bir son vermenizi öneririm; yoksa kendimi beni asla bulamayacağınız dağlara ve çöllere vuracağım."

Pervane valizlerini toplarken olan biten her şeyi ona anlattım.

"Çocuklarımızın bizi öbür dünyaya bu kadar çabuk göndermek istemeleri inanılmaz," dedi. "Siyamak beni şaşırttı doğrusu. Neden anlamak istemiyor? Ne kadar zor bir kaderin varmış!"

"Annem, 'Herkesin kaderi önceden belirlenmiş ve bir kenara koyulmuştur; dünya ters dönse bile değişmez,' derdi. Sık sık kendime, bu hayatta benim payıma düşen nedir, diye sorardım.

Herkesten bağımsız bir kaderim olacak mıydı? Yoksa daima hayatımdaki erkeklerin yaşamlarına yön veren kaderin bir parçası mı olacaktım? Bütün bu erkekler beni bir şekilde inançları ve amaçları uğruna feda etmişlerdi; babam ve ağabeylerimin haysiyet anlayışlarına, kocamınsa düşünce tarzına ve amaçlarına kurban gitmiştim. Oğullarımın kahramanlık gösterilerinin ve vatanperverlik görevlerinin bedelini de ben ödemiştim.

Sahi, kimdim ben? Bir asinin ve hainin mi karısııydım, yoksa özgürlük savaşçısı bir kahramanın mı? Bir muhalifin mi annesiydim, yoksa özgürlük âşığı bir savaşçının fedakâr velisi mi? İnsanlar beni kaç kez zirveye çıkarıp, sonra da kafa üstü yere çakılmama sebep olmuşlardı? Oysa ben ikisini de hak etmemiştim. Beni kendi yeteneklerim veya meziyetlerim sayesinde yükseltmedikleri gibi, aşağıya çekmelerinin nedeni de kendi hatalarım değildi.

Sanki ben hiç var olmadım; hiçbir hakkım olmadı. Ne zaman kendim için yaşadım ki? Ne zaman kendim için çalıştım? Ne zaman kendi adıma seçme ve karar verme hakkım oldu? Bana, 'Ne istiyorsun?' diye soran oldu mu?"

"Sen metanetini ve özgüvenini tamamen yitirmişsin," dedi Pervane. "Asla böyle şikâyet etmezdin. Bu hiç senden beklenecek bir davranış değil. Çocuklarına kafa tutup kendi hayatını yaşamalısın."

"Biliyor musun, bunu istemiyorum. Yapamayacağımdan değil ama artık hiçbir zevki kalmadığı için. Kendimi yenik hissediyorum. Sanki son otuz yıldır değişen hiçbir şey olmamış gibi. Çektiğim onca çileye rağmen, kendi evimdeki vaziyeti bile yoluna koymayı başaramadım. En azından çocuklarımın bana birazcık merhamet ve anlayış göstermelerini beklerdim fakat onlar bile benim birtakım hakları olan bir insan olduğumu kabul etmeye yanaşmadılar. Onlar için yalnızca hizmet eden anne kimliğimle değerliyim. Şu eski atasözünü hatırlıyor musun? 'Kimse kendimiz için yaşamamızı istemez, herkes bizi kendine saklamak ister.' Benim mutluluğumun ve isteklerimin çocuklarım için hiçbir önemi yok.

Artık içimde bu evliliğe dair hiçbir tutku ve heves kalmadı. Bir bakıma, umudumu yitirdim. Çocuklarımın tutumu Sait'le aramdaki ilişkiyi lekeledi. En yakınlarım dediğim, beni sevdiklerini sandığım ve kendi ellerimle yetiştirdiğim çocuklarım bile Sait ve benim hakkında böyle konuşuyorlarsa, başkalarının neler diyeceğini bir düşün. Bize nasıl çamur atacaklarını bir düşün..."

"Canları cehenneme!" dedi Pervane. "Bırak istediklerini söylesinler; hiçbir şeye kulak asmamalısın. Güçlü ol ve kendi hayatını yaşa. Çaresizlik sana hiç yakışmıyor. Senin çözümün gidip Sait'i görmek. Hadi kalk ve zavallı adamı ara. Endişesinden aklını kaçırmak üzere."

O gün öğleden sonra Sait, Pervane'nin evine geldi. Pervane artık oturup konuşmalarımızı dinlemek istemediğinden, kendi işine baktı.

"Sait, çok üzgünüm," dedim. "Evlenmemiz imkânsız. Ben asla mutlu olamam. Sonsuza kadar sakin bir yaşam sürmeye mahkûm edilmişim."

Sait yıkılmıştı.

"Bütün gençliğim, alnıma yazılan bu aşk yüzünden mahvoldu," dedi. "En güzel günlerimde bile, aslında içten içe hüzünlü ve yalnızdım. Başka kadınlara asla ilgi duymadığımı, Nezi'yi hiçbir zaman sevmediğimi söylemiyorum fakat sen benim hayatımın aşkısın. Seni tekrar bulduğumda, Allah'ın bana hayatımın ikinci yarısında nihayet bir nimet gönderdiğini ve artık hayatın güzelliklerini göstermek istediğini sanmıştım. Hayatımın en mutlu ve huzurlu günlerini seninle, şu son iki ay içinde geçirdim. Sensizlik çok zor. Artık kendimi eskisinden daha yalnız hissediyorum. Sana her zamankinden daha çok ihtiyacım var. Rica ediyorum, kararını gözden geçir. Sen artık bir çocuk değilsin, artık babasının iznine ihtiyacı olan on altı yaşındaki o genç kız da değilsin. Kendi kararlarını verebilirsin. Tekrar boşluğa düşmeme izin verme."

Gözlerim yaşlarla dolmuştu.

"Peki, ya çocuklarım ne olacak?" diye sordum.

"Dediklerine katılıyor musun?"

"Hayır. Mantıklarının benim için hiçbir değeri yok. Bencillik ve kişisel çıkarlar üstüne kurulu. Ancak bu zihniyetle beni kınayacaklar ve acı çekecekler; kafaları karışacak ve mahzunlaşacaklar. Çocuklarımın kalplerinin kırıldığını görmeye hiçbir zaman dayanamadım. Şimdi nasıl olur da onları utandıracak, küçük düşürecek ve üzecek bir şey yaparım? Eşlerinin, meslektaşlarının ve arkadaşlarının onları küçümsemelerine ve hor görmelerine neden olduğum için kendimi suçlu hissederim."

"Çocuklar bir süre kendilerini kötü hissedebilirler fakat zaman içinde duruma alışırlar."

"Ya alışmazlarsa? Ya bu üzüntüyü hayatlarının sonuna kadar kalplerinde taşırlarsa? Ya kafalarındaki imajımı mahvedersem?"

"Kafalarındaki imajın er ya da geç düzelir," dedi Sait.

"Ya düzelmezse?"

"Ama ne yapabiliriz ki? Belki bu da mutluluğumuz için ödememiz gereken bedeldir."

"Ve bu bedeli çocuklarıma ödetmeliyim, öyle mi? Hayır. Bunu yapamam."

Sait, "Hayatında bir kez olsun kalbinin sesini dinle ve kendini serbest bırak," diye yalvardı.

"Hayır, benim sevgili Sait'im... ben bunu yapabilecek bir insan değilim."

"Bence çocuklarını bahane olarak kullanıyorsun."

"Bilmiyorum, belki. Belki de cesaretimi yitirdim. Olanlar çok onur kırıcıydı. Çocukların bu kadar sert tepkiler vermelerini beklemiyordum. Şimdi de hayatımla ilgili büyük bir karar veremeyecek kadar yorgun ve karamsarım. Sanki yüz yaşındaymışım gibi hissediyorum. Bir inat uğruna ya da gücümü kanıtlamak adına bir şey yapmak istemiyorum. Üzgünüm ama bu şartlar altında sana istediğin cevabı veremem."

"Fakat Masum, birbirimizi tekrar kaybedeceğiz."

"Biliyorum. İntihar ediyormuşum gibi hissediyorum ve bu ilk defa başıma gelmiyor... ancak daha da yıkıcı olan ne biliyor musun?"

"Hayır!"

"Her iki seferde de bu ölümü bana uygun görenlerin sevdiğim insanlar olmaları."

Pervane gitti.

Sait'i birkaç kez daha gördüm. Karısıyla arasını düzeltip Amerika'da kalacağına dair söz vermesini sağladım. Neticede istediği kadar sıcak ve samimi olmasa da bir ailesi olması hiç olmamasından daha iyiydi.

Sait'e veda ettikten sonra eve yürüdüm. Kuvvetli ve soğuk bir sonbahar rüzgârı esiyordu. Yorgundum. Yalnızlığımın sırtımda taşıdığım yükü eskisinden de ağır gelmeye başlamıştı. Adımlarım giderek düzensizleşiyor, güçsüzleşiyordu. Siyah ceketime sarınıp gri gökyüzüne baktım. Ah, önümde o kadar zor bir kış vardı ki...

"Sahi, kimdim ben? Bir asinin ve hainin mi karısıydım, yoksa özgürlük savaşçısı bir kahramanın mı? Bir muhalifin mi annesiydim, yoksa özgürlük âşığı bir savaşçının fedakâr velisi mi? İnsanlar beni kaç kez zirveye çıkarıp, sonra da kafa üstü yere çakılmama sebep olmuşlardı? Oysa ben ikisini de hak etmemiştim. Beni kendi yeteneklerim veya meziyetlerim sayesinde yükseltmedikleri gibi, aşağıya çekmelerinin nedeni de kendi hatalarım değildi."

İranlı yazar Perinuş Sanie, 1979 Devrimine ve İslam Cumhuriyeti'nin kuruluşuna, ardından İran-Irak savaşına tanık olan kahramanı aracılığıyla yakın İran tarihinin önemli olaylarını "içeriden" anlatır. Dönem olarak İran'ın bu çalkantılı yıllarının seçilmesinde esas neden, kadın kimliğinin her durumda nasıl baskılandığının aktarılması ihtiyacıdır.

Masume, içine doğduğu dindar, baskıcı ve cinsiyetçi ailesi tarafından küçük yaşta tanımadığı biriyle evlendirilir. Kendi mücadelesini vermekte olan komünist kocasının yokluğunda çeşitli işlerde çalışarak üç çocuğunu tek başına büyütür. Masume, kadın kimliğinin iyi evlat olmak üzerinden hiçleştirilmesinin ardından annelikle sömürülmesinin aşamalarını yaşayacaktır.

Payıma Düşen, karşılarında geleneğin yüzlerce yılda kurduğu sofra olsa da, payına düşene razı gelmeyen kadınların anlatısıdır.

"Kimse kendimiz için yaşamamızı istemez, herkes bizi kendine saklamak ister."

yordam edebiyat
YordamEdebiyat
YordamEdebiyat
YordamKitap

44 TL. KDV'den muaftır

ISBN 978-605-172-412-6